శ్రీరస్తు.

శ్రీమేధాదక్షిణామూర్తయేనమః.

శ్రీమత్పణ్డిత పారిజాత కఠారి మల్లేత్యాది
బిరుదావళీ విరాజమాన శ్రీమన్మదనభూపాలశిరోమణి
తనూభువా, శ్రీమన్మాంధాతృమహీభుజా
విరచితః.

కర్మవిపాకాఖ్యోయంగ్రంథః.

బ్రహ్మశ్రీ సాగ్గర శ్రీకంఠశాస్త్రిభిః
సమ్యక్సంశోధ్య పరిష్కృతః.

వాజపేయం * కృష్ణశాస్త్రిణా
వేంకటాద్రిశాస్త్రిణాచ
శ్రీమత్కల్యాణపుర్యాభరణాయమానాయామ్
బెంగళూరు బుక్‌డిపో ముద్రాక్షరశాలాయామ్
ద్వితీయవారం ముద్రితో విజయతేతరామ్.

Bangalore.

1897.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమన్మహాగణపతయేనమః.

శ్రీలక్ష్మీనృసింహస్వామీ విజయతే.

శ్లో॥ నౌమి శ్రీనరసిమ్హం నలినాక్షం నతజనేష్టదాతారమ్।
నాకినుత దివ్యచరితం నిరవద్యానందకందమనవరతమ్॥

విషయసంఖ్యా.	విషయాః.	పుటసంఖ్యా.

సప్తమతరంగః

అష్టమతరంగః

నవమతరంగః

కర్మవిపాకగ్రన్థస్థ విషయానుక్రమప్రకాశికా.

కర్మవిపాకగ్రన్థస్థ విషయానుక్రమప్రకాశికా.

మిళిత్వా సర్వవిషయసంఖ్యా, ౪౨౩.

కర్మవిపాక గ్రన్థస్థ విషయానుక్రమ ప్రకాశికా

సంపూర్ణా.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణాధిపతయే నమః.

కర్మవిపాకగ్రంథే ప్రథమస్తరంగః ప్రారభ్యతే.

నమస్సకలకల్యాణభాజనాయపినాకినే। నమోలక్ష్మీవిలాసాయ దేవతార్ధాంగినేనమః॥ ప్రవాళాద్రిప్రస్థద్యుతినిచయపర్యాయవపుషేనమోవిఘ్నశ్రేణీ విఘటనవినోదాయమహసే। జగత్సృష్టిక్షేమస్థితిలయనిరాయాసరచనావినోదాసక్తాయప్రణతఫలసిద్ధిప్రతిభువే॥ యదిందిరానాథపురందరాద్యైరారాధితంభక్తిభరానతాంగైః। శ్రీచండికాయాశ్చరణారవిందంవందామహేనఃకులదేవతాయాః॥ స్రక్పృష్టచలకుండలస్తబకమృష్టగండస్థలంమహార్హమణిమేఖలంమరకతాంకురశ్యామలమ్। కరోతు కరుణాంసదాకలితపంచషాడ్జక్రమంమహఃకిమపిమోహనంకపటశైశవంశైశవమ్॥ శమ్యాకృతాగసికషాయకషంబువాణౌకూణీకృతాధరసనాథనియంత్రణోక్తౌ।మానేనమానమభిగచ్ఛతియాదదాతుసాపార్వతీహరవిషక్తతనుశ్శివంవః॥ ఆసీదసీమగుణలాటకులాంబురాశా వుద్యత్ప్రభూత శుభకీర్తిర్నమపరికాశః। ధీరస్సదాహృది ధృతోగుణసన్నివిష్టశ్శ్రీరత్నపాల నృపతిర్గుణవనైకరత్నమ్॥ తస్యాత్మజోభరతపాలఇతిప్రసిద్ధస్సిద్ధాంగనాజనసమాజసమిద్ధకీర్తిః। దానేనయస్సుకృతినాంతిపతిస్సుదైన్యం సైన్యంచవైరిసదృశనృపతిభూపతీనామ్॥ సుతోస్యజాతస్సుకృతోన్నతస్య నతస్య కల్పత్సదృశోబభూవ। యమశ్వలస్తుల్యమవేక్ష్యతాతో నామ్నాహరిశ్చం

[illegible]

సర్వదాన్యః । అభూతపూర్వాన్ మవనీశ్వరాణా మర్జీగణద్యో జగతిస్వకీర్తిమ్ ॥ బన్ధచ్ఛిదాబిరుదకీర్తిమహోన్వితార్ధంకృత్వాపరత్రచ తత్రైవ విధాతుమిచ్ఛుః । కీనాశపాశచయబన్ధవిమోచనార్థం తీర్థత్రయీం కరవిముక్తిముచీకరద్యః ॥ అస్యాత్మజశ్శ్రీమదనేన రాజ్ఞా నామ్నాచరూపేణచసంగతార్థః । రూపానుణేచక్షుషియద్విపక్షస్మరార్తిర్వ్యరూపసత్వ మపాపకామః ॥ సర్వాణ్యయగినూపారామార్గధర్మాయతనాని సేతుబంధాంశ్చ । కృత్వాస్వకీర్తిమాకార్షీదిద్వశీం మూర్తిభేదేన ॥ పరిశీలయత్వాకశాకలాపంవిదధానేనచభూరిశస్త్రప్రధానమ్ । మదనేన మహీభృతాథతేనప్రథితానూతనభోజరాజకీర్తిః ॥ పుత్రోపి సత్స్వపి కళత్రయకేథతస్య పుత్రీజగత్త్రయవిస్తృత్వరకీర్తిపూతా । దక్షప్రియానతితరాంప్రథమప్రసూతా నీతామహోన్నతిమనల్పగుణావినీతా ॥ ఉదారశీలా సుమనోవిలాసమనోజ్ఞహృష్టావనకేళిలోలా । యశోదయావర్ధితమంగళాంగాయారామకృష్ణావిపసత్ప్రతీతా ॥ యచ్ఛైశవానుకరణంసయువానవృద్ధశ్శక్తాతికతుమితరాకృతసద్గుణోపి । దానాన్నిదానమఖిలార్థిజనార్యసిద్ధేః కీర్తిర్దిగన్తవితతాచయతస్తదీయా ॥ అప్రతిమల్లపృథివ్యాం పృథ్వీమల్లస్తయోరభూజ్జ్యేష్ఠః । అపరోమాంధాతృగుణో మాంధాతాగీయతేజగతి ॥ సోయంసుకృతవిధాతారిపుకులజేతాతనోతిమాంధాతా । దివ్యస్మృతినముత్తమాంసత్కృతిరత్నంమహార్ణవంనామ ॥ మాతా పుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవాయస్యాంబికానామతశ్శ్రీకల్యాపరమూర్తిరార్యచరితశ్శ్రీపెద్దిభట్టగపితా । సోయం కౌశికవంశభూషణమణిశ్శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరోపదేష్టాతన్మత్తేనయేచసపదే వాక్యేకృతీవర్ధతే ॥ మతిర్యేషాంశాస్త్రే ప్రకృతిరమణీయాన్యనహృతి స్ఫుటాశీలం శ్లాఘ్యం ప్రకృతిమజవస్తైకతిపయాః । విరంచితేతేషాంముకురతలభూతాస్థితిమియాదియంవ్యాసారణ్యప్రచురమునిస్పృష్టఫణితిః ॥ శ్రుతిస్మృతిపురాణాని సమాలోక్యయథామతి । నిబద్ధ్వా

ప్రథమస్తరఙ్గః.

సమాసేన నిబంధోయం మహార్ణవః ॥ దుష్కర్మ పాక జనితామయకర్శి
తానాం సత్కర్మ శర్మకరమిత్యుదితం మునీంద్రైః ॥ సత్సంగజాత వి
తరోక్తి విధాన పేటం వక్ష్యామి రోగనిఖిలార్తి నిబర్హణాయ ॥ తత్ర తా
వద్వక్ష్యమాణ సకల కర్మోపయోగిత్వేన కర్మవిపాకరూప రోగాది
నివృత్త్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తాదేరవశ్యకర్తవ్యతా ప్రతిపాద్యతే ॥ తద్యథా॥
"బ్రహ్మహా క్షయరోగీస్యాత్" ఇత్యాదిరోగనిదానకథనాన్నిదానోచ్ఛేదేన
వ్యాధినివృత్తేరవగతత్వాత్తన్నిదానోచ్ఛేదాయ క్షయిత్వాదిలక్షణరోగ
యుక్తైర్యథావశవాషికాః ప్రాయశ్చిత్తవ్యాధిప్రతికృతిదానాదికర్తవ్యం॥
ఇతి॥ అత్ర కేచిద్వ్యవతిష్ఠంతే ॥ తథాహి "పాపానాం పూర్వస్యక్ష
యాయ ప్రాయశ్చిత్తాదికం కర్తవ్యం" ఇతి యదుచ్యతే నైతత్సాంప్రతమ్॥ న
హి ప్రారబ్ధఫలస్యాపూర్వస్య నాశనే కిమపి ప్రయోజనమస్తి- ఫలస్య ప్రారబ్ధ
త్వాత్-లక్ష్యవేధయిత్రుయాపఫలాయ చాపనిస్సృతశ్శరో భేత్తుస్తద్వ్యా
పారస్యనాశకారణరూపస్యాస్తిత్వం నాపేక్షతే॥ తథా రోగరూపఫలంప్రా
రబ్ధం సత్స్వకారణం మృతస్యాపి పాపూర్వస్య సత్తాం నాపేక్షతే । అథ
రోగాది రూపఫలనాశస్యేష్టత్వాత్తన్నిదానదురితాపూర్వనాశాయప్రా
యశ్చిత్తాదికం కర్తవ్యమితి చేన్న॥ సమవాయికారణశరీరనాశేనైవ తస్య
రోగాదేర్నాశనిమిత్తకారణ దురితాపూర్వవినాశేన యథామృదాదినాశే
నైవఘటాదినాశో నదండచక్రాదినాశేన ॥ నచ సపక్షసిద్ధం కౌనఖ్యాదికం
ప్రత్యాఖ్యాతుం శక్యతే ॥ అపిచ ॥ నరకతిర్యగ్యోన్యాది జన్యదుఃఖపరంప
రానుభూతగకౌనఖ్యాదిర్పి వికారశ్చాసమ ఫలం లతే ఇత్యన్నమాత్రేణ ఫ
లేన స్వకారణ దురితాపూర్వనాశో జన్యతే । వంధనజనితామకుక్షిణి నై
వారణేనాశః తస్మాన్న పాప వినాశాయ ప్రతచ క్యైతి॥ అత్రబ్రూమః॥ నతా
వత్ప్రారబ్ధఫలమితి నిశ్చేతుం శక్యతే ॥ యుపతస్మిన్నేవజన్మని కౌనఖ్యాదికమ

తీనిష్ఠ్యాప్యరమఫలత్వనిశ్చయో౽భవేత్ ॥ నచ తథా౽నేకజన్మోపభోగ్యత్వ
స్య। తథాచ శాతాతపీయకర్మవిపాకే ॥ మహాపాతకజం చిహ్నం సప్తజ
న్మానిజాయతే । ఉపపాపోద్భవం పంచ త్రీణిపాప సముద్భవం॥ఇతి,సప్త
జన్మాభివ్యాప్త్యోక్తేః ॥ ననుసప్తస్వపి జన్మస్వేకమేవఫలమనుగతమి
తి తస్య చరమఫలత్వాదుత్పన్నే చరమఫలేనిమిత్తకారణస్య దురితాపూర్వస్య
స్వాయమేవ నష్టత్వాత్తదర్థం ప్రాయశ్చిత్తాదికం విఫలమితిచేత్ ఉత్పన్నో
హి ఘటో౽నిమిత్తకారణం నాపేక్షతే ॥ నతూత్పద్యమానస్సప్తసు పినజ
న్మస్వుత్పన్నమిత్యభిధీయతే॥ కౌనఖ్యాదికంతు తతః పూర్వముత్పద్యమాన
మేవ అవశ్యాంతరాభావాత్ – అథవాప్రతిజన్మభిన్నమేవకౌనఖ్యాదికము
త్పద్యతే- తత్తథా నిమిత్తం దురితా పూర్వ మనువర్తతే ॥ అతశ్చైదాస
ప్తమంవాజన్మ ప్రథమాది జన్మే త్యభిధానాత్పక్షే సంభావిత దురితాపూ
ర్వానివృత్త్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తాదికం విధేయమేవ - అతఏవ శాతాతపీయక
ర్మవిపాకే॥ ప్రతిజన్మభవేదేషాం చిహ్నంతత్పాపసూచకమ్ । ప్రాయ
శ్చిత్తేకృతేతేషాంపశ్చాత్తాపసమాగతాం॥ఇత్యాది యదుక్తం॥నచకౌనఖ్యాది
కం ప్రత్యాదేష్టుం శక్యతే ॥ తద్వహ్నిశైత్యానుమానవతే । భిన్నతత్ప్రా
యశ్చిత్తానంతరమపి తత్తద్రోగనివృత్తేర్దృష్టత్వాత్ ॥ యత్రవా౽నివృత్తి
స్తత్రకర్మవైగుణ్యంచరమజన్మత్వంనకల్ప్యం,నిమిత్తభూతదురితాపూర్వ
స్య ప్రాయశ్చిత్తాదిభిర్నివృత్తౌ సమవాయికారణభూత విషమ ధాత్వారబ్ధ
శరీరావగమేన కార్యస్య రోగాదేరపి నివృత్తిః- ఏతదేవ పాపాపూర్వస్య
వినాశేప్రయోజనమ్ ॥ యత్రచ షడంగుళత్వాదేర్న నివృత్తిః తత్రానేక
జన్మోపభోగ్య షడంగుళత్వాదేర్జన్మాంతరే నివృత్తిః ప్రాయశ్చిత్తాదికే కృ
తే సతీత్యనగంతవ్యమ్ ॥ తస్మాద్రోగనివృత్త్యర్థం కర్తవ్యం ప్రాయశ్చిత్తా
దికమ్॥ "మాతాపుత్ర్యౌచరిత్రం కతిః" ఇత్యాది॥మహార్ణవాఖ్యేసుహృత్ప్ర

బన్ధే మాంధాతృనామ్నో మదనాత్మజస్య । సత్కర్మ మాణిక్య గణేనపూర్ణే పూర్ణ స్తరంగః ప్రథమో మనోజ్ఞః ॥ ... ...

ఇతి శ్రీ పండిత పారిజాత కళారిమల్లేత్యాది బిరుదరాజి విరాజమాన శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుర్ని బంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే

ప్రథమ స్తరంగః.

శాతాతపీయ పరిభాషా.

అథ పరిభాషా॥ శాతాతపీయకర్మవిపాకే ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిహీనానాం మహాపాతకినాం నృణామ్ । నరకాంతే భవేజ్జన్మ చిహ్నాంకిత శరీరిణామ్ । ప్రతిజన్మ భవేత్తేషాం చిహ్నం తత్పాపసూచకమ్ । ప్రాయశ్చిత్తే కృతేనాపి పశ్చాత్తాపవతాం పునః ॥ మహాపాతకజం చిహ్నం సప్తజన్మాని జాయతే । ఉపపాపోద్భవం పంచ త్రీణిపాపసముద్భవమ్ ॥ దుష్కర్మజా నృణాం రోగా యాంతి చైనక్రమాచ్ఛమమ్ । జపైస్సురార్చనైర్హోమైర్దానైస్తేషాం శమో భవేత్ ॥ పూర్వజన్మకృతం పాపం నరకస్య పరిక్షయే ॥

ఇతి శాతాతపీయపరిభాషా.

అథ రోగనామాని.

బాధతే వ్యాధిరూపేణ తస్య కృచ్ఛ్రాదిభిశ్శమః॥ కుష్ఠశ్చ రాజయక్ష్మా చ ప్రమేహో గ్రహణీ తథా । మూత్రకృచ్ఛ్రాశ్మరీ కాసా అతిసార భగంధరా ॥ దుష్టవ్రణం గండమాలా పక్షఘాతోఽక్షినాశనమ్ । ఇత్యేవమాదయో రోగా మహాపాపోద్భవాస్స్మృతాః॥ జలోదర ప్లీహ గుల్మ శల్య శోక వ్రణాని చ । శ్వాసాజీర్ణజ్వరచ్ఛర్ది భ్రమమోహగలగ్రహాః ॥ రక్తార్బుదవిసర్పాద్యా ఉపపాపోద్భవా గదాః । దండాపాతావికసిత వపుఃకంప

విచర్చికాః॥ వల్మీకపుండరీకాద్యా రోగాః పాపసముద్భవాః । తథాఽర్ధా ద్యాన్యనేకాంరోగా అభిశాపాద్భవంతిహి ॥ అన్యేచబహవో రోగా జాయంతే దోషసంకరాః । ఉచ్యంతే తేషు దానాని ప్రాయశ్చిత్తానిచ క్రమాత్ । మహాపాపేషు సర్వం స్యాత్ తదర్ధం తూపపాతకే । దద్యాత్పాపేషు షష్ఠాంశం కల్ప్యం వ్యాధిబలాబలమ్॥ "మహాపాపేషు సర్వం స్యాత్" ఇత్యాది సమర్థ విషయే యోజ్యమ్ । అసమర్థస్య తు వక్ష్యామి కం వక్ష్యతి । అథ సాధారణం తంత్రం గోదానాదిషు కథ్యతే ॥ గోదానే వత్సయుక్తా గౌస్సుశీలా సుపయస్వినీ ॥ వృషదానే శుభోనడ్వాన్ సుశుభ్రాంబరకాంచనః । నివర్తనాని భూదానే దశ దండాద్విజాతయే ॥ నివర్తనస్వరూపం పరిమాణప్రకరణే వక్ష్యతే ॥ సువర్ణపరిమాణమపి ॥ సువర్ణం త్వర్ధనిష్కం తు తదర్ధార్ధం క్రమాత్ తతః । మహిషీం మహిషీదానే దద్యాత్స్వర్ణాంబరాన్వితామ్ ॥ సువర్ణం చాంబరం చేతి విగ్రహః. దద్యాదజామజాదానే సువర్ణఫలసంయుతామ్ ॥ పలలక్షణమపి పరిమాణప్రకరణ ఏవ వక్ష్యతే॥. లక్షముద్రా చ చంపుష్పం ప్రదద్యాద్దేవతార్చనే । దద్యాద్ద్విజసహస్రాయ మృష్టాన్నం ద్విజభోజనే ॥ బ్రాహ్మణభోజనే సహస్ర సంఖ్యా ॥ పుష్పేషు లక్షమిత్యాది సమర్థవిషయమ్ ॥ అశక్తస్య తు శక్త్యనుసారేణ కల్ప్యమ్ ॥ రుద్రపోస్తైలక్షపుష్పైః సంపూజయిత్వా త్ర్యంబకమ్ ॥ ఏకాదశ జపేద్రుద్రాన్ దశాంశం గుగ్గులేన తు । హుత్వాఽభిషేచనం కుర్యాన్ మంత్రైర్వరుణదైవతైః॥ శాంతికే గణశాంతిశ్చ గ్రహశాంతికపూర్వకమ్ । ధాన్యదానే శుభం ధాన్యం ఖారిషష్టిసమన్వితమ్ । వస్త్రదానే మకూలం చ దేయం కర్పూరసంయుతమ్ ॥ రుద్రజప ఇత్యాది- రుద్రస్వరూప వృష్టిదైవతాది భాగే వక్ష్యతే ॥ దశాంశేన గుగ్గుల హోమానంతరం వారుణైర్మంత్రైరపి యజమానమభిషించేత్ ॥ యద్వైకాదశవారం రుద్రం జపేత్ తద్వైకవారం రుద్రావృత్త్యా హోమః కార్యః ॥ అయమేవ దశాంశహోమః - తత్ర

ప్రతిమంత్రం స్వాహాశబ్దముచ్చార్యజుహుయాదన్నం సకలంరుద్రాన్ప్రత్యే
కవారమేవ జుహుయాత్ ॥ మంత్రవిచ్ఛేదశ్చ స్వాధ్యాయనాదేవఅవగమ్య
తే ॥ అథచాగ్రేపి ప్రదర్శ్యతే ॥ గణశాంతి గణేశ్వరశాంతిః ॥ సాచా
గ్రేభిధాస్యతే ॥ గ్రహశాంతిర్నవగ్రహశాంతిః- ఇయమప్యగ్రేప్రసః ప్ర
దర్శ్యతే ॥ శారీరలక్షణంతు పరిమాణప్రకరణేవక్ష్యతే ॥ ప్రాయశ్చిత్తో
పక్రమప్రకారః ॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారమాహ ॥ దశపంచత్రయో
వాపి బ్రాహ్మణాస్సుశ్రుస్సభాసదః । తేషామనుజ్ఞయాసర్వ ప్రాయశ్చిత్త
ముపక్రమేత్ ॥ విధాయవైష్ణవంశ్రాద్ధంసంకల్పంనిజకావ్యయా । ధేనుం
దద్యాద్ద్విజాయాథ దక్షిణాంచస్వశక్తితః ॥ తేషామనుజ్ఞయేత్యాది, తే
షాం,బ్రాహ్మణానాం,అనుజ్ఞయాప్రాయశ్చిత్తం భవతీతి భవతేరధ్యాహా
రః॥ ఉపక్రమే,ప్రాయశ్చిత్తస్యోపక్రమే, విష్ణుముద్దిశ్య ప్రాయశ్చిత్తంవి
ధాతా, శ్రద్ధయాదీయతఇతిశ్రాద్ధం,తచ్చసాంకల్పికం,పిండదానరహితమ్॥
ధేనుందద్యాత్- సభాయాముపవేశితానాం బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మాదం
డత్వేన దక్షిణాదికం శ్రాద్ధాంగత్వేన బ్రహ్మాదండత్వేచయా ధేనుర్దీయ
తే- సాచ ప్రత్యక్షధేనుః ॥ అపితు ప్రత్యామ్నాయద్వారా బహుభ్యశ్చే దే
కాదీయతే- తదాత్తైస్సావిక్రేయాస్యాత్ । విక్రయశ్చనిషిద్ధాంగిరసా - బ
హుభ్యస్సప్రదేయానిగా గృహం శయనంస్త్రియః - విభక్త దక్షిణా
హ్యేతాబ్రాహ్మణంతారయంతిహి ॥ ఏకాహ్యేకస్య దాతవ్యా బహు
భ్యోనకదాచన ॥ సాతువిక్రయమాపన్నా దహత్యా సప్తమంకులం,ఇతి॥
ధేనుందద్యాద్ద్విజేభ్యోథ దక్షిణాంచస్వశక్తితః, ఇత్యుక్తం ॥ తదనంతర
కృత్యమాహ ॥ అలంకృత్యయథాశక్త్యా వస్త్రాలంకరణైర్ద్విజాన్ । యా
చేతదండవన్నత్వా ప్రాయశ్చిత్తంయథావిధి । పునస్తాన్పరిపూర్త్యర్థమ

—* వ్రతాంగదానాని. *—

చరేద్విధివద్ద్విజాన్ ॥ దద్యాద్వ్రతాంగదానాని తేభ్యశ్శ్రద్ధాసమ

స్విత్తః ॥ వ్రతాంగదానాని॥ గోభూహిరణ్యరజతవాసోఘృతగుడధాన్యా న్యన్యాన్యపి విశేషవిహితానిదానాని వ్రతాంగదానానీత్యుచ్యంతే ॥ సంతుష్టాబ్రాహ్మణాదద్యురచ్ఛిద్రం వ్రతకారిణే । అచ్ఛిద్రమస్త్విదం వాక్యం దద్యుబ్రూయురిత్యర్థః ॥ సత్యేనానేన వచనేనైవాచ్ఛిద్రం వాక్యం- వ్రతచ్ఛిద్రం తథాచ్ఛిద్రం యచ్ఛిద్రం వ్రతకర్మణి ॥ సర్వం భవతు తేచ్ఛిద్రం యస్య చేచ్ఛంతి వై ద్విజాః । బ్రాహ్మణా యాని భాషంతే మన్యంతే తాని దేవతాః ॥ సర్వదేవమయా విప్రాః న తద్వచనమన్యథా । ఉపవాసో వ్రతం చైవ స్నానం తీర్థఫలం తపః ॥ విప్రైస్సంపాదితం యస్య సంపన్నం తస్య తద్భవేత్ । బ్రాహ్మణా జంగమం తీర్థం నిర్మలం సార్వకాలికమ్ ॥ తేషాం వాక్యోదకేనైవ శుధ్యంతి మలినా జనాః । సంపన్నమితి యద్వాక్యం వదంతి క్షితిదేవతాః ॥ ప్రణమ్య శిరసా ధార్య మగ్నిష్టోమఫలం లభేత్ । తేభ్యోనుజ్ఞామితి ప్రాప్య ప్రతిపద్య తతాశిషః ॥ భోజయిత్వా ద్విజాన్ పశ్చాద్భుంజీత సహబంధుభిః॥ ఇతి శాతాతపీయకర్మవిపాకోక్త పరిభాషా॥ అథకర్మవిపాకోక్తపరిభాషా॥ అథకర్మత్రయోపాయా క్రూరవ్యాధివిపర్యయా॥ క్రియాసహత్వాత్తత్రాద్యే గాందద్యాద్వ్యాధికల్పితః ॥ క్రూరశబ్దేన ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదిరుచ్యంతే॥ తేషాం సర్వేషాం క్లేశసాధ్యత్వాత్ । తల్లక్షణాని చాభిధాస్యంతే ॥ ప్రాజాపత్యాదికరణమేకాకోటిః- వ్యాధివిపర్యయో నామ వ్యాధిప్రతికృతిదానం ॥ ఇయం త్వపరా కోటిః- ఏవం ద్విపక్షే । కృచ్ఛ్రాద్యాచరణస్య క్లేశకర్మకత్వాద్దుర్గస్య చ క్లేశాసహత్వాత్ - కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన గాందద్యాత్। కృచ్ఛ్రాదిషు ప్రత్యామ్నాయత్వేన గావో దాతవ్యా ఇత్యర్థః - తత్ర కస్మిన్ కృచ్ఛ్రే కతి సంఖ్యాకా గావో దాతవ్యా ఇత్యత ఆహ ॥ ఏకాం కృచ్ఛ్రే ద్వేతి ప్రస్య చాంద్రాయణే వ్రతే .. గవామభావే నిష్కం వా సాసీతి శత కృచ్ఛ్రదః ॥ జపదానేపి తత్సూక్తం కూశ్మాండగణహోమకృత్। సర్వపాపప్రణుత్యర్థమథ వ్యాధివిపర్యయః॥

ఏకాంగాంకృచ్ఛ్రఇత్యాది ॥ ఏకాంగాంకృచ్ఛ్రప్రాజాపత్యే ॥ కృచ్ఛ్రలక్షణం
పరిమాణప్రకరణేఽభిధాస్యతే॥ సాశీతిశతకృచ్ఛ్రదఃషడ్వార్షిక ప్రాయశ్చి
త్తమశీత్యుత్తరంకృచ్ఛ్రాణాంశతంభవతి॥షడ్వార్షికప్రాయశ్చిత్తప్రదర్శ
నంచ ప్రాయేణ కర్మవిపాకే క్షీణపాపత్వేన షడ్వార్షికప్రాయశ్చిత్తా
పేక్షయా అధికప్రాయశ్చిత్తప్రాప్త్యభావాత్ । సాశీతిశతకృచ్ఛ్రప్రత్యా
మ్నాయత్వేన గవాదికం దదాతి సాశీతి శతకృచ్ఛ్రదః॥ అథవా ॥"కృత్వా
ఽవాగ్బ్రహ్మహత్యాయాష్షడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్"ఇతి।సంభావితపాప ని
వృత్త్యర్థం సాశీతి శతకృచ్ఛ్రదః । షడబ్దప్రత్యామ్నాయత్వేన గవాదిదా
తాభవేదిత్యర్థః ॥ జపదానేపీతి ॥ జపశ్చదానంచ జపదానేతేపికర్తవ్యేత-
త్రజపే తత్తత్సూక్తంతత్తద్వ్యాధ్యుపశమనసమర్థసౌరాదిసూక్తంభ
వతీత్యర్థః- దానంగోభూహిరణ్యాదీనాం తానిచ పూర్వ మభిహితాని।
సర్వపాపనివృత్త్యర్థం కూశ్మాండగణహోమకృద్భవేత్ ॥ అథవ్యాధివిప
ర్యయః వక్ష్యతఇతిశేషః ॥ కర్మక్షయోపాయత్వేనోపాయద్వయమభిహి
తమ్ ॥ కృచ్ఛ్రాదికరణంవ్యాధిప్రతికృతిదానంచేతి । తత్ర కృచ్ఛ్రశబ్దః తపః
ప్రధానంకర్మ- వర్షకూశ్మాండగణహోమావపితపఃప్రధానావితితా
వపి ప్రాజాపత్యాదికృచ్ఛ్రకోటావేవాంతర్భవతః- అతస్సమగ్రాం కృచ్ఛ్ర
కోటిమభిధాయవ్యాధిప్రతికృదిదానంవక్తవ్యమ్ ॥ తస్మాత్కూశ్మాండగ

—(*) కూశ్మాండ గణహోమః. (*)—

ణహోమావభిధీయేతే॥కర్మణి॥"యద్దేవాదేవహేడనం"ఇత్యాదయో
మంత్రాస్తైత్తరీయారణ్యకేసమామ్నాతాః॥సకూశ్మాండహోమః॥యస్మిం
శ్చ"అగ్నేనయసుపథా"ఇతిచ॥తథా"అగ్నేమన్వేప్రథమస్యప్రచేతసః"
ఇత్యాద్యాఋచస్తైత్తరీయశాఖాయాంసగణహోమః॥ తత్రజామదగ్న్య
హితకూశ్మాండగణహోమవిధిః ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామికూశ్మాండగ
ణముత్తమమ్ । ఏనసాంస్థూలసూక్ష్మాణాం ప్రాయశ్చిత్తంతువైదికమ్॥

అకుర్వన్విహితం కర్మ నిందితంచ సమాచరన్ । ప్రసజ్జం శ్చేంద్రియార్థేషు ప్రాయశ్చిత్తీభవేద్ద్విజః॥ చతుర్వింశతిరాత్రిస్తుపరివేత్తాఽదీక్షితః। ద్వాదశత్వగ్రదిధిషుష్షడ్రాత్రీశ్యావదన్నపి ॥ అగ్రదిధిషుః- జ్యేష్ఠేఅకృతాధానే సతి కనీయాన్యస్త్వగ్నిమాదధాతి తదా జ్యేష్ఠస్త్వగ్రదిధిషురిత్యుచ్యతే- పరివిత్తిరిత్యర్థః ॥ తిస్రోరాత్రీర్నిరనశ్నోశ్చ భవతి దీక్షితోద్విజః - సమాంసమన్నమశ్నీయాన్నోపేయాత్స్త్రీమినీమపి ॥ నోపర్యాసీత నద్ధాయాంజిగుప్సేతానృతాద్ద్విజః । పయోవ్రతం బ్రాహ్మణస్య ప్రాయశ్చిత్తార్థ మిష్యతే । సావిత్రీంచజపేన్నిత్యం పవిత్రాణిచ శక్తితః । సర్వేష్వేవ వ్రతేష్వేవం ప్రాయశ్చిత్తార్థమిష్యతే ॥ ఇతిజామదగ్న్యప్రోక్తకూశ్మాండగణహోమవిధిః॥ ... ... *

అథబోధాయనోక్తకూశ్మాండగణహోమవిధిః.

"ఏనోభ్రూణహత్యాయాస్తస్మాన్ముచ్యతే" ఇతి॥ అథ "కూశ్మాండైర్జుహుయాద్యోఽపూతఇవమన్యేత "భ్రూణహత్యాయాస్తస్మాన్ముచ్యతే" ఇతి ॥ అయోనౌ రేతస్సేకః స్వప్నాదనూత్పన్నః - భ్రూణహత్యా బ్రహ్మహత్యా-హోవా పవిత్రకామోవాఽమావాస్యాంపౌర్ణమాస్యాంవా కేశశ్మశ్రులోమనఖాని వాపయిత్వా బ్రహ్మచారికల్పేన వ్రతముపైతి సంవత్సరంమాసం చతుర్వింశతి ద్వాదశషట్త్రీన్ తిస్రో రాత్రీర్నమాంసమశ్నీయాన్నస్త్రియముపేయాన్నోపర్యాసీతజుగుప్సేనానృతాత్॥పయోవ్రతేప్రథమఃకల్పః॥యావకంచోపభుంజీతకృచ్ఛ్రం ద్వాదశరాత్రేవాల్పేభిక్షేతవాతద్విధిష్వితి॥ తద్విధిషుకృచ్ఛ్రశతైకభక్తాదిషు విధిషు ఏకభక్తాదినినిష్పాదయేదిత్యర్థః ॥ యదీ వాగూంరాజన్యఆమిక్షాంవైశ్యః- యదిమన్యేతోపదస్యా - పదాసాయమేతిబ్రాహ్మణః ॥ పాకయజ్ఞకథమేణాగ్నిముపసమాధాయ సంపరిస్తీర్య పరిధానప్రభృత్యగ్నిముఖాంతంకృత్వా సావిత్రీం పురోనువాక్యామనూచ్య సావిత్ర్యా ప్రపద్యాజ్యం జుహోతి ॥ అథ " స్విష్టకృతంహవ్యవాహమభిమాతి

షాహా" మిత్యనూచ్య "స్విష్టమగ్నే అభిత త్పృణాహిహి" ఇతియాజ్య
యాచరుశేషంజుహోతి ॥ అథకూశ్మాండైః "యద్దేవా దేవహేడనం
యదదివ్యన్నృణమహమాయుష్టే భూవాయుష్టే విశ్వతో దధదిత్" ఇత్యే
తైస్త్రిభిరనువాకైః ప్రతిమన్త్రమాజ్యం హుత్వా- "సింహేమ్యావ్యాఘ్రః"
ఇతి చతసృభిః స్రువాహుతీః "అగ్నేభ్య ఆవర్తన్నగ్నే అంగిరః పునరూ
ర్జా సహరయ్యేతిచ" హుత్వాసమిత్పాణిః "యజమానలోకే వస్వ్యా
యావైశ్వానరాయప్రతివేదయామః" ఇతి ద్వాదశర్చేన సూక్తేనోపతిష్ఠ
తే- యన్మేమదసావాచా కృతమేనః యథా తథం స్వాహాథపరందదాతి జ
యప్రభృతిసిద్ధమాధేనువరప్రదానాత్- ఇతి బోధాయనోక్త కూశ్మాండవి
ధిః ॥ అథ కూశ్మాండహోమవిధిర్మన్త్ర పాఠానుష్ఠాన క్రమ సహితః
ప్రదర్శ్యతే ॥ తత్రైకో జమదగ్నిప్రోక్తః పక్వహోమాది రహితో లఘుక
ల్పః ప్రదర్శితః ॥ అపరశ్చ పక్వహోమాదిసహితో గురుకల్పో బోధాయన
ప్రోక్తోనిరూపితః- సర్వశాఖాదికరణ తయైవబహుభిర్నిరూపితః - కూ
శ్మాండహోమ ఏకవేతి గుణోప సంహారన్యాయేన అవిరుద్ధసకలాంగో
పసంహారః కర్తవ్యః॥ అథవా "ఏనసిగురుణిగురూణిలఘునిలఘూని" ఇతిగౌ
తమస్మరణాత్। అపనోద్య పాపాల్పత్వేన లఘుపక్షఃస్వీకార్యః - ఇతర
థా గురు పక్షాదరఇతి వ్యవస్థా, యోమహాపాతకాది దోషదూషితః కృత
ప్రాయశ్చిత్తోపి మనఃపరితోషం నప్రతిపద్యతే - యశ్చాగమ్యాయాయో
నౌవా రేతస్సించతి- యశ్చ బ్రహ్మహత్యావర్జంసాక్షాద్ద్వాదశవార్షికా
దిప్రాయశ్చిత్తానామవిషయాణి మహా పాతకాదీని కరోతి ॥ యోపి పవిత్ర
కామస్సకూశ్మాండహోమంకుర్వీత- యశ్చాధానాదీనికర్మాణి చికీర్ష
తి - సోపికర్మాదిషు కూశ్మాండీభిర్జుహుయాత్ ॥ అథప్రయోగః॥ అ
మావాస్యాయాం పౌర్ణమాస్యాంవాన్యత్ర వివాహిత కాలే పూర్వా
హ్నే కేశశ్మశ్రునఖాదివాపయిత్వా తీర్థావగాహాచమన మంత్రప్రోక్ష

ణపుణ్యాహవాచనాని కృత్వాస్థండిల ముపకల్ప్య స్వగృహ్యోక్త విధినా గ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాణాయామానగ్ని ప్రతిష్ఠాతః పూర్వం పశ్చా ద్వావిధాయ "అముకప్రయోజనార్థం కూశ్మాండహోమం కరిష్యే" ఇతిసంకల్ప్య చరుహోమపక్షే "యథాశాఖం సవితా దేవతా చరుహవిరాఘారంచతస్త్రిం" ఇత్యాద్యఖిలమప్యపరిస్తీర్య పాత్రాసాదన పాకాన్నంచ యథా గృహ్యం విధాయ చరుం పక్వమభిఘార్యోద్వాస్య ప్రతిష్ఠితమభిఘార్యావదాన ధర్మేణావదాయ సావిత్రీపురోఽనువాక్యానమూచ్య సావిత్ర్యైవ యాజ్యయాజుహుయాత్॥ గాయత్ర్యా విశ్వామిత్రఋషిస్సవితా దేవతా గాయత్రీచ్ఛందశ్చరుహోమే వినియోగః- ఓంతత్స వితుర్వరే-ప్రచోదయాత్-ఓమితిసావిత్రీపురోఽనువాక్యామనూచ్యపునరపి సావిత్రీమేవయాజ్యాం పఠిత్వాస్వాహః సావిత్ర్యా ఇతిజుహోతి॥ తతస్స్విష్టకృతమవదాయ హవ్యవాహమితి పురోఽనువాక్యామనూచ్య స్విష్ట మగ్నఇతి యాజ్యాం స్వాహాంతం పఠిత్వాజుహోతి॥ ద్వయోరనయోర్విశ్వేదేవా ఋషయః, అగ్నిస్స్విష్టకృద్దేవతా, అనుష్టుప్ విరాట్ఛందః- స్విష్టకృద్ధోమే వినియోగః- అత్రాగ్నయే స్విష్టకృత ఇత్యుద్దేశత్యాగః- హుతశేషమగ్నేః పురస్తాదశ్వత్థ పర్ణేషునిదధాతి॥ అథ "యద్దేవా దేవహేడన" ఇతిత్రిభిరనువాకై రాజ్యహోమః- కేచనసావిత్ర్యా పక్వహోమానంతరం స్విష్టకృతమవదాయ స్థాపయిత్వా యద్దేవేత్యాదిభిరనువాకై రాజ్యహోమంవిధాయ స్విష్టకృద్ధోమ మిచ్ఛంతి యేచ పక్వహోమంనకుర్వతే తేషామాజ్యభాగానంతరమేవ త్రిభి రనువాకై రాజ్యహోమః- తత్ర "యద్దేవా దేవ హేడన" ఇత్యేకవింశత్యృచస్య బ్రహ్మా స్వయంభూ ఋషిః- లింగోక్తా దేవతా ఆదిత ఆరభ్యచతస్రోఽనుష్టుప్ఛందః- షష్ఠీషడవసానా అతిజగతీ సప్తమీజగతీ అష్టమీత్రిష్టుప్- నవమీషట్పదా జగతీ- దశమీబృహతీ- తతో ద్వేషట్పదే శక్వర్యౌ త్రయోదశీ త్రిష్టుప్- చతుర్దశీ సప్తపదా- పంచదశ్యనుష్టుప్-షోడశ్యనుష్టుప్ విరాట్

సప్తదశీ గాయత్రీ- తతస్తిస్రస్త్రిష్టుభః- ఏకవింశత్యనుష్టుప్- ఆజ్యహోమే వినియోగః- అథమన్త్రాః- యద్దేవాదేవేత్యనువాకః యదదీవ్యం ఇతిద్వితీయానువాకస్య త్రయోదశర్చస్య బ్రహ్మాస్వయంభూఋషిః. లిఙ్గోక్తాదేవతా-ఆర్యాప్రస్తారపఙ్క్తిః-ద్వితీయాద్యాశ్చతస్రస్త్రిష్టుభః-షష్ఠీ గాయత్రీ సప్తమ్యాస్త్రిష్టుభః - దశమ్యనుష్టుప్ - ఏకాదశీతనుః- పదోష్ణిక్- ద్వాదశ్యనుష్టుప్ - ఆజ్యహోమే వినియోగః _ యదదివ్యంనృణమితి ద్వితీయోనువాకః- "ఆయుష్ట" ఇతి తృతీయానువాకస్య సప్తదశర్చస్య బ్రహ్మాస్వయంభూఋషిః- లిఙ్గోక్తాదేవతా- ఆద్యానుష్టుప్ - ద్వితీయా తృతీయే త్రిష్టుభౌ - తతష్షడనుష్టుభః- పఞ్చదశీకకుద్మతీ- షోడశ్యనుష్టుప్ - సప్తదశీపఞ్చపదా- శక్వర్యత్యష్టిర్వాక్- ఆజ్యహోమే వినియోగః. ఆయుష్ట ఇతి తృతీయోనువాకః- ఇత్యనువాకత్రయేణ స్రుచా ప్రతిమన్త్రం హుత్వా- యజమానోఽగ్నేర్దక్షిణతస్సమిత్పాణి రుదఙ్ముఖస్తిష్ఠన్ "వైశ్వానరాయ ప్రతివేదయామ" ఇతి ద్వాదశర్చేన సూక్తేన అగ్నిముపస్థాయ "యస్మై మనసా" ఇత్యనయా స్వాహాన్తయా సమిధమగ్నౌ ప్రక్షిప్య జయాదిహోమం కుర్వీత- ఏతచ్చ జమదగ్నిమతే బోధాయనమతేనువాకత్రయేణాజ్య హోమానంతరం "సిహ్మేవ్యాఘ్ర" ఇత్యాద్యాభిశ్చతసృభిఃస్రుచాహుతీరాజ్యం ప్రత్యేకం హుత్వా యజమానః పూర్వోక్తమన్త్రేణాగ్నౌ ప్రక్షిప్య జయాదిభిర్హుత్వా ప్రణీతామోక్షబ్రహ్మవిసర్జనాన్తం కర్మ కుర్వీత యో వాజ్యహోమానన్తరంస్విష్టకృద్ధోమం మన్యతే సమిధమాదాయానన్తరం తైః పూర్వోక్తం హుత్వా జయాదికం కుర్వీత ఏతచ్చ పాప తారతమ్యానుసారేణ పూర్వోక్తత్రిరాత్రాది సంవత్సరాన్త పక్షాణాం మధ్యేన్యతమపక్షాశ్రయణేన కర్తవ్యం- యావత్కర్మ సమాప్తిః పయోవ్రతం బ్రాహ్మణస్య యవాగూ రాజన్యస్య ఆమిక్షావ్రతం వైశ్యస్య యదిమన్యేత పయోవ్రతాదిభిః క్షీణో భవామీతి తదా ఓదనాదిభిః పూర్వోక్తైశ్శరీరధారణం కుర్వీత ప

యోఽవ్రత మిత్యాదేరయమర్థః ॥ పయఏవ బ్రాహ్మణస్సకృద్భుంజత - తథాక్షత్రియోయవాగూం- వైశ్యస్త్వామిక్షామితి। అథ "సింహేవ్యాఘ్ర" ఇత్యాదయోమంత్రా ఋష్యాదిసహితాః ప్రదశ్యంతే "సింహేవ్యాఘ్ర" ఇతి చతస్ౠణాం సోమఋషిః - త్విషిర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః. ఆజ్యహోమే వినియోగః- అగ్నేభ్య ఆవర్తిన్ ఇతి- చతసౄణామగ్నిఋషిః- అగ్నిరభ్యావర్తీ దేవతా - ఆద్యాపంచపదోష్ణిక్ ద్వితీయా పంచపదామహాబృహతీ. ఇతరేద్వే గాయత్ర్యౌ ఆజ్యహోమేవినియోగః. అథ సమిధమాదాయోపస్థానంకుర్వీత "వైశ్వానరాయ" ఇత్యనేనసూక్తేన అస్యసూక్తస్యద్వాదశర్చస్య బ్రహ్మాస్వయంభూఋషిః- వైశ్వానరార్థం లింగోక్తా దేవతా- ఆద్యేత్రిష్టుభౌ- తత స్తిస్రస్త్రిష్టుభః ॥ అష్టమీపఙ్క్తిః - తతో ద్వేత్రిష్టుభౌ- ఏకాదశిద్వాదశీపంచ పదేశక్వర్యౌ ఉపస్థానేవినియోగః "వైశ్వానరాయ ప్రతి వేదయామః" ఇత్యుపస్థాయ యస్మ ఇత్యనయా ర్చా సమిధ మగ్నావాదధ్యాత్- అస్యారుచోఽపి బ్రహ్మాస్వయంభూఋషిః- అగ్నిర్దేవతా అనుష్టుప్ఛందః- సమిద్ధోమేవినియోగః॥ అథజయాది హోమః ॥ ఆజ్యహోమాత్పూర్వం వత్స్విష్టకృద్ధోమాకరణ పక్షేపూర్వంతే నహవిషాస్విష్టకృతంజుహోతి "హవ్యవాహం" ఇతిపురోనువాక్యామనూచ్యస్విష్ట మగ్నఇతి యాజ్యయా అథహుతశేషమగ్నేః పురస్తాదశ్వత్థపర్ణేషునిధాయ "కర్మసమృద్ధ్యర్థం జయాదిహోమంకరిష్యే" ఇత్యభిలప్యజయాది హోమంకుర్వీత- తత్ర త్రయోదశానాం యజుషాం జయమంత్రాణాం విశ్వేదేవాఋషయః ప్రతిమంత్రం ప్రథమపదోక్తా గుణవిశిష్టాదేవతా ఆజ్యహోమే వినియోగః_ కర్మసమృద్ధౌవినియోగః ॥ చిత్తంచస్వాహా - చిత్తామేత్యుద్దేశత్యాగః - ఏవ మేవస్వాహా ప్రభృత్యుత్తరత్రాపి ద్రష్టవ్యమ్॥ అథాభ్యాతానాః - అష్టాదశానామభ్యాతానాం విశ్వేదేవా ఋషయః ప్రతిమంత్రం ।పథమపదోక్తాగుణ విశిష్టా దేవతా - యజుషాంనచ్ఛందో

నియమః- ఆజ్యహోమేకర్మణ స్సమృద్ధ్యర్థేవావినియోగః - ఇత్యాఖ్యాతా
నాసధరాష్ట్రభృతః ॥ అత్రామ్నాయ పాఠేన ద్వాదశమంత్రా అర్ధత
స్తంత్ర ఏవద్వావింశతిః ॥ ఏషాం ద్వావింశతేర్యజుషాం విశ్వేదేవాఋ
షయః- స్వస్వ మంత్రోక్తగుణ విశిష్టాగంధర్వాప్సరసశ్చ దేవతాః- ఆమ్నా
యపాఠేన సప్తమస్య భువనస్పతి ర్దేవతా - ఆజ్యహోమేవినియోగః-
కర్మసమృద్ధ్యర్థేవావినియోగః "ఋతాషాడృత ధామాగ్నిర్గంధర్వస్స
ఇదం బ్రహ్మక్షత్రం పాతుతస్మైస్వాహా ॥ ఋతాసాహే ఋతధామ్నే
గంధర్వాయస్యౌషధయోప్సరస ఊర్జోనామస ఇదం బ్రహ్మక్షత్రంపాతు
తాఇదం బ్రహ్మక్షత్రంపాంతు తాభ్యస్స్వాహా - ఓషధీభ్యోప్సరోభ్య
గ్భ్యః" ఇత్యాది- జయాఖ్యాతానారాష్ట్రభృచ్చేతి గుణత్రయమంత్ర
హోమా ఉచ్యంతే- తథా సమనంతరవక్ష్యమాణాః ప్రజాపతయ ఇత్యా
రభ్యస్విష్టకృదంతాః పంచాప్యుపహోమా అభిధీయంతే - ఏతేపంచప్రా
యశ్చిత్తార్థమపి- తత్రపంచానాం మంత్రాణాం "ప్రజాపతయ" ఇత్యాదీ
నాం మధ్యేప్రథమాంత్యయోర్విశ్వేదేవా ఋషయః ఆవితఆరభ్య ప్రజా
పతిరగ్నిర్వాయుస్సూర్యస్స్విష్టకృద్దేవతాః - ప్రజాపతయ ఇతిత్రిష్టుప్- ఆ
ద్యావ్యాహృతిః దేవీ గాయత్రీ। ద్వేఉష్ణిహౌ - యదస్యేతి ద్రాష్ట్రింయ
జుః- ఆజ్యహోమేకర్మణ సమృద్ధ్యర్థేవావినియోగః- "అనూయాజసమి
ధమగ్నయేస్వాహా" ఇత్యగ్న్యాధానుపక్వహోమమపక్షేబహిరంజనపరిధి
ప్రహరణసగ్గ్ స్రావహోమానంతరం కుర్వీత - విశ్వేభ్యోదేవేభ్యస్సగ్గ్
స్రావంజుహోతి-అథవా "ప్రజాపతిమృష్టస్సగ్గ్ స్రావభాగాస్థ" ఇతియజుః
పఠిత్వాజుహుయాత్ - అనాజ్ఞాతత్రయస్య విశ్వేదేవాఋషయః - అగ్ని
ర్దేవతా- ఆద్యేత్రిష్టుభౌ- తృతీయానుష్టుప్- అనాజ్ఞాతదోష నివృత్యర్థే
జపేవినియోగః ॥ అథయత్రోష పరిహారార్థం "భువస్స్వాహా" ఇతి జుహు
యాత్-అత్ర ఋష్యాదిప్రాగేవాభిహితం॥ అథయత ఇంద్రస్స్వస్తిదేతిచా
భ్యాంజుహుయాత్ - ఏతయోర్విశ్వేదేవా ఋషయః - అనుష్టుప్ఛందః-

న్యూనాతిరేకపరిహారార్థే వినియోగః-అథ "యన్మ ఆత్మనః పునరగ్నిః" ఇతి ర్ద్వే ఆహుతీ జుహుయాత్-క్రమేణ మంత్రయో రేతయో ర్విశ్వేదేవా ఋషయః- అద్యస్యాగ్నిర్జాతవేదా దేవతా - ద్వితీయస్యాగ్నిబృహస్పత్యశ్వినో దేవతే-కర్మణస్సగుణార్థత్వే వినియోగః-అథ "ఇదం విష్ణుస్త్ర్యంబకం" ఇత్యాభ్యాం హోమః-తత్ర క్రమేణ విశ్వేదేవా ఋషయః- విష్ణురుద్రౌ చ దేవతే- యథాక్రమం- క్రమేణ గాయత్ర్యనుష్టుప్ఛందః- సమూఢమస్యపాగం సురే-విష్ణవే॥అథ "ఆభిర్గీర్భి-రితి" అనయా జుహుయాత్-అస్యా విశ్వేదేవా ఋషయః- ఇంద్రో హరిర్వా దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- వర్ణకాల స్వస్థానలోప పరిహారార్థే వినియోగః- అథ పునస్త్వనయా వ్యస్తవ్యాహృతిభిశ్చ హోమః - వ్యాహృతీనామృష్యాదీని ప్రాగభిహితాని- పునస్త్వేత్యస్య అగ్నిఋషిః- వసురుద్రాదిత్యా దేవతాః- త్రిష్టుప్ఛందః- మంత్రచతుష్టయస్యావఘాతదోష పరిహారార్థే వినియోగః-అత్రవ్యాహృతిభిర్హుత్వా "పునస్త్వా" ఇత్యనయా చ హుత్వాథ సమస్తవ్యాహృతిభిర్జుహుయాత్॥ పరిషేచనాది బ్రహ్మవిసర్జనాంతం కుర్వీత - ఏతచ్చ యావంతి వ్రతదినాని తేషు ప్రతిదినమావర్తనీయమ్ ॥ అథ కూశ్మాండహోమే తైత్తిరీయశాఖా సమామ్నాయ గృహీతా మంత్రా అంగభావం భజంత ఇతి తత్ర కాండానుక్రమేణాష్టావభిహితం - అథ శాఖాంతరానుసారేణాష్టాభిర్దేపి న విరోధః- ఏవమేవోత్తరగణహోమేష్వవగంతవ్యమ్ ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహీతే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నా మదనాత్మజస్య - సత్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణేన పూర్ణో ద్వితీయః ప్రథితస్తరంగః ॥ ... ❋

ఇతి శ్రీ పండిత పారిజాత కఠారిమల్లేత్యాదిబిరుద రాజ విరాజ
మాన శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుర్నిబంధే
మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే
ద్వితీయస్తరంగః.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణాధిపతయేనమః.

కర్మవిపాకగ్రంథే తృతీయస్తరంగః ప్రారభః

—※ అథ గణహోమః. ※—

గచాపస్తంబమతానుసారేణ తావదభిధీయతే। అథానేవాం కామ్యానాం కర్మణాం అదౌపవిత్రత్వాది కామోనాయదా తదైతత్కర్మ కర్తవ్యం- ఏషుకర్మసు పతిపత్న్యోస్సహాధికారః తేషామాధానాదీనామాదౌపత్నీసహితోన్యత్ర పవిత్రకామః స్వయంయజమానోదర్భేష్వాసీనో దర్భాన్ ధారయమాణః - ప్రాణానాయమ్య ముక్తప్రత్యాయనార్థం సప్తాహంసవనత్రయం గణహోమం హోష్యామీతి సంకల్ప్య- స్వస్వగృహ్యానుసారేణాగ్నిస్థాపన ప్రభృతి స్థాలీపాక ప్రతిష్ఠితం చర్వభిఘారణాంతం కృత్వాపాత్ర ప్రయోగకాలె ప్రోక్షణపాత్రేణ సహప్రణీతాపాత్రం తంతువేష్టితంకలశంచ ప్రయుజ్యప్రణీతా ప్రణయనకాలెప్రణీతామాసాద్య కలశేసపవిత్రెప ఆనియ్యాత్పూయనిదధాతి॥ అజ్యవిలాపన ప్రభృత్యగ్నిముఖాంతే కర్మణిక్రుతేచరౌఘృతమన్నందర్వ్యాముపస్తీర్యద్విరవదాయాభిఘార్య "అగ్నేనయేతి"షడృచేన "సహస్రశీర్షా"త్యష్టాదశర్చేన "అగ్నేర్మన్వే"తి ద్వావింశత్యృచేన మృగారసూక్తేన యావామింద్రావరుణేతి చతుర్మంత్రేణ "యోవామింద్రావరుణేత్యనేన" చాష్టమంత్రేణ "పవమానస్సువ"రిత్యనేనానువాకేనసప్తదశర్చేనయద్దేవాదేవహేడన"మితి వింశత్యృచేన అచ్ఛిద్రపరితేనానువాకేనవైశ్వానరోన ఊత్యేత్యష్టమంత్రైరేతైరష్టభిర్గణైః ప్రతిమంత్రం జుహోతి అపివాసకృదపహృత్య జుహుయాదద్యాత్- తతోజయాదయః. జయాదిహోమపక్షే జయాదీన్

కృత్వాస్విష్టకృతంజుహోతి ॥ తతః సకృదుపస్తరణకృదవదానం ద్విరభి
ఘారణంచ - తతశ్శ్వావశిష్టంకర్మ యథాగృహ్యంకుర్వీత - అస్యకర్మణః
ప్రాయశ్చిత్తార్థత్వేశమ్యాః పరిధయః ప్రకారాంతరత్వే పరిధిప్రహర
ణంభవతి-తతః కలశమాదాయ చతుష్పథంగత్వా పాదప్రక్షాళనంకృత్వా
చమ్యప్రాఙ్ముఖఆసీనఃకలశమాదాయ "సింహేవ్యాఘ్ర" ఇత్యనువాకేన కల
శస్థాంస్వాత్మనశ్ఛాయాం దృష్ట్వాపత్నీభిస్సకలకర్తృత్వేస్వాత్మనచ్ఛా
యాందృష్ట్వా "సుమిత్రానఆపఓషధయస్సంత్వి"తిభూమ్యాం కించిజ్జలమా
నీయ "దుర్మిత్రాస్తస్మైభూయాసు"రిత్యాదినాపృష్ఠతః కలశంక్షిపేత్ ॥
యస్యామన్యదిశిక్షిప్తోభవతి తత్రాహ- ఉపస్పృశ్యగృహంవ్రజేత్-ఏవం
సప్తాహంత్రిషు సవనేషు కృత్వాశీవర్చనంకృత్వాశీవర్చనంకారయేత్-
బ్రాహ్మణభోజనంకుర్వీత - సప్తాహం సవనత్రయే మౌనవ్రతీసకృద్ధవి
ష్యాశీ నియతేంద్రియశ్చభవేత్ ॥ ఇత్యాపస్తంబీయ గణహోమః - అథ
బోధాయన గణహోమః - కామ్యానాం కర్మణామాధానస్యవా అ
దౌయదా వాపవిత్రకామనాతదా గణహోమం కుర్యాత్ ॥ పూర్వో
క్తాగ్నిప్రతిష్ఠాపనాంతంకృత్వా ప్రాణానాయమ్య సకల పాపక్షయార్థమ
శేష కర్మానుష్ఠానయోగ్యతా సిద్ధ్యర్థంవా గణహోమంకరిష్య ఇతిసం
కల్ప్య ॥ తత్రసవితాదేవతా- అజ్యాంతం తంత్రమిత్యాదిసంకల్ప్యపక్వ
హోమాంతంకృత్వా అవశిష్టచరౌ ప్రభూతమాజ్యమానీయమేక్షణేనా
ఘాతంజుహోతి ॥ "అగ్నేనయ" ఇత్యేకస్యచేనపవిత్రసూక్తేన "సహస్రశీర్షే
తి" పురుషసూక్తేన అష్టాదశర్చేన "అగ్నిర్మూర్ధేతి" మృగారసూక్తేనద్వా
వింశత్యృచేనచతుష్ప్రతీకేన "యావామింద్రావరుణేతి" చత్వారోమం
త్రాస్సానుషంగాః "యోవామింద్రావరుణావగ్నా" విత్యష్టౌమంత్రాః ॥
త్వంహ్యాఁమచాభ్యాంగణాభ్యాం "పవమానస్సువరిత్యేతేన" అనువాకేన
ష్టదశర్చేన "యద్దేవాదేవహేడన" మిత్యచ్ఛిద్రపరితేనానువాకేనవింశత్య

చేన వైశ్వానరేణ ఊత్యేత్యష్టాభిరిష్టాభిర్గణైర్హుత్వాత్తరం శతం వారుణం
జపిత్వా- స్విష్టకృతమాదాయ వ్యాహృత్యా స్విష్టకృదాది వరదానాంతం
కృత్వా ఉదకపాత్రమాదాయ నైఋతీం దిశం గత్వా చతుష్పదే ఉపవి
శ్యోదపాత్రం పురో నిధాయ తత్రాత్మనో రూప మవేక్షమాణః పాప్మనో
పనిధీర్వా పాప్మానం వివిచ్య తత్ర నిధాయ వినిర్ధీ మంత్రాన్ "సిహ్మేమేమన్యు"
రిత్యాద్యంతమనువాకం విగద్య విసీయాపః పరాస్యపాత్ర మనవేక్షమాణ ఆ
గత్య హస్తాపాదౌ ప్రక్షాళ్య తేనైవావసథమేత్య స్నానం కుర్యాత్- ఏవమే
వ సప్తాహం సవనత్రయే కృత్వా సప్తాంతే పాయసేన సర్పిః బ్రాహ్మణా
న్భోజయిత్వా తేభ్యో గోర్భూమితిలహిరణ్యాని దత్వా సర్వేభ్యః పాప్మభ్యః
మహాతః పాతకాక్రమ్యాణాం కర్మణామాధానాది కర్మణాంచ యోగ్యో భ
వతి - ఇమాం క్రియామాచార్య పితృమాతౄణామాత్మనశ్చ కుర్యాత్ - నాన్యస్య
కుర్వన్నశ్యతి - కారయిత్వా సవర్ణస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే - అర్ధాయన
ర్తుర్మాసపక్షాః అపికల్పితాః కాలాః॥ అష్టానాం గణానాం హోమ
మాత్రమపి కుర్యాత్ ॥ ఏకం వా గణం జుహుయాత్ ॥ జపేద్ద్వాదశపూ
ర్వాః దశాపరాః ఆత్మానం చైకవింశకం యావత్పపశ్యతి తావత్ పునా
తియపేతద్వా చయతి యశ్చైతదాహ యస్మాదేతనాహేత్యాహ భగవా
న్బోధాయనః॥ ఇతి బోధాయనోక్త గణహోమవిధిః॥ అథ మంత్రపాదాను
ష్ఠానక్రమసూత్రం ప్రదర్శ్యతే ॥ అత్రాపి గురులఘుకల్పాచారే కూ
శ్మాండహోమో నైవగ్రాహ్య వ్యవస్థా॥ ఆధానం వా చికీర్షుః గకాన్యక
ర్మాణివా చికీర్షుస్తదాదౌ యదా వా సాక్షాద్ద్వాదశవార్షికాదిప్రాయ
శ్చిత్తా విషయమృతపాప నివృత్తికామనా తదా వా యజమానస్స్నాత్వా
నిత్యకర్మ సుపత్నీకస్సహాధికారః స్వపత్నీసహితః పత్నీబహుత్వే అనిషి
ద్ధాభిస్తాభిశ్చ సహితః పాపక్షయార్థమస్య కర్మణః స్వయమేవైకః పవి
త్రపాణిర్దర్భేష్వాసీనః ప్రాణానాయమ్యాముక ప్రయోజనార్థం స

స్థాహంసవనత్రయే గణహోమం హోష్యామీతి సంకల్ప్య సంకల్పా
త్పూర్వం పశ్చాద్వా యథాగృహ్యమగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య - యథాశాఖంచ
ప్రధానచరు హోమాత్పూర్వభూత హోమాకరణేపక్షే సవితాదేవ
తా- ఆసారవ త్తంత్రమిత్యాద్యభిలప్య స్థాలీపాకవత్పత్న్యావహంతీత్యా
ది ప్రతిష్ఠితచర్వభిఘారణాంతంకృత్వా పాత్రప్రయోగసమయే ప్రోక్షణీ
పాత్రేణ సహ ప్రణీతాపాత్రం తథాభూతంతు వేష్టితం కలశంచ ప్రయు
జ్య ప్రణీతాప్రణయనకాలే ప్రణీతాద్యాసాద్య తతస్సపవిత్రేస్స్వ ఆసీ
యోత్పూయ ప్రణీతాపాత్రస్యోత్తరతో నిదధీత - తతశ్చ బ్రహ్మప్రతిష్ఠాప
నాజ్య విలాపన ప్రభృత్యగ్నిముఖాంతం కృత్వాంగభూతపక్వ హోమగ
ణపక్షేచరుమతదానధర్మేణ బోధాయన కూశ్మాండహోమోక్తరీత్యా
గాయత్రి పురోనువాక్యామనూచ్యతమేవ యాజ్యాంపఠిత్వా స్వాహేతి
పఠిత్రి ఇత్యుద్దేశత్యాగః - అప స్తంబమతే- అగ్నిముఖాంతరమేవప్రధాన
చరుహోమః - బోధాయనమతేత్వంగ భూతపక్షహోమానంతరం అథ
వాచరో ప్రభూతంఘృతమాసేచ్య దర్వ్యాముపస్తీర్యద్విరవదాయాభి ఘా
ర్యాగ్నేనయేతిసూక్తేనాన్యైశ్చ వక్ష్యమాణైః పురుషసూక్తాదిభిస్సూత్త
రంశతం ప్రతిమంత్రంజుహుయాత్ బోధాయనమతే త్వవదానధర్మేణ
దాయ ప్రాకోక్తైరేవమంత్రైర్మేక్షణేనోపభూతం జుహుయాత్ "అ
గ్నేనయేతి" షడృచస్య పవిత్రస్య విశ్వేదేవాఋషయః- అగ్నిర్దేవతా- త్రి
ష్టుప్ఛందః- చరుహోమేవినియోగః "సహస్ర" శీర్షేత్యష్టాదశర్చస్య పు
రుషసూక్తస్య ప్రజాపతిఋషిః - జగద్బీజపురుషో నారాయణో దేవత
ఆద్యాః పంచదశానుష్టుభః అంత్యాస్తిస్రస్త్రిష్టుభః- చరుహోమేవినియో
గః- అయమపరోగణః "అగ్నేర్మన్వేతి" ద్వాదశర్చస్యమృగారసూక్త
విశ్వేదేవాఋషయః- అంగోక్తా దేవతా-ఆదితస్సప్తోపరిష్టాజ్జ్యోతిషః అష్ట
చతుష్పదాపఙ్క్తిః - తతః పంచోపరిష్టాజ్జ్యోతిషః చతుర్దశీపంచదశీ

దశ్యోనుష్టుభః - సప్తదశీ గాయత్రీ - తతస్త్రిష్టుభావేకోన వింశీచోప
రిష్టాజ్జ్యోతిషా అన్యే ద్వే త్రిష్టుభౌ చరుహోమే వినియోగః. అయంతృతీయో
గణః. యావామింద్రావరుణేత్యేషాం చతుర్ణాం యజుర్మంత్రాణాం వి
శ్వేదేవా ఋషయః- ఇంద్రావరుణౌ దేవతే - చరుహోమే వినియోగః- అ
యంచతుర్థోగణః "యోవామిద్రావరుణా" మిత్యష్టానాం యజుర్మంత్రా
ణాం విశ్వేదేవా ఋషయః - ఇంద్రావరుణౌ దేవతే - అయంపంచమోగ
ణః "పవమానస్సువర్జన" ఇతి సప్తదశర్చానువాకస్య సోమఋషిః- లింగో
క్తా దేవతా- ఆద్యే ద్వే గాయత్ర్యౌ - తృతీయానుష్టుప్-చతుర్థీ పంచమ్యౌ
గాయత్ర్యౌ తతో త్రిష్టుభౌ- అష్టమీ గాయత్రీ తతోష్టావనుష్టుభః- సప్త
దశీ త్రిష్టుప్ చరుహోమే వినియోగః- అయంషష్ఠోగణః "యద్దేవా దేవ
హేడన" మిత్యచ్ఛిద్రపఠితస్య వింశత్యృచస్యానువాకస్య విశ్వేదేవా ఋ
షయః- లింగోక్తా దేవతా-ఆద్యా త్రిష్టుప్-ద్వితీయా షడవసానా జగతీ-మహా
పఙ్క్త్యాఖ్యా తృతీయానుష్టుప్, చతుర్థీ త్రిష్టుప్- పంచమీ [illegible]ష్టుప బార్హశక్వరీ -
షష్ఠీ త్రిష్టుప్- సప్తమీ షడవసానా జగతీ-అష్టమీ షట్పదాతిజగతీ- నవమీ బృ
హతీ తతో ద్వే షట్పదే ద్వాదశీ త్రిష్టుప్ త్రయోదశీ సప్తపదా- అష్టిశ్చతుర్ద
శ్యనుష్టుప్- పంచదశ్యనుష్టుప్-విరాట్ షోడశీ-తతస్త్రిష్టుభః- వింశత్యనుష్టు
ప్- చరుహోమే వినియోగః - అయమనువాకస్సప్తమోగణః ॥ వైశ్వాన
రోనఊత్యే- తృతీయా జగతీ- తతస్త్రిష్టుభః - సప్తమీ జగతీ- అష్టమీ త్రి
ష్టుప్- చరుహోమే వినియోగః-తత్ర "సప్తమీ మగస్మాకమగ్నే మఘవత్సు
ధారయాక్షత్రమస్మరం సువీర్యం- వయంజయేమ శతి - తవోతిభిః-వైశ్వా
నరస్య-సభిశ్రీః" ఇతో జాతో విశ్వమిదంస్వాహేతి స్విష్టకృజ్జుహుయాత్
జయాద్యకరణపక్షే ప్రధాన హోమానంతరం స్విష్టకృతం జుహుయాది
త్యాపస్తంబమతం - బోధాయన మతేతు ప్రధాన చరుహోమానంతర
మవదాన ధర్మేణ స్విష్టకృత మపదాయ పూర్వోక్త ప్రకారేణ పురోను

వాక్యామనూచ్యయాజయాజుహుయాత్ - ఏవం స్విష్టకృతం హుత్వాబ్ర
హ్మవరప్రదానాంతం కర్మకుర్వీత- ఆపస్తంబ మతేతు స్విష్టకృతం హు
త్వానూయాజమిధ్మసన్నహనంచాగ్నౌ ప్రహృత్యతతోఽన్యకర్మణః ప్రాయ
శ్చిత్తార్థే పరిధిప్రహరణాభావః॥ ప్రకారాంతరత్వేతు బర్హిరంజన ప
రిధిప్రహరణసగ్స్రావహోమాంతం కర్మకృత్వా తతఃప్రాయశ్చిత్తాహుతీ
ర్జుహుయాత్ - సగ్స్రావాదిహోమప్రకారస్తు సమంత్రకో విశ్వేభ్యో
దేవేభ్యస్సగ్స్రావభాగేభ్య ఇత్యాదినా గ్రన్థేతు బర్హిరంజన పరిధిప్రహ
రణసగ్స్రావ హోమాంతం కర్మకృత్వా తతః ప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్జు
హుయాత్-సగ్స్రావాదిహోమప్రకారోపి సమంత్రకో విశ్వేభ్యో దేవే
భ్యఇత్యాదినా గ్రంథే జయాది హోమానంతరం కూశ్మాండప్రకారేణ
దర్శితః - అథమతద్వయేపి బ్రహ్మవిసర్జనాంతే కర్మణి కృతే పూర్వావి
కాస్థితకలశ మాదాయ నైరృతీం దిశంగత్వా చతుష్పథం ప్రవిశ్య పా
దప్రక్షాళ్యాచమ్య ప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య కలశం పురోనిధాయ తత్రపత్నీ
భిస్సహకర్తృత్వే తాభిస్సహ ఏకస్యైవ కర్తృత్వే స్వయమేవ యజమా
నః కలశ అత్మనోరూప మవేక్ష్యమాణో విసిధిసంజ్ఞిక మంత్ర సముదా
యాత్మకం "సింహేమేమన్యుః" ఇత్యనువాకే బోధాయనాచార్యప్రణీ
తకల్పసూత్రస్థంపఠేత్॥ అస్యానువాకస్య సౌత్రత్వాద్దేవతాఋష్యాదయో
నదర్శితాః- సింహేఽనువాకం జపేత్- "సింహేమేమన్యు—బ్రిహస్త్యాజ్యే మే
కిల్బిషం- అపేహి పాప్మన్ పునరపనాశితోభవానః పాప్మన్సుకృతస్యలో
కే। పాప్మన్ దేహ్యవధేఽస్మృతయోనః పాప్మన్న జహాతిముక్త్వా జహీనోఽవ
యంఅన్యత్రాస్మన్నివిశతాంసహస్రాక్షో అమర్త్యో యో నో ద్వేష్టి" సరి
ష్యతు యముద్విష్మస్తముజహీత్యభిమభిమంత్ర్య - యస్యామస్య దిశిద్వే
ష్యోభవతి తాందిశమేతాఅపఉపసించేత్ "పృష్ఠతస్సమితాన ఆపఓషధ
యస్సంతుదుర్మిత్రా-వయందిష్మ"ఇతి అథాపఉపస్పృశ్య- పాత్రమనవే

క్షమాణోయక్షేదం దేవయజనం ప్రవిశేత్ – తతస్స్నాయీత – ఏవంసప్తా హం సవనేషు త్రిషుకృత్వాఽన్తే ఆశీర్వచనం కారయిత్వాపాయసేనసర్పి షా యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా తేభ్యో గోభూతిల హిరణ్యా ని దద్యాత్ – యావద్వ్రతంసవనత్రయే మౌనీసకృద్ధవిష్యాశీయతేన్ద్రియ శ్చభవేత్ – ఏవం కుర్వన్ సర్వేభ్యః పాపేభ్యః ప్రముచ్యతే –

మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబన్ధే మాంధాతృనామ్నా మదనాత్మజస్య । స త్కర్మమాణిక్యగణేన పూర్ణే పూర్ణస్తృతీయః ప్రథితస్తరంగః ॥ ఇతిక ర్మవిపాకపరిభాషాయాం ప్రాసంగికంపరిసమాప్యప్రకృతమనుసరామః॥

ఇతిశ్రీ పండిత పారిజాత కఠారిమల్లేత్యాది బిరుదరాజి విరా
జమాన శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుర్ని
బంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే
తృతీయస్తరంగః.

కర్మవిపాకగ్రన్థే చతుర్థస్తరంగః.

అథ వ్యాధివిపర్యయః.

అథ కర్మక్షయోపాయ కృచ్ఛ్రవ్యాధివిపర్యయా । శ్లోకా సహత్వా త్త్రాద్యేగాందవ్యాద్వ్యాధికల్పితః । ఏకాకృచ్ఛ్రేతి కృచ్ఛ్రే ద్వే తిస్రశ్చాం ద్రాయణే వ్రతే – గవామభావే షట్కంవా సాశీతిశతకృచ్ఛ్రదః – జపదానే పి తత్సూక్తంకూశ్మాండగణహోమకృత్ । సర్వపాప ప్రణుత్యర్థమథ వ్యాధివిపర్యయః । ఏతేశ్లోకాః కూశ్మాండహోమాత్ప్రాగ్వ్యాఖ్యాతాః। తత్రాథవ్యాధివిపర్యయ ఇత్యనేనవ్యాధిప్రతికృతిదానం వక్ష్యత ఇతి ప్రతి జ్ఞాతం – తదాసీం వివత్సుస్తదుపయుక్తం కించిదాహ – ప్రతిమాయామాతం కనామ్నీ దేవతా భవతి – తత్రపూజ్యాధిదేవతా తత్రవ్యాధిప్రతికృతిపూజా

కమణ్యాధి దేవతా సూర్యమూర్తిః పూజ్యా అధునా వ్యాధి ప్రకృతి ద్రవ్య పరి
మాణం చాహ ॥ హేమ్నః పలా త్తదర్ధార్ధా ద్వా ప్రకల్పయేత్ - సూర్య ప్రతి

—✻ సూర్య ప్రతిమాలక్షణమ్ ✻—

మాలక్షణమాహ ॥ సూర్యం ద్విలోచనం పద్మే ద్వేదధానం కరద్వయే । వ్యా
ధి ప్రతిమాలక్షణం తత్తద్వ్యాధిహరకర్మ ప్రకరణే పృథక్పృథగభిధాస్య
తే- వ్యాధి భేదాత్ప్రతిమాలక్షణాన్యపి చిహ్నాని - మంటప పరిమాణం వేది
కా పరిమాణం చాహ- షోడశ ద్వాదశాష్టౌ వా హస్తాస్తై ర్మంటపే కృతే ।
తత్పాదేనోత్తర ప్రాచ్యాం హస్తోచ్ఛ్రాయాం చ వేదికామ్ ॥ షోడశ వా ద్వాద
శ వా అష్టౌ వా హస్తా స్త్వపరిమిత్యా శక్తి కర్మ భూయోర్థవతి । తైర్హస్తైస్సం
ఖ్యాకహస్త పరిమిత మంటపో భవేత్ । తస్మిన్మంటపే కృతే తత్పాదేన మంట
పస్య చతుర్థాంశేన వేదికా మేకహస్తోన్నతాం కుర్వీత మంటపస్య చతు
ర్థాంశా యామశ్చతుర్థాంశశ్చ వ్యాయామో వేదికాయా భవతీత్యర్థః ॥
ఉత్తర ప్రాచ్యాం మంటపాంతరీశాన దిశి "బ్రాహ్మణం వేదశాస్త్రజ్ఞం దాం
తం శాంతం కుటుంబినమ్ । సత్యసంధం సదాచారం నివృత్తంచ ప్రతిగ్ర
హాత్ ॥ ఆచార్యం వృణుయాద్భక్తి నమ్రస్సత్కారపూర్వకాత్" యథా
శక్త్యనుసారేణ వస్త్రాలంకార దానాన్యాచార్యాయ చరణకాలే దత్త్వా
చార్యాధీనో భవేత్ । భక్తిశ్రమ ఉచ్యతే ॥ సత్కారో గంధ పుష్పాదిభిః
పూజనం ॥ ఆచార్యకృత్యమాహ ॥ కృతోపచార సత్కారాం రాత్రౌ ప్రత్య
దిశాస్య చ । తాం ప్రతిమామధి దేవతారూప సూర్యప్రతిమా మాత్మనః
స్మిన్ మముకవ్యాధి దేవతా మధివాసయామీతి వేదికాయా ఉపరి ప్రతిమా
గంధపుష్పాద్యైరధివాస్యాత్మనామ్నైవ అముకవ్యాధి దేవతాయైనమ
ఇతి పీఠస్యోపచార పూజాం విదధీత_ అథ పౌరాష్టాక్షరమంత్రేణ పూజ
యేత్ - ఏవం రోగదేవతా మధివాస్యాధిదైవతం సూర్యమధివాసయేత్
తతస్సౌరాష్టాక్షరైః పూజయేత్ - తదనంతర కృత్యమాహ ॥ అథ రాత్రే

సపూతో వైశ్చతుర్భిర్మణ్టపాద్బహిః । ప్రాచ్యాం పాయసమాంసాది
బలింనిక్షిప్యమన్త్రతః॥ విప్రైః పూత ఆచార్యః, బలిదానమన్త్రః "ఆది
త్యావసవోరుద్రా దేవాభాగాతానిపన్నగాః । బలిదానేన దత్తేన శాన్తిం కు
ర్వన్తు సర్వశః" ఇతి। జాగరిత్వోషసిస్నాత్వా ధారయ న్వాససీ నవే।
నిర్మలే చన్ద్రవచ్ఛుక్లే శుక్లమాల్యానులేపనః। సాలంకారైరస్య పర్యన్తే
మణ్టపస్య పర్యన్త ఇత్యన్వయః - అథ వేదికాం వేదికాయా ఉపరి చతుర
శ్రం వా మండలం । తన్మధ్యేష్టదళాంబుజం లిఖిత్వా పిష్టచూర్ణేన తతో
పర్యుపరిక్రమాత్ - తిలానాం పంచ చతుర్భిస్త్రిభి ద్రోణై స్తథాష్టభిః।
పత్రైశ్చతుర్భిర్ద్వాభ్యాంవా తామ్రపాత్రంభవేన్నవం ॥ శాలీయైరక్ష
తైః పూర్ణం సౌరేణాష్టాక్షరేణతామ్ । స్నాపితాంపంచగవ్యేన వస్త్రాల
ఙ్కారశాలినీమ్॥ "మండలంచతురశ్రంవా" ఇత్యాది గోమయేన మండలా
కారంచతుష్కోణంవోపలింపేత్। వేదికాయా ఏవోపరి తతో పర్యుపక్ర
మాత్- తత్రాష్ట దళాంబుజేవక్ష్యమాణద్రవ్యాణ్యేకస్యోపర్యన్యా న్యేవం
క్రమాద్భవంతీత్యర్థః- పంచవాచత్వారోవాపంచచతురాః తైః పంచచ
తుర్భిః త్రయోవా చత్వారోవా పంచవాష్టావేతి తిల ద్రోణానాం సం
ఖ్యా ॥ అత్రాయ క్రమః ॥ ఉపలిప్తవేదికాప్రదేశేష్టదళపద్మస్యోపర్యుక్త
సంఖ్యాకాస్తిలాస్థాపనీయాః-తస్మిం స్తిలరాశౌ పలద్వయేన చతుష్టయే
నవాఘటితం తామ్రపాత్రం నిక్షిపేత్ - తత్పాత్ర మక్షతైః పూరయేత్,
ఇతి సౌరాష్ట్రాక్షరేణ తాం ప్రతిమామపి విన్యస్యోత్తరత్రవక్ష్యమాణమ
నుయుజ్యతే తేనాయమర్థః ॥ తాంప్రతిమాం కోగ్రప్రతిమా మధిదేవతా
ప్రతిమాంచ పంచగవ్యేనాష్టాక్షరేణమంత్రేణ స్నాపితాంవస్త్రాలంకారే
ణ పూజితాంతామ్రపాత్రస్యోపరి అక్షతమధ్యేష్టదళంపద్మం లిఖిత్వావ
క్ష్యమాణంకల్పయేత్॥ "ఓం ఘృణిస్సూర్య ఆదిత్యః" ఇత్యష్టాక్షరస్యామం
త్రస్య దేవభాగఋషిః- గాయత్రీచ్ఛందః- సూర్యోదేవతా- అనంతరక్ర

త్యనూహ ॥ ప్రతిమామపివిన్యస్య తత్ర దేవం దివాకరమ్ । దీప్యమానం ప్రభావంతం సాంద్రసిందూర భూషితమ్ ॥ పద్మే దధానం హస్తాభ్యాం స్మేరవక్త్రం త్రిలోచనమ్ । దివ్యాభరణ సంపన్నం స్రగ్గంధం రక్త వాససమ్ ॥ సాంగ హేమారవిందస్య కర్ణికాయాం నిషేదుషమ్ ॥ మూలే పూర్వాది పత్రాణాం శుక్రాంగార బుధాం స్తతః ॥ గురు మందేందు కేతూంశ్చ నక్షత్రాణిత్రిశ స్త్రిశః॥ మధ్యతః పూర్వపత్రాగ్రే రేవత్యా తాన్విన్యసేత్ ॥ ప్రతిమామపీత్యాది ॥ అపి శబ్దస్సముచ్చయే ॥ అతఏవ రోగప్రతిమాం దివాకరప్రతిమాంవిన్యసేదిత్యర్థః ॥ సిద్ధో భవతి ॥ సాంగహేమారవిందస్యేతి ॥ అంగాని దళాన్యష్ట దళోపేత సౌవర్ణకమలస్యకర్ణికాయాం మధ్యభాగే నిషేదుషమ్॥ దివాకరం విన్యసేదిత్యన్వయః॥మూలే "ఆదిభాగే" తమః రాహుర్మధ్యతః పూర్వపత్రాగ్రే మధ్యతః కర్ణికామధ్యే పూర్వపత్రస్యాగ్రే పూర్వదళస్యాంతే, అయ మర్థః ॥ సౌవర్ణకమలస్య పూర్వదళప్రథమభాగే శుక్రం స్థాపయేత్ । ఏవమాగ్నేయాది దళాదిష్వంగారబుధలోకపాలాన్ క్రమేణ స్థాపయేత్ ॥ కర్ణికామధ్యే సూర్యసమీపే అశ్వినీ భరణీ కృత్తికా చేతి త్రీణి నక్షత్రాణిస్థాపయేత్। పూర్వదళస్యాగ్రే రోహిణ్యాది త్రీణి । ఏవముత్తరత్రాపి ప్రదక్షిణాకారం త్రీణి త్రీణి నక్షత్రాణి విన్యసేదితి ॥ తతః కిమిత్యత్రాహ । యథా స్వనామమంత్రేణ గంధపుష్పాక్షతాదభిః । సర్వోపచారైశ్చాభ్యర్చ్యాక్షీరాహారంనివేదయేత్॥ నామమంత్రేణేతి॥ సూర్యపూజా త్వష్టాక్షరేణసౌరమంత్రేణ వ్యాధిప్రతిమాయా శ్శుక్రాది గ్రహాణా మశ్విన్యాది నక్షత్రాణాం చతుర్థ్యంతేన నమోయుక్తేన తత్తద్దేవతానామమంత్రేణచతుర్భిః ఋత్విగ్భి స్సహిత ఆచార్య స్తత్రైవ తిలరాశి సమీపే వేదికాయాం పూర్వస్యాం దిశి ధాన్యరాశౌ వక్ష్యమాణ గుణోపేతాన్ స్థాపయేదిత్యత్రాహ ॥ తత్రైవ సహితో విప్రైశ్చతుర్భిర్లోకహితాంశ్చతాన్ - నిర్వ్ర

ణాంశ్చ మహాగర్తైశ్చర్యుక్తాంశ్చామీకరేణచ । అశ్వస్థానా ద్గజస్థానా ద్వల్మీకా త్త్రిపథసంగమాత్ ॥ రాజద్వారాచ్ఛకలైమృత్తికానాం సచందనైః । మృత్తికానాంశకలైః ఖండైరిత్యర్థః ॥ అశ్వస్థానాదిభ్య ఆహృతైర్మృత్తికానాంశకలైశ్చందన సహితైర్యుక్తానిత్యన్వయః ॥ రోచనా గగ్గులుభ్యాంచ పుణ్యతీర్థేన పూరితాన్ । పల్లవాలంకృత ముఖాంస్త్వేత వస్త్రైరభివేష్టితాన్ ॥ పంచాభిషేకకలశాన్ధాన్యరాశౌ వినిక్షిపేత్॥ తతః కిం కుర్యాదిత్యతఆహ ॥ ఆపోహిష్ఠాదిభిర్మంత్రై ర్హిరణ్యేత్యాదిభిస్త్రిభిః। పవమానానువాకేనశన్నయింద్రానువాకతః। శన్నోవాతానువాకేనఘోషమేభ్యాంతివాచనమ్॥ "ఆపోహిష్ఠా" ఇతిబుచస్సింధుద్వీపఋషిః-ఆపోదేవతా-గాయత్రీచ్ఛందః శాంతిపాఠేవినియోగః "హిరణ్యవర్ణా" ఇతిత్ర్యృచస్యాగ్ని కాండాంతః పాతిత్వేన అగ్నిఋషిః- ఆపోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- శాంతిపాఠే వినియోగః " పవమాన స్సువజ్జనః " ఇత్యనువాకో గణహోమప్రకరణే ప్రదర్శితః- "శన్న ఇంద్రా" ఇత్యనువాకే సేత్యనయా ఆశ్వలాయన శాఖా పరిపఠితా ఘోషశాంతిః- శాంతికల్పకృతే - అత్రచ వేదిత్రక్రమేణ ప్రథమతఇయం శాంతిఃపఠనీయాస్యాద్యాజుషీశాంతిః ॥ అథాశ్వలాయనఘోషశాంతౌ ఋష్యాది ప్రథమమభిధీయతే ॥ "ఆనోభద్రేతి " దశర్చ సూక్తం గౌతమేన వైశ్వ దేవమాద్యా పంచస ప్తమీజగతీ- షష్ఠీవిరాట్ స్థానాశేషా స్త్రిష్టుభః "స్వస్తినోమిమీతా" ఇతి పంచర్చోనగణ ఆత్రేయేన స్వస్త్యాత్రేయేనదృష్టః - వైశ్వదేవ స్త్రిష్టుభోద్వే అనుష్టుభోద్వే అనుష్టుభా- "శన్న ఇంద్రాగ్నీ" ఇతి పంచదశర్చంసూక్తం వసిష్ఠార్థం వైశ్వదేవం త్రిష్టుభా ప్రథమో భాగ మిత్యాద్యృచం సూక్తం అరిష్టనేమినాతార్క్ష్యేణోక్తం- ఆద్యం త్రైష్టుభం- సవేషామేతేషాం శాంతిపాఠే వినియోగః ఏవమాషాదివిదిత్వా శాంతిపాఠంపఠన్ భద్రమశ్నుతే - ఇత్యాశ్వలాయనీయఘోషశాంతిః॥ అథతైత్తిరీయఘోష

—* ఘోషశాంతిః. *—

శాంతిః ॥ తత్ర "శన్నోవాతః పవతాం" ఇత్యనువాకస్యసోమకాండాం
తః పాతిత్వాత్సోమకాండఋషిః- వాతాదయోలింగోక్తా దేవతాః- అద్యా
షట్పదాజగతీ- ద్వితీయా గాయత్రీ- ఇడానామైవాస్త్రవసీచ ద్వేయజుషీ- ఆ
వాతవాహో ద్వే అనుష్టుభౌ- యదదో వాతత ఇతి త్రిష్టుప్ - శన్నోవాతేతి
ద్వే గాయత్ర్యౌ- "సుమిత్రానఇత్యంతస్యసుమఇతి పాఠోపా.నో" ఇతి
చ త్రీణి యజూంషిద్యుభిరక్తుభిరితి త్రిష్టుప్- శన్నోదేవీతి ద్వేగాయత్ర్యౌ
సుమిత్రాన ఇతి దుర్మిత్రా ఇతిచ ద్వే యజుషీ- ఆపోహిష్ఠేతి తిస్రోగా
యత్ర్యః "పృథివీశాంతిరంతరిక్షగ్ం శాంతిర్ద్యౌః శాంతా" ఇతి "తయా
హగ్ంశాంతా" ఇతి "ఏహిశ్రీశ్చ" ఇతిషడ్యజూంషి- ఉదాయుషేత్యనుష్టుప్-
తచ్చక్షురిత్యాకృతిః- యదదగాదితిపఙ్క్తిశ్చతుష్పదా- బ్రహ్మణశ్చేతన్యసీ
తియజురాదికా మామద్వేఘాదీత్యేకపదా గాయత్రీ- మేధావనీషేతియజుః-
అభిగీర్భిరిత్యనుష్టుప్- బ్రహ్మప్రావాదిష్మేతియజుశ్శాంతిపాఠేవినియో
గః- ఇతి తైత్తిరీయ ఘోషశాంతిః॥ అథ ప్రాసంగికం పరిసమాప్య ప్రకృ
తమనుసరామః- పంచాభిషేక కలశాన్ ధాన్యరాశౌవినిక్షిపేత్ - ఆపో
హిష్ఠాదిభిర్మంత్రైర్హిరణ్యవర్ణాభిస్తతః॥ పవమానానువాకేన శన్న ఇంద్రా
నువాకతః। శన్నోవాతానువాకేన ఘోషమేచ్ఛాంతివాచనం॥ ఇత్యగునా
తవనుకృతహూహ ॥ తతో విధాయకస్త్వేచ బ్రాహ్మణాంశ్చతురోజపేత్।
ఆయుతేనామిత్రైర్నాన్యైరేకధేనచరత్వేనవా ॥ దేవతాలింగమంత్రాణాం
ఋఙ్మంత్రైః పరిహారితః। ఆగ్నేయ్యాందిశిశుం దేవా స్థండిలేవాహుతాశ
నమ్॥ స్థాపయిత్వాస్వగృహ్యోక్తం యుక్త్యోక్తసమిధోహవిః। తత్సంపా
తాజ్యతఃపాత్ర్యామపసిబ్యాభిసూర్యచ ॥ చరుంతిలాంశ్చస్వాహాంతంమూ
లమంత్రముదాహరన్ । వాగ్ంత్సహస్రవాష్టశత మష్టాంశతిమేవచ॥
హుత్వాపూర్ణాహుతించాంతే ప్రణీతామోక్షమాచరేత్ ॥ విధాయ

కత్వే బ్రాహ్మణమిత్యాది॥ విధాయకత్వే బ్రాహ్మణంవృత్వాతథా దేవ
తాలింగ మన్త్రాణాం జపే చతురో బ్రాహ్మణానాం వృత్వేత్యన్వయః॥
విధాయకత్వముపదిష్టవ్యమ్ - బ్రహ్మహ్యుపదిష్టా భవతి-
బ్రహ్మవరణం న కేవలం వక్ష్యమాణ క్రమార్థమపితు విశిష్ట సక
లధర్మార్థమపి దేవతాలింగ మన్త్రాణామితి బహువచనాన్మన్త్ర బహు
త్వమవగమ్యతే॥ మూలమన్త్రశ్చ "ఘృణిస్సూర్యః" ఇత్యేకఏవదర్శితః-త
స్మాదయమభిప్రాయః॥ రోగప్రతిమాదానే సర్వత్రసూర్యఏవ అధిదే
వతా- వ్యాధిదేవతాచభిన్నా- వ్యాధీనాం భిన్నత్వాత్ - అతశ్చ జలరో
గాదిషు వరుణాదయోదేవతా భవన్తీతి తదభిప్రాయేణ మన్త్రాణామితి
బహుధా॥ కించ- ఏకస్మిన్నపి కర్మణ్యానేక సూర్యాదిగ్రహనక్షత్రాణాం
పూజ్యత్వాభిప్రాయేణాపి మన్త్రాణామపి బహువచనం- అతఏవ మూల
మన్త్రజపేన చతురోబ్రాహ్మణాన్వృణీత - ఇతరమన్త్రజపేత్వేకమేకం
యథాసంభవంవా - తత్రజపసంఖ్యామాహ॥ అయుతేనామితైరిత్యా
దినా॥ అయుతేనవారైరయుతావృత్త్యేత్యర్థః॥ అమితైర్వారైరతోధి
కైర్వేత్యర్థః॥ అర్ధేనాయుతార్ధేన చరణేనాయుతపాదేన- ఇయం
చ సంఖ్యాప్రధానమన్త్రజపే సూర్యవ్యతిరిక్తేతరగ్రహనక్షత్రజపేతు
శక్త్యనుసారేణ ప్రధానమన్త్రజపసంఖ్యాతోన్యూనసంఖ్యాకల్ప్యైతైః
పరివారిత ఇతి॥ తైరాచార్యైః బ్రహ్మప్రభృతిభిః కుండేవాస్థండిలేవా పరి
వారితేతత్ర। హుతాశనం స్థాపయేదిత్యర్థః॥ అర్కసమిధోహవిః। త
త్సంపాద్యే తస్మిన్నభావే అర్కసమిధోఽప్యభావం హవిశ్చభవతి-హవిర్నా
మాజ్యం హవిశ్చతతః పాకానన్తరం చరుస్థాల్యామవసిచ్యాభిఘార్య తద
నన్తరంచరుముత్తరతఉద్వాస్యాభిఘార్య సమిధోహుత్వాజ్యంచహుత్వా
తతశ్చరుం తిలాంశ్చజుహుయాత్-స్వాహాంతం మూలమన్త్రముదాహర
న్మూలమన్త్రః - వ్యాధిప్రతిమా దేవతా భూతవాయువరుణాది దేవతా

ప్రకాశకో మంత్రః "ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేత్" ఇతి వచనాదధిదేవతా రూపసూర్య ప్రకాశకః - ప్రాగభిహితో మూలమంత్రః - హోమ సంఖ్యామాహ॥ "వారాన్ సహస్రంవాష్టశతమష్టావింశతి మేవవా" ఇతి-అత్ర ప్రధానహోమే వ్యాధి ప్రతిమా దేవతోద్దేశేన హోమః - సూర్యోద్దేశేన హోమశ్చ - తతస్సూర్యస్యేరిక్తగ్రహ నక్షత్రహోమేచ ప్రధానహోమాపేక్షయా న్యూనసంఖ్యా పరికల్ప్య - హుత్వా పూర్ణాహుతినాం చాంతే ప్రణీతా మోక్షణమాచరేత్ - ఏవం పూర్వోక్త ప్రకారేణ హుత్వాంతే పూర్ణాహుతి మపి వక్ష్యమాణమంత్రైర్హుత్వా ప్రణీతా మోక్షణే పూర్ణపాత్ర విమోకం కుర్యాత్ - అథ దేవతాంగ మంత్రాణామిత్యనేన పదేనసూచితా మంత్రాః ప్రదర్శ్యంతే - శక్రాంగారకాదయః- యత్ర యా దేవతాః వాయువరుణాది రూపా దేవతాః తద్దేవతాప్రకాశకో వైదికో మంత్రో గ్రాహ్యః అథవా వ్యాధి ప్రతిమాదానే సౌరమంత్ర ఏవ గ్రాహ్యః- సచ పూజా భేదేన భవతి "ఉద్యన్నద్యమిత్రమహః" ఇత్యాది- "ద్విషతో రథం" ఇత్యంత స్సౌరో మంత్రః॥ శుక్రమంత్రస్య భరద్వాజఋషిః- శుక్రో దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః-పూజాదౌ వినియోగః "అగ్నిర్మూర్ధా" ఇత్యంగారకమంత్రస్య- విరూపఋషిః- అంగారకో దేవతా- గాయత్రీ ఛందః "బృహస్పతే అతి" ఇత్యస్యమంత్రస్యగృత్సఋషిః-బృహస్పతిర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః "శంనో దేవీః" ఇతిశనైశ్చరమంత్రస్య- సింధుద్వీపఋషిః శనిర్దేవతా గాయత్రీఛందః "కేతుంకృణ్వన్" ఇతి కేతుమంత్రస్య- కేతుర్దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః ఇతిగ్రహమంత్రాః ॥ అథనక్షత్రమంత్రాః ॥ తేషామృష్యాదయః ప్రదృశ్యంతే "అగ్నిర్నః పాతుకృత్తికాః" ఇత్యాదీనాంమంత్రాణాం నక్షత్రేష్టి పరిపఠితానాం విశ్వేదేవా ఋషయః క్రమేణాగ్ని ప్రజాపతిసోమరుద్రోఽదితిబృహస్పతిస్సర్పాః పితరోఽర్యమా భగసవితా త్వష్టా వాయురింద్రాగ్నీ మిత్ర ఇంద్రః ప్రజాపతి విశిష్టానిఋతిరాపో విశ్వేదేవా

బ్రహ్మావిష్ణుర్వసవఇంద్రాత్మకోవరుణోఽజ ఏకపాదఅహిర్బుధ్న్యఃపూషా
శ్వినౌయమ ఇతిదేవతాః- త్రిష్టుప్ఛందః- ఆద్యానుష్టుప్- పురందరాయేతి
జగతీ జపేవినియోగః- యత్రయత్రకర్మణి హోమాదికర్తవ్యం భవతి తత్ర
తత్రకర్మణి హోమాదౌ వినియోగో వాచ్యః- అథపూర్ణాహుతిమంత్రః।
"సముద్రాదూర్మి" ఇత్యృచస్య గౌతమో వామదేవఋషిః-అగ్నిర్దేవతా
త్రిష్టుప్ఛందః-"మూర్ధానం దివః" ఇత్యస్య బార్హస్పత్యో భరద్వాజఋ
షిః-వైశ్వానరో దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః "పునస్త్వాదిత్యా" ఇత్యస్య అగ్నిఋషిః-
వసురుద్రాదిత్యా దేవతాః-త్రిష్టుప్ఛందః "పూర్ణాదర్వి" ఇత్యస్యమంత్రస్య-
విశ్వేదేవాఋషయః-శతక్రతుర్దేవతా అనుష్టుప్ఛందః "సప్తతే" ఇత్యస్యా
గ్నిఋషిః- సప్తవానగ్నిర్దేవతా - జగతీత్రిష్టుప్ఛందః- సర్వేషాం మం
త్రాణాం పూర్ణాహుతౌ వినియోగః - ఏవం పూర్ణాహుతేః ప్రణీతా
మోక్షస్య అనంతరం కింకుర్యాదిత్యత ఆహ - అనులోమాద్యథాలింగ మ
భ్యర్చ్యేమనుసాధితః। ప్రాఙ్ముఖస్యాష్టసంపాతై రభ్యర్చ్యాంగాని రోగిణః॥
అచ్ఛిన్నాగ్రైర్దర్భాణాం హోమాగ్రేణముష్టినా।సంమృజ్యచతతశ్శాం
తిం వాచయేద్బ్రాహ్మణైస్సహ॥ గృహశాంతించ సవృత్త్య బద్ధాయాం
తువిమోక్షణమ్। పూర్వాభిముఖమాచార్య మభ్యర్చ్య ప్రతిమాంతుతామ్॥
ప్రదద్యాద్దక్షిణాంతస్మై మధ్యాహ్నే సముపస్థితే ॥ అనులోమాద్యథా
లింగమిత్యాది- అనులోమా దానులోమ్యేన అనుపాదతః పాదపర్యంతం శి
రః ప్రభృతి పాదపర్యంతమిత్యర్థః ॥ యథాలింగన తత్తదవయవస్థరో
గనిరాకరణద్యోతకః - మంత్రపదం లింగం తదనతిక్రమేణ - అక్షిభ్యాంతే
నాసికాభ్యాం పఠన్ అష్టసంపాతైర్హోమకాలే ప్రత్యాహుతిరేకస్మి
న్పాత్రేష్టబిందవస్థాపనీయాస్తే బిందవ అష్టసంపాతా ఇత్యుచ్యంతే - అయ
మర్థః ॥ అష్టసంపాతైః ప్రాఙ్ముఖస్యరోగిణ అంగాన్యానులోమ్యేన అ
భ్యర్చ్యాచార్య అక్షిణ్యామేతత్సూక్తం పఠన్నచ్ఛిన్నాగ్రైర్దర్భాణాం

ముష్టినాసువర్ణశలాకాదర్భేణశిరః ప్రభృతిపాదపర్యంతం రోగిణాం
గాని యథాలింగంమన్త్రైః ప్రమృజ్యతతశ్శాంతి పాఠంకుర్వన్ ఋత్విగాదిభి
ర్బ్రాహ్మణైస్సహిత స్తైః పూర్వస్థాపితైః స్నానకలశాంభోభిరభిషిచ్య సస్వ
యమాచార్యః పునర్యథా పూర్వమానులోమ్యేనాక్షిభ్యామిత్యేతత్సూక్తం
పఠన్నేవ దర్భేణవాససా పరిమార్జయేదితి - అత్రాభిషేకకాలే పూర్వ
స్థాపిత కలశస్థితమంత్రపూతం పాథః పరిశేషయేదగ్రే మంగళస్నానార్థ
మతఏవ పాత్రాంతరేమంత్రపూతంపయో గృహీత్వాస్వస్య శాఖోక్తశాం
తిపాఠం కుర్వన్నభిషేకః కార్యః "రుగ్ణావృత్త్యాత్రిగృహ్ణీయాత్" ఇతిరుగ్ణస్య
రోగిణ ఆవృత్తిపరిపాటీరోగశాంతి ప్రతిక్రియేత్యర్థః ॥ అథసదక్షిణంవ్యా
ధిప్రతిమాధానం ప్రతిగృహ్ణీత- ఆచార్యావియం ప్రతిగృహ్ణీయాత్ - ఆ
తురో రోగీశ్వేత వస్త్రాదిభిరలంకృత ఉత్తరాభిముఖ స్సన్పూర్వాభిముఖ
మాచార్యమభ్యర్చ్య తాం ప్రతిమాంవ్యాధి ప్రతిమాంసూర్య ప్రతిమాంచ
దద్యాత్॥ గ్రహశాంతిం కారాగృహేబద్ధానాంచ పరబంధవిమోచనం-
సతిసంభవే గ్రహశాంతిం నవగ్రహశాంతిం సాచాగ్రే దర్శయిష్యతే అ
త్రసూర్య ప్రతిమాయా ఆవరణ పూజారూపేణ గ్రహపూజాప్రదర్శి
తా- నప్రాధాన్యేన ॥ అతస్సమర్థశ్చేదేవం గ్రహపూజాం కుర్వీతేతిము
ఖ్యః కల్పః - అసమర్థశ్చేదావరణ పూజయైవగ్రహాణాం పూజాంనివ
ర్తయేదితిగౌణఃపక్షః ॥ తాంప్రతిమాందద్యాదిత్యుక్తం - తత్ర ప్రతిమా
దానేమంత్రమాహ ॥ పద్మోద్భవః పద్మకరస్సప్తాశ్వ రథవాహనః। ప్రతి
మాదానేనదత్తేన తుష్యేత్స్వజగద్గురుః ॥ ఇహజన్మనియత్పాప మన్యజన్మని
వాకృతమ్ । సప్రత్యయాప్రత్యయాభ్యాం తత్సర్వం శమయత్వసౌ ॥ ప్రత్య
యోజ్ఞానం- మంత్రేణానేనదత్వాతం ప్రణిపత్యప్రసాదతః ॥ క్షమాప్యచ
ఆసీమాంతమనువ్రజ్యతన్ముఖంనావలోకయేత్॥ తన్ముఖంగృహీతృముఖం॥
అచార్యేణాభ్యనుజ్ఞాతః ప్రవిష్టోభవనంనిజమ్ ॥ ఆచార్యస్య ప్రతిగృహీతృ

త్వపక్షేతదనుజ్ఞయా ॥ ఋత్విగ్భ్యో దక్షిణాం దత్త్వా కృత్వారాధనమ
శ్వినోః । ధన్వంతరించ సంతర్ప్య దీనానంధానుపస్థితాన్ । మంగళధ్వని
నాతోద్యైస్సర్వౌషధిపల్లవైః॥ మంత్రాభిమంత్రితస్నాతః కృతకౌతుకమం
డనః । ప్రసన్నచేతాః పుణ్యాహం వాచయిత్వాశతంద్విజాన్॥ తదర్ధం
వాతదర్ధంవా క్రియాసాద్గుణ్యసిద్ధయే । మృష్టాన్నైర్భోజయిత్వాథస్వ
యంభుంజీతబంధుభిః ॥ యేయేరోగాః ప్రబాధంతే రాజయక్ష్మజ్వరాద
యః।తేషాంప్రతిచ్ఛందదానైరిజ్యాప్రత్యాదిష్టాపూజా॥ "అక్షీభ్యాం"మిత్య
నేనసూక్తేనరోగిణోంగాని మార్జయేదిత్యుక్తమ్ ॥ అక్షీభ్యామిత్యస్య
షడర్చస్యసూక్తస్య- కాశ్యపోవివృహాఋషిః- యక్ష్మశమనీదేవతా ॥ అ
నుష్టుప్ఛందః- యక్ష్మనిహరణే వినియోగః - అస్యసూక్తస్యాశ్వలాయ
న శాఖానుసారేణాయంపాఠ ఆర్షశ్చ - తైత్తిరీయ శాఖానుసారేణత్వ
గ్నికాండాంతః పాతిత్వేనాగ్నిఋషిః- ఊరుభ్యామిత్యస్యరుచీకశ్చ - నస్వ
రవర్ణయోర్భేదః- శేషంసమానం ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితేప్రబంధే
మాంధాతృనామోమదనాత్మజస్య । సత్కర్మమాణిక్యగణేనపూర్ణే
పూర్ణశ్చతుర్థః ప్రథిత స్తరంగః ॥ ... *

ఇతిశ్రీ పండిత పారిజాత కఠారిమల్లేత్యాది బిరుదరాజి విరా
జమాన శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుర్ని
బంధే మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే
చతుర్థ స్తరంగః.

శ్రీరస్తు.

కర్మవిపాకగ్రంథే పంచమస్తరంగః.

రోగప్రతిమాదానవిధిః.

రోగాశ్చ॥ త్రివిధాః॥ కర్మజా దోషజా ఉభయజాశ్చేతి ॥ తథాచాయుర్వేదే ॥ కర్మప్రకోపేణ కదాచిదేతే దోషప్రకోపేణ భవంతి చాన్యే। తథాపరే ప్రాణిషు కర్మదోష ప్రకోపజాః కాయమనోవికారాదితి ॥ ఏతేచ రోగా దోషజాః కర్మజా ఉభయజాశ్చ । తత్ర ప్రథమతః ప్రాయశ్చిత్తం విధాయ పశ్చాత్ప్రతికృతి దానాని కుర్వీత- తథాచ కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ ప్రాయశ్చిత్తమకృత్వాతు నకుర్యాద్ధర్మకించన । అనిస్తీర్ణామయం నిత్యం వర్ధతే ద్విగుణం పునః ॥ దానైర్దయాదిభిరపి ద్విజదేవతా గోవేదార్చనా ప్రణతిభిశ్చ జపైస్తపోభిః । ఇత్యుక్తపుణ్యనిచయైర్దహనీయమానాః ప్రాగ్జన్మపాత్యమశుభం ప్రశమం నయంతి ॥ గోదేవతార్చనా వేదవిద్బ్రాహ్మణపూజా వేద పుస్తకార్చనా ప్రణతిభిర్దేవతా నమస్కారైర్విశేషతస్సూర్యనమస్కారైః "ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేత్" ఇతి। "నమస్కారప్రియస్సూర్యః" ఇత్యపిచ స్మరణాత్-తథా ప్రణతిశబ్దేన అశ్వత్థ ప్రదక్షిణ క్రియాపి లక్ష్యతే- జపైర్వేదపారాయణ మహాసౌర శతరుద్ర పురుషసూక్తసహస్రనామపారాయణ విష్ణుహృదయాదిజపైరశుభంరోగం - దృష్టాపచారజః కశ్చిత్కశ్చిత్పూర్వాపచారజః । తత్సంకరాద్భవత్యన్యో వ్యాధిరేవం త్రిధామతః ॥ దృష్టాపచారజో దోషోత్థః పూర్వాపచారజః కర్మజః ॥ సంకరజ ఉభయజః- ఏతేషాం భేదజ్ఞానోపాయమాహ ॥ యథా నిదానం దోషోత్థం కర్మజో హేతుభిర్వినా । మహారంభోల్పకే హేతావంతకో దోషకర్మజః ॥ యథానిదానం, నిదానమనతిక్రమ్య సమనంతర దృశ్యమానమాహారవైషమ్యాది నిదాన మనతిక్రమ్య యజ్జాయతే తద్దోషోత్థమ్- హేతుభిర్వినా సమనంతర దృశ్యమాన హేతుభిర్వినా - య

ధాదోషస్య మహారంభః సకర్మజో దోషః- అల్పకే హేతావంతకః- స్వ
ల్పనిమిత్తే అధికవ్యాధౌ అంతకః అంతిమస్తృతీయః పక్షో భవేత్ - తమే
వాహ॥ దోషకర్మజ ఇతి॥ తథా, నిష్కృత్యా దోషజన్మా తు దోషజస్త్వౌ
షధేనహి । ఉభయాజ్జాయమానస్తు నిష్కృత్యౌషధసేవయా ॥ అపగచ్ఛేది
త్యర్థః ॥ అదోషజన్మా కర్మోద్భవ ఇత్యర్థః ॥ యత్రాపి కర్మజత్వదో
షజత్వ నిశ్చయస్తత్ర ప్రాయశ్చిత్తాద్యప్యౌషధంచ కర్తవ్యమ్ ॥ ప్రణతిశ
ష్టైనాశ్వత్థప్రదక్షిణ క్రియాలక్ష్యేత ఇత్యుక్తమ్ ॥ తత్రాశ్వత్థాభిమంత్ర
ణమంత్రః॥ "ఆరాత్తే" ఇత్యస్యాగ్నికాండాంతః- ప్రాతిత్వేనాగ్ని ఋషిః- వన
స్పతి ర్దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- వనస్పత్యభిమంత్రణే వినియోగః - తథా
పౌరాణికశ్లోకే పిస్మర్యతే ॥ అక్షిస్పందం భుజస్పందం దుస్స్వప్నం దుర్విచిం
తనమ్ । శత్రూణాంచ సముత్పన్న మశ్వత్థ శమయస్వమే ॥ శత్రూణాంస
మ్బంధిత్వేన సముత్పన్న భయంచ శమయస్వేత్యర్థః ॥ శత్రూణాంచ స
ముత్థానమిత్యపి పాఠః॥ ఇత్యశ్వత్థాభిమంత్రణ ప్రకారః-అథ వేదపారాయ
ణవిధిః॥ స్థండిలం కల్పయిత్వాగ్నిముపసమాధాయ సంపరిస్తీర్యాజ్యేనైతా

—* వేదపారాయణ విధిః. *—

భ్యో దేవతాభ్యో జుహోతి ॥ అగ్నయే సోమాయేంద్రాయ విశ్వేభ్యో దే
వేభ్యో ఋషిభ్యో ఋగ్భ్యో యజుర్భ్యస్సామభ్యశ్శ్రద్ధాయై ప్రజ్ఞాయై-
మేధాయై- ధారణాయై- శ్రియై- హ్రియై- సావిత్ర్యై- సవిత్రే- ప్రజా
పతయే కాండఋషయే సోమాయ కాండఋషయే అగ్నయే కాండఋషయే
విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః కాండఋషిభ్యః సాంహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యః
యాజ్ఞికీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో వారుణీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యః
హవ్యవాహాయ విశ్వేభ్యో వరుణేభ్యో సుమత్యై స్విష్టకృతే చ పృథక్ స్వాహాకా
రేణ హుత్వా వ్యాహృతిభిశ్చ పునః పరిషించతి- సమాప్తే యజుషా తర్ప
యతి- ఏవమృగ్వేదస్య కాండఋష్యాది వర్జమాస్విష్టకృతస్స్థానే

శతర్చిభ్యో మాధ్యమేభ్యో గృత్సమదాయ విశ్వామిత్రాయాత్రయే భర ద్వాజాయ బసుదగ్నయే గౌతమాయ వసిష్ఠాయ ప్రగాథేభ్యః క్షుద్రసూ క్తేభ్యో మహానామ్నీభ్య ఇతి ॥ తతో వేదాదిమారభ్య సంతత మధీయీతే త్యాహ భగవాన్ బోధాయనః ॥ ఇతి వేదపారాయణోపక్రమ విధిః॥

—* వేదపారాయణ కలశ ప్రతిష్ఠాపనమ్. *—

అథ వేదపారాయణకలశప్రతిష్ఠాపనాదిప్రకారః ॥ తీర్థే దేవాలయే గేహే ప్రశస్తే సుపరిష్కృతే । కలశం సుదృఢం తత్ర సువిభక్తం సుభూషితమ్॥ పుష్పపల్లవమాలాభిశ్చందనైః కుంకుమాదిభిః । మృత్తికాయవసంమిశ్రవేదిమధ్యే న్యసేత్తతః ॥ పంచాశద్భిః కుశైః కార్యో బ్రహ్మా పశ్చాన్ముఖస్థితః॥ బ్రహ్మాణం ధ్యానేన త్వావాహ్య తతస్స్వస్త్యయనం పఠేత్ ॥ ప్రతిష్ఠాం కారయేత్పశ్చాత్పూజాద్రవ్యమథోచ్యతే । యజ్ఞోపవీతైర్వేద్యవస్త్రైశ్చందన కుంకుమైః॥ స్రగ్ధూపదీప తాంబూలై రక్షతైశ్చ పితామహమ్। "బ్రహ్మజజ్ఞానం" ఇతి చ గాయత్ర్యా చ ప్రపూజయేత్ ॥ ఉపాధ్యాయంచ సంపూజ్య యథాపాఠం పఠేత్తతః॥ ఇతి వేదపారాయణకలశప్రతిష్ఠాపనాదిప్రకారః.

అనశనపారాయణవిధిః ॥ అథాతోఽనశనపారాయణవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః అసమాప్తే నాశ్నీయాద్యథాశక్తి వా పయో ఫలాన్యోదనం వా హవిష్యమాత్రమల్పం భుక్త్వా వ్రతచారీ శేషమధీయీత- గ్రామాత్ప్రాచీముదీచీం వా దిశముపనిష్క్రమ్యాగ్నిముపసమాధాయ పరిస్తీర్యైధ్మాన్ ప్రదాయాజ్యేనైతాభ్యో దేవతాభ్యో జుహోతి ॥ అగ్నయే సోమాయేంద్రాయ ప్రజాపతయే బృహస్పతయే విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో బ్రహ్మణే ఋషిభ్య ఋగ్భ్యో యజుర్భ్యస్సామభ్యశ్శ్రద్ధాయై మేధాయై ప్రజ్ఞాయై ధారణాయై సదసస్పతయేఽనుమతయే శ్రియై హ్రియై సావిత్ర్యై సవిత్రే ప్రజాపతయే కాండఋషయే సోమాయ కాండఋషయే అగ్నయే కాండఋషయే విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః కాండఋషిభ్యస్సాంహితీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో య

జ్ఞకీభ్యో దేవతాభ్య ఉపనిషద్భ్యో హవ్యవాహనాయ విశ్వేభ్యో వరుణే
భ్యోనుమత్యై స్విష్టకృతేచ పృథక్స్వాహాకారేణ హుత్వా వ్యాహృతిభిశ్చ
పునఃపరిషించతి సమాప్తేచైతాన్యజుషాం తర్పయతి ఏవ మృగ్వేదినాంకాం
డఋష్యాది వర్జంహుత్వాస్విష్టకృతస్తేషాం స్థానేశతర్చిభ్యోగ్నిగృత్సమదా
యవిశ్వామిత్రాయ వామదేవాయాత్రయేభరద్వాజాయజమదగ్నయే గౌ
తమాయ వసిష్ఠాయ ప్రగాథేభ్యః పావమానీభ్యః క్షుద్రసూక్తేభ్యః మ
హాసూక్తేభ్యోమహానామ్నీభ్యఇతి ॥ తతో వేదాదిమారభ్య సంతత మధీ
యీతనాస్యాంతరాజననమరణే అశుచిర్నాంతరావ్యాహరేత్ ॥ నాంత
రావిరమేత్ ॥ యావదంతర మధీయీత - తదాంతరా విరమేత్త్రిన్ప్రా
ణానాయమ్య ప్రణవంచాత్రవిధాయ యావత్కాలమధీయీత - తత స్స
వానిశోనిశాంతరం సంగ్రామాదరణ్యసలిలంలోడ్యపరిదద్యాత్ ॥ ఆదా
నంతేచ బ్రాహ్మణభోజనం దక్షిణాదానం విదధ్యాత్ - యఏతేన విధానే
న వేదమధీయీత సతతః పూతో వేదోభవతి ॥ మనశ్శుద్ధిశ్చ భవతి .. ద్వా
భ్యాం పారాయణాభ్యాం ఋగ్భిశ్చభోజ ఇహాధీతే అనృతేభ్యఃప్రముచ్య
తే త్రిభిర్బహుభ్యః పతనీయ పాతకేభ్యశ్శూద్రాయాం రేతస్సిక్త్వాగం గా
ప్యుమజ్జంశ్చభవతి చతుర్భిశ్శూద్రాన్న భోజనాత్తత్సేవాత్ - తత్స్త్రీ
సేవనాత్పంచభిరయాజ్య యాజనాత్పూతో భవతి- అగ్రాహ్య గ్రహణాద
ద్భ్యపాసనాచ్చ షడ్భిర్బ్రాహ్మణలోహితకరణాత్పశుహననాత్త్రిస్త్రీలో
హితకరణాత్సువర్ణస్తేయాత్పతితసంయోగాచ్చ సప్తభిః ప్రాజాపత్యా
నాంహీనాచరణాద్వృక్షోపవేధనాచ్చాష్టభిశ్చాంద్రాయణస్యానాచరణా
ద్గురుతల్పగమనాద్రజస్వలాగమనాన్నవభి స్సురాపాద్దశభిరశ్రోత్రియ
యాజనాదసోమపానాదవ్యాయతశ్చైకాదశభిర్బ్రాహ్మణహననాద్ద్వా
దశభిః పూర్వజన్మేహజన్మకృతైస్సర్వైః ప్రముచ్యతే-స్వర్గలోకంగచ్ఛ
తి- అగ్నిష్టోమాదీన్ క్రతూన్యజతి తైః క్రతుభిరిష్టంభవతి ॥ వేదాధ్యాయీ

సద్యైవస్యాదపాప్మాసత్యవాక్ఛుచిః । యంయంకామయతేకామంతంతంవే
దేనసాధయేత్ ॥ అసాధ్యం నాస్తియత్కించిద్బ్రాహ్మణోపిఫలంమహాత్॥
ఇతిసమాప్తౌయజుషాతర్పయతీతి- సమాప్తౌ వేదపారాయణే ఏతా దేవ
తాః పూర్వోక్తాః అగ్నిసోమాద్యాయజుషాతర్పయతి- యజుర్వేదేన స
హతర్పయతి- యజుర్వేదపారాయణేతస్య వేదస్యాప్రామాణ్యమిత్యు
చ్యతే- అథవాభూరాది వ్యాహృతిజననచతుష్టయాత్మకం యజుశ్శబ్దేనగృ
హ్యతే- తేనైతదుక్తంభవతి ॥ భూదేవాం స్తర్పయామీత్యనేనప్రకారేణ
తర్పయిత్వాగ్నిసోమాదీంస్తర్పయేదితి ॥ ఉపక్రాంతవేదపారాయణమ
ధ్యేనవ్యాహరేన్నాధ్యాపయేత్ ॥ తథా లౌకిక వచనమపి నబ్రూయాత్-
విహితనిత్యనైమిత్తికకర్మాణ్యుపయుక్తాముక్తిం నకుర్యాదిత్యర్థః॥నిశోని
శాంతరంసజ్ఞాప్రమాదస్యసలిలంలోప్యపరిదధ్యాదితి॥లోప్యఛిత్వాపరిహార్య
వర్జయిత్వేతియావత్-పరిదధ్యాత్సమాపయేత్॥నిశాంతరంనిశోధస్సంధ్యావా
సలిలముదకందృష్టిసమాప్తోభూమకా నిశావికాలాన్దేశాంశ్చవర్జయిత్వా
సమాపయేదిత్యర్థః - సతతః పూతోవేదోభవతీతి వేదోభవతి వేదాత్మ
కోభవతి - ఉత్కృష్టజ్ఞానవాన్భవేదిత్యర్థః ॥ ద్వాభ్యాం నారాయణా
భ్యామృగ్భిశ్చేతిరుగ్భిః ॥ పారాయణేభిః పావమానద్వయం పావమానీశ్చ
మిళిత్వోక్తఫలాయ పరికల్ప్య ఇత్యర్థః ॥ ఏవముత్తరత్ర పారాయణత్ర
యేణ గంగాస్నానంమిళిత్వా సాధనంనిమజ్జనంభవతి-పూతోభవతీత్యర్థః॥
ప్రాజాపత్యాదీనాం చరణంప్రక్రాంత ప్రాజాపత్యానామనుష్ఠానం ఏవం
చాంద్రాయణస్య నీచాచరణం యజ్ఞోపవేధనం యజ్ఞవినాశః- ఇత్యగ్న

—* సౌరమంత్రః *—

న్పారాయణవిధిః ॥ అథ సౌరమంత్రాణాంప్రష్టావ్యభిధీయతే ॥ పూర్వా
చార్యక్రమేణ "ఉదుత్యంజాతవేదస" ఇతిత్రయోదశర్చసూక్తంకాత్వేన్ద
న ప్రస్కణ్వేనదృష్టం గాయత్రమంత్రాంశ్చతస్రోనుష్టుభస్సౌరీర్బోధంన

ద్వ్యృచోరోగఘ్న ఉపనిషదంత్యా ద్విషన్నాశనీ॥ "చిత్రం దేవానాముద గాత్" ఇతిషడృచంసూక్తం అంగిరసేనకుత్సేనదృష్టం త్రైష్టుభం "ఇంద్రం మిత్రావరుణయోః" ఇతిద్వ్యృచ ఔతథ్యేనదీర్ఘతమసాదృష్టంత్రైష్టుభౌ 'హంసశ్శుచిషత్' ఇత్యేషాగౌతమపుత్రేణవామదేవేనదృష్టాజగతీ యత్వాసూర్య ఇత్యేషాభూమిపుత్రేణాత్రిణా దృష్టాఅనుష్టుప్ - యదద్యసూర్యే త్యేతావత్సూర్యః ఇతి తిస్రః ఉద్వేతీతి చ తస్రోఽధ్యర్ధ ఉదుత్యద్దర్శతం వపురితియా ఏతాః మైత్రావరుణినా వసిష్ఠేనదృష్టా త్రిష్టుభః - ఉదుత్యద్దర్శతం వపురితి బృహతీశాఙ్గైస్సృష్టా ఇతిసతోబృహతీతితచ్చక్షురితిపుర ఉష్ణిక్ బ్రహ్మాహం ఆసితధ్రువేణభృగుపుత్రేణ జమదగ్నినాదృష్టః పూర్వా బృహత్యుత్తరాసతో బృహతీనమో మిత్రస్యేతిద్వాదశర్చం సూక్తంసూర్యపుత్రేణాపి తపసాదృష్టజాతం శనోభవేదితి త్రిష్టుప్ - సూర్యోనోదివః సాత్విత్తి పంచర్చం సూక్తంశుక్లం సూర్యపుత్రేణ చక్షుసాదృష్టంగాయత్రం విభ్రాడ్బృహదితి చతూరుచం శుక్లంసూర్యపుత్రేణ విభ్రాజాదృష్టంచాగతం విభ్రాజజ్జ్యోతిషేత్యస్తారపఙ్క్తిః ఆయంగౌరితితృచం సూక్తం సాపర్ణ సాత్స్నాయంగాయత్రం సర్వత్రసూర్యోదేవతాంత్యంసూక్తం కేచిదాత్మస్తవంమన్యంతే ॥ యఋషిస్స్వాహాయామీతి ధ్యాత్వాయ ఏతేన సౌర్యేణ సూర్యమహరహరుపతిష్ఠంతే ॥ తేఆయుష్మంత ఆరోగ్యవంతోభవంతి ఏతేసూర్యసాయుజ్యంగచ్ఛంతి ॥ మహార్ణవాఖ్యేవహిత్రే ప్రబన్ధేమాన్ధాతృనామ్నోమదనాత్మజస్య । సత్కర్మ మాణిక్య విశేషపూర్ణేఽపూర్ణస్తరంగః ప్రథితోఽహిపంచమః॥ ... ❋

ఇతిశ్రీ పండిత పారిజాత కఠారిమల్లేత్యాదిబిరుద రాజ విరాజ

మాన శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుర్నిబంధే

మహార్ణవాభిధానే కర్మవిపాకే

పంచమస్తరంగః.

శ్రీరస్తు.

కర్మవిపాకగ్రంథే - షష్ఠస్తరంగః ప్రారభ్యతే.

అథ రుద్రవిధిః.

తత్ర తావనుపయుక్తేషు వినియోగాదికం చింత్యతే ॥ వినియోగో
నామాభిసంబంధః సమాంగాంగిభావరూపః ఏకస్యైవమంత్రస్య విధివ
ద్బలాదనేకేషు నియమిత్యేషు కర్మస్వంగత్వమ్॥ యస్మిన్కర్మణియదంగ
భావంభజతే తదా తస్మిన్కర్మణి వినియోగోజ్ఞేయః- ఏవంచ యద్యపిచ
రమాయామిష్టకాయాం శతరుద్రియం జుహోతీత్యాదిభి బ్రాహ్మణవా
క్యైరగ్నిచయనేచరమేష్టకాయామేకాదశభిరుద్రానువాకైర్హోమోవి
హితఇతి హోమాఖ్యేకర్మణ్యంగత్వమ్ ॥ రుద్రానువాకానాం- తథాహి
జాబాలిశ్రుతౌ॥ 'కింజప్యేనామృతత్వం నో బ్రూహి శతరుద్రీయకేన' ఇతి॥
తథా 'రుద్రాధ్యాయీముచ్యతే సర్వపాపైః' ఇతి॥ తథా 'రుద్రాణాంజప
హోమార్జనవిధింవ్యాఖ్యాస్యామ' ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతిపురాణవాక్యై
ర్జపహోమాభిషేకే వినియోగా విజ్ఞేయాఇతి వినియోగః॥

అథ రుద్రమంత్రవిభాగః ॥ తత్ర 'మంత్రాంతైఃకర్మాదీ
న్సన్నిపాతయేత్' ఇత్యాపస్తంబః॥ మంత్రాంతైర్మంత్రసమాప్తిభిః కర్మా
దీన్కర్మోపక్రమాన్ సన్నిపాతయేద్యోజయేత్ ॥ సమగ్రంమంత్రంపఠిత్వా
కర్మకుర్యాదిత్యర్థః॥ తద్యథా॥ 'నమస్తేరుద్రమన్యవఉతోతఇషవేనమః,
బాహుభ్యాముతతేనమస్స్వాహా' ఇతిస్వాహాకారాంతేహవిరగ్నౌప్రక్షిప్య
రుద్రాయేత్యుద్దేశత్యాగః కార్యః ఇతిమంత్రవిభాగశ్చ రుద్రానువాకేషు
నానావిధః- తత్రశ్రౌతేకర్మణి చరమాయామిష్టకాయాం జుహోతీత్యు
క్త్వా త్రేధావిభాగం జుహోతి॥ త్రయఇమేలోకాఇతి ॥ త్రిధా రుద్రాను
వాకానామేకాదశానువాకానాం విభాగఉక్తః । తథా- తిస్రఆహుతీర్జు
హోతి ॥ షట్సంపద్యంతే ॥ షడ్వాఋతవః ఇతి షోఢావిభాగోపిదర్శితః-

"నమస్తే రుద్రమన్యవ" ఇత్యేతాననువాకాన్ త్రేధా విభజ్యాపి తాన్ ప్రథ
మముపక్రమ్య "నమస్తక్షభ్యః" ఇతి జానుదఘ్నే ధారయమాణో "రథకారే
భ్యశ్చ వ" ఇత్యుపక్రమ్య "నమస్స్రుత్యాయ యుధావేతి" నాభిదఘ్నే శేషేణ ప్రాగ
వసానేభ్య ఆస్యదఘ్నే హుత్వా "సహస్రాణి సహస్రశ" ఇతి దశాభ్యాం తా
నాన్ ఉత్వారోహంబుహాతి॥ "నమో రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యా" మితి జా
నుదఘ్నే ధారయమాణో "నమో రుద్రేభ్యో యే ౽న్తరిక్ష" ఇతి నాభిద
ఘ్నే "నమో రుద్రేభ్యో యే" దివీత్యాస్యదఘ్నే హుత్వేతి త్రేధా సౌధా చ వి
భాగో దర్శితో బోధాయనేన ॥ అపరః ప్రకారః తతః ప్రథమే౽నువాకే
పంచదశర్చేన పంచదశమంత్రాః ద్వితీయే త్రయోదశ యజూంషీతి త్రయో
దశ- తృతీయ చతుర్థయోః ప్రత్యేకం సప్తదశ యజూంషి- షట్సు పంచ
స్వనువాకేషూభయతో నమస్కారమంత్రాః॥ పంచమ షష్ఠానువాకయోః
ప్రత్యేకం పంచదశ యజూంషి- సప్తమే షోడశ- అష్టమే సప్తదశ - నవమ
ఏకోనవింశతిః ॥ షట్సు పంచస్వనువాకేషు ఏకతో నమస్కారమంత్రాః-
తత్రాపి పురస్తాన్నమస్కారః - నవమానువాకే "నమో వః కిరికేభ్యో దేవా
నాగ్ం హృదయేభ్య" ఇత్యతో దేవానాం హృదయేభ్య ఇత్యుత్తరమంత్ర చ
తుష్టయేష్వనుషజతి ॥ తద్యథా॥ "నమో విక్షీణకేభ్యో దేవానాగ్ం హృద
యేభ్య" ఇత్యయం చానుషంగో యత్ర జపాదిష్వేతేషాం మంత్రాణాం
పృథక్పృథగ్విభజ్య ప్రయోగస్తత్రైవ- యత్ర తు జపాదౌ పృథక్కరణం
న తత్రాది తు యథాధ్యయనమేవ పాఠం - ఏవం సర్వత్రాప్యనుషంగస్థలే
షు జ్ఞేయం- అత్ర చ ద్వితీయాది నవమాంతేష్వనువాకేషు నమస్కారాం
తం- నమస్కారాద్యమేకం యజురితి శాకపాణిః- నమస్కారాద్యేకం య
జురితి యాస్కః । అష్టావనువాకావష్ట యజూంషీతి శాకకృత్స్నః- తత్ర
శాకపాణిపక్షే ఉభయతో నమస్కారేషు సుకరో మంత్రవిభాగః అన్య
తరో నమస్కారేష్వేవ ఊహ్యః- తద్యథా॥ "నమో భవాయ చ రుద్రా

యచ నమశ్శర్వాయచ పశుపతయేచ'' ఇత్యత్ర ద్వితీయో నమశ్శబ్దః పూర్వ మంత్రస్య చాంతత్వేనోత్తర మంత్రస్యాదిత్వేనేత్యుభయాత్మకమామ్నాతం- కాకాక్షివదుభయత్రాపి సంబంధ్యతే॥ తథాచ- ''నమోభవాయచ రుద్రాయచనమ'' ఇత్యేకో మంత్రః- పునరపి తమేవ నమశ్శబ్దముపాదాయ నమశ్శర్వాయచ పశుపతయేచ నమ ఇత్యపరో మంత్రః ॥ ఏవముత్తరత్రాపి విజ్ఞేయం- అథవా- ''నమోభవాయచ రుద్రాయచ'' ఇత్యాది॥ ఏవమాదిశబ్దో నమ ప్రథమో నమశ్శబ్ద అనుకృష్యతే । ఏవముభయతో నమస్కార మంత్రాభవంతి- యాస్కపక్షే త్వన్యతర నమస్కారేషు స్ఫుటో మంత్రవిభాగః- ఉభయతో నమస్కారేషూహ్యం- తద్యథా॥ ''నమోహిరణ్యబాహవే- పశూనాంపతయే నమోనమ'' ఇత్యత్ర నమోహిరణ్యబాహవే సేనాన్యే దిశాంచపతయే ఇత్యేకో మంత్రః- పునస్తాదేవైకనమస్కారః యుక్తః- ''నమోవృక్షేభ్యో హరికేశేభ్యః పశూనాంపతయే'' ఇతి ప్రథమత ఏవ ద్వినమస్కారో ద్వితీయో మంత్రః- ఏవముత్తరత్రాపి చతుర్థానువాకే చరమంత్రవర్జం- చరమస్త్వదాద్వినమస్కారకః॥ అత్రైకనమస్కార ఇత్యుభయతో నమస్కారస్వీకారః॥ ఏవం చాస్య విభాగా బహుభిర్భాష్యకారైరనుపాత్తా ఇతి బహుసంమతః- పూర్వోక్త ఏవ విభాగో గ్రాహ్యః॥ తథాచ శాకపూణాదిభిరపి నవిరోధః- తథాహి॥ ద్వితీయ తృతీయ చతుర్థానువాకాభిప్రాయేణ నమస్కారాధికమేకం యజురితి శాకపూణిరాహ॥ అన్యాన్యప్యవాంతర మహాకావ్యానివేదభాష్యే భట్టభాస్కరేణ దర్శితాని- తస్మాత్పూర్వోక్తన్యాయేనాదిత ఆరభ్య నవస్వనువాకేషు చతుశ్చత్వారింశదధికంశతం మంత్రాః- దశమేనువాకే ద్వాదశే ద్వాదశమంత్రాః- ఏకాదశానువాకే మంత్రాస్త్రియజుష్కే- దశ చేత్ త్రయోదశమంత్రాః- ఏకాదశస్వనువాకేషు మంత్రా ఏకోనసప్తత్యుత్తరంశతం, చమకానామేక మనువాకక్రమేణ బహుత్వాంతేవసోర్ధారాం జుహుయాత్ । అయంచ కామప

కారః- సర్వద్రవ్యసాధారణః ॥ సర్వత్రవసుధారాచాజ్యేన- ఏవమేవ రు
ద్రైకాదశిన్యాం మహారుద్రేతి రుద్రాచద్రష్టవ్యమ్ - తల్లక్షణానివాహ।
శాతాతపః॥ "షడఙ్గైకాదశీరుద్రో రుద్రైకాదశరుద్రతః ॥ ఏకాదశభిరే
తాభిర్మహారుద్రశ్చకథ్యతే ॥ ఏకాదశమహారుద్రైరతిరుద్రఇతీరితఇతి॥
తద్యథా॥ విధినానమకావృత్తిరుద్రస్యైకాదశాత్మికా । రుద్రస్యైకాద
శావృత్త్యా రుద్రైకాదశనీస్మృతా । ఏకాదశభిరేతాభి మహారుద్రస్తు
కథ్యతే ॥ ఏకాదశమహారుద్రైరతిరుద్ర ఇతిస్మృత"ఇతి॥ అనయోరర్థః॥
వక్ష్యమాణ షడంగన్యాసాది పూర్వకమేకాదశ నమకానువాకానాం జపా
నంతరమేకంచమక ప్రథమానువాకంజపేత్ - నమఃపూర్వకం- నమక జ
పానంతరం ద్వితీయం చమకానువాకంపఠేత్ - ఏవమేకాదశవారం నమ
కాన్పఠేత్॥క్రమేణైకమేకంచమకానువాకముదీరయేత్ । అనేనచ ప్రకారే
ణ నమకైకాదశానువాకానామేకాదశధా ఆవృత్తిః షడంగైకాదశీత్యు
చ్యతే ॥ ఏవంరుద్రఇతిసంజ్ఞాంలభతే ॥ ఏకాదశరుద్రః - పూర్వోక్తస్య రు
ద్రస్యైకాదశనీవేతి వ్యపదేశద్వయభాగ్భవతి ॥ ఏకాదశభిరేతాభిరే
కాదశనీభిరితి పర్యాయనామ్నిభిరేకాదశ సంఖ్యాకాభిర్మహారుద్రః క
థ్యతే ॥ మహారుద్రస్యైకాదశావృత్తిరతిరుద్రఇతి॥ చమకనమకయోర్మం
త్రవిభాగః- అత్రమంత్రవిభాగ ప్రకరణేమతే తేషాందశితత్వాత్-కస్మి
న్భాగేకతిమంత్రాఇతి మంత్రసంఖ్యా తథాకృత్వావిచ్ఛేద ఏతత్ప్రదృశ్య
తే- తథా దశాంతశాఖామాదికేకత్యాహులయ ఇత్యేతదభిధాస్యతే- తత్రి
స్తుత్యాస్త్రేధా సోధావిభాగోదశితః - సోత్రత్రేధావిభాగం మనసి
నిధాయబోధాయనోప్యాహ। "నమస్తేరుద్రమన్యవ" ఇత్యేతాఅనువాకా
స్త్రిధావిభజ్యంతే- అత్రావిచ్ఛిన్నానా మనువాకానాంత్రేధాకరణపక్షే
ఆద్యాశ్చత్వారోనువాకా ఏకోంశః ॥ ఏవంచానువాకమధ్యే విచ్ఛేదమం
తరేణ త్రైవిధ్యంఘటతే. యథాగవాంశతం దక్షిణేత్యత్ర షోడశత్వేకాం

దక్షిణావిభాగః- తద్యథా ॥ ప్రధానఋత్విక్చతుష్టయస్యార్థినఇతిసం
జ్ఞా । తదనంతరమృత్విక్చతుష్టయార్థిన ఇత్యేవసంజ్ఞా ॥ తదనంతరగణాం
చతుర్ణామృత్విజాం తృతీయార్థినఇతి ॥ తతోవశిష్టానాం చతుర్ణాం
పాదినఇతి-ఏషాంశతంగావో విభజ్యదాతవ్యాః- తత్రాప్యయంనియమః-
అర్థినామర్ధం తృతీయార్థినాం ద్వితీయోంశః ॥ అర్థినాంచతుర్థోం
శఇతి ॥ అర్థినాంచ ద్వావాదౌ సమీకృత్యతత్రప్రథమార్థినాం గోశతా
ర్ధం పంచాశద్గావోభవంతి- ఏవంచక్రియమాణౌ ద్వితీయార్థినాం పం
చాశతోర్ధం పంచవింశతిః ॥ తృతీయార్థినాం పంచదశతృతీయాంశే
క్రియమాణే షోడశభవంతి - గోద్వయమవశిష్యతే ॥ తత్ర త్రమస్థలేషు
విభజ్యస్థాపితుమశక్యం ద్రవ్యద్వారాచ విభాగోనిషిద్ధః - తస్మాదర్థినా
మష్టాచత్వారింశత్ ॥ ద్వితీయార్థినాం చతుర్వింశతిః - తృతీయార్థి
నాం షోడశఅర్థినాం ద్వాదశేతిగవాం పరిచ్ఛేదాయశతంగావో విభ
క్తాః- అనేనన్యాయేన ప్రకృతేప్యేకాదశానువాకానా మనువాకస్వరూప
విచ్ఛేదాయ పూర్వోక్తరీత్యా చరమానువాకత్రయస్య ఏకమంత్రవంగీ
కార్యమ్ ॥ ఏవం చరమానువాకానామేకజపాంతేయది హోమంకర్తుం
చికీర్షతి ॥ తదాహోమమాత్రమేవ- తదాఽస్మిన్పక్షే త్రయోమంత్రా
స్త్రిస్త్రిఆహుతయోభవంతి - ఏవం చరమానువాకానామేకజపాంతే హో
మచికీర్షాయాం కేవలహోమత్వేచ్ఛాయాంవాచమకేషు ప్రథమానువా
కోమంత్రః- విశిష్టానువాకా ఏకాదశమంత్రాః ॥ ద్వాదశభిర్మంత్రైస్త్రిస్త్రిన
త్య ఆహుతయః - వసుధారాపూర్వోక్తరీత్యైవ ॥ ఇత్యేకః ప్రకారః॥

—(*) త్రేధావిభాగః (*)—

అథాపరస్త్రేధావిభాగోనమకేషు- అత్రైవ మూలం త్రేధావిభక్తం
జుహోతీత్యేతదేవ శ్రుతివాక్యమ్- తత్ర "నమస్తేరుద్రమన్యవ" ఇత్యా
రభ్య "సభాపతిభ్యశ్చవోనమ" ఇతి ఏకోభాగః- "నమోఅశ్వేభ్యః"

ఇత్యారభ్య “వార్యాయచ” ఇత్యంతో ద్వితీయః ॥ “నమః ప్రతరణా యచ” ఇత్యారభ్య సమాప్తి స్తృతీయః ॥ ఏవం త్రయోమంత్రా ఇతి జపాంగహోమేఽంగహోతుర్హోతస్స్వతంత్రహోమే తిస్ర ఆహుతయః॥ ద్వితీయః ప్రకారః ॥ అథాన్యష్షోఢా విభాగాత్మక స్తత్ర సతతం పూర్వోక్తవిభాగప్రకారేణైవ ప్రథమ ద్వితీయా గ్రాహ్యా ॥ తృతీయే విభాగేతు ‘నమః ప్రతరణాయచ’ ఇత్యారభ్య “యఏతావంత” ఇత్యృచా సహిత ఏకో మంత్రః- “నమో రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యా” మిత్యారభ్య త్రీణి యజూంషి అత్ర చ “నమో రుద్రేభ్య” ఇతిచ ఏషామిత్యంతపదంచ ‘ఇషవ స్తేభ్య’ ఇత్యాది తృతీయో మంత్రః ॥ ఏవం పూర్వోక్తై స్త్రిభి ర్మంత్రై స్సహ షణ్మంత్రాః॥ అస్మింశ్చ విభాగే త్రేధా విభక్తం జుహోతీత్యుపక్రమ్య ‘షట్సంపద్యంత’ ఇత్యంతా శ్రుతిః ప్రమాణత్వేన పూర్వం దర్శితా ॥ అధునా వినియోగ సంగ్రహ వాక్యం ప్రమాణీక్రియతే ॥ ప్రశ్నేతు పంచమే ప్రోక్త శ్శతరుద్రీయ హోమే ‘సభాపతిభ్య’ ఇత్యంత ఏకో మంత్రః ప్రకీర్తితః ‘అవార్యాయచ’ ఇత్యంత ఏక స్తస్మనసీత్యంత ఉత్తరః ॥ ‘నమో రుద్రేభ్య’ ఇత్యేష పృథివ్యాదివిభాగత స్త్రిధా భిన్న స్తతో హోమే షణ్మంత్రా ఇహ కీర్తితా ఇతి ॥ అస్మిన్విభాగే షడాహుతయో భవంతి ॥ జపాంగహోమే స్వతంత్రహోమేవా ॥ ఇతితృ

—(*) షోడశధావిభాగః. (*)—

తీయః ప్రకారః ॥ అథ షోడశధా విభాగవానన్యతరః ప్రకారః॥ తత్ర “నమస్తే రుద్రమన్యవ” ఇత్యారభ్య “నమ స్తేభ్య” ఇత్యంతం ప్రథమో విభాగః- “రథకారేభ్యశ్చ” ఇత్యుపక్రమ్య “నమస్స్వాయుధాయచ” ఇత్యంతో ద్వితీయో విభాగః- “సుధన్వనే” చేత్యారభ్య సహస్రాణి సహస్రశ” ఇత్యేతదృక్పర్యంతం తృతీయో విభాగః ॥ ఇతి త్రయోదశ మంత్రాః “సహస్రాణి సహస్రశ” ఇత్యారభ్య నవమో దశ మంత్రాః ॥ తత్రాష్టౌ యజూంషి కాశకృత్స్నమతే నేత్యాది ఏతేచ పూర్వైస్సహ త్రయోదశమంత్రాః ‘యేష్వ

థివ్యా మిత్యవశిష్టంవాక్యం పూర్వోక్త రీత్యా త్రీణి యజూగ్ంషి త్రియో
మంత్రాః - పూర్వం పూర్వోక్తై స్సహషోడశమంత్రవిభాగేబోధాయన
వచనం ప్రమాణం తచ్చాపి ప్రథమోపక్రమే "నమ స్తక్షభ్య" ఇత్యాదిప్రి
థమజపాంగహోమే స్వతంత్రహోమేవా ॥ షోడశాహుతయో భవంతి॥
ఇతి చతుర్థః ప్రకారః ॥ అష్టాచత్వారింశ న్మంత్రవిభాగః - అథాష్టాచ
త్వారింశన్మంత్రవిభాగాత్మకప్రకారః ॥ తత్రప్రథమానువాకేపంచ దశర్చః
పంచదశమంత్రాః ॥ తత్రాష్టానువాకాఅష్టయజూంషి - కాశకృత్స్నమతే
త్యాదిత ఆరభ్య నవస్వనువాకేషు త్రయోవింశతిః ॥ దశమేనువాకేద్వాద
శీచేతి ద్వాదశ ॥ ఏతేచపూర్వైస్సహపంచత్రింశత్ - ఏకాదశానువాకే
దశచత్రీణియజూంషి- త్రయోదశైవం-పూర్వైస్సహాష్టాచత్వారింశ
దతోజపాంగస్వతంత్రహోమేచ తావత్య ఏవాహుతయః ॥ ఇతి పంచమ
ప్రకారః ॥ అథైకోనస ప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగయుక్త అన్యతమః ప్ర
కారః॥ సచవినియోగః- ప్రకరణానంతరమేవ ॥ తత్రప్రథమానువాకే పం
చదశర్చ ఇత్యాదినా గ్రంథేన దర్శితః- అతశ్చజపాంగహోమే ఏకోన
స ప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః- ఇతిషష్ఠప్రకారః ॥ ఇత్యేకవారంనమకా
వృత్త్యామంత్రవిభాగ భేదేన షట్పక్షాః ప్రదర్శితాః ॥ అథరుద్రైకాదశి
న్యాసేషు పూర్వోక్తపక్షసంఖ్యానావృత్తిభేదాత్సంఖ్యాభేదఃప్రదర్శ్యతే
నమకానామేకవారమావృత్త్యాదశాంశహోమప్రాప్తిరేవనాస్తి ॥ ఏకాద
శధావృత్త్యాత్మికరుద్రైకాదశ్యేవిద్యతే - తత్రదశాంశహోమే కర్తవ్యే త్రే
ధావిభాగపక్షద్వయాశ్రయణేన తిస్రఆహుతయః - నమకస్యైకాదశే
పూర్వాభిస్సహసప్తాశీత్యుత్తరమ్ ॥ తతోవసోర్ధారా- అష్టాచత్వారి
శత్సంపూర్ణహోమపక్షేప్రతిరూపకం తిస్ర తిస్రఆహుతయ ఇతిత్రయ
స్త్రింశత్- రూపకాంతేచ నమకానువాకే స్వైకాహుతిరిత్యేకాదశ పూర్వా
భిస్సహచతుశ్చత్వారింశత్- అంతేచవసోర్ధారా- షోఢావిభాగాత్మక

ణపక్షేతు దశాంశహోమేషడాహుతయః- తతోవసోర్ధారా - సమగ్ర
హోమేతుప్రతిరూపకంషట్షడితిషడుత్తరావష్టిః- పూర్వోక్తరీత్యా-చమ
కానువాకాహంతయ ఏకాదశేసప్తసప్తత్యాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధా
రా- షోడశవిభాగపక్షాంగీకారే దశాంశహోమే షోడశాహుతయోవ
సోర్ధారాచ- సంపూర్ణహోమేతుప్రతివారంషోడశేతిషట్సప్తత్యు
త్తరశతమాహుతయఃపూర్వవచ్చమకశ్చైకాదశశ్చేతి పూర్ణాహ్వభిస్సహస
ప్తాశీత్యుత్తరశతం- తతోవసోర్ధారా- అష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగప
క్షాంగీకారేదశాంశహోమైకాదశేతి మిళిత్వైకోనచత్వారింశదేవ ॥ తద
నంతరంవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమేప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదిత్య
ష్టావింశత్యుత్తరాపంచశతీ భవత్యాహుతీనాం పూర్వవచ్చమకానుమే
కాదశేతిమిళిత్వైకోనచత్వారింశదుత్తరాణిపంచశతాని - తతో వసుధా
రాచ ॥ ఏకోనసప్తత్యుత్తరశత మంత్రవిభాగపక్షాశ్రయణేతు దశాంశ
హోమ ఏకోనసప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః- సమగ్రహోమేతు- ప్రతి
రూపకమేకోనసప్తత్యుత్తరశతకమిత్యేకసహస్రమష్టౌశతాన్యేకోనషష్టి
శ్చేత్యాహుతయోభవంతి- పూర్వవచ్చమకానువాకానామేకాదశేతిమిళి
త్వైకసహస్రమష్టౌశతాని సప్తతిశ్చతతోవసోర్ధారాతిరుద్రేఆహుతి
సంఖ్యా ॥ అథరుద్రైకాదశిన్యామాహుతిసంఖ్యా ॥ అత్రైకవింశత్యుత్తరం
శతంరూపకంభవతి ॥ అతశ్శతాంశహోమోప్యత్రావతిష్ఠతే ॥ అవకాశ
సంభవాత్ ॥ యథాచశతాంశహోమస్తదాశత రూపకాణా మేకరూప
కావృత్త్యాహోమః- నతత్రాపి త్రేధాషోఢేత్యాది మంత్రవిభాగ భేదేనా
నేక పక్షాస్సంభవేయుః॥ తత్ర త్రేధావిభాగేశతరూపకాణామేకరూపకావృ
త్త్యా తిస్రఆహుతయః- చమకానువాకైరేకాదశేషోడశాహుతయః- అం
తేవసోర్ధారాచ - శతాంశహోమపక్షఏవషోఢా విభాగాశ్రయణే శత
రూపకాణామేకరూపకావృత్త్యాషడాహుతయః- అవశిష్టైకవింశతి రూ

పకాణాంకృతే "నమస్తేరుద్రమన్యవ" ఇత్యాదిభిస్తిసృభి ర్ఋగ్భిః ప్రాత్రకరితి
తిస్రః- "నమోఽస్తు రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యా" మిత్యాదిభిఃపూర్వోక్త ప్రకా
రయుక్తైస్త్రిభిర్యజుర్భిః స్తిస్రఆహుతయ ఇతి పూర్వోక్తాభిస్సహ ద్వాదశ
చమకానువాకై రేకాదశేతి మిళిత్వాత్రయోవింశతిః- అంతేవసోర్ధారాచ
శతాంశహోమపక్షఏవ షోడశభాగాంగీకారే రూపకతస్యైక రూపస్యై
కావృత్త్యాషోడశాహుతయః - అవశిష్టానాంరూపకాణాం మేకవింశతిః-
కృతే ప్రథమస్యైకాహుతిః పూర్వోక్త ప్రకారేణ సప్తత్యుత్తరశత మా
హుతయః పునఃప్రథమాభి స్తిసృభిర్ఋగ్భిః ప్రత్యేక మేకైకేతి తిస్రః- అంత్యై
స్త్రిభిః పూర్వోక్తప్రకారయుక్తైర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్ర ఇతి
మిళిత్వా చతుర్వింశతిః ॥ చమకానువాకై రేకాదశేతి పూర్వోక్తాభి రేకాం
హుత్వా తిస్రఆహుతయః సహ పంచవింశత్తతో వసుధారా శతాంశ
హోమపక్షఏవ అష్టాచత్వారింశద్భాగ విభాగాశ్రయణేచ తస్య రూ
పకాణా మేకావృత్త్యాష్టాచత్వారింశ దాహుతయః । త్రిధావిభాగపూర్తి
త్యపునరేవ రూపకావృత్త్యాతిస్రఆహుతయః ॥ అవశిష్ట పక్షాణాం కృతే
ప్రథమస్యైకాహుతిః- సమగ్రహోమమేతిప్రతిరూపక మేకేన యజుషాపూ
ర్వోక్త ప్రకారయుక్తేన చైకాహుతి రిత్యేవం త్రిపంచాశత్ - చమకా
నువాకై రేకాదశేతి మిళిత్వా చతుష్షష్టిరంతే వసుధారాచ శతాంశహోమ
పక్ష ఏకైకోనసప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగాశ్రయణే శతరూపకాణా మే
కరూపకావృత్త్యా ఏకోనసప్తత్యుత్తరశతమాహుతయః- త్రిధావిభాగమా
ర్తిత్వపునరేకరేకరూపకావృత్త్యాతిస్రఆహుతిః - అవశిష్టరూపకాణాంకృ
తే ప్రథమాభి స్తిసృభి ర్ఋగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్రఃఅంత్యైః పూర్వోక్త
ప్రకారయుక్తైస్త్రిభిర్యజుర్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్రః ॥ ఏవంపూర్వోక్తా
భి సహాష్టాధికసప్తత్యుత్తరశతమాహుతయశ్చ చమకానువాకై రేకాదశేతి
మిళిత్వైకోన నవత్యుత్తరశతమాహుతయః రుద్రైకాదశిన్యామేకాదశ

హోమ పక్షాశ్రయణే త్రిధావిభాగాంగీకారే ఏకవింశత్యుత్తర శతరూ
పకాణాం ద్వాదశరూప ఏకాదశో విభాగః- ద్వాదశాహుతయః - ప్రథ
మస్త్వైకాంత్యయా ద్విరితిస ప్తత్యుత్తరశత రూపైరేకైకేతి మిళిత్వా అ
ష్టావింశచ్చమకానువాకై రేకాదశేతి పూర్వాభిస్సహైకోన పంచాశత్
అంతేవసోర్ధారాచ ॥ దశాంతహోమపక్ష ఏవ షోఢామంత్రవిభాగే దశ
మాంశో ద్వాదశరూపకస్తేషు ప్రత్యావృత్తిషట్। షడితిద్విస ప్తతిరాహు
తయః ప్రథమస్త్వైకాంత్య యజుషాచేకేతి చతుస్సప్తతిః - చమకానువా
కై రేకాదశేతి మిళిత్వా పంచాశీతిస్తతోవసోర్ధారా- దశాంశహోమ
ఏవ షోఢామంత్రవిభాగే ద్వాదశ రూపకాణాం ప్రత్యావృత్తి షోడశషో
డశేతి ద్వ్యధికనవత్యుత్తరం శతమాహుతయః-ప్రథమస్త్వైకాంత య
జుషా చైకా చమకానువాకై రేకాదశేతి మిళిత్వా పంచోత్తరం శతమా
హుతయః అంతేవసోర్ధారాచ - దశాంశహోమ ఏవాష్టా చత్వారింశ
న్మంత్రవిభాగే ద్వాదశ రూపకాణాం ప్రత్యావృత్త్యాష్టాచత్వారింశదితి
షట్సప్తత్యుత్తరా పంచశతీ భవత్యాహుతీనాం - ప్రథమయస్త్వైకాం
త్యయజుషాచాపరా- చమకానువాకై రేకాదశేతి మిళిత్వా నవత్యుత్తర
పంచశతీ అంతేవసోర్ధారాచ - దశాంశహోమ ఏకైకోన సప్తత్యుత్తర
మంత్ర విభాగే ద్వాదశరూపకాణాం ప్రత్యావృత్త్యైకోన సప్తత్యుత్తర
శతమితి ద్వే సహస్రే అష్టావింశతిశ్చాహుతయః, ప్రథమస్త్వైకాంత్యా
యజుషాచాపరా చమకానువాకై రేకాదశేతి పూర్వాభిస్సహ ద్వే సహ
స్రే ఏకచత్వారిచ అథ రుద్రైకాదశిన్యామేవ సమగ్రహోమపక్షే త
త్రాపి త్రిధామంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తర శతరూపకాణాం ప్రతిరూ
పకం త్రిసప్తిస్త్రిసప్తస్య ఇతిత్రిశత్రిషష్టిశ్చాహుతయో భవంతి సమగ్ర
హోమపక్షఏవ షోఢామంత్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తరశత రూపకాణాం
ప్రతిరూపకం షట్షడితి సప్తశతాని షడ్వింశశ్చాహుతయః సంపూర్ణ

హోమపక్షేఏవ షోడశవిధమన్త్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తర శతరూపకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశేత్యేకసహస్రం నవశతాని షట్త్రింశత్యాహుతయః ॥ సమ్పూర్ణ హోమపక్షేఏవ అష్టాచత్వారింశన్మన్త్ర విభాగఏవ వింశత్యుత్తరశతరూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదితి పంచసహస్రాణ్యష్టాశతాన్యష్టావాహుతయః। సమగ్రహోమ ఏకైకోన సప్తత్యుత్తరశత మన్త్రవిభాగ ఏకవింశత్యుత్తర రూపక పంచశతానాం ప్రతిరూపకమేకోన సప్తత్యుత్తరశతం మన్త్రా ఇతివింశతిసహస్రాణి చత్వారించ్ఛతాని ఏకపంచాశదాహుతయః నవగ్రహ హోమపక్షేషు సర్వేష్వేకాదశ రూపకాచ్ఛవకస్యభవతి- సర్వత్రచాంతేవ సోర్ధారాచ॥ ఇతి రుద్రైకాదశిన్యాహుతి సంఖ్యా॥ అథమహారుద్రాహుతిసంఖ్యా। తత్రైకవింశత్యుత్తరస్యైకాదశభిర్గుణనే ఏకసహస్రాణి చశతాని ఏకత్రింశచ్చ రూపకాభవంతి- అత్రచశతాం శస్త్రయోదశరూపకః, రూపకాణామేక త్రింశదవశిష్యతే- శతాంశ హోమ పక్షాంగీకారేత్వాపి త్రేధా మన్త్రవిభాగే శతాంశస్య త్రయోదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకంత్రిస్త్రిస్రి ఇత్యేకోన చత్వారింశదాహుతయః । అవశిష్టానామేక త్రింశద్రూపకాణాం కృతే ఆద్యాభిస్తిసృభిరుగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతిత్రిస్రః॥ అంత్యైః పూర్వోక్త ప్రకారయుక్తైస్త్రిభిర్యజుభిః ప్రత్యేకమేకైకేతిత్రిస్రః । అంత్యైస్త్రిభిర్యజుభిః ప్రత్యేకమేకవింశతిస్త్రిస్ర ఇతి మిళిత్వా పంచత్వారింశదాహుతయః। చమకానువాకైరేకైకాదశానువాకేత్యేకాదశ పూర్వోక్తాభిస్సహ షట్పంచాశత్ అంతేవసోర్ధారాచ॥ శతాంశ హోమపక్షేఏవ షోఢామన్త్రవిభాగే త్రయోదశ రూపకాణాం ప్రతిరూపక షట్షడిత్యష్ట సప్తతిరాహుతయః॥ అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాం కృతే ఆద్యాభిస్తిసృభిరుగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతిత్రిస్రః-ఏవం మిళిత్వా చతురతిః పూర్వవచ్చమకానువాకైరేకాదశేతి పూర్వోక్తాభిస్సహ పంచనవ

స్తతో వసోర్ధారా చ ॥ పక్షఏవ షోడశధామంత్రవిభాగే త్రయోదశరూ
పకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశేతి ద్వేశతే అష్టచేత్యాహుతయః । అవశి
ష్టైకత్రింశంతో రూపకాణాంకృతే పూర్వవదృగ్భిస్తిస్రః అంత్యయజుర్భిస్తి
స్ర ఇతిషట్ ॥ పూర్వవదేవ చమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వా ద్వేశతే
పంచవింశతిశ్చాంతేవ సోర్ధారా చ ॥ శతాంశ హోమపక్షఏవ అష్టచ
త్వారింశన్మంత్రవిభాగే త్రయోదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకమష్టాచత్వా
రింశదితి షట్శతాని చతుర్వింశత్యాహుతయో భవంతి ॥ అవశిష్టైకత్రిం
శద్రూపకాణాం కృతే ప్రథమాభిస్తిసృభిరృగ్భిః ప్రత్యేకమేకైకేతి తిస్రః
పూర్వోక్తప్రకారయజుర్భిస్తిస్రః పూర్వవచ్చమకానువాకైరేకా
దశేతి పూర్వోక్తాభిస్సహైక చత్వారింశదుత్తరాషట్శతాహుతీనాం తతో
వసోర్ధారా చ- శతాంశ హోమపక్ష ఏకైకోనసప్తత్యుత్తర శతమితి ద్వే
సహస్రే ఏకశతంసప్తనవత్యాహుతయః - అవశిష్టైక త్రింశద్రూపకా
ణాం కృతే పూర్వవత్ప్రథమాభీ ఋగ్భిస్తిస్రః అంత్యయజుర్భిస్తిస్రః పూ
ర్వవదేవచమకానువాకైరేకాదశేతి మిళిత్వా ద్వే సహస్రే ద్వేచశతే చతు
ర్దశచ- అథ మహారుద్రఏవ దశాంశహోమపక్షే ఏకసహస్రంత్రీణి శతాని
ఏకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం దశమోంశ ఏకశతంత్రయం త్రింశచ్చేతి భ
వతి- ఏకఏవ రూపకోఽవశిష్యతే- అత్రచ త్రేధామంత్ర విభాగేత్రయ
స్త్రింశదధికస్యైకశతస్య రూపకాణాం ప్రతిరూపకం త్రిస్రస్తిస్ర ఆహు
తయ ఏకోన చతుశ్శతాహుతీనాం అత్ర చమకానాం దశాంశో ద్వా
దశరూపకో భవతి - తత్ర ప్రతిరూపకమేకాదశానువాకైకాదశైకాదశ
మిళిత్వా త్రింశదుత్తరం శతమాహుతయః - ఏతచ్చ పూర్వాభిస్సహ పం
చశతాన్యేక త్రింశచ్చ ॥ అంతేవసోర్ధారా- దశాంశహోమపక్ష ఏవ
షోఢామంత్రవిభాగే త్రయస్త్రింశదుత్తర శతరూపకాణాం ప్రతిరూప
కం షట్షడితి సప్తశతాన్యష్టనవతిశ్చాహుతయః - చమక ద్వాదశరూ

పకాణాం పూర్వవత్ప్రతిరూపక మేకాదశైకాదశేతి ద్వాత్రింశదుత్తర
మేకశతం - ఏతాశ్చ పూర్వాభిస్సహాసం వశతానిత్రింశచ్చాహుతయః॥ త
తోవసోర్ధారాచ - షోడశమంత్రవిభాగేత్రయస్త్రింశదుత్తరశత రూప
కాణాం ప్రతిరూపకం షోడశషోడశేతి ద్వే సహస్రే ఏకశత మష్టావింశతి
శ్చాహుతయః - పూర్వవచ్చమక ద్వాదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకా
దశైకాదశేతి ద్వాత్రింశచ్చ పూర్వాభిస్సహైతాభిర్ద్వే సహస్రే ద్వేచ
శతే షష్టిశ్చాహుతయః - అంతేవసోర్ధారాచ - దశాంశ హోమపక్షు
ఏవాష్టచత్వారింశన్మంత్ర విభాగేత్రయస్త్రింశదుత్తర శతరూపకా
ణాం ప్రతిరూపక మష్టాచత్వారింశదితి షట్సహస్రాణిత్రీణిశతాని చతుర
శీతిశ్చాహుతయః - పూర్వవచ్చమక ద్వాదశరూపకాణాం ప్రతిరూపక
మేకాదశైకాదశేతి ద్వాత్రింశదధిక మేకశతం ఏతాశ్చ పూర్వాభిస్సహ
షట్సహస్రాణి పంచశతాని షోడశచ భవంతి - అంతేవసోర్ధారాచ దశాం
శ హోమపక్షు ఏవైకోనసప్తత్యుత్తరమంత్ర విభాగేత్రయస్త్రింశదుత్త
రశరూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకోన వింశతిశ్శత మేకోన సప్త
తిశ్చమిళిత్వా ద్వాదశ సహస్రాణి సప్తసప్తతిశ్చాహుతయః
పూర్వవచ్చమక ద్వాదశ రూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకాదశేతి ఏకశతం
ద్వాత్రింశచ్చపూర్వాభిస్సహైతా ద్వావింశతిసహస్రాణిషట్శతానిస
చ భవంతి - అంతేవసోర్ధారాచ - అథమహారుద్రఏవ సమగ్ర హోమప
క్షేతత్రిస్త్రేధా మంత్రవిభాగ ఏకసహస్రంత్రీణిశతాన్యేక వింశతిశ్చేతిరూ
పకాణాం ప్రతిరూపకం త్రిస్త్రిస్త్రి ఆహుతయ ఇతి త్రీణిసహస్రాణి నవ
శతాని త్రినవతిశ్చాహుతయో భవంతి ॥ చమకస్యైకవింశతిసహస్రే ద్వేచ
తేష్యుత్తరైకశతరూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతిమిళిత్వాష
ట్సహస్రంత్రీణి శతరూపకాణాం ప్రతిరూపకషట్షడాహుతయ ఇతి సప్త
హస్రే త్రింశతిశ్చాహుతయః - ఏతాశ్చ పూర్వాభిస్సహస్రాణి శతా

తుర్వింశతిశ్చాహుతయః- తతోవసోర్ధారాచ ॥ తత్రైవ సమగ్రహోమ
మపక్షేతత్రాపి షోఢామంత్రవిభాగఏకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చే
తిరూపకాణాం ప్రతిరూపకంషట్కతాహుతయ ఇతి సప్తసహస్రాణి నవ
శతానిషడశీతిశ్చాహుతయోభవంతి । చమకస్యైకవింశత్యుత్తరశత రూప
కాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి ఏకసహస్రంత్రీణి శతాన్యేకత్రింశ
చ్చేతి పూర్వాభిస్సహనవసహస్రాణిత్రీణిశతాని సప్తదశ చాహుతయః-
అంతేవసోర్ధారా- తత్రైవసమగ్రహోమమపక్షే షోడశధామంత్రవిభా
గేఏకసహస్రంత్రీణి శతాన్యేకత్రింశచ్చేతిరూపకాణాం ప్రతిరూపకంషో
డశేతిమిళిత్వైకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చాహుతయః । పూర్వో
క్తాభిస్సహఏతాద్వావింశతి సహస్రాణిషట్శతాని సప్తవింశతి శ్చాహుత
యః - తతోవసోర్ధారా ॥ అత్రైవసమగ్రహోమపక్షే వ్యష్టాచత్వా
రింశన్మంత్రవిభాగఏక సహస్రంత్రీణి శతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం
ప్రతిరూపకమష్టాచత్వారింశదితి షష్టిసహస్రాణి ద్వేశతేఏకోనవింశతిశ్చా
హుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారా॥ అత్రైవసమగ్రహోమపక్షేఏకోనస
ప్తత్యుత్తరశతమంత్రవిభాగే ఏకసహస్రంత్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూ
పకాణాంప్రతిరూపకమేకోనసప్తత్యుత్తరశతమితి ద్వేలక్షేచతుర్వింశతిస
హస్రాణి నవశతాన్యేకోన చత్వారింశదాహుతయః - అంతేవసోర్ధా
రా - అత్రైవ సమగ్ర హోమపక్షే ఏకోన సప్తత్యుత్తరశత మంత్రవి
భాగే ఏకసహస్రం త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూ
పక మేకోనసప్తత్యుత్తరశతమితి ద్వే లక్షేచతుర్వింశతి సహస్రాణి నవ
శతాన్యేకోన చత్వారింశ దాహుతయః ॥ నమకస్యైక వింశత్యుత్తర
శతరూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకాదశైకాదశేతి పూర్వోక్తాభిస్స
హైతాద్వే లక్షే షడ్వింశతి సహస్రాణి ద్వేశతేసప్తతిశ్చాహుతయః ॥
అంతేవసోర్ధారా ॥ ఇతి మహారుద్రాహుతిసంఖ్యా ॥ అథా

తిరుద్ర్యాహుతిసఙ్ఖ్యా ॥ తత్ర చతుర్దశసహస్రాణి షట్శతాన్యేకచత్వారిం
శచ్చ రూపకాభవన్తి॥ అత్ర శతాంశే ఏకశతం షట్చత్వారింశచ్చ రూపకాః ఏ
కచత్వారింశద్రూపకా అవశిష్యన్తే ॥ అతిరుద్రే చమకస్యైక సహస్రం
త్రీణిశతాన్యేకత్రింశచ్చ రూపకాభవన్తి । అత్రచశతాంశే త్రయోదశరూ
పకాః ఏకవింశద్రూపకా అవశిష్యన్తే. ఏవం స్థితే దశాంశపక్షే త్రేధాచ
మన్త్రవిభాగే షట్చత్వారింశదుత్తరశతరూపకాణాం ప్రతిరూపకం తిస్రస్తి
స్రఆహుతయ ఇత్యష్టత్రింశదుత్తర చతుశ్శత్యాహుతీనామవశిష్టైకచ
త్వారింశద్రూపకాణాం కృతే ఆద్యాభిస్తిసృభిరుగ్భిః ప్రత్యేక మేకైకేతి తి
స్రః ॥ అన్త్యయజుర్భిః పూర్వోక్తప్రకారయుక్తైస్తిస్రః ప్రత్యేక మేకై
కేతి తిస్రః చమకస్య త్రయోదశరూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకా
దశేతి చత్వారింశదుత్తర మేకశతమాహుతయః॥ అవశిష్టైకత్రింశద్రూప
కాణాం కృతే "అగ్నావిష్ణూసజోషసే" ఇత్యనయా చైకాహుతిరిత్యేవమ
భిత్వాష్టోత్తరాశీత్యుత్తరపంచశత్యాహుతీనాం అన్తే వసోర్ధారా॥ శ
తాంశపక్షేప్యేవమేవ త్రేధా మన్త్రవిభాగే షట్చత్వారింశదధికైకశతరూపకా
ణాం ప్రతిరూపకం షట్షడిత్యష్టౌ శతాని షట్సప్తతిశ్చాహుతయః- అవశిష్టై
కచత్వారింశద్రూపకాణాం కృతే పూర్వవదాద్యాభిస్తిసృభి ఋగ్భిస్తిస్రః
పూర్వవదేవాన్త్యయజుర్భిస్తిస్ర ఇతి షడాహుతయః ॥ చమకస్యత్రయోద
శరూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేత్ త్రిచత్వారింశదుత్తరనైకశ
తమ్।అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాంకృతే "అగ్నావిష్ణూసజోషసే" ఇత్య
నయా చైకాహుతిరితి పూర్వాభిస్సహైతా ఏకసహస్రం షడ్వింశతిశ్చా
హుతయః । అన్తేవసోర్ధారా చ ॥ శతాంశహోమపక్షే షోడశధామ
న్త్రవిభాగే షట్చత్వారింశదుత్తరశతరూపకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశషో
డశేతి ద్వేసహస్రే త్రీణి శతాని షట్త్రింశచ్చాహుతయః ॥ అవశిష్టైకచ
త్వారింశద్రూపకాణాం కృతే పూర్వవత్పంచ షట్చమకస్య త్రయోదశ రూ

కానాం కృతే త్రిరూపక మేకాదశైకాదశేత్యేకశతం త్రిచత్వారింశచ్చా హుతయః। అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాం కృతే అగ్నావిష్ణూసజోష సేత్యవయశ్చైకాహుతిరితి మిళిత్వా ద్వేసహస్రే చత్వారిశతాని షడశీతిశ్చాహుతయః- అంతేవసోర్ధారా ॥ శతాంశహోమపక్షేవాష్టాచత్వారింశదుత్తరైకశతరూపకాణాం ప్రతిరూపక మష్టాచత్వారింశదితి సప్తసహస్రాణ్యష్టౌచాహుతయః ॥ అవశిష్టైకచత్వారింశద్రూపకాణాం కృతేపూర్వవత్ప్రథమాభిస్తిసృభిరగ్నిస్తిస్రోగపూర్వోక్తగుణవిశిష్టాభిస్తిసృభిరంత్యాయజుర్భిః స్త్రిస్రఇతి షట్చమకస్య త్రయోదశరూపకాణాంకృతే అగ్నావిష్ణూసజోషసేత్యవయశ్చైకాహుతిరితి మిళిత్వాసప్తసహస్రాణ్యేకశతమష్టపంచాశదాహుతయః॥ అంతేవసోర్ధారా॥ శతాంశహోమపక్షేషదుత్తరశతమంత్రవిభాగే షట్చత్వారింశదుత్తరైకశతరూపకాణాంప్రతిరూపక మేకోనసప్తత్యుత్తరంశతమితిచతుర్వింశతిసహస్రాణాం షట్కాణాంప్రతిరూపక మేకాదశైకాదశేత్యేక శతం త్రిచత్వారింశదాహుతయః- అవశిష్టైకత్రింశద్రూపకాణాంకృతేఅగ్నావిష్ణూసజోషసేత్యవయచాఏకాహుతిరితి మిళిత్వా చతుర్వింశతి సహస్రాణ్యష్టౌ శతానిచతుర్వింశచ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారా ॥ అథాతిరుద్రఏవ దశాంశపక్షే చతుర్వింశతి సహస్రాణి షట్శతాన్యేక చత్వారింశచ్చేతి రూపకాణాందశమాంశ ఏకసహస్రం చత్వారింశతా చతుష్షష్టిర్భవతి ॥ ఏకఏవ రూపకోవశిష్యతే ॥ తథా చమకస్యైకసహస్రం త్రీణి శతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం దశమాంశఏకశతంత్రయస్త్రింశద్రూపకాభవంతి॥ ఏకఏవరూపకావశిష్యతే ॥ అత్రచత్రిధామంత్రవిభాగే ఏకమేవసహస్రం చత్వారిశతాని చతుష్షష్టిశ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకం తిస్రస్తిస్ర ఆహుతయఇతి మిళిత్వా చత్వారిచ సహస్రాణి త్రీణిశతాని ద్వినవతిశ్చాహుతయః ॥ చమకస్యత్రయస్త్రింశదుత్తరైకశతరూపకాణాం ప్రతిరూప

కమేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వైక సహస్రం చత్వారిశతాని త్రిషష్టిశ్చా
హుతయః॥ ఏతాశ్చ పూర్వాభిస్సహ పంచసహస్రాణ్యష్టౌశతాని చతు
ష్షష్టిశ్చేతి రూపకాష్షడితి మిళిత్వాష్టసహస్రాణి సప్తశతాని చతురశీ
తిశ్చాహుతయః ॥ చమకస్య త్రయస్త్రింశద్రూపకాణాంచ ప్రతిరూప
కమేకాదశాష్టాదశేతి మిళిత్వైకసహస్రం చత్వారిశతాని త్రిషష్టిశ్చాహు
తయః ॥ ఏతాశ్చ పూర్వోక్తాభిస్సహ దశసహస్రాణి ద్వేశతే సప్తచత్వా
రింశచ్ఛతాని చతురశీత్యాహుతయః ॥ తతోవసోర్ధారా ॥ దశాంత
హోమపక్షఏవఅష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగ ఏకసహస్రం చత్వారిశతా
ని చతుష్షష్టిశ్చేతిరూపకాణాం ప్రతిరూపక మష్టాచత్వారింశదితి మిళిత్వా
సప్తతి సహస్రాణి ద్వేశతే ద్విసప్తతిశ్చాహుతయః ॥ చమకస్య త్రయ
స్త్రింశదుత్తరైకశతరూపవ మేకాదశేతి మిళిత్వాఏక సహస్రం చత్వా
రిశతాని త్రిషష్టిశ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైకసప్తతి సహస్రా
ణిసప్తశతాని పంచత్రింశచ్చాహుతయః ॥ తతోవసోర్ధారా ॥ తతోద
శాంశహోమపక్షే ఏకోనసప్తత్యుత్తర శతమంత్రవిభాగే ప్రతిరూపకమే
కోన సప్తత్యుత్తరశతమితి మిళిత్వాద్విసప్త చత్వారింశత్సహస్రాణి చ
త్వారిశతాని షోడశాహుతయః ॥ చమకస్య త్రయస్త్రింశదుత్తరశతైక
రూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకాదశైకాదశేతిమిళిత్వైకసహస్రం చత్వా
రిశతాని త్రిషష్టిశ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతాద్వేలక్షే అష్ట
చత్వారింశత్సహస్రాణ్యష్టౌశతాన్యేకోనాశీతిశ్చాహుతయః॥ అంతేవసో
ర్ధారా ॥ అథాతిరుద్రఏవ సమగ్రహోమపక్షే చతుర్దశ సహస్రాణి
షట్శతాన్యేక చత్వారింశచ్చేతిరూపకాణాం త్రేధామంత్ర విభాగే ప్రతి
రూపకం త్రిస్త్రిస్త్రి ఆహుతయ ఇతి మిళిత్వాత్రిచత్వారింశత్సహస్రాణి
నవశతాని త్రయోవింశతిశ్చాహుతయః ॥ చమకస్యైకసహస్రం త్రీణిశ
తాని చతుష్షష్ట్యాహుతయః- అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమప

ఏవ షోఢామంత్రవిభాగే చతుర్దశసహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక చత్వారిం
శచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకం షట్షడితిమిళిత్వా సప్తాశీతి సహస్రా
ణ్యష్టాశతాని షట్చత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ చమకస్యైకసహస్రం త్రీణి
శతాన్యేక త్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకాదశేతిమిళిత్వా
చతుర్దశ సహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక చత్వారింశచ్చాహుతయః- ఏతాశ్చ
పూర్వోక్తాభిస్సహ ఏకలక్షం ద్వే సహస్రే చత్వారిశతాన్యేక చత్వా
రింశచ్చేతి సప్తాశీతిశ్చాహుతయః ॥ అంతే పంచాశచ్చాహుతయః॥ చమ
కస్యైక సహస్రంత్రీణి శతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపక
మేకాదశైకాదశేతిమిళిత్వా చతుర్దశ సహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక చత్వా
రింశచ్చాహుతయః ॥ తతశ్చవసోర్ధారా ॥ సమగ్ర హోమపక్షఏవ
అష్టాచత్వారింశన్మంత్రవిభాగే చతుర్దశ సహస్రాణి షట్ఛతాన్యేకచత్వా
రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపక మష్టాచత్వారింశత్సప్తలక్షాణి ద్వే
సప్తశతాన్యష్ట షష్టిశ్చాహుతయః - చమకస్యైకసహస్రంత్రీణి శతాన్యేక
త్రింశచ్చేతి ప్రతిరూపక మేకాదశేతిమిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్ఛ
తాన్యేక చత్వారింశచ్చాహుతయః॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతా సప్తలక్షాణి
సప్తదశ సహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక చత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ అం
తేవసోర్ధారాచ॥ సమగ్ర హోమపక్ష ఏకైకోన సప్తత్యుత్తరశతమం
త్రవిభాగే చతుర్దశ సహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక చత్వారింశచ్చేతి రూప
కాణాం ప్రతిరూపక మేకోన సప్తత్యుత్తరశతమితి మిళిత్వా చతుర్వింశతి
లక్షాణి చతుస్సప్తతి సహస్రాణిత్రీణిశతాన్యేకోన త్రింశచ్చాహుతయః ॥
చమకస్యైక సహస్రంత్రీణి శతాన్యేకత్రింశచ్చేతిరూపకాణాం ప్రతిరూ
పక మేకాదశైకాదశేతిమిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక త్రి
శత్సహస్రాణి నవశతాని త్రయోవింశతిశ్చాహుతయః - చమకస్యైక
సహస్రంత్రీణి శతాన్యేకత్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపక మేకాద

శేతిమిళిత్వా చతుర్దశ సహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక చత్వారింశచ్చాహుత
యః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతాష్షట్పంచాశత్సహస్రాణి పంచశతాని చతు
ష్షష్టిశ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధారాచ ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవ
షోఢామంత్రవిభాగే చతుర్దశసహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక చత్వారింశచ్చేతి
రూపకం షట్షడితిమిళిత్వా సప్తాశీతిసహస్రాణి అష్టాశతాని షట్చత్వారిం
శచ్చాహుతయః- చమకస్యైకసహస్రం త్రీణి శతాన్యేకవింశచ్చేతి రూప
కాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతి మిళిత్వా చతుర్దశ సహస్రాణి
షట్ఛతాన్యేకవింశచ్చాహుతయః ॥ ఏతాశ్చ పూర్వోక్తాభిస్సహ ఏకలక్షం
ద్వేసహస్రే చత్వారిశతాని సప్తాశీతిశ్చాహుతయః ॥ అంతేవసోర్ధా
రా ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవ షోడశధామంత్రవిభాగే చతుర్దశ సహ
స్రాణి షట్ఛతాన్యేకవింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకం షోడశ షోడ
శేతి మిళిత్వా ద్వేలక్షే ద్వాత్రింశత్సహస్రాణి ద్వేశతేషట్పంచాశచ్చాహు
తయః ॥ అంతేవసోర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్షఏవ అష్టాచత్వారిం
శన్మంత్రవిభాగే చతుర్దశ సహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక చత్వారింశచ్చేతి రూ
పకాణాం ప్రతిరూపకమేకాదశైకాదశేతిమిళిత్వా చతుర్దశసహస్రాణి
షట్ఛతాన్యేక చత్వారింశచ్చాహుతయః ॥ పూర్వోక్తాభిస్సహైతాస్స
లక్షాణి సప్తనవసహస్రాణి చత్వారిశతానినవచాహుతయః ॥ అంతేవసో
ర్ధారా ॥ సమగ్రహోమపక్ష ఏవైకోనసప్తత్యుత్తర శతమంత్రవిభాగే
చతుర్దశసహస్రాణి షట్ఛతాన్యేక చత్వారింశచ్చేతిరూపకాణాం ప్రతి
రూపకం ఏకోనసప్తత్యుత్తర శతమితిమిళిత్వా చతుర్వింశతిలక్షాణిచత
స్సప్తసహస్రాణి త్రీణిశతాన్యేకోనవింశత్యాహుతయః ॥ చమకస్యై
సహస్రం త్రీణిశతాన్యేక త్రింశచ్చేతి రూపకాణాం ప్రతిరూపకమేకా
దశైకాదశేతిమిళిత్వా చతుర్దశ సహస్రాణి నవశతాని సప్తతిశ్చాహు
తయః ॥ తతోవసోర్ధారా ॥ ఇత్యతిరుద్రాహుతిసంఖ్యా ॥ ...

—※ నమకాదివిభేదేన జపహోమవిధిః. ※—

గురుర్లఘుశ్చ దృష్టోయం యోజ్యశ్శక్త్యాద్యపేక్షయా ॥ ఇతి నమక రుద్రైకాదశనీ మహారుద్రాతిరుద్రేషు మన్త్రవిచ్ఛేదప్రకార ఆహుతి సంఖ్యావిశేషశ్చ॥ దశాంశహోమే స్థణ్డిలకుండనిర్మాణవిధిః॥ తతః స్వల్ప సంఖ్యాకహోమే స్థండిలం సమంతతో హస్తమాత్రం ద్విహస్తపరిమితం వాస్తు హోమానుసారేణ కల్పయేత్ ॥ అధికసంఖ్యాకహోమే తు కుండం చ కల్పయేత్॥ తచ్చ నవగ్రహమఖోక్త ప్రకారేణ స్కాందపురాణే నవగ్రహమఖే కుండం హస్తమాత్రసమం భవేత్ ॥ చతురశ్రమథో హస్తం యోనివక్త్రం సమేఖలం । చతురంగుళవిస్తారా మేఖలా తద్వదుచ్ఛ్రితా॥ హస్తం చతుష్కోణం అధో వ హస్తం అధఃఖాతమపి హస్తపరిమితం యస్య తత్తథోక్తమ్ । యోనివక్త్రం వక్ష్యమాణ లక్షణలక్షితా యోనిర్వక్త్రే యస్య తత్తాదృఙ్మేఖలా ॥ మేఖలాప్రమాణమాహ ॥ చతురంగుళవిస్తారేత్యాదినా- తద్వదుచ్ఛ్రితా - గజోష్ఠసదృశీ తద్వదాయతాచ్ఛిద్రసంయుతా। ఏతత్సర్వేషు చింతామణౌ- వితస్తిమాత్రయోనిస్స్యాత్ షట్సప్తాంగుళివిస్తృతా । కూర్మపృష్ఠోన్నతా మధ్యే పార్శ్వయోశ్చాంగుళోచ్ఛ్రితా॥ గజోష్ఠసదృశీ తద్వదాయతా ఛిద్రసంయుతా । ఏతత్సర్వేషు కుండేషు యోనిలక్షణముచ్యతే ॥ మేఖలోపరి సర్వత్ర అశ్వత్థదళసన్నిభా - వితస్తిమాత్రేతి॥ ఏతచ్చ యోనేర్దైర్ఘ్యం షట్సప్తాంగుళివిస్తృతేతి-షడంగుళివిస్తృతా- తావతి వ్యాయామేతి కల్ప్యా- తద్వదాయతేత్యనేన దైర్ఘ్యప్రమాణాన్తరమాహ॥ ఉక్తలక్షణలక్షితా ॥ గజోష్ఠసదృశీ అశ్వత్థపత్ర సదృశీ వా యోనిర్భవతీత్యర్థః ॥ ఇయం చ యోనిః కుండస్య పశ్చిమదిగ్భాగే మేఖలోపరి కార్యా ॥ మంటపలక్షణం స్కాందపురాణే ॥ గృహస్యోత్తరపూర్వేణ మంటపం కారయేద్బుధః । రుద్రాయ వనభూమౌ వా చతురశ్రముదక్ప్లవమ్ ॥ దశహస్తమథాష్టౌ వా హస్తాః కార్యా విధానతః । తస్య ద్వారాణి

చత్వారి కర్తవ్యాని విచక్షణైః ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణాం భూమిం కారయేద్య
త్నతో నరః । ప్రాగుత్తరం సమాసాద్య ప్రదేశం మంటపస్యతు ॥ శోభనం
కారయేత్కుండం యథావల్లక్షణాన్వితమ్ । అథ ప్రకారాంతరేణ కుండ
నిర్మాణవిధిస్తథైవ ॥ ద్విహస్తవిస్తృతం తద్వచ్చతుర్హస్తాయతం పునః-
లక్షహోమే భవేత్కుండం యోనివక్త్రం త్రిమేఖలమ్ - పూర్వపశ్చిమయో
ర్హస్తద్వయ విస్తృతం దక్షిణోత్తరయోర్హస్తాయతం చతుర్హ
స్తమితం చతురశ్రం కుండం విధేయమిత్యర్థః ॥ యోనిలక్షణంతు ప్రాగు
క్తమ్ ॥ ద్వ్యంగులోచ్ఛ్రితా కార్యా ప్రథమా మేఖలా బుధైః । త్ర్యంగులో
న్నతా కార్యా ద్వితీయా సముదాహృతా ॥ ఉచ్ఛ్రాయ విస్తృతాభ్యాంచ
తృతీయా చతురంగులా ॥ ద్వ్యంగుళస్తత్ర విస్తారః పూర్వయోరపి విస్తృతా ॥
పూర్వయోః ద్వితీయతృతీయమేఖలయోః ॥ చతుర్హస్తకుండే మంటపప్రమా
ణమాహ ॥ అథ షోడశహస్తస్స్యాన్మంటపాచ్చ చతుర్ముఖః ॥ మాత్స్యే నదీ
నాం సంగమే చైవ సురాణామగ్రతస్తథా । సంగమే భూమిభాగే చ దేవ
తాధిష్ఠితే నృప ॥ ఋత్విగ్భిర్గురుణా చైవ సార్ధం భూమిం పరీక్షయేత్ ॥ ఖన
యేత్తత్ర కుండంచ సుసమం హస్తమాత్రకమ్ ॥ ద్విగుణం లక్షహోమే చ కో
టిహోమే చతుర్గుణమ్ ॥ యుగ్మాశ్చ ఋత్విజః ప్రోక్తా అష్టౌ తే వేదపా
రగాః- కందమూలఫలాహారాః దధిక్షీరాశినోపి చ ॥ అష్టావృత్విజ ఇత్యుప
లక్షణమ్ ॥ అత్ర ॥ యత్రకర్మాతివేగేన నిర్వాహ్యం భవతి - తత్రయావద్భి
ఋత్విగ్భిః కర్మవేగేన నిర్యాస్యతి- తత్ర ఋత్విజో వృణీత ॥ యద్యపిస్వత్వ
త్యాగః యజమానేనైవ కార్యః ॥ తథాపి బహుకర్తృకే హోమే త్యాగస్య
భిన్నకాలత్వేన త్యాగకాలస్య జ్ఞాతుమశక్యత్వాద్ధోమోపక్రమ ఏవ దేవత
స్స్మృత్వా యజనీయద్రవ్యంచ మనసి నిధాయేదం యథాదైవతమస్తు స్వ
స్వత్వవర్జితాం బహుమాత్రాం స్రుచం కృత్వా తత స్తంభద్వయోరపి
ఘృతదారాం తథా సమగ్రాముపరిపాతయేత్ అత్ర వసుధారామంత్ర

శ్చమకానువాకాః। మంత్రాంతరాణ్యపిఘూర్యయంతే ॥ శాద్రవం వైష్ణవం రౌద్రమైందవం- మహావైశ్వానరం సవ్యక్ జ్యేష్ఠం సామ చ పాఠయేల్॥

ఇతి స్థండిలకుండ నిర్మాణవిధిః.

—(*) అథబోధాయనోక్తపంచాంగరుద్రన్యాసవిధిః (*)—

పంచాంగరుద్రశబ్దస్య చాయమర్థః ॥ పంచప్రకారా అంగన్యాసా యస్మిన్ సపంచాంగరుద్రః-ఏవషడంగరుద్రోఽపి॥తత్రపంచాంగన్యాసే షుశిఖాద్యస్త్రాంతక మేకత్రింశదంగన్యాసః॥ ప్రథమః॥ మూర్ధాదిపాదాంతం దశాంగన్యాసో ద్వితీయః- పాదాదిమూర్ధాంతం పంచాంగన్యాసస్తృతీయః ॥ గుహ్యాదిమస్తకాంతం పంచాంగన్యాసశ్చతుర్థః-హృదయాద్యస్త్రాంతం పంచాంగన్యాసః పంచమః - ఏవంపంచాంగన్యాసః ॥ ప్రజననాదిసర్వాంగపర్యంతం షోడశాంగన్యాస అపరః ॥ అయంచ షష్ఠోన్యాసః- పూర్వోక్తపంచప్రకారన్యాససహితః పంచాంగ రుద్రః షట్ప్రకార సహిత షడంగరుద్రః॥ అథాతః పంచాంగ రుద్రాణాం న్యాసపూర్వకం జపహోమార్చనాభిషేకవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామో—మహాన్యాస ఖండవల్- 'యాతేరుద్ర'ఇతిశిఖాయాం "ప్రముంచధన్వన' ఇత్యస్త్రమ్ 'యఏతావంతశ్చ'ఇతిదిగ్బంధః'ఓంనమోభగవతేరుద్రాయ'ఇతినమస్కారం న్యసేల్॥ ఓంకారంమూర్ధ్నివిన్యస్య ముఖేతత్పురుషంన్యసేత్-ఈశానంమూర్ధ్ని-శివః॥ హంసహంసేతి-శివః॥'ఈశానంమూర్ధ్నివిన్యసేత్'ఇత్యస్యాయమర్థః।ఏవంకృతేహంసోనామహంసఇతిప్రసిద్ధస్సదాశివోభవేల్॥ త్రాతారమింద్రంత్వంనోఅగ్నే- దిక్షువిన్యస్య ॥ ఏవమేవాత్మని రౌద్రీకరణం కృత్వా- త్వగస్థిగతైః- జ్వలంతంపశ్యంతు- మనోజ్యోతిరబోధ్యగ్నిస్త్వభిమంత్ర్యఆత్మరక్షాకర్తవ్యా॥ శివసంకల్పగ్ం-రథంకవచం-శతరుద్రీయమిత్యస్త్రమ్- పంచాంగగ్ంసకృజ్జపేల్ - అష్టాంగంప్రణమ్య- అథాత్మానగ్ం ఏవంధ్యాత్వాతతస్సమ్యక్తతోదేవయజనమారభేత్- ఇతిపంచాంగరుద్ర

న్యాసవిధిః ॥ అథరుద్రాభిషేకవిధిః ॥ అభిషేకే పూర్వోక్తన్యాసాఅభిస
ముచ్చీయంతే - అథాతో రుద్రస్నానార్చనాభిషేకవిధిం వ్యాఖ్యాస్యా
మో— స్థాపయేత్ ॥ ప్రజననేబ్రహ్మాతిష్ఠతు - వాయుస్తిష్ఠతు ॥ తతోబహి
స్సర్వతో- తిష్ఠంతు ॥ సర్వేష్వంగేషు—తిష్ఠంతు॥ మాంగంరక్షంతు-‘అగ్ని
ర్మేవాచిశ్రితః’ ఇతి - ఆత్మానం ప్రత్యారాధయేత్- ఆరాధితో మను
ష్యైస్త్వం సృహాణమహేశ్వర ॥ త్ర్యంబకంయజామహే—ధయేత్-త
త్రమంత్రాః‘అగ్నిర్మేవాచిశ్రితః’ఇత్యాదయః॥ఏవమంగానిసంస్పృష్ట్వా॥
అథైనంగంధాభిధిరాత్మానంప్రత్యారాధయేత్ - రుద్రరూపేణ జీవాత్మా
సంస్వశరీరేపి యజేదిత్యర్థః-తత్రావాహనమంత్రః-ఆరాధితఇత్యాద-ఆరా
ధనవ్యతిరిక్తేతరోపచారే ‘త్రియంబకంయజామహే’ఇత్యయంమంత్రః-
అత్రనైవేద్యమపిమానసంపరికల్పయేత్ ॥ ఏవమాత్మయాజనేనతత్ర శివ
యాజనప్రకారమాహ ॥ ఆత్వావహంతు—హవ్యాయశర్వోమ్ ॥ ఇత్యా
వాహ్య॥ సంస్థాపితేత్యావాహనమ్- సద్యోజాతమిత్యాసనందదాతి॥ స
ద్యోజాతాయవైనమోనమఇత్యావాహనందదాతి॥ భవేభవేన- పాద్యం
దదాతి ॥ భవోద్భవాయ- మనం॥ వామదేవాయ-స్నానం-దదాతి॥ ఆవ
హిష్ఠేత్యాద్యాః ॥ అథాద్భిస్తర్పయతి ॥ భవం దేవంతర్పయామీతితర్పం
త్వా ॥ జ్యేష్ఠాయనమః- వస్త్రమ్ ॥ కాలేనైవేద్యంసమర్పయామి ॥ అథై
మర్ణంత్రైరష్టాపుష్పాణిదదాతి ॥ భవాయదేవాయనమః—మహాతేదే
యనమః ॥ అథాఘోరతనూరుపతిష్ఠతే । అథాస్యా ఘోరతనూరిత్యస
యమర్థః ॥ ఆథపూర్వోక్తపూజానంతరమస్య రుద్రస్యాఘోర తనూర్ధ్వ
రాదిశరీరాణ్యుపతిష్ఠతే । కేనాఘోరేభ్యఇత్యాద్యనువాకత్రయేణ తేః
నువాకాఅగ్రే ప్రదర్శ్యయిష్యమాణా అపిసౌకర్యార్థం మత్రలిఖ్యం
అఘోరేభ్యఇత్యాది ॥ తదనంతరకృత్యమాహ ॥ అథైతస్యహిరణ్యేన మ
ధ్నికలశేన సంతతంధారాణ్యభిషించేన్మధునా సర్పిషాపయసాచేక్షు

సేనవా ఆయుర్ఘసేవతదభావాదుదకేనవా నమస్తేరుద్ర ఇత్యేకాదశానువాకా
నామగ్నావిష్ణూ ఇత్యేకాదశానువాకానాం-ఉత్తమారాధనే-తదేతద్విధా
నం సంతతధారామితి-సంతతపదం సహస్రకలశాభిషేకస్యాప్యుపలక్షణం॥
ఏతదేవపుణ్యాదిస్నానమిత్యుచ్యతే. అత స్తత్స్నానంవిధాయాపిపూర్వోక్త
పంచాంగన్యాసాదికం కార్యం - సర్వేషాం వారఇత్యాది సర్వేషామభి
లక్షిత సమస్తావృత్తి విశేషాణాంపారే సమాప్తౌ ఉత్తరారాధనే సపున
రారాధయేత్- అభిషేకానంతరం దేవంపునః పూజయేత్ ॥ పునరారాధ
యేదుత్తరారాధనమితి పాఠే ఉత్తమారాధనాభిషేకానంతరం పూజాం
పునః పశ్చాదారాధయేత్, కుర్వీతేత్యర్థః ॥ ప్రథమ పూజాపేక్షయా
నత్వభిషేకాదిషు ప్రోక్తమిత్యుపసంహారః ॥ ఉత్తమారాధనం- తదేతద్వి
ధానమిత్యుక్తం - అధునా వ్యాధి విమోచనార్థాయ అభిషేకకర్మణి విశే
షం దర్శయన్నధికారిభేదాత్ భిన్నానిఫలానిదర్శయంతి - తేనాభిషిక్తే
నోదకేన అక్షిభ్యామిత్యనువాకేల్లింగాభిశ్చ పాదాత్సంమృష్ట్వా సాపత్య
యార్థీ వ్యాధి విమోచనార్థీ జీవితార్థీ శ్రీకామశ్శాంతికామః - పుష్టి
కామో మోక్షార్థీ చకుర్యాత్ । ఏవం సర్వంసిద్ధిమాప్నోతి- ఆచార్యా
య దక్షిణాం దద్యాత్- దశగావస్సవత్సాస్సువర్ణ విభూషితా ఋషభైకా
దశతదల్పఏకాం గాం దద్యాదిత్యాహ భగవాన్బోధాయనః- అక్షిభ్యామిత్య
నువాకారోగ ప్రతిమాదానవిధేరంతదర్శితాః- అపోహిష్ఠేత్యాదయ
శ్చలింగా ఋచ అశ్వలాయన ఘోషశాంతౌప్రదర్శితాః ॥ ఇతిరుద్రాభి
షేకవిధిః ॥ అథనమకాంగన్యాసమంత్రాణాం ఋషిదేవతాచ్ఛందాంసి॥
తత్రార్షం ॥ యాతేరుద్ర నమస్తుత్యాయనః మోనః కిరికేభ్యోసుస్వంతమ
యజమానం మనోజ్యోతిర్యమాయ స్వాహేత్యేషాం అగ్నిరృషిస్సహస్ర
ణవే సహస్రశో నీలగ్రీవ ఇతిద్వయోర్నమోగణేభ్య ఇతిచైష దుర్వాసా
గం సచ్ఛతిషత్వన్నో అగ్నేత్వనయోర్వామదేవః॥ త్రియంబకం యజా

మహ ఆనోనియుద్భిరిత్యనయోర్వసిష్ఠః॥ మానస్తోకే నమస్తే అస్త్వాయు
ధాయనమోశ్వినే నమోఅస్తు నీలగ్రీవాయేత్యేషాం భగవానవతత్యధనుః
ప్రముంచధన్వన ఇత్యనయోర్నారదో యే తీర్థాని యే భూతానాం యేప
థాంయ ఏతావంతశ్చేత్యేషాం దేవలః ॥ సద్యోజాతాది పంచానువాకా
నాం తామగ్నింనః పృతనాజితమితి ద్వయోశ్చసాహితీ దేవతాగ్ం ఓపని
షదో నమోహిరణ్యబాహవ ఇత్యస్య మండూకో హిరణ్యగర్భో మీఢుష్ట
మశివతమేత్యస్య వైరాజో జాతవేదస ఇత్యస్యాశ్శ్రుహోగ్నేత్వం పారయా
గ్నేత్యనయోరగస్త్య విశ్వానినో ఇత్యస్యవశుశ్రుతో మానో మహాంత మి
త్యస్య దేవతాః ॥ ఏషతే రుద్రభాగస్సగంనః పంథామిత్యనయో రష్ఖ్య
స్సంనూరాత ఇత్యనువాకస్య బ్రహ్మజిజ్ఞానం యాతే అగ్న ఇత్యనయోర్విశ్వే
దేవా అశ్యవోచదిత్యస్యాః కణ్వస్త్రాతార మింద్రముపస్వాసమేత్యన
యోర్గర్గ స్త్వాయామీత్యస్యా శ్శునశ్శేఫో వయం సోమేత్యస్యబంధు
స్సుబంధుశ్శ్రుత బంధుశ్శతమీశానమిత్యస్యారాహూగణో రుద్రేత్యస్యాగా
ధః స్యోనాపృథివిమహీంద్యౌరిత్యనయో మేధాతిథిరపోధ్యగ్నిరిత్యస్యా
విరూపో మమాణిశత ఇత్యస్య వాయుర్జాతవేద ఇత్యస్య స్వయం చూ
బ్రహ్మ ॥ యజ్జాగ్రత ఇతిసూక్తస్య శివసంకల్పం సహస్రశీర్షేత్యష్టాదశ
ర్చస్య సూక్తస్య ప్రజాపతిః। షోడశర్చస్యసవిత్యస్య నారాయణః ఆశు
శ్శిశాన ఇత్యనువాకస్యాప్రతిరథః । సత్వమగ్నే రుద్ర ఇత్యనువాకస్య హవ్య
వాహ ఇత్యార్షం॥ అథ దైవతమ్ ॥ హగ్ంస శ్శుచిష దిత్యస్య సూర్యో
మానస్తోకే నమస్తే అస్త్వాయుధాయ యాతే హేతిరిత్యస్య భగవాన్
హిరణ్యగర్భో యః ప్రాంత ఇతి శంభుస్త్రాతారమిత్యస్యాశుశ్శిశాన ఇత్య
నువాకస్యచేంద్ర శ్చతుర్థ్యాః బృహస్పతిస్త్రయోదశ్యాః కణ్వస్త్వన్నో
అగ్న అపోధ్యగ్నిరగ్నే నయయాతే అగ్న ఇత్యగ్నిః ॥ సుగన్నః పంథా
యమాయ [illegible] హేతి యమోనున్వంతమితి నిఋతిస్త్వాయామీతి వరుణః

ఆనోనియుద్భిరితి తాంపనోజ్యోతిరిత్యేషో నిమృచో మూర్ధానం జాత
వేదాఇతి వైశ్వానరో మమర్మాణీతి నమూర్ధనయోలింగోక్తా యజ్జాగ్రతఇతి
సూక్తస్య నమస్సహస్రశీర్షేత్యస్య సూక్తస్య జగద్బీజం పురుషోనారా
యణోవా అద్భ్యస్సంభూత ఇత్యనువాకస్య నారాయణో మహీద్యౌరి
ద్యానాపృథివ్యా ఉపశ్వాసయేతి రథోదూదుభయశ్చావశిష్టానాంరు
ద్రత్రియంబకమితి మృత్యుంజయ రుద్రస్త్వమగ్నేరుద్ర ఇత్యనువాకస్యా
గ్నేయత్మకో రుద్రఇతి దైవతమ్ ॥ అథచ్ఛందః ॥ హంసశ్శుచిషదితి తైత్తి
రీయకేతిజగతీ ॥ మానస్తోకేమానోమహాంతంత్వమీశానం త్వమగ్నేరుద్ర
మీఢుష్టమేతిజగత్యః ॥ సద్యోజాతమితిబృహతీ ॥ హిరణ్యగర్భో జాతవేద
సేతామగ్నివర్ణామగ్నేత్వంపారయ విశ్వానిసఃపృతనాజితంతాత్రారం
త్వంనస్సుగన్న అసున్వంతం తత్వాయామి ఆనోనియుద్భిరస్మైరుద్రామ
నోజ్యోతి రబోధి మూర్ధానం మమర్మాణితే జాతవేదా యజ్జాగ్రత ఇతి
సూక్తం సహస్రశీర్షేత్యత్రాశ్వలాయన మతే చాపస్తంబానుమతాస్తి
సోద్భ్యస్సంభూత ఇత్యానుశ్శశాన ఇతి సూక్తమాశ్వలాయనపాఠేత్రబ
హ్మజజ్ఞాన ముపశ్వాసయాగ్నేనయ ఇత్యేతాస్త్రిష్టుభో మీఢుష్టమేతిపం
చపదాస్త్రిష్టుప్ జగతీశానస్సర్వవిద్యానామిత్యనువాకో వయంసోమస్యో
నాపృథివీద్యావితి గాయత్ర్యః యాతే అగ్న ఇత్యాది శక్వరీ ॥ అథశిష్టారు
చోనుష్టుభో యాతేరుద్రాఘోరేతి స్వరాడనుష్టుప్ ॥ శిష్టాని యజూం
షి॥ఇతిచ్ఛందః॥ ఇతినమకాంగన్యాసమంత్రాణామృషిదేవతాచ్ఛందాంసి।

——* అథ నమకాంగన్యాసమంత్రాః *——

యాతేరుద్రేతిశిఖాయామస్మిన్మహే యాతే హేతిరిత్యుపబాహ్వోః॥
ఉపబాహుర్మణిబంధో పరిభాగః ॥ యేతీర్థానిచ హస్తయోః- యే
ఘాతానామితిగుహ్యే- జాతవేదస ఇత్యగ్నే త్వంపారయేతి విశ్వానిన
ఇతి పృతనాజితమిత్యేతైరపానే మానోమహాంతమిత్యూర్వోః ॥ యమత్రా

సంతశ్చేతిదిగ్బంధః ॥ ఇతి దిగ్బంధసహిత నమకన్యాసః ॥ తత్రఓన్నమో భగవతేరుద్రాయేతి నమస్కారంన్యసేత్ ॥ ఇతిశ్రూయతే ॥ అస్యాయమేకోర్థః ॥ నమస్కారమంత్రం పూర్వోక్తం పఠిత్వానమస్కారంకుర్యాదితి ॥ అథాన్యోర్థః ॥ నమస్కారంన్యసేత్ ॥ పూర్వోక్తమేకమంత్రం వక్ష్యమాణ ప్రకారేణ నమోంతంన్యసేదితి ॥ తద్యథా॥ ఓంమూర్ధ్నేనమ ఇత్యాది ॥ యంపాదాభ్యాం నమఇత్యంతంన్యసేత్ । అథాపరఃప్రకారః॥ఇత్యేభిరక్షరైః-క్రమేణ మూర్ధాదంతం తత్తత్పదేనన్యసేదితి॥సంప్రదాయవిది అత్రవాయంక్రమః ॥ పూర్వోక్తదిగ్బంధన్యాస సహితన్యాసం విధాయ- ఓంనమోభగవతే రుద్రాయేత్యుచ్చార్యప్రణమ్య మూర్ధ్నేనమః ఇత్యాది న్యాసంవాకుర్యాత్ ॥ అయం ద్వితీయోన్యాసః ॥ అథాన్యోన్యాసః ॥ సద్యోజాతమితి పాదయోః - వామదేవాయనమ ఇత్యూరుమధ్యే ॥ అఘోరేభ్య ఇతిహృదయే - తత్పురుషాయేతి ముఖే - ఈశాన ఇతి హంసహంసేతి మూర్ధ్ని- ఇతి తృతీయోన్యాసః ॥ అథ సంపుటం కుర్వీత ॥ ముద్రితాంజలిప్రదర్శనం సంపుటీకరణం ॥ తచ్చవక్ష్యమాణం త్రైవంకుర్యాత్ ॥త్రాతారమింద్రంత్వన్నోఅగ్నేస్యోనాపృథివీతి॥ ఇతిసంపుటీకరణమంత్రాః॥ అఘోరాదినమస్కారః॥ అత్రాపిపూర్వోక్తామంత్రా ఏవగ్రాహ్యాః, సంపుటీకరణే నమస్కారేచఇంద్రాదిప్రకాశికాగ్రాహ్యాః ఇతిపూర్వోక్తాఏవమంత్రాః గ్రాహ్యా ఇతినియమః॥ అథగుహ్యాద్యభిమంత్రణమ్॥అయమేవచతుర్థోన్యాసః॥ మనోజ్యోతిరితిగుహ్యే-అబోధ్యగ్నిరిత్యుదరే-మూర్ధానమితిహృదయే-మర్మాణీతిముఖే-జాతవేదా ఇతిశిరసి ఇతిచతుర్థోన్యాసః॥ ఇదమేవగుహ్యాద్యభిమంత్రణ ఇత్యాత్మరక్షేతిచ వ్యవహ్రియతే॥ ప్రథమంశివసంకల్పన్యాసః॥ తత్రశివసంకల్పసూక్తమ్॥యజ్జాగ్రతోదూరముదైతి దైవం జ్యోతిరేకంతన్మేమనశ్శివసంకల్పమస్తు॥ యేన కర్మాణ్యపసో- యదపూర్వమ్- తన్మేమనశ్శివసంకల్పమస్తు॥యత్ప్రజ్ఞా

ముత చేతో యస్మాన్న ఋతే కిఞ్చన కర్మ క్రియతే తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు॥ యేనేదం భూతం - యేన యజ్ఞస్తాయతే సప్తహోతా - తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు॥ యస్మిన్నృచః సామ యజూꣳషి యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితా రథనాభావివారాః యస్మిꣳశ్చిత్తꣳ సర్వమోతం ప్రజానాం తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు॥ సుషారథి-హృత్ప్రతిష్ఠం తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు॥ ఇత్యేతత్సూక్తం పఠిత్వా హృదయాయ నమ ఇతి హృదయే॥ సహస్రశీర్షేతి సూక్తం పఠిత్వా శిరసే స్వాహేతి శిరసి॥ ఏతచ్చ సూక్తం గణహోమప్రకరణే దర్శితమ్॥ తచ్చాష్టాదశర్చం షోడశర్చం వా॥ ఉత్తరనారాయణమ్॥ అద్భ్యస్సమ్భృత ఇత్యాది॥ అనేన సూక్తేన శిఖాయై వషట్॥ అథాప్రతిరథమ్॥ ఆశుశ్శిశాన ఇత్యాది॥ అనేన కవచాయ హుమ్॥ ఇతి కవచమ్॥ అథ శతరుద్రీయం॥ త్వమగ్నే రుద్ర స్త్వమగ్నే రుద్ర ఇత్యనువాకౌ॥ అనేనాస్త్రాయ ఫడిత్యస్త్రమ్॥ ఇతి శివసఙ్కల్పాది న్యాసః॥ అయం పఞ్చమో న్యాసః॥ అథ వక్ష్యమాణమన్త్రైరష్టాఙ్గప్రణామః॥ అథాభిషేకపఞ్చన్యాసః॥ స చాభిషేకవిధానఏవ ప్రాక్ప్రపఞ్చితః॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా తతో యజనమారభేత్। యజనం జపః పూజా హోమశ్చ॥ అథ నమకస్యావృత్తిర్వ్యాఖ్యాయతే। తత్ర పూర్వమముకదేశే అముకకాలే నమకజపం రుద్రజపం మహారుద్రజపం వా కరిష్యే॥ తథా నమకాదిష్వన్యతమేనాభిషేకం వా కరిష్య ఇతి సఙ్కల్పయేత్॥ పరశ్శిష్టశ్చేత్ తత్రాపి స్వాస్థ్యమిత్యభిలపేత్॥ తతశ్చాఙ్గన్యాసానన్తరమావాహనాదికం కుర్యాత్॥ తద్యథా॥ అథ నమకానువాకానామృషిదేవతాఛన్దాంస్యుపక్రమిష్యామో నమస్తే రుద్ర యా తే రుద్రేత్యనయోః కాశ్యపో యాతిషుమిత్యస్యా అత్రేయో యామిషుమితి ద్వయోర్గౌతమో ధూమ్రో వామదేవ ఇత్యస్యా గర్గ్య అసౌ యస్తామ్ర ఇతి ద్వయోః కణ్వోమరుత్వాన్-నమో అస్తు నీలగ్రీవాయ యా తే హేతిరితి తృతీయ పఞ్చమ షష్ఠాష్టమానువాకానాం నవమానువాకే నమో వః కిరికేభ్య ఇతి యా స్వస్థానస్థే కే పరిణో రుద్రస్యేత్యేతేషాం భగవానాత్రేయో మనవాకస్య కవో వా నవమానువాకే శిష్టస్యాగ్నిర్ద్వితీయపఞ్చ ధన్వాన ఇతి త్రిస్రః॥ స

హస్రాణిసహస్రశఇతి చతస్ౄణాంచ దుర్వాసాః ॥ సప్తమానువాకస్య
సోమః ॥ ద్రాపేఅంధసోవికిరిదేత్య నయోర్గపులస్త్యో యాతేరుద్రశివేత్య
స్యాస్కన్దఇమాగ్ం రుద్రాయేతి ద్వయోర్మార్కణ్డేయో మానోమ
హాన్త ఇత్యస్యాదేవరాజో రాత్తే ఇత్యస్యాదేవ రాజో రాత్త ఇత్యస్యావై
యాఘ్రోమీఢుష్టమేత్యస్యావై రాజో యేన్యషేత్యారభ్యాసమాప్తే దేవ
లఇతిఋషయః ॥ అథ దేవతాః ॥ అసౌయస్తామ్ర ఇతిద్వయో రాదిత్యను
డ్రో యాతేరుద్రేత్యస్యాస్కన్దరూపీరుద్రో మానోమహాన్త మిత్యస్యాన
ష్టీన్ద్వరాత్మకోరుద్రో యాత ఇత్యధ్యవోచన్నమోఅస్తు నీలగ్రీవా యేత్యా
సాం చతుర్థపంచమ షష్ఠానువాకానాం ఆరాత్తేమీఢుష్టమేతిద్వయోశ్చ
శంభుర్యాస్తఇతి తిసృణామష్టమానువాకస్య నవమానువాకే నమో వఃకి
రికేభ్య ఇత్యతగ పాన్జ్మానస్తోకే పరిణయ ఇత్యేతేషాం భగవాన్నవశి
ష్టానాం రుద్రఇతి దేవతాః ॥ అథచ్ఛందాంసి ॥ అసౌయస్తామ్ర ఇత్యస్య
ద్రాపే అంధస ఇత్యస్యచాస్తారపఙ్క్తిరసౌయోవసర్పతీతిషట్పదాజగ
తీ ॥ ఇమారుద్రాయేతిచతస్రోజగతీ ఆరాత్తఇతి తిస్రస్త్రిష్టుభోమీఢుష్ట
మేతి పంచపదాత్రిష్టుప్ మహాబృహతీఅవశిష్టాఋచోనుష్టుభో యాతేరు
ద్రేతి స్వరాట్ ॥ త్రిపృదనుష్టుబధ్యవోచ దిత్యనుష్టుప్ త్రిపృద్యాశిష్టాని య
జూంషి ॥ తత్రాపరోవిశేషో ద్వితీయాద్యష్టానువాకేషు ఆద్యక్రమేణ మహాగా
యత్రీ బృహత్యుష్ణిగితి ప్రథమద్వితీయ తృతీయేషుతతో ద్వయోర్మహావిరా
ణ్మహాపఙ్క్తిరత్రద్వయోర్మహానుష్టుప్ ॥ ఇతిచ్ఛందాంసి ॥ ఇతి విశేషతోనమ
స్తుర్యాదితి ॥ అథసామాన్యతస్సకలస్యాపి నమకసముదాయస్యాగ్నికాండాం
తఃపాతిత్వాదగ్నిఋషిః ॥ రుద్రో దేవతా ॥ మహావిరాట్ఛన్దః-అథవా భగవాన్
ఋషిః-శంభు దేవతా-చ్ఛందో మహావిరాడేవ-అథచమకనమకానువాకా
నామగ్నికాండఋషిః-అవ్యాగాయత్రీ అగ్నావిష్ణవేత్యష్ట యజుః యాజాద
యోన్నాదివిశేషా దేవతాః ॥ జపేవినియోగః ॥ వాజామేక్రయమాణే హవామే

వినియోగ ఇతివాద్యమ్ ॥ అథ తైత్తిరీయ శాఖానుసారేణ నమకానువా
కాః ప్రదర్శ్యంతే- నమస్తేరుద్రనమోహిరణ్యబాహవే నమస్సహమానా
యేత్యాదయశ్చనుకానువాకాః అగ్నావిష్ణూజైష్ఠ్యమిత్యాదయ ఏకాదశ॥
అథ నమకెచాపాంతర వాక్యానాం ప్రయోగః॥ భాస్కరాదివినిర్దిష్ట
భావ్యదృష్ట్యాభిధాస్యతే । నమకాశ్రితమంత్రాణాం ప్రయోగః ఫలగో
చరః॥ నమస్తేరుద్రఇత్యస్యాః పురశ్చరణసిద్ధయె । ప్రాజాపత్యంచరిత్వైవ
కంజపేన్మంత్రముముంతతః। ఏకాదశసహస్రాణి తస్మిన్కాలే నిరంతరమ్।
ప్రదక్షిణనమస్కారాన్కుర్యాదిస్యమంత్రతః॥ నిరంతరమితి నిత్యకర్మా
విరుద్ధే - నిశీథాదితివ్యతిరిక్తేచ కాల ఇత్యర్థః ॥ మంత్రతఇతి నమస్తేరు
ద్రమన్యవ ఇత్యనేనైవమంత్రేణ ప్రతిదినం ప్రదక్షిణనమస్కారౌ జపా
విరోధికాలే పంచాష్టావష్టావింశతి రష్టోత్తరశతం వా కుర్వీతేత్యర్థః॥
ఏవంచకృత పురశ్చరణోభవతి ॥ ఏతచ్చ కర్మహవిష్యాశినాంకర్తవ్యమ్॥
హవిష్యాశిత్వంచోత్తరోమంత్రేష్వపి సమానమ్- తథా నిత్యకర్మాదికమపి
పురశ్చరణ సిద్ధస్య దక్షిణామూర్తిసన్నిధౌ॥ ఏకాదశ సహస్రాణాం జపా
త్సర్వాఘనాశనమ్ । తతోలక్షజపాత్సప్తజన్మ పాపంప్రణశ్యతి ॥ తతో
గృహ్యవిధానేన స్థాపయిత్వాహుతాశనమ్ । పాయసంశ్రపయిత్వాజ్య
యుక్తంతజ్జుహుయాద్ధవిః ॥ దశాంశసంఖ్యయాపశ్చాత్సాక్షాద్దేవంప్రప
శ్యతి ॥ తతోఽపి దక్షిణామూర్తి సన్నిధౌ ॥ నవలారత్నిమాత్రేణ కుం
డంకృత్వాఽథపావకమ్ , సంస్థాప్యజుహుయాల్లక్షం కాపిలేనైవసర్పి
షా ॥ గాణాపత్యంసలభతే మంత్రేణానేనసువ్రత । అథైతదచనాయారా
జాలప్స్యతేఫలముత్తమమ్ ॥ పురశ్చరణసిద్ధేన శుచినాప్యగ్రిజన్మనా ।
కారయేనర్చనంలింగే తతోలింగస్యదక్షిణే ॥ అగ్నికుండం నిఖాయాథ
మథిత్వాగ్నింవిధాయచ। అగ్నింసంస్థాపయేత్తత్ర సర్పిర్హవ్యంచ తం
దులాన్ ॥ శమీసమిద్ధృత్వైతత్ప్రత్యేకంజుహుయాద్ధవిః । సహస్రాణ్య

త్రితత్సంఖ్యా జపో దేవస్య సన్నిధౌ ॥ దేవాలయే స్యతత్సంఖ్యాః ప్రదక్షి
ణవరక్రియాః । తాండవం తనుయాదీశ సమీపే వానమస్కృతిః ॥ భవేత్త
స్యైవ పురత స్సహస్రాష్టకసంఖ్యయా। ఏతైశ్చ కర్మభిస్తస్య ప్రసవోఽస్య భ
గవాన్భవేత్ ॥ ఆకర్ణాకృష్టధనుషి జ్వలన్తీం దేవీమిషుం భాస్వతి సందధా
నమ్ । ధ్యాయేన్మహేశం మహనీయవేషం విద్యాయుతం యోధతనుం యు
వానమ్ ॥ ఇతి నమస్తే రుద్రమన్యవ ఇత్యస్య ప్రయోగః ॥ అథ యా త ఇషురిత్య
స్య ప్రయోగః ॥ దినాని ద్వాదశైవాముం పక్షభోజీ జపేన్మనుమ్ । అనిషి
ద్ధేషు కాలేషు పురశ్చరణసిద్ధయే ॥ వినాయోగ్యం భవేద్యోగ్య స్తత స్తస్మిన్న
కామనా । తిలతండుల సంమిశ్రం పావకేంబుజకేసరమ్ ॥ ఏకాదశసహ
స్రాణి జుహుయాదన్నసిద్ధయే । రాజా రాష్ట్రసముత్పన్న దుర్భిక్షస్యో
పశాంతయే ॥ కారయేద్విప్రవర్యేణ హోమం లక్షణసంఖ్యయా । స్వా
గ్నౌ హవిస్తత్ర చరుం గుడయుక్తేన మిశ్రితమ్॥ ధ్యాయేద్దేవం సస్మితం స్యం
దనస్థం దేవ్యా సార్ధం తేజసా దీప్యమానమ్ । ఇష్విష్వాసాలంకృతా
భ్యాం కరాభ్యాం ఘోరాకారం స్తూయమానం సురౌఘైః ॥ ఇతి యా త
ఇషురిత్యస్య ప్రయోగః ॥ వాసరత్రితయం యావన్నిరంతర జపాత్పరం ।
నిత్యకర్మావిరోధేన పురశ్చరణవాన్భవేత్ ॥ తతః ప్రయోగయోగ్యస్స్యాద్య
థానో శాంతికర్మణా। గోష్ఠే హస్తమితం కుండం నిర్మాయాథ హుతాశ
నమ్॥ మథిత్వాత్ర సంస్థాప్య జుహుయాదయుతాహుతీః । వైకంకతా అ
పామార్గాస్సమిధో మధుసర్పిషా॥ అశ్వత్థా హవిః ప్రోక్తా గవాం వైశాం
తికకర్మణి॥ సమిత్స్వయా మధూకస్య సర్పిః సౌపాంజనద్రవైః॥ అథా పరః ప్ర
కారోఽయం గవాం వైశాంతికర్మణి॥ కలశేఽథ జలాపూర్ణః కృత్వా గంధాదివా
సితమ్॥ విప్రవర్యైర్జపిత్వాథ మంత్రం లక్షణసంయుతమ్ ప్రోక్షయేద్యావదేవ
చ్ఛాంతి స్సర్వా దిష్టసిద్ధయే । స్మేరాననం చంద్రకళావతంసం గంగాధ
రం శైలసుతాసహాయమ్। త్రిలోచనం భస్మభుజంగభూషణం ధ్యాత్వాయోత్ప

భూనాంపతిమీశితారమ్॥ ఇతియ్యాత్రై రుద్రస్య ప్రయోగః ॥ అథయామిషం
శివేనవచస ఇత్యనయోఃప్రయోగః ॥ ఏతావగ్న్యాయుమంత్రౌ ॥ నిరంతరం
జపేన్మంత్రందినానామేకవింశతి ॥ పురశ్చరణమేవంస్యాత్ప్రయోగార్హ
స్తతోభవేత్ ॥ అకాలమరణాద్రాజ్యం సౌఖ్యమాపాదయేద్యది । మహీ
పతిశ్శాంతికర్మ కారయేత్తు ద్విజన్మనా ॥ ఋగ్భ్యాంద్వాభ్యాంతిలవ్రీహిగో
ధూమయవకల్పితమ్ । హవిస్సహస్రంజుహుయాల్లక్షం వాసరేష్వేకవింశతౌ॥
అకాలమరణంజాత సాధ్వసంశాంతి మృచ్ఛతి ॥ తత్రతిలాఽసతి సంభ
వేసముచ్చయః ॥ అలాభేవికల్పః ॥ సాంగ్రామికేన వపుషాప్రవిరాజమా
నం దృష్ట్వాపురత్రయత్రాణానిచమందహాసమ్ । దైత్యార్దితధిక్షువచేస్వ
రచాపపాణిం ధ్యాయేత్పురారిమమరౌఘరథాధిరూఢమ్॥ ఇతియామిషం
శివేనవచసేత్యనయోః ప్రయోగః ॥ అథాధ్యవోచదిత్యస్య ప్రయోగః ॥
అథకృష్ణచతుర్థ్యాథ వాసరాన్పంచసంయతః । శాకమూలయవాన్నాశీ
దివాతిష్ఠన్నిరంతరమ్ ॥ జపన్పురశ్చరణకృత్ప్రయోగాన్ప్రయోజయేత్ ।
రక్షాపురస్సరంరాజా కారయంశ్చిరజీవితమ్ ॥ కారయేద్విధినానేన వ
క్ష్యమాణంద్విజన్మనా । శ్వేతసర్షపదూర్వాగ్ర యవైస్తండులమిశ్రితైః
ఆజ్యసిక్తైరాత్మనోగ్నౌ మధ్యేతివాచర్యేద్ధుతమ్ । నిత్యంపంచసహస్రా
ష్ట సహస్రగణనాన్వితమ్ ॥ తిలైర్గోడపయోభ్యాంచ విశేషేణ చరుణా
పునః । హోమశ్చాష్టసహస్రంస్యాచ్చిరాయుర్జాయతే నరః ॥ దక్షి
ణాంశక్తితోదద్యాదాదావంతేత్రకర్మణి ॥ దక్షిణామిత్యాది ॥ అత్రా
స్మిన్కర్మణి ఆదావంతేచ దక్షిణాముత్తమాం మధ్యమాం కనిష్ఠాంవా
శక్తితోదద్యాదిదమేవ పూర్వోక్తేషు వక్ష్యమాణేషుచ కర్మసుశక్తితో ద
క్షిణాదానమ్ ॥ కర్మాంతపర ॥ అత్రత్వాచార్య దక్షిణాదానంచ గౌర్వ
క్ష్యతే ॥ అథాపరశ్చప్రయోగోయం ప్రత్యేక ప్రథమాక్రమాత్ ॥ కార్పా
సబీజలవణ సిద్ధార్థానమునామునా । ఏకాదశశతాన్యాని అభిమంత్ర్య

శుచిస్స్వయమ్॥ గమ్యాశాం వర్జయిత్వైకాం దిక్ష్వన్యాసు ప్రతిక్షిపేత్।
రక్షఃప్రభృతిభూతేభ్యో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః॥

— * అథ గర్భరోగనాశవిధిః. * —

అథాన్యో గర్భరోగస్య నాశాయ ప్రోచ్యతే విధిః॥ సహస్రకృత్వో మ
నునా శతకృత్వోథవా పునః। అభిమంత్ర్య ఫలం సమ్యగ్గంధం స్వయసి నిక్షిపేత్॥
క్వాథయిత్వా శతశ్చాగ్నౌ పాయసం తుర్యాద్విధానతః। తత్రసంఖ్యా ప్రవే
దష్టౌ సహస్రాణి శతానిచ॥ శేషం కేచిత్ప్రయోగాశ్చ రోగప్రవంప్ర
క్ష్యతి। చంద్రార్ధమౌళిం కాలారిం వ్యాళయజ్ఞోపవీతినమ్॥ జ్వలత్పావక
సంయుక్తం ధ్యాయేద్దేవం త్రిలోచనమ్॥ ఇత్యన్యప్రోచ్యతేత్యస్య ప్రయోగః॥
అత్రాపి సుద్ధ్రవ్యమేకవర్ణః॥ కృచ్ఛ్రమేకం చరేత్పూర్వం తతష్షోడశవాస
రాన్॥ నిరంతరం జపేన్మంత్రం నిత్యకర్మావిరోధిని। కాలే హవిష్యభు
గ్భూత్వా పురశ్చరణసిద్ధయే। అనావృష్టిభయే ఘోరే సముత్పన్నే సమం
తతః॥ అనేనవిధినా రుద్రం పూజయేద్భాస్కరాత్మకమ్॥ పురశ్చరణసం
సిద్ధ్యై పంచద్వయశతాన్ద్విజాన్। కర్ణకంఠ కరభ్రూజ ఘూషోష్ఠేషాం తు
తైస్సూక్తైః॥ పూజయేత్తానథో కర్మ తేకుర్యుర్వృష్టిసాధనమ్। కవర్ణో
పక్రమోవాస్యాత్తత్సమాప్తిక్రతాదిభే॥ హవీంషి పాయసంతత్ర తండు
లాశ్చతిలాయవాః। నైతస్యసమిధశ్చాపి భవేయుస్తండులాదయః॥ మధ్వ
క్తావాఘృతాక్తావా దుగ్ధాక్తాస్సమిధః పునః। ఏతైస్సహస్రాణి హోమస్తే
తుతేషుపృథక్పృథక్॥ వింశతిర్వాసహస్రాణి జుహుయాత్పాయసాదినా।
పంచానాంతు జపేదేకశ్చత్వారోజుహుయుర్ద్విజాః॥ ఏకాదశదినైస్సా
ధ్యమాఖిలం కర్మవృష్టిదమ్। యేకాంతికమలేరక్తకమలైః పూజయేద్రవిమ్॥
సహస్రాష్టపుష్పాణి సకృజ్జప్త్వాభిమంత్రితమ్। ఏవమావాహ్య మా
ర్తాండమేకైకేనాథపూజయేత్। కర్మకాలేనాన్యచేతాః కర్మకుర్యా
ద్యథోదితమ్॥ యదిస్ఖలితచిత్తస్స్యాదుపస్పృశ్యేత దారవిమ్। నిరీక్ష్యపున

రాసీత ప్రాయశ్చిత్తీయతేన్యథా ॥ అసమాప్తేరగ్నిరక్షా కర్తవ్యా సంకృ
తేతతః । అవసానదినే దేవో మహావృష్టిం ప్రముంచతి ॥ అథాపరః ప్రయో
గోయం రవిప్రీణనకారణాత్ । రక్తైర్నైగకుసుమైర్బాణామ అయుతంస్యా
త్రిశఘారవిమ ॥ జపేత్స్థిత్వా పవిత్రైవత్సంధ్యయోరుభయోరపి । నవ
వాసరనిష్పాద్యం ప్రయోగమపరం విదుః ॥ కంఠదఘ్నే జలేస్థిత్వా జలపూ
ర్ణాంజలికారకః ॥ ధ్యాయన్ జపేత్ప్రతిదినం మంత్రం పుష్పసహస్రకమ్।
ఏవంకృతే పునఃకామం దదాత్యావసరం రవిః ॥ బంధూకకుసుమైః కుర్యా
న్మహత్పూర్ణం యావత్కైహణమి- హోమసంఖ్యా భవేత్తత్ర సహస్రాణ్యేక
వింశతిః॥ జాతిస్మరో భవేదేవం చతుర్వేదకులేజనః ॥ "మండలాంతరగతం
హిరణ్మయం భ్రాజమానవపుషం శుచిస్మితమ్॥ చండదీధితిమఖండవిగ్రహం
చింతయేన్మునిజనైనసేవితమ్" ఇతి, "అసాయస్తామః" ఆసామోవసర్పతి॥
ఇతి న్యాసయోః ప్రయోగః 'నమో అస్తు నీలగ్రీవాయ' ఇత్యస్య ప్రయోగః॥ ఆల
యేపశ్చిమద్వారే మహేశస్యాభిపశ్యతః॥ జపిత్వావసాన్వేచ సతతం సం
యతస్తతః। సమంతతో రత్నిమాత్రే కుండే తు వహ్నితాసలమ్ ॥ సంస్థాప్య
విధివత్తత్ర సమారభ్య దినే దినే। సహస్రం జుహుయాదర్ఘపుష్పైర్దశ
శదినావధి ॥ నివేదయేద్దశదినం దేవాయ ఘృతపాయసమ్ । పురశ్చరణమే
వంస్యాత్ప్రయుంజీత తతో మనుమ్ ॥ తత్ర కామగపురారాతే రాలయేవా
తగోష్ఠకే। నదీతీరే నవా కర్మ నక్షత్రమాలం సమాచరేత్॥ నదీతీరే చ గోష్ఠే
చ దేవమావాహయేద్ఘటే । తస్య పశ్చిమభాగే సంస్థాప్య విధినానలం॥
సమిత్సమిశ్రైరాభిర్దధ్యాజ్య మధువాప్యరమ్ । ఏకాదశసహస్రాణి
జుహుయాత్కాలవిత్పునః ॥ దినాని త్రింశత్ వాప్యంచ కాలేవాస్మిన్ దినే దినే। అ
ష్టౌ సహస్రాణ్యర్ఘంవా శతాన్యష్టావి వేశితః ॥ పంచకేశుహాంశశంసి విన్య
సేత్తత్ర భావతః । శమిపత్రాంశితానంతి విన్యసేదశమూర్ధని ॥ ఏవంకృ
త్వాత్రదివసే బ్రాహ్మణానుష్పసంఖ్యయా। శతంనా భోజయేద్గ్రివ్యంద

ద్యాద్యాచార్యస్వశక్తితః ॥ ఏకాదశ ద్విజాన్ రుద్రరూపాంత్సంపూజ్యభోజ యేత్ । తేభ్యశ్చదక్షిణాందద్యాదాచార్యాయవిశేషతః ॥ ఆచార్యదక్షి ణాభూస్యాద్దుష్టభీజాతుతన్మితిః । నవారత్నిప్రమాణేన దండేనాష్టశతా త్మికా ॥ దినేదినేపాదనిష్క- హేమతస్మైవినిర్దిశేత్ । నిర్మాయకుండలే నేవతస్మాఏవఃపేదయేత్ ॥ దద్యాత్తస్మైకాంస్యపాత్రమేకాగాదేవమే వహి । ఏవంకృతేమహారుద్రః ప్రత్రమస్మైప్రయచ్ఛతి ॥ వర్షణమధ్యేభవే త్పుంచ సప్తజన్మానుగంఫలమ్ । యావచ్ఛదక్షిణాభూమి స్తావత్సంతతిఃసం తతః ॥ శరచ్చంద్రప్రకాశేన వపుషాశీతలద్యుతిమ్ । ధ్యాయేత్సింహాసనా సీనముమయాసహితంశివమ్॥ఇతి'నమోఅస్తునీలగ్రీవాయ' ఇత్యస్యప్రయో గః॥ 'అథప్రముంచధన్వనః' ఇత్యాదీనాంప్రయోగః॥అయంచతిసృచః॥ ఏకో మంత్రః ॥ కృచ్ఛ్రమేకంచరిత్వాదౌ జపేన్నవమ వాసరాన్ । ఏవంకృ తేథ వేత్సిద్ధిః పురశ్చరణకర్మణా ॥ మహోత్పాతే రాజధానీ యుద్ధకాలే సమాగతే । అభిమంత్ర్యత్రిభిశ్చేనాథ జుహుయాత్తురశకంటకమ్ ॥

'ప్రముంచధన్వనస్త్వం' ఇత్యాదితిసృణాంఋచాం నారదఋషిః-అను ష్టుప్ఛందః- శ్రీరుద్రోదేవతా॥ ధ్యానం ॥ దీప్యద్భాస్కరకోటిప్రకాశం సదీప్తదహనమూర్ధానం । భీషణ భుజంగభూషణాఢ్యం ధ్యాయేద్వివి ధాయుధరంరుద్రం॥ఇతి ఏకంకృచ్ఛ్రంచరిత్వానవదినానిజపేత్॥సిద్ధిస్స్యాత్॥ రాత్రియుద్ధకాలే కుశకాండైః సహస్రంజుహుయాత్॥ ఆయుధాంశ్చా భిమంత్ర్యదద్యాత్॥ సపత్నశత్రవః పలాయంతే ॥౧౧-॥ "యాతే హేతి మీఢుష్టమ" ఇత్యాదితిసృణాం మచాంరుద్రఋషిః॥ అనుష్టుప్ఛందః-రు ద్రఏవ దేవతా ॥ ధ్యానం ॥ ప్రణమదమరకోటిమౌళిమాలా కుసుమరజో రుణ పాదపద్మయుగ్మం । అనువరత మనుస్మరేచ్ఛివాన్యా సహజగతాం పితరంపినాకపాణిమ్ ॥ ఇతి పురశ్చరణం పూర్వవత్ ॥ రాజావిజయం కాంక్షతేశేస్వజయతి మూహూమాచ్ఛజపాచ్చ ॥ ఏతాభిస్సహస్రగుణజపః॥

తైలేనైకాదశ శతసహస్రాణి సమాహృత్య రాత్రౌ రాజ్ఞి ప్రత్యాసన్నే రా
జానం వినా సేనానీః పురో గచ్ఛేత్ ॥ శత్రుసేనా భగ్నా గచ్ఛతి, నశ్య
తి చ ॥ అన్యదపి ॥ సర్వోద్విజకశ్చేచ్ఛత్రునగరచతుష్పథే దేవాలయే వా శం
కుం శతసహస్రాణి మంత్రితం నిఖాయ గచ్ఛేత్ ॥ సంవత్సరాన్నగరం నశ్యతి॥
శ్రీవేదవ్యాసోక్తనమస్కృతి రహస్యత్రపత్యస్తాత్॥ "నమస్తే అస్తు భగవన్విశ్వే
శ్వరాయ మహాదేవాయ త్ర్యంబకాయ త్రిపురాంతకాయ — శ్రీమన్మ
హాదేవాయ నమః" ఇతి ౧౫—॥ ఇతి "ప్రథమోనువాకః॥ "నమో హిరణ్యబా
హవే" ఇతి ద్వితీయానువాకస్య ॥ వంతూకఋషిః మహాగాయత్రీచ్ఛందః॥
రుద్రో దేవతా ॥ ధ్యానం ॥ ముక్తాలంకృతసర్వాంగ మిందుగంగాధరం
హరమ్ । ధ్యాయేత్కల్పతరోర్మూలే సుఖాసీనం సహోమయా॥ ఇతి
ఏకకృచ్ఛ్రం చరిత్వా చరుభోజీ సన్మహాదేవ దేవాలయే అష్టసహస్రం జ
పేత్ ॥ ఏవమేవ మంత్రం జపన్ అష్టసహస్ర ప్రదక్షిణాని కుర్యాత్ ॥ తతో
దేవమారాధ్య ఏకాదశ రుద్రరూపాన్ బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ - వర్ణ
చతుష్టయం వశీకర్తుకామః పలాశాశ్వత్థాపామార్గ వైకంకతానాం
సమిద్భిరయుతం జుహుయాత్ ॥ శ్రీకామః కుసుమపాటలికా కాశపాలా
శానయుతం జుహుయాత్ ॥ మేధాకామః కాపిలఘృతాభ్యక్తాని పలాశ
కుసుమాని అయుతం జుహుయాత్ . శత్రుజయకామో జపాపుష్పాణ్యే
కాదశ సహస్రం జుహుయాత్॥ శత్రుమారణకామస్తు తైలాభ్యక్తాన్ సర్ష
పాన్ జుహుయాత్ ॥ అష్టసహస్రం సర్షపకల్కేన దేవమనులిప్య శత్రు
నామగ్రహణపూర్వకం అష్టసహస్రం జపేత్ ॥ ఏకాదశదినాచ్ఛత్రోర్మారణం
స్యాత్ ॥— "నమస్సహమానాయ" ఇత్యస్య తృతీయానువాకస్య రుద్రఋషిః-
బృహతీచ్ఛందః ॥ రుద్రో దేవతా ॥ ధ్యానం ॥ పంచవింశతిసహస్రసోమా
యుతకృతశేఖరః ॥ సమాహృతో జాలకైస్సప్తభిస్సోమనోహరైః గచ్ఛ
ద్భిరగ్నితోయే పైగకాలవప్రరిస్వనః ॥ ఏవం రూపో మహాతేజాస్సద్యోజ

గతాంగురుః॥ కృచ్ఛ్రంచరిత్వా పంచసహస్రంజపేత్ - కృతపురశ్చరణో భవతి॥ రాష్ట్రవ్యాధౌ మంత్రసిద్ధ్యై రేకాదశభిర్నాంతంకారయేత్ - పంచజుహుయుః పంచసప్తియుః॥ ఏకో బ్రహ్మ॥ త్రిలోచనం ధ్యాత్వాంతే తిలాన్వై ఏకాదశసహస్రం జుహుయుః ॥ ప్రతిమంత్రం నమస్కృత్య, రాష్ట్రవ్యాధిర్నశ్యతి॥ వాహనరోగే తిలమిశ్రపిష్టాపూపై రేకాదశసహస్రం హావయేత్॥ వ్యాధితో పాయాగత (?) తంపుత్రైః ష్టసహస్రం జుహుయాత్॥ స్మశానాగ్నావశ్వత్థసమిద్భిస్తత్సహస్రం హావయేత్ ॥ నగరవ్యాధిర్నశ్యతి॥ మహారోగైః పక్షిత్యేకమష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ 'నమఃఅవ్యాధినీభ్య' ఇత్యనువాకస్య॥ మార్కండేయ ఋషిః- ఉష్ణిక్ఛందః- శంభుర్దేవతా ॥ ధ్యానం ॥ భస్మోద్ధూళితసర్వాంగం జటామకుటమండితమ్ । ధ్యాయేత్ర్యక్షం వృషారూఢంగణేశ్వరయుతం హరమ్॥ ఇతి ఏకకృచ్ఛ్రంచరిత్వా నవసహస్రం జపేత్॥ తతో దేవాలయే మంత్రం జపన్నేవాష్టసహస్ర ప్రదక్షిణాని కుర్యాత్ ॥ కృతపురశ్చరణో భవతి ॥ యస్మిన్వ్యాధౌ స్వస్య హేమరత్నమయం (?) కుంభం కృత్వా (?) స్నపాధాయ (?) - తస్య పురస్తాద్వేదికాం కృత్వా తండులైః పీఠం (?) కుంభం వేదికాయాం న్యస్య- అనేనానువాకేన దేవమావాహ్య గంధపుష్ప పాయస కర్పూర నృత్యగీతవాద్యైర్దేవమారాధయేత్ ॥ ఏకాదశ దినాని దీక్షిత్వా ప్రథమదినే నిత్యకర్మాంతే (?) ప్రతినమస్కారం (?) మాషేణ (?) జుహుయాత్॥ తస్మిన్నేవాగ్నౌ (?) వింశతికృత్వో జపేత్ ॥ తతః పరస్మిన్దినే కృత్వా తిలాజ్యాభ్యాం (?) హయ వై రాజాన్న (?) జుహుయాత్ ॥ ప్రతినమస్కారమేకాదశ కృత్వోనువాకం జప్త్వా ॥ ఏవం త్రీణి దినాని మధుసర్పిషా జుహుయాత్॥ తతో విశ్వయమనస్థా (?) పాయసేన మిశ్ర (?) జుహుయాత్॥ తతస్త్రిదినముదయప్రభృతి అన్నస్య దానాది రోగేన (?) నిరంతరం జపేత్ ॥ ఏకాదశదినే అష్టసహస్రైకమష్టైః ప్రతినమస్కారం దేవమారాధయేత్ ॥ తతో గరీమారాధ్య బ్రాహ్మణాం స్తర్పయిత్వా క్షయవ్యాధి మోచనమ్ ॥ రాజాకారయితావే

దష్టసహస్రం తదర్ధమష్టశతం వా నిష్కాన్ దద్యాత్ ॥ ఇతరేష్టసహస్రం తదర్ధం పంచవింశతి నిష్కాన్ వా దద్యుః ॥ ప్రతిదినం చైకైకనిష్కం ద నుంపద్యుః దేవమంత్రేః కుంభజలేనాభిషించేత్ శ్రోత్రియయుక్తా వియుక్తా వియ వ్యాధిర్వినశ్యతి ॥ దేవప్రసాదాద్దీర్ఘాయుర్భవతి ॥ మోహాంధః సర్వ గ్నౌ ప్రతినమస్కారమాజ్యేనాష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ మోహో విన శ్యతి ॥ కుష్ఠవ్యాధినామప్యేషవిధిః ॥ జపేద్వా వ్యాధయో నశ్యంతి ॥ జ్వ రేణ సన్నిపాతే నాభిమాత్రజలే స్థిత్వా సహస్రం పద్మాన్యనువాకేన దేవా య ప్రక్షిపేత్ ॥ శేషేణ పూజా కర్తవ్యా ॥ జ్వరస్సన్నిపాతా వినశ్యంతి ॥ 'నమో భవాయ చ-నమో జ్యేష్ఠాయ చ' ఇత్యనువాకద్వయస్య రుద్ర ఋషిః- మహావిరాట్ఛందః - రుద్రో దేవతా - ధ్యానమ్ ॥ గౌరీకరాంబుజన్య స్తస్వర్ణశైలశరాసనమ్ । ఇషుహస్తం వృషారూఢం నరనారీతనుం స్మరేత్ । ఇతి త్రిరాత్రం చరుభోజీ ఏకాదశదినాని నిరంతరం జపేత్ ॥ కృతపురశ్చరణో భవతి ॥ శ్వేతైః పద్మైః ప్రతినమస్కారమర్చయేత్ ॥ శ్రీమాన్భవతి ॥ రాజ్ఞో జన్మనక్షత్రే అశ్వత్థసమిధాం దధ్యక్తానాం ఏకవిం శతి సహస్రం జుహుయాత్ ॥ దూర్వాసహస్రం చ రాజ్ఞ ఆయుర్వర్ధ తే ॥ యుద్ధే శత్రౌ ప్రత్యాసన్నే మహానసాగ్నౌ అపరరాత్రే సోపదంశం దధి ఘృతమన్నం ప్రతినమస్కారం అనువాకైరేకాదశ కృత్వో హుత్వా హుతశేషం పరసేనామధ్యే వికిరేత్ ॥ పరసేనా నష్టా భవతి ॥ అనేనాయు ధాని చ స్పృష్ట్వా సహస్రకృత్వో జపేత్ - తైర్యుద్ధం కుర్యాత్ ॥ అప్రతి హతో భవతి ॥ అనేన భోజ్యమన్నమభిమంత్ర్య భక్షయేత్ ॥ విషమప్యమృ తం భవతి ॥ పుత్రకామస్యోదుంబరసమిద్భిర్దధ్యక్తాభిః ప్రతినమస్కార మష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ సమస్కారగణైస్తైః కలశైరేకాదశ కృత్వో భిమంత్ర్య స్త్రియమభిషించేత్ ॥ అనేన మంత్రేణ దేవమభిషించేత్ ॥ స ప్తఘటికా జపేత్ స్త్రీ దక్షిణాం చ కుర్యాత్ ॥ అనేన పాయసం పిష్టం వాభిమం

త్వ్రిపతిం పాశయేత్ ॥ అనేన శమీపత్రైః చుల్యాం ప్రతినమస్కార
మేకాదశకృత్వో జుహుయాత్ ॥ రుద్రసమః పుత్రో భవతి ॥ అనేన పాయ
సం స్పృష్ట్వా జప్త్వా దేవాయ నివేదయేత్ ॥ శంకరో భవేత్ - అనేన తంతూ
నభిమంత్ర్య గర్భిణీహస్తే బంధయేత్ - గర్భరక్షా భవతి ॥ అనేన కుమా
రం గ్రహగ్రస్తం స్పృష్ట్వా జప్త్వా సిద్ధో భవతి ॥ రాత్రావనేన శిఖాం బధ్వా
స్వాపయేత్ ॥ కుమారగ్రహభయం న స్యాత్ ॥ నమో దుందుభ్యాయచేత్యస్య
నువాకస్య, హోమకో శానలఋషిః, పఙ్క్తిశ్ఛందః, రుద్రో దేవతా,
ధ్యానమ్ ॥ జటాభిర్లంబమానాభిర్నృత్యంతమభయప్రదమ్ ॥ దేవం శుచిస్మి
తం ధ్యాయేదాద్యఘ్రిచర్మపరిష్కృతమ్ ॥ అస్య పురశ్చరణమేక ముపవా
సం కృత్వాష్టశతం జపేత్ ॥ ఔదుంబరాశ్వత్థప్లక్షన్యగ్రోధ సమిధామష్ట
సహస్రం జుహుయాత్ - మేధావీ భవతి ॥ ఆరోగ్యకామీ ఖాదిరైర్దధిఘృతా
క్తైరష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ దూర్వాంకురైః పంచసహస్రమిత్యన్యే ॥
శ్రీకామస్త్వేతకమలైర్దధ్యక్తైః పంచాశత్సహస్రైరపూపైరాహు
తిమాత్రైరష్టసహస్రం జుహుయాత్ ॥ తదస్యమేవాలక్ష్మీర్నశ్యతి ॥ వశ్య
కామస్కార్పాసబీజైర్దధ్యక్తైరయుతం జుహుయాత ॥ పశుకామో మ
హాదేవాలయే ఏతమనువాక మష్టసహస్రం జపేత్ ॥ ప్రదక్షిణం చ కుర్యా
దనువాకమేతం జపన్ గవాం ప్రదక్షిణం కుర్యాత్ ॥ పుత్రకామస్య పలాశస
మిద్భిర్దధ్యక్తైరయుతమ్ ॥ ఔదుమ్బరశమీసమిధాం దధ్యక్తానామష్టస
హస్రం జుహుయాత్ ॥ విద్యార్థీ పలాశాశ్వత్థసమిద్భిర్దధ్యక్తాభిరా
జ్యక్తైరిత్యన్యే ॥ శతసహస్రం జుహుయాత్ ॥ దూర్వాకాండైరాయు
ష్కామః ॥ ముక్తికామ ఏతమనువాకం జపన్ చాంద్రాయణం చరిత్వా అ
తత్ప్రభృతి భోజీ ఏకసంవతి సహస్రం జపిత్వా తతః ప్రదక్షిణా సహస్రం జ
పన్ కుర్యాత్ ॥ పంచసహస్రనమస్కారాః ॥ తతః ప్రదక్షిణాం సర్వాంగప్రద
క్షిణమ్ - తతః పవనస్స్విధా పలాశాశ్వత్థ సమిధాం దధ్యక్తానాం లక్షత్రయం

జుహుయాత్ ॥ ముక్తో భవతి- రౌరవేణ జ్వరేణా బాంధవా న్నవశ్రేయ
మంతే ॥—'నమస్సోమాయచ' ఇత్యాది 'ప్రక్షిదతేచ' ఇత్యంత మేకోనమంత్రః॥
అస్యమంత్రస్యపూర్వవన్మహాకౌశానలఋుషిః॥ పజ్త్రిశ్ఛందః-రుద్రో దేవ
తా- ధ్యానమ్ ॥ పినాకపాణిం భూతేశముద్యత్సూర్యాయుతప్రభమ్॥ భూ
షితం భుజగై ర్ధ్యాయేత్ మౌంశే కాలంకపర్దినమ్ ॥ ఇతి అస్యపురశ్చరణం
కృత్వాపంచశతంజపః । చాంద్రాయణ మమావాస్యాయాం కుర్యాత్॥
శత్రుజయకామః- శత్రుం ఖాదిరరూపం కృత్వానుటజలే దేవమావాహ్య
శమీసమిద్భి ర్బిడాలిరుధిరాక్తాభిశ్శతసహస్రంహోమః - యథాశక్తి వి
ప్రాన్భోజయేత్ ॥ రాజాతు- అనేనబ్రాహ్మణైః జపంకారయేత్॥ ఆజ్యా
హుతిశ్చ హోమయేత్ ॥ యావదిచ్ఛతి తావద్రాజ్యసిద్ధ్యతి॥ "నమోంగి
రికేభ్యః" ఇత్యస్యమంత్రస్య॥ రుద్రఋుషిః-జగతీచ్ఛందః- రుద్రో దేవతా-
ధ్యానమ్ ॥ విశ్వతోనరిపాదాబ్జం విశ్వతోక్షిశిరోముఖమ్ । జ్వలంతం విశ్వ
మావృత్య తేజోరాశింశివంస్మరేత్ ॥ ఇతి అస్యపురశ్చరణంపరాకంకృత్వా
వింశతిసహస్రంజపేత్ ॥ మంత్రశోధనార్థంగురుసన్నిధౌ అష్టసహస్రం జ
పేత్ ॥ సిద్ధోభవతి ॥ దక్షిణామూర్తిసన్నిధౌ తిలానాం శతసహస్రం జు
హుయాత్ ॥ సువర్ణంలభతే ॥ అపామార్గ వేణుబీజయవానాం సహ
స్రంజుహుయాత్ ॥ సువర్ణముత్పద్యతే॥—కన్యాకామోగుగ్గులమయీం
కన్యాంకృత్వా తాంస్పృష్ట్వా పంచాశత్సహస్రంజపేత్ జుహుయాత్ క
న్యాంలభతే ॥ పద్మోత్పలకుముదానాంశతసహస్రంజుహుయాత్ ॥ శ్రీ
మాన్భవతి ॥ మంశాంకురాణామష్టసహస్రంజుహుయాత్ - యక్షరాక్షస
భూతాదిభ్యోభయంనశ్యతి॥—అరణ్యబిల్వఫలానాం అయుతంజుహుయా
త్సువర్ణసహస్రం లభతే ॥ శమీసమిధాందధ్యక్తానాం అయుతం జుహు
యాత్పుత్రంలభతే ॥ శ్వేతవచాం పలార్థం చూర్ణీకృత్యరజిత పాత్రేని
ధాయ కపిలాఘృతేనాలోడ్య స్పృష్ట్వామంత్రమయుతం జప్త్వాపిబే త్సును

పాశుపతో భవతి- ఔదుంబరసమిధాం దధ్యక్తానామయుతంజుహుయాత్ స్వ
హాకారాన్తాభిః॥ 'నాప్రిపిఅంధసస్పతే' ఇత్యృచః కులహాఋుషిః॥ అను
ష్టుప్ఛందః॥ రుద్రోదేవతా॥ ధ్యానమ్॥ ఆగుల్ఫాసితకంచుకీధమరుచిస్స్మి
గ్ధోల్లసచ్ఛ్మశ్రుః। చేలీపుండకితశ్రవాస్సతిలకో భంభంక్వణన్నూపురః। శ్రీ
మాన్సిమకలదంతపఙ్క్తికిరణైశ్శ్వేతాయమానాననో ధ్యేయో భైరవవే
షభూషితతనుర్దేవోమృడానీపతిః॥ ఇతి, అస్యపురశ్చరణమేకోపవాసః॥
అయుతంజపః॥ కపిలాజ్యేనాయుతంజుహుయాత్సిద్ధోభవతి॥ జ్వరస్వి
పాంతే తస్య శిరోభాగే దూర్వాణాం పంచసహస్రం జుహుయాల్॥ జ్వ
రాన్ముక్తోభవతి॥ వైకంకతసమిధామయుతంజుహుయాదభిచారాసభన
న్తి॥ తిలలాజానామయుతం జుహుయాత్సర్వేభ్యోభూతేభ్యోభయంనభ
వతి॥ ఆపదిమంత్రంజపేత్స్మరేద్వాఆపదోముక్తోభవతి॥ 'యాతేరుద్రశి
వాతనూశ్శివా' ఇత్యస్య మంత్రస్య సనన్దోనామఋుషిః, అనుష్టుప్ఛందః, స్కం
దరుద్రోదేవతా, ధ్యానమ్॥ తప్తచామీకరప్రఖ్యంశక్తిపాణింషడాననం।
మయూరవాహనారూఢం స్కన్దరూపంశివంస్మరేల్॥ ఇతి, అస్యపురశ్చ
ర్యా, అష్టోత్తరశతప్రాణాయామాన్ పంచసహస్రంజపేల్ సిద్ధోభవతి॥ త్ర్య
తీ॥ మాసిమాస్యాశామయుతంజుహుయాద్గర్భరక్షాభవతి॥ 'ఇమాగ్ం
రుద్రాయతవసేకపర్దినే' ఇతి॥ 'మృడానోరుద్రః' ఇతిరుగ్ద్వయస్యైకోమంత్రః॥
మాండవ్యఋుషిః॥ జగతీచ్ఛన్దః॥ రుద్రోదేవతా॥ రుగ్ద్వయాతిరిక్తపక్షే
మంత్రోద్వయం॥ అనుష్టుబ్జగత్యౌ॥ ధ్యానమ్॥ దివ్యసింహాసనారూఢం సు
రాసురమహోరగైః॥ ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్సోమం సోమార్ధధారి
ణమ్॥ ఇతి, అస్యపురశ్చరణం కృచ్ఛ్రం చత్వారిసహస్రంజపేల్॥ మంత్ర
ద్వయంకృచ్ఛ్రత్రయేణనవసహస్రంజపేత్॥ సర్వశాంతయే దూర్వాభిః
అయుతం జుహుయాల్॥ తత్ర విశేషః॥ అమావాస్యాయాం చతుష్పథేఽగ్ని
మాధాయ దధిధారయాష్ట సహస్రం జుహుయాల్॥ గవాశ్వాదీనాం

శాంతిర్భవతి ॥ గంధోదకపూరితకుంభం స్పృష్ట్వా సహస్రం జపేత్ ॥ తేన
గవాశ్వాదీన్ప్రోక్షయేత్ ॥ శాంతిర్భవతి ॥ నవం జలం సహస్రకృత్వో
భిమంత్ర్య పాయయేచ్ఛాంతిర్భవతి ॥ మానో మహాంతమిత్యస్య దేవ
రాతఋషిః- జగతీచ్ఛందః- రుద్రో దేవతా॥ ధ్యానం॥ బాలేందుముకుటం
దేవం తరుణాదిత్యవిగ్రహం। ధ్యాయేన్నందీశ్వరాకారం గణేశ్వరసమా
వృతమ్॥ ఇతి ॥ అస్య పురశ్చర్యా॥ ఉపవాసత్రయం కృత్వా పంచసహస్రం
జపేత్॥ తిలాశ్వత్థాపామార్గైరాజ్యసిక్తైరష్టసహస్రం హూయాత్॥ బాల
వృద్ధాదీనాం శాంతిర్భవతి ॥ ప్రతిసంవత్సరమార్ద్రాస్వంతఃపురే అనే
నాయుతం హునేత్ ॥ రాజా సామాత్యో వర్ధతే ॥ మానస్తోక ఇత్యస్య ఋ
చః ॥ రుద్రఋషిః- జగతీచ్ఛందః- రుద్రో దేవతా॥ ధ్యానం ॥ దధానమేకా
దవిభక్తదేహం కాంతాం విశుద్ధస్ఫటికప్రకాశమ్ ॥ తేజోనిధిం శూలినమిం
దుమౌళిం విచింతయేదత్ర సదైవ రుద్రం ॥ ఇతి॥ అత్ర పురశ్చర్యా ॥ ఏకం
కృచ్ఛ్రం చరిత్వా ఉదుంబరపాత్రే గవ్యసర్పిరానీయ సహస్రకృత్వోభి
మంత్ర్య స్వాగ్నౌ మథితాగ్నౌ వా మంత్రేణాష్టసహస్రం జుహుయాత్॥
తతో వ్యాహృతీర్హుత్వాజ్యశేషం పిబేత్ ॥ ప్రాశ్నీయాత్ ॥ ఏవం త్రి
రాత్రం కృత్వా సిద్ధో భవతి ॥ ఆయుష్కామస్తిలానామయుతం జుహు
యాత్ ॥ శ్వేతపద్మాయుతహోమాచ్ఛ్రీమాన్భవతి ॥ దూర్వాణామ
యుతం జుహుయాచ్ఛతాయుర్భవతి ॥ దశవా అష్టావింశతిర్వా శతం వా
అష్టావింశతిశతం వా సహస్రం వా అపరిమితాన్వా కలశాన్ జలపూర్ణాన్
స్పృష్ట్వా ప్రతికలశమభిమంత్ర్య ప్రయచ్ఛేత్ప్రోక్షయేద్వా- అగదో భవతి॥
అపమృత్యుశాంతికామః అపామార్గసమిద్భిః అష్టసహస్రం జుహుయాత్॥
జన్మనక్షత్రే ఆయుష్కామః తిలానామయుతం జుహుయాత్- శ్వేతపద్మా
యుత హోమాచ్ఛ్రీమాన్భవతి॥ దూర్వాణామయుతహోమాచ్చిరం
జీవీ భవతి ॥ సర్వసారమిదం గుహ్యం పవిత్రం పాపనాశనమ్ ॥ నిత్యమష్ట

హస్రమష్టశతంవా జపేత్ ॥ మహాపాతకైరుపపాతకైశ్చ ముచ్యతే ॥ పలా
శసమిధాం సహస్రం జుహుయాత్ ॥ మేధావీభవతి ॥ అస్యమంత్రస్యజ
పాదేవ సర్వవ్యాధయోనశ్యంతి ॥ మంత్రేణానేనాసాధ్యం కార్యంనాస్తి ॥
సర్వార్థసాధకోయం మంత్రః ॥ సంక్షేపతో వినియోగ ఉక్తః ॥ ఆరాత్తేగో
ఘ్న ఇత్యస్యమంత్రస్య - అత్రిఋషిః - త్రిష్టుప్జగతీవాచ్ఛందః ॥ శంభుర్దే
వతా - ధ్యానం ॥ సర్వాణాం సన్నిధౌ దేవ్యాః దేవమానంద తాండవమ్ ॥
హుతాశనయనం ధ్యాయేత్తప్తకాంచనసన్నిభమ్ ॥ ఇతి ॥ అస్య పురశ్చర్యా
త్రిరాత్రముపోష్య త్రిరాత్రం జపేత్ ॥ ఆయుష్కామస్స్వజన్మనక్షత్రే స
పిషాసహస్రం హుత్వాసహస్రం జపేచ్ఛతాయుర్భవతి । ఏవం సర్వ
నక్షత్రేషు వా సర్వాదార్ద్రాయాం దూర్వాపామార్గశమితిలానాం ప్ర
త్యేకమష్టసహస్రం జుహుయాచ్ఛతాయుర్భవతి ॥ శుభ్రతండులైరష్టస
హస్రం జుహుయాచ్ఛ్రీమాన్భవతి ॥ పశ్చిమద్వార శివాలయే దేవ సమీపే
అష్టసహస్రం జపేద్దీర్ఘాయుర్భవతి ॥ స్తుహిశ్రుతంగర్తసదమిత్యస్య
మంత్రస్య ॥ వ్యాఘ్రఋషిః ॥ త్రిష్టుప్ఛందః - శంభుర్దేవతా - ధ్యానం ॥
ఉద్యద్భాస్కరకోటిప్రకాశనిలయమతిభీషణమ్ ॥ భీతిహరాభయవరదం
ధ్యాయేద్రుద్రం నిశాకరవతంసం, ఇతి ॥ అస్యపురశ్చర్యా ॥ ఏకరాత్రముపో
ష్య త్రిరాత్రంజపేత్ ॥ వైకంకత సమిధాం తైలాభ్యక్తానాం అయుతం
సహస్రంవా జుహుయాత్ ॥ సర్వే శత్రవః పలాయంతే ॥ అష్టసహస్రం
జపేత్ - సర్వవ్యాధిశాంతిర్భవతి ॥ పరిణోరుద్రస్య హేతిర్వృణక్త్విత్య
స్య మంత్రస్య రుద్రఋషిః - రుద్రో దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - ధ్యానమ్ ॥ గజ
చర్మావృతతనుం స్ఫురత్ప్రహరణోజ్జ్వలమ్ ॥ సర్వపాపహరం ధ్యాయే
ద్దేవం కుంజరభేదినమ్ ॥ ఇతి ॥ కృచ్ఛ్రంచరిత్వా నవసహస్రం జపేత్ ॥ కృతపు
రశ్చరణో భవతి ॥ పుత్రకామః పశ్చిమద్వారే శివాలయే పలాశఖాదిరాణాం
సదధిమధుఘృతాక్తానామయుతం జుహుయాద్దంపతీ పూర్వేద్యుశ్చరుభో

జీనాస్యాత్తాం-కుంభంనిధాయ భగవంతమావాహ్య సపసహస్రంజపిత్వాభి
షేచయేత్॥ ఏకైకాహం బ్రాహ్మణానష్ట సహస్రమష్ట శతమేకాదశాంతం
భోజయేత్, హావయేచ్చోక్తసంఖ్యయా తైరేవ హోమాశక్త్యా పశ్చిమ
ద్వారే శివాలయే అయుతం జపేత్. ప్రదక్షిణం కుర్వంశ్చాంతే జపేత్॥ ఏక
వింశతిదినం దీక్షిత్వా ప్రతిదినం జపేత్ అష్టశతప్రదక్షిణం కుర్యాత్-ధామిక
కంపుత్రంలభతే-మీఢుష్టమేత్యస్య మన్త్రస్య॥ వైరాజఋషిః-అనుష్టుప్ఛందః-
మహాదేవో దేవతా॥ ధ్యానమ్॥ మంగళాయతనం దేవం యువానమతిసుంద
రమ్। ధ్యాయేద్వనచరాకారమాగచ్ఛంతంపినాకినమ్॥ ఇతి॥ అస్య పురశ్చరణ
మేకరాత్రముపోష్య పంచసహస్రం జపేత్సిద్ధిర్భవతి॥ అర్థనాశే ఆత్మప్రా
ణనాశే వా ఆజ్యేనాష్టసహస్రం జుహుయాత్॥ హోమాశక్తౌ చతుర్గుణ
ణం జపేత్॥ వికిరిదేత్యస్య మన్త్రస్య॥ పులహఋషిః॥ అనుష్టుప్ఛందః॥
రుద్రో దేవతా॥ ధ్యానమ్॥ ప్రసన్నవదనం సౌమ్యం రచితోద్వాహమండనమ్।
అంబయా సహితం ధ్యాయేత్సురసంఘై రభిష్టుతమ్॥ ఇతి॥ త్రిరాత్రం
చరుభోజీ జపన్నష్టసహస్రం ప్రదక్షిణం కుర్యాత్సిద్ధో భవతి॥ మహాజన
విరోధే అష్టసహస్రతిలహోమేన సంప్రీతిప్రత్తిర్భవతి॥ సభాజయకామః
కపిలాఘృతాభ్యక్తాభి రపామార్గ సమిద్భిరష్టసహస్రం జుహుయాత్॥
భయే- అపాం సమీపేస్వాగ్నిమాధాయ కపిలాఘృతేనాష్టసహస్రం జుహు
యాత్॥ అభయంభవతి॥ సహస్రాణి సహస్రధా బాహ్వోరిత్యస్య మం
త్రస్య॥ నారదఋషిః॥ రుద్రో దేవతా॥ అనుష్టుప్ఛందః॥ ధ్యానం॥ సర్వ
పాపహరం దేవం సర్వాభరణభూషితమ్। సర్వాయుధధరం ధ్యాయేత్సర్వ
లోకమహేశ్వరమ్॥ ఇతి॥ అస్య పురశ్చరణాయ పంచసహస్రజపః॥ శా
ల్మలివైకంకతసమిద్భిరష్టసహస్రం జుహుయాదుపద్రవా నశ్యంతి॥ అప
మృత్యుజయకామః శాల్మలీకమృదమాదాయ లింగం కృత్వా దేవమావాహ్య
సంపూజ్య ద్రోణేన పయసాభిషించేత్తతో దేవ ముద్వాస్య నద్యామాధా

యనద్యాం ప్రక్షిపేత్తత స్తత్తీరే స్వాగ్నిముప సమాధాయాజ్యేనాష్టసహ
హస్రంజుహుయాదపమృత్యుర్నశ్యతి ॥ మహాంతంపంథానంగచ్ఛన్ అష్ట
కృత్వోభస్మాభిమంత్ర్య స్వహృదయే విలిప్యగచ్ఛేత్ ॥ మహాశత్రుకోపోప
హతానాం తత్సన్నిధౌ ఆజ్యేనాష్టసహస్రంజుహుయాత్ ॥ కుక్కుటమాం
సేన బలిముపహృత్య ప్రసన్నోభవతి ॥ క్షేత్రపాలకవినాయక వీరభద్రా
దీనాం కోపేనేనచైవం హోమం బలిందద్యాచ్చేచ ప్రసన్నాంభవతి॥ ఇతి
పశమానువాకః ॥ సహస్రాణిసహస్రశో యే ఇత్యస్యచతసోఽబ్ధుచః॥ఏకో
మంత్రః - అస్యదుర్వాసాఋషిః- అనుష్టుప్ఛందః- రుద్రోదేవతా - ధ్యా
నమ్ ॥ దంష్ట్రాకరాళవదనం జ్వలజ్జ్వలన మూర్ధజమ్ । బిభ్రాణంత్రిశి
ఖందీప్తంధ్యాయేద్భుజగభూషణమ్ ॥ వ్యాఘ్రాకల్పా విషమనయనా విద్రు
మాభాంనుధాంసో జాయామిత్రాజటిలశిరసశ్చంద్రరేఖావతంసాః। నిత్యా
నందానియతలలితాస్సిగ్ధకల్మాష కంఠాదేవారుద్రాధృత పరశవస్తే భవి
ష్యంతిభక్తాః ॥ ఇతి సహస్రాణి సహస్రశఇతిదశర్చ ఇతి దశానతారసం
జ్ఞామంత్రాః- తేధనూంష్యవతత్జ్యాని ప్రార్థయంతే ॥ తేషాగ్ంసహ
స్రయోజనేఽతి సర్వత్రాన్యనుషజ్యతే ॥ ఆద్యంతయోరుపదష్టత్వాన్మధ్య
వర్తినాం మంత్రాణాం సాకాంక్షత్వాత్ ॥ పారాయణగ్రహణాధ్యయన
వర్జమ్ ॥ అన్యత్రజపాదావనుషంగమిచ్ఛంతి ॥ తేషాంచతుర్ణాం ప్రా
ప్రాయుణంచరిత్వా పంచసహస్రంజపేత్సిద్ధోభవతి॥ శాల్మలివైకంకతా
నాం శతసహస్రం హోమాచ్ఛత్రవః పలాయంతే ॥ దూర్వాణాం ఘృతా
క్తానామష్టసహస్రం జుహుయాత్పరాభిచార దోషానశ్యంతి ॥ అష్టసహ
స్రంజపేత్సర్వ శాంతిర్భవతి ॥ మేకృష్ణేష్విత్యాదీనాం షణ్ణాం మంత్రాణాం॥
దేవలఋషిః - అనుష్టుప్ఛందః - రుద్రోదేవతా - ధ్యానప్రయోగాదికం
పూర్వవత్ - విశేషోఽపి ॥ ఋతుగమనకాలే కాపిలపయసా అష్టసహస్రం
హుత్వాగచ్ఛేద్ధార్మికః పుత్రోభవతి ॥ మతాంతరే - యేపథాం పథిరక్షు

య ఇతి ఋగ్ద్వయమేకో మన్త్రః - అస్య పూర్వవత్ప్రయోగః - అస్యవదే తాఋషిః - అనుష్టుప్ఛన్దః - రుద్రో దేవతా - నమో రుద్రేభ్య ఇతి త్రీణి యజూꣳష్యేకో మన్త్రః అస్య దేవరాతఋషిః - అనుష్టుప్ఛన్దః - రుద్రో దేవతా ॥ ధ్యానమ్ ॥ వృషాధిరూఢం దేవేశం సర్వలోకైక కారణమ్ ॥ ధ్యాయేద్బ్రహ్మాదిభిస్తుత్యం పార్వతీసహితం శివం ॥ ఇతి అస్య పురశ్చరణమేకోపవాసం కృత్వా ఏకరాత్రం జపేత్సిద్ధో భవతి ॥ యం యం కామయతే తం తముద్దిశ్య త్రిరాత్రం జపేత్సిద్ధ్యతి ॥ ఏతద్యజుస్త్రయం సమస్తం వ్యస్తం చ ॥ వ్యస్తజపం యది యథాకామఫలప్రదమ్। పురశ్చర్యానన్తరం కృచ్ఛ్రద్వయం చరిత్వా ఏకాదశ సహస్రం జపేత్ ॥ తత్సర్వం పశ్చిమద్వారశివాలయే కర్తవ్యమ్ ॥ నమో రుద్రేభ్యో యే పృథివ్యాం యేషామన్నమిషవస్తేభ్యో యేఽన్తరిక్షే యేషాం వాత ఇషవస్తేభ్యో యే దివి యేషాం వర్షమిషవస్తేభ్య ఇత్యాద్యనువాకః - అస్య రుద్రసముదాయస్య కేవల జపమాత్రేణ సర్వసిద్ధిర్భవతి । త్రివర్షం స్నాయీ జపేత్స పంచమహాపాతకాత్పూతో భవతి ॥ ... ... *

ఇతి రుద్రకల్పం సమాప్తమ్.

॥ అథ పురుషసూక్తవిధిః ॥

అగ్నికార్యం జపవిధిస్తోత్రం చైవ తదాత్మకమ్ । కుర్యాద్యథోక్త విధినా ప్రాఙ్ముఖశ్శుద్ధమానసః ॥ ప్రథమాం విన్యసేద్వామే ద్వితీయాం దక్షిణే కరే । తృతీయాం వామపాదే తు చతుర్థీం దక్షిణే తథా । పంచమీం వామజానౌ తు షష్ఠీం వై దక్షిణే తథా । సప్తమీం వామకట్యాం తు దక్షిణాయాం తథాష్టమీమ్ ॥ నవమీం నాభిమధ్యే తు దశమీం హృది విన్యసేత్ । ఏకాదశీం కంఠదేశే ద్వాదశీం వామబాహుకే ॥ త్రయోదశీం దక్షిణే చ ముఖమధ్యే చతుర్దశీమ్ । అక్ష్ణోః పంచదశీం చైవ షోడశీం మూర్ధ్ని విన్యసేత్ ॥ ఏవం న్యా

సవిధింకృత్వాపశ్చాద్ధోమంసమాచరేత్ ॥ హోమంసమాచరేదిత్యుపల
క్షణమ్ ॥ తస్మాజ్జపపూజాయాంతహోమేచాయమేవన్యాసప్రకారః॥ ఏవం
న్యాసవిధింకృత్వాపంచాంగానిసమాచరేత్ ॥ బ్రాహ్మణోస్యేత్యాదికాభి
రుగ్భిః పంచాంగకల్పనా ॥ బ్రాహ్మణోస్యముఖమాసీదిత్యాద్యాం పంచ
ఋచః పంచాంగన్యాసేగ్రాహ్యాః ॥ ఆశ్వలాయనపాఠక్రమయుక్తాః-హృ
దయం శిరశ్శిఖా కవచ మస్త్రం చేతి పంచాంగాని ॥ బ్రా
హ్మణోస్య ముఖమితిఋచం పఠిత్వా హృదయాయనమఇతి హృదయే॥ చ
న్ద్రమామనస ఇతి హృదయే ॥ చంద్రమామనసఇతిపఠిత్వాశిరసేస్వాహేతిశి
రసి- నాభ్యాఆసీదితి శిఖాయైవౌషడితి శిఖాయాం- సప్తాస్యాసన్నితికవ
చాయహుమ్- యజ్ఞేనయజ్ఞమిత్యస్త్రమ్॥ ఏతచ్చన్యాసద్వయంసంకల్పాన
న్తరం కర్తవ్యమ్ ॥ తద్యథా ॥ అముకదేశేఅముకకాలేఅముకకామనయా
పురుషసూక్తేన హోమం ఆరాధనంవాకరిష్యఇతి సంకల్ప్య॥ పూర్వో
క్తన్యాసద్వయంవిధాయ- ఋషిదేవతాచ్ఛందాంస్యపివిదిత్వా-జపాదిక
ర్మసమాచరేత్ ॥ తత్రచ యదా జపో హోమోవా క్రియతే, తదాపిప
రమేశ్వరం సమారాధ్య జపోహోమశ్చకార్యఇతి॥ ఆరాధనప్రకారోభిధీ
యతే॥ ఆద్యయాఽఽవాహయేద్దేవమృచాతు పురుషోత్తమమ్ । ద్వితీయయా
సనందద్యాత్పాద్యంచైవతృతీయయా। చతుర్థ్యార్ఘ్యం ప్రదాతవ్యంపంచ
మ్యాచమనంతథా । షష్ఠ్యాస్నానంప్రకుర్వీతసప్తమ్యావస్త్రమేవచ । య
జ్ఞోపవీతమష్టమ్యానవమ్యాభరణంతథా । దశమ్యాగన్ధదానంస్యాదేకాద
శ్యాచమాల్యకమ్॥ద్వాదశ్యాధూపదానంస్యాత్త్రయోదశ్యాచదీపకమ్॥
చతుర్దశ్యాతునైవేద్యంపంచదశ్యానమస్క్రియాం॥ ఉద్వాసనంతుషోడ
శ్యాఉపచారాస్తుషోడశ। స్నానేవస్త్రేచనైవేద్యేదద్యాదాచమనీయకం॥
దద్యాత్పురుషసూక్తేనయఃపుష్పాణ్యపఏవచ । అర్పితం తేన వై సర్వం త్రై
లోక్యం సచరాచరమ్ ॥ దక్షిణాంచ యథాశక్త్యాషోడశేన ప్రకారయేత్।

పూజానిసాద్గుణ్యార్థంయాదక్షిణాదీయతే॥ తాంఘోషేణ యజ్ఞేన యజ్ఞమిత్యనేన మంత్రేణదద్యాదిత్యర్థః ॥ తతఃప్రదక్షిణంకృత్వా జపంకుర్యాత్సమాహితః ॥ యథాశక్తిజపిత్వాతు సూక్తంచాస్మైనివేదయేత్। దేవస్యదక్షిణేభాగే కుండంస్థండిలమేవవా ॥ కారయేత్ప్రథమచాఽతు ప్రోక్షణంతుద్వితీయయా । తృతీయయాగ్నిమాదధ్యాచ్చతుర్థ్యాంతుసమిన్ధనమ్ ॥ పంచమ్యాత్వాజ్యసంస్కారంపరోక్షశ్రవణంతథా । షష్ఠ్యానలస్యమధ్యేతు కల్పయేత్పద్మమాసనమ్ ॥ చిన్తయేత్తత్రదేవేశం కాలానలసమప్రభమ్ । వివృతాస్యంసహస్రశీర్షంరక్తాస్యం రక్తవాహనమ్॥ స్వాహాహాయకః ॥ ఏవంధ్యాత్వాసప్తమ్యాదిభిఃపంచభిఃక్రమేణ గంధాదినైవేద్యాంతపంచోపచారపూజాం దేవస్యానుజ్ఞయా కుర్యాదిత్యత ఆహ॥ తతోగంధంచధూపంచదీపంచైవనివేదనమ్॥ అనుజ్ఞాప్యతతఃకుర్యాత్సప్తమ్యాదియథాక్రమమ్॥ సమిధఃప్రత్యృచంపూర్ణాంజుహుయాదభిఘారితాః॥ తతోఘృతేనజుహుయాచ్చరుణాచపునఃపునః।ఏవంహుత్వాతతస్మాత్వాసమీపేస్తోత్రముచ్చరేత్॥ జితంతేపుండరీకాక్ష నమస్తేవిశ్వభావన నమస్తేస్తుహృషీకేశమహాపురుషపూర్వజ॥నమోహిరణ్యగర్భాయప్రధానావ్యక్తరూపిణే। ఓంనమోభగవతేవాసుదేవాయశుద్ధజ్ఞానవిభావినే॥ దేవానాం దానవానాంచసామాన్యమధిదైవతమ్। సర్వదాచరణద్వంద్వంవ్రజామిశరణంతవ ॥ ఏకస్త్వమసిలోకస్యస్రష్టాసంహారకస్తథా । అధ్యక్షశ్చానుమన్తాచ గుణమాయాసమావృతః ॥ సంసారసాగరంఘోరమనంతక్లేశభాజనమ్ । త్వామేవశరణంప్రాప్య నిస్తరంతి మనీషిణః ॥ నతేరూపంనచాకారో నాయుధానినచాస్పదమ్ । తథాపి పురుషాకారోభక్తానాంత్వంప్రకాశసే॥ నైవకించిత్పరోక్షంతే ప్రత్యక్షోఽపినకస్యచిత్। నైవంకించిచ్చసిద్ధస్తేనచసిద్ధోసికస్యచిత్ ॥ కార్యాణాం కారణం పూర్వం వచసాంవాచ్యముత్తమమ్ । యోగానాంపరమాంసిద్ధింపరమంతేపదంవిదుః ॥ అహంభీ

తోఽస్మి దేవేశ సంసారేస్మిన్ భయావహే । పాహిమాంపుండరీకాక్ష నజా
నేశరణంపరమ్ । కాలేష్వపిచసర్వేషు సర్వావస్థాసు చాచ్యుత । శరీరేపి
గతౌ వాపి వర్తతే మే మహద్భయమ్ ॥ త్వత్పాదకమలాదన్య న్న మేజన్మాం
తరేష్వపి । నిమిత్తంకుశలస్యాస్తియేనగచ్ఛామిసద్గతిమ్ ॥ విజ్ఞానం యదిద
మ్ప్రాప్తం యదిదంజ్ఞానమార్జితమ్ । జన్మాంతరేపి మే దేవ మాభూత్తస్య
పరిక్షయః ॥ దుర్గతావపిజాతాయాంత్వద్గతో మే మనోరథః । యదినాశం
నవిందేత తావతాస్మి కృతీసదా ॥ నకామకలుషంచిత్తంమమతే పాదయో
స్థితమ్ । కామయేవైష్ణవత్వంతు సర్వజన్మసు కేవలమ్॥ సర్వేషు దేశకా
లేషు సర్వావస్థాసుచాచ్యుత । కింకరోఽస్మిహృషీకేశ భూయోభూయో
స్మికింకరః ॥ ఇత్యేవంమునయస్తుత్వాస్తుత్వా దేవం దినేదినే । కింకరోఽస్మీతి
చాత్మానం దేవాయైవన్యవేదయన్ ॥ జితంతే పుండరీకాక్షే త్యారభ్యప
తావత్పర్యంతంస్తోత్రమ్ ॥ అథఫలవిశేషకర్తవ్యవిశేషకథనంసాచ ॥ పురు
షస్యహరేస్సూక్తం స్వర్గ్యంధన్యం యశస్కరమ్ । ఆత్మజ్ఞాన మిదంపు
ణ్యం యోగజ్ఞాన మిదంపరమ్ ॥ ఫలాహారో జపేన్నిత్యం పశ్యన్నాత్మా
నమాత్మని । ఫలాన్యభుక్త్వో పవసే న్మాసమద్భిశ్చవర్తయేత్ ॥ అరణ్యే
నివసేన్నిత్యం జపన్నేవమృషిర్మునిః । ఋగ్భిస్త్రిషవణంకాలే స్నా
యాదప్సుసమాహితః ॥ ఋషిమంత్రః ॥ ఇమమృషిం పురుషసూక్తా
త్మకం ఋగ్భిస్త్రిషవణమితి ॥ పురుషసూక్తేనానేననిత్యశః ॥ ఆజ్యాహు
తీస్తేనైనంహుత్వైవంచింతయేదృషిమ్ । అత్రఋషిసూక్తద్రష్టానారా
యణఏవ- తంచింతయేత్ ॥ ఏవంమాసంఫలాహారం మాసముదకాహారం
చకృత్వాత్రీణివర్షాణిఫలాహారస్సన్ పౌరుషంసూక్తంజపేత్॥ పాకశ్చ
ద్వాదశవర్షాణి ॥ ఏవం సాక్షీకృతే దేవోదృశ్యతఇత్యాహ ॥ అథ మాస
ఫలాహార స్త్రిభిర్వర్షైర్జపేదిమమ్ । తద్భక్తిస్తన్మనాయుక్తో దశవ
ర్షాణ్యనన్యభాక్ ॥ సాక్షాత్పశ్యతితం దేవం నారాయణమనామయమ్।

జ్ఞానగమ్యం పరం సూక్ష్మం వ్యాప్య సర్వమవస్థితమ్। గ్రాహ్యమత్యన్తయత్నేన స్రష్టారం జగతోఽవ్యయమ్ ॥ అథనాసాద్యమానోపి భక్తిం న పరిహారయేత్ ॥ భక్తానుకమ్పీ భగవాన్ జాయతే పురుషోత్తమః । యేన యేన చ కామేన జపేత్తత్ప్రియతత్సదా॥ స స కామస్సమృద్ధస్స్యాచ్ఛ్రద్ధధానస్య కుర్వతః। హోమం వాప్యథవా జప్యముపహారమథైవ తు॥ కుర్వీత యేన కామేన తత్సిద్ధిముపధారయేత్ । జాతిశ్రైష్ఠ్యం మహద్విత్తం యశో లోకే పరా గతిః । పాపేన విప్రమోక్షశ్చ భవేత్సర్వం న సంశయః ॥ అథాభిధీయతే కర్మ పుత్రకామస్య వైష్ణవమ్ । శుక్లపక్షే శుభే వారే సునక్షత్రే సుగోచరే ॥ ద్వాదశ్యాం పుత్రకామస్తు చరుం కుర్వీత వైష్ణవః । దమ్పత్యోరుపవాసస్స్యాదేకాదశ్యాం సురాలయే । ఋగ్భిష్షోడశభిస్సమ్యగర్చయిత్వా జనార్దనమ్ । చరుం పురుషసూక్తేన శ్రపయేత్పుత్రకామ్యయా । ప్రాశ్నీయాద్వైష్ణవం పుత్రమచిరాత్సంతతిక్షమమ్ ॥ చరుం పురుషసూక్తేన స్వగృహ్యోక్తవిధినా పాయసచరుం శ్రపయన్పురుషసూక్తం పఠేత్ ॥ ఏవం చరుం శ్రపయిత్వా పశ్చాత్పురుషసూక్తేన చరుం జుహుయాత్ ॥ సూక్తేనేత్యేకవచనాత్సకలమపి సూక్తమవిచ్ఛిన్నం హోమసాధనమ్-న తు ప్రత్యేకమృచః-హోమస్సహస్రం ॥ ఏతద్దశగుణితో జపః- అయమర్థః ॥ కృష్ణైకాదశ్యాముపక్రమ్య జపిత్వా శుక్లైకాదశ్యాం దమ్పతీ ఉపోష్య ద్వాదశ్యాం చరుం శ్రపయిత్వా సహస్రాహుతీర్జుహుయాదితి ॥ అథాపరః ప్రకారో యమేకాదశ్యామభోజనమ్ । దమ్పత్యోర్గి పురుషస్తత్ర నిత్యకర్మావిరోధినీ ॥ కాలే జపేదిదం సూక్తమేకాదశ్యాం నిరన్తరమ్ । ద్వాదశ్యాం ప్రయతో భూత్వా పాయసం నిర్వపేచ్చరుమ్ ॥ ద్వాదశద్వాశీష్వేవం పయసా నిర్వపేచ్చరుమ్॥ ఏవమితి॥ ఏకాదశ్యాముపవాసాదికం కృత్వేత్యర్థః ॥ హుత్వాజ్యం విధివచ్చాత్ర ఋగ్భిష్షోడశభిర్బుధః । కృతాంజలిపుటో భూత్వా స్తవం తాభిః ప్రయోజయేత్ ॥ తాభిరితి॥ షోడశభిరిత్యర్థః॥ సమి

ధోశ్వత్థవృక్షస్యహుత్వాజ్యంజుహుయాత్సునః । ఉపస్థానంహుతాశస్య
ధ్యాత్వాపమధుసూదనమ్॥ ఉపస్థానంహుతాశస్యేతి॥కృత్వేతివాక్యశేషః-
అగ్న్యుపస్థానంచఅగ్నేనయేతిమంత్రైః॥ హవిహోమంతతఃకుర్యాత్ప్రి
త్య్యుచంవాగ్యతశ్శుచిః - హవిశ్శేషం తతః కృత్వానారీనారాయణం ప
ఠేత్ ॥ భక్షయిత్వాహవిశ్శేషం లఘ్వాశీ సంవిశేత్తతః॥ హవిశ్శేషంభక్ష
యిత్వేత్యనేనైనహుతావశిష్టప్రతిపత్తిం కర్మణి సిద్ధేలఘ్వాశీత్యనేనైవ
ద్యోతయతి॥ ద్వాదశ్యామాహారాంతరపరిత్యాగేనపత్నీహవిశ్శేషమేవలఘు
యథాతథాభుఞ్జీత- ఇతి ॥ సంవిశేదితిక్షణంవామశాయీభూయాదిత్యర్థః॥
తతస్కృత్వాత్వేవంకర్మకర్తవ్యంద్విజతర్పణమ్। ద్వితీయాంస్త్రీంనివర్తేత
తయావద్గర్భంనవిందతి॥ యయాభార్యయాసహ ఏతత్కర్మకృతంతాం
ముక్త్వాన్యత్ర సంభవేన్యాం భార్యాంనగచ్ఛేత్॥ కియంతంకాలమ్- యావ
దేషాగర్భంనవిందతి॥ అనేకభార్యాభిస్సహకర్తృత్వేదోషోస్యభార్యా
సంగమేపి॥యథాయథాతస్మిన్కర్మణ్యనుప్రవిష్టాభార్యాత్తత్రతుస్యాత్॥
తథాపి కర్మణ్యనుప్రవిష్టాయావద్గర్భం నవిందతి తావదన్యాంనోపే
యాన్మంత్రవత ఉక్తస్యాన్యత్రగర్భాధానాక్షమత్వాత్ ॥ మంత్రసంభూ
తశుక్లస్యాన్యత్రనిషేకేసహాధికారిణ్యాం గర్భానుదయాచ్చ॥ ఏవంచసతి
దృష్టహేతు నిమిత్తత్వాదన్యస్త్రీగమన నిషేధస్య ఋతౌ భార్యామితి
నియమాతిక్రమ దోషాస్త్యేవ॥ కించ ॥ స్మృతిపురాణాదిషుస్మృతేగప్రా
బల్యాదస్త్యేవ నియమాతిక్రమదోషః ॥ తథాపి ॥ వర్ణానాంహీనధోయ
త్రసాక్షాత్కృతంభవేదిత్యనేన న్యాయేన స్వల్పప్రాయశ్చిత్తీభవతి॥ కుతః-
తదర్థమేవాన్యభార్యాగమననిషేధాత్ ॥ భూరిహత్వామృతావృతావి
తిభూరిహత్యాప్రాయశ్చిత్తస్యానిమిత్తిః ॥ అపితు నియమాతిక్రమమా
త్రజనితదురితనోగాత్స్వల్పప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తిః- తతఃప్రభృత్యేకమేకం
ప్రాజాపత్యంకల్పయేత్, శక్తస్య, అశక్తస్య త్రిరాత్రద్విరాత్రాదిః- ప్ర

కృతమనుసరామః॥ అపుత్రా మృత పుత్రా చ యా చ కన్యాః ప్రసూయ
తే । క్షిప్రంసాజనయేత్పుత్రమృశ్యశృంగో యథాబ్రవీత్॥ ఇతిఋగ్విధా
నోక్తపురుషసూక్తవిధిః॥ అథాస్యాదిః షోడశర్చస్య పురుషసూక్తస్య
నారాయణఋషిః- పురుషో దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- అన్త్యాత్రిష్టుప్-జ
పహోమాభిషేకేషు వినియోగః- అథవిష్ణుసహస్రనామాని॥ శ్రీవైశంపాయ
నః॥ శ్రుత్వానామాన్యశేషేణ—ప్రత ॥ జపేవినియోగః- విశ్వంవిష్ణుర్వష
ట్కారో—అన్తంపఠేత్ ॥ సర్వప్రహరణాయుధః । సర్వప్రహరణా
యుధోన్నమ ఇతి ॥ ఇతిసంకీర్తనీయస్య—చాప్నుయాత్ప్రజాః । భక్తిమా
న్యస్సదోత్థాయ—జాయతే ॥ ఇమంస్తవమధీయానః—జనార్దనాత్ । ఏ
కో విష్ణు—న తేయాంతి పరాభవమ్ ॥ ... ... *

అథాపామార్జనస్తోత్రమ్.

దాల్భ్యః॥ భగవన్ప్రాణినస్సర్వే విషరోగాద్యుపద్రవైః ॥ దుష్టగ్ర
హాభిఘాతైశ్చ సార్వకాలముపద్రుతాః ॥ అభిచారికకృత్యాభిస్స్పర్శ
రోగైశ్చ దారుణైః । సదాసంపీడ్యమానాస్తుతిష్ఠంతిమునిసత్తమ ॥ కేనక
ర్మవిపాకేన విషరోగాద్యుపద్రవాః । నభవంతి నృణాంతన్మే యథావ
ద్వక్తుమర్హసి ॥ పులస్త్యః ॥ వ్రతోపవాసైర్యైర్విష్ణురన్యజన్మనితో
షితః। తేనరా మునిశార్దూల గ్రహరోగాదిభాగినః ॥ యైర్న తత్ప్రవ
ణంచిత్తంసర్వదేవనరైర్నకృతమ్ । విషజ్వరగ్రహాణాంతే మనుష్యా దా
ల్భ్యభాగినః ॥ ఆరోగ్యం పరమామృద్ధిం మనసా యద్యదిచ్ఛతి । తత్తదా
ప్నోత్యసందిగ్ధం పరత్రాచ్యుతతోషకృత్ ॥ నాధీన్ప్రాప్నోతి నవ్యాధీన్న
విషగ్రహబంధనమ్ । కృత్యాస్పర్శభయంవాపి తోషితేమధుసూదనే। స
ర్వదుఃఖశమస్తస్యసౌమ్యాస్తస్యసదాగ్రహాః । దేవానామప్యధృష్యోసౌ
తుష్టోయస్యజనార్దనః ॥ యస్సమస్సర్వభూతేషు యథాత్మనితథా
పరే । ఉపవాసాదినైతేన తోష్యతేమధుసూదనః॥ తోషితేతత్రజాయంతే

నరాః పూర్ణమనోరథాః ॥ ఆరోగాస్సుఖినోభోగా న్భోక్తారో మునిస
త్తమ । నతేషాం శత్రవో నైవస్పర్శరోగాభిచారకమ్ ॥ గ్రహరోగాదికం
వాపి పాపకార్యం నజాయతే । అవ్యాహతాని కృష్ణస్య చక్రాదీన్యాయు
ధానితమ్ ॥ రక్షంతి సకలాపద్భ్యో యేనవిష్ణురుపాసితః ॥ దాల్భ్యః॥ అనా
రాధితగోవిందా యేనరాదుఃఖభాగినః । తేషాం దుఃఖాభిభూతానాం య
త్కర్తవ్యం దయాళుభిః ॥ పశ్యద్భిస్సర్వభూతస్థం వాసుదేవం మహాము
నే । సమదృష్టిభిరీశేశం తన్మమ బ్రూహ్యశేషతః ॥ పులస్త్యః॥ శ్రోతు
కామోసివై దాల్భ్య శ్రుణుష్వసుసమాహితః । అపామార్జనకం వక్ష్యే
న్యాసపూర్వమిదంపరమ్ ॥ గృహీత్వాతు సమూలాగ్రాన్ కుశాంచ్ఛ్రద్ధా
నుపస్థితాన్ । మార్జయేత్సర్వగాత్రాణి కుశాగ్రైర్దాల్భ్య శాంతికృత్ ॥ శ
రీరే యస్యతిష్ఠంతి కుశాగ్రజలబిందవః॥ కుశాగ్రే శంకరం విద్యాత్త్రయో
దేవా వ్యవస్థితాః । విష్ణుభక్తోవిశేషేణ శుచిస్తద్గతమానసః ॥ రోగగ్రహవి
షార్తానాం కుర్యాచ్ఛాంతిమిమాం శుభామ్ । సౌవర్ణం రజితం తామ్రం
మృణ్మయంవానవం దృఢమ్ । అవ్రణం కలశం సమ్యక్స్థాపయేత్తండులోప
రి ॥ తతోదకం సమానీయ శుద్ధం నిర్మలమేవచ । ఏకం శతం చదర్భాంశ్చ
స్థాపయేత్కలశోపరి । నారసింహం సమభ్యర్చ్య వామనం చ ప్రయత్నతః॥
పూజయేత్తత్ర సకలైరుపచారైస్సమంత్రకైః ॥ నారసింహం సమభ్యర్చ్య
శుచౌదేశే శుభాననమ్ । మంత్రైరేతైర్యథాలింగం కుర్యాద్దిగ్బంధనం త
థా ॥ ఏవంకృత్వాతు దిగ్బంధం విష్ణుం సర్వత్ర సంస్మరన్ । అవ్యగ్ర చిత్తం
కుర్వీత న్యాసకర్మ యథావిధి ॥ వరాహం నారసింహం చ వామనం విష్ణుమే
వచ । ధ్యాత్వా సమాహితో భూత్వా దిక్షు నామాని విన్యసేత్ ॥ పూర్వేనా
రాయణః పాతు వారిజాక్షస్తు దక్షిణే । ప్రద్యుమ్నః పశ్చిమే పాతు వాసు
దేవస్తథోత్తరే ॥ ఈశాన్యాం రక్షతాద్విష్ణు రాగ్నేయ్యాంతు జనార్ద
నః । నైరృత్యాం పద్మనాభస్తు వాయవ్యాం మధుసూదనః ॥

ఊర్ధ్వే గోవర్ధనధరో హ్యధరాయాం త్రివిక్రమః। ఏతాభ్యో దశదిగ్భ్యశ్చ సర్వతః పాతు కేశవః॥ అంగుష్ఠాగ్రే తు గోవిందం తర్జన్యాం తు మహీధరమ్। మధ్యమాయాం హృషీకేశ మనామిక్యాం త్రివిక్రమమ్। కనిష్ఠాయాం న్యసేద్విష్ణుం కరమధ్యే తు మాధవమ్॥ ఏవమేవాంగుళిన్యాసః పశ్చాదంగేషు విన్యసేత్। శిఖాయాం కేశవం న్యస్య మూర్ధ్ని నారాయణం న్యసేత్। మాధవం చ లలాటే తు గోవిందం తు భ్రువోర్న్యసేత్॥ చక్షుర్మధ్యే న్యసేద్విష్ణుం కర్ణయోర్మధుసూదనమ్। త్రివిక్రమం కర్ణమూలే వామనం తు కపోలయోః॥ నాసారంధ్రద్వయే చాపి శ్రీధరం కల్పయేద్బుధః। ఉత్తరోష్ఠే హృషీకేశం పద్మనాభం తథాధరే॥ దామోదరం దంతపఙ్క్తౌ వరాహం చుబుకే న్యసేత్। జిహ్వాయాం వాసుదేవం చ తాలుకే చైవ గదాధరమ్॥ వైకుంఠం కంఠమధ్యే తు అనంతం నాసికోపరి। దక్షిణే తు భుజే విప్ర విన్యసేత్పురుషోత్తమమ్॥ వామే భుజే మహాయోగం రాఘవం హృది విన్యసేత్। వక్షఃస్థలే మాధవం చ కక్షయోర్భోగశాయినమ్॥ పీతాంబరం స్తనతటే హరిం నాభ్యాం తు విన్యసేత్। వామే రిపుహరం వింద్యాత్కటిమధ్యే జనార్దనమ్। పృష్ఠే క్షితిధరం విద్యాదచ్యుతం స్కంధయోరపి॥ వామకుక్షౌ వారిజాక్షం దక్షిణే జలశాయినమ్। స్వయంభువం మేఢ్రమధ్యే ఊర్వోశ్చైవ గదాధరమ్॥ చక్రాయుధం జానుమధ్యే జంఘయోరచ్యుతం న్యసేత్। గుల్ఫయోర్నారసింహం తు పాదపృష్ఠేఽమితౌజసమ్॥ అంగుళీషు శ్రీధరం చ పద్మాక్షం సర్వసంధిషు। నఖేషు మాధవం చైవ న్యసేత్పాదతలేఽచ్యుతమ్॥ రోమకూపే గుడాకేశం కృష్ణం త్వగస్థిమజ్జసు। మనోబుద్ధ్యోరహంకారే చిత్తే న్యస్య జనార్దనమ్॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా యత్తార్క్ష్యం ద్విజ తచ్ఛృణు। వైష్ణవేన తు కర్తవ్యం సర్వసిద్ధిప్రదాయకమ్॥ రక్షాకాలే తు దేవస్య స్నానకాలే తథైవ తు। యాత్రారంభే తు కర్తవ్యం త్రిసంధ్యాసు చ నిత్యశః॥ అభయః సర్వభూతేభ్యో విష్ణులోకం స గచ్ఛతి॥

విష్ణులోకంసగచ్ఛత్యోస్నమాఇతి ॥ ఓమ్ నమః పరమార్థాయేత్యస్య మహా
జనస్తోత్రస్య- పులస్త్యఋషిః- శ్రీనృసింహోదేవతా- హరాముకస్యే
తిబీజమ్- అచ్యుతానంతగోవిందేతిశక్తిః- తప్తహాటక కేశాంతేతికీలకమ్-
సర్వాభిలషితార్థే వినియోగః- ఓంనమఃపరమార్థాయ పురుషాయమ
హాత్మనే । అరూపాయవిరూపాయ వ్యాపినేపరమాత్మనే ॥ నిష్కల్మషా
యశుద్ధాయ ధ్యానయోగరతాయచ । నమస్కృత్వా ప్రవక్ష్యామి య
త్తత్సిద్ధ్యతుమేవచః ॥ వరాహాయ నృసింహాయ వామనాయమహాత్మనే। న
మస్కృత్వా ప్రవక్ష్యామియత్తత్సిద్ధ్యతుమేవచః ॥ వరాహనారసింహేశ
వామనేశత్రివిక్రమ। హయగ్రీవేశసర్వేశ హృషీకేశహరాశుభమ్॥ అప
రాజితచక్రాద్యైశ్చతుర్భిఃపరమాయుధైః । అఖండితానుభావైస్త్వంస
ర్వదోషహరోభవ ॥ హరాముకస్యదురితం దుష్కృతందుష్కృతోదితమ్।
మృత్యుబంధార్తిభయదం దురిష్టస్యచయత్ఫలమ్ ॥ పరాభిధ్యానసహి
తైశ్చప్రయుక్తంచాభిచారికమ్। గదస్పర్శమహారోగప్రయోగంజరయాజ
ర ॥ హరయేవాసుదేవాయ నమఃకృష్ణాయఖడ్గినే । నమఃపుష్కరనేత్రా
యకేశవాయాదిచక్రిణే ॥ నమఃకమల కింజల్క పీతనిర్మలవాససే । మ
హావరిపుస్కంధ ధృష్టచక్రాయశార్ఙ్గిణే ॥ దంష్ట్రోద్ధృతక్షితిధరత్ర
యీమూర్తిమతేనమః । మహాయజ్ఞ వరాహాయ శేషభోగానుభోగినే॥
తప్తహాటకకేశాంత జ్వలత్పావకలోచన । వజ్రాధికనఖస్పర్శ దివ్యసింహన
మోస్తుతె । కాశ్యపాయాతిహ్రస్వాయ ఋగ్యజుస్సామమూర్తయే । తు
భ్యంవామనరూపాయ క్రమతేగాన్నమోనమః ॥ వరాహశేషదుష్టానిస
ర్వపాపఫలానివై । మర్దమర్దమహాదంష్ట్ర మర్దమర్దచయత్ఫలమ్॥ నా
రసింహకరాళస్యదంతప్రాంతానలోజ్జ్వలమ్ । భంజభంజనినాదేన దుష
స్యస్యార్తినాశన ॥ ఋగ్యజుస్సామగర్భాభి ర్వాగ్భిర్వామనరూపధృత్।
నేత్రదుఃఖంశిరోదుఃఖం దుఃఖంచోదరసంభవమ్ ॥ అనుచ్ఛ్వాసమతిశ్వా

సంపరితాపం సవేపథుం। గుదఘ్రాణాంఘ్రిరోగాంశ్చ కుక్షిరోగం తథా
క్షయమ్ ॥ శ్విత్రాదినఖజాన్ రోగాన్ త్వగస్థ్యంతర్బహిస్థితాన్ । కామి
లాదీంస్తథా రోగాన్ ప్రమేహాంశ్చాతిదారుణాన్ ॥ భగంధరాతిసారాం
శ్చ ముఖరోగాంశ్చ వల్గులమ్। అశ్మరీమూత్రకృచ్ఛ్రాంశ్చ రోగానన్యాంశ్చ
దారుణాన్ ॥ యే వాతప్రభవా రోగా యే వా పిత్తసముద్భవాః। కఫోద్భవా
శ్చ యే రోగా యే చాన్యే సన్నిపాతజాః ॥ ఆగంతుకాశ్చ యే రోగా లూతా
విస్ఫోటకాదయః । ప్రశమం యాంతు తే సర్వే వాసుదేవాపమార్జితాః॥
విలయం యాంతు తే సర్వే విష్ణోరుచ్చారణేన తు । క్షయం గచ్ఛంతు రోగా
స్తే చక్రేణాభిహతా హరేః । అచ్యుతానంతగోవింద నామోచ్చారణభేష
జాత్ । నశ్యంతి సకలా రోగాస్సత్యం సత్యం వదామ్యహమ్ ॥ సత్యం సత్యం
పునస్సత్య ముద్ధృత్య భుజముచ్యతే । వేదాచ్ఛాస్త్రం పరం నాస్తి న దైవం
కేశవాత్పరమ్ ॥ స్థావరం జంగమం చైవ కృత్రిమం చాపి యద్విషమ్। దంతో
ద్భూతం నఖోద్భూతమాకాశప్రభవం విషమ్ ॥ లూతాదిప్రభవం చైవ విష
మత్యంతదుఃఖదమ్। శమం నయతు తత్సర్వం కీర్తితోస్య జనార్దనః॥ గ్ర
హాన్ప్రేతగ్రహాంశ్చైవ తథా వై డాకినీగ్రహాన్। వేతాలాంశ్చ పిశాచాం
శ్చ గంధర్వాన్యక్షరాక్షసాన్ ॥ శాకినీపూతనాద్యాశ్చ తథా వైనాయకగ్ర
హాన్ । దుష్టమండలికాన్ క్రూరాన్ రేవతీస్వృద్ధరేవతీన్ ॥ వృద్ధికాం
శ్చాన్ గ్రహాంశ్చోగ్రాన్ తథా మాతృగ్రహానపి। బాలస్య విష్ణోశ్చరితం హం
తు బాలగ్రహానిమాన్ ॥ వృద్ధానాం యే గ్రహాః కేచిద్యే చ బాలగ్రహాః క్వ
చిత్ । నారసింహస్య తే దృష్ట్వా దగ్ధా యే చాపి యౌవనే ॥ సటాకరాళవద
నో నారసింహో మహారవః । గ్రహానశేషాంస్త్వవేశ ఖాదఖాదాగ్నిలో
చన ॥ యే రోగా యే మహోత్పాతా యద్విషం యే మహాగ్రహాః । యాని చ
క్రూరభూతాని గ్రహపీడాశ్చ దారుణాః ॥ శస్త్రక్షతేషు యే దోషా జ్వాలా
గర్దభకాదయః । తాని సర్వాణి సర్వాత్మన్ పరమాత్మన్ జనార్దన ॥

కించిన్మాత్రం సమాస్థాయ వాసుదేవాశునాశయ । క్షిప్త్వాసుదర్శనంచ
క్రం జ్వాలామాలావిభూషణమ్ ॥ సర్వదుష్టప్రశమనం కురుదేవవరాచ్యు
త । సుదర్శనమహాజ్వాల ఛ్ఛింధిఛ్ఛింధి వమారయ॥ సర్వదుష్టానిరక్షాం
సిక్షయం యాంతువిభీషణ ॥ ప్రాచ్యాం ప్రతీచ్యాంచదిశదక్షిణోత్తరయో
స్తథా । రక్షాంకరోతుభగవాన్నారసిమ్హాస్వగర్జితైః ॥ భూమ్యంతరిక్షే
చతథాపార్శ్వతః పృష్ఠతోగ్రతః ॥ రక్షాంకరోతుభగవాన్ బహురూపీజ
నార్దనః । యథావిష్ణుర్జగత్సర్వం సదేవాసురమానువమ్ ॥ తేనసత్యేన
సకలం దుష్టమస్యప్రశామ్యతు । పరమాత్మాయథావిష్ణు వేదాంతేష్వపిగీ
యతే । తేనసత్యేనసకలం యన్మయోక్తంతథాస్తుతత్ ॥ శాంతిరస్తుశివం
చాస్తు ప్రణశ్యత్వసుఖంచయత్ । వాసుదేవశరీరోత్థైః కుశైస్సమ్మార్జితం
మయా ॥ అపామార్జనగోవిందో నరోనారాయణస్తథా । తథాస్తుస
ర్వదుఃఖానాం ప్రశమోవచనాద్ధరేః ॥ శాంతాస్సమస్తారోగాస్తేజ్వరా
స్సర్వేవిషాణిచ । భూతానిచప్రయాంతీశే సంస్తుతేమధుసూదనే ॥ ఏతత్స
మస్తరోగేషు భూతగ్రహభయేషుచ । అపామార్జనకంశస్తం విష్ణునా
మాభిమంత్రితమ్ ॥ ఏతేకుశావిష్ణుశరీరసంభవా జనార్దనోహంస్వయమే
వచాగతః । హంతుంమయాదుష్టమశేషమస్య స్వస్థోభవత్వేషయథావచో
హరేః ॥ శాంతిరస్తుశివంచాస్తు దుష్టమస్యప్రశామ్యతు । యదస్యదురితం
కించిత్తత్క్షిప్తంలవణాంభసి ॥ స్వాస్థ్యమస్తుశివంచాస్తు హృషీకేశస్య కీర్తి
నాత్ । యతఏవాగతంపాపం తత్రైవప్రతిగచ్ఛతు ॥ ఏతద్రోగాదపీడా
సుజంతూనాంహితమిచ్ఛతా । విష్ణుభక్తేనకర్తవ్య మపామార్జనకంప
రమ్ ॥ అనేనసర్వదుఃఖాని ప్రశమంయాంత్యసంశయః । సర్వభూతహి
తార్థాయ కుర్యాత్తస్మాత్సదైవహి ॥ ... *

ఇత్యపామార్జనస్తోత్రం సమాప్తమ్.

అథ శ్రీవిష్ణుహృదయస్తోత్రప్రారమ్భః.

అస్యస్తోత్రస్య, సఙ్కర్షణఋషిః-అనుష్టుప్ త్రిష్టుప్ గాయత్రీచయథాయోగంఛందః- శ్రీమహావిష్ణుఃపరమాత్మాదేవతా- అభిలషితార్థ సిధ్యర్థే జపే వినియోగః- సఙ్కర్షణః ॥ మమాగ్రతస్సదావిష్ణుః పృష్ఠతశ్చాపి కేశవః-గోవిందోదక్షిణేపార్శ్వేవామేచ మధుసూదనః॥ఉపరిష్టాత్తువైకుణ్ఠోవరాహఃపృథివీతలే। అవాన్తరదిశోయాస్స్యుస్తాసుసర్వాసుమాధవః॥ గచ్ఛతస్తిష్ఠతోవాపిజాగ్రతస్స్వపతోపివా। నారసింహకృతాగుప్తిర్వాసుదేవమయోహ్యహమ్ ॥ అవ్యక్తంచైవాస్యయోనింవదన్తివ్యక్తంతేహఃదీర్ఘమాయుర్గతించ । వహ్నింవక్త్రం చంద్రసూర్యౌచ నేత్రే దిశశ్శ్రోత్రే ప్రాణమాహుశ్చవాయుమ్ ॥ వాచంవేదాహృదయంవైనభశ్చపృథ్వీపాదౌతారకారోమకూపాః । సాఙ్గోపాఙ్గాహ్యధిదేవతాచ విద్యాహ్యుపస్థం తేసర్వఏతేసముద్రాః ॥ తందేవదేవంశరణంప్రజానాంయజ్ఞాత్మకం సర్వలోకప్రతిష్ఠమ్ । యజ్ఞంవరేణ్యంవరదంవరిష్ఠం బ్రహ్మాణమీశం పురుషంనమస్తే॥ ఆద్యంపురుషమీశానం పురుహూతంపురుష్టుతమ్ । ఋతమేకాక్షరం బ్రహ్మవ్యక్తావ్యక్తం సనాతనమ్॥ మహాభారతకాఖ్యానం కురుక్షేత్రంసరస్వతీమ్ । కేశవంగాశ్చగఙ్గాశ్చకీర్తయన్నావసీదతి ॥ ఓంభూః పురుషాయపురుషరూపాయ వాసుదేవాయనమోనమః । ఓంభువః పురుషాయపురుషరూపాయ వాసుదేవాయనమోనమః ॥ ఓం భూర్భువస్సువః పురుషాయపురుషరూపాయ వాసుదేవాయనమోనమః । ఓంప్రద్యుమ్నాయపురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః॥ఓంఅనిరుద్ధాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః । ఓంభవోద్భవాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః ॥ ఓంకేశవాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః। నారాయణాయపురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః ॥ మాధవాయపురు

షాయ వాసుదేవాయనమోనమః । గోవిన్దాయ పురుషాయవాసుదేవా
యనమోనమః ॥ విష్ణవేపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః। మధుసూ
దనాయపురుషాయవాసుదేవాయనమోనమః॥త్రివిక్రమాయపురుషాయ
వాసుదేవాయనమోనమః । వామనాయపురుషాయవాసుదేవాయనమో
నమః ॥ శ్రీధరాయపురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః॥హృషీకేశాయ
పురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః ॥ పద్మనాభాయ పురుషాయ వా
సుదేవాయనమోనమః। దామోదరాయపురుషాయవాసుదేవాయనమో
నమః। సత్యాయపురుషాయ వాసుదేవాయనమోనమః। ఈశానాయపురు
షాయ వాసుదేవాయనమోనమః ॥ తత్పురుషాయపురుషాయవాసుదేవా
యనమోనమః । సత్పురుషాయపురుషాయ వాసుదేవాయ నమోనమః ॥
ప్రణవేన్ద్రాయవిష్ణశతసహస్రనేత్రాయపురుషాయవాసుదేవాయనమో
నమః॥యఇదంవిష్ణుహృదయమధీయతెబ్రహ్మహత్యాయాగపూతోభవతి॥ప
తిత సంభాషణాత్పూతోభవతి॥ సురాపానాత్పూతోభవతి- సువర్ణస్తే
యాత్పూతోభవతి - పతిత సంభాషణా త్పూతోభవతి - అసత్యభాషణా
త్పూతోభవతి-అగమ్యాగమనాత్పూతోభవతి- వృషలీగమనాత్పూతోభవ
తి - అభక్ష్యభక్షణాత్పూతోభవతి- అబ్రహ్మచారీసుబ్రహ్మచారీభవతి- అనేక
క్రతుసహస్రైరిష్టంభవతి-గాయత్ర్యాఃషష్టిసహస్రాణిజప్తానిభవన్తి- చ
త్వారో వేదాశ్చాధీతాభవన్తి- సర్వవేదేషుజ్ఞాతోభవతి-సర్వతీర్థేషుస్నా
తోభవతి- యదికస్యచిన్నబ్రూయాచ్ఛ్వేత్రీభవతి-అష్టౌబ్రాహ్మణాన్గ్రా
హయిత్వావిష్ణులోకమాప్నోతి- మానసేనగతిర్భవతి - ననశ్యతిమన్త్రః।
యత్రయత్రేచ్ఛేత్తత్రతత్రోపజాయతె-స్మరతిచాత్మానం భగవాన్మహావిష్ణ
రిత్యాహ॥ ... ... ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుహృదయస్తోత్రం సమ్పూర్ణమ్.

అథ వినాయకశాన్తిప్రారంభః.

తద్యథా॥ రుద్రం జపేల్లక్షపుష్పైస్సంపూజయిత్వా త్ర్యంబకమ్। ఏకాదశ జపేద్రుద్రాన్ శతాంశం గుగ్గులేన తు॥ హుత్వాభిషేచనం కుర్యాన్మన్త్రైర్వరుణదైవతైః। శాన్తికే గణశాన్తిశ్చ గ్రహశాన్తికపూర్వకమితి॥ అథ రోగప్రతిమాదానవిధ్యనన్తరమపరశ్లోకత్రప్రదర్శితః। దానైర్దయాదిభిరపి ద్విజదేవతాగోవేదార్చనాప్రణతిభిశ్చ జపైస్తపోభిః। ఇత్యుక్త్వా పుణ్యాని చ ధ్యైరపచీయమానాః ప్రాక్పాపజాతమశుభం ప్రశమం నయన్తి, ఇతి॥ ఏతచ్ఛ్లోకత్రయవ్యాఖ్యాప్రసంగేన వేదనారాయణవిద్యాదయో విష్ణుహృదయస్తోత్రపర్యన్తాః- అథ శాన్తికే గణశాన్తిశ్చ గ్రహశాన్తికపూర్వకమిత్యేనేన వినాయకశాన్తిస్సగ్రహశాన్తిశ్చేత్యుభయముపక్షిప్తమ్॥ తత్ర గణపతిశాన్తిరభిధీయతే॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ వినాయకశ్శాన్తికర్మసిద్ధ్యర్థం వినియోజితః- గణానామాధిపత్యే చ రుద్రేణ బ్రహ్మణా తథా। ఏవం వినాయకస్యాధికారికం వ్యాపారమభిధాయ తేన గృహీతస్య స్వప్నదర్శనాని ప్రత్యక్షదర్శనాని వా తేనోపసృష్టో యస్తస్య లక్షణాని నిబోధత। స్వప్నేవగాహతేత్యర్థం జలం ముణ్డాంశ్చ పశ్యతి॥ కాషాయవాససశ్చైవ క్రవ్యాదాంశ్చాధిరోహతి। అన్త్యజైర్గర్దభైరుష్ట్రైస్సహతత్రావతిష్ఠతే॥ వ్రజన్నపి తథాత్మానం మన్యతేను గతం పరైః। విమనా విఫలారంభస్ససీదత్యనిమిత్తతః॥ తేనోపసృష్టో లభతే న రాజ్యం రాజనన్దనః। కుమారీ న చ భర్తారమపత్యం గర్భమఙ్గనా॥ ఆచార్యత్వం శ్రోత్రియశ్చ న శిష్యోధ్యయనం తథా। వణిగ్లాభం న చాప్నోతి కృషిం చాపి కృషీవలః॥ ఏవం వినాయకగృహీతస్య చిహ్నాన్యభిధాయ వినాయకోపసర్గపరిహారకం కర్మాహ। స్నపనం తత్ర కర్తవ్యం పుణ్యేఽహ్ని విధిపూర్వకమ్॥ గౌరసర్షపకల్కేన సాజ్యేనోత్సాదితస్య చ। సర్వౌషధైస్సర్వగన్ధైర్విలిప్తశిరసస్తథా॥ భ

ద్రాసనోపవిష్టస్య స్వస్తివాచ్య ద్విజాంఛ్ఛుభాన్ । మృత్తికాం రోచనాం
గంధాన్ గుగ్గులుంచాత్రనిక్షిపేత్ ॥ యాఆహృతాహ్యేకవర్ణైశ్చతుర్భిర
కలశైర్హ్రదాత్ । చర్మణ్యానడుహే రక్తే స్థాప్యంభద్రాసనంతతః ॥ స
హస్రాక్షం శతధారమృషిభిః పావనంకృతమ్ । తేన త్వామభిషించామి పా
వమాన్యః పునంతు తే । భగంతేవరుణో రాజా భగంసూర్యో బృహస్పతిః॥ భ
గమింద్రశ్చవాయుశ్చ భగంసప్తర్షయో దదుః । యత్తే కేశేషు దౌర్భా
గ్యం సీమంతే యచ్చమూర్ధని ॥ లలాటేకర్ణయోరక్ష్ణోరాపస్తద్ఘ్నంతుస
ర్వదా । స్నాతస్య సార్షపంతైలం స్రువేణౌదుంబరేణతు ॥ జుహుయా
న్మూర్ధనికుశాన్సవ్యేనపరిగృహ్యతు । మితశ్చసమ్మితశ్చైవతథాశాలక
టంకటౌ॥ కూశ్మాండో రాజపుత్రశ్చేత్యేతేస్వాహాంతనామభిః। నామభిర్బ
లిమంత్రైశ్చ నమస్కారసమన్వితైః ॥ అంతేస్వాహాసమన్వితైర్మూర్ధని
జుహుయాదిత్యన్వయః॥ ఏవం తథావిధైశ్చ బలిమంత్రైశ్చ బలిందద్యాదిత్యా
హ్యాత్యరమాజ్యం ॥ బలిప్రకారమాహ ॥ దద్యాచ్చతుష్పథే సూర్పేకుశా
నాస్తీర్యసర్వతః । కృతాకృతాం స్తండులాంశ్చ పలలౌదనమేవచ ॥ మ
త్స్యాన్పక్వాం స్తథైవామాన్మాంసమేతావదేవతు । పుష్పంచిత్రంసుగంధం
చసురాంచ త్రివిధామపి । మూలకంపూరికాపూపాం స్తథైవోండేరకస్ర
జః । దధ్యన్నంపాయసంచైవ గుడపిష్టంసమోదకమ్ ॥ ఏతాంత్సర్వాను
పాహృత్యభూమౌకృత్వా తతశ్శిరమ్ । వినాయకస్య జననీ ముపతిష్ఠేత్త
తోంబికామ్ ॥ దూర్వాసర్షపపుష్పాణాం దత్వార్ఘ్యంపూర్ణమంజలిం।
కృతాకృతాస్సకృచ్ఛేవహతాః ॥ పటలోదనంతిలపిష్టమిశ్రమోదనంఆమాః
అపక్వాః- ఏతావదేవతు- పక్వమపక్వంచ మాంసమిత్యర్థః ॥ దూర్వా
సర్షపపుష్పాణాందత్వార్ఘ్యంపూర్ణమంజలిమ్ । పుష్పంచిత్రంరక్తకృష్ణ
పీతాది- సుగంధంగంధద్రవ్యం॥ త్రివిధాసురాగౌడీమాధ్వీత్యాది- మూల
కం కంధాకారోభక్ష్యవిశేషః మూలంచ - ఉండేరకస్రజమ్ - ఉండేర

కాః పిష్టవికారా నానావిధాః తైః ప్రోతాస్స్రజ ఇత్యుచ్యంతే- గుడపిష్టం
గుడమిశ్రం శాల్యాది పిష్టం అన్యత్ప్రసిద్ధమ్- ఉపస్థానమంత్రమాహ॥ రూ
పం దేహి యశో దేహి భగం భగవతి దేహి మే । పుత్రాన్ దేహి ధనం దేహి సర్వ
కామాంశ్చ దేహి మే ॥ శుక్లాంబరధరస్స్రగ్గంధమాల్యానులేపనః । బ్రా
హ్మణాన్భోజయేద్దద్యాద్వస్త్రయుగ్మం గురోరపి ॥ అసమర్థశ్చేద్గురోరా
చార్యస్య వస్త్రయుగ్మమాత్రం దక్షిణాం దద్యాత్॥ అసమర్థశ్చేత్॥ స్వసా
మర్థ్యానుసారేణ విత్తశాఠ్యం న కారయేదితి ॥ ఇతి యాజ్ఞవల్క్యప్రోక్తవి
నాయకశాంతిః ॥ అథాస్యైవ ప్రయోగః॥ అథోచ్యంతే తత్ర సంభారా రో
చనా పంచమృత్తికాః- అశ్వస్థానాద్గజస్థానాద్వల్మీకాత్సంగమాద్ధ్రదాత్।
చందనాగరుకస్తూరీ కర్పూరాజ్యాన్సుగంధయః ॥ గౌరసర్షప కలకాశ్చ
గవాజ్యేన విమిశ్రితః । గుగ్గులశ్చాపి సంశుద్ధః ॥ సురమాంసి పచాకుష్ఠం శై
లేయం రజనీద్వయమ్ । సంటీ చంపకముస్తా చ సర్వౌషధిగణస్స్మృతః॥ చత్వా
రః కలశాః ఏకవర్ణా అస్ఫుటా అవర్ణాః ॥ హ్రదోదకమథాపి స్యాన్నిమ్న
గాసంగతోదకమ్ । సుగ్రీవాపుచ్ఛమారక్తం చమర్ఛానడుహస్తథా॥ శ్రీ
పర్ణీకాష్ఠపీఠం చ సహకారస్య పల్లవాః । అశ్వత్థపల్లవాస్సవ్యక్కుసుగంధ
కుసుమాన్యపి ॥ అజశ్శోభనః ॥ ఆచార్యదక్షిణార్థం తు మహోహార్ద వసన
ద్వయమ్। పంచవర్ణాని పిష్టాని స్వస్తికన్యాసనిర్మితః ॥ తైలం చ సా
షర్షపం తద్వదుదుంబరవినిర్మితః । స్రువస్రుశ్చ చరుస్థాలీ స్థాలీపాకార్థ
తండులాః ॥ కించిద్ధ్రతాక్త క్రియాక్లిన్నాస్తండులాశ్చాపరే తథా। తిలపిష్టేన
సంయుక్తమోదనం పూర్ణమేన చ ॥ పక్వాన్నం చ మత్స్యాశ్చ పక్వామాంస
పక్వమపక్వకమ్ । గౌడీ పైష్టీ చ మాధ్వీ చేత్యేవం వై త్రివిధా సురా॥ మత్స్యా
దికం సురాం తం చ నిషిద్ధం యస్య యచ్చ యత్ । న గ్రాహ్యం తు విశేషేణ ద్వి
జైస్త్ర్యాజ్యా సురా తథా । యజమానస్తు శూద్రశ్చే ద్విజస్తాన్నియోజ
యేత్ । ప్రత్యక్షమూలికం వా సామతభక్షం తదాకృతి ॥ నిర్మితాస్స్రజః

చ్యంతే ఉండేరకసమాఖ్యయా । దధ్యన్నం పాయసం చైవ పిష్టం చ గుడమి
శ్రితమ్ ॥ లడ్డుకాశ్చ తథా దూర్వాస్సర్షపా గౌరసన్నిభాః । గణేశప్ర
తిమాంచైవ గౌర్యాశ్చ ప్రతిమాం తథా ॥ ఏవం సంభృతసంభారశ్శాంతిం కుర్యా
చ్ఛుభే దినే । వినాయకశాంతిం కర్తుకామస్య చంద్రతారాబలోపేతే శుభే
దినే కృతబాహ్యాంతరశౌచస్యైకమనసోఽనంతరమముకప్రయోజనార్థమేత
త్కర్మ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య ॥ శ్రుతాధ్యయనసంపన్నం బ్రాహ్మణమస్మిన్క
ర్మణి త్వమాచార్యస్త్వం భవేతి గంధపుష్పాక్షతాదిభిర్వృణీత ॥ తథాన్యాం
శ్చతురో ఋత్విజో వృణీత ॥ అథ ఋత్విగ్భి స్సహిత ఆచార్యః కరోతి ॥ గోమ
యేనోపలిప్తే త్వలంకృతే దేశే పంచవర్ణైః పిష్టైర్భద్రాసనార్థమేకం స్వస్తి
కం న్యసేత్ - తస్య స్వస్తికస్య పూర్వాదిషు దిక్షు చతుస్స్వస్తికం కారయేత్ ॥
తేత్రచ్చతుర్దిక్షు స్వస్తికే కలశస్థాపనార్థం తతమార్ద్రం ముపలిప్తమాన
డుహం చర్మోత్తరలోమ ప్రాచీనగ్రీవం సంస్థాప్య - తస్యోపరి శ్రీపర్ణీ
కాష్ఠనిర్మితపీఠం సంస్థాప్య తత్పీఠం శ్వేతవస్త్రేణ ప్రచ్ఛాదయేత్ ॥ తతశ్చ
తుర్దిక్షు స్వస్తికేష్వవ్రణాన్ స్ఫురితాన్ కలశాననేకవర్ణాన్ శ్చతురశ్చం
దనమిశ్రితాన్ స్రగ్దామవేష్టితకంఠాన్నవాహతవస్త్రభూషితాన్ కల
శాన్ ధాన్యరాశౌ నిధాయ హ్రదోదకేన నదీసంగమోదకేన వా కలశా
న్పూరయిత్వా - తత ఉద్ధృతాసీతి మంత్రేణ కలశేషు పంచమృదస్సంస్థా
ప్య - గంధద్వారేతి మంత్రేణ చందనాగరుకస్తూరీకర్పూరాదీన్ గంధాన్
గోరోచనాం గుగ్గులుం నిక్షిప్య సహకారాదిప్రశస్తపల్లవేషు అస్యతమా
నిపల్లవాని కలశముఖపృష్ఠే యథాయోగం నిక్షిపేత్ ॥ తతశ్చత్వారో ఋత్వి
జః పూర్వాది దిగవస్థితకలశేషు త్వంనో అగ్నే అగ్నే వరుణస్యేతి మంత్రేణ
వా స్వశాఖాపరిపఠితవరుణప్రకాశకైర్మంత్రాంతరైర్వా భూర్భువస్సువరి
తి వ్యాహృతిభిర్వా వరుణాయనమ ఇతి నామమంత్రేణ వా వరుణమావాహ్య
షోడశోపచారపూజాం నిర్వర్త్య పూర్వోక్తా మానో భద్రాం పూర్వోక్తమానో

యంతి విశ్వేత ఇత్యాదికాం వాశంనోవాతః పవతామిత్యాదికాం వాన్యాం వా స్వశాఖా పరిపఠితాం వా శాంతింపఠేయుః- ఏతస్మిన్నేవ సమయే ఆచార్యో భద్రాసనస్యోత్తరభాగ ఈశాన్యాం వా వినాయక తజ్జననీమంబికాం చ పీఠాదిషు ప్రతిష్ఠాప్య తేషు పీఠాదిషు ఆవాహనప్రభృతి నివేదనపర్యంతాం పూజాం కుర్యాత్- ఏకదంతాయ విద్మహే వక్రతుండాయ ధీమహి। తన్నో దంతిః ప్రచోదయాత్॥ ఇతి వినాయకమంత్రః- సుభగాయైచ విద్మహే కామమాలిన్యైచ ధీమహి। తన్నో గౌరీ ప్రచోదయాత్॥ ఇత్యంబికామంత్రః- అథగృహ్యోక్తవిధినా అగ్నింప్రతిష్ఠాప్య చరుంశ్రపయిత్వా తతో గవ్యాజ్యాలోడిక్తేన గౌరసర్షపకల్కేనోద్వర్తితాం గంధసర్వౌషధిచూర్ణైః స్తథా చందనాగరుకస్తూరికాదిభిశ్చ విలిప్తశిరసం యజమానం భద్రాసనే ఉపవేశ్య గృహ్యోక్తమార్గేణ స్వస్తివాచనాదికుర్వీత॥ ఋత్విగ్బ్రాహ్మణసహిత ఆచార్య స్వస్తివాచనానంతరం జీవత్పతి పుత్రాభి స్త్రీభిరుపగుణశాలినీభి స్సువేషాభిఃకృత మంగళం యజమాన మభిషించేదాచార్యః- తత్ర పూర్వదేశావస్థితం కలశమాదాయ సహస్రాక్షం శతధారమృషిభిః పావనంకృతంతేనత్వామభిషించామి పావమాన్యః పునంతు తే ఇత్యనేనమంత్రేణాభిషించేత్॥ తతోదక్షిణదిగవస్థితం కలశమాదాయ భగంతే వరుణో రాజాభగంసూర్యో బృహస్పతిః। భగమింద్రశ్చ వాయుశ్చభగం సప్తర్షయోదదురిత్యనేనమంత్రేణ। తదనంతరం పశ్చిమదేశావస్థితం కలశంగృహీత్వాయత్తే కేశేషు దౌర్భాగ్యంసీమంతే యచ్చమూర్ధని॥ లలాటే కర్ణయోరక్ష్ణో రాపస్తద్ఘ్నంతుతే సదేత్యనేన మంత్రేణాభిషించేత్- ఏవమభిషిచ్య సవ్యపాణినా కుశాంతరితేన యజమానస్య మూర్ధని సర్షపంతైల మాదుంబరేణస్రువేణాదాయ వక్ష్యమాణమంత్రైర్జుహుయాత్॥ ఓంమితాయస్వాహా। సంమితాయస్వాహా। శాలాయస్వాహా। కటంకటాయస్వాహా। కూశ్మాండాయస్వాహా। రాజపురుషాయస్వాహా।

ఏవం షడ్భిర్మంత్రైర్మూర్ధ్నిహుత్వా తదనంతరం పూర్వపక్వేన చరు
ణాపూర్వోక్తైష్షడ్భిర్మంత్రైస్తస్మిన్నేవాగ్నౌ చరుంహుత్వాగ్నేరింద్రా
దిష్వభిషేకశాలాయామింద్రాదిలోకపాలేభ్యస్తన్నామమంత్రైర్బలిం
దద్యాత్- నామమంత్రాస్తు॥ ఇంద్రాయనమః । అగ్నయేనమః । వరుణా
యనమః । సోమాయనమః । ఈశానాయనమః । బ్రహ్మణేనమః । అంత
కాయనమః ॥ అథ యజమానస్స్నాత్వా శుక్లమాల్యాంబరధరో గురుణా
సహితో వినాయకాయాంబికాయైచ కృతాకృతాంస్తండులాంశ్చ పల
లోచనమేవేత్యాదినాపి నిర్దిష్టంకృత్వాకృతద్రవ్యజాతముపహారందత్వా
తతస్స్నానభూమింగత్వా- కుసుమసహితేనోదకేన ప్రత్యేకం పూర్వోక్త
వినాయకాంబికా గాయత్రీభ్యాం మంత్రాభ్యామర్ఘ్యందత్వా- దూర్వా
సర్షపపుష్పాంజలించదత్వా వినాయకమంబికాంచోపతిష్ఠేత - ఉపస్థాన
మంత్రాస్తు ॥ రూపందేహి యశోదేహి భగంభగవతిదేహిమే ॥ పుత్రాన్
దేహి ధనందేహి సర్వాన్కామాంశ్చదేహిమే ॥ అత్రమంత్రే భగవన్దేహిమే
భగమిత్యూహంకృత్వా ప్రథమతో వినాయకముపస్థాయ పశ్చాద్యథాప
ఠితేనమంత్రేణాంబికా ముపతిష్ఠేత ॥ తతశ్చాచార్యశ్శూర్పే కుశానాస్తీర్య
ఉపహారశేషం తత్రనిధాయ చతుష్పథంగత్వా తత్ప్రమాణబలిం నిద
ధ్యాత్ ॥ మంత్రస్తు ॥ బలింగృహ్ణంత్విమందేవా ఆదిత్యావసవస్తథా । మ
రుతోవాశ్వినౌరుద్రాస్సుపర్ణాఃపన్నగాగ్రహాః । అసురాయాతుధానా
శ్చ పిశాచామాతరోగణాః ॥ శాకిన్యోయక్షవేతాళా యోగిన్యఃపూతనా
శ్శివాః । భంజకాస్సిద్ధగంధర్వా గానవిద్యాధరానగాః ॥ దిక్పాలా లో
కపాలాశ్చ యేచవిఘ్నవినాయకాః । జగతాంసాధుకర్తారో బ్రహ్మాద్యా
శ్చమహర్షయః ॥ మావిఘ్నంమాచమేపాపం మాసంతుపరిపంథినః । సౌ
మ్యాభవంతుతృప్తాశ్చ భూతప్రేతాసురాగ్రహాః॥ ఇతి చతుష్పథ బలిద
నమంత్రః ॥ అనంతరం వస్త్రద్వయసహితాం దక్షిణాంస్వశక్త్యనుసా

ణదత్వా విభవానుసారేణ భూరిదక్షిణామపి ఋత్విగాదిభ్యో బ్రాహ్మణే
భ్యః ప్రతిపాద్య బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ ...

ఇతి వినాయకశాంతిప్రయోగః.

అథ నవగ్రహయజ్ఞః.

శ్రీకామశ్శాంతికామోవా గ్రహయజ్ఞంసమారభేత్ । వృష్ట్యాయుః
పుష్టికామోవా తథైవాభిచరన్నపి ॥ గ్రహానాహ ॥ సూర్యస్సోమో మ
హీపుత్రస్సోమపుత్రో బృహస్పతిః । శుక్రశ్శనైశ్చరో రాహుః కేతుశ్చే
తి గ్రహాస్స్మృతాః ॥ గ్రహప్రతిమానిర్మాణద్రవ్యాణ్యాహ ॥ తామ్రికా
స్స్ఫటికారక్తచందనాస్స్వర్ణకావుభౌ ॥ రాజతా ఆయసీస్సీసాః కాం
స్యాః కార్యాగ్రహాః క్రమాత్ । స్వవర్ణైర్వా పటే లేఖ్యా గంధైర్మణ్డ
లకేషువా ॥ పూజావిధిమాహ ॥ యథావర్ణం ప్రదేయాని వాసాంసి
కుసుమానిచ । గంధో మలయజశ్చైవ ధూపో దేయశ్చ గుగ్గులమ్॥ కర్త
వ్యా గ్రహాణాంచైవ చరవః ప్రతిదైవతమ్ ॥ గ్రహమంత్రానాహ ॥ ఆకృ
ష్ణేనఇమందేవా అగ్నిర్మూర్ధా దివః । ఉద్బుధ్యస్వేతి చ ఋచో యథాసంఖ్యం
ప్రకీర్తితాః ॥ బృహస్పతే అతి యదర్యస్తథైవాన్నాత్పరిస్రుతః । శన్నోదే
వీస్తథా కాండాత్కేతుంకృణ్వన్నిమాంస్తథా ॥ హోమీయసమిధ ఆహ॥
అర్కః పాలాశఖదిరావపామార్గోఽథపిప్పలః । ఉదుంబరశ్శమీ దూ
ర్వా కుశాశ్చసమిధః క్రమాత్ ॥ హోమసంఖ్యామాహ ॥ ఏకైకస్యాత్వ
ష్టశతమష్టావింశతిరేవవా । హోతవ్యా మధుసర్పిర్భ్యాం దధ్నాక్షీరేణ
వాయుతాః ॥ నైవేద్యార్థం బ్రాహ్మణభోజనార్థంచ ద్రవ్యాణ్యాహ॥
గుడోదనం పాయసంచ హవిష్యం క్షీరషాష్టికమ్। దధ్యోదనం హవిశ్చూర్ణం
మాంసంచిత్రాన్నమేవచ ॥ దద్యాద్గ్రహక్రమాదేవ ద్విజేభ్యో భోజనం
బుధః । శక్తితో వా యథాలాభం సత్కృత్య విధిపూర్వకమ్ ॥ గుడమిశ్రమో

దనం గుడోదనం-హవిష్యముత్పన్నాది- క్షీరషాష్టికం క్షీరమిశ్రషష్టికమోదనమ్ । హవిష్యాన్నతో దనం - చూర్ణం తిలమిశ్రమోదనమ్ . మాంసంభక్ష్యమాంసమిశ్రమోదనం- చిత్రాన్నం నానావిధాన్నమ్ ॥ గుడోదనాదీనామభావే యథాలాభమోదనాది సన్మానపూర్వకం నైవేద్యార్థం బ్రాహ్మణభోజనార్థంచ దద్యాదిత్యర్థః ॥ దక్షిణామాహ ॥ ధేనుశ్శంఖ స్తథానడ్వాన్ హేమవాసోహయః క్రమాత్ । కృష్ణాగౌరాయసంఛాగ ఏతానై దక్షిణాస్స్మృతాః ॥ యస్యయస్య యథాదుస్థ స్తంతం యత్నేన పూజయేత్ । బ్రహ్మణైషాం వరోదత్తః పూజితాః పూజయిష్యథ ॥ గ్రహాధీనా నరేంద్రాణా ముచ్ఛ్రాయాః పతనానిచ । భావాభావౌ చ జగత స్తస్మాత్పూజ్యతమా గ్రహాః ॥ ... ... *

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యగ్రహశాంతిః.

అథనవగ్రహ యజ్ఞప్రయోగః.

శుభేదినే నిత్యకర్మానంతరమముక ప్రయోజన సిద్ధ్యర్థం నవగ్రహముఖేన యక్ష్య ఇతి సంకల్ప్య ॥ గృహ్యోక్తవిధినా స్వస్తివాచనంవిధాయాచార్య వరణానంతరం బ్రహ్మాణంవృణీత । అథవా చతురఋత్విజో వృణీత। తథాచ స్కాందపురాణే॥ నవగ్రహముఖే సర్వ ఋత్విజశ్చతురస్స్మృతాః ॥ అథవా నైకమప్యత్ర విధినా బ్రహ్మణాసహేతి ॥ ఏతచ్చాపలక్షణమ్ ॥ అత ఏవాష్టోత్తరసహస్రసంఖ్యయా హోమంకర్తుం యదిచికీర్షతి ॥ తర్హి కర్మణోనిర్వాహాయ గ్రహసంఖ్యకానృత్విజో వృణీత। సర్వత్రాచార్య బ్రహ్మాణౌ నియతౌ- అత్రచాయం వరణప్రయోగః- వరణకాలే ఏకఋత్విగ్ద్వయ వస్త్రాలంకారాది ద్విగుణముదఙ్ముఖోపవేశితాయ గుణవత్తమా యైకస్మై బ్రాహ్మణాయ దత్వా స్వయం పూర్వాభిముఖస్సన్నహం గ్రహయజ్ఞేన యక్ష్యే । తత్రర్త్విగ్భిస్సంవస పుష్పతాంబూల హో

మాలంకారవాసోభిరహం వృణ ఇతి - తతోఽస్మిన్ త్వాచార్యో బ్రూ యాత్ తదర్థాలంకారానితరేభ్యో దత్వాస్మిన్ కర్మణి ఋత్విక్త్వేన త్వామహం వృణ ఇతి వృణీత । తత ఆచార్యాదయః కర్మ కుర్యుః - కుండాదినిర్మాణప్రకారస్తు- స్కాందే నవగ్రహమఖే కుండం హస్తమాత్రం సమం భవేత్ ॥ చతురశ్రమధోహస్తం యోనివక్త్రం సమేఖలమ్ । చతురంగుళవిస్తారమేఖలాత్రయముచ్ఛ్రితా ॥ మానహీనాధికం కుండమనేకభయదం భవేత్ । చతుర్దిక్ష్వపి కుండస్య హస్తమాత్రం సమం భవేత్ ॥ చతసృష్వపి దిక్షు కుండస్య హస్తమాత్రే కుండం భవతీత్యర్థః- అధో హస్తం ఖాతమపి హస్తమాత్రం భవతీతియావత్ - యోనివక్త్రం కుండస్య పశ్చిమదిగ్భాగే ఉపరిమేఖలాయామధ్యే వక్ష్యమాణలక్షణోపేతాయా యోనిః - సైవ వక్త్రం యస్య తత్తాదృక్ ॥ గజోష్ఠసన్నిభం యోనిప్రమాణం వక్త్రం వా పిప్పలీపత్రాకృతి యోనివక్త్రం వా కుండం భవతి - తద్వదుచ్ఛ్రితా- త్ర్యంగుళోన్నతా, తద్వద్ద్వితీయా సముదాహృతా- ఉచ్ఛ్రాయవిస్తరాభ్యాం చ తృతీయా చతురంగుళా । ద్వ్యంగుళః స్తరవిస్తారః పూర్వయోరపి శస్యతే ॥ పూర్వం తు ద్వ్యంగుళౌ కార్యౌ ప్రథమా మేఖలా బుధైః । ప్రథమద్వితీయమేఖలయోరోర్వ్యాసలక్షణమభిహితం - వితస్తిమాత్రం యోనిస్స్యాత్ షట్సప్తాంగుళవిస్తృతా- షడ్వా సప్త వా చేతి వికల్పః ॥ కూర్మపృష్ఠోన్నతా మధ్యే పార్శ్వయోశ్చాంగుళోచ్ఛ్రితా । గజోష్ఠసదృశీ తద్వదాయతాచ్ఛిద్రసంయుతా ॥ ఏతత్సర్వేషు కుండేషు యోనిలక్షణముచ్యతే ॥ మేఖలోపరి సర్వత్ర అశ్వత్థదళసన్నిభా ॥ అశ్వత్థదళసహిత యోనిర్భవతీత్యర్థః ॥ లక్షణలక్షితకుండకరణాశక్తౌ స్థండిలం చతురశ్రం హస్తసమ్మితం కల్పయేత్ ॥ స్థండిలం వా ప్రకల్పయేదితి- స్థండిలస్యాప్యగ్న్యధిష్ఠానత్వేన విధానాత్- ఏవం కుండం స్థండిలం వా కృత్వా తస్య పరిపూర్వభాగే గ్రహవిస్థాపనార్థం స్థండిలం వేదిం వా విదధీత ॥ తథా చ స్కాందపురాణే ॥ తస్యైవోత్తరపూర్వేణ స్థం

డిలం హస్తమాత్రకమ్ । ద్వివప్రంచతురశ్రంచ వితస్త్యుచ్ఛ్రాయసమ్మితమ్॥ ద్వివప్రమిత్యనేన వేదినిర్మాణముచ్యతే ॥ అతఏవ మత్స్యపురాణే॥ గర్తస్యోత్తరపూర్వేణ వితస్తిద్వయవిస్తృతామ్ । వప్రద్వయయుతాం వేదిం వితస్త్యుచ్ఛ్రాయసమ్మితామ్ । స్థాపనార్థంచ దేవానాం చతురశ్రాముదక్ప్లవామ్ ॥ గర్తస్యకుండస్య ఉత్తరపూర్వేణ ఈశానాదిదిగ్భాగే వప్రద్వయం మేఖలాద్వయం తత్రద్వ్యంగుళోచ్ఛ్రాయః- ప్రథమవప్రతిద్వ్యంగుళోచ్ఛ్రాయోర్ద్వితీయ్యాః విస్తారస్తుద్వయోరప్యంగుళిపరిమితః ఉదక్ప్లవాం- ఉదఙ్నిమ్నాం- ఏవంస్థండిలం వేదింవా నిర్మాయఫలపుష్పాది వితతం వితానంతస్యోపకుర్వీత- తదధిష్ఠానేగ్నిం ప్రణీయగ్రహాయతనే గ్రహాది దేవాన్ స్థాపయేత్ ॥ తథాచమాత్స్యే ॥ అగ్నిప్రణయనంకృత్వా తస్యామావాహయేత్సురాన్ । సంఖ్యాసురాణాం విజ్ఞేయా వింశతిర్ద్వాదశాధికా ॥ తస్యాం వేదికాయాం తత్ర శుక్లతండులైస్సమంతతః । పూరయిత్వా తతో మధ్యే తామ్రవర్ణైస్తండులైస్సూర్యస్య మండలాకారమధిష్ఠానం కుర్వీత- తస్మాన్మండలాదాగ్నేయదిగ్భాగే శుక్లతరైరక్షతైశ్చతురశ్రమధిష్ఠానం సోమాయ- సూర్యస్యమండలాద్దక్షిణతో రక్తచందనవిలిప్తైరక్షతైర్దండకైస్త్రికోణాకార మధిష్ఠానం మంగళాయ ॥ సూర్యస్యమండలాదీశాన్యాం సువర్ణవర్ణై రక్షతైర్బాణాకృతిమధిష్ఠానం బుధాయ ॥ మధ్యమండలాదుత్తరతః సువర్ణవర్ణైరేవాక్షతైర్దీర్ఘం చతుష్కోణమధిష్ఠానంగురవే- మధ్యమండలాత్పూర్వత శ్శుక్లతమైరేవ తండులైః పంచకోణమధిష్ఠానంభార్గవాయ- మధ్యమండలాత్పశ్చిమతః కృష్ణవర్ణైస్తండులైర్ధనురాకృతిమధిష్ఠానం శనైశ్చరాయ॥ మధ్యమండలాన్నిర్ఋతికోణేసీసాఖ్యద్రవ్యవర్ణైరక్షతైః కృష్ణవర్ణైర్వా శూర్పాకృతి మధిష్ఠానం రాహవే । మధ్యమండలాదేవ వాయవ్యదిగ్భాగే శుక్లైస్తండులైర్ధూమవర్ణైర్వాధ్వజాకృతి మధిష్ఠానం కేతవే కుర్వీత - తతస్స మండలాకార

చతురశ్రత్రికోణ బాణాకృతి దీర్ఘచతురశ్ర పంచకోణ చాపాకృతి శూర్పాకృతి ధ్వజాకారేషు తామ్రస్ఫటిక రక్తచందన సువర్ణచందన రజత లోహసీస కాంస్యమయేషు మధ్యమాంగుళి మధ్యపర్వప్రమాణోన్నతేషు సూర్యాదిప్రతిమానిర్మాణ ద్రవ్యేషు వక్ష్యమాణ ప్రకారేణోల్లిఖితాన్ సూర్యాదీన్మధ్యమాగ్ని దక్షిణేశానోత్తర పూర్వపశ్చిమనిర్ఋతి వాయుదిగ్భాగేషు నిదధీత ॥ తత్రాపరవిశేషః ॥ స్కందపురాణోక్తః- శుక్రార్కౌ ప్రాఙ్ముఖౌ జ్ఞేయౌ గురుసౌమ్య ఉదఙ్ముఖౌ । ప్రత్యఙ్ముఖశ్శనిస్సోమశ్శేషా దక్షిణతోముఖా ఇతి ॥ ఆదిత్యాభిముఖానేవైతాన్ గ్రహాన్ దిక్స్థాపయేత్ - తథాచ చింతామణౌ ॥ ఆదిత్యాభిముఖాస్సర్వే సాధిప్రత్యధిదేవతాః । స్థాపనీయా మునిశ్రేష్ఠా నాంతరేణ పరాఙ్ముఖాః ॥ అధిదేవతా ప్రత్యధిదేవతా ఉచ్యంతే- నాంతరేణేత్యాదిత్యస్యాస్యచ స్థాపితగ్రహస్య మధ్యేన్యే గ్రహానస్థాపనీయా ఇత్యర్థః ॥ నపరాఙ్ముఖాస్థాపనీయా ఇత్యర్థః ॥ నచ పరాఙ్ముఖా స్థాపనీయాః ॥ ఏవముత్తరతోపి పూర్వోత్తర ఈశానభాగే దక్షిణపూర్వకే ఆగ్నేయ్యాందిశి దక్షిణ పశ్చిమ నైర్ఋతిప్రదేశే పశ్చిమోత్తరతః వాయవ్యేశుక్లతండులైర్గ్రహస్థాపనాయ దేశం స్థండిలవేదింవా పరిపూర్య శుక్లతండులానాపూర్య తత్తద్వర్ణ తండులైరుపలక్షితేషు ప్రదేశేష్వాదిత్యాదీన్ గ్రహాన్ త్వసావాయతనానతిక్రమేణ స్థాపయేన్నిదధ్యాత్- అథవా తత్తద్వర్ణ తండులోపలక్షితేషు ప్రదేశేషు గ్రహప్రతిరూపకాన్వా శుక్లతండులైః కృత్వా స్థాపయేత్ప్రతిష్ఠాంకుర్యాత్ ॥ గ్రహలక్షణాన్యపి మత్స్యపురాణే ॥ పద్మాసనః పద్మకరః పద్మగర్భసమద్యుతిః । సప్తాశ్వస్సప్తరజ్జుశ్చ ద్విభుజస్స్యాత్సదారవిః ॥ శ్వేతశ్శ్వేతాంబరధరో దశాశ్వశ్శ్వేతభూషణః । గదాపాణిర్ద్విబాహుశ్చ కర్తవ్యోవరదశ్శశీ ॥ రక్తమాల్యాంబరధరశ్శక్తిశూలగదాధరః । చతుర్భుజో మేషగమో వరదస్స్యాద్ధరాసుతః ॥ పీతమాల్యాంబ

రథవరః కణీకారాందళద్యుతిః । ఖడ్గచర్మగదాపాణి స్సింహస్థో వరదో బు
ధః ॥ గురుశుక్రయోః లక్షణమాహ ॥ దేవదైత్యగురూతద్వ త్పీతశ్వేతౌచ
తుర్భుజౌ। దండినౌవరదౌకార్యౌ సాక్షసూత్రకమండలూ॥ ఇంద్రనీలద్యుతి
శ్శూలీవరదోగృధ్రవాహనః । బాణబాణాసనధరః కర్తవ్యోర్కసుతస్స
దా॥ కరాళవదనః ఖడ్గచర్మశూలీవరప్రదః । నీలసింహాసనస్థశ్చ రాహురత్ర
ప్రశస్యతే । ధూమ్రాద్విబాహవస్సర్వేగదినోవికృతాననాః। గృధ్రాసనగ
తానిత్యం కేతవస్స్యుర్వరప్రదాః ॥ నవగ్రహసాధారణ ధర్మత్వాత్రచ
తుర్ణాంచరణేపిచ కేతోస్సంఖ్యామాహ ॥ సర్వేకిరీటినః కార్యాగ్రహాలోక
హితావహాః। ద్వాదశాంగంలిఖేద్రవిం సోమంతుద్విగుణంలిఖేత్ ॥ భౌమం
నవాంగుళంచైవ గురుంచైవషడంగుళమ్॥ బుధంభూమిసుతంసౌరించతుస్త్రి
ద్వ్యంగుళంలిఖేత్ । సోమార్ధాంగుళిం రాహుం కేతుంద్వ్యర్ధమంగుళిమ్ ॥
ఏవమగ్ని ప్రణయనానంతరం గ్రహవేదికాయాం ముక్తస్థానేషుసూర్యాది
ప్రతిమాపధాయ వ్యాహృతిభిరావాహ్యస్థాపయేత్- అత్రాయం ప్రయో
గః ॥ ప్రణవస్యపరబ్రహ్మఋషిః - గాయత్రీఛందః - పరమాత్మాగ్నిదే
వతా - వ్యాహృతీనాంక్రమేణజమదగ్నిభరద్వాజభృగవోఋషయః- అ
గ్నివాయుసూర్యాదేవతాః- సూర్యావాహనేవినియోగః - ఓంభూ
ర్భువస్సువః-కళింగదేశోద్భవకాశ్యపగోత్ర సూర్యఇహాగచ్ఛేత్యావా
హ్య॥ ఇహతిష్ఠేతి రక్తపుష్పాక్షతైః స్థాపయేత్- ఓంభూర్భువస్సువః-
యమునాదేశజ ఆత్రేయసగోత్రసోమఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్యశ్వేతపుష్పాక్ష
తైరిహతిష్ఠేతి స్థాపయేత్- ఓంభూర్భువస్సువః అవంతీసముద్భవభార
ద్వాజసగోత్రభౌమేహాగచ్ఛేత్యావాహ్యరక్తపుష్పాక్షతైరిహతిష్ఠేతిస్థా
పయేత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః- మాగధదేశోద్భవ ఆత్రేయసగోత్ర బు
ధఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్యపీతపుష్పాక్షతైరిహతిష్ఠేతిస్థాపయేత్॥ ఓంభూ
ర్భువస్సువః - సింధుదేశోద్భవఆంగీరసగోత్రబృహస్పతేఇహాగచ్ఛేత్యా

వాహ్యపీతపుష్పాక్షతైరిహాతిష్ఠేతి స్థాపయేత్ - ఓంభూర్భువస్సువః-భో
జకటదేశోద్భవ భార్గవగోత్ర శుక్రఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య పీతపు
ష్పాక్షతైరిహాతిష్ఠేతిస్థాపయేత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః - సౌరాష్ట్రదే
శజ కాశ్యపగోత్రశనైశ్చరేగచ్ఛేత్యావాహ్యకృష్ణపుష్పాక్షతైరిహాతిష్ఠే
తిస్థాపయేత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః - వైరాటికాపురోద్భవపైఠీనస గో
త్ర రాహో ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య - కృష్ణపుష్పాక్షతైరిహా తిష్ఠేతి స్థాప
యేత్ ॥ ఓంభూర్భువస్సువః- అన్తర్వేదిసముద్భవజైమినిసగోత్ర కేతో
ఇహాగచ్ఛేత్యావాహ్య ధూమ్రపుష్పాక్షతైరిహాతిష్ఠేతి స్థాపయేత్ ॥ స్కా
న్దపురాణే ॥ జన్మభూగోత్రమేతేషాంజన్మస్థానసుఖానిచ । యోజ్ఞాత్వా
కురుతే శాంతింగ్రహాస్తేనావమానితాః ॥ ఉత్పన్నోఽర్కః కళింగేషు యము
నాయాంచ చంద్రమాః । అంగారకస్త్వవంత్యాం తు మగధేషు హిమాం
శుజః ॥ సైంధవేషుగురుర్జాతశ్శుక్రోభోజకటే తథా । శనైశ్చరస్తు సౌ
రాష్ట్రే రాహుర్వైరాటికాపురే ॥ అంతర్వేద్యాంతథా కేతురిత్యేతాగ్ర
హాభూమయః । ఆదిత్యః కాశ్యపో గోత్ర ఆత్రేయశ్చంద్రమాభవేత్ ॥ భర
ద్వాజో భవేద్భౌమస్తథాత్రేయశ్శశాంకజః । సురపూజ్యోంగిరాగోత్రశ్శు
క్రో వై భార్గవస్తథా ॥ శనిస్తుకాశ్యపభవో రాహుః పైఠీనసస్తథా । కేత
వో జైమినీయాశ్చ గ్రహాలోక హితావహాః ॥ భానురంగారకో రక్తశ్శు
క్లౌ శుక్రనిశాకరౌ । సోమపుత్రోగురుశ్చైవతావుభౌ పీతకౌ స్మృతౌ ॥ కృ
ష్ణం శనైశ్చరం విద్యాద్రాహుంచిత్రం చ కేతవః । కృష్ణరూపగుణైర్యుక్తాన్
వ్యాహృత్యావాహయేత్తతః ॥ ఏవంసూర్యాదీనావాహ్య స్థాప్యాథా
ధిదేవతాః । ఓంభూర్భువస్సువః- ఈశ్వర ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి శ్వేతపుష్ప
తండులైస్సూర్యస్యదక్షిణపార్శ్వే ఈశ్వరం ॥ ఓంభూర్భువస్సువః - ఉమే ఇ
హాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి సూర్యస్యదక్షిణపార్శ్వే ఉమాం ॥ ఓంభూర్భువస్సు
వః- స్కందఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి భౌమస్య దక్షిణపార్శ్వే స్కందం - ఓం

భూర్భువస్సువః- విష్ణో ఇహాగచ్ఛ ఇహతిష్ఠ ఇతి బుధస్య పార్శ్వే విష్ణుం-ఓం
భూర్భువస్సువః- బ్రహ్మన్నిహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతిగురోర్దక్షిణపార్శ్వే బ్ర
హ్మాణం- ఓంభూర్భువస్సువః- ఇన్ద్రఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతిశుక్రస్య దక్షిణ
పార్శ్వే ఇంద్రం॥ ఓంభూర్భువస్సువః-యమఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి - శనై
శ్చరస్యదక్షిణపార్శ్వే యమం ॥ ఓంభూర్భువస్సువః-చిత్రగుప్తేహాగచ్ఛ
ఇహాగచ్ఛ ఇహతిష్ఠేతి కేతోర్దక్షిణపార్శ్వే శుక్లపుష్ప తండులైశ్చిత్రి
గుప్తంస్థాపయేత్ ॥ తతశ్చ ప్రత్యధిదేవతాశ్చస్థాపయేత్॥ ఓంభూర్భువ
స్సువః- అగ్నె ఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి ॥ శుక్లపుష్పతండులైస్సూర్యస్యవామ
పార్శ్వే అగ్నిం॥ ఓంభూర్భువస్సువః- ఆపఇహాగచ్ఛతఇహతిష్ఠత్ సోమ
స్యవామపార్శ్వే ఆపః ॥ ఓంభూః- భూమేఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి భౌమస్య
వామపార్శ్వే భూమిం- ఓంభూః- విష్ణో ఇహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి జీవస్యవా
మపార్శ్వే ఇంద్రం- ఓంభూః- ఇంద్రాణీగచ్ఛేహతిష్ఠేతి శుక్రస్యవామపా
ర్శ్వే ఇంద్రాణిమ్ ॥ ఓంభూః - ప్రజాపతేహాగచ్ఛేహతిష్ఠేతి శనైశ్చరస్య
వామభాగే ప్రజాపతిమ్ - ఓంభూః సర్పాఇహాగచ్ఛంత్విహ తిష్ఠంత్వితి
రాహోర్వామపార్శ్వే సర్పాన్ ॥ ఓంభూః బ్రహ్మన్నిహాగచ్ఛేహ తి
ష్ఠేతి కేతూనాం వామభాగే బ్రహ్మాణంశ్వేతకుసుమాక్షతైస్థాపయేత్ ॥ అధి
దేవతాదక్షిణతో వామేప్రత్యధిదేవతాః- స్థాపనీయాః ప్రయత్నేన వ్యా
హృతిభిఃపృథక్పృథక్ ॥ ఇతిసంగ్రహకారః- చింతామణౌత్వధిదేవతాస్థా
పనాప్రదేశః ప్రకారాంతరేణదర్శితః॥ సూర్యస్యైవోత్తరేశంభుముమాం
సోమస్యదక్షిణే । స్కందమంగారకస్యైవదక్షిణస్యాంనివేశయేత్ ॥ సౌ
మ్యాత్పశ్చిమతో విష్ణుం బ్రహ్మా జీవస్యపూర్వతః । ఇంద్రమైంద్ర్యాం సితాద్విద్యా
మందాదాగ్నేయతో యమమ్ ॥ రాహోర్నైరృత్యాం కాలం సర్వభు
తదయావహమ్। కేతోర్నైరృతిదిగ్భాగే చిత్రగుప్తంనివేశయేత్ ॥ ఏవంగ
హాధిదేవతాః ప్రత్యధిదేవతాః స్థాపయేత్ ॥ ఓంభూః వినాయకేహాగచ్ఛేహ

తిష్ఠేతి రాహోరుత్తరభాగే వినాయకం స్థాపయేత్ - ఓం భూః - దుర్గే ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి శనైశ్చరోత్తరభాగే దుర్గాం స్థాపయేత్ ॥ ఓం భూః - వాయో ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి సూర్యస్యోత్తరభాగే వాయుం స్థాపయేత్ - ఓం భూర్భువస్సువః - ఆకాశ ఇహాగచ్ఛేహ తిష్ఠేతి రాహోః దక్షిణపార్శ్వే ఆకాశం - ఓం భూః - అశ్వికుమారావిహాగచ్ఛతమేహ తిష్ఠతమితి కేతోర్దక్షిణపార్శ్వే శ్వేతకుసుమాక్షతైరశ్వినీకుమారౌ స్థాపయేత్ ॥ మత్స్యపురాణే ॥ వినాయకం తథా దుర్గాం వాయుమాకాశమేవ చ । ఆవాహయేద్వ్యాహృతిభిస్తథైవాశ్వికుమారకౌ ॥ సంగ్రహకారః ॥ రాహుమందదినేశానాముత్తరస్యాం యథాక్రమమ్ । గణేశదుర్గావాయూంశ్చ రాహుకేత్వోశ్చ దక్షిణే ॥ ఆకాశమశ్వినౌ చేతి పంచైతాన్ స్థాపయేత్తతః । అథైతాస్వంచోత్తరం స్థాపయేత్ ॥ ఏవం ద్వాత్రింశద్దేవతావాహ్య స్థాపయిత్వా నామమంత్రైః పూజయేత్ ॥ తద్యథా ॥ ఓం సూర్యాయ నమ ఇత్యాసనం - సూర్యాయ నమః - పాద్యమ్ - సూర్యాయ నమః - ఇత్యర్ఘ్యమ్. ఓం సూర్యాయ నమః - ఆచమనీయం - సూర్యాయ - స్నానం - సూర్యాయ - పునరాచమనీయం - సూర్యాయ వస్త్రమ్ - సూర్యాయ నమః - గంధమ్ - సూర్యాయ నమః - పుష్పాణి - సూర్యాయ నమః - ధూపమ్ - సూర్యాయ నమ ఇతి - దీపమ్ - సూర్యాయ నమ ఇతి నైవేద్యమ్ - ఏవం పూజయిత్వా నామమంత్రైః పూర్వోక్తద్వాత్రింశద్దేవతా ఆవాహనక్రమేణావాహయేత్ - అథవ తత్తన్మంత్రైస్తత్తద్దేవతా ప్రకాశకైర్వైదికైర్మంత్రైరాసనాద్యుపచారం కుర్వీత - తత్రాచమనీయదానానంతరం పంచామృతైస్స్నానం కారయేత్ - ఏతత్సకలగ్రహపూజాకరణేపి సమానమ్ ॥ ఏవం సోమాదీనామపి దుగ్ధదధ్యాజ్యమధూని ॥ అప్యాయస్వేత్యస్య మంత్రస్య గౌతమ ఋషిః - సోమాత్మకం పయో దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - క్షీరస్నానే వినియోగః - ఆప్యాయస్వేత్యాదినా క్షీరస్నానమ్ ॥ దధిక్రావ్ణ్ణ ఇత్యస్య మంత్రస్య - దధిక్రావా ఋషిః - సు

రభ్యుత్పన్నం దధిదేవతా- దధిస్నానేవినియోగః- దధిక్రావ్ణ్ణ ఇతి దధిస్నా
నమ్- శుక్రమసీత్యస్య యజుషః- ప్రజాపతిఋషిః-ఆజ్యం దేవతా-ఆజ్యస్నా
నేవినియోగః- శుక్రమసీత్యాజ్యేన స్నానమ్, స్వాదుః పవస్వేత్యస్య వేద
ఋషిః- సామాత్మికా శర్కరా దేవతా- జగతీచ్ఛందః - శర్కరాస్నానే
వినియోగః- స్వాదుః పవస్వేతి శర్కరాస్నానమ్- మధువాతా ఇత్యస్య గౌ
తమఋషిః- మధు దేవతా గాయత్రీచ్ఛందః- మధుస్నానే వినియోగః-మధు
వాతా ఇత్యాదినా మధుస్నానమ్ - ఏవం పంచామృతస్నానానంతరం పున
రాచమనవస్త్రాంతాం సపర్యాం విధాయానంతరమింద్రాదీనష్టలోకపా
లాన్ సూర్యాభిముఖానావాహ్యపూజయేత్ - శిష్టసమాచారాత్ - అత్ర
మంత్రాః- ఇంద్రంవో విశ్వతః పరీత్యస్య మంత్రస్య- మధుచ్ఛంద ఋషిః-ఇం
ద్రో దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః- ఇంద్రపూజాయాం వినియోగః - ఇంద్రం
వో విశ్వతః పరీత్యాది॥ అగ్నిందూతమిత్యస్య మంత్రస్య- మేధాతిథిఋషిః-
అగ్నిర్దేవతా గాయత్రీచ్ఛందః-అగ్నిపూజాయాం వినియోగః॥అగ్నిందూ
తమిత్యాది॥ యమాయ సోమమిత్యస్య యమఋషిః- యమో దేవతా- అ
నుష్టుప్ఛందః- యమపూజాయాం వినియోగః - యమాయ సోమమిత్యాది॥
మోషూణ ఇత్యస్య కణ్వఋషిః- నిఋృతిర్దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః
నిఋృతిపూజాయాం వినియోగః - మోషూణః పరేత్యాది- నిఋృతిర
హణాపథాత్- పరిష్టుప్తృషయాసహ- త్వంనో అగ్న ఇత్యస్య మంత్రస్య
వామదేవఋషిః- వరుణో దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - వరుణపూజాయాం వి
నియోగః-త్వంనో అగ్నే వరుణస్యేత్యాది- తవవాతాయ సుకృతస్య మంత్ర
స్య-వ్యాధ్రియశ్వ ఋషిః-వాయుర్దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః- వాయుపూ
జాయాం వినియోగః- తవవాతాయ సుకృతస్య తే - త్వష్టుర్జామాతరం
హే- సోమో ధేనుమిత్యస్య గౌతమఋషిః- సోమో దేవతా - త్రిష్టుప్ఛ
దః, సోమపూజాయాం వినియోగః - సోమో ధేనుమిత్యాది - తమీశా

మిత్యస్య గౌతమఋషిః- ఈశానో దేవతా- జగతీచ్ఛందః- ఈశానపూజా
యాంవినియోగః-తమీశానంజగత—వయం॥ పూషానో—స్యస్తయే॥ ఏతే
చమంత్రా ఉపలక్షణార్థాః॥ అథఇంద్రాది ప్రకారైర్మంత్రైరింద్రాది
పూజాకార్యా- అథవేంద్రాయనమ ఇత్యాది తద్దేవతానామమంత్రైర్లోక
పాలాన్పూజయేత్- ఏవం లోకపాలాన్సంపూజ్యాదిత్యాదీనాం గ్రహాణాం
తత్తద్వర్ణాన్ రక్తచందనప్రభృతీన్ గంధాంస్తత్తద్వర్ణాని పుష్పాణిచసమ
ర్ప్య- అధిదేవతాదిలోకపాలానాంశ్చ చందనం యథోపపన్నకుసుమానిచ
సమర్పయేత్- తతోధూపదానం చింతామణౌ॥ దినాధిప కుజాభ్యాంతు
దాపయేద్రక్తచందనమ్। చంద్రభార్గవయోశ్శ్వేనసితవర్ణం ప్రదాప
యేత్॥ కుంకుమేనతు సంయుక్తచందనం జీవసౌమ్యయోః। అగరుంచం
దనం దద్యాద్రాహుకేత్వోర్వర్ఛేషుచ। గ్రహపూర్వాణి పుష్పాణి గాయ
త్ర్యాధూపమాహరేత్॥ రవేస్సకుందురుకంధూపం శశినస్తుస్పృతాక్షతం।
భౌమే సర్జరసంచైవ అగరుశ్చబుధేస్మృతః॥ సిల్హాకం గురవేదద్యాచ్ఛుక్రే
బిల్వాగరుం తథా॥ గుగ్గులం మందవారే తు లాక్షా రాహుకేతవే। కుం
దురుకం సల్లకీరసః। సిల్హకః పిండకః। బిల్వాగరు గ్బిల్వఫల పుష్పసజ్జా
గరు- మందవారశ్శనైశ్చరః రాహుకేతవేచ, లాక్షా, పూర్వోక్తకుం
దురుకాని ధూపాః అథవా సర్వేషాం గుగ్గులురేవధూపః॥ తథాచ యాజ్ఞవ
ల్క్యః॥ ధూపో దేయశ్చ గుగ్గులురితి, ఆదిత్యాదీనాం కుందురుకాది ధూప
దానే తత్తదధిదేవతా ప్రత్యధిదేవతయోరపి తత్తద్ధూపాః వినాయకాదీ
నాం గుగ్గులురేవ- తస్య సర్వసాధారణత్వాత్ - తతో గ్రహాణాందీపంచ
త్వానైవేద్యం వక్ష్యమాణం దద్యాత్॥ చింతామణౌ॥ గుడోదనం రవేర్ద
ద్యాత్సోమాయ ఘృతపాయసమ్। లోహితాయహవిష్యాన్నం బుధాయ
క్షీరషాష్టికమ్॥ దధ్యోదనం గురోర్దద్యాచ్ఛుక్రాయచఘృతోదనమ్। మి
శ్రితం తిలమాషైశ్చ నైవేద్యంచశనైశ్చరే॥ రాహుమాంసోదనం ద

ద్యాత్తేఽతోఽశ్చిత్రాదనంతఫలేతి ॥ హవిష్యాన్నం మున్యన్నం నీవారాది॥ క్షీరమిశ్రషాష్టికోదనంపూర్వోక్తవిధనైవేద్యాభావే లాభోపపన్నోదనాని నివేదయేత్॥ యథాహ యాజ్ఞవల్క్యః॥ శక్తితో వా యథాలాభంసంసత్కృత్యవిధిపూర్వకమ్ ॥ ఏవమధిదేవతాదీనాం తత్తద్గ్రహనైవేద్యం యథాలాభోపపన్నమోదనాదివా సమర్పయేత్॥ వినాయకస్య మోదుకాదితు-ఓదనాది- ఏవం నైవేద్యం దత్వా దానాఽనంతరం గ్రహ వేదికాయాం ఈశాన దిగ్భాగే అవ్రణ కళశకమ్ ॥ బహిర్దధ్యక్షతాది భూషితం చూతాదిపల్లవసంఛన్నం చూతాశ్వత్థ వటోదుంబర పల్లవసంయుక్తం ఫలవస్త్ర యుగాన్విత మంత్రైః ప్రోక్షిత పంచరత్నం శుభం నిర్మల జలపూర్ణంపృథం కలశమక్షతానా ముపరిస్థాపయేత్॥ తత్ర కలశే వరుణమావాహయేత్ ॥ తథా గంగాదీని తీర్థాని- తథాచ ॥ మత్స్యపురాణే ॥ ప్రాగుత్తరేణ తస్మాచ్చ దధ్యక్షత విభూషితమ్ । చూతపల్లవసంఛన్నం ఫలవస్త్రయుగాన్వితమ్ । పంచరత్నసమాయుక్తం పంచవర్ణ యుతం తథా॥ స్థాపయేదవ్రణంకుంభం వరుణం తత్ర విన్యసేత్। గంగాద్యాస్సరితస్సర్వాస్సముద్రాశ్చ సరాంసిచ ॥ పంచభంగాశ్చ పూర్వోక్తాః పూర్వోక్తాఃపంచ పల్లవాః । గజాశ్వరథ్యావల్మీక సంగమాద్ధ్రదగోకులాత్ ॥ మృదమానీయ విప్రేంద్రాస్సర్వౌషధిసమన్వితామ్ ॥ స్నానార్థం విన్యసేత్తత్ర యజమానస్య శాస్త్రవిత్ ॥ సురామాంసీవచాకుష్ఠం శైలేయం రజనీద్వయమ్। శఠీచంపకముస్తాచ సర్వౌషధిగణస్స్మృతః ॥ ...

అథ వరుణావాహనమంత్రః.

తత్వాయామీత్యస్య మంత్రస్య- శునశ్శేపఋషిః- వరుణో దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- వరుణావాహనే వినియోగః, తత్వాయామీత్యాది- ఏతచ్చ ప్రదర్శనార్థం అతః అన్యైఽపి వరుణప్రకాశకై ర్వైదికైర్మంత్రైః

ర్వరుణాయనమ ఇతినామమంత్రేణవా వరుణమావాహయేత్ ॥ అథగం
గాద్యావాహనమంత్రః ॥ సర్వేసముద్రాస్సరితస్తీర్థానిజలదానదాః-
ఆయాంతు యజమానస్య దురితక్షయకారకాః॥ ఏవమాదిత్యాదిదేవతావా
హనాది వరుణస్థాపనాంతం కర్మనిర్వర్త్యపూర్వ ప్రతిష్ఠాపితాగ్నౌవక్ష్య
మాణవిధినా హోమకర్మసమాచరేత్ ॥ తత్రాన్వాధానప్రయోగః- అ
స్మిన్కర్మణ్యాదిత్యాది నవప్రధానదేవతాః॥ రుద్రాద్యానవాధిదేవతాః-
అగ్న్యాద్యానవప్రత్యధిదేవతాః । వినాయకాద్యా ఇతరాఅష్టాంగదేవ
తాః । సమిచ్చర్వాజ్యతిలవ్రీహయోహవిః । సమిచ్చర్వాజ్యమిశ్రితం తం
త్రింసాంగేనకర్మణా సద్యోయక్ష్యఇతిద్వేసమిధావగ్నౌనిక్షిపేత్ - ఏవ
మన్వాధానంవిధాయనిర్వాపః కార్యః- తత్రాయంప్రయోగః ॥ దేవస్య
త్వాసవితుః ప్రస-స్తాభ్యామ్ ॥ సూర్యాయత్వాజుష్టం నిర్వపామీతిచతు
రోముష్టీన్నిర్వపేత్ ॥ యథాష్టోత్తర శతసహస్రంవాహోమంకర్తుమి
చ్ఛంతి- ముష్టిచతుష్టయంనిర్వాప్య సంపాదిత ద్రవ్యహోమపర్యాప్తత్వే
నపూర్వోక్త నిర్వాపణానంతరం హోమపర్యాప్తద్రవ్యం తూష్ణీంనిర్వ
పేత్ ॥ ఏవంనిరూప్య దేవార్థంపాత్రైః ప్రక్షాల్యచరుత్రపయిత్వాభి
ఘార్యోదయగుద్వాస్య ప్రత్యభిఘారయేత్ ॥ కర్తవ్యామంత్రవంతశ్చర
వఃప్రతిదైవతమితి ॥ ఏవంచరుశ్రపణానంతరం యథాగృహ్యం పరిస్తర
ణాజ్యసంస్కారాంత కర్మకరణానంతరం యజమానోపి జప్యదేవతో
ద్దేశేనహోమీయ ద్రవ్యత్యాగంకుర్వీత- యజమానికతాత్యాగస్యయుగ
పదనేక ఋత్విక్సాధ్యైకకర్మణి ప్రత్యాహుతిస్వత్వత్యాగంకుర్వీత ॥ యజ
మానికతాత్యాగస్య కర్తుమశక్యత్వాత్ ॥ తత్రాయంప్రయోగః ॥ సూ
ర్యసోమభౌమ బుధబృహస్పతి శుక్రశనిరాహుకేతురుద్రోమాస్కందవిష్ణు
బ్రహ్మేంద్రయమకాల చిత్రగుప్తాగ్నిజలభూవిష్ణు శక్రేంద్రాణీ ప్రజాప
తిబ్రహ్మాగణపతిదుర్గా వాయూమాది గృహ్యోక్తధరాది దేవతాభ్యః

స్విష్టకృదగ్న్యమనివేదితం సమిచ్చర్వాజ్య తిలవ్రీహియవానంత్యజాహిత్య భిలపేత్ ॥ కేచనగృహే పాకాదోవనముద్ధృత్య గ్రహాదీనుద్దిశ్య జుహ్వతి॥ తత్ర శిష్టాచార ఏవ ప్రమాణం - ఏవముద్దేశత్యాగే హుతే ఇధ్మానాధా యాజ్యభాగౌ చక్షుషీ హుత్వా పశ్చాత్ప్రతిగ్రహమష్టావింశతిరష్టోత్తర శతమష్టోత్తర సహస్రం వా స్రువేణ హోమాః కార్యాః తత్రాపి సమిచ్చ ర్వాజ్య తిలాదయ ఇతి క్రమః- సమిధాజ్యచరుతిలాదయ ఇతి వా- అధిదేవ తాదీనామప్రధానత్వాద్ధోమే న్యూన సంఖ్యాస్వీకరణమ్-ఆసాం చ సమిధః పలాశా ఏవ మత్స్యపురాణే - క్వచన యాజ్ఞవల్క్యశ్చ ॥ అర్కః పలాశః ఖదిరస్త్వపామార్గోఽథపిప్పలః- ఔదుంబరశ్శమీదూర్వా కుశాశ్చ సమిధః క్రమాత్ । ఏకైకస్యాష్టశతక మష్టావింశతిరేవ వా ॥ హోతవ్యా మధు సర్పిర్భ్యాం దధ్నా చైవ సమన్వితా । అనేన వచనేన మధ్వాజ్య దధ్నాం సమిదంజనే సముచ్చయోఽవగమ్యతే- యాజ్ఞవల్క్యమాత్స్యయోః - హోతవ్యా మధుసర్పిర్భ్యాం దధ్నా క్షీరేణ వా పునరితి స్మృతిపురాణయోస్స్మృతేః ప్రాబల్యాత్పురాణవాక్యస్థశ్చ శబ్దో వాగ్రాహ్యః- తథాచ మధ్వాదీని సమిదంజనే వికల్పితాని- చింతామణౌ ॥ సమిధశ్చాత్ర కర్తవ్యా అష్టోత్తరసహస్రికా ॥ అష్టోత్తరశతం వాథ అష్టావింశతిరేవ చ । సమిధాం లక్షణం వక్ష్యే సంఖ్యామానం తథైవ చ । విశీర్ణా విదళా హ్రస్వా వక్రాస్సుషిరాః కృశాః ॥ అతిస్థూలాతిదీర్ఘాశ్చ సమిధః కార్యనాశనాః । విశీర్ణాయుః క్షయం కుర్యాద్విదళా పుత్రనాశినీ ॥ సుషిరా వ్యాధిజననీ కృశా చ రిపువర్ధినీ । దీర్ఘా విదేశగమనీ స్థూలా చాత్మవినాశినీ ॥ అకృశాను సమాస్థూలా ఆర్ద్రాశ్చ సపలాశినీ । ప్రాదేశాన్నాధికాన్యూనా సమిత్స్యాత్సర్వకర్మణి ॥ అర్కో నాశయతే వ్యాధిం పలాశస్సర్వకామదః । ఖదిరశ్చార్థలాభశ్చ అపామార్గస్తు పుత్రదః ॥ అశ్వత్థస్సర్వకామాయ సౌభాగ్యోదుంబరస్తథా । శమీ శమయతే పాపం దూర్వాయుశ్చ వివర్ధినీ ॥ కుశాధర్మార్థ కామ

నాం క్షకారత్కసాంవిదుః । అష్టోత్తరంతుసాహస్రం శతమష్టాధికంతథా॥
అష్టావింశతిరష్టౌవా ఏకైకస్యతుహోమయేత్ । హోమాంతేదక్షిణాంద
ద్యాచ్ఛాన్త్యర్థంపుష్టివర్ధనమ్ ॥ దేవానామపిసర్వేషాం ఉపాంశుప
రమార్థవిత్ । స్వేనస్వేనైవమంత్రేణ హోతవ్యాస్సమిధఃపృథక్ ॥ హో
తవ్యంచఘృతాద్యత్ర చరుభక్తాదికంపునః । మంత్రైర్దశాహుతీర్దద్యా
ద్ధోమోవ్యాహృతిభిఃపునః ॥ మంత్రైర్దశాహుతిరిత్యాది హోమార్థం
సంపాదితేన సమిధాదినాగ్రహేభ్యః ప్రత్యేకందశాహుతీర్దద్యాత్ - అధి
దేవతాదీనాం ప్రత్యేకంతిస్రస్తిస్రఏకాంవాదద్యాదిత్యర్థః ॥ హోమో
వ్యాహృతిభిః పునరితి ॥ భూస్స్వాహేత్యాభిస్తిసృభిస్తత్రస్తత్ర ఆహు
తయోదేయాః॥ ఉదఙ్ముఖాః ప్రాఙ్ముఖావాకుర్యాద్బ్రాహ్మణపుంగవాః।
మంత్రవంతస్స్వాదద్యాచ్చరవః ప్రతిదైవతమ్ ॥ కృత్వాతుతాన్ చరూన్
సమ్యక్ప్రతిహోమంసమారభేత్ । ఆకృష్ణేనేతిసూర్యాయ హోమఃకా
ర్యోద్విజన్మనా ॥ ఆప్యాయస్వేతిమంత్రేణ సోమాయజుహుయాత్పునః ।
అగ్నిర్మూర్ధాదివోమంత్రం భౌమాయపరికీర్తయేత్ ॥ ఉద్బుధ్యస్వా
గ్న ఇత్యేవ మంత్రంసోమసుతాయవై । బృహస్పతేఅతియదర్యఇతిదర్యచ
గురోర్మతః । అన్నాత్పరిస్రుతోరసఙ్క్రస్యేతినిగద్యతే ॥ శనైశ్చరాయచ
పునశ్శంనోదేవీతిహోమయేత్ । కయానశ్చిత్రఆభువదితిమంత్రంరాహో
రుదీరయేత్ ॥ ఆపోహిష్ఠేత్యృచాయాశ్చ స్యోనేతిస్వామినస్తథా । తథా
యమస్యచాయంగౌరితిహోమః పరికీర్తితః ॥ కాలస్యబ్రహ్మజజ్ఞానమితి
మంత్రఃప్రశస్యతే । చిత్రగుప్తస్య చాజ్ఞాతమితి వేదవిదోవిదుః ॥ అగ్నిం
దూతంవృణీమహ ఇతివహ్నేరుదాహృతః । ఉదుత్తమంవరుణఇత్యపాం
మంత్రఃపరికీర్తితః ॥ భూమేర్గపృథివ్యంతరిక్షమితి వేదేషుపాఠితః । సహ
స్రశీర్షాపురుష ఇతివిష్ణోరుదాహృతః ॥ ఇంద్రాయేంద్రోమరుత్వతఇతి
శక్రస్యకథ్యతే. ఉత్తానపర్ణేసుభగ ఇతిదేవ్యాస్సమారభేత్ । ప్రజాప

తైఃపునహోమః ప్రజాపతిరితిస్మృతః ॥ వినాయకస్యాతూన ఇతివం
త్రాహుతేస్మృతః ॥ నమోఽస్తుసర్పేభ్య ఇతిసర్పాణాంమంత్రఉచ్యతే॥ ఏవ
బ్రహ్మాయబుత్విజఇతి బ్రహ్మణ్యుదాహృతః । వినాయకస్యాత్తూన ఇతివం
త్రాహృతిస్మృతా ॥ జాతవేదసేసునవామేతి దుర్గామంత్రః ప్రకీర్తి
తః ॥ క్షేత్రపాలంశేషు మహేహీనాం తత్తద్వాయోః ప్రకీర్తితాః । ఆదిత్య
ప్రత్నేతి మంత్ర ఆకాశస్య ప్రకీర్తితః । ఏషాఉషా పూర్వ్వేతి అశ్వినో
ర్మంత్ర ఇష్యతే ॥ పూర్ణాహుతించ మూర్ధానం దివ ఇత్యభి పాత
యేత్ ॥ అథ హోమమంత్రాః ॥ ఆకృష్ణేనేతి సూర్యమంత్రస్య హిరణ్య
స్తూపఋషిః- సవితా దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః సూర్యప్రీతయే సమిదాదిసం
పాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః - ఆకృష్ణేనేతి మాధ్యందినపాఠః- తైత్తి
రీయాణాంతు ॥ ఆసత్యేనేత్యాది ॥ విపశ్యన్నాన్నవహేత్యంతం- అప్యాయ
స్వాహేతి సోమమంత్రస్య గౌతమఋషిః-సోమోదేవతా-గాయత్రీచ్ఛం
దః ॥ సోమప్రీతయే సమిదాది ద్రవ్యహోమేవినియోగః - ఇమందేవేతి
మధ్యందినశాఖాపఠితస్య సోమమంత్రస్య గౌతమఋషిః । సోమోదేవ
తా-త్రిష్టుప్ఛందః- అగ్నిమూర్ధేత్యంగారకమంత్రస్య- విరూపఋషిః-
అంగారకోదేవతా- గాయత్రీఛందః-అంగారకప్రీతయే సమిదాది సంపా
దిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః- అగ్నిమూర్ధా ఇత్యాది ॥ ఉద్బుధ్యస్వేతి
బుధమంత్రస్య- అగ్నిఋషిః- బుధోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- సమిదాదిసం
పాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః - ఉద్బుధ్యస్వేత్యాది ॥ అగ్నే వివస్వ
యంసుష ఇతి- బుధమంత్రస్య ప్రస్కణ్వఋషిః, బుధోదేవతా - బృహతీ
చ్ఛందః- బృహస్పతే అతీత్యాది బృహస్పతి మంత్రస్య- గృత్సమదఋషిః-
బృహస్పతిర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- బృహస్పతి ప్రీతయేసమిదాది సంపాది
తద్రవ్యహోమే వినియోగః ॥ బృహస్పతేత్యాది- బృహస్పతే పరిదీయేతి
బృహస్పతిమంత్రస్య- అప్రతిరథఋషిః- బృహస్పతిర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛం

దః అన్నాత్పరిస్రుతోరసమిత్యాది- తైత్తిరీయ శాఖాపఠితస్య. శుక్రమం
త్రస్య వైశ్వదేవకాండాంతః పాఠిత్వాద్విశ్వే దేవా ఋషయః- శుక్రోదే
వతా-షట్పదాజగతీచ్ఛందః-శుక్రప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదిత ద్రవ్యహో
మేవినియోగః- అన్నాత్పరిస్రుతోరసమిత్యాది॥ అయంమంత్ర స్తైత్తిరీయ
బ్రాహ్మణద్వితీయకాండే సమామ్నాతః- తస్మిన్ననువాక ఆద్యంతయోః ఋ
తేన సత్యమింద్రియమిత్యాదివాక్య చతుష్టయం సమామ్నాతమ్ - మధ్యేపి
తత్రర్తేన సత్యమింద్రియమిత్యేకం వాక్యంపఠితమ్_ అయంచ మధ్యపాఠి
నిఋతేనేత్యాది వాక్యచతుష్టయస్యానుషంగద్యోతనార్థః- అత ఏవా
ద్యంతయోర్వాక్యచతుష్టయస్య సమామ్నాతస్యాన్నాత్పరిస్రుతస్యైవమా
ధ్యందినశాఖానుసారేణ శ్రీసరస్వతీంద్రా ఋషయః- శుక్రో దేవతా- అతి
జగతీచ్ఛందః- చింతామణౌ తు- ప్రజాపతిఋషిః- జగతీచ్ఛంద ఇత్యుక్తం-
తచ్ఛాఖాంతరాభిప్రాయేణ - శుక్రంతే అన్యదితి శుక్రమంత్రస్య భరద్వా
జఋషిః- శుక్రో దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః ॥ శన్నో దేవీరితి శనైశ్చరమం
త్రస్య సింధుద్వీపఋషిః- శనైశ్చరో దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - శనైశ్చ
రప్రీత్యర్థే సమిదాదిసంపాదిత ద్రవ్యహోమే వినియోగః ॥ శన్నోదేవీ
రిత్యాది శమగ్నిరితి శనైశ్చరమంత్రస్య- సింధుద్వీపఋషిః- శనైశ్చరో దే
వతా- ఉష్ణిక్ఛందః- కయానఇతి రాహుమంత్రస్య వామదేవఋషిః- రా
హుర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః- రాహుప్రీత్యర్థే సమిదాది సంపాదితద్ర
వ్యహోమే వినియోగః - కయానశ్చిత్ర ఇత్యాది - కాండాత్కాండా
త్ప్రరోహంతీతి రాహుమంత్రస్య- రాహుర్దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- కే
తుంకృణ్వన్నితి కేతుమంత్రస్య- మధుచ్ఛంద ఋషిః, కేతుర్దేవతా - గా
యత్రీచ్ఛందః- సమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమే వినియోగః ॥ కేతుం
కృణ్వన్నిత్యాది ॥ అథాధిదేవతామంత్రాః- ఆవో రాజానమితి సూర్యా
ధిదేవతా భగాతరుద్రమంత్రస్య వామదేవఋషిః- త్రిష్టుప్ఛందః - రుద్రప్రీ

తయే సమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః- ఆవో రాజానమి
త్యాది ॥ త్రియంబకమంత్రస్య వసిష్ఠఋషిః- రుద్రోదేవతా- అనుష్టుప్ఛం
దః- కద్రుద్రాయేతి- రుద్రమంత్రస్య- కణ్వఋషిః - రుద్రోదేవతా - గా
యత్రీచ్ఛందః- ఆపోహిష్ఠేతి సోమాధిదేవతా- భూతోమామంత్రస్య సిం
ధుద్వీపఋషిః- ఉమాదేవతా- గాయత్రిచ్ఛందః- ఆపోహిష్ఠేత్యాది-గౌ
రీమిమాయేత్యుమామంత్రస్య- దీర్ఘతమాఋషిః- ఉమాదేవతా - జగ
తీచ్ఛందః శ్రీశ్చఇత్యుమామంత్రస్య- ప్రజాపతిఋషిః- ఉమాదేవతా-అను
ష్టుప్ఛందః- హ్రీశ్చతఇతి తైత్తరీయపాఠః- సోనాపృథివీతి మంగళాధిదే
వతా భూతస్కందమంత్రస్య- దీర్ఘమేధాతిథిఋషిః- స్కందోదేవ
తా- గాయత్రీచ్ఛందః- స్కందప్రీతయే సమిదాది సంపాదితద్రవ్యహో
మేవినియోగః- స్యోనాపృథివీ। యస్కందఇతిస్కందమంత్రస్య- మేధా
తిథిఋషిః- మేధాదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- చింతామణౌతు ॥ యదస్కం
దమంత్రస్య- మేధాతిథిఋషిః- స్కందోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - ఇ
త్యుక్తం తన్మంత్రాంతరం - ఇదంవిష్ణురితి బుధాధిదేవతా భూతవిష్ణుమం
త్రస్య మేధాతిథిఋషిః- విష్ణుర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః- విష్ణుప్రీతయే
సమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః- ఇదం విష్ణురిత్యాది- స
హస్రశీర్షేతివిష్ణుమంత్రస్య- నారాయణఋషిః- పురుషోదేవతా-అను
ష్టుప్ఛందః- త్వమిత్సమిథవసీతి బృహస్పతిప్రత్యధిదేవతా - భూతభగ
మంత్రస్య। భార్గవఋషిః । బ్రహ్మాదేవతా । బృహతీచ్ఛందః- బ్రహ్మప్రీ
తయే సమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః - త్వమిత్సమిథవ
త్యాది । బ్రహ్మణాతే బ్రహ్మయుజేతి బ్రహ్మమంత్రస్య- విశ్వామిత్రఋషిః
బ్రహ్మాదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । ఇంద్రమిద్దేవతాతయఇతి శక్రాధిదే
తా భూతేంద్రమంత్రస్య । మేధాతిథిఋషిః- ఇంద్రోదేవతా - త్రిష్టుప్ఛం
దః- ఇంద్రప్రీతయే సమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమేవినియోగః-శం

మిద్ధేవతాతయ ఇత్యాది । ఇంద్రా మేంద్రో మరుత్వత ఇతీంద్రమంత్రస్య
కాశ్యపఋషిః । ఇంద్రంవో విశ్వత స్పరీతీంద్రమంత్రస్య । మధుచ్ఛందఋ
షిః । ద్వయోరపి ఇంద్రో దేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః- అయంగౌరితి శస్య
ధిదేవతా భూతయమమంత్రస్య సర్వరాజ్ఞఋషిః।యమోదేవతా।గాయ
త్రీఛందః - యమప్రీతయే సమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమే వినియో
గః । బ్రహ్మజిజ్ఞాసమిత్యాది । కాషికరసీత్యాది- కాలమంత్రస్య యజుస్సో
మఋషిః। కాలో దేవతా। అథవా కాషికకదసీత్యస్య। ఇరింబఋషిః। కాలో
దేవతా।త్రిష్టుప్ఛందః।యమాయమధుమత్తమమితి కాలమంత్రస్య।యమ
ఋషిః । కాలో దేవతా బృహతీచ్ఛందః అనాజ్ఞాతమితి కేచిత్వధిదేవతా
భూత చిత్రగుప్తమంత్రస్య వైశ్వదేవకాండే సమామ్నానా ద్విశ్వేదేవా
ఋషయః - చిత్రగుప్తప్రీతయే సమిదాది సంపాదితద్రవ్యహోమే విని
యోగః । అనాజ్ఞాతమిత్యాది - చింతామణౌతు - అనాజ్ఞాతమితిమంత్ర
స్య । సోమఋషిః । చిత్రగుప్తో దేవతా । జగతీచ్ఛందఇత్యుక్తమ్ । అత్రా
యమభిప్రాయః ॥ సౌమ్యకాండేసమామ్నానాత్సోమస్యఋషిత్వమ్ । శా
ఖాంతరాభిప్రాయేణ- చిత్రావసోస్వస్తితఇతి చిత్రగుప్తమంత్రస్య- య
జుషామాగ్నేయకాండాంతః పాతిత్వాదగ్నిఋషిః । చిత్రగుప్తో దేవతా-
చింతామణౌతు ॥ చిత్రావసోస్వస్తిత ఇతిప్రజాపతిరుషిః । చిత్రగుప్తో దే
వతా । అనుష్టుప్ఛందః । తత్రాపి పూర్వోక్తఏవాభిప్రాయః ॥ సచిత్రచిత్ర
మితి చిత్రగుప్తమంత్రస్య । భరద్వాజఋషిః ॥ చిత్రగుప్తో దేవతా । త్రిష్టు
ప్ఛందః । ఇత్యధిదేవతామంత్రాః ॥ అథ ప్రత్యధిదేవతామంత్రాః । అగ్నిం
దూతమితి సూర్యస్య ప్రత్యధిదేవతా భూతాగ్నిమంత్రస్య । మేధాతిథిరు
షిః । అగ్నిర్దేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః । సంపాదిత సమిదాది ద్రవ్య
హోమేవినియోగః । ఉదుత్తమమిత్యాది । పృథివ్యంతరిక్షమితి మంగళప్ర
త్యధిదేవతా భూతపృథివీమంత్రస్య ప్రజాపతిరుషిః । పృథ్వీదేవతా । ఉ

ష్టిక్ఛందః। అనుష్టుబ్వా। పృథివీప్రీతయే సమిదాదిద్రవ్యహోమే వినియోగః- పృథివ్యంతరిక్షంద్యౌరాప ఇత్యాది॥ సహస్రశీర్షా పురుష ఇతిబుధ ప్రత్యధిదేవతా భూతవిష్ణుమంత్రస్య నారాయణఋషిః। విష్ణుర్దేవతా, అనుష్టుప్ఛందః। విష్ణుప్రీతయేసంపాదిత ద్రవ్యహోమే వినియోగః-ఇంద్రామేంద్రోవరుత్వేత ఇతిబృహస్పతి ప్రత్యధిదేవతాభూతేంద్ర మంత్రస్యాపఋషిః॥ ఇంద్రోదేవతా। గాయత్రీఛ్ఛందః। ఇంద్రప్రీతయె సమిదాదిద్రవ్యహోమే వినియోగః। ఉత్తానపర్ణే సుభగఇతిశుక్ర ప్రత్యధిదేవతాభూత శచీమంత్రస్యవివాసఋషిః। ఇంద్రాణీదేవతా - అనుష్టుప్ఛందః- ఇంద్రాణీప్రీతయే సమిద్ద్రవ్యహోమే వినియోగః- ఉత్తానపర్ణఇత్యాది॥ చింతామణౌతు॥ ప్రజాపతిఋషిః॥ తచ్ఛాఖాంతర పాఠాంతరానుసారేణ ప్రజాపతేనత్వదితి శని ప్రత్యధిదేవతా భూతప్రజాపతిమంత్రస్య హిరణ్యగర్భఋషిః- ప్రజాపతిర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః। ప్రజాపతిప్రీతయే సమిదాదిద్రవ్యహోమే వినియోగః॥ ప్రజాపతఇత్యాది-నమో అస్తుసర్పేభ్యఇతి రాహుప్రత్యధిదేవతా భూతసర్పమంత్రస్య - సర్పరాఋషిః। సర్పోదేవతా అనుష్టుప్ఛందః - సర్పప్రీతయేసమిదాది ద్రవ్యహోమే వినియోగః ॥ నమోఅస్తు సర్పేభ్యఇత్యాది - ఏషబ్రహ్మేతికేతప్రత్యధిదేవతాభూత బ్రహ్మమంత్రస్య వైశ్వదేవకాండాంతః పాతిత్వే విశ్వేదేవాఋషయః। బ్రహ్మాదేవతా ద్విపదాగాయత్రీఛ్ఛందః। బ్రహ్మప్రీతయె సమిదాది సంపాదిత ద్రవ్యహోమే వినియోగః ॥ ఏషబ్రహ్మేత్యాది॥ ... ...

ఇతి ప్రత్యధిదేవతామంత్రాః.

అథ వినాయకాది పంచమంత్రాః

ఆతూనఇతి వినాయకమంత్రస్య- కుసీదఋషిః- వినాయకో దేవతా-
గాయత్రీచ్ఛందః- ఆతూనఇంద్రక్షు—స్తిదక్షిణే స్వాహా - జాతవేదసఇ
తిదుర్గామంత్రస్య- కాశ్యపఋషిః- దుర్గాదేవతా-అనుష్టుప్ఛందః-దు
ర్గాప్రీతయేసమిదాదిసమ్పాదితద్రవ్యహోమే వినియోగః-జాతవేదసఇ
త్యాది॥ కాణాసమూరితివాయుమంత్రస్య - త్రితఋషిః - వాయుదేవ
వతా- త్రిష్టుప్ఛందః-వాయుప్రీతయే సమిదాదిసమ్పాదితద్రవ్యహోమేవిని
యోగః- కాణాసిషుమర్షీనామ్-ద్వితా స్వాహా॥ ఆదిప్రత్నస్యేత్యాకాశ
మంత్రస్య- గృత్సఋషిః- ఆకాశోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - ఆకాశప్రీ
తయేసమిదాదిసంపాదితద్రవ్యహోమేవినియోగః - ఆదిప్రత్నస్య రేత
సోజ్యోతింపశ్యతివాసరమ్- పరియదిధ్యతేస్వాహా॥ఉషోఉషేత్యశ్విమంత్ర
స్య- ప్రస్క— ఋషిః-అశ్వినాదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః-అశ్విప్రీతయేవి
నియోగః- ఉషోఉషా అపూర్వావ్యుచ్ఛతి ప్రియాదివః- సుషేవామశ్వినా
బృహత్స్వాహా- ఏభిర్మంత్రైర్మన్వార్యానావాహ్యదేవతానాం పూర్వో
క్తప్రకారేణహోమంకృత్వాజయాదిహోమప్రకరణపఠితజయాదీహు
త్వాప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్హుత్వామూర్ధానందివఇత్యనేన పూర్ణాహు
తింజుహుయాత్ ॥ మూర్ధానమితిపూర్ణాహుతిమంత్రస్య- భరద్వాజ
ఋషిః- వైశ్వానరోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - పూర్ణాహుతిహోమేవిని
యోగః- మూర్ధానందివఇత్యాది - ద్వయంచ - పూర్ణాహుతిఃఫలస
హితాభవతి- కేచనస్విష్టకృద్ధోమపక్షేప్రాయశ్చిత్తాహుతిభ్యః పూర్వంజ
యాదిహోమానంతరంస్విష్టకృద్ధోమః ॥ జయాదిహోమప్రకరణ పక్షే ప్రా
యశ్చిత్తాహుతిభ్యఃపూర్వమేవస్విష్టకృత్ ॥ తథాహగోభిలః ॥ ప్రాక్స్వి
ష్టకృతఆవాపఇతి- అస్యార్థః॥ ఆవాపఃప్రపక్షేపః- గ్రహయజ్ఞేచసమిదా

మేప్యంతే।
దివాహోమావిహితాః- జయాదయో హి కర్మసిద్ధికామేన హోమాః బహుధన
స్సమృద్ధికామేన ప్రక్షిప్యంత ఇత్యావాపా జయాదయః ॥ ఏవ మ్ప్రత్యా-
ప్యావాపశబ్దస్యార్థో జ్ఞేయః - ఆవాప స్విష్ట కృత స్విష్ట కృద్ధోమాన్తం
గ్భవతీతి- అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహేతి స్విష్టకృద్ధోమమంత్రః-అథవా
శ్వాండహోమప్రకరణోక్తా మంత్రా గ్రాహ్యాః ॥ అతశ్చ స్విష్టకృద్ధోమ
త్ప్రాక్ శాఖోక్త ప్రకారేణ జయాదిహోమ ప్రభృతీనుపహోమాన్ హుత
త్వా బహిర్నిరంజనపరిధిప్రహరణాది ప్రాయశ్చిత్తాంతం కర్మ నిర్వర్త్య
ఫలభూయస్త్వకామో వసోర్ధారాం పాతయేదనలోపరి - ఔదుమ్బ
మదార్ద్రం చ బుజ్వీం కోటరవర్జితామ్ । బాహుమాత్రాం స్రుచం
త్వా తత్ స్తంభద్వయోపరి ॥ ఘృతధారాం తథా సవ్యాగ్నేరుపరి పా
తయేత్ । జపయేత్సూక్తమాగ్నేయం వైష్ణవం రౌద్రమైందవమ్॥ మహా
వైశ్వానరం సామ జ్యేష్ఠసామ చ పాఠయేత్ । వహ్నేరుపరి స్తంభద్వయవి
తామౌదుంబరీముక్తప్రమాణాం స్రుచం నిధాయ తదుపరి శృంఖలావిధృ
నిర్మలఘృతపూరితేన కుంభేన యవమాత్రచ్ఛిద్రేణాజ్యం ముంచన్నగ్నే
రివసోర్ధారాం పాతయేత్ ॥ తస్యాం ఘృతధారాయాం స్రుక్ప్రవి
మాగ్నేయాదీని సూక్తాని జాపయేత్ ॥ తత్రాగ్నేయమగ్నిమీళే పురో
హితమిత్యాది మధుచ్ఛంద ఆర్షం- గాయత్రీచ్ఛందస్కం- వైష్ణవం తు వి
ష్ణోర్నుకమిత్యాది ॥ షడృచం ఛందస్కం రౌద్రం । ఆ తే పితరితి పంచదశర్చ
గృత్సమదార్షం త్రైష్టుభమైందవమ్ ॥ స్వాదిష్ఠయేత్యాది దశర్చం గా
త్రిమ్ । మహావైశ్వానరాఖ్యే అరణ్యకే షష్ఠే ప్రపాఠకే సామద్వయమ్-
చ్ఛవైశ్వానరార్షమ్- వైశ్వానరదైవతమ్- జగతీపఙ్క్త్యా బృహతీ
స్కం జ్యేష్ఠసామ తు- మూర్ధానం దివ ఇత్యస్యామృచి గీతం- తచ్ఛభర
జార్షం- వైశ్వానరదైవతమ్- త్రైష్టుభమ్- వసుధారాయా విహితాశ్చ
[illegible]

నాంగీత్వాత్మకస్యసామ్నోలిఖితుమశక్యత్వాన్నైవతాన్యాగ్నేయాదిసూక్తా
ంపారతోనప్రదర్శితాని- ఏతేషామాగ్నేయాదిసూక్తానా మనేకత్వాత్॥
యానిజాగ్నిమీళేవిష్ణోర్నుకం వీర్యాణిసావ్యధిష్టయేతి ప్రతిసూక్తాని దర్శి
తాని ॥ అథఅన్యాన్యపి ఆగ్నేయాదిదైవతాని స్వస్వశాఖాసమామ్నాతా
యథాభ్యాంశ్చరేత్ ॥ యేచసూర్యసోమాది ప్రకాశకా ఆకృష్ణేనేత్యేవ
ాదిప్రకాశకా ఆకృష్ణేనేత్యేవ మాదయోయథాభ్యాసంపఠేత్ । పాశా
ాదికర్మసుగ్రాహ్యాస్తథాతత్తదాపాదనేష్వపి విజ్ఞేయం అథప్రకృతోప
యుక్తామీమాంసాప్రస్తూయతే- తద్యథా ॥ చతురవస్థోవిధిః । ఉత్పత్తిః
వినియోగవిధిః- ప్రయోగవిధిః - అధికారవిధిః- ఇతి అజ్ఞాతజ్ఞాపనముత్ప
త్తివిధిః - ఏతచ్చ మీమాంసాయాం ద్వితీయాధ్యాయ ప్రథమశేషత్వజ్ఞాప
న- వినియోగవిధిః- ఏతచ్చ తృతీయాధ్యాయ జ్ఞాపనమ్ - యత్ప్రీతిపా
ల్యం ప్రయోగవిధిః- ఇతికర్తవ్యతావిధిః - అంగానాంక్రమాదివిధిరిత్య
ః ॥ ఏతచ్చతుర్థపంచమాధ్యాయయోః ప్రమేయం కర్మపదసంబ
బోధనమ్ । కర్తృవిశేషవిధిరితియావత్ - ఏనంచ విధిషష్ఠాధ్యాయప్ర
యః ఏవంస్థితేపంచవిధయః ॥ యత్ర పృథగ్వాక్యాన్యుత్పత్తి వినియో
బ్ర విధామకానివిధ్యంతే ॥ తత్రచత్వారో విధయశ్చతుర్భిర్వాక్యై
క్త త్పద్యతే- యత్ర త్రీణ్యేవవాక్యాని తత్ర యథాయోగంత్రిభిరేవ వా
తి ర్విధిచతుష్టయనిర్వాహః- యత్రతు ద్వేతత్ర ద్వాభ్యాం విధిచతుష్ట
బు వృత్తిః ॥ యత్రచైకంతత్రైకమేవవాక్యం విధ్యవస్థాచతుష్టయమను
త్యేవంమీమాంసకనిర్ణయః ॥ ఏవమేవప్రకృతేష్వావాహనార్ఘప్ర
విసర్జనాంతేషూపచారేషు యత్రయత్రపృథఙ్మంత్రావిహితాస్తత్ర
పి త్రతైస్తైర్మంత్రైస్తేఽపచారాఃకర్తవ్యాః- యేషూపచారేషు విశేష
నవినియుక్తామంత్రాస్తేష్వప్యుపచారేషు తత్తద్దైవతాప్రకాశకాఆవా
నాదిషు వినియుక్తామంత్రాః ॥ కర్తృచ్ఛాయావిశేషతాం విశేషతాం

భజంతే ॥ యద్యప్యగ్నిర్మూర్ధాదివ ఇత్యాదయో మంత్రా అగ్న్యాదిప్ర
కాశకత్వేన అగ్న్యాదిదేవతానామాదిప్రకాశకాస్తథాప్యైంద్యా గార్హ
పత్యాదికముపతిష్ఠత ఇతి ప్రకాశకాయుచః శ్రుత్యా గార్హపత్యాద్యుక్తిరి
వాగ్నిర్మూర్ధాదివ ఇతి మంత్రం భౌమాయ కీర్తయేత్యాదిపూర్వప్రద
ర్శితవాక్యైరగ్నిర్మూర్ధేత్యాది మంత్రాణాం భౌమాదిశేషత్వబోధ
నాదగ్న్యాది పదేషు యథాకథంచిద్వ్యుత్పత్తిరవగంతవ్యా-సా చ వ్యుత్పత్తిరే
వం- గత్యర్థాభిధానోరగ్నిశబ్ద ఉత్పన్నః ॥ భౌమేపి గమనశీలః- అథవాగ్ని
వర్ణత్వాద్భౌమస్యాగ్నిశబ్దవాచ్యత్వమ్- ఉద్బుధ్యస్వాగ్న ఇత్యత్ర ఆవతీతి
శ్రుతిః॥ అన్నాత్పరిస్రుతోరసమితి మంత్రేపి పానం శుక్రమంధస ఇతి శుక్ర
పదం వా యథా శుక్రే వర్తతే ॥ శన్నోదేవీరితి మంత్రే శని నామస్మారకస్య
వర్ణద్వయస్య విద్యమానత్వాత్స మంత్రశ్శనిద్యోతకః। కయానశ్చిత్ర ఆభువ
దితి చిత్రపదం ప్రయుజ్యతే॥ చిత్రశ్చ రాహుర్యతశ్శిరసాలక్ష్యతే ॥ అనడ్వై
వనితా— అశ్వ సన్నిభా సర్వానాపహరా నిత్యమతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే॥
లోహదానమంత్రః ॥ యస్మాత్సర్వాణి కర్మాణి త్వదాధారాణి సర్వదా ।
హే లోహ లాంగలాదీని తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ ఛాగదానమం
త్రః- ఛాగత్వం సర్వయజ్ఞానా మాహుతిత్వే వ్యవస్థితః । యానం విభావ
సోశ్చత్వ మతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ తత్ర గ్రహాలాక్తాది దక్షిణాభా
వే సర్వేభ్యో యథాశక్త్యలంకృతాం స్వేక్తై కాంగాం దద్యాత్ ॥ తత్ర గోదా
నమంత్రః ॥ గవామఙ్గేషు తిష్ఠంతి భువనాని చతుర్దశ । యస్మాత్తస్మాచ్ఛు
భం మేస్యాదిహలోకే పరత్ర చ ॥ సర్వేష్వపిచ దక్షిణాపక్షేషు పూర్వోక్తద
క్షిణావ్యతిరేకేణ శయ్యాం రత్నాని భూమిం వృత్తిం గోభ్యో వాన్యేభ్యో బ్రా
హ్మణేభ్యో దక్షిణా దేయః- ఏతచ్చ సతి విభవే ॥ యస్మాదశూన్యం శయనం కే
శవస్య శివస్య చ । శయ్యా మమాప్యశూన్యాస్తు తస్మాజ్జన్మని జన్మని ॥ ఇతి
శయ్యాదానమంత్రః ॥ అథ రత్నదానమంత్రః ॥ యథా సర్వేషు రత్నేషు

దేవాస్సర్వే ప్రతిష్ఠితాః । తథా శాంతిం ప్రయచ్ఛంతు రత్నదానేన మేసు
రాః ॥ భూదానమంత్రః ॥ యథాచ భూమిదానస్య కళాన్నార్హంతి
షోడశీమ్ । దానాన్యన్యాని మే శాంతి ర్భూమిదానా ద్భవత్విహ ॥ ఏవం
సంపూజయేద్భక్త్యా విత్తశాఠ్యవివర్జితః ॥ వస్త్రకాంచన రత్నాద్యై
ర్గంధమాల్యానులేపనైః ॥ ఏవం గ్రహాదీన్ సంపూజ్య దక్షిణాదానాంతం
కర్మకృత్వా వహ్నిం ప్రదక్షిణీకృత్య గ్రహవేదిసమీపంగత్వా సూర్యాదీం
శ్చ ప్రదక్షిణీకృత్య నమస్కృత్య తేభ్యః పుష్పాంజలిం దత్త్వా విసర్జయేత్॥
యాంతు దేవగణాస్సర్వే—గమనాయచ ॥ అనేన విధినా యస్తు గ్రహపూ
జాం సమాచరేత్ ॥ సర్వాన్ కామానవాప్నోతి ప్రేత్య స్వర్గే మహీయతే।
యస్తు పీడాకరో నిత్య మల్పవిత్తస్య వా గ్రహః ॥ తంతు యజ్ఞేన సంపూజ్య
శేషానప్యర్చయేద్బుధః ॥ తంతుయజ్ఞేనేతి ॥ తంపీడాకరం గ్రహం యజ్ఞేన
పూర్వోక్తరీత్యా అధిదేవతా ప్రత్యధిదేవతా సహితం పూజయిత్వా శేషా
నపి గ్రహాన్ ముఖ్యాన్ మాల్యాదిభిర్యథాశక్తి సంపూజయేత్ ॥ ఇయంచ ప్రతి
కూలగ్రహపూజా తద్వారే కర్తవ్యా ॥ రాహుకేత్వోః పృథగ్వారాభా
వాత్- మందవాసరో గ్రాహ్యః॥ శన్యాదీన్ మందవారే తు పూజయేత్ప్రియ
తో నరః॥ ఇతి బోధాయనకారికాతః గ్రహా గావో నరేంద్రాశ్చ బ్రాహ్మ
ణాశ్చ విశేషతః । పూజితాః పూజయంత్యేతే నిర్దహంత్యవమానితాః ॥
తస్మాన్న దక్షిణాహీనం కర్తవ్యం భూతిమిచ్ఛతా । వివాహోత్సవయజ్ఞేషు
ప్రతిష్ఠాదిషు కర్మసు॥ నిర్విఘ్నార్థం మునిశ్రేష్ఠ తతోద్వేగాద్భుతేషు చేతి॥

ఇతి నవగ్రహయజ్ఞస్సమాప్తః.

అథ నిషేకాదిప్రకరణమ్.

తేష్టౌలిక్షాతు తాస్త్రింశ్యో రాజసర్షప ఉచ్యతే । గౌరస్తు తే త్రయష్ష
ట్తే యవో మధ్యస్తు తే త్రయః ॥ కృష్ణలః పంచతే మాష స్తేసువర్ణస్తు షో

దశ ॥ పలం సువర్ణాశ్చత్వారః పంచ వాపి ప్రకీర్తితమ్ । తే త్రయః కృష్ణల ఇత్యాది ॥ తే మధ్యయవాస్త్రయః ॥ కృష్ణలో గుంజా ॥ తే కృష్ణలాః పంచ మాషః - తే మాషాష్షోడశ సువర్ణః - చత్వారస్సువర్ణాః పలమ్ ॥ అగస్త్య ప్రోక్తేపి ॥ యవస్స్యాత్సర్షపైష్షడ్భిర్గుంజా తు స్యాత్త్రిభిర్యవైః ॥ గుంజాభిః పంచభిస్తైశ్చ మాషకః పరికీర్తితః ॥ భవేత్షోడశభిర్మాషైః స్సువర్ణస్తైః పునస్స్మృతః । చతుర్భిః పలమేతస్య దశైవ ధరణం విదుః - దశపలాని ధరణమిత్యర్థః ॥ తథా చ మనుః ॥ పలం సువర్ణాశ్చత్వారః పలాని ధరణం దశేతి హేమప్రకరణమ్ ॥ ... ... *

అథ రూప్యప్రకరణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ద్వే కృష్ణలే రూప్యమాషో భవతి ॥ మధ్యమయవషట్కపరిమిత ఏకో రూప్యమాషో భవతీత్యర్థః ॥ తే మాషాష్షోడశ ధరణమ్ ॥ దశభిర్ధరణైశ్శతమానమిత్యుచ్యతే । తదేవ మభిధీయతే । చత్వారస్సువర్ణా నిష్కః । అత్ర రజతప్రకరణే ॥ హేమప్రకరణోక్త మాష ఇత్యర్థః ॥ అతః పంచకృష్ణలో మాషః ॥ స కృష్ణద్వయపరిమితః । తైష్షోడశభిర్మాషైరత్ర సువర్ణః । తే చ సువర్ణాశ్చతుర్భిర్నిష్కః । హేమప్రమాణభూత చతుస్సువర్ణమానోన్మితం రజతం నిష్క ఇత్యర్థః ॥ మనుః ॥ ద్వే కృష్ణలే సమధృతే విజ్ఞేయో రూప్యమాషకః - తే షోడశ స్యాద్ధరణం పురాణశ్చైవ రాజతః । ధరణాని దశ జ్ఞేయో రాజమాషస్తు రాజతః ॥ చతుస్సౌవర్ణికో నిష్కో విజ్ఞేయస్తు ప్రమాణతః ॥ సమధృత ఇతి ॥ మధ్యమయవప్రమాణధృత ఇత్యర్థః ॥ యత్ర చ సౌవర్ణో నిష్క ఇత్యభిధీయతే । సౌవర్ణం నిష్కం దద్యాదిత్యాదిషు తత్ర హేమప్రమాణభూత సువర్ణచతుష్టయోన్మితం హేమద్రవ్యమేవ నిష్కశబ్దవాచ్యమ్ - న రజతద్రవ్యమ్ ॥ అథ ధాన్యప్రమాణమ్ ॥ స్కందపురాణే ॥ యవగోధూమధాన్యాని తిలాః కంగుకుళిత్థకాః । మాషా ముద్గా మసూరాశ్చ నిష్పావాశ్శ్యామసర్షపాః ॥ గవేధుకాశ్చ నీ

గారా అథకొన్యాథసతీనకాః । కథకాశ్చికతాశ్చైవ ధాన్యాన్యష్టాదశైవ తు॥ మార్కండేయపురాణే॥ జజ్ఞిరే తానిబీజాని గ్రామారణ్యాభిధానిచ। ఓషధ్యః ఫలపాకాంతాః గణస్సప్తదశస్స్మృతః । వ్రీహయశ్చ యవాశ్చైవ గోధూమాగకంగుకాస్తిలాః । ప్రియంగవ కోవిదారాః కోరదూషాస్సతీనకాః । మాషాముద్గామసూరాశ్చ నిష్పావాస్సకుళిత్థకాః । ఆఢకాశ్చణకాశ్చైవ శణస సప్తదశస్స్మృతాః ॥ ఇత్యేతా ఓషధీనాంతు గ్రామారణ్యాశ్చతుర్దశ ॥ వరాహపురాణే ॥ పలద్వయంతు ప్రసృతం ముష్టిరేకంపలం స్మృతమ్ । అష్టముష్టిభవేత్కుంచి కుంచిదష్టౌతు పుష్కలమ్ ॥ పుష్కలానిచ చత్వారి ఆఢకః పరికీర్తితః । చతురాఢకో భవేద్ద్రోణ ఇత్యేతస్మానలక్షణమ్ ॥ భవిష్యత్పురాణే ॥ పలద్వయంతు ప్రసృతం ద్విగుణంకుడుపం మతమ్ । చతుర్భిఃకుడుపైః ప్రస్థః ప్రస్థాశ్చత్వార ఆఢకః॥ ఆఢకైస్తైశ్చతుర్భిశ్చ ద్రోణస్తుకథితో బుధైః । కుంభో ద్రోణద్వయం శూర్పః ఖారీద్రోణాస్తు షోడశ ॥ పలంచ కుడుపః ప్రస్థ ఆఢకో ద్రోణఏవచ । ధాన్యమానేషు బోద్ధవ్యాః క్రమశోమీచతుర్గుణాః ॥ ద్రోణైష్షోడశభిఃఖారీ వింశత్యా కుంభ ఉచ్యతే । కుంభైస్తుదశభిర్వాహో ధాన్యసంఖ్యాప్రకీర్తితా॥ వింశత్యా కుంభ ఇతి ॥ వింశత్యా ద్రోణైరిత్యర్థః ॥ అత్ర ధాన్యసంఖ్యేత్యుపలక్షణమ్॥ అతఏవ ద్రవ్యవిషయేపి- స్కాందపురాణే ॥ పలద్వయంతు ప్రసృతం ద్వితీయంకుడుపంస్మృతమ్ । చతుర్భిఃకుడుపైః ప్రస్థ ఆఢకస్తైశ్చతుర్గుణైః॥ చతుర్గుణో భవేద్ద్రోణ ఇత్యేతద్ద్రవమానకైరితి ॥ ద్రోణద్వయం కుంభ ఇత్యేకః పక్షః ॥ కుంభస్యైవ మార్గాంతరం సంజ్ఞాంతరం- వింశత్యా ద్రోణైః కుంభ ఇత్యపరః పక్షః ॥ పలసహస్రపరిమాణం కుంభ ఇతి దానవివేకే ద్వాదశపలాధికపంచదశతులాపరిమాణః కుంభ ఇత్యపరే ॥ ఏతేచ పక్షా దేశాంతరతో బలశక్త్యాద్యపేక్షయా యోజ్యాః- త్రికాండ్యాంసీఘంటౌ చ ॥ మానంతులాంగుల ప్రస్థంగుంజాః పంచాద్యమాషకాః॥ తేషోడశాక్షః కర్షోస్త్రీ

పలంకర్షచతుష్టయమ్॥ సువర్ణనిస్తో హేమ్నో జ్ఞేః కురువిందస్తుతత్పలే। తులాస్త్రియాంపలశతంభారస్స్యాద్వింశతిస్తులాః॥ ఆచితోదశభారాస్స్యుశ్శాకటో భారఆచితః॥ఇతిధాన్యాదిమానమ్ ॥అథభూమిమానమ్॥ మార్కండేయపురాణే॥పరమాణుః పరంసూక్ష్మం త్రసరేణుర్మహీరజః।వాలాగ్రంచాథలిక్షాచ యూకావాథ యవాంగులమ్ ॥ క్రమాదష్టాంగుళానాహుర్యవానష్టశతాంగుళాన్। షడంగుళపదంప్రాహుర్వితస్తిర్ద్విగుణాస్మృతా ॥ ద్వావితస్తీతతో హస్తాబ్రహ్మతీర్థనివేష్టనాత్ । చతుర్దండో ధనుర్హస్తాద్దాలికాతద్ద్వికేనతు ॥ క్రోశోధనుసహస్రేద్వే గవ్యూతిశ్చచతుర్గుణమ్। ద్విగుణంయోజనంతస్మాత్ప్రోక్తంసంఖ్యానకోవిదైః॥ వసిష్ఠః॥ శతహస్తేనవంశేన దశవంశాస్సమంతతః। పంచవాహ్యధికాండద్యాదేతద్గోచర్మచోచ్యతే ॥ బృహస్పతిః ॥ శతహస్తేనదండేన త్రింశద్దండనివర్తనమ్। దశతాన్యేవ గోచర్మ బ్రాహ్మణేభ్యో దదాతియః ॥ మత్స్యపురాణే ॥ దండేనసప్తహస్తేన త్రింశద్దండనివర్తనమ్ ।త్రిభాగహీనంగోచర్మ మానమాహప్రజాపతిః ॥ ఇతి భూమిమానమ్ ॥ ... *

అథ కర్మవిపాకప్రకరణోపయుక్తకృచ్ఛ్రాదిలక్షణాని॥ అత్ర పాపకృచ్ఛ్రస్వరూప పరిమాణే ॥ ప్రాజాపత్యస్వరూపస్య జ్ఞాతుమశక్యత్వాత్-ప్రథమంపాదకృచ్ఛ్రలక్షణమభిధీయతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఏకభక్తేన నక్తేనతథైవాయాచితేనచ । ఉపవాసేనచైవాయం పాదకృచ్ఛ్రః ప్రకీర్తితః ॥ ఏకభక్తంనామ మధ్యదినే వోదిత మధ్యాహ్నకాలయుక్తం నియమైరేకకాలకృతభోజనమ్॥ నక్తంతుసూర్యాస్తమయానంతర ముక్తకాలేసకృత్కృతభోజనమ్ ॥ దివారాత్రౌవాప్రార్థితోపనతస కృద్భోజనమయాచితమ్-దివైవాప్రార్థితోపనతమిత్యపరే ॥ స్వకీయస్య పరకీయస్యవాన్నస్యయాచనం యస్మిన్నవిద్యతే తదప్రార్థితమయాచితమ్ । దివాచరాత్రౌచాప్యభోజనముపవాసః ॥ ఏవంచతురహస్సాధ్యః- పాదకృచ్ఛ్రః ॥ ఏకభక్తాదౌచ

గ్రాససఙ్ఖ్యానియమః ॥ పరాశరేణోక్తః ॥ సాయంతుద్వాదశగ్రాసాః
ప్రాతఃపంచదశస్మృతాః । చతుర్వింశతిరాయాచ్యాః పరంనిరశనంస్మృ
తమ్ ॥ సాయంనక్తంప్రాతరేకభక్తే ॥ ఆపస్తంబస్తు ప్రకారాంతరేణా
హ ॥ సాయంద్వావింశతిర్గ్రాసాః ప్రాతష్షడ్వింశతిస్స్మృతాః। చతుర్విం
శతిరాయాచ్యాః పరంనిరశనాస్త్రయః । కుక్కుటాండప్రమాణంతు యథా
వాస్యంవిశేత్సుఖమ్ ॥ అనయోశ్చపక్షయోశ్శక్త్యాద్యపేక్షయావిక
ల్పః ॥ ఆపస్తంబస్తుయథాపేక్షప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంవిభాజ్య వర్ణానుక్ర
మేణ పాదకృచ్ఛ్రవ్యవస్థామాహ ॥ త్ర్యహంనిరశనంపాదః పాదశ్చాయాచి
తంత్ర్యహమ్ । సాయంత్ర్యహంతథాపాదః ప్రాతఃపాదస్తథాత్ర్య
హమ్ ॥ ప్రాతఃపాదంచరేచ్ఛూద్రః సాయంవైశ్యశ్చపాదభాక్ । అయా
చితంతురాజన్యే త్రిరాత్రం బ్రాహ్మణేస్థితమ్ ॥ ప్రాతఃపాద ఏకభక్తత్రి
యమ్ - సాయంపాదోనక్తత్రయమ్ । అయాచిత మయాచితత్రయమ్॥
త్రిరాత్ర ముపవాసత్రయమ్ । అయాచితపాదనక్త పాదద్వయంమిళిత్వా
ర్ధకృచ్ఛ్రః- పాదరహితమవశిష్టం పాదోనకృచ్ఛ్రః ॥ అతఏవాపస్తంబః॥ సా
యంప్రాతర్దినార్ధంస్యాత్పాదోనంనక్తవర్జితమితి ॥ అథకృచ్ఛ్రస్యప్ర
కారాంతరమప్యాహ ॥ ఏవం॥ సాయంప్రాతస్తథైకైకం దినద్వయమయా
చితమ్ ॥ దినద్వయంచనాశ్నీయాత్కృచ్ఛ్రార్ధం తద్విధీయతే ॥

ఇతి పాదకృచ్ఛ్రాదిలక్షణమ్.

అథ ప్రాజాపత్యాదికృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ యథాకథంచిత్త్రిగుణః ప్రాజాపత్యోయముచ్యతే॥
అత్రాయమిత్యనేన సర్వనామ్నా ఏకభక్తేన నక్తేన తథైవాయాచితేనచ॥
ఉపవాసేనచైవాయం పాదకృచ్ఛ్రః ప్రకీర్తిత ఇతి॥ ప్రోక్తః పాదకృచ్ఛ్రః పరా
మృశ్యతే ॥ యథాకథంచిదిత్యనేన చత్వారః పక్షాః ఉపాత్తాః ॥ ఏకభక్తా

దీనామానులోమ్యేన స్వస్థానవివృద్ధిరిత్యేకః పక్షః- తద్యథా ॥ ఏకభక్తత్రియం నక్తత్రయమయాచితత్రియ ముపవాసత్రయంచేతి క్రమేణైవభక్తాదీనాంత్రయాణాం కరణమానులోమ్యేన స్వస్థానవివృద్ధిరిత్యుచ్యతే ॥ యథాహమనుః ॥ త్ర్యహంప్రాతస్త్ర్యహం సాయంత్ర్యహమద్యదయాచితమ్। త్ర్యహంపరంవానాశ్నీయాత్ప్రాజాపత్యంచరన్ద్విజః ॥ ప్రాతిలోమ్యేనస్వస్థాన వివృద్ధిరితిద్వితీయపక్షః ॥ ఉపవాసత్రయమయాచితత్రియన్నక్తత్రయమేక భక్తత్రయం ప్రాతిలోమ్యేనస్వస్థానవివృద్ధిః । అముంపక్షమాహవసిష్ఠః ॥ ప్రాతిలోమ్యంచరేయురితి ॥ దండకలిత పదావృత్తిరితితృతీయః-పక్షః ॥ ఏకభక్తనక్తాయాచితోపవాసానుక్రమేణైకం కృత్వాపునరేక భక్తాదీనుక్తక్రమేణైకైకం కృత్వాపునరేకభక్తాదీనుక్తక్రమేణాచరేదితి॥ ఇయమావృత్తిర్దండకలిత పదావృత్తిరిత్యుచ్యతే ॥ ఏవంత్రిరావృత్త్యాప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంభవతి॥ అముమపిపక్షంవసిష్ఠఏవాహ- అహఃప్రాతరహర్నక్తమహరేకమయాచితమ్। అహఃపరాకం తథైవమేకంచతురహౌపరౌ॥ పరాకశబ్దఉపవాసపరః- తథా ॥ అనుగ్రహార్థంవిప్రాణాం మనుర్ధర్మభృతాంవరః। బాలవృద్ధాతురేష్వేవంశిశుకృచ్ఛ్రమువాచ హేతి ॥ పూర్వోక్తపక్షద్వయ మధ్యేన్యతమపక్షపక్షీకారేణ వక్ష్యమాణ జపహోమవిసర్జనేనాచరణంచతుర్థః పక్షః ॥ ఏతంపక్షమాహాంగిరాః- తస్మాచ్ఛూద్రం సమాసాద్యసదాధర్మపథేస్థితమ్ । ప్రాయశ్చిత్తం ప్రదాతవ్యం జపహోమవిసర్జనమితి ॥ ....

ఇతి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

అథాతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

మనుః॥ ఏకైకంగ్రాసమశ్నీయాత్త్ర్యహాణిత్రీణిపూర్వవత్। త్ర్యహంచోపవసేదంత్యమతికృచ్ఛ్రంచరన్ద్విజః॥ త్రీణిత్ర్యహాణి- నవదినానిపూర్వ

వత్- ఏకభక్తాదికాలే తన్నియమఉక్తః- సఇత్యర్థః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ అయమేవాతికృచ్ఛ్రఃస్యాత్పాణిపూరణభోజనమ్ ॥ ప్రాప్తతదనువాదేప్రాజాపత్యధర్మఏకఏవ ॥ అయంతువిశేషః - ఏకభక్తనక్తాయాచితదినేషు ప్రాజాపత్యేభోజనంప్రాప్తమ్-తదనువాదేన పాదపూరణాన్నేన విధీయత ఇతినోపవాస దివసేషు పూరణాన్నభోజన ప్రాప్తిర్నను యాజ్ఞవల్క్యోక్తపాణిపూరణాన్న గ్రాసమాత్ర భోజనయోశ్శక్త్యపేక్షయావికల్పః - సాపేక్షోవా అతికృచ్ఛ్రపాద ఇతివ్యవస్థా ప్రాజాపత్యపదేద్రష్టవ్యా॥

ఇత్యతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

అథకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

తత్రగౌతమః॥ అత్రతృతీయం సకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రఇతి ద్వాదశరాత్రమిత్యనువర్తతే ॥ అతోద్వాదశరాత్రముదకేనైవవర్తనమ్॥ తాన్యతిత్యైత్యుక్తంభవతి- యమః ॥ ఏకైకపిండమశ్నీయాత్త్ర్యహంకాలే త్ర్యహంనిశి। అయాచితంత్ర్యహం పిండంవాయుభక్షస్త్ర్యహంపరమ్ ॥ అతికృచ్ఛ్రం చరేదేతత్పవిత్రంపాపనాశనమ్। చతుర్వింశతిరాత్రంతునియతాత్మాజితేంద్రియః ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రంకుర్వీతఏకస్థానేద్విజోత్తమః ॥ కాల్యే—ప్రాతః॥ ఏకభక్తకాలః కాల్యమితియావత్ ॥ ఏకస్థానమితి ॥ ఏకయత్నేనపూర్వోక్తద్వాదశాహసాధ్యాతికృచ్ఛ్రద్వయేనైకః - కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రో భవతీత్యర్థః॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రంపయసా దివసానేకవింశతిమ్ ॥ నియమేన చతుర్వింశతిరాత్రసాధ్యే కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే భోజనదినేష్వేకగ్రాసమాత్రవిధానాద్దుగ్ధభోజనేపి పత్రపుటకాదిభిర్గ్రాసపరిమాణం కృచ్ఛ్రైకగ్రాసపర్యాప్తం దుగ్ధమశ్నీయాత్ - ఏవం కర్తుమశక్యశ్చేత్కృచ్ఛ్రప్రతికృతిభూత ప్రాజాపత్యోక్తరీత్యాసాయంతు ద్వాదశగ్రాసాః - సంఖ్యయా

తావద్దుగ్ధం పేయం - భోజనదినేషు గౌతమోక్తకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రపక్షేషు శక్త్యాద్యపేక్షయా వికల్పః ॥ ... ...

ఇతి కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

అథ తప్తకృచ్ఛ్రమ్.

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ తప్తక్షీరఘృతాంబూనామేకైకం ప్రత్యహం పిబేత్ । ఏకరాత్రోపవాసశ్చ తప్తకృచ్ఛ్ర ఉదాహృతః ॥ అథ పంచదిన చతుష్టయసాధ్యకృచ్ఛ్రః- మితాహారోఽయం త్వయమేవ మహాతప్తకృచ్ఛ్ర ఇత్యుక్తేస్తప్తకృచ్ఛ్రస్తావద్ద్విరాత్ర సాధ్య ఇత్యుదీరితమ్ ॥ తప్తక్షీరఘృతాంబుభిస్సమస్తైరేకం దినం వర్తేత, ఏకాహముపవాస ఇతి - దివసద్వయసాధ్యత్వం తప్తకృచ్ఛ్రస్యేతి ॥ మనుః ॥ తప్తకృచ్ఛ్రం భవేద్విప్రో జలక్షీరఘృతానిలాన్ । ప్రతిత్ర్యహం పిబేదుష్ణాన్ సకృత్స్నాయీ సమాహితః ॥ ప్రతిత్ర్యహం పిబేదితి ॥ జలాదీన్ ప్రత్యేకం త్ర్యహం పిబేదిత్యర్థః ॥ అయం చ ద్వాదశరాత్రసాధ్యః కృచ్ఛ్రః- జలాదిపరిమాణమాహ పరాశరః ॥ అపాం పిబేత్తు త్రిపలం ద్విపలం తు పయః పిబేత్ । పలమేకం పిబేత్సర్పిః త్రిరాత్రం చోష్ణమారుతమితి॥ త్రిరాత్రముష్ణోదకస్య బాష్పం పిబేదిత్యర్థః ॥ త్రిరాత్రమితి పూర్వత్రాన్వేతి- అత అపాం త్రిపలం త్రిరాత్రం పిబేదిత్యేవం యోజ్యమ్ ॥ ప్రకారాంతరేణాహ తప్తకృచ్ఛ్రం పరాశరః । షట్పలం తు పిబేదంభః త్రిపలం తు పయః పిబేత్ ॥ పలమేకం పిబేత్సర్పిః తప్తకృచ్ఛ్రం విధీయతే - అత్ర జలాదికముష్ణమేవ గ్రాహ్యమ్ ॥ ... ...

ఇతి తప్తకృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

అథ సాంతపనమ్.

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కుశోదకంచ(?) త్రిపలం దధిమూత్రం శకృద్ఘృతమ్॥ ప్రాశ్యాపరేఽహ్న్యుపవసేత్కృచ్ఛ్రంసాంతపనంచరేత్॥ఇత్యపిపాఠః॥మితాక్షరపాఠస్తు- గోమూత్రం గోమయంక్షీరం దధిసర్పిః కుశోదకమితి ॥ గోమూత్రాదీన్యేకైకశ్యపిత్వాహారాంతర రహితస్సంతిష్ఠేత్ ॥ పరేద్యురుపవసేదితి దినద్వయసాధ్యఃకృచ్ఛ్రః-యాజ్ఞవల్క్యేనోక్తశ్లోకే గోమయాదీనాం పృథక్పృథక్షట్సుదినేషు ప్రాశనవిధానాదత్ర మిళితానామేకదినమేకప్రాశనంగమ్యతే ॥ పరాశరః ॥ గోమూత్రంగోమయంక్షీరం దధిసర్పిఃకుశోదకమ్ । నిర్దిష్టంపంచగవ్యంతు పవిత్రంకాయశోధనమితి॥ గోమూత్రంతామ్రవర్ణాయాః శ్వేతాయాశ్చైవగోమయమ్ । పయఃకాంచనవర్ణాయాః నీలాయాశ్చతథాదధి ॥ ఘృతంచ కృష్ణవర్ణాయాస్సర్వంకాపిలమేవవా। అలాభేసర్వవర్ణానాం పంచగవ్యేష్వయంవిధిః ॥ గోమూత్రేమాషకాస్త్వష్టౌ గోమయస్యతుషోడశ । క్షీరస్య ద్వాదశ ప్రోక్తా దధ్నస్తుదశకీర్తితాః ॥ గోమూత్రవద్ఘృతస్యాష్టౌ తదర్ధంతుకుశోదకం॥ గాయత్ర్యాదాయగోమూత్రం గంధద్వారేతిగోమయమ్ ॥ ఆప్యాయస్వేతిచక్షీరందధిక్రావ్ణేతివైదధి। శుక్రమసిజ్యోతిరస్యాజ్యం దేవస్యత్వాకుశోదకమ్। పంచగవ్యమృచాపూతం స్థాపయేదగ్నిసన్నిధౌ । సప్తపత్రాస్తు యేదర్భాఅచ్ఛిన్నాగ్రాస్తుశుకత్విషః ॥ ఏతైరుద్ధృత్యహోతవ్యం పంచగవ్యంయథావిధి । ఇరావతీదంవిష్ణుర్మానస్తోకేనశంవతీ ఏతాభిశ్చైవహోతవ్యంహుతశేషంపిబేద్ద్విజః ॥ ప్రణవేనసమాలోడ్య ప్రణవేనాభిమంత్ర్య చ । ప్రణవేనసముద్ధృత్యపిబేత్తత్ప్రణవేనవై ॥ మధ్యమేనపలాశేన పద్మపత్రేణవాపిబేత్ । స్వర్ణపాత్రేణ తామ్రపాత్రేణవా బ్రహ్మపాత్రేణ తానివై॥ ప్రతిమాసంపౌర్ణమాస్యా మమావాస్యాంతథాపిబేత్। బ్రహ్మహత్యాదిదోషైశ్చ యేచాన్యేస్యుర్మలాగతాః । బ్రహ్మకూర్చోదహేత్సర్వం యథాగ్నిస్త్వ

ణమేవతు ॥ జాబాలిః । గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధిసర్పిః కుశోదకమ్ । ఏకైకం ప్రత్యహం పీత్వా త్వహోరాత్ర మభోజనమ్ ॥ కృచ్ఛ్రస్సాంతపనోనామ సర్వపాపప్రణాశనమితి ॥ ఏతజ్జాబాలినోక్తం సప్తాహసాధ్యసాంతపనమ్ ॥ ... ... *

ఇతి సాంతపనలక్షణమ్.

అథ యతిసాంతపనమ్.

శంఖః॥ ఏతదేవత్ర్యహాభ్యస్తం యతిసాంతపనం స్మృతమ్ ॥ ఏతదేవేత్యనేనమిశ్రితం పంచగవ్యం పరామృశ్యతే - తత్పంచగవ్యం దినత్రయమహోరాంతర మనపేక్షం పిబేదిత్యర్థః ॥ ... *

ఇతి యతిసాంతపనలక్షణమ్.

అథ మహాసాంతపనమ్.

పృథక్సాంతపనంద్రవ్యైః షడహస్సోపవాసకః । సప్తాహేనతుకృచ్ఛ్రోయం మహాసాంతపనస్స్మృతః॥ గోమూత్రంగోమయంక్షీరం దధిసర్పిఃకుశోదకానిసాంతపనద్రవ్యాణ్యేకైకస్మిన్దిన ఏకైకంపిబేత్ ॥ సప్తమదినముపవాసః- ఏతాని కుశోదకాది ప్రాశనాదీన్యహోరాత్రాంతరనివర్తకాని-ఏవమన్యత్రాపి ॥ యమః ॥ త్ర్యహంపిబేత్తుగోమూత్రం త్ర్యహంవైగోమయంపిబేత్ । త్ర్యహందధిత్ర్యహంసర్పిః త్ర్యహంక్షీరం తతఃపిబేత్ ॥ మహాసాంతపనంహ్యేతత్సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ఏతత్పంచదశాహసాధ్యం-జాబాలి॥ షణ్ణామేకైకమేతేషాం త్రిరాత్రముపయోజయేత్। త్ర్యహంచోపవసేదంత్యం మహాసాంతపనంవిదురితి॥ షణ్ణాంపూర్వోక్తగోమూత్రాదీనామయమేకవింశతిరాత్రిసాధ్యోమహాసాంతపనకృచ్ఛ్రః॥

ఇతి మహాసాంతపనలక్షణమ్.

అథపరాకలక్షణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యః॥ ద్వాదశాహోపవాసేన పరాకఃపరికీర్తితః॥ ఇతి పరాకలక్షణమ్ ॥ ... ... *

అథయావకవ్రతమ్.

శంఖః ॥ గోపురీషాద్యవాన్నంచ మాసంనిత్యసమాహితః । వ్రతంతు యావకంకుర్యాత్సర్వపాపాపనుత్తయె ॥ గవేక్షణార్థంయవాన్దత్వా తదనంతరం గోమయమిశ్రితాన్ యవాన్ గృహీత్వాతైర్యవైస్సమవత్వ క్త్వాతేనాన్నేనైకభక్తనక్తాని కుర్వన్మాసం నయేత్ ॥ ఏతద్యావకవ్రతమిత్యుచ్యతే ॥ పూర్వవదేవయవానాదాయ గోమూత్రపక్వం విధాయపూర్వవదేవ మాసవర్తనేన గోమూత్రయావకవ్రత మిత్యుచ్యతే ॥ అతఏవాహయోగయాజ్ఞవల్క్యః ॥ అత్యుష్ణైశ్చారయిత్వాగాం గోధూమాన్యవమిశ్రితాన్ । గోమయోత్థాంశ్చసంగృహ్య పిబేద్గోమూత్రయావకమితి ॥ ఇతియావకవ్రతమ్ ॥ తత్ర కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే ॥ పయసావివసానేకవింశతిమితియాజ్ఞవల్క్యోక్తప్రకారేణ మాసమేకగ్రాసమాత్రె పయసావర్తనం పయోవ్రతమిత్యుచ్యతే ॥ యస్మిన్వ్రతేయేనద్రవ్యేణ శరీరవర్తనంక్రియతె- తద్వ్రతంతేనోపదిశ్యతె॥ అతఏవ మార్కండేయః ॥ పత్రైర్మతః పత్రకృచ్ఛ్రః పుష్పైస్తత్కృచ్ఛ్ర ఉచ్యతె। మూలకృచ్ఛ్రస్స్మృతోమూలైస్తోయకృచ్ఛ్రోజలేనత్వితి ॥ ... ... *

ఇతి పయోవ్రతమ్.

అథ చాంద్రాయణమ్.

గౌతమః ॥ అథాతశ్చాంద్రాయణం తస్యోక్తవిధిః ॥ కృచ్ఛ్ర ఇతి॥ కృచ్ఛ్రేప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రేవిధియుక్తఇత్యర్థః ॥ తద్యథా ॥ తిష్ఠేదహారాత్రావాసీతాచ్ఛిద్ర కామస్సత్యంవదేద నార్యైర్నసంభాషేత, రౌరవ

గోధాజనేన్యం ప్రయుంజీత। అనుసవనముదకోపస్పర్శన రూపోహితిష్ఠే
దితిచతసృభిః పవిత్రవతీభిర్మార్జయేత్ । హిరణ్యవర్ణా ఇత్యష్టాభిరథో
దకతర్పణమ్ ॥ నమోమహామాయాయ యజ్ఞాన్వతే తాపసాయ పునర్వసవే
నమోమాజ్యాయయామ్యాయ వసువిధాయ సర్వవిధాయనమః ॥ పారా
యసుపారాయ మహాపారాయ పారయిష్ణవే నమోరుద్రాయ పశుపత
యేమహాదేవాయ త్ర్యంబకాయైక చరాయాధిపతయే హరాయశర్వా
యేశానాయోగ్రాయ వజ్రిణేఘృణినే కపర్దినేనమస్సూర్యాయాదిత్యాయన
మోనీలగ్రీవాయ శితికంఠాయనమః - కృష్ణాయ పింగళాక్షాయ నమో
జ్యేష్ఠాయ రుద్రాయోగ్రాయ హరికేశాయోర్ధ్వరేతసే నమస్స్యావక్యాయ
పాకవర్ణాయ కామాయకామరూపిణే నమోదీప్తాయదీప్తరూపిణే నమ
స్తీక్ష్ణాయతీక్ష్ణరూపిణే నమస్సౌమ్యాయ పురుషాయ మహాపురుషాయ మ
ధ్యపురుషాయోత్తమ పురుషాయ బ్రహ్మచారిణే నమశ్చంద్రలలాటాయ
కృత్తివాససేనమ ఇత్యేతదేవాదిత్యోపస్థానమేతా ఏవాజ్యాహుతయఇతి- అ
స్యార్థః ॥ తిష్ఠేదహనిరాత్రౌవా సీతకృచ్ఛ్రకామఇతి-యస్తు ప్రాజాపత్యా
దికృచ్ఛ్రద్వయాపనోదార్థీ ప్రిమేకేనైవ కృచ్ఛ్రేణ విముక్తో భవిష్యామీత్యే
వంకామయతే ॥ అయమహన్యహన్యం కర్మావిరుద్ధకాలేషు తిష్ఠనాత్రా
వాసీత-తథారౌరవ గాధాజనేసామనీన్యం కర్మావిరోధికాలేషుప్రయుం
జీతపఠేత్- పునానస్సోమధారామిత్యస్యామృచి త్రుచత్వేన గీయమాన సామ
నీరౌరవ గాధాజనే ఇత్యభిధీయేతే॥ అనుసవనముదకోపస్పర్శనమ్- సం
ధ్యాత్రయేస్నానం త్రిషవణస్నానమిత్యర్థః ॥ హిరణ్యవర్ణా మిత్యష్టా
భిరపిమార్జనమేవైతచ్చ మార్జనంస్నానానంతరం - అథోదకతర్పణమ్॥
ఉదకతర్పణే గాత్రజలప్లవ తర్పణంనస్థలఇతిగహ్యతే-తత్రమంత్రాస్తు॥నమో
మహామాయాయేత్యేవమాదయః కృత్తివాససేనమ ఇత్యేతదంతాః అత్ర
సందర్భస్యాద్యావంతే సహస్రనామ్నాంత్రాద్యా మంత్రాస్తేచ నమశ్శబ్దో

భవతి ॥ తథాచైవ మంత్రప్రయోగః- నమో మహామాయాయ ధూన్వ
తే తాపసాయ పునర్వసవే నమ ఇతి చ ఏవం నమో మాజ్యాయేత్యారభ్య
సర్వవిదాయ నమ ఇత్యేకో మంత్రః- ఏవముత్తరత్రాపి ద్రష్టవ్యమ్ ॥ ఏతై
స్త్రయోదశమంత్రైస్తర్పణం కుర్యాత్ తతస్తైశ్చైతదేవాదిత్యోపస్థానమితి॥
ఏతదేవ మంత్రజాతమాదిత్యోపస్థానసాధనమ్॥ కార్యకారణయోరభేదో
పచారః- తర్పణానంతరమేతైరేవ మంత్రైరాదిత్యోపస్థానం కుర్యాదిత్య
ర్థః ॥ ఏతా ఏవాజ్యాహుతయ ఇతి ॥ ఏతైరేవ మంత్రై రాజ్యహోమః-
కర్తవ్య ఇత్యర్థః ॥ అయం చ హోమో లౌకికాగ్నౌ ప్రతిష్ఠాప్య కార్యః-
ఏవం మాంధాతశ్చాంద్రాయణమిత్యస్యోక్తవిధిః- కృచ్ఛ్రాదిత్యనేన సాధా
రణధర్మమతిదిశ్య చాంద్రాయణే విశేషధర్మానాహ ॥ సాంతపనం చ
రేత్, శ్వోభూతాం పౌర్ణమాసీముపవసేదాప్యాయస్వ సం తే పయాంసి
నవో నవ ఇత్యేతాభిస్తర్పణమాజ్యహోమో హవిషశ్చానుమంత్రణము
పస్థానం చంద్రమసో యద్దేవా దేవహేళనమితి చ తస్రభిర్జుహుయాద్దే
వకృతస్యేతి చాంతే సమిద్భిరోం భూర్భువస్స్వస్తపస్సత్యం యశశ్శ్రీ
ఋగ్భ్రోజః పురుషో ధర్మశ్శివ ఇత్యేతైర్గ్రాసానుమంత్రణమ్ ॥ ప్రతిమం
త్రం నమస్స్వాహేతి వా సర్వాన్ గ్రాసప్రమాణమస్యాధికారేణ భైక్షసక్తు
యావకశాకపయోదధిఘృతమూలోదకాని హవీంష్యుత్తరోత్తరప్రశ
స్తాని॥ పౌర్ణమాస్యాం పంచదశ గ్రాసాన్ భుక్త్వైకాపచయేనాపరపక్ష
మశ్నీయాదమావాస్యాయాముపోష్యైకోపచయేన పూర్వపక్షం విపరీత
మేకేషామేష చాంద్రాయణో మాస ఏతమాప్త్వా విపాపో విపాప్మా సర్వమే
నో హంతి- ద్వితీయమాప్త్వా దశ పూర్వాన్ దశ పరానాత్మానం చ సంవత్సరం
పఙ్క్తిం చ పునాతి - సంవత్సరం చంద్రమసస్సలోకతామాప్నోతీత్యర్థః॥
తదనంతరం చరేత్- తపయతి పాపమితి తపనం తపనవ్రతం చరేదితి పాఠే
వ్రతం చాంద్రాయణం తపనం వపనపూర్వకం చరేత్- అయమర్థః ॥ య

దాప్రాయశ్చిత్తత్వేన చాంద్రాయణాచరణం తదావపనపూర్వకంచరే దితి ॥ తేననిమిత్తమంతరేణ సుకృతార్థం చాంద్రాయణాచరణోపవాసనంనాస్తీత్యుక్తంభవతి ॥ శ్వోభూతాం పౌర్ణమాసీముపవసేత్ - పౌర్ణమాసీంగ్రాసోపక్రమ తిథింశ్వోభూతాం నిరీక్ష్య పూర్వతిథౌ చతుర్దశ్యాముపవసేదిత్యర్థః - ఆప్యాయస్వేత్యాభిర్నవోనవ ఇత్యేతైర్మంత్రైస్తర్పణంకృత్వా తైరేవత్రిభిర్మంత్రైరాజ్యహోమం విధాయతతో హవిరనుమంత్ర్య తైరేవ మంత్రైః పశ్చాదేతైరేవ మంత్రైశ్చంద్రమస ఉపస్థానం కుర్వీత తతో యద్దేవాదేవ హేళనమితిచతసృభి ర్దేవకృతస్యేత్యనయా సమిద్భిరగ్నియ కాష్ఠోద్భవాభిర్జుహుయాత్ - కదాంతే పూర్వోక్తస్థానే ॥ అథత త్తిథిసంఖ్యాకగ్రాసాన్ కృత్వాతానోంభూర్భువస్సువ ఇత్యాదిభిర్మంత్రైరభిమంత్రయీత॥ ఓంభూర్భువస్సువః మహః జనః తపః సత్యం యశః శ్రీః- ఊర్క్ ఇట్ ఓజః పురుషః ధర్మః-శివః- ఇతిమంత్రవిభాగః॥ తత్రప్రతిమంత్రమంతాంతే నమస్స్వాహేతివాప్రయుంజీత- ప్రణవాదిస్వ పర్యంతానామప్యంతే నమస్స్వాహా యోగేపిన చతుర్థీవిభక్తిశ్రవణమ్ ॥ మహరాదిషు చతుర్థీశ్రవణంభవత్యేన - మహసేనమః- మహసేస్వాహా- ఇతివా। ఏవమన్యత్రాపి జనాయ- తపసే- సత్యాయ- యశసే- శ్రియై- ఊర్జే- ఓజసే- పురుషాయ- ధర్మాయ- శివాయేతి ॥ గ్రాసప్రమాణమ్॥ అస్యవికారేణాస్యస్య ముఖస్యవ్యాదానే- యావదన్నంముఖంప్రవిశతి తావదన్నం గ్రాసప్రమాణం భవతీత్యర్థః- చతుర్దశ్యాముపోషితస్య పౌర్ణమాస్యాదిషు తిథిషు- గ్రాససంఖ్యానియమమాహ - పౌర్ణమాస్యాం పంచదశగ్రాసానిత్యాదినా ॥ పూర్వమిత్యంతేన ॥ ఏతచ్చ పిపీలికామధ్యం చాంద్రాయణమ్ ॥ ...

అథయవమధ్యమ్.

విపరీతమేకేషామితి ॥ అస్మిన్యవమధ్యచాంద్రాయణే అమావాస్యా

యాముపవాసః- ప్రతిపదాదితిథిషు ఏకైకగ్రాసోపచయః - పౌర్ణమాసీమభివ్యాప్యపునః కృష్ణపక్షాదితిథిష్వమావాస్యావధికాస్వేకైక గ్రాసాపచయః ॥ అమావాస్యాయాముపవాసాదిక్రమః - అత్రగ్రాసగ్రహణకాలేచంద్రోదయః- అభిమంత్రణం మంత్రవికల్పాదయశ్చాగ్రే కృచ్ఛ్రసాధారణేతి కర్తవ్యతాకథనసమయే నిరూపయిష్యతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ తిథివృద్ధ్యాచరేత్పిండాన్ శుక్లేశిఖ్యండసమ్మితాన్ । ఏకైకం హ్రాసయేత్కృష్ణే పిండంచాంద్రాయణేచరేత్ ॥ ఇందుక్షయేనభుంజీత ఏషచాంద్రాయణోవిధిః ॥ తిథివృద్ధ్యాప్రథమద్వితీయాది చంద్రకలాయుక్త ప్రతిపద్ద్వితీయాది తిథివృద్ధ్యాచరేద్భక్షయేత్- శుక్లే- శుక్లపక్షే ॥ శిఖ్యండసమ్మితాన్ మయూరాండప్రమాణాన్ । చాంద్రాయణమ్- హ్రాసవృద్ధిభ్యాం చంద్రస్యాయనం చరణమివచరణం యస్మిన్కర్మణి తచ్చాంద్రాయణమ్॥

ఇతి పిపీలికామధ్యయవమధ్యచాంద్రాయణమ్.

అథ యతిచాంద్రాయణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ యథాకథంచిత్పిండానాంచత్వారింశచ్ఛతద్వయమ్। మాసేనైవోపభుంజీత చాంద్రాయణమథాపరమ్ ॥ పిండానాంచత్వారింశదధికంశతద్వయంమాసేనోపభుంజీత యథాకథంచిత్ ॥ అత్రాయంక్రమః - దినేదినేష్టౌగ్రాసాన్భుంజీతనక్తం చతురోదివాచ చతురఇతి ॥ అథైకస్మిన్దినే చతురోపరస్మిన్ద్వాదశ ఏకైకరతాన్-ఉపోష్యాపరస్మిన్షోడశ- యద్వాదినద్వయ ముపోష్య తృతీయదినే ద్వాత్రింశత్యాదిప్రకారాణాం మధ్యేశక్త్యపేక్షయా భుంజీతేతి ॥ అథతిథ్యపేక్షయా గ్రాసనియమోనాస్తి ॥ ఉపక్రమస్తు శుక్లకృష్ణప్రతిపదోరన్యత్ర యస్తునైరంతర్యేణైవంవిధ చాంద్రాయణానుష్ఠానంకరోతి ॥ తస్యతిథివృద్ధిహ్రాసవశేన కదాచిద్ద్వితీయాదిష్వారంభోభవతి- తత్రనదోషః- చంద్రమత్వా

నుసరణమంతరేణ త్రింశద్దినాత్మక సావనమాసానుష్ఠేయత్వాత్ అత్ర చాంద్రాయణ శబ్దో గౌణ స్తద్ధర్మ ప్రాప్త్యర్థః - కుండపాయినామయనే మాస అగ్నిహోత్రం జుహోతీతివత్ - అస్మింశ్చాంద్రాయణే పూర్వ ప్రక్రాంత మేకాదశ్యుపవాసాది దినముచ్యేత - తిథినియమమేవ గ్రాసనియమాత్ - యత్రతు తిథినియమేన గ్రాసనియమ స్తత్రతు పూర్వప్రక్రాంత ముపవాసాదిక మన్యేన కారయేత్ - ఏష్వపి ప్రకారేషు కృచ్ఛ్రంమనునా విశేష సంజ్ఞా దర్శితా ॥ అష్టావష్టౌ సమశ్నీయాత్ పిండాన్ మధ్యందినే స్థితే । నియతాత్మా హవిష్యస్య ప్రతిచాంద్రాయణం చరన్ ॥ చతురః ప్రాతరశ్నీయాత్పిండాన్ విప్రస్సమాహితః । చతురోస్తమితే సూర్యే శిశుచాంద్రాయణం చరేత్ ॥ యథా కథంచిత్పిండానాం తిస్రోశీతీస్సమాహితః । మాసేనాశ్న న్ హవిష్యస్య చంద్రస్యైతి సలోకతామ్॥ ఇతి - త్రీన్త్రీన్ పిండాం త్సమశ్నీయాన్నియతాత్మా సమాహితః । హవిష్యాన్నస్య వై మాస మృషిచాంద్రాయణం స్మృతమితి ॥ ... ... *

ఇతి యతిచాంద్రాయణమ్.

ఇతి శ్రీ పండిత పారిజాత కఠారిమల్లేత్యాది బిరుద విరాజమాన
శ్రీ మదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుర్నిబంధే మహార్ణ
వాభిధానే కర్మవిపాకే సప్తమస్తరంగః.

(19) శ్రీరస్తు.

శ్రీగణాధిపతయే నమః.

కర్మవిపాకే — సప్తమస్తబకః.

అథ గోవధవ్రతమ్.

యాజ్ఞవల్క్యః। పంచగవ్యం పిబేద్గోఘ్నో మాసమాసీత సంయతః। గోష్ఠేశయో గోనుగామీ గోప్రదానేన శుద్ధ్యతి ॥ కృచ్ఛ్రం చైవాతికృచ్ఛ్రం చ చరేద్వాపి సమాహితః । దద్యాత్త్రిరాత్రం చోపోష్య వృషభైకాదశాస్తు గాః ॥ అత్ర వ్రతచతుష్టయం విహితం- ఆహారాంతర నిరపేక్షేణ పంచగవ్యం పిబన్ రాత్రౌ గోష్ఠే శయానః ప్రాతస్తాః పునర్గచ్ఛంతీరనుగచ్ఛన్ తిష్ఠంతీరనుతిష్ఠన్ ॥ అన్యైరపి నియమైర్యుక్తో మాసమాసీత- తతో మాసాంతే గాం బ్రాహ్మణాయ దత్త్వా శుధ్యతీత్యేకం వ్రతమ్ ॥ పంచగవ్యాహార వ్యతిరేకేణ పూర్వోక్త ధర్మయుతో మాసం ప్రాజాపత్యం చరేదితి ద్వితీయమ్॥ తథైవ ప్రాజాపత్యస్థానే అతికృచ్ఛ్రం మాసం చరేదితి తృతీయమ్॥ త్రిరాత్రోపవాసం కృత్వా ఏకం వృషభం దశ గాశ్చ దద్యాదితి చతుర్థం॥ అత్రేయం వ్యవస్థా॥ అజ్ఞానతో జ్ఞాతమాత్ర బ్రాహ్మణసంబంధి గోమాత్ర వధే త్రిరాత్రం వాప్యుష్య వృషభమేకం దశ గాశ్చ దద్యాత్॥ అజ్ఞానతః క్షత్రియ గోమాత్ర వ్యాపాదనే- పంచగవ్యం పిబేద్గోఘ్నో మాసమాసీత సంయతః । గోష్ఠేశయో గోనుగామీ గోప్రదానేన శుద్ధ్యతీత్యేతత్ - అజ్ఞాత్వా వైశ్యసంబంధి గోమాత్ర వ్యాపాదనే మాసమతికృచ్ఛ్రం కుర్యాత్ - అజ్ఞానతః శూద్రస్వామి గోమాత్ర వ్యాపాదనే మాసం ప్రాజాపత్యం కుర్యాత్ - కామతస్తు త్రైవర్ణ్యైః కల్ప్యమ్ ॥ అథ మన్వాద్యుక్తాని వ్రతాని పూర్వోక్తేషు విషయేషు సమూహ్యాంతరే వా దేశకాలశక్త్యపేక్షయా వా యోజ్యాని। తాని వ్రతాని

మదనపారిజాతేస్మాభిస్సమ్యక్ప్రదర్శితాని । కర్మవిపాకపరిచ్ఛేదేఽస్మిన్ప్రాయశ్చిత్తోపయోగాభావాన్నాత్రప్రదర్శితాని ॥ ...

ఇతి గోవధవ్రతమ్.

అథ మాసోపవాసవ్రతమ్.

చింతామణౌ నారదః ॥ భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి వ్రతానాముత్తమస్య చ । విధిం మాసోపవాసస్య ఫలం చాస్య యథోచితమ్ । యథావిధం సమైః కార్యా వ్రతచర్యా యథా భవేత్ ॥ ఆరభ్యతే యథాపూర్వం సమాప్యం చాపి యథావిధి । యదా వ్రతస్తు కర్తవ్యస్తావద్బ్రూహి పితామహ ॥ వ్రతమేతత్సురశ్రేష్ఠ విస్తరేణ మమానఘ ॥ బ్రహ్మా ॥ సాధు నారద తత్త్వేన తత్పృష్టం పరతపోధన । యాదృశం తిమతాం శ్రేష్ఠ తచ్ఛృణుష్వ బ్రవీమి తే ॥ సురాణాం చ యథా విష్ణుస్తపతాం చ యథా రవిః । మేరుశ్శిఖరిణాం యద్వద్వైనతేయశ్చ పక్షిణామ్ ॥ తీర్థానాం చ యథా గంగా ప్రజానాం చ యథా వణిక్ । శ్రేష్ఠస్సర్వవ్రతానాం తు తద్వన్మాసోపవాసనమ్ ॥ సర్వవ్రతేషు యత్పుణ్యం సర్వతీర్థావగాహనే । సర్వదానోద్భవం చాపి లభేన్మాసోపవాసకృత్ ॥ అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైర్విపులైర్భూరిదక్షిణైః । న తత్పుణ్యమవాప్నోతి యన్మాసపరిలంఘనాత్ ॥ తేన తప్తం తపస్సర్వం కృతాస్సర్వాః క్రియాస్తథా । యః కరోతి విధానేన నరో మాసముపోషణమ్ ॥ ప్రవిశ్య వైష్ణవం యజ్ఞం తేనాభ్యర్చ్య జనార్దనః । గురోరాజ్ఞాం తతో లబ్ధ్వా కుర్యాన్మాసోపవాసనమ్ ॥ వైష్ణవాని యథోక్తాని కృత్వా సర్వవ్రతాని తు ॥ ద్వాదశ్యాదీని పుణ్యాని తతో మాసముపావసేత్ ॥ అతికృచ్ఛ్రం పరాకం చ కృత్వా చాంద్రాయణం తతః । మాసోపవాసం కుర్వీత జ్ఞాత్వా దేహబలాబలమ్ । వానప్రస్థో యతిర్వాపి నారీ వా విధవా మునే । మాసోపవాసం కుర్వీత గురోర్విప్రాజ్ఞయా తతః ॥ ఆశ్వినస్యామలే పక్షే ఏకాదశ్యాముపోషితః । వ్ర

నేతస్తు ప్రక్షీయాద్యావత్త్రింశద్దినానితు ॥ వాసుదేవం సమభ్యర్చ్య కార్తికే సకలే నరః ॥ మాసం చోపవసేద్యస్తు సముక్తిఫలభాగ్భవేత్ ॥ అచ్యుతస్యాలయే భక్త్యా త్రికాలం కుసుమైశ్శుభైః । మాలతీందీవరైః పద్మైః కమలైస్తు సుగంధిభిః ॥ కుంకుమోశీరకర్పూరైర్లేపిత్వా థ సచందనైః ॥ నైవేద్యధూపదీపాద్యైరర్చయేచ్చ జనార్దనమ్ । కర్మణా మనసా వాచా పూజయేద్గరుడధ్వజమ్ । కుర్యాన్న దస్త్రీప్రవరం దృఢభక్తిర్జితేంద్రియః॥ నామ్నామేవ తథాలాపం విష్ణోః కుర్యాదహర్నిశమ్ । భక్త్యా విష్ణోః స్తుతో వాపి మృషావాదం వివర్జయేత్ ॥ సర్వసత్త్వదయాయుక్తః శాంతవృత్తిరహింసకః ॥ సుప్తో వా సన్నసంస్థో వా వాసుదేవం ప్రకీర్తయేత్ ॥ స్మృత్యాలోకనగంధాదిస్వాదనం పరికీర్తనమ్ । అన్నస్య వర్జయేత్సర్వం గ్రాసానాం వాభికాంక్షణమ్ ॥ గాత్రాభ్యంగం శిరోభ్యంగం తాంబూలం సవిలేపనమ్। వ్రతస్థో వర్జయేత్సర్వం యచ్చాన్యత్తనిరాకృతమ్ ॥ నవ్రతస్థః స్వగృహే తిష్ఠంశ్చిద్ద్వోర్మ్య స్థాన్నచాలయేత్ । దేవతాయతనే తిష్ఠేన్న గృహస్థశ్చరేద్వ్రతమ్ ॥ కృత్వా మాసోపవాసం తు వ్రతం త్రింశద్దినేదితమ్। కృత్వా మాసోపవాసం తు సంయతాత్మా జితేంద్రియః ॥ తతోఽర్చయేత వై పుణ్యాం ద్వాదశ్యాం గరుడధ్వజమ్ ॥ పూజయేత్పుష్పమాల్యాది గంధధూపవిలేపనైః ॥ వస్త్రాలంకరణాద్యైశ్చ తోషయేదచ్యుతం నరః । స్నాపయేచ్చ హరిం దేవం తీర్థచందనవారిణా ॥ వస్త్రదానాదిభిశ్చైవ భోజయేత్తు ద్విజోత్తమాన్ । దద్యాచ్చ దక్షిణాం తేభ్యః ప్రణిపత్య క్షమాపయేత్ ॥ విప్రాన్క్షమాపయిత్వా తు విసృజ్యాభ్యర్చ్య పూజ్య చ । ఏవం విత్తానుసారేణ భక్తియుక్తేన శక్తితః ॥ ఏవం మాసోపవాసం తు కృత్వాభ్యర్చ్య జనార్దనమ్ । భోజయిత్వా ద్విజాంశ్చైవ విష్ణులోకే మహీయతే ॥ ఏవం మాసోపవాసాని సమ్యక్కృత్వా త్రయోదశ । నిర్యాపయేత్తతస్స్నాత్వా విధినా యేన తచ్ఛృణు ॥ కారయేద్వైష్ణవం యజ్ఞమేకాదశ్యాముపోషితః । పూజయిత్వా తు దేవేశ

మాచార్యానుజ్ఞయా హరిమ్॥ విశుద్ధకులచారిత్రాన్ విష్ణుపూజనతత్పరాన్।
పూజయిత్వా ద్విజాంస్తస్య గోత్రజాయిత్వా త్రయోదశ॥ తావంతి వస్త్ర
యుగ్మాని భోజనాచ్ఛాదనాని చ॥ యోగపట్టాని శుభ్రాణి బ్రహ్మసూత్రా
ణి చైవహి॥ దద్యాద్దేశం ద్విజాతిభ్యః పూజయిత్వా ప్రణమ్య చ। తతోను
కల్పయేచ్ఛయ్యాం శస్త్రాస్తరణసంస్కృతామ్॥ స్వాచ్ఛాదనాం శుభాం శ్రే
ష్ఠాం సోపధానామలంకృతామ్। కారయిత్వాత్మనో మూర్తిం కాంచనీం
తు స్వశక్తితః॥ న్యసేత్తస్యాం తు శయ్యాయాం మర్దయిత్వా స్రగాదిభిః।
ఆసనం పాదుకే ఛత్రం వస్త్రయుగ్మముపానహౌ॥ పవిత్రాణి చ పుష్పాణి
శయ్యాయాముపకల్పయేత్। ఏవం శయ్యాం తు సంకల్ప్య ప్రణిపత్య చ తా
న్ద్విజాన్॥ ప్రార్థయేచ్చానుమోదార్థం విష్ణులోకం వ్రజామ్యహమ్।
ఏవమభ్యర్చితా విప్రా వదేయుర్వ్రతినం తదా॥ వ్రజ వ్రజ నరశ్రేష్ఠ విష్ణో
స్థానమనామయమ్। విమానం వైష్ణవం దివ్యం సశయ్యం పరికల్పితమ్॥ తేన
విష్ణుపదం యాహి సదానందమనామయమ్। తతో విసర్జయేద్విప్రాన్ ప్రణి
పత్యానుగమ్య చ॥ తతస్తు పూజయేద్భక్త్యా గురుం జ్ఞానప్ర
దాయకమ్। ప్రణమ్య శిరసా శాంతో గురవే ప్రతిపాద
యేత్। కృత్వా మాసోపవాసాంశ్చ నిర్వాప్య విధివన్మునే। కులానాం
శతముద్ధృత్య విష్ణులోకం వ్రజేన్నరః॥ యస్మిన్ జాతో మహాపుణ్యే
కులే మాసోపవాసకృత్। సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణులోకే మహీయతే॥
నరో మాసోపవాసానాం కర్తా పుణ్యవతాం పరః। పితృమాతృకులాభ్యాం
చ సమం విష్ణుపదం వ్రజేత్॥ నారదః॥ సుదుష్కరమిదం దేవ మూర్ఛాగ్లా
నికరం పరమ్। వ్రతం మాసోపవాసస్య భక్తిం జనయతేచ్యుతే॥ పీడితస్య
భృశం దేవ మాసోపవాసినస్తథా। త్యాగో వానుగ్రహో వాథ కిన్నుకా
ర్యం పితామహ॥ బ్రహ్మా॥ వ్రతస్థం కర్శితం దృష్ట్వా ముమూర్షుం వా తపో
ధనమ్। దృష్ట్వా తు బ్రాహ్మణాస్తస్య కుర్యాత్సమ్యగనుగ్రహమ్॥ అమృతం

పాయయేత్క్షీరమిచ్ఛమానం సకృన్నిశి । యథేహ వినిముచ్యేత పాలయేన్న
హితద్వ్రతమ్॥ అతిమూర్ఛాన్వితం క్షిప్రం ముమూర్షుం క్షుత్ప్రపీడితమ్॥
పాయయిత్వామృతం క్షీరం రక్షేద్దత్త్వా ఫలాని చ ॥ అహోరాత్రం వ్రతస్థం
చయోనిత్యం పరిపాలయేత్ । పయోమూలం ఫలం దత్త్వా విష్ణులోకం వ్ర
జేత్సః ॥ ఏవం మాసోపవాసస్థ మారూఢం ప్రాణసంశయే । ఆవ్రతేష్వగు
ణైర్విప్రైః పరీక్ష్యేద్బ్రాహ్మణాజ్ఞయా। నైతేవ్రతం వినిఘ్నంతి హవిర్వి
ప్రానుమోదితమ్ । క్షీరౌషధేగురో రాజ్ఞా అపోమూలఫలాదికమ్ ॥ ఏవం
కృత్వాభిరక్షేత్సగుడం పాయసం తథా । పాయయేద్దకితోయస్మాత్ స మా
ప్నోతి పునర్వ్రతమ్ ॥ అథవిష్ణుర్వ్రతం విష్ణుర్దాతా విష్ణుర్వ్రతీ తథా । స
ర్వం విష్ణుమయం జ్ఞాత్వా వ్రతస్థం క్షీణముద్ధరేత్ ॥ యదా ముమూర్షుర్ని
శ్చేష్టః పతత్యేవ చ మూర్ఛితః । తదా సముద్ధరేత్క్షీణమిచ్ఛంతం ప్రముఖేస్థి
తమ్ ॥ పరిపాల్య వ్రతీ దేహం వ్రతశేషం సమాచరేత్ । యథోక్తద్విగు
ణం తస్య ఫలం విప్రముఖోదితమ్ ॥ ఇంద్రియార్థాంశ్చ సంత్యజ్య సదైవ వి
మలామతిః । పరితోషయతే విష్ణుం సోపవాసో జితాత్మవాన్ ॥ కింతస్య బ
హుభిస్తీర్థైః స్నానహోమపయోవ్రతైః । యేనేంద్రియగుణో ఘోరో
నిర్జితో ధృష్టచేతసా ॥ జితేంద్రియస్సదా శాంతస్సర్వభూత హితేరతః।
వాసుదేవపరో నిత్యం సక్లేశం కర్తుమర్హతి ॥ కృత్వా నూనం యథోక్తం తు
వైష్ణవం పురుషోత్తమః । విష్ణులోకమవాప్నోతి పునరావర్తిదుర్లభమ్॥
యే స్మరంతి సదా విష్ణుం విశుద్ధేనాంతరాత్మనా । తే ప్రయాంతి భయం త్య
క్త్వా విష్ణులోకమనామయమ్ ॥ ప్రభాతే వార్ధరాత్రే వా మధ్యాహ్నే ది
వసక్షయే ॥ అచ్యుతం యే తు కీర్త్యంతే తే తరంతి భవార్ణవమ్ ॥ ఆనందితో
థ దుఃఖార్తః క్రుద్ధశ్శాంతోథవా హరిమ్ । యోనా కీర్తయతే భక్త్యా స గ
చ్ఛేద్వైష్ణవం పురమ్ ॥ గర్భజన్మజరారోగ దుఃఖసంసారబంధనైః । ని
వాధ్యతే నరో నిత్యం వాసుదేవ మనుస్మరన్ ॥ స్థావరేజంగమే చాథ స్థా

లేసాత్మే శుభాశుభే । విష్ణుం పశ్యతి సర్వత్ర యస్స విష్ణుస్స్వయం నరః ॥

ఇతి విష్ణుసహస్రోక్తమాసోపవాసవ్రతమ్.

అథ కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణసాధారణ్యేతికర్తవ్యతా.

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కుర్యాత్త్రిషవణస్నాయీ కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం తథా । పవిత్రాణి జపేత్పిండాన్గాయత్ర్యా చాభిమంత్రయేత్ ॥ త్రిషవణస్నానం తత్ర కృచ్ఛ్రవ్యతిరేకేణ ॥ తత్ర కృచ్ఛ్రేతు మనునా సకృత్స్నాయీ సమాహితః॥ ఇతి విశేషాభిధానాత్- పవిత్రాణి సూక్తాని అఘమర్షణం దేవకృత శుద్ధవత్యః తరత్సమందీరిత్యాది వసిష్ఠాదిప్రదర్శితాని ఋగ్యజుస్సామసు వ్యవస్థితాని యథాశాఖం జపేత్ ॥ అవిరుద్ధేషు కాలేషు పిండాన్ గ్రాసాన్ ప్రత్యేకం గాయత్ర్యాభిమంత్రయేత్ - గ్రాసానుమంత్రణే గౌతమో ఓం భూరిత్యాదిభిర్మంత్రైస్సహ గాయత్ర్యా వికల్పః- ఏవం యద్యప్యేకకార్యాణాం మంత్రాణాం వికల్పః- భిన్నకార్యాణాం సముచ్చయ ఇతి వివేకః॥ మనుః॥ మహావ్యాహృతిభిర్హోమః కర్తవ్యస్స్వయమన్వహమ్ । అహింసా సత్యమక్రోధమార్జవం చ సమాచరేత్ ॥ త్రిరహ్నస్త్రిర్నిశాయాం తు సవాసా జలమావిశేత్ । స్త్రీశూద్రపతితాంశ్చైవ నాభిభాషేత కర్హిచిత్ । స్థానాసనాభ్యాం విహరన్నశక్తోఽధశ్శయీత వా॥ బ్రహ్మచారీ వ్రతస్థో వా గురుదేవద్విజార్చకః । సావిత్రీం చ జపేన్నిత్యం పవిత్రాణి చ శక్తితః॥ సర్వేష్వేవ వ్రతేష్వేవం ప్రాయశ్చిత్తార్థమాదృత ఇతి॥ త్రిరహ్నిత్యాది ॥ దివా రాత్రౌ త్రిరితి యదత్ర షట్సవనేషు స్నానం తచ్ఛక్తవిషయం - ఏవం న్యూనాధిక స్నానాన్యన్యాని శక్త్యపేక్షయా యోజ్యాని- జాబాలిః ॥ ఆరంభే సర్వకృచ్ఛ్రాణాం సమాప్తౌ వా విశేషతః । ఆజ్యేనైవ హి శాలాగ్నౌ జుహుయాద్వ్యాహృతీః పృథక్ ॥ శ్రాద్ధం కుర్యాద్ఘృతాగ్నౌ చ గోహిరణ్యాదిదక్షిణా । స్త్రీణాం హోమో న దాతవ్యః పంచగవ్యాంత

ష్ఠైవచ ॥ పరాశరః ॥ స్త్రీశూద్రాణాం విశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యం సమా
చరేత్ । పఞ్చగవ్యం చ కుర్వీత స్నాత్వా పీత్వా శుచిర్భవేత్ ॥ స్త్రీశూద్ర
యోగ్యపఞ్చగవ్యస్య విహిత ప్రసిద్ధత్వాద్వికల్పః జాబాలేన తు శాలాగ్నౌ
హోమం విధాయ స్త్రీణాం హోమో న దాతవ్య ఇతి నిషేధాత్ - గృహ్యాగ్నా
వేవ హోమనిషేధః - అథ స్త్రీశూద్రయోరపి బ్రాహ్మణద్వారా లౌకికా
గ్నౌ భవత్యేవ ॥ అయం చ హోమో౽ఙ్గహోమః ॥ స చ కృచ్ఛ్రప్రత్యా
మ్నాయభూత ప్రధానహోమః ॥ ఆరంభే సర్వకృచ్ఛ్రాణాం సమాప్తౌ చ
విశేషతః । ఆజ్యేనైవ హి శాలాగ్నౌ జుహుయాద్వ్యాహృతీః పృథగితి ॥ జా
బాలేన విశేషాభిధానాత్ - కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయభూతయోస్తు ప్రధా
నభూతయోర్జపహోమయోః స్త్రీశూద్రయోర్నాధికారః ॥ తథా చాం
గిరాః ॥ తస్మాచ్ఛూద్రం సమాసాద్య సదా ధర్మపథే స్థితమ్ । ప్రాయశ్చిత్తం
ప్రదాతవ్యం జపహోమవివర్జితమ్ ॥ శూద్రశబ్దస్స్త్ర్యుపలక్షణార్థః - త
థా సమానధర్మత్వాత్ ॥ వైశంపాయనః ॥ స్నానం ద్వికాలమేవ స్యాత్ త్రికా
లం స్యాద్ద్విజన్మనామ్ ॥ శఙ్ఖః ॥ ఏకవాసా ఆర్ద్రవాసా లఘ్వాశీ స్థణ్డిలే
శయ ఇతి ॥ హారీతః ॥ స్నాత్వాఘమర్షణం జలే జపిత్వా ధౌతం నవాహతం
వాసః పరిధాయ సామ్నా సౌర్యేణాదిత్యముపతిష్ఠేతేతి ॥ షట్త్రింశన్మతే ॥
జపహోమాదియత్కించిత్ కృచ్ఛ్రోక్తం సంభవేదితరే । సర్వం వ్యాహృ
తిభిః కుర్యాద్గాయత్ర్యా ప్రణవేన చేతి ॥ శఙ్ఖః ॥ ఏకవారం చరేద్భైక్షం
స్నాత్వా వాసో న పీడయేత్ । గాయత్ర్యా దశసాహస్రమాహ్నికం జప
ముచ్యతే ॥ బోధాయనః ॥ అహతం వాసో వసీత - సావిత్రీం వ్యాహృతీ
శ్చైవ జపేదష్టసహస్రకమ్ । ఓంకారమాదితః కృత్వా రూపేరూపే చ శాం
తతః ॥ భూమౌ వీరాసనే యుక్తః కుర్యాజ్జప్యం సుసంగతః । ఆసీనశ్శల్యవిద్ధో
వా పిబేద్గవ్యం పయస్సకృత్ ॥ గవ్యస్య పయసో౽లాభే గవ్యేనైవ భవేద్దధి । ద
ధ్నో౽లాభే భవేత్తక్రం తక్రాలాభే తు యావకమ్ । ఏవమన్యతమేనాయ త్తదుప

పద్యేనత్రిః పిబేత్ ॥ శల్యవిద్ధా వేతి ॥ వాశబ్ద ఉపమార్థే - శల్యవిద్ధ ఇవని
ష్ణాః పయః పిబేదిత్యర్థః- యమః॥ అంగుళ్యగ్రస్థితంపిండం గాయత్ర్యా
చాభిమన్త్రితమ్ । ప్రాశ్యాచమ్య పునః కుర్యా దస్యస్యాప్యభిమంత్రణమ్॥
యే తు ప్రాణాగ్నిహోత్రాధి కారిణస్తేషామాపోశనకర్మానంతరం ప్రాణా
హుతయోః పంచభిర్గ్రాసైర్భవంతి-తత్ర చ పూర్వోక్తప్రణవగాయత్ర్యా
ద్యన్యతమమంత్రేణ గ్రాసానభిమంత్ర్య ప్రాణాయస్వాహేత్యాదిభిర్మం
త్రైః ప్రాణాగ్నిహోమః కార్యః ॥ యదాత్వేకద్విత్రిచతురో వా గ్రాసా
స్తత్ర బోధాయనోక్తో విశేషో గ్రాహ్యః ॥ తద్యథా ప్రాణాపానవ్యానో
దానసమానాయేతి పంచమం - యదా చత్వారస్తదా ద్వాభ్యాం ప్రథమం
తతస్తద్వాభ్యాం ద్వితీయమ్ - యదాత్వేకస్తథా సర్వైరేవ తం గ్రసేదితి॥
చాంద్రాయణచరుం శ్రపయిత్వా నవోనవ ఇతి హుత్వా జ్యోత్స్నాయాం
చరుశేషాత్పిండాన్ సావిత్ర్యభిమంత్రితా నశ్నీయాదితి ॥ జ్యోత్స్నా౨
శబ్దేన చంద్రోపగమో లక్ష్యతే ॥ నార్ధరాత్రేఽపి భోజనదోషోఽస్తి - ఆ
ద్రామలకమాత్రాస్తు గ్రాసా ఇంద్రవిత్తైస్స్మృతాః । తథైవా హుతయ
స్తత్ర శౌచార్థం చైవ స్మృతిరా ॥ ... ... *

ఇతి కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణసాధారణేతికర్తవ్యతా.

అథ కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

తత్ర పూర్వోక్తరీత్యా ద్వాదశదినాని ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రం పరిత్యాచరేత్ - తదశక్తో ధేనుమేకాం దద్యాత్ ॥ తదభావే నిష్కం దద్యాత్ - నిష్కలక్షణ స్తు పరిమాణ ప్రకరణేఽభ్యధాయి ॥ అథవా దేశకాలోచితం గోమూల్యం దేయం- తత్రాప్యశక్తౌ తదర్ధం పాదం వా దద్యాత్॥ తథా చ మితాక్షరా యామ్ ॥ గవామభావే నిష్కం వా తదర్ధం పాదమేవ వా ॥ తథా ప్రాజా పత్యక్రియాశక్తౌ ధేనుం దద్యాద్ద్విజోత్తమః । ధేనోరభావే దాతవ్యం మూ

ల్యంతుల్యం నసంశయః, ఇతి॥ పరాశరః ॥ కృచ్ఛ్రాయుతంతుగాయత్ర్యా
ఉదవాసస్తథైవచ । ధేనుప్రదానం విప్రాయ సమమేత చ్చతుష్టయమ్॥
కృచ్ఛ్రః ప్రాజాపత్యః॥ అయుతంతుగాయత్ర్యాః, ఉదవాసః ఉదకవాసః-
సచాహోరాత్రం- మితాక్షరాయామ్॥ కృచ్ఛ్రాదప్యయుతంచైవ ప్రాణా
యామశతద్వయమ్ । తిలహోమ సహస్రంతు వేదపారాయణంతథా॥
సమృద్ధధాన్యేన ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్ర ప్రత్యామ్నాయత్వేన ద్వాదశసు ది
నేషు ప్రతిదినం పంచపంచ విప్రాభోజనీయాః ॥ తేచమిళిత్వా షష్టిర్భ
వతి ॥ తథామితాక్షరాయామ్ ॥ కృచ్ఛ్రేపంచాతికృచ్ఛ్రే త్రిగుణమహరహ
స్త్రింశదేవంతృతీయే చత్వారింశచ్ఛతప్తే త్రిగుణసగుణితావింశతిస్స్యా
త్పరాకే ॥ కృచ్ఛ్రేసాంతాపనాఖ్యే భవతి షడధికావింశతిస్సైవ హీనాచా
ర్ఘ్యాం చాంద్రాయణేస్యాత్తపసికృశబలోభోజయేద్విప్రముఖ్యాన్॥ అత్ర
కృచ్ఛ్రేహరహః పంచేత్యస్యాయం-అహరహ ఇతి ప్రత్యేకం సంబధ్యతే॥ అల్ప
ధాన్యస్తు ద్వాదశవిప్రాన్భోజయేత్- తథా చతుర్వింశతిమతే ॥ విప్రా
ద్వాదశవాభోజ్యాః పావకేష్టిస్తథైవచ । అథవా పావనే కేచిత్స్నానా
న్యాహుర్మనీషిణః । అత్రచ ప్రతిదినం ద్వాదశద్వాదశారటారుద్ధాదశైవ
పుణ్యతీర్థే విధ్యుక్తప్రకారేణస్నాత్వా తదంగానుష్ఠానం విధాయ కే
శాన్ సంశోషయేత్- ఏవం ద్వాదశస్నానాని ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యా
మ్నాయాః ॥ తథాచ పరాశరః ॥ కృచ్ఛ్రోదేవ్యయుతంచైవ ప్రాణాయామ
శతద్వయమ్ ॥ పుణ్యతీర్థేనార్ద్రశిరస్స్నానం ఇతి ॥ అనార్ద్రం శిరో
యస్యా సావనార్ద్రశిరాః ॥ అనార్ద్రశిరస్స్నానమ్ ॥ ... *

ఇతి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

అథాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

తత్రాతికృచ్ఛ్రకరణాశక్తాయాజ్ఞవల్క్యోక్తప్రాణిపూరణాన్నభోజనం యుక్తాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన ధేనుద్వయందద్యాత్ - తథాషట్త్రింశన్మతే ॥ పరాకతప్తాతికృచ్ఛ్రేషు తిస్రస్తిస్రస్తు గాస్తథేతి ॥ గవామభావే తావంతో నిష్కాస్తావంతి గోమూల్యానివాదేయాని - నిష్కాభావేతదర్ధంపాదంవాదద్యాత్ - అథవాయావంతో ధేనవస్తావంతిగాయత్రీ జపానామయుతాని తావన్త ఉపవాసావా పూర్వోక్తాఃకార్యాః॥ ఉతతావంతి ప్రాణాయామశతద్వయాని తావంతివాహోమసహస్రాణి - అపితావంతి హోమసహస్రాణి- అపితావంతివేదపారాయణానిభవంతి॥ అథవాయావంత్యో ధేనవస్తావంతోన్నకృచ్ఛ్రాభవంతి - అతోల్పధనేన ధేనుర్యథాసంఖ్యా ద్వాదశవిప్రాస్తథాభోజనీయాః - ప్రతిదినం ద్వాదశదినేష్విత్యర్థః- అత్రచ మిళిత్వాశీత్యుత్తరశతం బ్రాహ్మణాభవంతి ॥ అథవాయావత్యో ధేనవస్తావత్సంఖ్యయాస్నానం ద్వాదశద్వాదశ కర్తవ్యప్రత్యామ్నాయాః ॥ అత్రచస్నానప్రకారః ॥ ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయప్రకరణేదర్శితః॥ ఇత్యతికృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రస్య విహితత్వాత్- కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకరణాశక్తౌతిస్రోధేనవోదాతవ్యాః-తదభావే నిష్కత్రయంసార్ధనిష్కోవాదేయః - అథవా గాయత్ర్యయుతజపః ఉపవాసానపితిస్రః ప్రాణాయామశతద్వయానివా తిలహోమ సహస్రత్రయాణివాత్రీణి వేదపారాయణానివాకర్తవ్యాని॥ అథవా సమృద్ధధాన్యేనాహరహస్త్రింశత్సంఖ్యాకా బ్రాహ్మణాభోజనీయ్యాః- తథా చతుర్వింశతిమతే ॥ కృచ్ఛ్రేపంచాతికృచ్ఛ్రే త్రిగుణమహరహస్త్రింశదేవం తృతీయేకృతి॥ తృతీయేఽకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే ॥ అహరహస్త్రింశద్బ్రాహ్మణాభోజనీయా ఇత్యర్థః ॥ ఏతచ్చత్రింశద్బ్రాహ్మణభోజనం ద్వాదశసుదినేషు ప్రతిదినంకర్తవ్యమ్ ॥ మిళిత్వాషష్ట్యుత్తరత్రిశతం బ్రాహ్మణాభవంతి ॥ అసమృద్ధధాన్యశ్చేత్తదాతే

నత్రిగుణితా ద్వాదశ బ్రాహ్మణాభోజనీయాః- తేచమిళిత్వా షట్త్రింశత్॥ స్నానప్రత్యామ్నాయాస్తు ప్రాజాపత్య ప్రత్యామ్నాయ ప్రకరణోక్తరీత్యాయావంత్యో గావస్తావత్సంఖ్యయా జ్ఞేయాః ॥ ... *

ఇతికృఛ్రాతికృఛ్ర ప్రత్యామ్నాయాః.

అథ తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

తద్వద్ద్వాదశాహసాధ్యైతప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేనతిస్రోగావో దేయాః-పరాక తప్తాతికృఛ్రత్వేకా ధేనుః-త్ర్యహసాధ్యేతు నిష్కార్థం దేయం- గవామభావే నిష్కార్థం వేత్యాదికా అన్యేప్రత్యామ్నాయాః కృఛ్రాతికృఛ్ర ప్రత్యామ్నాయ ప్రకరణోక్తరీత్యావిజ్ఞేయాః - సమృద్ధథాన్యస్యాయంవిశేషః ॥ ద్వాదశసుదినేషు ప్రతిదినంచత్వారింశ చ్చత్వారింశమతే ॥ కృఛ్రేపంచాతికృఛ్రే త్రిగుణ మహరహస్త్రింశదేవం తృతీయేచత్వారింశచ్చతప్తే ఇతి-తదేతత్తప్తకృఛ్రేఽహరహశ్చత్వారింశదిత్యన్వయః॥

ఇతి తప్తకృఛ్రప్రత్యామ్నాయాః.

అథసాంతపనయతిసాంతపన ప్రత్యామ్నాయాః.

తత్రసప్తదశాహసాధ్యస్య సాంతపనస్య సార్ధప్రాజాపత్యస్థానేవిహితత్వాదేకాధేనుర్నిష్కార్థంవాదేయమ్॥ తథాషట్త్రింశన్మతే॥ పరాకతప్తాతికృఛ్రస్థానే కృఛ్రత్రయంచరేత్॥ సాంతపనస్య చాత్యర్థమశక్తౌ, ప్రతమాచరేదితి ॥ దినద్వయసాంతపనే నిష్కార్థం దేయం- దినత్రయసాధ్యే యతిసాంతపనాఖ్యే ధేనుమేకాందద్యాత్ అనయైవరీత్యా గాయత్రీజపాదిరూప ప్రత్యామ్నాయేష్వపి పరిమాణంకల్ప్యమ్ ॥ యత్రైకాధేనుర్నిష్కార్ధంచదేయం భవతి- తత్రగాయత్ర్యా అయుతజపో ధేనుమే

కాంచదద్యాత్ ॥ ధేనుస్థానే పంచసహస్రాణీత్యనయారీత్యాకర్తవ్యాః, ప్రత్యామ్నాయభేదస్తు ప్రాజాపత్యప్రకరణే ద్రష్టవ్యః ॥ ...

ఇతి సాంతపన యతిసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః.

అథ మహాసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః.

తత్రైకవింశతిదినసాధ్యే మహాసాంతపనే ప్రత్యామ్నాయత్వేన తిస్రో ధేనవోర్ధనిష్కంచదద్యాత్ ॥ పంచదశదిన సాధ్యేషు ధేనుద్వయం నిష్కార్ధంచ దేయం- సప్తాహసాధ్యేషు ఏకా ధేనుర్నిష్కార్ధంచ దేయమ్ । ఏతత్కల్పనాయాం మూలం షడుపవాసతుల్య ప్రాజాపత్య ప్రత్యామ్నాయత్వేన ధేనువిధానమ్ - సప్తాహసాధ్యేషు సాంతపనే నిష్కార్ధసహిత ధేను దానమూలం సాంతపనప్రకరణే ప్రదర్శితమ్ ॥ సాంతపనస్య చాద్యర్ధమితి॥ అనయాదిశా గాయత్రీ జపాదిరూప ప్రత్యామ్నాయ ప్రకరణే ద్రష్టవ్యాః॥

ఇతి మహాసాంతపనప్రత్యామ్నాయాః.

అథ పరాకప్రత్యామ్నాయాః.

చతుర్వింశతిమతే ॥ పరాకతప్తకృచ్ఛ్రాణాం స్థానే కృచ్ఛ్రద్వయంచరేత్ । జపజాపహోమాదికంవాపి కల్పయేత్తూపవాసకల్పనాత్, ఇతి॥ కృచ్ఛ్రత్రయస్థానీయత్వాత్పరాకస్య పరాకకరణాశక్తౌ తిస్రో ధేనవో దేయాః - తథా గాయత్రీజపాది ప్రత్యామ్నాయా అపి త్రిగుణాః కర్తవ్యాః ॥ తేచ ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయ ప్రకరణే ప్రాక్ప్రదర్శితాః॥

ఇతి పరాక ప్రత్యామ్నాయః.

అథ యావకవ్రత, గోమూత్ర యావకవ్రత, పయోవ్రతానాం ప్రత్యామ్నాయాః.

తత్ర యావకవ్రతేపయోవ్రతేచ ప్రత్యామ్నాయత్వేన పంచధేనవో దేయాః ॥ షడుపవాసాః ॥ పృథక్ప్రాజాపత్యస్థానమితి పంచషట్కా- భవంతీతి కృత్వా యథాయావకవ్రతే ప్రతిదిన యావకవ్రతంప్రతిదినంయావకంయుజ్యతే- తథాపి పూర్వోక్తయావక భోజనస్యాత్యంత క్లేశ సాధనత్వాదుపవాసతుల్యత్వం భవత్యేవ॥ పయోవ్రతేతు పయసఃపానే క్లేశాభావేప్యేకగ్రాసమాత్ర పర్యాప్తస్యైవ పయసఃపానముపవాస కత్వమ్, గోమూత్రయావకవ్రతేతు క్లేశాధిక్యాత్ప్రత్యామ్నాయత్వేన షడ్ధేనవో దాతవ్యాః- ఏవం గాయత్రీజపాది ప్రత్యామ్నాయాఅపి కల్పనీయాః-తేచప్రాక్ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయ ప్రకరణేదర్శితాః॥

ఇతి యావకగోమూత్రయావకపయోవ్రతానాంప్రత్యామ్నాయాః,

అథ చాంద్రాయణ ప్రత్యామ్నాయాః.

తత్రచ సమృద్ధధనేనచాంద్రాయణప్రత్యామ్నాయత్వేన అష్టౌగావో దేయాః। తథాచతుర్వింశతిమతే ॥ అష్టౌచాంద్రాయణేదేయాగ ప్రత్యామ్నాయవిధౌసదా, ఇతి॥ తథా పిపీలికామధ్యయవమధ్యచాంద్రాయణయో గౌతమాద్యుక్తాఽధికేతికర్తవ్యాసహితయోరష్టౌచాంద్రాయణేదేయా ఇత్యేతత్యోజ్యమ్ ॥ అల్పధనేనతు తిస్రోగావోదేయాః ॥ తథాచ పరాశరనిబంధే ॥ ప్రాజాపత్యేతుగామేకాం, ఇతి॥ కృచ్ఛ్రద్వయం స్మృతమ్-చాంద్రాయణేపరాకేచతిస్రస్తాదక్షిణాస్తథా, ఇతి॥ఏతచ్చధేనుత్రయదానం స్వేతికర్తవ్యతా సహితయోర్యవమధ్యపిపీలికామధ్య చాంద్రాయణయోస్తథా ॥ యతి చాంద్రాయణాదిష్వపి యోజ్యమ్ - ఏవం శక్త్యపేక్షయా యావత్యోధేనవోదీయంతే తత్ర తదభావే గవామభావే నిష్కంస్యాత్తదర్ధం పాదమేవవా, ఇత్యుక్తరీత్యాదాతవ్యమ్॥అథవా ప్రతిధేనుచాయుతమ

యుతం గాయత్రీజపోవా - తథాధేనుసంఖ్యాకా ఉపవాసావా-ధేనుద్వా
దశబ్రాహ్మణసంఖ్యాకానిప్రాణాయామ శతద్వయానివా-ధేనుసంఖ్యాకా
ని వేదపారాయణానివా-తత్సంఖ్యాకతిలహోమసహస్రాణివా-నిత్యం ధే
నుద్వాదశ ద్వాదశస్నానానివా-కార్యాణి॥ఏతేచవికల్పావ్రీహియవవదై
చ్ఛికాః - అపిహోదితానుదిత హోమవద్వ్యవస్థితాః - వ్యవస్థాచ దేశకా
లాద్యపేక్షయా ॥ తథాచ బోధాయనః॥ శ్లో ॥ దేశంకాలం తథాత్మానం
ద్రవ్యంద్రవ్యప్రయోజనమ్ । ఉపపత్తిమవస్థాంచ జ్ఞాత్వా శౌచం ప్రకల్ప
యేత్, ఇతి॥ శౌచశబ్దేన శుద్ధికారణం సర్వమభిధీయతే ॥ ఏవ మన్యత్రాపి
న్యూనాధికకల్పేషు శక్త్యాద్యపేక్షౌ వికల్పో బోద్ధవ్యః । అనేనైవాభిప్రా
యేణ మితాక్షరాది నిబంధనేషు న్యూనాధికపక్షాః ప్రదర్శితాః॥ తద్య
థా॥ శ్లో॥ చాంద్రాయణంమృగారేష్టిః పవిత్రేష్టి స్తథైవచ । మిత్రవిందప
శుశ్చైవ కృచ్ఛ్రం మాసత్రయం తథా ॥ తిలహోమాయుతంచైవ పరా
కద్వయమేవచ । గాయత్ర్యా లక్షజప్యంచ సమాన్యాహబృహస్పతిః॥ఇతి॥
తపస్యసమర్థేన సమృద్ధధాన్యేన మాసావధికాలే ప్రతిదినంచతుర్వింశతి
బ్రాహ్మణాభోజనీయాః- తథాచతుర్వింశతిమతే ॥ కృచ్ఛ్రేపంచాతికృచ్ఛ్రేత్రి
గుణమహరహస్స్యాత్తృతీయేతు త్రింశత్తప్తేద్వి స్త్రింశదేవ త్రిగుణనగుణి
తావింశతిస్స్యాత్పరాకే । కృచ్ఛ్రేసాంతాపనాఖ్యే భవతిషడధికావింశతి
స్సైవహీనాద్వాభ్యాంచాంద్రాయణేస్యాత్తపసి కృశబలో భోజయేద్వి
ప్రముఖ్యాన్, ఇతి॥ అస్యార్థః॥ అహరహరితిసర్వత్రాన్వేతి- కృచ్ఛ్రేప్రాజాప
త్యే ద్వాదశసుదినేషు ప్రతిదినం త్రిగుణమ్ - త్రైగుణ్యంచ పంచాపేక్షయా
పంచదశేత్యర్థః - తృతీయేకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రేపూర్వోక్తకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రదినేషు
అహరహ స్త్రింశత్తప్తే - తప్తకృచ్ఛ్రే॥ పూర్వాభిహితతప్తకృచ్ఛ్రదినేషు
ప్రతిదివసం చత్వారింశత్- పరాకేపరాకవ్రతసంఖ్యాదినేషు ప్రతిదినం త్రి
గుణనగుణితా వింశతిష్షష్టిరిత్యర్థః ॥ సాంతపనేకృచ్ఛ్రే పూర్వవదేవాహ

రహుషడ్వింశతిః-చాంద్రాయణే చాన్ద్రాయణసంఖ్యాకదివసేషు ప్రతివాస రం ద్వాభ్యాం హీనా షడధికా వింశతి శ్చతుర్వింశతి రిత్యర్థః - ఏతేచ పూర్వవదేవశక్త్యాద్యపేక్షయా యోజ్యాః॥

ఇతి చాంద్రాయణ ప్రత్యామ్నాయః.

అథ గోవధప్రత్యామ్నాయాః.

యాజ్ఞవల్క్యోక్తవ్రతచతుష్టయం ప్రాక్ప్రదర్శితమ్ - తల్లక్షణప్రకరణాత్ తత్రజ్ఞానతో జాతిమాత్రబ్రాహ్మణసంబంధి గోమాత్రవధే త్రిరాత్ర ఉపోష్య వృషభశ్చ నిష్కార్థం దశ గావో ఏకో వృషభశ్చ దేయాః - త్రిరాత్రోపవాసాశక్తౌ పూర్వోక్తా గావో వృషభశ్చ నిష్కార్థంచ దేయమ్ - కామతశ్చేద్ద్విగుణమ్ - అజ్ఞానతః క్షత్రియసంబంధిగోమాత్రవ్యాపాదనే॥ పంచగవ్యం పిబేద్గోఘ్నో మాసమాసీత సంయతః । గోష్ఠేశయో గోనుగామీ గోప్రదానేన శుద్ధ్యతి, ఇత్యనేన ప్రకారేణ మాసం పంచగవ్యం చరిత్వాంతే గాం దద్యాత్ ॥ ఏతత్కరణాశక్తౌ వ్రతస్యాత్యంత క్లేశత్వేన ప్రత్యామ్నాయత్వేనాష్టౌ గావ ఏక వృషభ ఇత్యేవం నవధేనవో దేయాః ॥ అష్టౌ చాంద్రాయణే దేయాః ప్రత్యామ్నాయవిధౌ సదా, ఇతి॥ బహుక్లేశ సాధ్యత్వాచ్చాంద్రాయణస్య తత్ప్రత్యామ్నాయత్వేనాష్టౌ గావోభిహితాః, చాంద్రాయణవదస్య వ్రతస్యాపి బహుక్లేశసాధ్యత్వాచ్చ సమానవిషయత్వేనాయుక్తమష్టత్వానకల్పనమ్ । కామతస్షోడశధేనవః - ఏకాచదక్షిణాత్వేనేతి సప్తదశధేనవః - అజ్ఞానతః వైశ్యసంబంధి గోమాత్రవ్యాపాదనే మాసం యతికృచ్ఛ్రం కుర్యాత్ - ఏతదాచరణాశక్తౌ ద్వాదశదినసాధ్యపాణిపూరణాన్నభోజనయుక్తాతికృచ్ఛ్ర ప్రత్యామ్నాయత్వేన గోద్వయదానస్యాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయ ప్రకరణేదర్శితత్వాత్తత్ర మాసాతికృచ్ఛ్రేసప్తగావో భవంతి ॥ అనుక్తమాసమాత్ర భోజనయుక్తస్య ద్వాదశదినసా

ధ్యాతికృచ్ఛ్రస్య కరణాశక్తౌతిస్రో గావో విహితా ఇతిమాససాధ్యేతి కృచ్ఛ్రే సప్తగావో నిష్కార్ధంచ దేయం- తత్ర కామతో ద్వైగుణ్యేన క్రమేణదశ పంచదశభవంతి- గవామభావే గోసంఖ్యయాతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయప్రకరణోక్తాః ప్రత్యామ్నాయాః ॥ శక్త్యాద్యపేక్షయాకర్తవ్యాః ॥ అజ్ఞానతః శూద్రస్వామిక గోమాత్ర వ్యాపాదనే మాసప్రాజాపత్య విధానాత్తదశక్తౌగోద్వయం నిష్కార్ధంచ దేయమ్ - కామతః పంచగావః తదశక్తావితరే పూర్వోక్తాః ప్రత్యామ్నాయాః కార్యాః॥

ఇతి గోవధప్రత్యామ్నాయాః.

అథమాసోపవాస ప్రత్యామ్నాయః,

తత్ర షడుపవాసతుల్య ప్రాజాపత్యామ్నాయత్వేన "ప్రాజాపత్యేతు గామేకాం" ఇతివిధానాత్పంచగావోభవంతి-మాసవ్రతేజపనియమాద్యనేకేతికర్తవ్యతోపేత మాసవ్రతేతు క్లేశాధిక్యోపేతచాంద్రాయణవ్రతవదిత్యష్టౌకల్ప్యాః॥ ... ... *

ఇతిమాసోపవాస ప్రత్యామ్నాయః.

అథప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారః,

తత్ర కర్మవిపాకానుయుక్తమపేతర ప్రాయశ్చిత్తోపయుక్తం కించిదుచ్యతే ॥ తద్యథా ॥ దేవలః ॥ శ్లో॥ కృచ్ఛ్రాణాందాయకో రాజా నిర్దేష్టాధర్మపాలకః । అపరాధప్రయోక్తాచరక్షితాకృచ్ఛ్రపాలకః ॥ మహాపాపేషుకృచ్ఛ్రాణాం ప్రాయశ్చిత్తానాం దాయకో రాజాభవతి ॥ బ్రహ్మహత్యాది ప్రాయశ్చిత్తేషు రాజ్ఞామాజ్ఞాం వినా ద్విజాగ్ర్యైః ప్రాయశ్చిత్తం నోపపర్ణనీయమిత్యర్థః ॥ ప్రాయశ్చిత్తస్యనిర్దేష్టా ధర్మపాఠక ఇత్యుచ్యతే ॥ యస్మిన్ననువాదకశబ్దం లోకాఃప్రయుంజతే ॥ అంగిరాః ॥ వేదవిద్యావ్రతస్నాతస్సత్యసంధో జితేంద్రియః । అనేకధర్మశాస్త్రజ్ఞః పో

చ్యతేధర్మపాఠకః ॥ అపరాధీ- పాపకారీ॥ కృఛ్రప్రయోక్తేత్యభిధీయతే॥ రక్షితా రాజపురుషః కృతాకృతప్రత్యవేక్షణేన ప్రాయశ్చిత్త పరిపాలక ఇత్యుచ్యతే ॥ ప్రకృతమనుసరామః ॥ ధర్మనివృత్తౌ ॥ క్షత్రియోహ్యథవైశ్యోవా శూద్రోవానకథంచన । ప్రాయశ్చిత్తాభిధానంహి కుర్వంతీతివిదుర్బుధాః ॥ అవ్రతానామమంత్రాణాం జాతిమాత్రోపజీవినామ్। సహస్రశతయుక్తానాం పర్షత్త్వంనోపపద్యతే ॥ పాతకేచశతంపర్షత్సహస్రంమహదాదిషు । ఉపపాపేచ పంచాశత్స్వల్పేస్వల్పా తథాభవేత్। బహుభిర్విద్వద్భిర్మిళిత్వా విచార్యప్రాయశ్చిత్తంవిధేయమితి ॥ శతాదిశబ్దానాంతాత్పర్యం- అతఏవ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ చత్వారో వేదధర్మజ్ఞాపర్షత్త్రైవిద్యఏవవా ॥ సాబ్రూతేయం సధర్మస్స్యాదేకోవాధ్యాత్మవిత్తమఇతి ॥ మనుః ॥ త్రైవిద్యోహైతుక స్తర్కీ హ్యాత్మజ్ఞోధర్మపాఠకః। త్రయశ్చాశ్రమిణఃపూర్వే పర్షదేషాభవేదితి ॥ తిస్రోవిద్యా ఋుగ్యజుస్సామాత్మికాః సైవయస్యాస్తి త్రైవిద్యః- హైతుకః అనుమానజ్ఞః తర్కోస్యాస్తీతితర్కీ,సంశయే సత్యేకస్మిన్కోటౌ ప్రామాణికత్వేనోహేకృతే బాధకదర్శనాత్ప్రమాణేనాత్ర భవితవ్యమితియః ప్రత్యయస్సతర్కః సచవేదశాస్త్రావిరోధీగ్రాహ్యః- ఏవంవిధాంపర్షదం ప్రదక్షిణీకృత్య స్వకీయమనోవిజ్ఞాపయతీతి- తత్రాయమాశయః- అంగిరసా ప్రాప్తపాపస్య పర్షదోనుపస్థానాత్పూర్వం భోజనంనిషిద్ధమ్ ॥ అస్యాశ్యయ మభిప్రాయః- పశ్చాత్తాపవాన్భవేత్॥ అవిలంబేనైవప్రాయశ్చిత్తంగృహ్ణీయాదితి॥ అన్యథాదీర్ఘకాలం భోజన పరిత్యాగాద్దేహభరణాభావేన ప్రాయశ్చిత్తాచరణ మేవనస్యాత్- తస్మాద్దైవవశాత్ప్రాయశ్చిత్త విళంబేమితాహారాదిభిశ్శరీరధారణంకుర్వీత। నస్వచ్ఛందచారీస్యాత్। ఇమాంస్మార్తయుక్తిదృష్ట్వా వ్రతగ్రహణాది నదత్వా భోజనంమన్యతే ॥ కలౌదృఢతరానుతాపస్యా సంభవాదుపక్రమదినే శరీరశుద్ధేరీప్సితత్వాచ్చ ॥ మనుః ॥

ప్రాయశ్చిత్తీయతాంప్రాప్య దైవాత్పూర్వకృతేనవా - నసంసర్గంవ్రజేత్స ద్భిః ప్రాయశ్చిత్తేఽకృతేద్విజః॥ అంగిరాః॥ ఉత్థితస్తున్యాయేన తదాదేశమనగ్నాతి। కృతేనిస్సంశయేపాపే నభుంజీతానుపస్థితః॥ భుంజానోవర్ధయేత్పాప మసత్యంపర్షదిబ్రువన్। సంశయే సతుభోక్తవ్యం యావత్పాపస్యనిష్కృతిః॥ప్రమాదశ్చనకర్తవ్యోయథైవాసంశయోభవేత్,ఇతి॥ కృత్వాపాపంనగూహేత్తు గూహమానస్యవర్ధతే। బహువాస్వల్పకంవాపికర్మణావద్భ్యోనివేదయేత్॥ ప్రాయశ్చిత్తేసముత్పన్నే హ్రీమాన్సత్యపరాయణః। మృదురార్జవసంపన్న శ్శుద్ధింయాచేతమానవః॥ సచేలంవాగ్యతస్స్నాత్వా క్లిన్నవాసాస్సమాహితః। క్షత్రియోవాపి వైశ్యోవా పర్షదంప్యుపతిష్ఠతే॥ ... ... ❀

ఇతిప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారః.

అథ భస్మస్నానమంత్రాంతరాణి.

ఈశానాయనమఇతిహృదయే- వామదేవాయనమఇతిగుహ్యే- సద్యోజాతాయనమఇతిపాదయోః-ప్రణవేనసర్వాంగేషు॥ అయమేకఃప్రకారః॥ ఈశానస్సర్వవిద్యానామితిశిరసి- తత్పురుషాయనమ ఇతిముఖే - అఘోరేభ్యఇతిహృదయె- వామదేవాయేతిగుహ్యే- సద్యోజాతమితిపాదయోః- ప్రణవేనసర్వాంగేషు॥ అథవా॥ అగ్నిరితిభస్మ- జలమితిభస్మ- నమఇతిభస్మ- సర్వంహవాఇదంభస్మ,ఇత్యేతేమంత్రాః గ్రాహ్యాః॥ ... ❀

ఇతి భస్మస్నానమంత్రాః.

అథగోమయేనస్నానాత.

తత్రమంత్రాః॥ మానస్తోక ఇత్యాది- అథవా గంధద్వారామిత్యాది- అథవాఽగ్రమగ్రం చరంతీనామోషధీనాంవనేవనే - తాసామృషభపత్నీ

నాం సురభీణాంశతైరపి । ఉత్పన్నలోకసౌఖ్యార్థం పవిత్రం కాయశోధ
నమ్ । తస్మై రోగాంశ్చశోకాంశ్చ నుదగోమయసర్వదా ॥

ఇతి గోమయస్నానవైకల్పికామంత్రాః.

అథ మృదాస్నానమ్.

తత్రమనుః॥అశ్వక్రాంతఇత్యాదికో మంత్రః-అథ కేవలోదకస్నానం-
త్రమంత్రః॥ ఆపోహిష్ఠేత్యాదయః।అథవా॥ ఇదమాపః ప్రవహతేత్యాది॥
అథపంచగవ్యాని ॥ తత్రగోమూత్రాదిక్రమేణ మరీచినా దేవతాదర్శితాః॥
దేవతా స్సంప్రవక్ష్యామి అనుపూర్వేణ యస్వయా ॥ వరుణో దేవతా
మూత్రేగోమయేహవ్యవాహనః- సోమఃక్షీరేచదధ్నివాయు ర్ఘృతేరవి
రుదాహృతా,ఇతి॥ అత స్తత్తద్దేవతా ప్రకాశమంత్రాఃప్రదర్శ్యంతే॥ తత్ర
గోమూత్రస్నానమంత్రః ॥ ధురినాసు త్వాసు సుక్షితిషుక్షీయంతోప్యా అ
స్మిత్యాసంవరుణోముదోచరేత్ । అవోవన్వాదుదితేరువస్వర్య సంపానం
స్వస్తిభిస్సదానః- ఉపలక్షణమేతత్- తస్మాద్వరుణప్రకాశకాః- స్సాత్
వామంత్రాగ్రాహ్యాః॥ ఏవం సర్వత్రాపి ॥ అథగోమయస్నానమంత్రః-
పాహినోఅగ్నఏకయా,ఇత్యాది॥అథక్షీరస్నానమంత్రః-ఉమస్వాయఇత్యాది-
అథదధిస్నానమంత్రః- ఆప్తా దేవానామిత్యాది ॥ ఘృతస్నానమంత్రః- కృ
ష్ణియానమిత్యాది- అథ పరాశరోక్తామంత్రాగాహ్యాః- గాయత్ర్యా
దాయగోమూత్రమిత్యాది- అభిషించామీతి వాక్యశేషః పూరణీయః-
ఏవందశస్నానాని కృత్వావాసః పరిధాయాచమ్య వైష్ణవశ్రాద్ధంకుర్వీత-
తద్యథా ॥ విష్ణూద్దేశేనత్రిభ్యోదీ కాన్యుగ్మాన్బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ భో
జనాసంభవే భోజనపర్యాప్తిమాత్రం హిరణ్యంవాదద్యాత్ ॥ ఏవంవైష్ణ
వశ్రాద్ధం విధాయ గోదానమాచరేత్ ॥ అత్రగోదానమంత్రః॥ గవామం
గేషుతిష్ఠంతిభువనానిచతుర్దశ । తస్మాత్తస్మాచ్ఛివంమేస్యాదిహలోకే
పరత్రచ,ఇతి॥ ఇతిగోదానానంతరమాజ్యేనాగ్నిహ్యాహృతిం ష్టాపింశతిర

ష్టోత్తరశతంవాహుత్వాపంచగవ్యంజుహుయాత్ ॥ తత్రపంచగవ్యహోమ
ప్రకారః- తామ్రవర్ణాయా గోమూత్రం- శ్వేతవర్ణాయాగోమయం-
కాంచనవర్ణాయాః పయః- నీలవర్ణాయాదధి - కృష్ణవర్ణాయాఘృ
తమ్- సర్వంపంచగవ్యంకాపిలంవా - అసంభవే యథాలాభోపపన్నంవా
పృథక్సంపాద్య, పలపరిమితంవా మాషాష్టకం అంగుష్ఠార్ధ పరిమితగో
మయ ద్విగుణపరిమాణంవా గోమూత్రంపలాశమధ్యమపర్ణనిర్మితేవా
పద్మపత్రవిరచితేవా సువర్ణమయేవా తామ్రపాత్రేవానిక్షిపేత్ ॥ పూర్వ
వన్నిక్షిపేత్-అథసప్తపలంవా దశపలంవాంగుష్ఠార్ధ పరిమితి గోమయా
పేక్షయాచతుర్గుణంవాఘృతం-తేజోసత్యేనేత్యనేనయజుషాప్రణవేనవా
పూర్వోక్తపాత్ర ఏవనిక్షిపేత్ ॥ తదనంతరం ద్వైకపలంవామాష చతుష్ట
యపరిమితంవా కుశోదకం దేవస్యత్వేత్యనేన యజుషాప్రణవేనవా పూ
ర్వోక్తపాత్రే స్థాపయేత్ ॥ ఏవంగోమూత్రాదీన్యేకపాత్రే కృత్వా ప్రణవం
చ సముచ్చార్యసమాలోడ్య పునఃప్రణవముచ్చార్య యజ్ఞీయకాష్ఠేన నిర్మ
థ్యప్రణవేనాభిమంత్ర్య సప్తపత్రైర్హరితైః కుశైః పంచగవ్య ముద్ధృ
త్యైభిర్మంత్రైర్దశాహుతీర్జుహుయాత్ ॥ అత్రస్రువస్థానే హరితాః కు
శా ఏవ- మంత్రాస్తు ॥ ఇరావతీ ఇదం విష్ణుర్మానస్తోకేశంన ఇంద్రాగ్నీ-
అగ్నయేస్వాహా సోమాయస్వాహా గాయత్రీప్రణవ వ్యాహృతిరగ్నయే
స్విష్టకృతేచేతి దశాహుతీర్హుత్వా వ్రతగ్రహణం కరిష్యఇతి బ్రాహ్మ
ణాన్ పృష్ట్వాకురుష్వేతి తైరనుజ్ఞాతే హుతశేషం పంచగవ్యం ప్రణవేనపి
బేత్ ॥ ఏతచ్చ గ్రామాద్బహిర్నక్షత్రదర్శనం కర్తవ్యం - హుతశిష్టంస
ర్వంపేయం- నోచ్ఛేషణీయం ॥ అతఏవ బాలవృద్ధశక్త్యాద్యపేక్షయాగో
మూత్రాదీని పూర్వోక్తవైకల్పికపరిమాణాపేక్షయా యోజనీయాని ॥ ఇతి
వ్రతగ్రహణంకృత్వా తతఃపరంమౌనీభూత్వా తతఃపరమాత్మనోదుష్కృ
తంమనసి చింతయన్నిశామతివాహయేత్ ॥ ఏవ ముత్క్రాంతం వ్రతం
సమ్యక్ప్రారంభిత్వాతత ఉదీచ్యాంగాసికుర్వీత- తత్రాయంక్రమః ॥ ప్రాత

శ్చిత్తస్యసగుణార్థముదీచ్యాం గానికరిష్యఇతి సంకల్ప్యగ్నౌవ్యాహృతిభిరాజ్యం పూర్వవద్ధుత్వా పూర్వవదేవ వైష్ణవశ్రాద్ధం విధాయాంతే గోదానమాచరేత్ - ప్రాచ్యాంగరరణవేళాయాం వైష్ణవశ్రాద్ధగోదానానంతరంహోమః - విధాయవైష్ణవశ్రాద్ధమితి శ్రాద్ధానంతరం గోదానాదేర్విహితత్వాద్ధోమానంతరమేవహుతశిష్టస్య పంచగవ్యపానేన వ్రతస్యగృహీతత్వాచ్చ - ఉదీచ్యాంగానుష్ఠానసమయే హోమానంతరం శ్రాద్ధగోదానాది । ఉపక్రమేహోమస్య సన్నిహితత్వాదవదానే సన్నిధాన. స్యోచితత్వా దేవగోదానానంతర మవశిష్టాని దశదానాని దద్యాత్ ॥ తానిచ శ్రాద్ధం కృత్వా వ్రతాంతేతు గోహిరణ్యాదిదక్షిణేత్యత్రాది శబ్దేనోపాత్తాని ॥ దశదానస్వరూపాణిచ సంగ్రహకారేణ దర్శితాని గోభూతిలహిరణ్యాదీని॥ అత్రక్రమేణ దానమంత్రాః॥ గోదానమంత్రఃపూర్వముక్తః ॥ అథభూదానమంత్రః- సర్వభూతాశ్రయాభూమి ర్వరాహేణసముద్ధృతా । అనంతసస్యఫలదా అతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ తిలదానమంత్రః- హిరణ్యదానమంత్రః- ఆజ్యదానమంత్రః- వస్త్రదానమంత్రః- ధాన్యదానమంత్రః- గుడదానమంత్రః- రౌప్యదానమంత్రః- లవణదానమంత్రః- ఇతి దశదానమంత్రాః ॥ పాపానాంపరిపాకస్య శాంతికర్మవివక్షయా ॥ ఉక్తాన్యత్రవిధానాని హ్యుపయుక్తాన్యశేషతః ॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితేప్రబంధే మాంధాతృనామ్నామదనాత్మజస్య॥ సత్కర్మమాణిక్యగణేనపూర్ణే పూర్ణస్తరంగః ఖలుసప్తమోత్ర ॥ ... *

ఇతిశ్రీ పండిత పారిజాత కఠారిమల్లేత్యాదిబిరుద విరాజమాన
శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుర్నిబంధే మహార్ణ
వాభిధానే కర్మవిపాకే సప్తమస్తరంగః.

ఇతి పరిభాషాఖండస్సమాప్తః.

శ్రీరస్తు.

కర్మవిపాకగ్రంథే—అష్టమతరంగ ప్రారంభః.

అథ రోగనిబర్హణాని.

తత్ర క్షయరోగనిబర్హణాని ॥ క్షయరోగ నిదానమాహ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ బ్రహ్మహా క్షయరోగీస్యాత్, ఇత్యాది- తన్నివృత్త్యర్థం షడబ్దప్రాయశ్చిత్తంకుర్యాత్-ప్రాయశ్చిత్తార్థమర్హంతి స్త్రియో రోగిణ ఏవ చ, ఇతి రోగిణోర్థ ప్రాయశ్చిత్తం- ఏతేనైవాభిధానాత్ - ఇతి క్షయరోగహర ప్రాయశ్చిత్తం- క్షయరోగహర కదళీదానమ్ - పద్మపురాణే ॥ క్షయీ స్యాత్క్షేత్రమారణే ॥ క్షేత్రమారణం క్షేత్రగతసస్యమారణ ముదకదానాది ప్రతిఘాతాద్యనిష్టాచరణే ॥ అథవా క్షేత్రేస్త్రియాం గర్భప్రతిఘాతః బోధాయస్త్వేతన్నివర్తకం కదళీదానమాహ ॥ కారయేత్కదళీం దివ్యాం పత్రైస్సర్వత్ర సంయుతామ్ ఫలపూగైశ్చ సంయుక్తాం సువర్ణస్య ఫలేన తు ॥ యథా విభవతః కుర్యాద్వస్త్రేణా వేష్ట్య సూత్రకైః । బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్చాపి భక్ష్యైర్నానావిధైశ్శుభైః । హోమం చ కారయేత్తత్ర పూర్వవద్బ్రాహ్మణైస్సహ ॥ కాంచనీం కదళీం దద్యాద్వస్త్రాలంకారపూర్వికామ్ । పూజితాయ దరిద్రాయ వ్రతస్థాయాత్మవేదినే ॥ ధర్మజ్ఞాయాతిదాంతాయ మంత్రేణానేన తుష్టయే । హిరణ్యగర్భపూర్వాది క్షయరోగజగన్మయ ॥ రంభదానేన దేవేశ క్షయం క్షపయ మే ప్రభో । పుణ్యాహవాచనంకార్యం బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ శిష్టైరిష్టైర్బంధుభిశ్చ సహభోజనమాచరేత్ ॥ పూగేత్యాది- ఫలానాం పూగస్సమూహః॥ ఫలేనతు- పలస్వరూపంతు పరిభాషాయాం పరిమాణ ప్రకరణే ద్రష్టవ్యమ్॥ యథా విభవతః విభవానుసారేణ సమర్థశ్చేత్పలాధికేనాపి కదళీంకారయేది

త్యర్థః। సూత్రకైర్హ్యస్తైరప్యావేష్టనేన కదలీపూజోపలక్ష్యతే-పూజామంత్రశ్చ॥ త్రియంబకం యజామహ ఇత్యయమ్॥ హోమంచకార యేత్తత్రపూర్వవదితి॥ పూర్వవచ్ఛబ్దేన మృత్యుంజయ మంత్రస్యోపలక్షితత్వాత్- కదలీదానమంత్రేచ పరమపురుషస్య మంత్రాధిదేవతాత్వేనోపాదానాచ్చ॥ తథాచ కర్మణోపి మృత్యు నిబర్హణార్థత్వాత్- త్రియంబకమంత్రశ్చ పరిభాషాయాం కూశ్మాండహోమప్రకరణే దర్శితః- హోమసంఖ్యాచాష్టోత్తర శతసహస్రమయుతంవా॥ ద్రవ్యమాజ్యంతిలాశ్చ కదలీపూజానంతరం బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా హోమం కుర్యాత్। వచన పాఠక్రమబాధే ప్రమాణాభావేన - ఏవంకదలీదానంకృత్వా స్వస్తివాచనానంతరం శిష్టైరిష్టైశ్చ సహభుంజీత॥ ... *

ఇతి క్షయరోగహర కదలీదానమ్.

రాజయక్ష్మప్రతికృతిః.

అథ రాజయక్ష్మహరవ్యాధిప్రతికృతిదానం-బ్రహ్మాండపురాణే॥ ధర్మశాస్త్రాణ్యవిజ్ఞాయ ప్రాయశ్చిత్తందదాతియః। రాజయక్ష్మా భవేత్తస్య రోగపీడతిదారుణః॥ పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రదద్యాత్ప్రతిరూపకమ్॥ పూర్వోక్తవిధిరస్మాభిఃపరిభాషాయాం దర్శితోవ్యాధిప్రతికృతిదానప్రకరణే। ప్రతిమాలక్షణంతు కర్మవిపాకసారే॥ రాజయక్ష్మా కృశతనుగశరపాశాసి తర్జనీః। దధత్త్రినేత్రో దంష్ట్రాభ్యాం వక్షోష్ఠో హంతుముద్యతః॥ ... ... *

ఇతి రాజయక్ష్మహరప్రతికృతిదానమ్.

అసాధ్యరోగప్రతికృతిః.

అథాసాధ్య సర్వరోగహర ప్రతికృతిదానం॥ బ్రహ్మాండ పురాణే॥

బ్రహ్మ॥ సువర్ణరత్నరచితైర్యథాశక్త్యనురూపతః। కృత్వాథప్రతిమాం వ్యాధేర్దద్యాద్విప్రాయయత్నతః॥ శతేనవాతదర్ధేన త్రింశతానిష్క-సంఖ్యయా। జాతరూపమయంవ్యాధిప్రతిరూపంతుకారయేత్। నిధాయపాత్రే సంపూర్ణే తండులైస్సితరూపకైః॥ అలంకృత్యచసౌవర్ణం రూపంత్వగురులేపనైః। వాసోయుగేనసంవేష్ట్య హిరణ్యబహుభూషణైః॥ అలంకృతాయవిప్రాయ దద్యాన్మంత్రముదీరయేత్॥ మంత్రమాహ॥ యే మాంరోగాః ప్రబాధంతే దేహస్థాస్సతతంతతః। గృహ్ణాత్వప్రతిరూపేణ తాన్రోగాన్ద్విజసత్తమ॥ ప్రతిగృహీతురుచితమాహ॥ బాఢమిత్యేవ తద్రూపం గృహ్ణీయాద్వ్యాధిభిస్సహ। తతస్సరోగీ దాతాచ దీర్ఘాయుష్యంప్రపద్యతే॥ సువర్ణరత్నరచితైరిత్యాది- సువర్ణేనశరీరనిర్మాణం- రత్నేనచక్షుషీ- రజతేనాంగాని- శ్వేతగౌరేవా॥ ఏవం యథాశక్తి ప్రతిమానురూపతః- కుర్యాదిత్యర్థః- నిష్కస్వరూపం పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణే జ్ఞేయం-జాతరూపంసువర్ణం పాత్రేకాంస్యపాత్రే॥ కాంస్యంచ యత్నేనదేయమితి కర్మవిపాకసంగ్రహేదర్శనాత్॥

ఇత్యసాధ్యసర్వరోగహరవ్యాధిప్రకృతిదానమ్.

అథ ప్రకారాంతరేణా సాధ్యసర్వరోగహరణమ్.

ఋగ్విధానే॥ అసాధ్యవ్యాధినాగ్రస్త ఉగ్రేణ ప్రాణహారిణా। ఆతేతాదేనసూక్తేన ప్రత్యహం వాగ్యతశ్శుచిః॥ పూర్వమాజ్యాహుతీర్హుత్వా ఉపస్థాయచశంకరమ్। హవిష్యేణ వర్తేత ఏకాంతర మతంద్రితః॥ పూర్ణేమాసేజపేన్మృత్యుం రోగేభ్యశ్చ ప్రముచ్యతే। హోమకర్మణ్యశక్తానాం జపస్తద్ద్విగుణోభవేత్॥ ఆతేరాదేణేత్యాది। ఆతేపితరిత్యనేన రుద్రదైవత్యేన పూర్వమాజ్యాహుతీతి॥ ఉపస్థానాత్పూర్వంహవిష్యేణేత్యాది - ఏకస్మిన్దినఉపవాసః - ఏకస్మిన్హవిష్యేణపార

ణమ్- అత్రహవిశ్చరురపిచాజ్యమేవ-తథా త్వేరోగిణోమాసం శరీరనిర్వా హానుపపత్తేః - అతశ్చ ప్రతిదినంచరు హోమానంతరం ఆజ్యంహుత్వా శఙ్కరోపస్థానంకార్యం- హోమంప్రత్యృచం- ఉపస్థానసూక్తేన వ్యాధితరతమభావేన సూక్తావృత్త్యాష్టోత్తరశతం సహస్రంవాహోమః కార్యః- స్వయమశక్తశ్చేదాచార్యేణకారయేత్- ఆచార్యస్యాప్యేకాంతరోపవాసః- పూర్వవదేవ- మృత్యుంరోగంజయేత్ - ఆతేపితరితి పంచదశర్చస్యసూక్తస్య- గృత్సమదఋషిః- రుద్రోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- విహితార్థేవినియోగః- ఆతేపితరిత్యాది ॥ ...

ఇతిప్రకారాంతరేణాసాధ్యసర్వరోగహరమ్.

అథ శాతాతపోక్తరాజయక్ష్మహరమ్.

రాజహారాజయక్ష్మస్యా దేహాతస్యాపినిష్కృతిః । గోభూహిరణ్యమృష్టాన్న జలవస్త్రప్రదానతః ॥ ఘృతధేనుప్రదానేన తిలకుంభ ప్రదానతః । ఇత్యాదికక్రమేణైవ క్షయరోగః ప్రశామ్యతి ॥ గవాదీని తిలకుంభాంతానిశక్తి రోగాద్యనుసారేణ వ్యస్తాని సమస్తానిదాతవ్యాని - ఆదిశబ్దేన గ్రహశాంత్యాదయోలక్ష్యంతే- ఘృతధేనుస్తు మత్స్యపురాణే॥ తత్ర,గుడధేనువిధానస్య యద్రూపమిహయత్ఫలమ్। తదిదానీంప్రవక్ష్యామి సర్వపాపప్రణాశనమ్॥కృష్ణాజినం చతుర్హస్తంప్రాగ్గ్రీవంవిన్యసేద్భువి॥ గోమయేనోపలిప్తాయాం దర్భానాస్తీర్యయత్నతః ॥ అత్రహస్తేఽరత్నిరితిదానకాండే ॥ యావద్భిరజినైశ్చతుర్హస్తమితాభూరాచ్ఛాద్యతే- తావంత్యజినానిగ్రాహ్యాణీత్యర్థః - అరత్నిశబ్దస్య ప్రాదేశపర్యాయత్వాదేకేనైవాజినేనాచ్ఛాదనం- అథవా॥ అయమితిమిళిత్వాచతుర్హస్తమిశితం జ్ఞేయమ్ ॥ లఘ్వ్యేణకాజినంతద్వద్వత్సస్యపరికల్పయేత్- ప్రాఙ్ముఖీంకల్పయేద్ధేను ముదక్పాదాంసవత్సకామ్ । ప్రాఙ్ముఖఃగప్రాక్శిరావత్సో

పితృశ్చైవ ॥ ఉత్తమాగుడధేనుస్స్యాత్సదా భారచతుష్టయా । వత్సంభారే
ణకుర్వీత భారాభ్యాం మధ్యమాస్మృతా ॥ అర్ధభారేణవత్సస్స్యాత్ కని
ష్ఠాభారకేణతు । చతుర్థాంశేనవత్సస్స్యాద్గృహవిత్తానుసారతః । భా
రలక్షణంపరిభాషాయాం పరిమాణలక్షణేభ్యధాయి ॥ గృహ విత్తానుసా
రతః- పూర్వోక్తమధ్యమాది కల్పాభావఇత్యర్థః- ధేనువత్సౌఘృతాస్యా
తా సితసూక్ష్మాంబరావృతా । శుక్తికర్ణా విక్షుపాదా శుచిముక్తాఫలే
క్షణా ॥ అత్రముక్తాఫల సాహచర్యాచ్ఛుక్తిరపి ముక్తాశుక్తిరేవగ్రాహ్యా।
శితసూత్రసిరాశ్చోత్రా సితకంజళకంబళా ॥ కంబళస్సాస్నా ॥ తామ్ర
గంధూవపృష్ఠాతా సితచామరరోమకా । గండూకంకకుత్ప్రోచ్యతేగండ
స్థలంచ ॥ విద్రుమభ్రూయుగోపేతా నవనీతస్తనాన్వితా । క్షౌమపుచ్ఛా
కాంస్యదోహా ఇంద్రనీలకతారకా ॥ తారకాచక్షుర్మధ్యభాగః । సువ
ర్ణశృంగాభరణా రాజతౌఖురసంయుతా । నానాఫల మయైర్దంతైర్
ఘ్రాణగంధకరండకా ॥ నానాఫలమయైర్దంతైస్సంయుతా విత్తశ్శ
యః- అత్రచ స్వశక్త్యనుసారేణ సువర్ణశృంగాదికం విధేయమ్- విత్త
శాఠ్యం నకారయేదిత్యస్య శేషత్వాత్-ఇత్యేవం రచయిత్వాచ ధూపదీపై
స్తథార్చయేత్ । అథామంత్రః- ధేనోత్వం పృథివీసర్వాయస్మాత్కేశ
విసన్నిభా ॥ సర్వపాపహరానిత్య మతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే - ఏవమనేన
మంత్రేణ సవత్సాం ధేనుమామంత్రయీత ॥ తత్రామంత్రణ మంత్రానా
హ- యాజ్ఞవల్క్యః॥ యాలక్ష్మీస్సర్వభూతానాం యాచదేవేష్వవస్థితా।
ధేనురూపేణసాదేవీ మమశాంతింప్రయచ్ఛతు ॥ దేవతాయాచరుద్రాణీ
శంకరస్యప్రియాసదా । ధేనురూపేణసాదేవీ మమపాపంవ్యపోహతు॥
విష్ణోర్వక్షసియాలక్ష్మీ స్స్వాహాయాచవిభావసోః।చంద్రార్కశక్తిర్యాధే
నుర్ధేనురూపాస్తుసాశ్రియై॥ చతుర్ముఖస్యయావాణియాలక్ష్మీర్ధనదస్యచ।
లక్ష్మీర్యాలోకపాలానాం సాధేనుర్వరదాస్తుమె ॥ స్వధాత్వం పితృము

ఖ్యానాం స్వాహాయజ్ఞభుజాంతథా । సర్వపాపహరాధేనుః తస్మాచ్ఛాంతిం ప్రయచ్ఛమే- ఏవమామంత్ర్య తాంధేనుం బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్॥ బ్రాహ్మణస్తు పుచ్ఛదేశే ప్రతిగృహ్యస్వస్తికుర్యాత్ - ఏవం గుడధేనుమభిధాయేన మేవవిధిం ఘృతధేన్వాదిష్వతిదిశతి - విధానమేత ద్ధేనూనాం సర్వాసామిహచోచ్యతే॥ సర్వాసాం ప్రత్యక్షధేనూనామపిశృంగిత్వాది యథావిభవత స్సమానమేవ- యాస్తుపాపవినాశిన్య ఏవంతేదశధేనవః ॥ తాసాంస్వరూపం వక్ష్యామి నామానిచ నరాధిప ॥ ప్రథమాగుడ ధేనుస్స్యాద్ఘృతధేనుస్తథాపరా । తిలధేనుస్తృతీయా చతుర్థీజలధేనుకా ॥ క్షీరధేనుశ్చవిఖ్యాతా మధుధేనుస్తథాపరా । సప్తమీశర్కరా ధేనుర్దధిధేనుస్తథాష్టమీ ॥ రసధేనుశ్చనవమీ దశమీస్స్యాత్స్వరూపతః ॥ ప్రత్యక్షధేనురిత్యర్థః- కుంభాస్స్యుర్ద్రవధేనూనా మితరాసాంచరాశయః । కుంభశబ్దఃకలశపర్యాయః- అథవా పరిమాణవచనః- తచ్చ పరిమాణం పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యమ్- సువర్ణధేనుమిత్యత్ర కేచిదిచ్ఛంతిమానవాః । నవనీతేశ్చరత్నైశ్చ తథాన్యేపి మహర్షయః ॥ ఏతదేవ విధానంస్యా దేతేచోపస్కరాస్స్మృతాః । మంత్రావాహన సంయుక్తా స్సదాపర్వణిపర్వణి ॥ యథాశ్రద్ధం ప్రదాతవ్యా ఉపరాగాది పర్వసు ॥ ఇతి గుడధేనువిధిః ॥ క్షయీక్షయరోగ నివృత్త్యై పూర్వోక్తాంఘృతధేనుందద్యాత్ - ఘృతధేను విధానాన్యన్యాన్యపి బహూనిసంతి- తానిగ్రంథగౌరవభయాన్న ప్రదర్శితాని ॥ అతశ్చ ఘృతధేన్వాదిష్వపి కల్పోవేదితవ్యః ॥

…   …

ఇతి శాతాతపప్రోక్తరాజయక్ష్మపంచమ్

మాతాపుణ్యచరిత్రకీర్తివిభావా యస్యాంబికానామతః శ్నాకల్యాపర మూర్తిరార్యచరిత శ్శ్రీపెద్దిభట్టఃపితా । సోయంకౌశిక వంశభూషణ

మణిః శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరో వేదేస్మార్తమతేనయేచసపదే వాక్యేకృతీవర్ధతే ॥ మతిర్యేషాంశాస్త్రే ప్రకృతి రమణీయా వ్యవహృతిః పరాశీలంశ్లాఘ్యంజగతిరుజవస్తేకతిపయే। చిరంచిత్తేతేషాంముకురతలభూతేస్థితిమయాదియం వ్యాసారణ్యప్రవరమునిశిష్యస్యఫణితిః॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నోమదనాత్మజస్య । సత్కర్మమాణిక్యగణేనపూర్ణే పూర్ణస్తరంగఃప్రథితోఽష్టమోఽత్ర ॥

ఇతిశ్రీ పండిత పారిజాత కఠారిమల్లేత్యాదిబిరుద విరాజమాన
శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుర్నిబంధే మహార్ణ
వాభిధానే కర్మవిపాకే అష్టమస్తరంగః.

కర్మవిపాకగ్రంథే—నవమతరంగ ప్రారంభః.

అథ శూలరోగహరాణి.

యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అన్నహర్తాఽమయావీస్యా దామయీ శూలరోగవాన్ । ధాన్యందశభ్యఃకుంభేభ్యోహరతోద్విశతందమః । తేనైవకస్మిస్తస్మానాముపపాతక సమత్వాదుపపాతక ప్రాయశ్చిత్తం త్రైమాసికం కర్తవ్యమ్ ॥ శూలమాత్రస్యాపి రోగస్యాసాధ్యత్వే నిదానభూత పాపాభ్యాస పరికల్పనాయాః షణ్మాసాది వ్యాధేరకల్పత్వే ప్రాయశ్చిత్తాల్పత్వమపి కల్పనీయమ్ ॥ ... ...

ఇతి శూలరోగహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

అథశూలరోగహరప్రాయశ్చిత్తవిధానమ్.

తదుక్తమ్ ॥ చతుర్వర్గచింతామణౌ ॥ శూలేన శూలీభవతి మనుష్యాణాంచహింసకః । పలేనార్థతదర్థేనతథధార్థేనవాపృథక్ । సౌవర్ణం

రాజతంవాపి శూలంకుర్యాత్ప్రయత్నతః॥ తామ్రేణవాయసావాపిఖాది
రేణాథవాపునః ॥ రక్తవస్త్రేణ సంవేష్ట్య తిలానాముపరిన్యసేత్ । తి
లానాంతుపరీమాణం ద్రోణంవాపి తదర్ధకమ్ ॥ తదర్ధంవా యథాశ
క్త్యాపూజయేద్బ్రాహ్మణంశుచిమ్ । అర్చాది మూలమంత్రేణ షోడశై
వోపచారకమ్ ॥ క్రియాశ్చ బ్రాహ్మణపూజాం కృత్వాహోమం ప్రకల్ప
యేత్ ॥ శూలస్యదక్షిణేపార్శ్వే స్థండిలేగ్నిర్నిధీయతే । సమిధాజ్యతి
లాన్హుత్వా తతశ్శాంతింప్రకల్పయేత్ ॥ తేనోదకేన వాసించే చ్ఛూలి
నం రోగిణంనరమ్ । ఉపచారైస్తతశ్శూలం పూజయిత్వా స్వశక్తితః॥ ద
ద్యాత్సదక్షిణాకంతు ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః । మంత్రేణానేన పర
యా భక్త్యాశర్వంపరిస్మరేత్ ॥త్వంశూలబ్రహ్మణాసృష్ట త్రిపురాణాం వి
నాశకః । దైత్యానాందానవానాంచ శంకరస్యాయుధంతథా ॥ కుక్షిస్థమ
థపార్శ్వస్థ మథవా గృష్టసంగతమ్ । శూలహింసా సముత్పన్నం వేద
నామాశునాశయ, ఇతి॥ పలేనేత్యాది ॥ పలద్రోణయోర్లక్షణం పరిభా
షాయాం పరిమాణ ప్రకరణేభిహితమ్ ॥ పూజయేద్బ్రాహ్మణఞ్చేతి
బ్రాహ్మణః పూర్వోక్తశూలినం పూజయే దిత్యర్థః ॥ మూలమంత్రేణా
ర్ఘ్యాద్యుపచారానిత్యర్థః । మూలమంత్రశ్చైవ పంచాక్షరోవారుద్ర
ప్రకాశకో వైదికమంత్రోవా - శైవపంచాక్షరస్య వామదేవఋషిః - ప
ఙ్క్తి-శ్ఛందః- శివోదేవతా- పూజా—గః- మంత్రస్తు- నమశ్శివాయ - కే
చనప్రణవాదికంపఠంతి- వైదికమంత్రాస్తు - త్ర్యంబకమిత్యాదయో
బహవః పరిభాషాయాం దర్శితాః - సమిధాజ్యతిలాన్హుత్వేతి సమి
ధాదిహోమేషు కర్మవిపాక సంగ్రహాదౌ మంత్రాంతరాణి ప్రదర్శి
తాని ॥ తద్యథా ॥ సమిద్ధోమే తావత్ - పురుషపవేదమిత్యస్య నారాయ
ణఋషిః- పురుషోదేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- సమిద్ధోమేవినియోగః- పురు
షపవేదమిత్యాద - సమిధశ్చయాజ్ఞీయాః ॥ ఆజ్యహోమే త్ర్యంబకమం

త్రః- తిలహోమేతు- యత ఇంద్రభయామహ ఇతిమంత్రద్వయం పరిభాషాయాం పరిమాణ ప్రకరణేదర్శితమ్- హోమసంఖ్యా అష్టోత్తర శతాద్యయుతాంతా వ్యాధి తారతమ్యభావేనకల్ప్యా ॥ తతశ్శాంతిం ప్రకల్పయేదితి శాంతిఘోషశాంతిః - తత్రచానోభద్రా ఇత్యారభ్య అశ్వలాయనీయాః ॥ శన్నోవాతః పవతామితి తైత్తరీయశాంతిః ॥ పరిభాషాయాంవ్యాధిప్రతిమాదానవిధౌ ద్రష్టవ్యమ్- ఏతచ్చోపలక్షణమ్ ॥ అతోయస్స్వశాఖాయాం శాంతిస్స్యాత్తచ్ఛాఖీయైస్సాగ్రాహ్యా ॥ ఏతచ్చ శాంతివాచనంవారుణంకలశం సంస్థాప్యతస్యాగ్రేకుర్యాత్- తతస్తేనోదకేన శాంత్యుదకేన శూలినం నరమాసించేత్ ॥ కలశస్థాపన ప్రకారస్తు నవగ్రహయజ్ఞే సూర్యాదిపూజానంతరం దర్శితః- అభిషేకప్రకారోపి తత్రైవ వసుధారానన్తరందర్శితః- సర్వంపరిస్మరేదితి । ఏవంవిధపాపాచరణాదయం రోగస్సంజాతః- తస్యనివృత్తయే వక్ష్యమాణశూలదాన మంత్రస్థితవిశేషేణ విశిష్టంఫలంస్మృత్వా బ్రాహ్మణాయదద్యాదిత్యర్థః -ఏతచ్చ సర్వశూల సాధారణమ్ ॥ ... ...

ఇతి శూలహరత్రిశూలదానమ్.

అథాయుచిశూలహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ శ్రద్ధాహీనోధనవాన్ దీనేష్వరతిస్తామ సదానీవాజామేతాత్రైషవిస్తారః - చాంద్రాయణంచాతికృచ్ఛ్రం ప్రాజాపత్యమథాపరమ్ ॥ హేమాద్రావపి ॥ చాంద్రాయణాదికుర్వీత వ్యాధ్యాదేరనురూపతః । చాంద్రాయణాదీని యానిస్యుస్తానిసమస్తానివా శక్త్యనురుపాద్యపేక్షయా యోజ్యానీత్యర్థః - హోమస్తుశూలహర త్రిశూలదానోక్తప్రకారేణ అదితశ్శబ్దేన విష్ణుసహస్రనామార్చన విష్ణుహృదయాదినా

త్రాణిలక్ష్యంతే – తానిచ పరిభాషాయాం దర్శితాని- తథా చాంద్రాయణాదీన్యపి ॥ ... ... ❋

ఇత్యరుచి శూలహరమ్.

అథప్రకారాంతరేణారుచిశూలహరమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ సాక్షాద్ధంతిగవాదీనియగి పునర్జననాంతరే । శిరోరోగీశ్రోత్రరోగీ శూలేనవ్యాధిమాన్భవేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తం వార్షికంవా షాణ్మాసం వాత్రైమాసికమ్ । చరేద్ఘృతవ్రతంచైవ గోహిరణ్యాదికాదిశేత్- అత్ర గోహననం యజ్ఞసాధనత్వా విశిష్ట గోహననం- ప్రాయశ్చిత్తస్య గురుత్వాత్- ఆదిశబ్దస్యయజ్ఞవిఘాతో భూమ్యనృతంచ- వ్యాధిగురు లఘుభావేనైక వార్షికాది ప్రాయశ్చిత్తానియోజ్యాని- గోహిరణ్యాదికమిత్యాదిశబ్దేన వాసోఽభిధీయతె ॥ తదంతేచేతి చకారేణోద్వయస్యేత్యృచజపః ॥ జపసంఖ్యాచాయుతం – ఉద్వయస్యేత్యృచః పరిభాషాయాముక్తమ్ ॥ ... ...

ఇతిప్రకారాంతరేణారుచిశూలహరమ్.

అథాజీర్ణశూలహరమ్.

అథకర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ నిదానమాహ ॥ వృద్ధశాతాతపః॥ శూద్రస్యైనతుభుక్త్వాన్న మవ్రతస్యద్విజస్యచ । శూలవ్యాధిర్భవేన్నిత్యమజీర్ణశ్చాతిపీడితః ॥ శూద్రస్యైవాన్నంసతతం జన్మాంతరేభుక్త్వాయేతన్నిమిత్తమకుర్వాణాస్తే- యశ్చావ్రతస్యద్విజస్య నిత్యకర్మానుష్ఠానరహితస్య వార్ధుషికస్యవాన్నం భుక్త్వాపూర్వవదాస్తే ॥ సశూలవ్యాధిమాన్భవేదిత్యర్థః । అతైవనిష్కృతిం కుర్యాదుపవాసత్రయంతథా । దద్యాత్ఫల

త్రయంరూప్యంబ్రాహ్మణాయసకాంచనమ్ ॥ పలమితిః పరిభాషాయాం పరిమాణప్రకరణేదర్శితమ్ ॥ ... ... ❋

ఇత్యజీర్ణశూలహరమ్.

అథ ప్లీహాశూలహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ విశ్వస్తవిషదాతాచ ప్లీహవాన్ జాయతేనరః। చశబ్దాచ్ఛూలీచ - ఏతస్మిన్నిహారణార్థంతు ప్రాయశ్చిత్తంసమాదిశేత్। చాంద్రాయణంపరాకంచ తథోద్యన్నఘపఏవచ । అపామార్జనకస్యాపిజపస్సంధ్యాత్రయేభవేత్ ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచః పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యాః॥ జపసంఖ్యాత్వయుతమ్ - అపామార్జనస్తోత్రమపి పరిభాషాయాం ప్రతిమాదానవిధౌ విష్ణుసహస్రనామానంతరం ద్రష్టవ్యమ్ ॥ స్తోత్రజపశ్చవ్యాధివిమోక్ష సిద్ధ్యర్థం, చాంద్రాయణ పరాకయో లక్షణం పరిభాషాయామేవ ॥ ... ... ❋

ఇతి ప్లీహాశూలహరమ్.

అథ జఠరశూలహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ శ్రుతాధ్యయనసంపన్నం యాచితారమకించనమ్ । బ్రాహ్మణందాంతమానీయ దానార్థంనదదాతియః ॥ సభవేజ్జఠరేశూలీ తథాధ్మానీపకహీచిత్ । కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రచాంద్రాణిసకుర్యాద్వ్యాధినుత్తయే॥ చాంద్రంచాంద్రాయణమ్॥ కృచ్ఛ్రాదిస్వరూపం పరిభాషాయాముక్తం - ఏతానిసమస్తాని వ్యస్తానివారోగ గురులఘుభావానుసారేణయోజ్యాని ॥ ... ...

ఇతి జఠరశూలహరమ్.

అథ కటిశూలహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ గోగామీ కటిశూలీ స్యాత్తస్య చాన్ద్రాయణం తథా ॥ కృచ్ఛ్రం చైవాతికృచ్ఛ్రం చ జపం సౌరం వినిర్దిశేత్ । గాం వాసః కాఞ్చనం దద్యాత్సహిరణ్యం ఘృతం తథా ॥ సౌరజపః పరిభాషాయాం దర్శితః ॥ సంఖ్యా త్వయుతం- గవాదిదానమన్త్రా అపి ప్రాగభిహితాః- సహిరణ్యఘృతదానే ఆజ్యావేక్షణ మన్త్రః - అలక్ష్మీర్యచ్చ దౌస్థ్యం మే యచ్చ గాత్రేష్వవస్థితమ్ । తత్సర్వం శమయాజ్య త్వం లక్ష్మీం పుష్టిం చ వర్ధయ ॥ ... ... ❋

ఇతి కటిశూలహరమ్.

అథ హస్తశూలహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ పూర్వజన్మని నాస్తిక్యాత్సంధ్యావిరహితో ద్విజః । హస్తశూలీ స భవతి నిష్క- ద్వాదశసంవిశేత్ ॥ భోజయేద్బ్రాహ్మణాన్ శక్త్యా జపేత్సూక్తం హిరణ్యదః । సౌరం సూక్తం మన్త్రం వా అష్టాక్షరో వా ఉద్యన్నద్యేతి వా- అనయోః స్వరూపం నిష్క-స్వరూపం చ పరిభాషాయాముదీరితమ్॥ సౌరసూక్తం తు ఉదుత్యం జాతవేదసమితి త్రయోదశర్చస్య సూక్తస్య- కణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వఋషిః- ఇత్యాదివినియోగః- హిరణ్యద ఇతి భవేదితి శేషః ॥ ... ... ❋

ఇతి హస్తశూలహరమ్.

అథ కర్ణశూలహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ మైథునం శ్రుణయోర్విప్రః కర్ణశూలీ భవేత్తు సః । స్యాచ్చైవ బధిరః కించిత్ తత్పాపేన హ్యశబ్దవాన్ । నిష్క-పంశతికం దద్యాద్బ్రాహ్మణాయ కుటుంబినే ॥ విష్ణుప్రకాశకాన్మన్త్రాన్ జపే

రోగప్రశాంతయే । అపామార్జనపాఠేన మంత్రితం సజలం పిబేత్ ॥ భోజనం బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ ప్రదద్యాద్దక్షిణాం తథా । మైథునశబ్దం బుద్ధిపూర్వకం శృణుయాద్యదీత్యర్థః- నిషు-స్వరూపం పరిభాషాయాం విష్ణుప్రకాశ మన్త్రాః- పురుషసూక్తం తద్విష్ణోరితి- ద్వ్యృచశ్చ - తద్విష్ణోరితి ద్వ్యృచస్య ॥ మేధాతిథిఋషిః- విష్ణుర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - జపే వినియోగః ॥ అపామార్జనస్తోత్రమపి పరిభాషాయామేవ॥ సజలం పిబేదితి సరోగీ- పురుషసూక్తాది జపసంఖ్యా వ్యాఖ్యనుసారేణ అష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతాః కల్ప్యాః ॥ ... ... *

ఇతి కర్ణశూలహరమ్.

అథ నయనశూలహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నగ్నాం పరస్త్రియం దృష్ట్వా సూర్యం వాస్తమయోదయే । నేత్రశూలీ భవేత్సోపి సేకిషుంక్షమతేద్భృశా ॥ వర్చో మే దేహి మంత్రేణ హోమస్స్యాదష్టచాయుతమ్ । వయస్సుపర్ణా ఇతిచ నేత్రే సించేచ్చ వారిణా ॥ అక్షిభ్యాం త ఇతి జపే న్నేత్రశూలం ప్రశామ్యతి । పరస్త్రియం దృష్ట్వేతి కామతః ॥ తథా సూర్యమపి ॥ వర్చో మే దేహీత్యనేన- వర్చోదా అసి వర్చో మే దేహీతి దశాక్షరో మంత్రో లక్ష్యతే - హోమకాలే స్వాహాంతః కర్తవ్యః- అస్య మంత్రస్య ప్రాజాపత్య పరమేష్ఠినామ దేవా ఋషయః- అగ్నిర్దేవతా- అతిశక్వరీచ్ఛందః - అష్టచాయుతమితి॥ వయస్సుపర్ణా ఇత్యస్య- గౌతమ ఋషిః- ఇంద్రో దేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- విహితార్థే జపే వినియోగః- వయస్సుపర్ణా ఇత్యాది - యథాకామం చ జపసంఖ్యా ॥ నేత్రే సేచనం యావద్రోగవిముక్తి - యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ సూర్యపూజా చ కార్యా - నేత్రాధిదేవతాత్వాత్తస్య ।

ఇతి నయనశూలహరమ్.

అథ శాతాతపోక్తశూలరోగహరమ్.

శూలీ స రోపతాపేన జాయతే వపుషా తనుః । అన్నదానం ప్రకుర్వీత తథా రుద్రం జపేద్బుధః ॥ వపుషా తనుః కృశశరీర ఇత్యర్థః ॥ వ్యాధితరతమభావేఽన్నదానాదేరభ్యాసః - రుద్రలక్షణమ్ - రుద్రవిధౌ పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యమ్ ॥ ... ... *

ఇతి శాతాతపోక్తశూలరోగహరమ్.

అథ శూలప్రతికృతిదానమ్.

శూలప్రతికృతిలక్షణం చ కర్మవిపాకసారే ॥ అనుక్తేషు తు రోగేషు రోషాగ్నిజ్వలితేక్షణమ్ । భ్రూభఙ్గభీషణం శక్తిం శూలం పాశాఙ్కుశౌ దధత్ ॥ చక్రఖడ్గగదావజ్రశరత్సరుధనూంషి చ । నాసాగ్రగతజిహ్వాకం పయసః పరిపార్శ్వగాః ॥ దంష్ట్రాభిరయుతం ఘోరాత్ప్రాణంమదేక్షణమ్ । ఉద్యన్నభిముఖం ధావత్ ప్రహర్తుం పార్శ్వయోర్దృశా ॥ పిశఙ్గకేశం రోగాణాం ప్రతిరూపం ప్రకల్పయేత్ । శతం తస్యార్ధమర్ధం వా హేమ్నో నిష్కాణి తేన తు ॥ తదేవ ప్రతిమామానం కర్మశాన్తిష్వపి స్మృతః । అతస్స్వల్పేన యో దద్యాత్స్వల్పదానం నరాధమః ॥ ప్రతిగృహ్ణాతి వా తస్య దుఃఖశోకావహం భవేత్ । యే యే రోగాః ప్రబాధన్తే దేహస్థాస్సతతం తు మామ్ ॥ గృహాణ ప్రతిరూపం తు మహారూపైర్ద్విజోత్తమ । మన్త్రేణానేన తం దద్యాత్పూర్వరీత్యా కృతార్చనమ్ ॥ బాఢమిత్యేవ గృహ్ణీయాత్తద్రూపం వ్యాధిభిస్సహ । ఆచార్యం యజమానస్తు అనుయాయాచ్ఛతం పదమ్ ॥ అనుక్తేషు తు రోగేష్విత్యాది - యత్ర రోగప్రతిమావిశేషం నాభిహితం - తత్ర రోగప్రతిమామేవంవిధలక్షణోపేతాం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ శక్త్యాదికం దధత్ - స్థితమిత్యర్థః - దధద్విచ్ఛత్ ॥ నిష్క-స్వరూపం పరిభాషాయాం బోద్ధవ్యమ్ ॥ కర్మశాన్తిష్వపి స్మృత ఇతి - ఏవమన్యత్రాపి-క

ర్మవిపాకశాంతిషు స్వతస్సామాన్యన్యాయేన ప్రాప్తత్వాత్ప్రతిమాసంకర్తవ్యమిత్యర్థః ॥ యద్యప్యేవం తథాప్యత్రచాన్యత్రచ వ్యాధిగురులఘుభావాపేక్షయా॥ శక్త్యశక్త్యద్యనుసారేణ ప్రతిమానంకల్ప్యమ్॥నహ్యశక్యంవిదధాతిశాస్త్రం- ఏతచ్చస్వతఇతి పదాత్తథా ॥ దేశంకాలంతథాత్మానం ద్రవ్యంద్రవ్యప్రయోజనమ్ । ఉపపత్తిమవస్థాంచ జ్ఞాత్వాశౌచం ప్రకల్పయేదితి బోధాయనవచనేన శౌచపదస్యోపలక్షణార్థః జ్ఞానమవగంతవ్యమ్॥ యేయేరోగా ఇతిదానమంత్రః- పూర్వరీత్యాకృతార్చన ఇతి॥ ఆతంకోదేవతాశక్తేరిత్యారభ్య పరిభాషాయాం - వ్యాధిప్రతిమాదానవిధావుక్తప్రకారేణేత్యర్థః ॥ శతంపదమితి ॥ శత-పదానీత్యర్థః-సముదాయాపేక్షయైకవచనమ్ ॥ ... ... *

ఇతి శూలరోగహరప్రతికృతిదానమ్.

మాతాపుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవా యస్యాంబికానామతశ్శాకల్యాపరమూర్తిర్ధార్యచరిత శ్రీపెద్దిభట్టః పితా । సోయంకౌశికవంశభూషణమణిః శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరో వేదేస్మార్తమతేనయేచసపదే వాక్యేకృతీవర్తతే॥ మతిర్యేషాంశాస్త్రే ప్రకృతిరమణీయాన్యపహృతిగపరాశీల. శ్లాఘ్యంజగతిరుజవస్తేకతిపయే। చిరంచిత్తేతేషాంముకురతలభూతేస్థితిమయాదియం వ్యాసారణ్యప్రవరమునిశిష్యస్యకృతిభిః॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నో మదనాత్మజస్య । సత్కర్మమాణిక్యగణేనపూర్ణే పూర్ణోగిప్రసన్నో నవమస్తరంగః॥ *

ఇతి శ్రీ పండిత పారిజాత కఠారిమల్లేత్యాదిబిరుద విరాజమాన
శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతుః ప్రబంధే మహార్ణ
వాభిధానే కర్మవిపాకే నవమస్తరంగః.

శ్రీ ర స్తు.

కర్మవిపాకగ్రంథే—దశమతరంగ ప్రారంభః.

అథ జ్వర హ రా ణి.

తత్రగార్గ్యః ॥ శీతజ్వరహరమ్ ॥ యే పుమాంసో(?)రకర్తారః పాప్మానోమందచేతసః । తేభవేయుస్సదాశీత జ్వరవంత స్తథేనసః ॥ శాంతయే యుతసంఖ్యాకం ప్రకుర్యాత్ప్రీయతోజపమ్ ॥ జాతవేదసమంత్రేణ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తతః ॥ సురామాంసోపహారాద్యైర్బలిస్సర్వత్రశస్యతే ॥ సహస్రకలశస్నానం శతభోజనమేవచ ॥ సదాశీతజ్వరంతఇత్యాది॥ ప్రతిదినం శీతజ్వరయుక్తాః - జ్వరప్రాదుర్భావకాలే శీతజ్వర పూర్వకజ్వరేణయుక్తా ఇత్యర్థః ॥ జాతవేదసమంత్రేణ జపంకుర్యాద్ధిశాంతయే॥ తత్రాయుత సంఖ్యాకమిత్యుపలక్షణమ్ ॥ రోగగురులఘుభావేన జపేగురులఘుభావకల్ప్యః ॥ ఏవం బ్రాహ్మణభోజనేపి- జపాంగామ పరామభిషేకాంగాంగాంసురాదిభిర్బలిభి రధికారభేదేన సహస్రకలశస్నానంతు నమకానువాకైరీశ్వరస్య- పురుషసూక్తైర్విష్ణోః- శీతజ్వరే తథారుద్రాదభిషేకం హరేర్బుధః॥ కర్మవిపాక సంగ్రహాభిధానాత్ ॥ నమకానువాకానా మృష్యాదీని తథారుద్రాభిషేకప్రకారశ్చ పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యాః- పురుషసూక్తాద్యపి తత్రైవద్రష్టవ్యమ్ ॥ జాతవేదస ఇత్యస్యమంత్రస్య-కశ్యపఋషిః- జాతవేదాగ్నిర్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః - విహితార్థేవినియోగః- జాతవేదసేసునవామేత్యాది ॥

*

ఇతి శీతజ్వర హరమ్.

అథోష్ణజ్వరహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మంగళేషుచ కాలేషు సతతం కోపవాన్నరః । ఉష్ణజ్వరాభిభూతస్స్యాత్తత్పాపస్యాపనుత్తయే॥ సహస్రకలశస్నానం రుద్రేణైవస్య కారయేత్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యా జపేద్వైజాతవేదసమ్ ॥ తథామాహేశ్వరతంత్రేపి ॥ ఉష్ణజ్వరేమహేశస్య ప్రకుర్యాదభిషేచనమితి ॥ రుద్రేణ శతరుద్రేణ నమకానువాకైరిత్యర్థః - అస్యార్షాదిపరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం జాతవేదస్యతు జపశ్శీతజ్వరహరే-జాతవేదసగ్రహణం మృత్యుంజయస్యాప్యుపలక్షణమ్ ॥ అస్యత్ర్యార్షాది తైత్తరీయ శాఖానుసారేణ పరిభాషాయాం కూశ్మాండ హోమప్రకరణేభ్యధాయి- అత్రాశ్వలాయన శాఖానుసారేణాభిధీయతే॥ త్ర్యంబకంయజామహఇత్యస్య వసిష్ఠఋషిః- మృత్యుంజయరుద్రోదేవతా- అనుష్టుప్ఛందః- వినియోగః ॥ ••• ••• ❋

ఇత్యుష్ణజ్వరహరమ్.

అథ శాతాతపోక్తవివిధజ్వరహరమ్.

దేవద్రుమహరస్త్యైవ జాయతే వివిధజ్వరః । జ్వరోమహాజ్వరశ్చైవ రౌద్రోవైష్ణవఏవచ ॥ జ్వరేరుద్ర జపంకుర్యాన్మహారుద్రం మహాజ్వరే । మహారుద్రంజపేద్రౌద్రే వైష్ణవేతు ద్వయంజపేత్ ॥ జ్వరేతురుద్రజపమిత్యాది ॥ మహారుద్రలక్షణాతిరుద్రానువాకానామార్షాదిచ పరిభాషాయాముక్తం- మహారుద్రం జపేద్రౌద్రఇతి॥ రుద్రసంబంధిని మహేశ్వరజ్వరే కఠినతమే అసాధ్యజ్వరేచ మహారుద్రసహస్రనామాపామార్జన విష్ణుహృదయస్తోత్రాణి పరామృశ్యంతే-అత స్తద్వయం విష్ణుసంబంధంచ శతరుద్ర పురుషసూక్తాదిజపేత్॥ శతరుద్రాదీని పరిభాషాయాందృశ్యానీ॥

ఇతి శాతాతపోక్తవివిధజ్వరమ్.

అథ సర్వజ్వరహరమ్.

కుంభదానం॥ అగారదాహీ జ్వరవాన్జాయతే తత్ర నిష్కృతిః। నవకుం
భం సమానీయ మృణ్మయం చావ్రణం దృఢమ్ ॥ లోహితం కార్ష్ణ్యరహితం స్థా
పయేత్తండులోపరి । పరిమాణం తండులానాం ద్రోణపంచకమిష్యతే। వి
శుద్ధా స్తండులా గ్రాహ్యాః శ్వేతవస్త్రేణ వేష్టయేత్ । మధునా హ్యథవాజ్యే
న ఖండేనాథ గుడేన వా ॥ తైలేనాథాంభసా వాపి పూరయేచ్ఛక్తితో నరః।
శ్వేతపుష్పైరర్చయేత్తం గంధపుష్పైస్తథాపరైః ॥ పాయసశ్చ పూర్వ
వత్కార్యస్సమిదాజ్యచరూత్కటుః । సువర్ణేన యథాశక్త్యా బ్రాహ్మ
ణాయ నివేదయేత్ ॥ తస్మై మహుతసతేన్సృత్త శ్రుతశీలాయతంత్రకమ్। మం
త్రేణానేన విధివత్పూజయేచ్చ జ్వరీ నరః ॥ మహేశ దేవదేవేశ వాసుదేవప
రాత్పర। కుంభేనానేన దత్తేన జ్వరః శీఘ్రం ప్రశామ్యతు ॥ ఏకాంతరం స
న్నిపాతం తృతీయైకచతుర్థకౌ । పాక్షికం మాసికం వాపి సాంవత్సరిక
మేవ వా॥ నాశయైతం మమ క్షిప్రం వాసుదేవ మహేశ్వర । ద్రోణపంచకమి
త్యాది- ద్రోణస్వరూపం పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యమ్- శ్వేతవస్త్రేణ వేష్ట
యేదితి- కుంభమిత్యన్వయః- కుంభం గంధపుష్పైస్తథాపరైరితి- అపరై
రక్తపీతాదిభిరిత్యర్థః పాయసశ్చ పూర్వవదితి ॥ పూర్వోక్తప్రకారేణ
సచ ప్రకార శ్శూలహరత్రిశూలదానే ద్రష్టవ్యః - తిలస్థానే చరురిత్యే
తావాన్విశేషః - కుంభదానమంత్రస్య రుద్రవిష్ణుప్రకాశకత్వాత్కుంభ
పూజాపి రౌద్రేణ వైష్ణవేన వా మంత్రేణ కర్తవ్యా- పాయసహోమనయోరస్య
త మేన-తత్ర రౌద్రశ్శైవపంచాక్షరః- శూలరోగహర త్రిశూలదానే ద్ర
ష్టవ్యః। రుద్రగాయత్రీ దద్రుహరోగమాం మహేశ్వరదానే వక్ష్యతే-అన్యే
చ త్ర్యంబకమిత్యాదయః- పరిభాషాయాం దర్శితాః- వైష్ణవాశ్చ పి తద్వి
ష్ణోః పరమంపద మిత్యాదయ స్తత్రైవ దర్శితాః - నారాయణాష్టాక్షర
మంత్రస్తు అంత్రవృద్ధిహర నారాయణమూర్తిదానే నియోక్ష్యతే ॥ గోపా

లమంత్రస్తునక్తాంధ్యహారే. సువర్ణేనయథాశక్త్యేతి- సువర్ణేనయుతం కుంభం నివేదయేదిత్యన్వయః- మహేశదేవదేవేశేత్యారభ్య శ్లోకద్వయం దానమంత్రః ॥ ... ... ❀

ఇతిసర్వజ్వరహరకుంభదానమ్.

అథ జ్వరతర్పణమ్.

తత్రాయంక్రమః॥ గోవింద సంజ్ఞకంచతాపసంతథా పుత్రంతాపసాంతరంచ తిలోదకైరంజలిత్రయదానైఃపృథక్పృథక్తీర్తయిత్వాపశ్చాజ్జ్వరానుసారేణ అష్టోత్తరశతావృత్యంతం జ్వరముద్దిశ్యకర్తవ్యం- జ్వరతర్పణే రక్తాక్షతావారక్తపుష్పాణివాగ్రాహ్యాణి- తత్ర తిలతర్పణమంత్రా॥ యోసౌసరస్వతీతీరే కుత్సగోత్రసముద్భవః। త్రిరాత్ర జ్వరదాహేన మృతగోవిందసంజ్ఞకః॥ జ్వరాప సుతృప్తయేతస్మై దదామ్యేతత్తిలోదకం। తథా॥ సద్యాంపవనర్మదాతీరే అపుత్రస్తాపసోమృతః। రాత్రౌ జ్వరవినాశాయ దద్యాంతస్మైతిలోదకమ్॥ ... ❀

ఇతి జ్వరతర్పణమంత్రః.

అథజ్వరప్రతికృతిదానమ్.

త్రిపాద్భస్మప్రహరణ స్త్రిశిరారక్తలోచనః। స మేప్రీతస్సుఖందద్యాత్సర్వామయపతిర్జ్వరః॥ భస్మప్రహరణో భస్మాయుధ ఇత్యర్థః- పూజాదివిధానంత్వాతంకో దేవతా త్రతేత్యారభ్య పరిభాషాయాం వ్యాధిప్రతిమాదానవిధావుక్తమ్॥ ... ... ❀

ఇతిజ్వరహరప్రతికృతిదానమ్.

అథ శ్వాసఖాసహరాణి.

అత్రనిదానంతు ॥ ఉమామహేశ్వర సంవాదే ॥ కృతఘ్నోజాయతే మర్త్యఃక జఘవాన్ శ్వాసఖాసవాన్ । ఉష్ణజ్వరీచ నిత్యంహి పిత్తరోగసమన్వితః ॥ ఏతన్నిష్కృతిః కర్మవిపాకసముచ్చయె । చాంద్రాయణవ్రతం కుర్యాత్పంచాశ ద్విప్రభోజనమ్ । అగ్నింమాతాది సూక్తేన చరుణాసర్పిషాయుతమ్॥ అష్టాధికంతుజుహుయా దుక్తరోగస్యశాంతయే। అన్యచ్చవాయుపురాణే ॥ తద్విష్ణోరితిసూక్తేన జపంకుర్యాద్ద్విజోత్తమాః। పూజయేద్భోజయేద్ధ్యాత్వా త్తన్మనానాఽన్యమానసః,ఇతి॥చాంద్రాయణస్వరూపం కృచ్ఛ్రప్రకరణేభ్యధాయి ॥ చరుణాసర్పిషాయుతమితి ప్రత్యేకంసంబధ్యతే - అగ్నిందూతమితి సకలం హోమమంత్రః - ప్రత్యృచం వా॥ అయంచ వ్యవస్థితోవికల్పః - వ్యాధిశక్త్యద్యాధిక్యాత్సూక్తంసకలం- అల్పత్వేప్రత్యృచమితి ॥ ఏవం సర్వత్ర వేదితవ్యం - తద్విష్ణోరితి సూక్తేనేతి ॥ తద్విష్ణోః పరమిత్యృచా ప్రాతర్యుజావిబోధయే త్యేతత్సూక్తంలక్ష్యతే- తదంతర్గతత్వాత్తస్య - ఏకస్యాస్తస్యాఋచస్సూక్తవ్యపదేశాభావాచ్చ, తన్మనాఇతి ॥ దానందద్యాదిత్యర్థః- తచ్చదేయం మధుసర్పిర్హిరణ్యవాసాంసి । తత్ర మధుదానమంత్రః - యస్మాత్పిత్రాణాంశ్రాద్ధేత్వం ప్రీతిందేహ్యమృతోద్భవమ్ । మధోతవప్రదానేన పాహిమాం దుఃఖసాగరాత్ ॥ ఆజ్యాదిదానమంత్రాస్తు ప్రాయశ్చిత్తోష్టక్రమపద్ధతౌ ప్రదర్శితాః- అగ్నిందూతమితిసూక్తస్య ద్వాదశర్చస్యమేధాతిథిఋషిః- అగ్నిర్దేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థేవినియోగః-అగ్నిందూతంవృణీమహ ఇత్యాది ప్రాతర్యుజావిబోధయే త్యేకవింశత్యృచస్య సూక్తస్య మేధాతిథి ఋషిః - ఆదితశ్చతస్ర అశ్విన్యశ్చతస్రస్సావిత్ర్యస్తిస్రః ద్వే ఆగ్నేయే - ద్వే దేవీనాం- ఏకేంద్రాణీవరుణానీనాం ద్వే

ద్యావాపృథివ్యా ఏకాపార్థివీ- షడ్వైష్ణవ్యః- గాయత్రీచ్ఛందః- విహితార్థే వినియోగః - ప్రాతర్యుజావిబోధయేత్యాది ॥ ... *

ఇతికఫజ్వరయుతశ్వాసఖాసహరమ్.

అథప్రకారాంతరేణశ్వాసఖాసహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ కురుక్షేత్రాది దేశేషు కాలేషు గ్రహణాదిషు । మహాదానానిగృహ్ణీయా న్నిషిద్ధాన్యథవాస్వయమ్॥ అపాత్రభూతోదాతృభ్యో నిషిద్ధేభ్యశ్చమానవః॥సహామాశ్వాసఖాసైశ్చ క్షయికస్థ్రిమిభిస్తథా ॥ కండూత్యాద్యైఃపీడ్యేత తత్రరోగస్యశాంతయే ॥ మహిషీంయమదైవత్యాం దద్యాద్విత్తానుసారతః ॥ రౌప్యంయద్దియతేదానం తత్సమగ్రమిహైవహి । తత్సమగ్రంతుదోషాయ భవతీహరపతచ ॥ జపేచ్చపౌరుషంసూక్తం నామ్నాంచైవ సహస్రకమ్ । ఉద్యంత్యృచాచ చర్వాజ్యహోమశ్చాష్టోత్తరాయుతమ్ ॥ హిరణ్యరత్న వాసాంసి పంచాశద్విప్రభోజనమ్ । సహస్రకలశస్నానం ప్రకుర్యాద్రోగశాంతయే ॥ నిషిద్ధానీత్యాది-నిషిద్ధాని,కాలపురుషాదీని స్వయమపాత్రభూతో వేదనిత్యకర్మానుష్ఠానాదిరహితః పతితోవా - అనిషిద్ధానిభూధనాదీనివాఅనాపదిగృహ్ణీయాన్నిషిద్ధేభ్యోదాతృభ్యః పతితాదిభ్యః - మహిషీదానప్రకారః - పరిభాషాయాం దేయవస్తుస్వరూప నిరూపణేద్రష్టవ్యః- మహిషీ దానమంత్రస్తు॥ కాలమృత్యుస్వరూపాంతాంమహిషీంరక్తభూషణామ్ । సాలంకారాం ప్రదాస్యామిమమశాంతిఃప్రయచ్ఛతు॥ పురుషసూక్తసహస్రనామ ఉద్యన్నద్యేత్యృచానామృష్యాది పరిభాషాయామేవ నిరూపితం-అత్రవ్యాధిగురులఘుభావేన మహిషీదానాదీని సమస్తానియోజ్యానీ॥ ఇతిప్రకారాంతరేణ శ్వాసఖాసహరమ్ - పిశునోనరకస్యాంతే జాయతే శ్వాస ఖాస

వాక్ । ఘృతంతేనప్రదాతవ్యం సహస్రపలసంఖ్యయా ॥ ఉద్యన్నధ్వజ పతాకార్యోహోమశ్చ ర్వాజ్యయోరపి। పలస్వరూపం-ఉద్యన్నధ్వత్యత్ర చశ్చ పరిభాషాయాముక్తం-జపహోమయోస్సంఖ్యారోగానుసారేణకల్ప్యా॥

ఇతిశాతాతపోక్తశ్వాసఖాసహరమ్.

అథశ్వాసఖాసహరధ్వజపాశదానమ్.

పద్మపురాణే ॥ శ్వాసఖాస యుతోమర్త్యః బలిగ్రహణతోభవేత్॥ బోధాయనః ॥ ధ్వజంపాశంపలైకేన కుర్యాత్తురజతేనవా । పలార్ధేనాథవాశుద్ధ స్ఫటికోపమమాదరాత్ ॥ రత్నైర్మరకతైస్సమ్యదబద్ధమంగే మసర్వతః । కుంభేచస్థాపయేత్తత్ర తిలానాంద్రోణపంచకమ్ ॥ కుంభస్యోపరిసంస్థాప్య ధ్వజంపాశంచ శోభనమ్ । నిష్కద్వయ యుతంతంతు బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ వస్త్రేణవేష్టయేత్కుంభం గంధపుష్పాక్షతార్చితమ్ । శుభచిత్తసమేతాయ శ్రోత్రియాయకుటుంబినే । వరుణస్య తథా వాయోః ప్రీత్యర్థంవినివేదయేత్ । నమఃపాశభృతేతుభ్యం నమోధ్వజకరాయతే ॥ జలాధిపతయేతుభ్యం వాయోసర్వజనప్రియ । యువయోః ప్రీతయేదత్తౌ ధ్వజపాశౌసురార్చితౌ ॥ శ్వాసఖాసౌ హరేతాంమే ప్రీతౌసర్వజనాశ్రయౌ । యద్వాతురజతేన తదాశుద్ధస్ఫటికోపమం - అంగేష్వవయవేషు తత్తత్ప్రదేశేషు మరకతరత్నైర్బద్ధం. యుక్తంధ్వజపాశంచకుర్యాత్- కుంభంచస్థాపయేత్ - కుంభంచద్రోణతిలానాముపరిసంస్థాప్యతస్య కుంభస్యోపరిధ్వజం పాశంచనిక్షిపేత్ – కీదృశమిత్యతఆహ- నిష్కద్వయయుతమితి ॥ నిష్కద్వయంసువర్ణం రజతంవా నిష్కద్వయధ్వజపాశౌచ కుంభేస్థాపయేదిత్యర్థః- బ్రాహ్మణాయనివేదనం - కుంభాదిపూజానంతరమేవ ॥ పూజాప్రకారమాహ ॥ వస్త్రేణ వేష్టయేదితి- తత్రకుంభే వరుణవాయూతత్తత్ప్రకాశక మంత్రాభ్యామేవ షోడశోప

చార్యైః పూజయిత్వా ధ్వజపాశౌచ నామమంత్రైస్సంపూజ్య ॥ నమః పాశభృతేతుభ్యమిత్యాది మంత్రేణ ధ్వజపాశౌ ఉక్తలక్షణాయ బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ ద్రోణనిష్కయోర్లక్షణం పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యమ్- వరుణవాయవ్యమంత్రౌ నవగ్రహమఖప్రకరణే దర్శితౌ॥ *

ఇతిశ్వాసఖాసహరధ్వజపాశదానమ్.

అథశ్వాసఖాసమూర్తిదానమ్.

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ శ్వాసస్త్రిబాహుగపాశాత్తకమండలయుతోజ్వల । ఖాసఃకూర్మాంగసంస్థానో దీర్ఘదండధరఃకృశః॥ కరేణనాదయన్ఘంటాం వికృతాక్షోవిభీషణః । శ్వాసస్త్రిబాహురితి॥ అత్ర విశేషానుపాదానాద్దక్షిణపార్శ్వే బాహుద్వయంమేత్వేకోబాహుః- ఏవమన్యత్రాపివిషమ బాహుస్థలేవిజ్ఞేయమ్ ॥ కూర్మాంగసంధానః కూర్మఇవ సంకుచితాంగ ఇత్యర్థః - యదాశ్వాసఖాసయోరేకైవ మూర్తిస్తదా త్రిబాహుస్సంకుచితాంగశ్చేత్యేవం వక్తవ్యః- ఏతత్ప్రతిమాపూజావిధానంతు- అంతకోదేవరాతత్రేత్యారభ్య పరిభాషాయాముక్తమ్ ।

ఇతిశ్వాసఖాసహర ప్రతిమాదానమ్.

శోభహరాణి.

కర్మవిపాక సముచ్చయే॥ శోభీకృచ్ఛ్రత్రయంకుర్యాద్గాయత్ర్యా అయుతంజపః॥ తిలహోమసహస్రంచజపేన్మృత్యుంజయంతథా॥తిలహోమస్తువ్యాహృతిభిఃగాయత్రీత్ర్యంబకమంత్రాణామృష్యాదితథాకృచ్ఛ్రలక్షణంచ పరిభాషాయాంద్రష్టవ్యమ్- మృత్యుంజయ జపసంఖ్యాపిసహస్రం॥

కర్మవిపాక సముచ్చయోక్త శోభహరమ్.

అథ కర్మవిపాకసంగ్రహోక్త శోథహరమ్.

అద్రౌమార్గే నదీతీరే ఛాయాయాంపులినేచయః । మూత్రంపురీషం వల్మీకే యఃకుర్యాచ్చేజ్జలేపివా ॥ శ్వయథుర్వ్యాధిమాప్నోతి త్యేవమాహ సదాశివః । ఛాయాయామితి ॥ వృక్షదేవాలయచ్ఛాయాయాం మూత్రపురీషంస్త్రీవనాదేరుపలక్షణం అద్రిగ్రహణం పుణ్యస్థానోపలక్షణార్థం- ఇంద్రంవఇతిమంత్రంహి జపేదష్టోత్తరాయుతమ్ । అపోహిష్ఠేతి హోమస్స్యాచ్చరుణాసర్పిషాయుతమ్ ॥ ఇంద్రంవోవిశ్వతస్పరిత్యేషః పరిభాషాయాం నవగ్రహప్రకరణే లోకపాలమంత్రేషుద్రష్టవ్యః-అపోహిష్ఠేత్యృచస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధౌ ద్రష్టవ్యాః - చరుణాసర్పిషాయుతమితి ప్రత్యేకంసంబంధ్యతే - వ్యాధితరతమభావేన హోమసంఖ్యాయా న్యూనాధికభావః పరికల్ప్యః ॥ ...

ఇతి కర్మవిపాకసంగ్రహోక్త శోథహరమ్.

అథ శోథహర వస్త్రదానమ్.

తత్రవృద్ధబోధాయనః ॥ విఘ్నకర్తాచభోక్త్రాణాం శోథీభవతిమానవః । తస్యకర్మ విపాకోక్తం వ్యాధినాశన ముత్తమమ్ ॥ దానంవక్ష్యామ్యశేషేణ సర్వశోథవినాశనమ్ । క్షౌమవస్త్రంసమానీయ బహుమూల్యసముద్భవమ్ ॥ ముక్తాఫలాని బధ్నీయాద్వస్త్రప్రాంతే సమంతతః ॥ కుంకుమేనాంకితంసమ్యక్కర్పూరాగరు ధూపితమ్ ॥ తండులోపరి సంస్థాప్య తండులాంశ్చస్వశక్తితః । ఉపచారైష్షోడశభిరాచార్యః పూజయేత్తతః ॥ హోమంవాపిప్రకుర్వీత సమిదాజ్యతిలైఃక్రమాత్ । ఉద్బుధ్యస్వేదంవిష్ణుం రథవ్యాహృతిభిస్తథా । మంత్రైస్త్రిక్రమేణజుహుయాత్స్విష్టకృచ్చతతఃపరమ్ । హుత్వాహుత్వాతుసంపాతం పాత్రేసర్వాం నివేశ్యతమ్ ॥ సంఖ్యాచాష్టోత్తరశత మష్టావింశతిరేవవా । సంనాతే నాంగము

న్మృజ్యాత్సర్వమేవహిరోగిణః ॥ అక్షీభ్యామితిసూక్తేన యథాలింగం తథైవచ ॥ వాససామార్జనంకుర్యాన్మార్జయేద్దర్భముష్టినా ॥ ఆచార్యాయాథతద్వస్త్రం దద్యాచ్చైవసదక్షిణమ్ । మంత్రేణానేనవిధివద్దక్షిణాభిముఖశ్శుచిః॥ ఋషీణాంప్రవరోగస్త్యో లోపాముద్రా పతిఃప్రభుః। క్షౌమవస్త్రప్రదానేన తుష్టోవ్యాధింవ్యపోహతు ॥ బ్రాహ్మణేభ్యస్తథా తేభ్యో దద్యాచ్ఛక్త్యాచదక్షిణామ్ । తతస్స్నాత్వాశుచిర్భూత్వావస్త్రమాల్యోపశోభితః। బ్రాహ్మణైర్బంధుభిస్సార్ధం భుంజీతసుసమాహితః। తండులాశ్చ స్వశక్తితఇతి॥ భవంతీతిశేషః- ఆచార్యంపూజయేదితి ॥ క్షౌమవస్త్రమగస్త్యదైవతమాచార్యః పూజయేదిత్యర్థః ॥ అగస్త్యః ॥ ఖనమాన ఇత్యగస్త్యాంతేవాసీ బ్రహ్మచారిఋషిః - రుద్రోదేవతా - అథవా- అగస్త్యప్రీతయేవాసాదీయత ఇతివస్త్రపూజాయామగస్త్యోదేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- వాసఃపూజాయాం వినియోగః - అగస్త్యః ఖనమానఇత్యాది। ఉద్బుధ్యస్వఇదంవిష్ణు వ్యాహృతీనాంచ పరిభాషాయాం నవగ్రహప్రకరణే బాషాదిదర్శితమ్ - తథాస్విష్టకృద్ధోమస్యచ హుత్వాహుత్వాచ సంపాతానితి - యదాజ్యహోమస్తదా ప్రత్యాహుతి హోమానంతరం సంపాతాజ్య బిందూన్పాత్రాంతరే స్థాపయేత్ ॥ తేనసంపాతాజ్యబిందుసముదాయేన రోగిణస్సర్వంగాత్రం పరిమార్జయేత్ - కేనమంత్రేణ-అక్షీభ్యామితిసూక్తేన-ఏతచ్చసూక్తంపరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధౌ ద్రష్టవ్యం - గాత్రపరిమార్జన ద్రవ్యమాహ॥ వాససామార్జనం కుర్యాదిత్యాదిపూజిత వాససావస్త్రాంతరేణవా ప్రథమవాతసాపరిమార్జనమ్॥ పశ్చాద్దర్భముష్టినా - తద్వస్త్రంపూజిత వస్త్రమాచార్యాయదద్యాత్- ఆచార్యాయేతి ప్రతిగృహీతురుపలక్షణం - తచ్చదానంసదక్షిణం భవతి॥

ఇతి శోభహర వస్త్రదానమ్.

అథ శోభహర ప్రతిమాదానమ్.

తల్లక్షణం కర్మవిపాకసారే॥ శోభగపంచకర స్త్రీఘ్నో దశాక్షస్మరచాపధృక్ । దధానశ్చురికాంఘంటాం కులిశంచ కృశ స్తథా ॥ పంచకర ఇతి॥ దక్షిణేత్రయః- కరాః- వామేద్వావితి ॥ పంచపూజావిధానంతు- అత్రంశో దేవతా- తత్రేత్యారభ్య పరిభాషాయాంముక్తం-వ్యాధిప్రతిమాదానవిధౌ॥

ఇతిశోభహరప్రతిమాదానమ్.

అథ పాండురోగహరమ్.

దేవద్విజ ద్రవ్యహారీ పాండురోగీ భవేన్నరః । కృఛ్రాతికృఛ్రౌకుర్యాత్సగచాంద్రాయణమతంద్రితః॥ కుర్యాత్కూష్మాండహోమంచస్వర్ణచాంద్రేచవాససీ । బ్రాహ్మణేభ్యోయథాశక్తి పాండురోగస్యశాంతయే॥ దేవద్విజేత్యాది ॥ దేవాశ్చద్విజాశ్చ చాంద్రంరజతం - కృఛ్రాది కూష్మాండహోమపర్యంతానాం స్వరూపాణి- తథాసువర్ణాది దానమంత్రాశ్చపరిభాషాయాం నిరూపితాః ॥ ... ... *

ఇతి పాండురోగహరప్రాయశ్చిత్తమ్.

అథశిరోవేదనాసహిత పాండురోగహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అగ్నిష్టోమాదికర్మాణి ప్రక్రమ్య నసమాపయేత్ । సపాండురోగీభవతి శిరోవేదనవాం స్తదా ॥ కృచ్ఛ్రే ౧ తికృఛ్రౌ కుర్యాచ్చ చాంద్రాయమతంద్రితః । శతంచభోజయేద్విప్రాన్మృష్టాన్నేన యథేప్సితమ్ ॥ కృఛ్రాదిలక్షణాని పరిభాషాయాముదీరితాని ॥ *

ఇతి శిరోరోగసహిత పాండురోగహరమ్.

అథ పాండురోగహర పృథ్వీదానమ్.

తత్ర శౌనకః ॥ అన్త్యజాగమనే మర్త్యః పాండురోగీ ప్రజాయతే।
వక్ష్యామి తత్ప్రతీకారం దానహోమాదికర్మణా ॥ పలత్రయేణ కుర్వీత
రజతేన వసుంధరామ్। తదర్ధేనాథవా కుర్యాద్విత్తశాఠ్యం న కారయేత్।
సపర్వతవనాం కృత్స్నాం సముద్రపరివేష్టితామ్। నవరత్నాని నిక్షిప్య శ్వేత
వస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ కాంస్యపాత్రే వినిక్షిప్య పలాష్టకవినిర్మితే। దేవీమా
వాహయేత్తత్ర సర్వాధారాం హరిప్రియామ్॥ ఏహ్యేహి దేవి ధాత్రి త్వం
రూపేఽస్మిన్ సమ్యగావిశ। సహితా పర్వతైర్ద్వీపైస్సముద్రైస్సుమ
నోహరైః ॥ ఏవమావాహ్య తాం దేవీం గంధమాల్యైస్సమర్చయేత్।
ఉపచారైష్షోడశభిరాచార్యస్సర్వశాస్త్రవిత్ ॥ హోమం చాపి ప్రకుర్వీత
సమిధాజ్యతిలైరపి। భూమిర్భూమ్నేతి మంత్రేణ సమిద్ధోమః ప్రకీర్తితః॥
తదా ॥ భూమిర్భూమి మగాదిత్యపి మంత్రః ప్రకీర్తితశ్చాగ్నౌ జుహు
యాత్సర్షపాతిలైః। అగ్నేరుత్తరతశ్చాపి కుంభం వస్త్రేణ వేష్టితమ్॥ స్థా
పయేదవ్రణం శుభ్రమశ్వస్థానాదిమృత్తికామ్। ప్రక్షిపేచ్చ తథా శుద్ధవారి
ణా పరిపూరితమ్ ॥ సముద్రజ్యేష్ఠా ఏవమాదిభిర్మంత్రైరభిషేకంచ కార
యేత్। శన్నో వాతానువాకేన శాంతించాపి ప్రకల్పయేత్ ॥ అభిషిక్తస్య
చాంగాని వస్త్రేణ పరిమార్జయేత్। అక్షిభ్యామనువాకేన యథాలింగం
సదర్భకమ్ ॥ ఆచార్యాయ తు తాం పృథ్వీం దద్యాద్రోగీ సమాహితః। మం
త్రేణానేన విధివత్ప్రాఙ్ముఖాయాహ్యుదఙ్ముఖః॥ ధరాధరిత్రి భూతానాం
వరాహేణోద్ధృతా పురా। రత్నగర్భా సముద్రైకవసనా సర్వశోభ
నా ॥ దానేనానేన సుప్రీతా పాండురోగం వ్యపోహతు ॥ పలత్రయేణ కు
ర్వీతేత్యాది ॥ ఫలస్వరూపం పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యమ్ ॥ గంధాదిభిస్స
మర్చయేదితి ॥ అర్చనం తు భూమిర్భూమ్నేత్యాది మంత్రేణ- అస్య మం
త్రస్యాగ్నిఋషిః. భూమిర్దేవతా- ఉపరిష్టాద్బృహతీ పూజాయాం విని

యోగః- సమిద్ధోమఇత్యాజ్య తిలహోమయోరప్యుపలక్షణం - అథవా తిలహోమోవ్యాహృతిభిః॥ హోమసంఖ్యాచాష్టోత్తరశతాది సహస్రాంతా॥ భూమిపూజాదౌ మంత్రవికల్పమాహః భూమిభాగామి మిత్యాదినా- అస్యాప్యగ్నిఋషిః- భూర్దేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - వారిణాపూరితం కుంభంస్థాపయేదిత్యర్థః- కుంభస్థాపనప్రకారో మృత్తికాశ్చనవగ్రహప్రకరణేద్రష్టవ్యాః । పవమానాదిభిర్మంత్రైరితి - పవమానమంత్రాః- స్వాదిష్టయేత్యేవమాదయః- పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకశ్చ- ఆదిశబ్దేనమృత్యుంజరణాన్యనువాకాంతరాణిచ నానాశాఖా పరిపఠితాన్యభిషేకవినియుక్తానిలక్ష్యంతే- తానిచ యథాశాఖంగ్రాహ్యాణి - స్వాదిష్టయేతి సూక్తమంత్ర అగ్రేప్రదృశ్యతే- పవమాన స్సువర్జనః - పావమానేనాభిషిక్తస్యాంగాని పరిమార్జయేదిత్యర్థః- అక్షీభ్యామితిసూక్తంరోగప్రతిమాదానవిధౌ ద్రష్టవ్యమ్ ॥ ఏవంపృథ్వీదానేకృతే ఫలమాహ॥ అనేనవిధినాదత్తం పృథ్వీదానంప్రయత్నతః । యజ్జాతంవైకృతంమర్త్యైః అంత్యజాగమనేనతు ॥ తత్సర్వంనాశమాయాతిపాండురోగాదికంమహత్ । శాంత్యర్థం బ్రాహ్మణేస్సార్థం కుర్యాత్పుణ్యాహవాచనమ్ ॥ ఏతచ్చపృథ్వీదానానంతరం కర్తవ్యం - అథస్వాదిష్టయేత్యస్యసూక్తస్య దశర్చస్యవైశ్వామిత్రోమధుచ్ఛందఋషిః - పవమానస్సోమోదేవతా- గాయత్రీచ్ఛందః- అభిషేకేవినియోగః- స్వాదిష్టయేత్యాది ॥ ... *

ఇతి పాండురోగహర పృథ్వీదానమ్.

అథశాతాతపోక్త పాండురోగహరమ్.

ఉరభ్రేనిహతేచైవ పాండురోగప్రజాయతే । కస్తూరికాపలందద్యాద్బ్రాహ్మణాయసశుద్ధయే ॥ ఏతేచ గురులఘుపక్షవ్యాధితర మభావానుసారేణయోజ్యాః ॥ ... ... *

ఇతి శాతాతపోక్త పాండురోగహరమ్.

అథ పాణ్డురోగహరప్రతిమాదానమన్త్రమ్.

తత్రప్రతిమాలక్షణం॥ అనుక్తేమాతురోగేష్విత్యాదినా శూలప్రకరణే భిహితం ॥ అవశిష్టవిధిస్తు ॥ ఆతఙ్కో దేవతా- తత్రేత్యారభ్య పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుక్తం ॥ ... *

ఇతిపాణ్డురోగహరప్రతిమాదానమ్.

అథాన్త్రపీడాహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ ఛిన్నాన్యాన్త్రాణిజాయన్తే వైశ్యహన్తుస్తతఃపరమ్ । జ్వరాశ్శీతోష్ణకౌ దాహ అపానే తన్నివర్తయే ॥ కృఛ్రాతికృఛ్రంకుర్యాచ్చ శతబ్రాహ్మణభోజనమ్ । ఉద్యన్నృచజపస్స్యాదయుతత్రయసంఖ్యయా ॥ అతేసూక్తేనచ ద్రవ్యాజ్యంజుహుయాచ్చతమిత్యృచా। అథవామహిషీందద్యాత్ప్రతిరూపేణకాఞ్చనమ్॥ జ్వరాశ్శీతోష్ణకావిత్యాది ॥ శీతజ్వరశ్చోష్ణజ్వరశ్చకృఛ్రాతికృఛ్రస్వరూపముద్యన్నద్యేత్యృచశ్చ పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం- ఆతేసూక్తేనేతి- ఆతేపితర్మరుతామితిసూక్తేన- ఏతచ్చసూక్తం క్షయరోగహరప్రకరణే ద్రష్టవ్యం ॥ మహిషీప్రతిమాయాస్సువర్ణపరిమాణం - విత్తానుసారేణకల్ప్యమ్ ॥ *

ఇత్యాన్త్రపీడాహరప్రాయశ్చిత్తం మహిషీదానంచ.

అథాన్త్రవృద్ధిహరమ్.

నారాయణదానం॥ తచ్చబ్రాహ్మణప్రోక్తే- యజ్ఞవిఘ్నకరోమర్త్యో జాయతేచాన్త్రవర్ధిమాన్ । పశ్చాత్తత్ప్రతీకారం దానహోమాదికర్మణా ॥ కుర్యాత్స్వర్ణమయీంమూర్తిం శుభాం నారాయణస్యతు। వ్యావహారికనిష్కాభ్యామేకేనాథ తదర్ధతః ॥ నారాయణమూర్తిలక్షణం పాఞ్చరాత్రాగమే ॥ నారాయణో చతుర్బాహుశ్శఙ్ఖచక్రాన్త

శ్రోత్తరే । దక్షిణేతు గదాం పద్మం నీలజీమూతసన్నిభమ్ ॥ వామే శ్రీర్వల్లకీహస్తా తుష్టిః పద్మకరాపరేతి ॥ నారాయణే శంఖాదీన్ విన్యసేత్- కథమిత్యత ఆహ ॥ శంఖమిత్యాది- ఉత్తరే- వామభాగే శంఖమధస్తాత్ - చక్రముపరి దక్షిణే- దక్షిణభాగే ఉపరి గదా-పద్మమధస్తాత్ ఏవం చతుర్షు బాహుషు విన్యసేత్- వామే నారాయణస్య వామపార్శ్వే వల్లకీహస్తా స్తద్వయస్థితైవల్లకీయుక్తా లక్ష్మీస్థాపనీయా- అపరే దక్షిణపార్శ్వే పద్మకరా ఏకైకపద్మశోభితహస్తద్వయోపేతా తుష్టిస్థాపనీయా-లక్ష్మీతుష్టిప్రతిమే అపి హేమమయే-ఏవంవిధాం నారాయణమూర్తిం వక్ష్యమాణప్రకారేణ పూజయేదిత్యాహ । ప్రక్షాళ్య పంచగవ్యేన స్థాపయేత్కుంకుమోపరి। శ్వేతవస్త్రేణ సంవేష్ట్య గంధమాల్యైస్సమర్చయేత్ । ఉపచారైష్షోడశభిరాచార్యో వైష్ణవశ్శుచిః । సర్వశాస్త్రార్థతత్వజ్ఞో బ్రహ్మవిద్యాసు నిష్ఠితః ॥ హోమంచ కారయేత్తత్ర ఆగ్నేయ్యాం దిశి శాస్త్రతః । సమిధాజ్యతిలైశ్చైవ జుహుయాన్మూలమంత్రతః ॥ తిలాన్వ్యాహృతిభిర్హుత్వా సర్వరోగాత్ప్రముచ్యతే । రోగీ తథార్చయేద్దేవం నారాయణమనామయమ్ । మూలమంత్రేణ విధివ న్నైవేద్యం చరురిష్యతే । నమోంతం నామసోంకారం మూలమంత్రః ప్రకీర్తితః ॥ తతస్తాం ప్రతిమాం దద్యాత్ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః । మంత్రేణానేన సంపూజ్య భక్త్యా పరమయా యుతః ॥ నారాయణ జగన్నాథ శంఖచక్రగదాధర । పూర్వజన్మని యజ్ఞాదేర్విఘ్నాద్యద్దైవకృతం మమ ॥ అంత్రవృద్ధికరం రోగం దానే నానేన తోషితః । చక్రహస్త గదాపాణే శమయాశు జగత్పతే । ఏవం దత్వా తు తం దేవం క్షమాప్య బ్రాహ్మణం తతః । విప్రాణాం భోజనం దద్యాత్స్నాత్వా భుంజీత బంధుభిః । ఏవం కృత్వా సమాప్నోతి నీరోగత్వం నరో భువి। అరోగయుక్తా న్నిత్యం తు సుచిరం సుఖమేధతే ॥ ఆగ్నేయ్యాం దిశీత్యాది ॥ నారాయణమూర్తిః పూజాప్రదేశాదాగ్నేయ్యాం శాస్త్రత ఇతి- స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణాగ్నిప్రతిష్ఠాం విధాయేత్యర్థః ॥ మూలమంత్రతస్సమిధాజ్యయో

హోమః । మూలమన్త్రేణ నారాయణ మర్చయేదిత్యర్థః ॥ విధివన్నైవేద్యమిత్యాది - విధివచ్చరుం సంపాద్య చరోరుద్ధృత్య నైవేద్యం నారాయణాయ దత్వావశిష్టేన హోమంకుర్యాదిత్యర్థః ॥ విధివత్సంపాదనంనామ స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ నిర్వాపాదివిధిపూర్వకం చరుశ్రపణమ్ ॥ నమోంతంనామేతి నమశ్శబ్దాంతేస్థితిర్యస్య నామ్నస్తత్తాదృక్ - మంత్రస్తు ॥ ఓంనమోనారాయణాయ - అస్యమంత్రస్య నారాయణఋషిః- గాయత్రీచ్ఛందః - నారాయణః పరమాత్మాదేవతా - విహితార్థేవినియోగః- హోమసంఖ్యాచాష్టోత్తరశతాది దేశకాలవయశ్శక్త్యాద్యపేక్షయాకల్ప్యా ॥ వ్యాహృతీనామృష్యాది - కూశ్మాండాది హోమప్రకరణే తథా నవగ్రహాదిహోమప్రకరణేదర్శితః ॥ ... *

ఇత్యాంత్రవృద్ధిహర నారాయణమూర్తిదానమ్.

అథాంత్రవృద్ధిమూర్తిదానమ్.

తల్లక్షణంతుకర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అంత్రవృద్ధిగకృశోనృత్యన్నేదినీమవలోకయన్ । ప్రలంబధారీ సతతం కపాలే నహిబన్మధు ॥ ప్రలంబశబ్దేనాంత్రాణ్యుచ్యంతే - అథవా అత్రద్వితీయకర్తవ్యతా కలాపోఽగ్రప్రతిమాదానవిధావాతఙ్కో దేవతా తత్రేత్యాదినాదర్శితమ్ ॥ *

ఇత్యాంత్రవృద్ధిమూర్తిదానమ్.

అథస్త్రీహరాణి.

శాతాతపోక్తమస్తకవ్రణహరమ్.

జాత్యుత్తమస్త్రీగమనాజ్జాయతేమస్తకవ్రణీ । తత్పాతకవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యవ్రతంచరేత్ ॥ ప్రాజాపత్యవ్రతంకృచ్ఛ్రప్రకరణేభ్యాదాయి॥

ఇతిశాతాతపోక్తమస్తకవ్రణహరమ్.

అథనాసికావ్రణహరమ్.

శాతాతపః॥ శ్రోత్రియస్త్రీప్రసంగేనజాయతే నాసికావ్రణీ। అచరేత్సవిశుద్ధ్యర్థంప్రాజాపత్యచతుష్టయమ్॥

ఇతి నాసికావ్రణహరమ్.

అథప్రకారాంతరేణనాసికావ్రణహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ కర్మకాలేకుక్కుటంచఖరాదీన్యాయఈక్షతే। సనాసికావ్రణీచస్యాద్దార్ద్రీనేత్రశ్చజాయతే॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచాచైనాజ్యం జుహుయాదయుతంచరుమ్। శ్రీసూక్తంచజపేద్రక్షాం దూర్వాజ్యాక్షతమిశ్రితామ్॥ శిఖాగ్రేచనిబధ్నీయాచ్ఛివసంకల్పమన్త్రితామ్। కర్మకాలఇత్యాది॥ కర్మకాలేకుక్కుటఖరాదీన్బుద్ధిపూర్వకం దృష్ట్వా పశ్చాత్తత్ప్రాయశ్చిత్తత్వేన ఆచమన ప్రాణాయామాదీంస్తత్తత్కర్మస్వభిహితాన్యోనకరోతి-సఏవంవిధవ్యాధిమాన్భవతీత్యర్థః- ఉద్యన్నద్యేతిపరిభాషాయాంద్రష్టవ్యం- వ్యాధితరతమభావేన అయుతం తద్ద్వయంఅయుతంవాకల్ప్యమ్॥ శ్రీసూక్తజపోఽపివ్యాధ్యాద్యపేక్షయా సహస్రాద్యయుతాంతాంసంఖ్యాంకల్ప్య॥ శివసంకల్పమన్త్రితాంరక్షాం బధ్నీయాదిత్యన్వయః- శివసంకల్పసూక్తంతు పరిభాషాయాందర్శితం॥ హిరణ్యవర్ణాంహరిణీమిత్యేతస్యపంచదశర్చస్య శ్రీసూక్తస్యాదౌ చిక్లీత కర్దమఇందిరాసుతాఋషయః- శ్రీర్దేవతా- ఆద్యాస్తిస్రోఽనుష్టుభః- ఏకప్రస్తారపంక్తిః- ద్వేత్రిష్టుభౌ-సప్తమ్యాద్యాఅనుష్టుభః- అంత్యాప్రస్తారపఙ్క్తిః-జపేవినియోగః-హిరణ్యవర్ణాం హరిణీమిత్యాది - అథాస్యైవసూక్తస్యఫలశ్రుతిః-యశ్శుచిఃప్రయతోభూత్వా- స్సతతంజపేదిత్యాదిఫలశ్రుతిః॥ ... ...

ఇతి ప్రకారాంతరేణ నాసికా వ్రణహరమ్,

అథ హృదయవ్రణహారమ్.

శాతాతపప్రోక్తే॥ స్వజాతిజాయాగమనే జాయతే హృదయవ్రణీ। తత్పాతకవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యద్వయంచరేత్ ॥ స్వజాతిజాయాగమన ఇతి- స్వస్య స్వజాతిజాయాయా అగమన ఇత్యేవ సమాసః- అయమభిప్రాయః- బ్రాహ్మణాదయః- పురుషా యథాయోగం వర్ణచతుష్టయేపి- బ్రాహ్మణీం క్షత్రియాం వైశ్యాం శూద్రాంచేతి పరిణీత స్వస్వజాతిజాయాం బ్రాహ్మణాది స్త్రియం సాత్విత్యదోషాభావేప్యుపభోగాత్పరిత్యజంతి - తే స్వజాతిజాయాగమనా ఇతి వ్యపదిశ్యంతే· తదా తేషు విహితాచరణాత్స్వజాతిగమన రూపేణ విధానకప్రయత్నేన దురితాపూర్వముత్పద్యతే- తేనచ కాలాంతరే హృదయవ్రణవంతో భవంతి- అథ సజాతీయామేవ స్త్రియముద్వాహ్య వ్యభిచారాదిరతస్తాం నోపభుంజతే- తేపి తథాభవంతి ॥ స్వజాతిజాయాగమనమిత్యస్యాన్యోర్థః - బ్రాహ్మణస్య స్వజాతీయః - ఏవం క్షత్రియాదేరపి క్షత్రియాదిః- తస్య జాయా సవర్ణపురుషాంతరభార్యేత్యర్థః॥ తస్యా ఉపభోగః- స్వజాతిజాయాగమనం- ప్రాజాపత్యలక్షణం తు కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణే ద్రష్టవ్యం॥ ... ... *

ఇతి హృదయవ్రణహారమ్.

అథ ఉరోవ్రణహారమ్

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ జలాగ్న్యుద్బంధనప్రాయ నిమిత్తైస్సమృతేర్యః । భవేదురసి దుష్టం హి వ్రణం తస్యాపి నిష్కృతిః ॥ సదివ్యాద్గోద్వయం సమ్యక్పంచాశద్విప్రభోజనమ్ । దక్షిణాంచ యథాశక్తి ముక్తో భవతి రోగతః ॥ అనధికారిణా అవిహితమార్గేణ జలాదిమరణే కృత ఇత్యర్థః. గోదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః॥ ... ... *

ఇత్యురోవ్రణహారమ్.

అథ దక్షిణాఙ్గవ్రణహారమ్.

శాతాతపప్రోక్తే॥ పితృష్వసాభిగమనే దక్షిణాంగే భవేద్వ్రణీ। తేనాపి నిష్కృతిః కార్యా సమ్యగ్దాసీప్రదానతః ॥ సమ్యగితి॥ స్వశక్త్యనుసారేణాలఙ్కృత్య దద్యాదిత్యర్థః ॥ దాసీదానమన్త్రస్తు ॥ ఇయం దాసీ మయా తుభ్యం శ్రీవత్సప్రతిపాదితా । సదా కర్మకరీ భోగ్యా యథేష్టం భద్రమస్తు తే॥

ఇతి దక్షిణాంగవ్రణహారమ్,

అథాంగుళీవ్రణహారమ్

ఫలహారీ న పురుషో భవేచ్చైవాంగుళివ్రణీ । నానాఫలానామయుతం స దద్యాచ్చ ద్విజన్మనే॥ ... ... *

ఇత్యంగుళీవ్రణహారమ్.

అథ భగవ్రణహారమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మృతే భర్తరి యా నారీ బ్రహ్మచర్యవిభూషితా । సంభవేద్వ్రణదోషేణ సంభోక్తుం క్షమతే న చ ॥ సంభోగానన్తరం తీవ్రవేదనా పురుషస్య చ । దద్యాన్నీలవృషం గాం వై మధుసర్పిస్తిలానపి ॥ వ్రణదోషేణయుక్తా భవేదిత్యర్థః - సంభోక్తుమక్షమత ఇత్యభిధానాదర్థాదేవ వ్రణం చ శబ్దాత్ స్త్రీపురుషయో రుభయోరపి తీవ్రవేదనా భవతి ॥ లోహితో యస్తు వర్ణేన ముఖే పుచ్ఛే చ పాండురః । శ్వేతః ఖురవిషాణాభ్యాం స నీలో వృష ఉచ్యతే॥ ఏవం లక్షణలక్షితాభావే వర్ణేన గ్రాహ్యః ॥ వృషదానమన్త్రస్తు ॥ నవగ్రహప్రకరణే ద్రష్టవ్యః ॥ *

ఇతి భగవ్రణహారమ్.

అథ భగంధరహరమ్.

వరాహపురాణే॥ యోగృహీత్వాధ్వజో మోహా న్నియుక్తో ధర్మకర్మణి
శ్చయే । భగంధరంభవేత్తస్య హ్యధర్మం వదతో ముఖే ॥ యోగృహీత్వే
తి- యోలోభాదుత్కోచం గృహీత్వా ధర్మనిశ్చయే నియుక్తస్సన్నధ
ర్మంవదతి ॥ తస్యాధర్మంవదతో భగంధరో భవతీత్యర్థః - పద్మపురా
ణే ॥ ఆచార్యభార్యాగమనా ద్భగంధరయుతో భవేత్ । అత్ర ప్రతిక్రియా
మాహ ॥ వృద్ధగౌతమః ॥ మాణిక్యంపద్మరాగంచ వజ్రంవైదూర్యమేవ
చ ॥ గోమేధికం మరకతం పుష్యరాగంచమౌక్తికమ్ ॥ హరితంచనవైతా
నిస్వర్ణపాత్రే పరిన్యసేత్ ॥ అథవా రాజతే తామ్రే గవ్యాజ్యేనప్రపూర
యేత్ । నవగ్రహాణాం ప్రీత్యర్థం బ్రహ్మణా నిర్మితంపురా ॥ గంధపు
ష్పాక్షతైర్ధూపై ర్నైవేద్యైస్తత్రపూజయేత్ ॥ స్వలింగైశ్చైవమంత్రై
శ్చ హోమఃకార్యశ్చపూర్వవత్ ॥ తతో బ్రాహ్మణ మాహూయ సర్వశా
స్త్రార్థకోవిదమ్ । ఆదిత్యాదిగ్రహాస్సర్వే నవరత్న ప్రదానతః ॥ వినా
శయంతుమేహృష్టాః క్షిప్రమేవభగంధరమ్ । అనేనకర్మణానూనం య
థావద్విహితేనతు॥నరోనైరుజ్యమాప్నోతినిస్సందిగ్ధంభగంధరీ। హరితంచే
త్యాది॥హరితంహరితరత్నం-అథవారజతమితి॥అథవేతి॥పాత్రవికల్పః- య
స్మిన్సువర్ణాదిపాత్రేనవరత్నానిస్థాపితాని॥తత్పాత్రంగవ్యాజ్యేనపూరయి
త్వాదిత్యాది గ్రహాణాంపురతస్స్థాపయేత్ ॥ తాన్గ్రహాన్స్వలింగై రా
దిత్యాది ప్రకాశకైర్మంత్రైస్పూర్వవత్పూజయేత్॥ పూజాప్రకారస్తుప
రిభాషాయాముక్తః ఆదిత్యాది గ్రహాస్సర్వ ఇతి ॥ రత్నోపేత దాన పా
త్రమంత్రః ॥ ఏవం పాత్రందత్వాపశ్చాన్నవగ్రహయజ్ఞః ఋత్విగ్భ్యోద
క్షిణాందత్వా గ్రహయజ్ఞోక్తప్రకారేణ గ్రహయజ్ఞశేషంసమాపయేత్॥

ఇతి భగంధరహరమ్.

అథ ప్రకారాంతరేణ భగంధరహరమ్.

శాతాతపః॥ స్వగోత్ర స్త్రీప్రసంగేనజాయతేచభగంధరీ। తేనాపినిష్కృతిఃకార్యా మేషీదానేనయత్నతః ॥ మేషీదానవిధిరగ్రే మందాగ్నిప్రకరణే ప్రదర్శయిష్యతే॥ అయంతువిశేషః॥ అత్రరజతమయో మేషః తత్రతప్రత్యక్షమేషీతివిశేషః- సౌవర్ణరజ్జురత్నాదిసలోపి విధిరత్రాపిగ్రాహ్యః- మేషీదానమంత్రస్తుకాశ్యపః - దేవానాంయోముఖంహవ్యవాహనస్సవర్ణపూజితః। తస్యత్వం వాహనం యుజ్య యద్దేవైర్మహర్షిభిః- భగంధరఃపూర్వ కర్మవిపాకాద్యస్తుమేభవేత్ ॥ తత్సర్వం నాశయమేవం సౌఖ్యంచాపి ప్రవర్ధయ ॥ ...

ఇతి ప్రకారాంతరేణభగంధరహరమ్.

అథ పూయవహవ్రణహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ అతిమానాదతిక్రోధా దతిస్నేహాద్భయాదపి। యోధర్మనిశ్చయంచాన మన్యత్రకురుతేనరః ॥ సపూయశోణితవహవ్రణీ తచ్ఛాంతయేద్వ్రతమ్। తప్తకృచ్ఛ్రం ప్రకుర్యాచ్చ తిలప్రస్థ ప్రదోభవేత్॥ హోమశ్చరుఘృతాభ్యాంచ తిలైరష్టోత్తరంశతమ్ । సహస్రంవా వ్యాహృతిభిః కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్॥ తప్తకృచ్ఛ్రలక్షణం - కృచ్ఛ్రప్రకరణేద్రష్టవ్యం- ప్రస్థలక్షణంతు పరిమాణప్రకరణే - వ్యాధిగురులఘుభావేన సహస్రంవా శతంవాహోమఃకార్యః-బ్రాహ్మణభోజనంశక్త్యనుసారేణ॥

ఇతి పూయవహవ్రణహరమ్.

అథ నాడీవ్రణహరమ్.

ఉమామహేశ్వరసంవాదే ॥ పరేషాం వ్రణభావేన ముష్టిఘాతేనచైవహి। అసత్యవచనాచ్చైవ ప్లీహాశ్లీలయుతస్తథా ॥ నాడీవ్రణీచపాతేన

తదోఽగస్యాపనుత్తయే । చాంద్రాయణంచాతికృచ్ఛ్రం యతిచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ ఆతేపితేతి సూక్తేన శతమష్టోత్తరాహుతిః । కూశ్మాండహోమశ్చకర్తవ్యః సోమారుద్రజపస్తథా ॥ యత్కించేద మియంసమ్యగ్జపేదయుత సంఖ్యయా । చాంద్రాయణాది వ్యాధిగురులఘుభావేన సమస్తాని వ్యవస్థాపివాయోజ్యాని- చాంద్రాయణాది లక్షణాని పూర్వముక్తాని॥ ఆతేపితమర్యాదుతామితి సూక్తమసాధ్య సర్వరోగహరే ద్రష్టవ్యమ్॥ సూక్తేన సమగ్రహోమః పరిభాషాయాం దర్శితః- సోమారుద్రేత్యస్య బార్హస్పత్యఋషిః- సోమో దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- జపేవినియోగః-జపసంఖ్యాచాష్టోత్తరసహస్రం- సోమారుద్రాధారయ ఇత్యాది - యత్కించేదమిత్యస్య వసిష్ఠఋషిః- వరుణో దేవతా- జగతీచ్ఛందః- జపేవినియోగః- యత్కించేదమిత్యాది । ... ...

ఇతి నాడీవ్రణహరమ్-

అథ గండమాలాహరమ్-

వాయుపురాణే॥ గళగండీగణద్రవ్య హర్తాభవతిమానవః । దానేన తత్ప్రతీకారం వక్ష్యామిశృణుభాస్కర ॥ మాణిక్య పద్మరాగంచవజ్రం మౌక్తికమేవచ । వైడూర్యంపుష్యరాగంచ వజ్రం మరకతంతథా ॥ ఏభిర్మాలాంపరిశ్రిత సూత్రమష్టతిరాజతమ్ ॥ సూత్రమితివేధే ప్రకల్పయేత్- తామ్రపాత్రేవినిక్షిప్య తిలానాముపరిన్యసేత్ । తిలానాంచపరిమాణంద్రోణపంచకమిష్యతే ॥ యత్త్వాతదర్ధమేవస్యాత్స్వశక్త్యావాప్రకల్పయేత్ । మహాశాంతిం తథాకుర్యాద్బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః॥ మహాశాంతిర్నవగ్రహశాంతిః ॥ చింతామణౌ ॥ సచాస్మాభిః పరిభాషాయాందర్శితా ॥ అచార్యస్తుశుచిర్దక్షస్సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వవిత్॥ శుక్లవృత్తోపసంపన్నస్సర్వప్రాణిహితేరతః ॥ ఏవంవిధంపూజయిత్వా వస్త్ర

మాల్యానులేపనైః । హోమంచకారయేత్తేన సమిధాజ్యచరూత్కటమ్॥ అసత్యేనతథామంత్రి స్యోనయంరాజానమిత్యపి । మంత్రైస్స్విష్టకృతంద ద్యాద్గళగండీచవాగ్యతః ॥ మంత్రేణానేనవిధివత్ప్రాఙ్ముఖాయోద ఙ్ముఖః । మాలేయం సర్వదైవత్యా బ్రహ్మవిష్ణుశివాదిభిః ॥ ఇంద్రాదిలోక పాలైశ్చ తథాసర్వామరైరపి । ఇయంమేకంఠలగ్నాయా ధారితా ప్రీతి పూర్వకమ్ ॥ బ్రాహ్మణాయప్రదత్తేయం గళగండం వ్యపోహతు । గ్రహ శాంతిం కృత్వామైస్తుతేభ్యోదద్యాచ్చదక్షిణామ్ ॥ పుణ్యాహ వాచనంకృ త్వా భుంజీతసహబంధుభిః । హోమంచకారయేత్తేనేత్యాది॥ అయంచహో మోగ్రహయజ్ఞఏవ - నతతఃపృథగ్భూతః- అతఏవాదిత్యాది ప్రకాశకమం త్రోపలక్షణార్థం మాసత్యేనతథామంత్రి ఇత్యాద్యుక్తం ॥ మంత్రైస్స్వి ష్టకృతమితి- స్విష్టకృద్ధోమమంత్రాస్తు నవగ్రహప్రకరణే కూశ్మాండహో మప్రకరణే ద్రష్టవ్యాః ॥ గళగండీవాగ్యతస్సన్ వక్ష్యమాణమంత్రేణ రత్న మాలాందద్యాదిత్యన్వయః- మాలేయమిత్యారభ్య గళగండం వ్యపోహత్వి త్యంతోదానమంత్రః ॥ బ్రహ్మాదిభిరమరైర్ధ్యేయం మాలాకంఠ లగ్నాసతీప్రీ తిపూర్వకం ధారితాసాబ్రాహ్మణాయప్రదత్తా ॥ ఇయంమేగళగండం వ్య పోహత్విత్యన్వయః ॥ ... ... *

ఇతి గండమాలాహరమ్.

అథప్రకారాంతరేణ గండమాలాహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అధ్యాపయతిశిష్యాంస్తుయశ్శాస్త్రైర్వ్యఙ్ముఖ స్తథా । శిష్యానుచ్చారయిత్వా యోధీతేతస్యతస్యచ ॥ జాయతేగండ మాలాఖ్యోరోగస్తదుపశాంతయే । అభక్ష్యభక్షణాచ్చైవ గండమాలీ భవేన్నరః ॥ కృచ్ఛ్రత్రయంప్రకుర్వీత చాంద్రాయణమతఃపరమ్॥ అష్టో త్తరసహస్రంతు జపేత్పురుషసూక్తకం ॥ సౌరమంత్రజపస్తద్వ దక్షిభ్యా

మితిమార్జనమ్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యా తతోరోగాద్విముచ్యతే॥ కృఛ్రాదిలక్షణంపూర్వంనిరూపితం- సౌరమంత్రజప స్తద్వదితి ॥ అష్టోత్తర సహస్రమిత్యర్థః ॥ సచమంత్రఉదుత్యన్నద్యః పురుషసూక్తంచ అయమృచ స్చపరిభాషాయాం - అక్షీభ్యామితిసూక్తంచ తత్రైవప్రదర్శితమ్ ॥ మా ర్జనంశిరఃప్రభృతి పాదపర్యంతం-కుశైరభిమంత్రణంఅవమర్శనంచ॥

ఇతిప్రకారాంతరేణగండమాలాహరమ్.

అథ సపిత్తవ్రణహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ చండాలాదివచశ్శ్రుత్వా యోభుంజాన స్తథైవచ । భుఙ్తే-సపాటలతనుఃగ పిత్తోద్రేకీచజాయతే॥ వ్రణవానపిజా యేతతస్యాపస్యాపనుత్తయే। కృఛ్రాతికృఛ్రౌకుర్వీత చాంద్రాయణమతః పరమ్ ॥ యథావిభవతోదద్యాత్తిలాన్వేదవిదేతథా । యమసూక్తేనవి ప్రేంద్రసర్పిషామధుసూదనమ్ ॥ సహస్రం జుహుదత్రాన్నం యమప్రీత్య ర్థమేవచ । చండాలాదివచశ్శ్రుత్వేత్యాది॥ భోజనకాలే అసకృతార మతశ్చండాలాది వచశ్శ్రుత్వా భోజనంనపరిత్యజతి- అథప్రాయశ్చిత్తమ పినకరోతితస్య జన్మాంతరేపాటలతనుత్వాది రోగోభవేత్- కృచ్ఛ్రలక్షణం పూర్వముక్తం- యమసూక్తమత్రైవాగ్రే ప్రదృశ్యతే- యమసూక్తేనప్ర త్యృచం మధుసూదనముద్దిశ్య సహస్రంసర్పిషాసహస్రమన్నేనచ జుహు యాత్- తథాయమద్దిశ్యాపి సర్పిషాన్నేన సహస్రంజుహుయాత్ - సహ స్రమితి ॥ అష్టాధికంసహస్రం ॥ సూక్తస్య త్రిషష్టివారావృత్త్యేవం సం ఖ్యాజాయతే - పరేయువాగ్ంసమితి షోడశర్చస్య యమసూక్తస్యయమ ఋషిః మధుసూదనమిత్యస్య హోమపక్షే యమగుణోపేతో మధుసూ దనోదేవతా- యమోద్దేశేనహోమేతు మధుసూధనత్వ గుణవిశిష్టోయ

మోదేవతా ॥ త్రిష్టుప్ఛందః త్రయోదశీషోడశీచానుష్టుభః ॥ పంచదశీబృ
హతీ- హిూమేవినియోగః- పరేయువాగ్ంసమిత్యాది ॥ ❀

ఇతిసపిత్తవ్రణహారమ్.

—•—

అథ వ్రణఘ్నగజదానమ్.

వృద్ధగౌతమః ॥ పలేనవాతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః । కారయే
చ్చాహనంహైమంచతుర్దంతంతువారణమ్ ॥ దంతా స్సువర్ణమయాః
కార్యారత్నైర్నానావిధైర్యుతాః । సర్వాభరణసంయుక్తం కరిణంచో
పకారకమ్ ॥ ఆచార్యగప్రియతాత్మాతు తస్యపార్శ్వేసమాహితః । ఉప
గారైష్షోడశభిరర్చయేద్గంధపుష్పకైః ॥ తతోబ్రాహ్మణమాహూయ స
ర్వశాస్త్రార్థకోవిదమ్ । చత్వారోదిగ్గజాయేచపుష్పదంతాదయశ్చయే।
సార్వభౌమాదయోయేచ ఆహుత్యాతోషయేచ్ఛతాన్ । సమిధాజ్య తి
లైర్హోమోగజస్యప్రీతయేభవేత్ ॥ తస్మైమహుతశతేసమ్య గ్గజప్రీత్య
ర్థమాదృతః । మంత్రేణానేనవిధివ ద్దద్యాద్భక్తిసమన్వితః ॥ ప్రాఙ్ముఖ
స్సుప్రణమ్యోదఙ్ముఖాయేంద్రస్య వాహనమ్ । ఐరావత శ్చతుర్దంతో గ
జానాంనాయకశ్చయః । దిగ్దంతినాంపూజ్యతమో వ్రణం క్షపయమే ప్ర
భో ॥ అనంతరంపునఃపూజ్యతమాచార్యముదాన్వితః ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజ
యిత్వాతుస్వయంభుంజీతబంధుభిః । ఏవంకృతేవ్రణోపాధాతత్క్షణాదేవ
నశ్యతి ॥ తేనైవంవ్రణిభిర్జ్ఞానంకార్యమారోగ్యకాంక్షయా । అత్ర వ్యాధిని
దానంసపిత్తవ్రణహారోక్తమేవజ్ఞేయమ్ ॥ పలలక్షణంపూర్వముక్తం ॥ ఇం
ద్రస్యవాహనమైరావతమిత్యర్థః- ఉపకారిణమితి ॥ భూమిధారణాది
నా- విహితమంత్రభాగోవేదః- సైవసంహితా. శాసనాచ్ఛాస్త్రం - అథ
వాశాస్త్రంస్మృతిః ॥ తత్రచోదితైః- తదుక్తంభవతి- వైదికైస్స్మార్తైశ్చగ
జప్రకాశకైర్మంత్రైరితి ॥ తేగణపతిప్రకాశకావైదికాశ్చస్వస్వశాఖో

శ్చాగ్రాహ్యాః, విశ్వోపకారకంపార్శ్వతఇతి- సమీపఇత్యర్థః - మంత్రైః
పౌరాణికైరిత్యాది- పౌరాణికైః పురాణవిధిస్సంహిత శాస్త్రచోది
తైస్సంహితామంత్రప్రకాశకోవేదః- అత్ర కేచన నవగ్రహయజ్ఞప్రకర
ణేదర్శితాః ॥ అథశ్రౌతస్మార్తోపిమంత్రగణపతిగాయత్రీవినాయకశా
న్తిప్రకరణేదర్శితః- అథపౌరాణికైఃపురాణవిహితైః - తదేవ ప్రకట
యతి- సంహితాశాస్త్రచోదితైరితి ॥ సంహితాశాస్త్రాణి మహాభారతాదీ
ని-సర్వపురాణార్థసారత్వాద్భాగవతాదీని పురాణానీత్యుచ్యంతే - త
త్రోదితామంత్రాః॥ అథవాపౌరాణికా అన్యే సంహితా శాస్త్రచోదితా
స్త్వపరే-తత్రైకోమంత్రః- ఐరావతశ్చతుర్దంతఇతి ॥ గజదాన మంత్ర
ఏవపూజాహోమయోరపిగ్రాహ్యః - అపరో మంత్రః చత్వారో దిగ్గజా
యేచేతి- తత్రైవపూర్వోక్తమంత్రాంతరంతు- సుప్రతీకగజేంద్రత్వం స
రస్వాస్యభిషేదకః । ఇంద్రస్యవాహనశ్రేష్ఠగజదేవేంద్రవందితేతి॥ ఏతేమం
త్రావికల్పితేనగ్రాహ్యాః- ఏతేషుమంత్రేషుసుప్రతీకాదీని పదానీతరదిగ్దంతి
నామప్యుపలక్షణాని॥ ... ... *

ఇతిప్లీహహరగజదానమ్.

అథ పార్శ్వస్ఫోటహరమ్

ఖరకాకాదిమాంసానాంభక్షకస్స్ఫోటవాన్భవేత్ । పార్శ్వయోస్త
న్నివృత్త్యర్థం కృచ్ఛ్రంచాంద్రాయణంతథా ॥ అతికృచ్ఛ్రశ్చకర్తవ్యో జప
శ్చాష్టోత్తరాయుతమ్ । శివసంకల్పసూక్తస్యపార్శ్వస్ఫోటాద్విముచ్య
తే ॥ కృచ్ఛ్రాదిస్వరూపాణికృచ్ఛ్రప్రకరణేద్రష్టవ్యాని- శివసంకల్ప సూక్తం
తు పరిభాషాయాం దర్శితం - వ్యాధితారతమ్యాత్కృచ్ఛ్రాద్యావృత్తిః
కల్పనీయా॥ ... ... *

ఇతి పార్శ్వస్ఫోట హరమ్.

అథ హస్తపాదస్ఫోటహరమ్

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ చండాలకృతవాపీషు తటాకకూపకాదిషు। స్నాత్వాపీత్వావసర్వాంగదాహవాన్ హస్తపాదయోః ॥ స్ఫోటయుక్తస్తుసభవేత్కృఛ్రాంసాంతపనంచరేత్ । గాం హిరణ్యంచ వాసశ్చ దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః ॥ కూపపేవకూపకః- చండాలేనయపమానేన కారితవాప్యాదిషు ఆతురోజ్ఞానపూర్వకమసకృన్నైమిత్తికస్నానాది కర్మకృత్ సర్వాంగదాహాదిమాన్ భవేదిత్యర్థః॥ ... ... *

ఇతి హస్తపాదస్ఫోటహరమ్,

అథ (స్త్రీ) స్తనస్ఫోటహరమ్

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ అవమత్యశుభర్తారం జారమాలింగ్యతేన చ । సాధ్యంక్రీడతియానారీ తమేవావాప్యసర్వదా ॥ తస్యాస్తు స్తనయోః స్ఫోటా జాయతే జనాంతరే । భగేదరక్తం స్రవతి తద్రోగస్యప్రశాంతయే ॥ దద్యాద్గాః పంచలవణం హరిద్రాం ధాన్యమేవచ । ఉమామహేశ్వరంచైవపూజయేత్స్వధనేశతి ॥ నిష్కద్వాదశకం దద్యాజ్జపేత్తామగ్నిసూక్తకమ్॥ అవమత్యేత్యాది ॥ అవమత్యశుభర్తార మిత్యస్యైవ వివరణం జారమాలింగ్యేత్యాదికమ్ - గాః పంచదద్యాదిత్యన్వయః- ధనేసతి నిష్కద్వాదశకందద్యాత్ ॥ పూర్వోక్తగవాదిదానానంతరం ధనవాంశ్చేద్ద్వాదశసౌవర్ణనిష్కానిదద్యాత్॥ ధనరహితశ్చేన్నిష్కదానంయథాశక్త్యనుసారేణకుర్యాదిత్యర్థః ॥ లవణాదీన్యపి ధనాద్యనుసారేణ దద్యాత్॥ తామగ్నివర్ణామిత్యనేన జాతవేదస ఇత్యంతమనువాకోలక్ష్యతే ॥ జాతవేదసఇతి పూర్వస్యానువాకస్య తామగ్నివర్ణాయా యాజ్ఞికీ దేవతా - ఉపనిషదఋషిః-దుర్గాగ్నివిష్ణవోయథాయోగం దేవతాః-త్రిష్టుప్ఛందః- వినియోగః - జపసంఖ్యాచాయుతమ్ ॥ జాతవేదసేసునవామేత్యాదిః ॥

అథ నానాస్థానగతస్ఫోటహరమ్,

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ అనిర్దగ్ధాయోగోగః పీత్వాపయఃస్ఫోటకవాన్భవేత్ । ఉపవాసత్రియంకృత్వాభోజయేద్వింశతిద్విజాన్॥

ఇతి నానాస్థానస్ఫోటహరమ్

అథ భగందరరోగమూర్తిదానమ్

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ భగంధరగ ప్రాంశుజీర్ణ కేశోహ్యాన్నాభిబంధనః । పంగుగపాశాంకుశధరః పీతాసీనగ కకుద్ధతః ॥ కకుద్వృషాంగం- తదివగ్రీవాపశ్చాద్భాగేకృత్వాతత్రహతఃప్రహారయుక్తగకర్ణవ్యఇత్యర్థః ॥ అథవా కకుచ్ఛబ్దేనమస్తకంలక్ష్యతే । తత్రిహతః-ఏతత్పూజావిధానంతు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావాతంకో దేవతా తత్రేత్యాదినాదర్శితః॥ ... ... *

ఇతి భగందర రోగమూర్తిదానమ్

అథ గండమాలాహర ప్రతిమాదానమ్

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే॥ గండరోగగికరైష్షడ్భిశ్శంఖచక్ర పరశ్వధాన్ । పాశబాణాంకుశధరోవిప్రకీర్ణశిరోరుహః ॥ ఇతికర్తవ్యతా కలాపస్తుపరిభాషాయాతంకో దేవతాతత్రేత్యాదినా రోగప్రతిమాదానవిధావభ్యధాయి॥ ... ... *

ఇతి గండమాలాహరమ్.

అథ వ్రణమూర్తిదానమ్

తల్లక్షణంచానుక్తమురోగేష్విత్యాదినా శూలరోగహర ప్రకరణేభిహితమ్ ॥ పూజావిధానంతుపరిభాషాయాం నిరూపితమ్॥

అథ వాతరోగహరాణి.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ దేవానాంబ్రాహ్మణానాంవా ధనాపహరణాత్తథా । స్వామిద్రోహా ద్వాతరోగీ భవేత్తస్యాపి నిష్కృతిః ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌకుర్వీత చాంద్రాయణమథాపరమ్। వాతఆవాతుమంత్రంహి జపేదయుతసంఖ్యయా ॥ అగ్నిరస్మీత్యృచంవాపి జపేచ్చ జుహుయాదపి। కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రస్వరూపం పరిభాషాయాంద్రష్టవ్యమ్ ॥ వాతఆవాతుభేషజమిత్యస్య అశ్వలాయనఋషిః ॥ గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థే వినియోగః- వాతఆవాతుభేషజమిత్యాది ॥ ఏవమగ్నిరస్మీత్యస్యాఅపి ॥ అస్యాః దేవశ్రవా దేవరాతశ్చేతిద్వావృషీ ॥ అగ్నిర్దేవతా ॥ త్రిష్టుప్ఛందః ॥ విహితార్థేవినియోగః ॥ అగ్నిరస్మీత్యాది ఋఙ్మంత్రః। అగ్నిరస్మిజన్మనా జాతవేదాః ఘృతంమేచక్షురమృతమ్మఆసన్ - అర్కస్త్రిధాతురజసోవిమానోజస్రోఘర్మోహ విరస్మినామఇతి ॥ హోమద్రవ్యమాజ్యం- యథాశక్తిహిరణ్యాదానంకుర్వీత ॥ ... ... *

ఇతి వాతరోగహరమ్.

అథ ప్రకారాంతరేణవాతరోగహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురుప్రత్యర్థితాంయాతో వాతరోగీభవేన్నరః । నామత్రయేణకుర్వీత జపంహోమంచశాంతయే॥ "అచ్యుతాయనమః । అనంతాయనమః । గోవిందాయనమ" ఇతినామత్రయమంత్రైః॥ అస్యనామత్రయమంత్రస్య వసిష్ఠకాశ్యప నారదాఋషయః - మహావిష్ణుర్మహానారసింహో వరాహశ్చదేవతాః ॥ అనుష్టుప్ గాయత్రీజాగతానిచ్ఛందాంసి ॥ విహితార్థే వినియోగః - జపహోమయోస్సంఖ్యాతు రోగానుసారేణ సహస్రాదిలక్షణాకల్ప్య ॥ హోమద్రవ్యమాజ్యం॥ శే

చనలింగపురాణోక్తం॥ "ప్రభుశ్శంభురుమాపతిః" ఇతిత్రిభిర్నామత్రయం వర్ణయంతి ॥ ... ... *

ఇతిప్రకారాంతరేణవాతరోగహరమ్.

అథోన్మాదవాతహరమ్.

మోహయిత్వా పరాన్యస్తు భుక్తేవస్తువిగర్హితమ్ । సోన్మాదవాతయుక్తస్స్యాత్కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణంతథా ॥ కుర్యాత్సారస్వతం మంత్రం జపేద్బ్రాహ్మణతర్పణం ॥ మోహయిత్వేతి ॥ పరానన్యాన్శిక్షకత్వే నవ్యవస్థితాన్పితాచార్య రాజాదీన్మోహయిత్వా వంచయిత్వా విగర్హితం శాస్త్రనిందితంవస్తులశునాది - వ్యాధ్యపనోదవాది నిమిత్తమంతరేణ యోభుక్తే ఇత్యర్థః ॥ కృచ్ఛ్రేతిలక్షణం కృచ్ఛ్రప్రకరణేభ్యధాయి ॥ సారస్వతోమంత్రోయద్వాగిత్యృచః- అస్యనేమఋషిః- వాగ్దేవతా- త్రిష్టుప్ఛందః- జపేవినియోగః- యద్వాగిత్యాది ॥ అత్రాపి జపసంఖ్యా వ్యాధ్యనుసారేణాయుతాదికా కల్ప్యా ॥ బ్రాహ్మణతర్పణమితి ॥ కుర్యాదిత్యనుషంగః ॥ యథాశక్తిబ్రాహ్మణాన్భోజయేదిత్యర్థః ॥

ఇతి ఉన్మాదవాతహరమ్.

అథ ధనుర్వాతహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ అనిచ్ఛంతీ మక్షతాంచ హ్యుపభుక్తేపరస్త్రియం। బలాదాక్రమ్యసనర స్సర్వసంధిషువేదనామ్॥ తీవ్రామాప్నోత్యరుచిమాన్ధనుర్వాతయుతోభవేత్ ॥జ్వరితదపనుత్త్యర్థంమహిషీదానమాచరేత్ ॥ కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌకుర్వీత చాంద్రాయణమథాపరమ్ । ఉద్యన్నద్యజపశ్చైవ శక్త్యాబ్రాహ్మణతర్పణం॥ నామత్రయంజపేన్మర్త్యో రోగశాంత్యర్థమాత్మనః । సహస్రనామకంచాపి స్తోత్రంసమ్యగ్విధా

నతః । అచ్యుతానంతగోవిందేత్యేతన్నామత్రయం ద్విజః । అయుతత్రిత
యావృత్త్యా జపేద్రోగస్య శాంతయే ॥ పూర్షసూక్తం జపేద్విద్వాన్నరో
రోగాత్ప్రముచ్యతే॥ అనిచ్ఛంతీమక్షతామిత్యాది॥ అక్షతామక్షతయోనిం-
పురుషేణభోగరహితామితి యావత్ ॥ మహిషీచసవత్సాదేయా-'ప్రద
ద్యాన్మహిషీంకృష్ణాం సవత్సాంపూజయేత్తతః' ఇతిబ్రహ్మాండపురాణ వచ
నాత్ ॥ మహిషీదానమంత్రస్తు శ్వాసఖాస హరే దర్శితః - కృష్ణాదిస్వ
రూపం పూర్వముక్తం ॥ ఉద్యన్నద్యృచః ప్రాగభిహితాః ॥ అత్ర జపసం
ఖ్యాఅయుతత్రయం ॥ ఏవంసహస్రనామాదీనామపి ॥ నామత్రయమంత్ర
స్యార్షాదితు ప్రకారాంతర వాతరోగహరేభ్యధాయి ॥ విష్ణుసహస్ర
నామాని ॥ పురుషసూక్తం పరిభాషాయాంనిరూపితమ్ ॥

ఇతి ధనుర్వాతహరమ్.

అథ పక్షపాతహరమ్.

శాతాతపప్రోక్తే ॥ సభాయాంపక్షపాతీచ జాయతే పక్షవాతవాన్ ।
నిష్కత్రయమితం హేమ సదద్యాచ్చ ద్విజాతయే ॥ శ్రాద్ధంచవైష్ణవం కు
ర్యాజ్జన్మనోహితమిచ్ఛతా । సప్తధాన్యానిహిమామశ్చ గోదానం తత్ప్రకా
రయేత్ ॥ నిష్కస్వరూపం ప్రాఙ్నిరూపితం- శ్రాద్ధంవైష్ణవమితి ॥ శ్రద్ధ
యాదీయత ఇతి శ్రాద్ధం- తదేవవిష్ణుదేవతాత్వాద్వైష్ణవం ॥ విష్ణూద్దేశేన
బ్రాహ్మణాన్యథాశక్తిభోజయేదిత్యర్థః- సప్తధాన్యాః వ్రీహ్యాదీని యథా
లాభోపపన్నాని॥ ద్రోణానితదల్ప పరిమాణాని దేయాని ద్రోణస్వరూపం
పరిమాణప్రకరణే ద్రష్టవ్యం ॥ ... ... *

ఇతి పక్షపాతహరమ్.

అథ హిక్కావాతహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ యోఽకృత్వా బ్రాహ్మణో ఘోరైః స్నాన హోమజపాదికమ్ । సహిక్కారోగసంయుక్త స్తత్పాపస్యాపనుత్తయే॥ చాన్ద్రాయణత్రయంకుర్యాత్ త్రీన్కృచ్ఛ్రాంశ్చ సమాపయేత్ ॥ తామగ్నివర్ణామితిచ జపేత్సూక్తంసమాహితః ॥ చాన్ద్రాయణ ప్రాజాపత్య స్వరూపం కృచ్ఛ్రప్రకరణేఽభిహితం ॥ తామగ్నివర్ణామిత్యేతత్సూక్తంతు శ్రీస్తనస్ఫోటహరేఽభ్యధాయి ॥ జపసంఖ్యాతు వ్యాధ్యనుసారేణ సహస్రాద్యయుతాంతాకల్ప్యా ॥ ... ... *

ఇతి హిక్కావాతహరమ్.

అథ వాతవ్యాధిహరమృగదానమ్.

అస్యనిదానంవాయుపురాణే ॥ వాతవ్యాధియుతస్త్వేయాతి ॥ శాన్త్యుపాయమాహబోధాయనః ॥ హరిణంకారయేత్తామ్రం ఘనంతుదశభిఃపలైః । తదర్ధేనతదర్ధేన శృంగేరౌప్యమయేదృశౌ ॥ తండులోపరిసంస్థాప్య బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ । అథకర్త్రితయంవాపితదర్ధంవాస్వశక్తితః॥ ఏతేషుచతుష్షుస్థాప్య కాంస్యపాత్రచతుష్టయం ॥ వాయుదైవత మంత్రైశ్చ హోమంతత్రప్రకల్పయేత్ ॥ సమిదాజ్యచరుంకృత్వా శతమష్టోత్తరం ద్విజః ॥ అష్టావింశతిరేవాథ మంత్రేణానేనతందిశేత్ ॥ వాయోచరసిభూతానామంతస్త్వంలోకపావన । వాహనస్యప్రదానేన వాతవ్యాధింవినాశయ ॥ అనేనకృతమాత్రేణయథోక్తవిధానతః- వాతవ్యాధివినాయుక్తో నీరుజస్సుఖమేధతే ॥ ఘనంతుదశభిఃపలైరిత్యాది- ఘనంనిబిడం- దృఢమితియావత్ ॥ పలలక్షణం ప్రాగభిహితంబ్రాహ్మణాయనివేదయేదితి ॥ హరిణంవాయువాహనాయనమ ఇతిమంత్రేణ షోడశోపచారైఃపూజయిత్వా-వాయుదైవతమంత్రైర్హుత్వేతి - అన్యేషామపి స్వశాఖాపఠితానా

ముపలక్షణార్థం - అస్యశాఖోక్తో మంత్రో గ్రాహ్యః॥ వికల్పేవాథవా-
సమిదాజ్యచరూణాం త్రిత్వాత్తదపేక్షయా బహుత్వం ॥ అతఏతదుక్తం
భవతి ॥ సమిదాజ్యచరుదైవతైః పృథఙ్మంత్రైర్హోతవ్యమితి ॥ తత్రోక్తో
మంత్రో వాతరోగహర ప్రాయశ్చిత్తేదర్శితః ॥ అపరేచమంత్రాః నవగ్ర
హయజ్ఞప్రకరణేదర్శితాః ॥ సమిదాజ్యచరుంకృత్వేతి- ప్రాదేశమాత్రా
స్సమిధఇతి సమిత్కరణం ॥ సమిధశ్చయజ్ఞీయాః స్వగృహ్యోక్తేధానా
దాజ్యసంస్కారః ఆజ్యకరణం- గృహ్యోక్తవిధినైవనిర్వాపాద్యుద్వాసన
ప్రతిష్ఠాభిఘారాంత సంస్కారైశ్చరు నిష్పాదనం,చరుకరణం ॥ వాయో
చరసీతిదానమంత్రః ॥ ... ... ❀

ఇతి వాతవ్యాధిహరమృగదానమ్.

అథ రక్తవాతహరమ్.

శాతాతపప్రోక్తే॥ రక్తవస్త్రప్రవాళానాం హారీస్యాద్రక్తవాతవాన్।
సవస్త్రాంమహిషీందద్యాత్పద్మరాగసమన్వితామ్॥ వస్త్రమపి రక్తమేవ,
మహిషీదానమంత్రస్తుశ్వాసఖాసహరేద్రష్టవ్యమ్॥

ఇతి రక్తవాతహరమ్.

అథ వాతపిత్తహరలక్ష్మీనారాయణదానమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ సవర్ణాగమనేవాతపిత్తవానపి జాయతే॥
లక్ష్మీనారాయణంరూపంసువర్ణేనప్రకల్పయేత్ ॥ పలేనవా తదర్ధేన
తదర్ధార్ధేనవాపునః। లక్ష్మీనారాయణంరూపంసర్వదాసర్వకామికం॥
పద్మాసనగతంకుర్యాద్దేవదేవంచతుర్భుజమ్ । దక్షిణాధఃకరేనిత్యం శం
ఖమూర్ధ్వకరేన్యసేత్ ॥ వామోర్ధ్వేచకరేచక్రంలక్ష్మీస్పృష్టే కరఃపరః।
వామోత్సంగగతాలక్ష్మీరత్నపాత్రికరాభవేత్ ॥ దక్షిణశ్చకరోదేవ్యాః
పృష్ఠేదేవస్యచక్రిణః । గరుడంరాజితంకుర్యాద్దేవదేవస్యవాహనమ్ । ప

ష్టౌచతస్యసౌవర్ణౌ సువర్ణేనచనాసికామ్ ॥ వస్త్రైరత్యంతరుచిరైః ప
రిధాయాతికౌతుకమ్ । ముక్తాదామపరిచ్ఛన్నంచందనాగరులేపితమ్॥ అర్చ
యేత్పుష్పైర్మాల్యైర్లక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్ । ప్రసన్నం రమణీయంచ
గరుడోపరిసంస్థితమ్ ॥ తతోవిప్రంసమాహూయ సుశీలం లక్షణాన్వితమ్।
స్వయంభక్త్యాసమానీయపూజయేద్వస్త్రకుండలైః॥ కుంకుమాగరుకర్పూ
రైరుపవీతాంగుళీయకైః । పూర్వోక్తేనవిధానేన హోమంతత్రతుకార
యేత్ ॥ మంత్రేణానేనతందద్యాత్సర్వలోక నమస్కృతమ్ । లక్ష్మీపతే
దేవకీనందనేశక్షీరాబ్ధిశాయిన్వచసామగమ్య ॥ గోవిందదామోదరవాత
రక్తంవినాశయాశుక్షపితారివర్గ । లక్ష్మీనారాయణస్యైవంమూర్తిం
దద్యాచ్ఛభక్తితః ॥ ఆరోగ్యవాంఛుచిర్నిత్యంజాయతేనాత్రసంశయః॥ ప
లేనవేతి ॥ పలస్వరూపంపూర్వముక్తం ॥ పూర్వోక్తేనవిధానేనేతి - హో
మంచకారయేత్తత్రేత్యారభ్య అంత్రవృద్ధిహర నారాయణ దానోక్తప్ర
కారేణేత్యర్థః ॥ యదాతువాతపిత్తహరణార్థమిదందానంక్రియతే-త
దా- లక్ష్మీపతేదేవకీనందనేత్యస్మిన్దానమంత్రే ॥ గోవిందదామోదర
వాతపిత్తంవినాశయేత్యూహ్యమ్॥ ... ... ❋

ఇతి వాతపిత్తహర లక్ష్మీనారాయణ దానమ్.

❋ అథవాతపిత్తహరమ్ ❋

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ లశునంగృంజనంతాళఫలంవాశ్నాతియో
ద్విజః । సవాతపిత్తరోగీస్యాత్సతుచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ ఔషధవ్యతి
రేకేణలశునాదిభక్షణే చాంద్రాయణమ్ ॥ కామతశ్చే ద్విగుణం ॥ చాం
ద్రాయణలక్షణంతుపూర్వముక్తమ్॥ ... ... ❋

ఇతి వాతపిత్తహరమ్.

అథ వాతరక్తహరప్రాయశ్చిత్తమ్

రక్తవస్త్రప్రవాళానాం హారీస్యాద్రక్తవాతవాన్ । సతు చాంద్రాయణం కుర్యాదేతద్రోగస్య శాంతయె ॥ చాంద్రాయణస్వరూపం కృచ్ఛ్రప్రకరణేద్రష్టవ్యమ్ ॥ వాతరక్తహర ప్రాయశ్చిత్తాంతరం ॥ వృద్ధబోధాయనః॥ సవర్ణాగమనేవాతరక్తవాన్ జాయతేనరః । ఏతద్రోగ నివృత్త్యర్థం షడబ్దం కృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ షడబ్దకృచ్ఛ్రే ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రాణా మశీత్యుత్తరం శతం భవతి ॥ ఇదం ప్రాయశ్చిత్తం స్వల్పరోగస్యాపి ధనవతః - అధనస్యాప్యధికరోగతో వా॥ ... ... *

ఇతివాతరక్తహరప్రాయశ్చిత్తమ్

అథ వాతరోగహర ప్రతిమాదానమ్

కర్మవిపాకసారే॥ వాయుర్భయంకరః పంగుపాశధారీ సమంతతః । వికీర్ణకేశః పాశ్వస్థార్తజర్జయేత్తైనవాహనమ్ ॥ పూజావిధానం తుపరిభాషాయాందర్శితమ్॥ ... ... *

ఇతి వాతరోగహరాణి.

అథ పిత్తహరాణి

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ వైద్యశాస్త్రమతాద్యస్తుకృత్వౌషధమథాన్యథా । ప్రయోజయేన్నరస్సోయం రక్తపిత్త యుతో భవేత్ ॥ అష్టోత్తరాయుతం వహ్నౌ వహ్నిందూతమితీత్యృచా । చర్వాజ్యాభ్యాంతు జుహుయాద్రక్తపిత్తాపనుత్తయె ॥ వైద్యశాస్త్రమహంజానామీతిగర్వాదౌషధమన్యథాశాస్త్రవిరుద్ధం కృత్వాప్రయోజయేత్ ॥ అథవౌషధం శాస్త్రబద్ధమేవ కృత్వాశాస్త్రానుక్రమాగేణయోదద్యాత్సరక్తపిత్తవాన్ జాయత ఇత్యర్థః ॥ అత్రవైద్యశాస్త్రమతాదిత్యనేన భిషగ్భిరాచరణమభిహితం. అతో

వ్యాధితరతమభావేన భిషగ్భిరాచరితప్రాయశ్చిత్తానిచాంద్రాయణకృచ్ఛ్రా
తికృచ్ఛ్రపరాకాదీనివ్యస్తాని సమస్తానివాయోజ్యాని ॥ చాంద్రాయణాదీని
తథాపూర్వోక్తహోమశ్చేతి మిళిత్వాద్వయమపీతిరోగనివృత్తిసాధనమ్॥
అత్రత్వగ్నిందూతమితిసూక్తమంత్రైః పృథగ్వా ఋగ్వేతి ॥ చరుణాయు
తార్ధం- ఆజ్యేనార్ధమిత్యయుతసంఖ్యాపూరణీయా ॥ అథవావ్యాధిశ
క్త్యాద్వ్యాధిశ్చైవచరుణాయుతమాజ్యేనాయుతంహోమః॥

ఇతి పిత్తహరాణి.

అథ ప్రకారాంతరేణరక్తపిత్తహరమ్

శాతాతపః ॥ మద్యపోరక్తపిత్తస్స్యాత్సదద్యాత్సర్పిషోఘటమ్।
మధునోంథఘటంచైవసహిరణ్యంవిశుద్ధయే ॥ అత్రాపి మద్యప ప్రాయ
శ్చిత్తాని త్రైమాసికాదీని షడబ్దపర్యంతాని వ్యాధిశక్త్యాద్యపేక్షయాయో
జ్యాని ॥ ఏతస్మిన్మాసికార్ధద్వయ ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రపరిగణనయా త్రై
మాసికప్రాయశ్చిత్తేనార్ధస్యప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాణిభవంతి ఏవమన్యత్రా
ప్యూహం ॥ ఆజ్యమధుదానమంత్రాస్తుపూర్వోక్తాద్రష్టవ్యాః॥

ఇతి రక్తపిత్తహరాణి.

అథ పిత్తరోగప్రతిమాదానమ్.

తల్లక్షణంచ ॥ అనుక్తేషుతు రోగేష్విత్యాదినా శూలరోగహరప్రకర
ణోక్తమేవఅత్రాపిజ్ఞేయమ్ ॥ పూజావిధానంపరిభాషాయాముక్తం॥

ఇతి పిత్తరోగప్రతిమాదానమ్

అథ శ్లేష్మహరాణి

తత్రశాతాతపః ॥ త్రిప్రహారీచపురుషోజాయతేశ్లేష్మలస్తథా । ద్రవ్యా

…సౌవర్ణానాం స్త్రియం కృత్వా స్వవేశ్మని । దానేత్వాం …సంకల్ప్య
యతి ॥ మహా… పసంచరేత్ ॥ ... ... *

—* అథ పక్షికారాంతరే శ్లేష్మహరణమ్. *—

శాతాతపః ॥ ప్రవ్రజితశ్చ పురుషో జాయతే శ్లేష్మలస్తథా । ఉపోష్య
… ॥ ... ... *

—* అథ అజీర్ణత్వాద్యధికారమ్. *

యమః ॥ సంధ్యాస్నాననివృత్తిశ్చ … । …
… ॥ … శ్లేష్మణా …
… ॥ … యావకం … ॥ …
… ॥ యావకస్య … కృచ్ఛ్రం … దేవి హితం ॥
… యావకప్రతిమా… ॥ నామత్రయ
… ॥ సహస్రనామస్తోత్రస్య జపః । జపసంఖ్యా చ వ్యాధ్యనుసారేణ
… సహస్రాధికా కల్ప్యా ॥

ఇతి అజీర్ణత్వాద్యధికారమ్.

---

*— అథ శ్లేష్మరోగహరప్రతివిధానమ్. *—

తల్లక్షణం తు శూలరోగహరప్రకరణే ॥ అనుక్తమహారోగేష్వేతాది
నాద్రష్టవ్యం ॥ పూజావిధానం తు పరిభాషాయాముక్తం గ్రాహ్యమ్ ॥

ఇతి శ్లేష్మరోగహరాణి.

—* అథాపస్మారహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ ఘాతోఽపస్మారరోగీ స్యాత్ … ।

బ్రహ్మకూర్చత్రయంకుర్యాద్ధనందద్యాత్సదక్షిణామ్ ॥

ఇతి అపస్మారహరమ్.

—* అథప్రకారాంతరేణాపస్మారహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురౌస్వామినివాయస్తు ప్రతికూలంసమాచరేత్ । సోపస్మారీభవేత్తత్ర కుర్యాచ్చాంద్రాయణంనరః ॥ సదసస్పతిమంత్రేణచర్వాజ్యంజుహుయాత్తతః । కయానఇతిసూక్తంతుజపేద్బ్రాహ్మణతర్పణమ్ ॥ కుర్యాద్ధిరణ్యదానంచశక్త్యారోగస్యశాంతయే । చర్వాజ్యమితిహోమస్యసాధనంచపృథక్పృథక్ ॥ హోమసంఖ్యారోగానుసారేణాష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతాకల్ప్యా ॥ ఏవంసూక్తజపేపి - సదసస్పతిమిత్యస్యమేధాతిథిఋషిః - సదసస్పతిర్దేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - జపేవినియోగః - కయానశ్చిత్రఆభువదిత్యాది ॥

ఇతి ప్రకారాంతరేణాపస్మారహరమ్.

—* అథాపస్మారహరవినాయకదానమ్. *—

తత్రబోధాయనః ॥ బ్రాహ్మణస్యాపరోధేనహ్యపస్మారీభవేన్నరః । వక్ష్యేతస్యప్రతీకారం దానహోమజపాదిభిః ॥ పలేనవాతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః । వినాయకప్రతికృతింకుర్యాత్స్వర్ణేనశోభనామ్ ॥ రాజితంచతథానాగ ముపవీతంప్రకల్పయేత్ । పుష్కరంపద్మరాగేణ హస్తంరత్నైఃప్రకల్పయేత్ ॥ వినాయకార్ధమానేన సవ్యఖుందేవస్యకల్పయేత్ । తస్యాస్యంగేప్రదేయానిరత్నానివివిధానిచ ॥ మాణిక్యేనప్రసున్వీతచక్షుషీతస్యశోభనే । పూర్వేద్యుర్మండపంకుర్యాత్సం

ర్భక్ష్యైష్షోడశభిర్ధ్రువమ్॥ యద్వా ద్వాదశభిః కుర్యాదష్టాభిర్వా ప్రయత్నతః। మణ్టపస్య చతుర్భాగాం వేదికామపి కల్పయేత్॥ రాత్రౌ వినాయకస్యా పిహ్యధివాసనమిష్యతే। చతుర్భిర్బ్రాహ్మణైస్సార్ధమాచార్యస్సర్వశాస్త్రవిత్॥ స్వయమేవ తథాచార్యో ధర్మజ్ఞస్సత్యవాక్శుచిః। కులీనశ్చాపి స్పృహశ్చ సర్వప్రాణిహితేరతః॥ రాత్రౌ జాగరణం కృత్వా మధ్యరాత్రే బలిం హరేత్। మత్స్యమాంసేన సహితం తథా క్షీరోదనేన చ॥ ఆచార్యః ప్రయతో భూత్వా మన్త్రేణానేన సంయుతః। పూర్వస్యాం దిశి తం దద్యాద్బలిం వై సార్వకామికమ్॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రాః దేవా భూతాని సర్వశః। తతః ప్రభాతే విమలే స్నాత్వా చాహతవాససః॥ భూషితాః కటకైస్సవ్యాగుపవితాంగుళీయకైః। కుణ్డాని దిక్షు చత్వారి మేఖలాసంయుతాని చ॥ కుర్యాత్తేషు ప్రకుర్వీత హోమం మన్త్రైస్స్వకైస్తథా। పూర్వస్మిన్ బహ్వృచః కుర్యాత్సమిదాజ్యచరూత్కటమ్॥ వినాయకం సముద్దిశ్య గణానాం త్వేతి మన్త్రతః। అధ్వర్యుర్దక్షిణే కుణ్డే కుర్యాద్ధోమం సమాహితః॥ ఛన్దోగః పశ్చిమే కుణ్డే సమిద్ధోమం సమాచరేత్। అథర్వణశ్చోత్తరే చ కుణ్డే హోమం ప్రకల్పయేత్॥ వస్త్రైర్నానావిధైశ్శుభ్రైః కర్పూరకటకాదిభిః॥ ఉపచారైష్షోడశభిర్నైవేద్యైశ్చ మోదకైః। యథా దేవే తథాచార్యే హ్యలంకారాది కల్పయేత్। ఆచార్యః పరయా భక్త్యా గణేశాయ ప్రకల్పయేత్॥ అపూపాది తథాన్యచ్చ కారయేద్భక్ష్యకాన్వితమ్। నివేద్య పార్వతీం చాపి దేవదేవం మహేశ్వరమ్॥ పూజయేత్పరయా భక్త్యా త్వాచార్యః పరమేవ హి। తథైవ రోగవాన్భక్త్యా సంపూజ్య గణనాయకమ్॥ గణానాం త్వేతి మన్త్రేణ తూష్ణీం శూద్రస్తు పూజయేత్। తతో మధ్యందినే ప్రాప్తే ప్రతిమాం దక్షిణాయుతాం॥ మంత్రేణానేన దద్యాచ్చ రోగీ ప్రాఙ్ముఖస్స్వయమ్। ఉదఙ్ముఖోపవిష్టాయ బ్రాహ్మణాయాభిభక్తితః॥ వినాయక ప్రసన్నాత్మన్ హర విఘ్నవినాశక।

త్వం దేవైః ప్రార్థితః సర్వైః విఘ్నం విఘ్నపరాయణైః॥ ప్రాప్తం జాశ్వాస రోగేవయజ్జాతం మమ ప్రాకృతమ్ । పూర్వకర్మవిపాకేన వ్యాపస్మారక దాదికమ్ ॥ మాన్యత్రైర్మూన్యపాణ్యా స్యాద్వ్యాధికామే వ్యాపస్మృతిః । త్వదర్చనయా ప్రసాదేన రోగమాశు వినాశయ । చతుర్ణాం బ్రాహ్మణానాంచ వస్త్రాచ్ఛాద్యావసక్షిణామ్ ॥ ఏవం కృత్వా గణపతే దానం సమ్యక్ సుఖీభవేత్, ఇతి॥ పలేనవాతదర్ధేనేత్యాది॥ ప్రపూరంగుండా దండాగ్రభాగః - హస్తమితకుండాదండః చత్వారింశత్యేతి - తస్య వినాయ కస్య - వినాయకవాహనమూషికాయాశ్చ - మస్య ప్రమాం నివేత్యాది మాత్స్యేన మాంసేన క్షీరేణోదనేనచ సహితం విధిత్ర మన్నం బలిం దద్యా దిత్యర్థః - బలిదానమంత్రో మాహ ఆదిత్యావసవో రుద్రా ఇత్యాది నా శ్లోకద్వయేన ॥ హోమమంత్రైః స్వకైరితి ॥ స్వకైః, స్వశాఖోక్తైః వినాయకప్రకాశకమంత్రైరిత్యర్థః॥ తత్ర వినాయక ప్రకాశకమంత్రాః వినాయకశాంతౌ వసగ్రహయజ్ఞే ప్రదర్శితాః ॥ హోమసంఖ్యాన్వష్టో త్తరశతాదిసహస్రాంతా కల్ప్యా ॥ శక్త్యాద్యపేక్షయా - పూర్వస్మిన్ బహ్వృచ ఇత్యాది ॥ అత్ర వినాయకాధివాసనావేదికాంతర పూర్వాదిదే శాగ్రగాహ్యాః ॥ సతిసంభవేచ త్రిషుదిక్షు బహ్వృచాదిభిర్హోమః కారయి తవ్యః - వేదచతుష్టయవిదామభావే స్వశాఖ్యేనవా బ్రాహ్మణేన-తస్యా ప్యభావే తస్మిన్కర్మణ్యాచార్యత్వేన యోవృతస్తచ్ఛాఖానుసారేణాధి వాసనవేదికాతః ఆగ్నేయ్యాదికుండాదివిధాయోద్దిష్టహోమచతుర్గు ణం కారయేత్ - ఏవమాచార్య ఋత్విక్సహితో హోమం విధాయ పూర్ణాహుత్యంతే పూర్వాధివాసితాం వినాయకప్రతిమాం పునః షోడ శోపచారైః పూజయేత్॥ ఇత్యాహ ''ఆచార్యః ప్రతిమాం ప్రేమాం'' ఇత్యా దినా॥ భక్ష్యకాస్విత్తాపూపాది నైవేద్యం కారయేదిత్యర్థః ॥ ఆచార్యే ణ పూజితం వినాయకం రోగవాన్యజమానోఽపి పూజయేత్ ॥ సచ

ద్యజమానస్స్యాద్యస్త్వస్మింమంత్రేణవినాపూజయేదిత్యర్థః - వినాయక ప్రసన్నార్తిహరేత్యారభ్య రోగమాశువినాశయేత్యంతో మంత్రః॥

ఇత్యపస్మారహరవినాయకదానమ్.

— * అథాపస్మారహరమూర్తిదానమ్ —

తల్లక్షణం శూలరోగహరప్రకరణే ద్రష్టవ్యం ॥ పూజాదివిధిస్తు పరిభాషాయాం దర్శితః - ఇత్యపస్మారరోగహరాణి ॥

— * అథ శిరోరోగహరమ్. * —

శాతాతపప్రోక్తే ॥ నాగహారీ చ సతతం పురుషశ్శీర్షరోగవాన్ । సీసం పలశతం దద్యాదుపోష్య సతు వాసరమ్ ॥ నాగస్సీసం॥

— * అథ ప్రకారాంతరేణ శిరోరోగహరమ్. * —

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురూపరోధీ చ శిరోరోగవాన్ జాయతే నరః । కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే కుర్వీత చాంద్రాయణమథాపరమ్ ॥ ఔషధాని ప్రదద్యాచ్చ తిలపాత్రం తథైవ చ । ఔషధాని వైద్యశాస్త్రే శిరోరోగహరత్వేనోక్తాని ॥

— * అథ కర్మవిపాకోక్తం శిరోరోగహరమ్. * —

ప్రాయోపవేశనాదీనాం వ్రతానాం త్యాగకారణాత్ । శిరోరోగయుతో భూయాత్తన్నిష్కృతిరథోచ్యతే ॥ గోహత్యాయా వ్రతం కుర్యాత్పంచాశద్విప్రభోజనమ్ ॥ ఉద్యన్నృచం జపేచ్చైవ హోమః కూశ్మాండసంజ్ఞికః ॥ భవేదితి శేషః॥ విప్రభోజనమిః ॥ ఉద్యన్నద్యేతి ఋచః జపసంఖ్యాతు రోగానుసారేణాష్టోత్తరశత సహస్రాద్యయుతాంతా కల్ప్యా॥ కూశ్మాండహోమః పూర్వం ప్రపంచితః ॥

— * అథార్ధశిరోరోగహరమ్ * —

నారదః ॥ బ్రహ్మచారీ గురోశ్శయ్యాం స్వప్నపాత్రవిశేషతః । ఏకాం

శేం శిరోరోగీ భవతీత్యాహ నారదః అక్షిభ్యాంత ఇత్యేతత్సూక్తమష్టోత్త
రంశతమ్ । జపేచ్చరుఘృతాభ్యాంచ జుహుయాచ్చతథైవహి ॥ ఔష
ధాని ప్రదద్యాచ్చ విప్రాన్ద్వాదశ భోజయేత్ । భిన్నపాత్రే విశేషత ఇతి ॥
సువర్ణరాజితస్యాతిరిక్త భిన్నపాత్రే భోజనమ్ - శిరోరోగనిదానం - వి
శేషతో భిన్నకాంస్యపాత్రభోజనమిత్యర్థః ॥ జుహుయాచ్చతథైవహీ
తి - అష్టోత్తరంశతమిత్యర్థః ॥ అత్రసమగ్రం సూక్తమన్త్రో నతు ప్ర
త్యేకం - ఔషధాని వైద్యశాస్త్రే శిరోరోగహరత్వేనోక్తాని ॥

—* అథ సూర్యావర్తహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ ఔషధస్యాపహర్తౄణాం సూర్యావర్తః ప్రజా
యతే । తేన సూర్యః ప్రదాతవ్యో నిష్కస్య యథావిధి ॥ నిష్కపరిమి
తసువర్ణనిర్మిత సూర్యప్రతిమాం దద్యాదిత్యర్థః । ఇతి సూర్యావర్త
హరమ్.

—* అథ శిరోరోగఘ్నయజ్ఞోపవీతదానమ్ *—

పద్మపురాణే॥ "బ్రాహ్మణద్వేష్టా శిరోరోగీ" ఇతి॥ అత్ర నిష్కృతిర్వాయు
పురాణే ॥ ఉపవీతం హిరణ్యేన నిర్మితం తు పలార్ధతః । తదర్ధేన తద
ర్ధేన యథావిభవతోఽపివా ॥ ఉత్తరీయం రాజితం చ తావత్సంఖ్యాకృతం
తథా ॥ బ్రాహ్మణాయ బ్రహ్మవిదే శ్రోత్రియాయ నివేదయేత్ । మన్త్రే
ణానేన విధివత్పూజితాయాంగులీయకైః ॥ ధాతా విధాతా జగతాం పర
మాత్మా చతుర్ముఖః । వినాశయతు మే క్షిప్రం రోగమేతం శిరోగతమ్ ॥
యజ్ఞోపవీతమన్త్రే ధాతా విధాతేత్యాది బ్రహ్మప్రకాశకశబ్దోపాదానా
త్ - బ్రహ్మపూజాం షోడశోపచారసహితాం బ్రహ్మప్రకాశకైర్మ
న్త్రైః బ్రహ్మజిజ్ఞాన మిత్యాదిభిర్నామమన్త్రైర్వా సోత్తరీ
యం యజ్ఞోపవీతం విధాయ యజ్ఞోపవీతం బ్రాహ్మణాయోక్తప్రకారే
ణ దద్యాత్ ॥ బ్రహ్మజిజ్ఞాన మిత్యాదయో బ్రహ్మయజ్ఞ ప్రకాశకమం

తాః॥ నవగ్రహాయజ్ఞప్రకరణేదర్శితాః॥ ఫలార్థేనేః॥ యథావిభ
వతోవ్యవస్థా - సమృద్ధధనేన ఫలాదప్యధిక పరిమాణేన సువర్ణేనయ
జ్ఞోపవీతం కారయేదిత్యర్థః - యావన్మానం యజ్ఞోపవీతం - తన్మా
నముత్తరీయంభవతి॥

ఇతి శిరోరోగఘ్న యజ్ఞోపవీత దానమ్.

—* అథ శిరోరోగఘ్న ప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణంచ- అనన్తేనుచ రోగేష్విత్యాదినా శూలరోగహరప్ర
కరణోక్తమేవాత్రాప్యనుసన్ధేయం॥ పూజావిధానం పరభాషాయాం
ద్రష్టవ్యం॥

—* అథ ముఖరోగహరాణి *—

తత్ర పూతివక్త్రస్యహరమ్॥ ధర్మకర్మాణ్యతిక్రమ్య యస్త్యేత్యజ
తియోనరః॥ అవిద్యమానదోషత్వాత్తస్యేషాం యః ప్రకాశయేత్॥ సభ
వేత్పూతివక్త్రస్తు తద్వ్యాధ్యాం ప్రాయణం శృణు। ధూపస్రక్చందనాదీ
ని సుగంధీని చకీర్తితః॥ దద్యాద్విప్రాయ సంహార ద్వాత్రింశాన్భోజయే
త్తథా॥

ప్రాజాపత్యత్రయంకుర్యాన్మంత్రీవ్యాహృతిభిర్ఘృతమ్॥
జుహుయాత్త్రిసహస్రంతు దద్యాద్వ్రీహ్యాది కాంచనమ్। వ్రీహ్యాదిద
ద్యాత్- కాంచనంచ దద్యాదిత్యర్థః॥ ఆదిశబ్దేనయవ గోధూమాంద
యో గృహ్యంతే- వ్రీహ్యాది స్వశక్త్యనుసారేణ దద్యాత్॥

—* అథ ప్రకారాంతరేణ ముఖరోగహరమ్. *—

శాతాతపః॥ స్వమార్జారాదిభిస్స్పృష్టం భుక్త్వాన్నం దుర్గంధవాన్భ
వేత్। పీత్వా త్రిరాత్రం గోమూత్రం భోజయేద్బ్రాహ్మణత్రయమ్॥
దుర్గంధవాక్ ముఖేదుర్గంధవాక్ భవేత్॥ భుక్త్వేతి భోజనస్యనిమి
త్తత్వేనోపాదానాత్॥

—* అథ ముఖరోగహరాంతరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ కూటసాక్షీ భవేద్యస్సరోగీ శోణితపి
త్తవాన్। కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రే కుర్వీతచాంద్రాయణమథాపరమ్॥ కుర్యా
త్కూశ్మాండహోమంతు గాయత్రీమయుతంజపేత్। దద్యాద్ధిరణ్యం
వ్రీహీంశ్చ ముఖరోగస్య శాంతయే॥ హిరణ్యం వ్రీహియవాంశ్చ విభ
వానుసారేణ దద్యాత్॥

—* అథ ముఖరోగహర గజదానమ్. *—

బోధాయనః॥ వాగ్విరోధం గురోః కృత్వా ముఖరోగీ భవేన్నరః।
తస్యదానేన విహితః ప్రతీకారోయముచ్యతే॥ సౌవర్ణం రాజతం తాం
మ్రం పలేనార్ధపలేనవా। కారయేత్కరిణం సౌమ్యం యథా విభ
వతోపివా॥ తస్యైవం కారయేద్దంతౌ శుద్ధేనరజతేనతు। పుచ్ఛం స హా
త్రికం కుర్యాద్రత్నానామక్షిణీతథా॥ సంవేష్ట్య పీతవస్త్రేణ గంధపు
ష్పాక్షతాదిభిః। అర్చయేద్ధాన్యరాశిస్థం ధాన్యం ద్రోణాఢకంమతమ్॥
శ్రుతవృత్తోపసంపన్నం బ్రాహ్మణం సంయతేంద్రియం। ఆహూయ పర
యాభక్త్యా వస్త్రాలంకార భూషణైః॥ పూజయేత్ప్రయతోభూత్వా తే
నతత్కర్మ కారయేత్। సమిదాజ్యాహుతైశ్చైవ హోమంచాపి ప్రవ
ర్తయేత్॥ అగ్నినాగ్నిం తథాహూయే శుక్రంజ్యోతిరితిక్రమాత్। మం
త్రాఏతే వినిర్దిష్టా ఇధ్మంచాశ్వత్థ ముచ్యతే॥ కృత్వాచైవప్రణీతాం భ
స్తతోహస్త్యర్చనంభవేత్। స్వాహాంతం కర్మకృత్వాథ ప్రణీతా
మోక్షణంతథా॥ పలేనార్ధపలేనవేత్యాది॥ పలలక్షణం పూర్వముక్తం
తస్యైవం కారయేద్దంతౌ ఇత్యాది॥ యోహస్తీతామ్రేణ సువర్ణేన
వానిర్మితస్తస్య శుద్ధేనరజతేన కారయేత్॥ యదారజతేన హస్తీని
ర్మితస్తదారజతేన దంతవిధాన మనుపపన్నం। రజతస్య ప్రాప్తత్వా
త్॥ ద్రోణస్వరూపం పూర్వముక్తం - సమిదాది హోమమేకశ్రేణ మం

తాన్నాహ॥ అగ్నినాగ్నిరిత్యాదినా-అగ్నినాగ్నిరిత్యస్యమేధాతిథిఋషిః॥ ఆద్యపాదేనిర్మథ్యాగ్నిరాహవనీయశ్చాగ్నిర్దేవతా- గాయత్రీఛందః॥ సమిద్ధోమే వినియోగః ॥ అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యతఇత్యాది ॥ అథాయమేఅగ్నిమింధత ఇత్యస్యాస్త్రిశిరఋషిః - అగ్నిరింద్రశ్చదేవతా - గాయత్రీఛందః ॥ ఆజ్యహోమే వినియోగః ॥ అథాయమేఅగ్నిమింధతఇత్యాది॥ శుక్రంజ్యోతిరిత్యస్య యజుషోగ్నికాండేసమామ్నానాదగ్నిర్విశ్వేదేవా ఋషయః - మరుతోదేవతాః॥ అథవాలింగోక్తాదేవతా - యజుషాంన ఛందోనియమః॥ తిలహోమే వినియోగః - శుక్రంజ్యోతిశ్చేత్యాది- ఇధ్మశ్చశ్వత్థఇష్యతఇతివిశేషోవాదానాద్ధోమసమిధశ్చపాలాశ్యావాభవంతి- తదభావేయజ్ఞీయకాష్ఠైర్వాభవంతి ॥ హోమసంఖ్యాయాఅనిర్దిష్టత్వాత్ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం ॥ కృత్వాచైవప్రణీతాంభఇతి ॥ కర్మవికల్పానంతరంస్వగృహ్యోక్తవిధినాగ్నింప్రతిష్ఠాప్యపాత్రాసాదనానంతరం ప్రణీతాంభః ప్రణీతాపాత్రస్థాపనపర్యంతంకృత్వాతతోహస్త్యర్చనంభవేత్ - పూర్వోక్తధాన్యరాశిస్థంతంహస్తినంపూజయేదిత్యర్థః - హస్తీచాత్రసుప్రతీకోదిగ్గజః దానమంత్రేసుప్రతీకశ్రవణాత్ - స్వాహాంతం కర్మకృత్వేతి ॥ పూర్వోక్తప్రకారేణకరిణం పూజయిత్వా స్వాహాంతం సమిదాది కర్మనిర్వృత్యపశ్చాత్ప్రణీతమోక్షణం పూర్వస్థాపితప్రణీతాపాత్రవిసర్జనం స్వగృహ్యోక్తవిధానేనకుర్యాదిత్యర్థః - ఏవంపూర్వోక్తకర్మానంతరంకింకుర్యాదిత్యతఆహ ॥ తతశ్శుక్లాంబరధరశ్శుక్లగంధానులేపనః । తస్మైహుతవతేదద్యాత్కరిణంతంసదక్షిణమ్॥ మంత్రేణానేనవిధివత్ప్రీత్యర్థాయవిశేషతః । సుప్రతీకగజేంద్రత్వం సరస్వత్యభిషేచకః ॥ ఇంద్రస్యవాహనోసిత్వం సర్వదైవైశ్చపూజితః । దానేనానేనదత్తేనముఖరోగంవినాశయ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్సార్ధకం సంజీతబంధుభిః॥

ఇతి ముఖరోగహరగజదానమ్.

—✻ అథజిహ్వారోగహరమ్. ✻—

శాతాతపః ॥ పక్వాన్నహారిణాంచైవజిహ్వారోగః ప్రజాయతే । గాయత్ర్యాస్సజపేల్లక్షం దశాంశం జుహుయాత్తిలైః ॥ జపకరణాశక్తౌ గాయత్ర్యాయుతజపస్యైకకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వాల్లక్షజపస్థానే దశకృచ్ఛ్రాన్కృత్వా గాయత్ర్యా దశకృచ్ఛ్రాణిజుహుయాత్ ॥

ఇతి జిహ్వారోగ హరమ్.

—✻ అథ ప్రకారాంతరేణ జిహ్వారోగహరమ్. ✻—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ పరేషాందుఃఖకరణాత్సర్వదానృతభాషణాత్ । జిహ్వాఛేదాత్తథాన్యేషాంపక్షపాతాచ్చసంసది ॥ జిహ్వారోగీభవేదాస్యే వ్రణీచైవాభిజాయతే । పరాకద్వితయంచైవహోమఃకూశ్మాండసంజ్ఞికః ॥ కయానశ్చిత్రసూక్తస్యజపోహోమస్తథైవచ । వ్రీహ్యాదీనాంతథాదానమౌషధస్యచసంస్కృతమ్ ॥ సర్వదేతి ॥ ఏతచ్చపదం కాకాక్షివదుభయత్రసంబధ్యతే- అసకృదన్యేషాందుఃఖకరణాదసకృదనృతభాషణాచ్చేత్యర్థః - పక్షపాతాచ్చేతి ॥ పక్షపాతోవ్యవహారిణః - కయానఇతిసూక్తేనజపోహోమశ్చకర్తవ్యః - జపహోమయోస్సంఖ్యావ్యాధ్యనుసారేణాష్టోత్తరశతాదికల్ప్యా ॥ సూక్తంసకలంమంత్రోనప్రత్యృచం - వ్రీహ్యాదీనామిత్యాదిశబ్దేనయవగోధూమముద్గాదీని సఙ్గృహ్యంతే - ఏతానిశక్త్యనుసారేణదేయాని ॥ ఔషధస్యాయుర్వేదేజిహ్వారోగహరత్వేనాభిహితస్య ॥

ఇతి ప్రకారాంతరేణ జిహ్వారోగహరమ్.

—✻ అథ ఛర్దిరోగహరమ్. ✻—

శాతాతపః ॥ విషప్రదశ్ఛర్దిరోగీగాంచదద్యాత్పయస్వినీమ్ ।

చకారాదేకకృచ్ఛ్రం సౌరమన్త్రజపశ్చ సముచ్చీయతే ॥ కృచ్ఛ్రశబ్దస్తపోరూపక్లేశసాధ్యచాంద్రాయణాదిపరః - అతో వ్యాధ్యాద్యనుసారేణ ప్రాజాపత్యపరాకచాంద్రాయణాద్యన్యతమో గ్రాహ్యః ॥ సౌరమన్త్రశ్చ సౌరాష్టాక్షరో వా - ఉద్యన్నద్యేత్యృచో వా - మహాసౌరవర్గో వా - జపసంఖ్యావ్యాధ్యనుసారేణాష్టోత్తరశతాద్యయుతాన్తా కల్ప్యా ॥

ఇతి భగన్దరోగహరమ్.

—* అథ దన్తపీడాహరమ్. *—

అమావాస్యాహరణే చైవ దన్తపీడా ప్రజాయతే । స దద్యాదశ్వినౌ హేమనిష్కద్వయవినిర్మితౌ ॥ అత్ర చాశ్వినప్రకాశకమన్త్రైరశ్వినీదేవతాపూజాం విధాయ బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ ॥ స చ మన్త్రో నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణే దర్శితః ॥

ఇతి దన్తపీడాహరమ్.

—* అథ దన్తురత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ యూకహా తే బుద్ధిపూర్వం దన్తురో జాయతే నరః ॥ స దద్యాత్స్వవిశుద్ధ్యర్థం ఘృతకుమ్భం సదక్షిణమ్.

ఇతి దన్తురత్వహరమ్.

—* అథ శ్యావదన్తత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ సురాపః శ్యావదన్తః స్యాత్ప్రాజాపత్యాష్టకం చరేత్ ॥ శర్కరాయాస్తులాం దద్యాత్స పాపస్య విశుద్ధయే ॥ జపిత్వా చ మహారుద్రం దశాంశం జుహుయాత్తిలైః । తతోఽభిషేకః కర్తవ్యో మన్త్రైర్వరుణదైవతైః ॥ శర్కరాతులాప్రకాశనం - ఆత్మానం శర్కరయా తోల

యిత్వా తాం శర్కరాం బ్రాహ్మణేభ్యో దద్యాదిత్యర్థః ॥ తులాదానమంత్రస్తు - త్వం తులే సర్వభూతానాం ప్రమాణం పరికీర్తితా । మాం తోలయన్సంసారాదుద్ధరస్వ నమోఽస్తు తే ॥ దశాంశహోమమంత్రవిచ్ఛేదస్తథాఽఽహుతిసంఖ్యాశబ్దవిశేషశ్చ రుద్రవిధానఏవ దర్శితః - వరుణశ్చైవ నైరృత్యుపలక్షణం - అతస్స్వశాఖాసమామ్నాతైర్వారుణైర్నైరృత్యైశ్చాభిషేకం కృత్వా - తతస్సూక్తైరభిషేకః కర్తవ్యః - సూక్తాని మంత్రాః నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణే దర్శితాః॥

ఇతి శ్యావదంతత్వహరమ్.

—* అథ నిష్ఠురభాషిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ పరేషాంతర్కకరణాన్నిష్ఠురోక్తిః ప్రజాయతే ॥ పరోక్తిహాస్యకరణాద్దద్యాన్మౌక్తికకాంచనే ॥ మౌక్తికకాంచనయోర్ద్రావ్యసంశక్త్యాద్యనుసారేణ కార్యః॥

ఇతి నిష్ఠురభాషిత్వహరమ్.

—* అథ మూకత్వహరమ్. *—

శాతాతపః॥ మూకో భ్రాతృవధాచ్చైవ తస్యైవం నిష్కృతిః స్మృతా। తేన కార్యం విశుద్ధ్యర్థం యతిచాంద్రాయణత్రయమ్ ॥ వ్రతాంతే పుస్తకం దద్యాత్సువర్ణపలసంయుతమ్ । బ్రాహ్మణాయ చతుర్వేదవిదే వస్త్రేణసంయుతమ్ ॥ ఇతి మంత్రం సముచ్చార్య బ్రాహ్మణం తం విసర్జయేత్ । ఇమం మంత్రం సముచ్చార్య పుస్తకం దద్యాదిత్యర్థః ॥ తమేవ దానమంత్రమాహ ॥ సరస్వతి జగన్మాతః శబ్దబ్రహ్మాధిదేవతే । దుష్కర్మకారిణం పాపం రక్ష మాం పరమేశ్వరి ఇతి॥

ఇతి మూకత్వహరమ్.

—* అథమూకత్వహరతిలపద్మదానమ్. *—

వాయుపురాణే॥ స్వరోపఘాతీ వాచాం చ హన్తా మూకః ప్రజాయతే। వక్ష్యామి తత్ప్రతీకారం యేన సంపాద్యతే సుఖం ॥ వాచాం హన్తా, గుర్వనుజ్ఞామంతరేణ వేదాదిగ్రాహీ ॥ పుస్తకహన్తా చ ॥ కుర్యాత్స్వర్ణమయం పద్మం పలార్ధేన తదర్ధతః ॥ యథావిభవతస్సమ్యగ్విత్తశాఠ్యం న కారయేత్ । రక్తవస్త్రేణ సంవేష్ట్య తామ్రపాత్రోపరి న్యసేత్ ॥ తామ్రపాత్రపరీమాణం పలానామష్టకం విదుః । పీతవస్త్రేణ సంవేష్ట్య పాత్రం తత్తు వినిక్షిపేత్ ॥ ఆఢకద్వితయోన్మానతిలరాశౌ ప్రయత్నతః । ఉపచారైష్షోడశభిరాచార్యస్సవర్ణశాస్త్రవిత్ ॥ రక్తచందనపుష్పాద్యైర్మంత్రేణానేన పూజయేత్ ॥ పద్మపూజామంత్రమాహ ॥ బ్రహ్మణశ్చ నమస్తుభ్యం విష్ణోరమితనాభిజ ॥ అతిప్రీతికరం భానోస్తథా రుద్రస్య వై పహి । పూజాం సమగృహాణ త్వం సర్వక్లేశవినాశక । పూజానంతరం కర్తవ్యమాహ ॥ ఆగ్నేయ్యాం దిశి వై హోమః కర్తవ్యో మంత్రపూర్వకః సమిదాజ్యతిలైశ్చైవ సావిత్ర్యాష్టాక్షరేణ చ ॥ సమిద్ధోమం చ కుర్వీత సర్వరోగప్రశాంతయే ॥ ఆజ్యహోమశ్చ కర్తవ్యో మిత్రమిత్యనయా ఋచా ॥ తిలానాం యత ఇంద్రేతి వ్యాహృతీభిరథాపి వా । అగ్నేరుత్తరదిగ్భాగే కలశస్థాపనం భవేత్॥ పూర్వోక్తేన విధానేన వాభిషేకాదికారయేత్ । ప్రణీతామోక్షపర్యంతం కర్మకృత్వా విధానతః॥ తస్మై హుతవతే పద్మం దద్యాత్స్మృత్వా చతుర్ముఖమ్ ॥ దేవానామేవ సర్వేషాం యతస్త్వం ప్రీతికారణమ్ ॥ విశేషతో బ్రహ్మణశ్చ సరస్వత్యా హరేరపి । యత్ప్రాగ్వాచాం నిరోధేన వైరూప్యం మమ దేహజం - స్వరోపఘాతజం పూర్వం దుఃఖం రోగభవం తథా ॥ తత్సర్వం నాశయంత్వద్య బ్రహ్మవిష్ణుశివాగ్నయః । త్రిదివాలయాశ్చ యే దేవా హవిష్మంతస్తథా భువి ॥ ఏవం దత్వా తు తత్పద్మం - స్థాపనాప్రదేశాదాగ్నేయ్యాం సమిద్ధోమే సావిత్ర్యష్టాక్షరో మంత్రః - సమిధశ్చ యజ్ఞ

యాః - ఆజ్యహోమేచ్ఛిన్దం దేవానామిత్యాది ॥ తిలహోమే యతఇంద్రే
త్యనయా వ్యాహృతీభిర్వా భవేత్ ॥ యతఇంద్రేత్యస్యాభర్గఋషిః -
ఇన్ద్రో దేవతా - బృహతీచ్ఛన్దః - తిలహోమే వినియోగః - యతఇం
ద్రేత్యాది - హోమసంఖ్యా ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం సహస్రం వా ॥ పూ
ర్వోక్తేన విధానేన వా - అభిషేకప్రకరణోక్తవిధానేన - తచ్చాస్త్రాభిర్న
వగ్రహశాన్తిప్రకరణే దర్శితం - ప్రణీతామోక్షపర్యంతమితి - ప్రణీ
తాపాత్రస్థోదకవిసర్జనపర్యంతం కర్మ స్వశాఖోక్తవిధినా కృత్వేత్య
ర్థః - దేవానామపి సర్వేషామిత్యాదిభ్యః హవిష్మంతస్తథా భువీత్యంతైః
పద్మదానమంత్రైః ॥

ఇతి మహాకల్పహానితిలపద్మదానమ్.

—* అథ స్ఖలద్వాక్యజిహ్వత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ వేదం వా ధర్మశాస్త్రం వా విక్రీణీయాద్ది
యో నరః । అధీతం తస్య వా యాతి జిహ్వా యా స్ఖలితం భవేత్ ॥ అపరిస్ఫు
టాక్షరా వా జిహ్వాయాం వ్రణవానపి । కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రౌ కుర్వీత చాన్ద్రాయణ
మథాపి వా ॥ సూక్తం తామగ్నివర్ణాఖ్యం జపేచ్చైవాయుతత్రయమ్ ॥
దద్యాద్ధిరణ్యం విప్రేభ్యో భోజనం వా స్వశక్తితః ॥ వేదం వా ధర్మశాస్త్ర
మితి ॥ భృతకాధ్యాపక ఇత్యర్థః ॥ కృచ్ఛ్రాదీని వ్యాధిగురులఘుభావేన స
మస్తాని వ్యస్తాని వా యోజ్యాని ॥

—* అథ గద్గదత్వహరసరస్వతీదానమ్. *—

తచ్చ వాయుపురాణే ॥ వాగ్విరోధం గురోః కృత్వా భవేద్గద్గదవాఙ్న
రః । తస్య శక్త్యా ప్రతీకారం దానేన ఋషిభాషితమ్ ॥ పలేనాథ తదర్ధే
న తదర్ధార్ధేన వా పునః । సారస్వతీం తు ప్రతిమాం కుర్యాద్భుజచతుష్ట
యామ్ ॥ వరదం చాక్షమాలాం చ బిభ్రతీం దక్షిణే కరే । పుస్తకం చాభ

యంవా మేదధానాంవాంసవాహనాం ॥ అతఃశుభ్రేణరాద్వేణకూటస్య వర్ణేనచాసనమ్ । పీఠంవిధాయతస్యోపరిసౌవర్ణంపద్మంన్యసేదిత్యర్థః ॥ పద్మస్యోపరిసంస్థాప్యదేవీంవాగీశ్వరీంతరామ్ । ముక్తాదామసమాయుక్తాంశుక్లవస్త్రేణసంయుతామ్ ॥ వాగీశ్వర్యాదిమంత్రేణపూజయేత్సుగంధమాల్యైః । శ్వేతైఃపుష్పైశ్శ్వేతగంధైస్సత్కృత్యవిధిపూర్వకమ్ । వాగీశ్వర్యాదిమంత్రేణేతి ॥ యద్వాగ్వదంత్యవిచేతనానీతిరుగ్ద్వయం ॥ బ్రాహ్మణస్సర్వశాస్త్రజ్ఞస్తేనహోమంసమాచరేత్ - పాయసంజుహుయాదష్టశతంశాలిమధ్యంతథా । జుహుయాత్సమిధశ్చాపితథాజ్యంచతిలంహవిషి ॥ కృతాధివాసనామేనామాచార్యాయనివేదయేత్ । సంపూజ్యబ్రాహ్మణంసమ్యగ్వస్త్రాలంకారభూషణైః ॥ మంత్రేణానేనవిధివత్ప్రాఙ్ముఖాయహ్యుదఙ్ముఖః । యానక్తిబ్రహ్మణోదేవీయాసావాగీశ్వరీపరా ॥ బ్రహ్మవిష్ణుశివైశ్చాన్యైఃపూజితాసర్వనందితా ॥ తుష్టాభవతుదానేన దత్తేనానేనవాక్పరా । వాగ్వైరార్థంగురోఃకృత్వాయన్మేదగ్ధభాషణమ్ ॥ తత్సర్వంశమయక్షిప్రంబ్రాహ్మీత్వంలోకపావని । అనుజ్ఞాప్యబ్రాహ్మణాంతంస్వయంభుంజీతబంధుభిః ॥ అష్టశతమితి ॥ అష్టాధికంశతం - కృతాధివాసనామిత్యనేనరాత్రౌజాగరణంలభ్యతఇతి ॥ అతఃపూర్వోక్తరాత్రావధివాస్యజాగరణంవిధాయ ప్రాతఃపూజయిత్వా హోమానంతరంబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ యానక్తిత్యాద్యభ్య - లోకపావనిత్యంతోదానమంత్రః ॥

ఇతి గద్గదస్వహరసరస్వతీదానమ్.

—* అథైడమూకత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ విద్యాపుస్తకహారీచపీడమూకస్తుజాయతే । ఇతిహాసశతందద్యాద్బ్రాహ్మణాయసదక్షిణం ॥ గుర్వనుజ్ఞాంప్రతిరేః వేదద్వై

తావిద్యాహారీ - ఉక్తప్రభృతిదోషప్రతిబద్ధశ్రోత్రవాగింద్రియశ్చేదే డమూకః ॥ ఇతిహాసశతంమహాభారతమ్ ॥ పుస్తకదానమంత్రస్తు - మూకత్వహారేపఠితః ॥

—* అథస్ఖలద్వాక్యహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ శుకశారికయోర్ఘాతాత్స్వరస్ఖలితవాగ్భవేత్ । సచ్ఛాస్త్రపుస్తకందద్యాత్సవిప్రాయసదక్షిణమ్ ॥ ప్రత్యేకంశుకశారికయోర్హననసనిమిత్తమ్ ॥ సచ్ఛాస్త్రాణివేదావిరుద్ధానిమీమాంసాదీని - అత్రాపి పుస్తకదానేమూకత్వహరోక్తోమంత్రోగ్రాహ్యః॥

—* అథసాధారణ్యేనముఖరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

అనుక్తేషుతురోగేష్విత్యాదినాద్రష్టవ్యం ॥ అథజిహ్వారోగప్రతిమాదానందంతరోగప్రతిమాదానంచ । తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ లంబాకారాస్థితౌజిహ్వాదంతరోగాద్విబాహుకావితి ॥ తత్పూజాదిపరిభాషాయాంనిరూపితం॥

ఇతి ముఖరోగహరాణి.

—* అథ నాసికారోగేషు శీర్ణనాసికాపాదహస్తయుక్తఘుర్ఘురస్వరత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ లవణస్యాపహర్తాతుశీర్ణఘ్రాణాంఘ్రిపాణికః । ఘుర్ఘురస్వరవాంశ్చైవజాయతేతస్యనిష్కృతిః ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచంసమ్యగ్జపేదష్టోత్తరాయుతమ్ ॥ జుహుయాచ్చరుసర్పిర్భ్యాంరక్తవాసాంసికాంచనమ్ ॥ దద్యాద్దేవద్విజగవాంకుర్యాత్పూజాంస్వశక్తితః ॥ హోమసంఖ్యాజపదశాంశం॥ చరుణాచపృథక్సంఖ్యాసర్పిషాచపృథక్సంఖ్యా ॥ వాసాంసీతిబహువచనాత్ ॥ త్రిభ్యోన్యూనానిదద్యాత్ ॥ కాంచనంశక్త్యనుసారేణదద్యాత్ దేవద్విజగవాంపూజాదే

వస్త్రయుగ్మాద్యైస్స్వర్ణతిలకాదిభిః పూజా ॥ ఆదిత్యస్య సదా పూజాం తిలకం స్వామినస్తథా। మహాగణపతేశ్చైవ కుర్వన్ సిద్ధిమవాప్నుయాత్, ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తిస్మరణాత్ ॥ స్వామిస్కందః ॥ ద్విజపూజాప్రస్కంద నమస్సుపర్ణాదిభిః ॥

—* అథ వక్రనాసత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ కుక్కుటేనిహతేచైవ వక్రనాసః ప్రజాయతే । తేన నిష్కత్రయదాతవ్యో బ్రాహ్మణాయ హిరణ్మయః॥

ఇతి వక్రనాసత్వహరమ్.

—* అథనాసికారోగహరమూర్తిదానమ్. *—

తల్లక్షణంచ "అనుక్తహేతురోగేషు" త్యాదినా శూలరోగహరోక్తమత్రాప్యవగంతవ్యం ॥ పూజావిధానంతు " ఆతంకోక్తేనశాతాతపో " ఇత్యాదినాదర్శితం॥

ఇతి నాసికారోగహరమూర్తిదానమ్.

—* అథ నేత్రరోగహరాణి. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ పరదృష్టివిఘాతేనభిషక్త్యాచరణేన చ। కామాత్పరస్త్రియందృష్ట్వా నేత్రరోగీభవేన్నరః ॥ చాంద్రాయణంపరాకంచ పంచాశద్విప్రభోజనమ్ । కుర్యాద్వయస్సుపర్ణేతిచరుణాసర్పిషాతథా ॥ అష్టోత్తరసహస్రంతుజుహుయాద్రోగశాంతయే । వచోదా అసిమంత్రంచజపేదాజ్యంసకాంచనం ॥ దద్యాద్విప్రాయవిధివన్నేత్రరోగఃప్రశామ్యతి । భిషక్త్యాచరో భిషక్త్యాచరణం ॥ విప్రభోజనమితి ॥ ఏతచ్చభోజనంసుఖభోజనం - మృష్టాన్నంబ్రాహ్మణేదద్యాన్నేత్రరోగాపనుత్తయే, ఇతి బ్రహ్మాండపురాణస్మరణాత్॥ వయస్సుపర్ణా

ఇత్యనయా ఋచా చరుఘృతాభ్యాం పృథక్పృథగష్టోత్తరసహస్రం జుహుయాత్॥ ఇయం చ చరుర్నేత్రశూలహరప్రకరణే దర్శితా॥ వర్చోదా అసీతి మంత్రోపి తత్రైవ॥ జపసంఖ్యా తు వ్యాధ్యనుసారేణ సహస్రాద్యయుతాంతా కల్ప్యా॥ స కాంచనాజ్యే సమిత్సు ఋతద్బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్॥ అజ్యావేక్షణమంత్రస్తు కటిశూలహరే దర్శితః॥

ఇతి నేత్రరోగహరాణి.

—* అథ నేత్రపూయహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ దంపతిభ్యాం ప్రసృతం తన్మైథునం యో నిరీక్షతే। స నేత్రపూయయుక్తః స్యాదక్షిభ్యామితి మంత్రతః॥ జపహోమౌ చ కుర్వీత శక్త్యా బ్రాహ్మణభోజనమ్। సహస్రకలశస్నానం హరేః కుర్యాద్ద్విజోత్తమః॥ నేత్రపూయయుక్త ఇతి॥ సాక్షాత్పూయం వా అతిప్రసృతదూషికయా పూయమిత్యభిధీయతే॥ అక్షిభ్యామితీయమృఙ్మంత్రః॥ జపహోమయోస్సంఖ్యా వ్యాధిగురులఘుభావేన అష్టోత్తరశతాద్యయుతాంతా కల్ప్యా॥ జపహోమౌ చేతి॥ పునరగ్నిశ్చక్షురాదిత్యస్య జపహోమౌ సముచ్చీయేతే॥ అయం చ మంత్రో యన్మ ఆత్మన ఇతి మిందామంత్రప్రస్తావే కూశ్మాండహోమే దర్శితః॥ జపహోమయోస్సంఖ్యా తు పూర్వోక్తైవ - విష్ణోస్సహస్రకలశస్నానం మహాసౌరేణ కుర్యాత్॥ మహాసౌరం నామ సూర్యదైవత్యరుచస్సూక్తాని॥ ఏతేషామాషాఢిపరిభాషాయాం దర్శితమ్॥ ఇదం చ స్నానం మండలస్య మూర్తేర్వా కుర్యాత్॥ స్నానీయద్రవ్యం చ దుగ్ధాజ్యమధ్విక్షురసపుణ్యతీర్థోదకాని॥ యథాశక్త్యుపపన్నాని॥

—* అథ ప్రకారాంతరేణ నేత్రపూయహరమ్. *—

శాతాతపః॥ ఘృతచోరస్తు పురుషః జాయతే నేత్రరోగవాన్।

ఉపోష్యసంప్రదద్యాద్వై ఘృతధేనుం విధానతః ॥ ఘృతధేనువిధానంచ యక్ష్మరోగహరప్రకరణే ద్రష్టవ్యం॥

—* అథాంధత్వహరమ్. *—

అంధత్వంనామప్రతిబద్ధదృష్టిత్వం, నోత్పాటితనేత్రత్వం॥ శాతాతపః ॥ పిత్రృహా చేతనాహీనో మాతృహాంధః ప్రజాయతే । నరకాంతే ప్రకుర్వీత ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి ॥ చేతనాహీనో నిశ్చేష్టో నిర్బుద్ధిశ్చేతి ॥ అస్యాపి వక్ష్యమాణప్రాయశ్చిత్తమేవ రోగనివృత్తిహేతుః ॥ నరకాంతేంధః ప్రజాయత ఇత్యన్వయః ॥ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ ప్రాజాపత్యాని కుర్వీత త్రింశచ్ఛాస్త్రవిధానతః । వ్రతాంతే కారయేన్నావం సువర్ణపలసంఖ్యయా ॥ స్తంభం రౌప్యమయంచైవ తామ్రపాత్రంచ పూర్వవత్ । స్తంభోపి పలేనైవ ॥ పలైశ్చతుర్భిర్ద్వాభ్యాం వా తామ్రపాత్రం భవేన్నవం, ఇతి పరిభాషోక్తప్రకారేణేత్యర్థః॥ ఏతచ్చ పాత్రం వక్ష్యమాణవాసుదేవమూర్తిస్థాపనార్థం ॥ హేమనిష్కేణ కర్తవ్యో దేవశ్శ్రీవత్సలాంఛనః ॥ పట్టసూత్రేణ సంవేష్ట్య పూజయేత్తం విధానతః । నౌకా ద్విజాయ దాతవ్యా సర్వోపస్కరసంయుతా ॥ నౌకేత్యుపలక్షణమ్ ॥ విష్ణుప్రతిమా చ దాతవ్యా ॥ సోపస్కరేతి ॥ ఉపస్కరో నౌకాదండః - సోపి సౌవర్ణ ఏవ - తం వాసుదేవం విధానతః పూజయేదిత్యర్థః ॥ పూజావిధానంతు పరిభాషాయాం ఋగ్విధానస్య పురుషసూక్తస్య విధానమస్మాభిః ప్రదర్శితం ॥ అత్రాయం క్రమః - తామ్రపాత్రే వాసుదేవమూర్తిం సంస్థాప్య - తస్య పురస్తాన్నావం స్తంభం చాపి నిక్షిప్య వాసుదేవం పూర్వోక్తప్రకారేణ సమభ్యర్చ్య - నౌకాదిసహితాం వాసుదేవప్రతిమాం బ్రాహ్మణాయ దద్యాదితి ॥ దానమంత్రమాహ ॥ వాసుదేవ జగద్వంద్య సర్వభూతాశయస్థిత । పాతకార్ణవమగ్నం మాం తారయార్తతారక ॥ ఇత్యుదీర్య ప్రణమ్యాథ బ్రాహ్మణం తు విసర్జయేత్ ॥ ఇత్యు

దీర్ఘమన్త్రముచ్చార్య - ప్రతిమాదికందత్వా వ్యాహృతిమన్త్ర విసర్జనమేదిత్య ర్థః ॥ అన్యేభ్యోయథాశక్తి దక్షిణాం దద్యాత్ ॥ ఇత్యంధత్వహారం॥

—* అథనీలలోచనత్వహారమ్. *—

శాతాతపః ॥ శాకహారీతుపురుషోజాయతేనీలలోచనః । బ్రాహ్మ ణాయప్రదాతవ్యంమహానీలమణిద్వయమ్ ॥

—* అథ కపిలాక్షత్వహారమ్. *—

రీతిహృత్కపిలాక్షస్స్యాదుపోష్యదినద్వయమ్ । రీతేఃపలశతం దద్యాదలంకృత్యద్విజాతయే ॥ రీతిర్నామతామ్రపక్త్రతిజోధాతువిశేషః॥ పిత్తళకమిత్యుచ్యతే॥

ఇతి కపిలాక్షత్వహారమ్.

—* అథమందదృష్టిత్వహారమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉచ్ఛిష్టస్సమ్యగాదిత్యంపశ్యేదుద్యంతమం బరే । మధ్యంగతమథాస్తంవాయాంతముచ్ఛిష్టఏవసః ॥ సతుతాత్కర్మథ వాచంద్రంసభవేన్మందదృష్టియుక్ । అత్రనిష్కృతిః, కూర్మపురాణే॥ ఘృతేనచరుణాన్నేత్రరశ్మిహీనోహుతాశనే । జుహుయాదయుతంసమ్య గితిశాస్త్రస్యనిశ్చయః ॥ దద్యాదన్నంచవై రక్తవాసాంసివ్యాధిశాంతయే । నోగాధికేచరుఘృతాభ్యాంప్రత్యేకమయుతంజుహుయాత్ ॥ హోమమం త్రస్తూద్వయన్నద్యురుచః ॥ స్వశక్త్యాబ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥ వాసాంసీతి బహువచనాత్త్రిభ్యోవస్త్రాణిదేయానీ॥

ఇతిమందదృష్టిత్వహారమ్.

—* అథతిమిరహారమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ దేవద్విజగృహేతీర్థేకపుష్కరిణ్యాం నేచసం

స్థితమ్ । ప్రదీపం భంజయిత్వా తు తిమిరవ్యాధిమాన్భవేత్ ॥ రూపప్రకాశకైర్మంత్రైరభిమంత్ర్య జలం తతః । గాత్రాణి ప్రోక్షయేత్తస్మాన్ముక్తో భవతి కిల్బిషాత్ ॥ సహస్రకలశస్నానమీశ్వరస్యాపి కారయేత్ ॥ దేవద్విజగృహ ఇత్యాది - దేవగృహే ద్విజగృహే పుణ్యస్థానే పురాణశ్రవణస్థానే చతుష్పథాదౌ చ - రూపప్రకాశకైర్మంత్రైః గుణసదనేః - రూపశబ్దేన రూపవచనే ప్రకృష్టప్రకాశవదాదిత్యలక్షణే ॥ అతస్సూర్యప్రకాశకైర్మంత్రైర్జలమభిమంత్ర్య - గాత్రాణ్యంగాని నేత్రప్రధానాని ప్రోక్షయేద్యావద్రోగనివృత్తిః ॥ పరిభాషాయాం ప్రదర్శితః । అన్యచ్చ - మహాసారపరిభాషాయాముక్తం ॥ తథా - పునర్గ్నిశ్చక్షురదాదితి - భూయాండహిరణ్మేమి వాంమిత్రయోర్దర్శితః ॥ సర్వే మే దేహీతి । వయస్సుపర్ణేతి చ మంత్రౌ నయనశూలహరౌ ప్రదర్శితౌ ॥ ఏతే మంత్రాః వికల్పేన గ్రాహ్యాః ॥ ఏకార్థాస్తు వికల్పేరన్నితి న్యాయాత్ ॥

ఇతి తిమిరహరణమ్.

—* అథాక్షి వేదనాహర గరుడదానమ్ *—

పద్మపురాణే ॥ పరేశామక్షిరోగ ధేనుజాయతే హ్యక్షివేదనా । వఝ్యామి తత్ప్రతీకారం బ్రహ్మణా సమితం పురా ॥ పలేన కారయేద్దేవ్మా గరుడం విష్ణువాహనమ్ । రాజతౌ చరథావస్యౌ రత్నపక్షౌ సువిస్తృతౌ ॥ కర్తవ్యం చాక్షియుగళం మాణిక్యాభ్యాం ప్రకల్పితమ్ । పాదయోస్స్వర్ణకట్కారత్నాభ్యాం పరికల్పయేత్ ॥ రత్నాభ్యామితి ॥ రత్నయుక్తం కటకద్వయం కుర్యాదిత్యర్థః ॥ గ్రైవేయకం స్వర్ణయుతం గ్రీవాయామపి విన్యసేత్ । నాసికాయాం తు వైడూర్యం మౌక్తికైః పరికల్పయేత్ ॥ మౌక్తికైర్యుక్తం వైడూర్యమిత్యర్థః । వస్త్రైర్నానావిధైర్బద్ధ్వాలంకృత్య తు భాస్వతిమ్ ॥ స్థాపయేత్పురతో విష్ణోః ప్రత్యర్థంచ ఖగాధిపం । వేద

వేదాంగకుశలం వేదవిద్యావిశారదమ్॥ గంధపుష్పాక్షతైర్వస్త్రైర్వృ
ణీత బ్రాహ్మణోత్తమమ్ । పూజయేత్తం సువిభూష్యాథ గంధపుష్పాక్ష
తాదిభిః॥ హోమశ్చాత్ర కర్తవ్యో మంత్రైస్తద్వాచకైశ్శుభైః । య
ద్వా గరుడ గాయత్ర్యా సమిదాజ్యతిలాదిభిః ॥ అగ్నిప్రతిష్ఠా కార్యాతు
స్వగృహ్యోక్తవిధానతః । విష్ణోఃపురత ఇతి ॥ విష్ణ్వాలయే విష్ణోఃపురస్స్థా
పయిత్వైతత్కర్మకర్తవ్యమిత్యర్థః ॥ అథవా సాలగ్రామస్య పురతః
కార్యః - మంత్రైస్తద్వాచకైరితి ॥ తద్వాచకైర్గరుడప్రకాశకైర్మం
త్రైరితి ॥ బహువచనం స్వస్వశాఖాగతమంత్రోపలక్షణార్థం ॥ తత్రై
కో మంత్రో మనోజవా యజమాన ఇతి । అస్య మనో భార్గవ ఋషిః - సు
పర్ణో దేవతా - అనుష్టుప్ఛందః - విహితార్థే వినియోగః - మనోజ
వా ఇత్యాది గరుడగాయత్ర్యా వ్యాస ఋషిః బ్రహ్మా వా ॥ గాయత్రీ ఛం
దః ॥ గరుడో దేవతా - విహితార్థే వినియోగః ॥ పక్షిరాజాయేత్యా
ది ॥ సమిదాజ్యతిలాదిభిరితి ॥ ఆదిశబ్దేన చరుయవవ్రీహయో గృహ్యంతే ॥
హోమసంఖ్యా చ ప్రతిద్రవ్యమష్టోత్తరశతం- ఏవం పూజయిత్వా కిం కుర్యా
దిత్యత ఆహ ॥ పుణ్యాహంవాచనం కార్యం బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ త
స్మై హుతవతే దద్యాత్ప్రీత్యర్థమాదృతః ॥ భక్త్యా సంపూజ్య విధి
వత్కేయూరకటకాదిభిః । ఏతచ్చ పుణ్యాహవాచనం దానానంతరం కా
ర్యం- దానమంత్రమాహ ॥ దేవదేవ జగన్నాథ లక్ష్మీప్రియపరాయణ ॥
వాహనస్య ప్రదానేన హర కర్మవిపాకజం । అక్షిరోగం జగన్నాథ నా
రాయణ జగన్మయ ॥ పుష్పం వా పటలం వాపి వాతరక్తమథాపి వా । ర
క్తం వా పృథురక్తాఖ్యం తథార్బుదమథాపి వా ॥ తతో విసృజ్య విప్రేంద్రం
శిష్టైరిష్టైశ్చ బంధుభిః । స్నాత్వా విప్రాన్ భోజయిత్వా సుఖీ భవతి
మానవః ॥ దానానంతరం స్నాత్వా పుణ్యాహవాచనం విధాయాజ్యావే
క్షణం కృత్వా విప్రాన్భోజయిత్వా బంధుభిస్సార్ధం భుంజీతేత్యర్థః॥

ఆజ్యావేక్షణంతు బ్రహ్మాండపురాణేభిహితం - అక్ష్ణోరుద్భవరోగాణా మాజ్యం కనకసంయుతమ్ । దద్యాద్విప్రాయవిధివత్తద్రోగస్యాపనుత్తయే ॥ ఆజ్యావేక్షణమంత్రస్తుపూర్వముక్తః ॥

ఇతి అక్షివేదనాహరగరుడదానమ్.

—॥ అథ నక్తాంధ్యహరగోపాలదానమ్. ॥—

బ్రాహ్మే ॥ నక్తాంధ్యంజాయతేయస్య రోగవాంనయనద్వయే । కరోతిశూలప్రక్షేపం తస్యవక్ష్యామినిష్కృతిమ్ ॥ విష్ణోర్గోపవేషస్య యథాశక్త్యాచభక్తితః । సువర్ణేనప్రతికృతింవేణువాదనతత్పరామ్ ॥ బర్హాపీడాకసంయుక్తాం ద్విభుజాంభవనోత్తరామ్ ॥ కారయిత్వాశుభాకారాంప్రక్షాళ్యశుచివారిణా ॥ వస్త్రేణవేష్టయిత్వాచ గంధైర్మాల్యైస్సమర్చయేత్ । తండులోపరిసంస్థాప్య దేవంశక్త్యనుసారతః॥ ఆచార్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞో వేదవేదాంగపారగః। పూజాంచమంత్రశాస్త్రేణకుర్యాద్దేవస్యభక్తితః ॥ భక్త్యనుసారతస్సమర్చయేదిత్యర్థః - పూజాంచమూలమంత్రేణేతిపాఠే ॥ పూజామంత్రోద్ధారశ్లోకశ్చమంత్రశాస్త్రే ॥ కృష్ణాయగోవిందాయగోపీజనవల్లభాయ మధ్యగాః॥ గోపీజనవకారాస్వాభాయస్వాహాన్త రాధిపః ॥ ఉద్ధృతమంత్రః ॥ శ్రీకృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీజనవల్లభాయస్వాహా ॥ అస్యనారదఋషిః- గోపీజనవల్లభోదేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థేవినియోగః - హోమంచతత్రకుర్వీత సమిదాజ్యతిలైరపి ॥ ఇదంవిష్ణుః ప్రతద్విష్ణుర్విష్ణోర్నుకమితిక్రమాత్ ॥ మంత్రైర్గృహ్యోక్తమార్గేణ చాగ్నింస్సంస్థాపనంభవేత్ । జుహుయాన్మూలమంత్రేణమంత్రశాస్త్రవిధానతః ॥ ప్రణీతామోక్షపర్యంతం కృత్వాదేవం ప్రపూజయేత్ । దేవస్యనద్యానైవేద్యంహవిస్సర్వంసమాహితః । ఇదంవిష్ణుర్విష్ణోరుమంత్రైః క్రమేణస

మిత్యాది హోమమంత్రా భవంతీత్యర్థః॥ సమిద్ధోమానంతరం పూర్వోక్తేన మూలమంత్రేణ విధిసంపాదితం స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణైవ చరుం హుత్వా పశ్చాదాజ్యహోమాదికం కార్యం॥ హోమసంఖ్యా ప్రతిద్రవ్యమష్టోత్తరశతం - ఇదం విష్ణురిత్యస్య ఋషిస్త్వాదిన వగ్రహప్రకరణే దర్శితమ్ ॥ ప్రతద్విష్ణుస్స్తవత ఇత్యేతయోస్తు - దీర్ఘతమా ఋషిః - విష్ణుర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః - క్రమేణాజ్యతిలహోమయోర్వినియోగః ॥ ఏవం హోమం విధాయ ప్రణీతామోక్షపర్యంతం కృత్వా పునరపి గోపాలం సంపూజయేత్ ॥ అస్యాం పూజాయాం హోమార్థం సంపాదితం హవిర్నైవేద్యం ॥ అన్యచ్చ సంపాదితం సర్వమపి పక్వాన్నాది - ఏనం నైవేద్యం దద్యాత్ - పశ్చాత్సఘృతం తత్ శేషమభితః పరితో దద్యాత్ - అష్టాసు దిక్షు బలిం హరేదిత్యర్థః ॥ పూర్వోక్తకర్మానంతరం కర్తవ్యమాహ ॥ తతశ్శుక్లాంబరధరశ్శుక్లగంధానులేపనః । దద్యాద్యోగీ పూర్వముఖః ప్రతిమాం తాం సదక్షిణామ్ । మంత్రేణానేన విధివన్నమస్కృత్వాథ భక్తితః ॥ దానమంత్రః - గోవింద గోపీజనవల్లభేశ కంసాసురఘ్న త్రిదశేంద్రవంద్య । గోవర్ధనాద్రిప్రవరైకహస్త సంరక్షితాశేషసతామధీశ ॥ గోచక్షుషశ్చాతినిరోధనేన జాతాక్షిమాంద్యం మమ నాశయాశు । ద్వితీయదానం హి సుదృష్టిమేతన్నక్తాంధ్యమేతత్సముపాకరోతు ॥ ఏవం కృత్వా ప్రతీకారం గోపవేషస్య దానతః ॥ అచిరాదేవ చక్షుశ్రీర్జాయతే నాత్ర సంశయః ॥

ఇతి నక్తాంధ్యహరగోపాలదానమ్.

—* అథ కామిలాహరమ్. *—

వృద్ధగౌతమః ॥ కామిలాభక్తహారస్య తస్య వక్ష్యామి సంస్కృతిమ్ । కృత్వా చ పక్షిరాజానం విష్ణోర్వాహనముత్తమమ్ ॥ సువర్ణేన యథాశక్త్యా పక్షయోర్మౌక్తికద్వయమ్ । నాసికాయాం తథా వజ్రముత్తరీ

య చ రాజితమ్ ॥ ఏవంకృత్వా గరుత్మన్తం ఘృతద్రోణోపరి న్యసేత్ ॥
ద్రోణలక్షణం పూర్వముక్తం ॥ వస్త్రేణ తం సమావేష్ట్య శ్వేతమాల్యై
స్సమర్చయేత్ । సర్వశాస్త్రార్థతత్వజ్ఞో బ్రాహ్మణో ధర్మపాలకః ॥ బ్రా
హ్మణస్స్వస్తి లోభక్రాన్త్యా యజమానేన సత్కృతః । ఉపచారైష్షోడశభిర్ద్విజ
మభ్యర్చయేత్తథా ॥ ద్విజం పక్షిణం గరుత్మన్తమితి యావత్ ॥ వృతో బ్రా
హ్మణః ॥ శ్వేతవస్త్రాదిభిర్ద్విజమభ్యర్చయేదిత్యర్థః ॥ ఆగ్నేయ్యాం దిశి
హోమం స్వకర్తవ్యస్థండిలే శుభే ॥ సమిదాజ్యతిలైస్తత్ర పాలాశ్యస్సమి
ధస్స్మృతాః । మన్త్రో గరుడగాయత్రీ సమిదాజ్యాహుతీర్భవేత్ ॥ తిల
హోమో వ్యాహృతిభిస్తత్ర స్విష్టకృతం భవేత్ । ఆగ్నేయ్యాం దిశీత్యాది- గ
రుడపూజాస్థానాదాగ్నేయ్యాం దిశి- హోమసంఖ్యా తు పరిదృష్టమష్టోత్త
రశతం ॥ గరుడగాయత్రీత్వషీ వేదనాహరగరుడదానేవశితా । స్విష్ట
కృతం భవేత్ ॥ స్విష్టకృద్ధోమః కర్తవ్యః ॥ స్వస్వగృహ్యోక్తేన ॥ స్థాపయే
ద్వారుణం కుంభం సితవస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ నిక్షిపేత్పంచరత్నాని మృత్తికా
శ్చాపి రోచనమ్ । అశ్వస్థానాదిత్యాది పంచమృత్తికాః । పంచత్వక్పల్లవా
నిన్యస్య పూరయేత్తీర్థవారిణా ॥ అత్ర పాఠక్రమేణ వ్యవస్థితః - అతో హో
మాత్పూర్వం గరుడపూజాసమయ ఏవ - తదనన్తరం వా ఈశాన్యాం దిశి క
లశం స్థాపయేత్ ॥ రోచనం గోరోచనా ॥ ఆమ్రాశ్వత్థవటప్లక్షోదుంబరా
ణాం- పల్లవాన్యపి తేషామేవ - అస్మిన్కలశే వారుణైర్మన్త్రైర్వరుణాయ
నమ ఇతి నామమన్త్రేణ వరుణమావాహయేత్ ॥ ఏవం గరుడపూజాకలశ
స్థాపనహోమానన్తరం కర్తవ్యమాహ - తేనాభిషేకం కుర్వీత హస్తపా
హిష్ట్వా పరిక్రమాత్ ॥ హిరణ్యవర్ణా ఇతి చ పవమానేన చైవహి । పవ
మానేన స్వాదిష్టయేతి - పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకేన చ - అభిషే
కానన్తరం స్నాత్వా శుచిర్హాగి - శ్రీకృష్ణ పరమానన్ద జగతః పరిపాలక ॥
పూర్వజన్మని యత్పాపం భక్తచౌర్యం మయాకృతం । తేన ప్రాప్తం పంచత్వై

రూప్యంయన్మయాత్యంతదుస్సహం ॥ కామిలోత్థమిదందేవతవవాహన దానతః । వినాశయాశుమేకృష్ణజగతాంపాలకోహ్యసి ॥ ఏవంగరుడదా నంతుకృత్వామర్త్యస్సుఖీభవేత్। ఆచార్యంభోజయిత్వాతుప్రణిపత్యవి సర్జయేత్ ॥ ఇతి కామిలాహరమ్.

—* అథ కేకరేక్షణత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ తరక్షౌనిహతేచైవజాయతేకేకరేక్షణః ॥ దద్యాద్ర త్నమయీంధేనుంశతపాతకనాశినీమ్ ॥ తరక్షుర్మృగాదనః । రత్నధేను విధిస్తుక్షయరోగహరేఘృతధేనుప్రసంగదర్శితః ॥

—* పింగాక్షత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ మార్జారేనిహతేచైవజాయతేపింగళేక్షణః । తేన వైడూర్యరత్నానిదాతవ్యానిస్వశక్తితః॥రత్నానీతిబహువచనంన్యూనత్వ ప్రతిఘాతార్థం - స్వశక్తితఇతి ॥ త్రిష్వేవరత్నేషుమూల్యగతాల్పత్వ బహుత్వద్యోతనార్థం - త్రిభ్యోప్యధికసంఖ్యాద్యోతనార్థంచ॥

—* అథ నేత్రరోగహరతర్పణమ్. *—

తత్రాయంవైదికమాంత్రికసంప్రదాయః ॥ తద్యథా ॥ ఉద్యన్న ద్యేత్యృచేనపచ్ఛోర్థశోరుక్శసా ర్యధ్యర్థమర్చశస్తైనర్చేనేతి - అస్యకలశస్యతర్పణప్రయోగస్యవ్యాధ్యనుసారేణాష్టావింశతిరష్టోత్తర శతమిత్యాద్యావృత్తిఃకల్పనీయా ॥ అత్రతర్పణైరక్తాక్షతాః రక్తపుష్పా ణివాగ్రాహ్యాణి - జపశ్చతర్పణప్రకారేణనకేవలంనేత్రరోగహరః- అపి తుకూర్రాదిహరోపి॥

—* అథసాధారణ్యేననేత్రరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ త్ర్యక్షోక్షిరోగస్తూణీముచాపభృ ద్వరదాభయః । పూజావిధానంతుపూర్వముక్తం॥

—* అథ కర్ణరోగహరాణి. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మాతాపిత్రోర్గురూణాంచ దేవబ్రాహ్మణయో స్తథా। శృణోతినిందాం విద్వాన్యః కర్ణాభ్యాంతస్యశోణితమ్॥ పూయంచప్రస్రవత్యస్యశాంతిః కృఛ్రచతుష్టయమ్। హిరణ్యారత్నవస్త్రాణాం దానాద్బ్రాహ్మణభోజనాత్ ॥ జపాద్ధోమాచ్చభవతి సౌరమంత్రేణ శక్తితః। శక్తిత ఇతి సర్వత్రసంబధ్యతే - అతఃకృచ్ఛ్రేష్వపిశక్త్యనుసారేణ ప్రాజాపత్యపరాకచాంద్రాయణాదీని గ్రాహ్యాణి॥ హిరణ్యాదిదానాన్యపిశక్త్యనుసారేణకుర్వీత - జపహోమావ్యమంత్రాణామష్టోత్తరశతాదిః కార్యః - సౌరమంత్రశ్చాతోదేవ్యన్నుదేత్యృచః॥

—* అథ క్రిమికర్ణరోగహరమ్. *—

కర్మవిపాకసముచ్చయె ॥ సర్వాచారవిహీనశ్చ ప్రేతశ్రాద్ధాశనాదనః। సభవేత్క్రిమికర్ణస్తు తత్పాపస్యాపనుత్తయె ॥ దద్యాన్నీలవృషాన్పంచ యథోక్తవిధినానరః। వృషదానేశభోనడ్వాన్ సశుక్లాంబరకాంచనః॥ వృషదానమంత్రస్తునవగ్రహయజ్ఞప్రకరణెదర్శితః॥

—* అథ బధిరత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ స్వసృఘాతీతుబధిరోనరకాంతేప్రజాయతే। తేన కార్యంవిశుద్ధ్యర్థం యణిచాంద్రాయణత్రయమ్ ॥ వ్రతాంతేపుస్తకందద్యాత్సువర్ణపలసంయుతమ్। బ్రాహ్మణాయచతుర్వేదవిదేవస్త్రేణసంయుతమ్॥ ఇమంమంత్రంసముచ్చార్యపుస్తకందద్యాదిత్యర్థః॥ దానమంత్రమాహ॥ సరస్వతిజగన్మాతశ్శబ్దబ్రహ్మాధిదేవతే। దుష్కర్మకారిణంపాపంరక్షమాంపరమేశ్వరి ఇతి॥

—* అథ కుబ్జత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ శయ్యాందద్యాత్సవిప్రాయసోపధానీయతూలికామ్। శయ్యాదానమంత్రస్తుపూర్వముక్తః॥

—* అథ కర్ణరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ కర్ణరోగస్య వైనధ్యుటస్య కపాలోజస్థితః।
పూజావిధిస్తు పరిభాషాయాం దర్శితః॥

ఇతి కర్ణరోగహరాణి.

—* అథ కంఠరోగహరాణి. *—

శాతాతపః॥ అశ్వే వినిహతే చైవ వక్రకంఠః ప్రజాయతే ॥ ప్రాజాపత్యాని చత్వారి సప్తధాన్యాని చోత్సృజేత్ ॥ శతం పలాని దద్యాచ్చ చందనం సద్విజాతయే । సప్తధాన్యాని - వ్రీహియవశాలిగోధూమాఢకాదీని॥ యథావిభవం దద్యాత్॥

—* అథ దీర్ఘగళత్వహరమ్. *—

కంఠరోగేషు ॥ బ్రహ్మాండపురాణే ॥ అభక్ష్యభక్షణాద్దోషాత్తు కంఠరోగః ప్రజాయతే । కృచ్ఛ్రత్రయం ప్రకుర్వీత దద్యాద్ధేమం సదక్షిణమ్ । దద్యాద్వై కంఠరోగాణాం కంబళం కమలోద్భవ । కంబళదానమంత్రస్తు। ఊర్ణాచ్ఛాదన లోకానాం శీతవాతభయాపహ ॥ సర్వదుఃఖహరం యస్మాద్దత శ్శాంతిం ప్రయచ్ఛ మే॥ ... ...

ఇతి దీర్ఘగళత్వహరమ్.

—* అథ వికృతస్వరత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ ఉష్ట్రే వినిహతే చైవ జాయతే వికృతస్వరః। సతత్పాపవిశుద్ధ్యర్థం కృచ్ఛ్రమేకం చరేన్నరః ॥ కర్పూరస్య పలం దద్యాత్ప్రాణిభిః కీర్తితః । కర్పూరదానమంత్రస్తు ॥ కర్పూరం మధురం విప్ర గృహాణ మంత్రపూజిత । పుష్పగంధస్థితా సామే కమలా ప్రియతాం మమ ॥

ఇతి వికృతస్వరత్వహరమ్.

—* అథ కంఠరోగహరప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ కంఠరోగః కరాళాస్యోద్విభుజః పాశదంత భృత్ । కపాలమాలీ దుర్దర్శః సోష్ఠీషోహారభూషణః ॥ పూజావిధిః పరిభాషాయాందర్శితః ॥

ఇతి కంఠరోగహరాణి.

—* అథ పాణిరోగహరేషుపీతపాణిత్వహరమ్ *—

శాతాతపః ॥ పారావతేచనిహతే పీతపాణిః ప్రజాయతే । పారావతంచసౌవర్ణం ప్రదద్యాన్నిష్కమాత్రకమ్ ॥

—* అథ హ్రస్వపాణిత్వహరమ్ *—

శాతాతపః ॥ కంవమూలస్యహరణాద్ధ్రస్వపాణిః ప్రజాయతే । దేవతాయతనంకుర్యాదుద్యానంతస్యశాంతయే ॥ చాంద్రాయణంచకుర్వీతబ్రహ్మకూర్చవిధానతః ॥

—* అథస్విన్నపాణిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ క్షౌరాపహారీపురుషస్స్విన్నపాణిః ప్రజాయతే । సదద్యాచ్చైవవిప్రాయకాశ్మీరంరుచిరంతథా॥ కాశ్మీరంకుంకుమంకేసరః॥ తద్దానమంత్రస్తు - కర్పూరదాన మంత్రఏవ - తత్రకర్పూరం రుచిరం ఇత్యత్రకాశ్మీరంరుచిరమిత్యూహ్యః ॥

—* అథ భుజస్తంభశమనమ్ *—

శాతాతపః ॥ అయోనౌచైవగమనాద్భుజస్తంభఃప్రజాయతే । సహస్రకలశస్నానంశంభోఃపూజాయథావిధి ॥ చాంద్రాయణస్యచరణాత్తత్పక్ష్యాచ్ఛనిష్కృతిః । పూజాప్రకారశ్చరుద్రవిధానేదర్శితః ॥ తత్రస్నానేచరుద్రానువాకమంత్రాః ॥

—* అథ కునఖిత్వహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ కునఖీ నరకస్యాన్తే జాయతే విప్రహేమహృత్ । స సువర్ణపలం దత్వా కృత్వా చాన్ద్రాయణత్రయమ్ ॥ విప్రహేమహృత్ కునఖీ జాయత ఇత్యన్వయః ॥

—* అథ పాణిరోగహర ప్రతిమాదానమ్ *—

తల్లక్షణం చానుక్తమపి చరోగిష్విత్యాదినా పరిభాషాయాం దర్శితం॥

—* అథ హృదయరోగహరాణి *—

శాతాతపః॥ ఉదక్యావీక్షితం భుక్త్వా జాయతే క్రిమిళోదరః । గోమూత్రయావకాహారస్సప్తరాత్రేణ శుద్ధ్యతి ॥

—* అథ హృత్క్రిమిత్వహరమ్ *—

శాతాతపః ॥ అభక్ష్యభక్షణేనైవ జాయన్తే క్రిమయో హృది । యథావత్తద్విశుద్ధ్యర్థముపోష్యం భీష్మపఞ్చకమ్ ॥ యథావత్ - బ్రహ్మచర్యదక్షిణాదానాదిగుణయుక్తమిత్యర్థః ॥ కార్తికశుక్లైకాదశ్యాదీని పంచదినాని భీష్మపంచకమిత్యుచ్యతే ॥

—* అథ క్రిమికుక్షిత్వహరమ్ *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ గజేవిజిహతే చాసౌ క్రిమికుక్షిః ప్రజాయతే ॥ తథా ॥ మృతే భర్తరి యా నారీ నీలవస్త్రం ప్రధారయేత్ । సా మృతా నరకం యాతి క్రిమికుక్షిస్తతః పరమ్ ॥ నరకోపభోగానన్తరం మానుషం శరీరమాసాద్యేత్యర్థః ॥ స నీలవృషభాఖ్యం చ దద్యాచ్చాన్ద్రాయణాన్వితమ్ । కుర్యాత్ త్రింశద్ద్విజాయాథ దద్యాచ్ఛక్త్యా తథౌషధం ॥ ఔషధం- క్రిమికుక్షిత్వహరత్వేన వైద్యశాస్త్రోక్తమ్ ॥

—* అథ కృశోదరత్వహరమ్ *—

శాతాతపః ॥ భుక్త్వా చాస్పృశ్యసంస్పృష్టం జాయతే చ కృశోదరః॥ త్రిరాత్రం వైష్ణవం కుర్యాత్పాతకాద్విప్రముచ్యతే ॥ వైష్ణవం విష్ణూద్దేశేన

క్రియమాణంవ్రతముపవాసాత్మకంకుర్యాదిత్యర్థః ॥

—* అథోదరగుల్మహరమ్ *—

ఇక్షోర్వికారహర్తాతుభవేదుదరగుల్మవాన్ । గుడధేనుఃప్రదాతవ్యా తేనతద్దోషశాంతయె ॥ గుడధేనువిధిస్తుపురాణముక్తః ॥

—* అథ వాతగుల్మహరమ్ *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గురుప్రత్యర్థితాం యాతో గుల్మవాన్జాయతేనరః । గుల్మవాన్వాత గుల్మవానిత్యర్థః ॥ ఆచరేత్తన్నివృత్త్యర్థం మాసమేకంపయోవ్రతమ్ । ముంచామిత్వేతిసూక్తేన ప్రత్యృచంచరుసర్పిషా ॥ జుహుయాదయుతంసమ్యగ్వాతఆవాతుభేషజమ్ । ఏతత్సూక్తంజపేద్దద్యాదన్నదానంచశక్తితః ॥ ముంచామిత్వేతిపంచర్చస్యసూక్తస్యప్రాజాపత్యోయక్ష్మనాశనఋషిః-యక్ష్మఘ్నీదేవతా-త్రిష్టుప్ఛందః-అంత్యానుష్టుప్ - హోమేవినియోగః- ముంచామిత్వేత్యాది ॥

—* అథ గుల్మహరవినాయకదానమ్ *—

పద్మపురాణే ॥ గుల్మీస్యాదంత్యజాగామీ' ఇతి ॥ అత్రశాంతిప్రకారమాహబోధాయనః ॥ సౌవర్ణంరాజతంతామ్రంకారయేత్కాంస్యతోపివా ॥ యద్వార్కమూలకాష్ఠేనవిఘ్నేశంభక్తితోనరః ॥ పుష్కరం కల్పయెద్దేవమిత్యాది ॥ రాజతప్రతిమాదౌద్రష్టవ్యం - ఆఖుంచకల్పయేత్తస్యయథాదేవోవినిర్మితః । యథాయేనసువర్ణాదినా దేవోగణేశోవినిర్మితస్తేనైవాఖుమపి కల్పయేదిత్యర్థః ॥ నాగయజ్ఞోపవీతంచకల్పయేత్తస్యగుల్మవాన్ । చందనాగరువస్త్రాద్యైః పూజితంతంవినాయకమ్ ॥ సహిరణ్యంబ్రాహ్మణాయస్వశక్త్యాపూజితాయచ । కృతహోమాయశాంతాయసర్వశాస్త్రార్థదర్శినే ॥ మంత్రేణానేనవిధివద్దక్షిణాభిముఖాయచ । దద్యాదితిశేషః - వినాయకంపూజయిత్వాతైరేవ-హోమమప్యాజ్యేనాష్టోత్తరశతంసహస్రంవావ్యాధ్యనుసారేణ విధాయ

తం వినాయకం స్వశక్త్యనుసారేణ హిరణ్యోపేతం బ్రాహ్మణాయ దద్యాదిత్యర్థః ॥ దానమన్త్రః - వినాయక గణేశాన సర్వదేవనమస్కృత । పార్వతీనందన మమ గుల్మం నాశు వినాశయ ॥ కృతేనానేన దానేన నీరోగో జాయతే నరః । వినాయకపూజాయాం హోమే చ మన్త్రాః తస్య గాయత్రీ చ వినాయకశాంతౌ దర్శితాః - తథాన్యేపి వినాయకప్రకాశకాః మన్త్రాః స్వస్వశాఖోక్తా గ్రాహ్యాః ॥

ఇతి గుల్మహరవినాయకదానమ్.

—— * అథ యకృత్ప్లీహజలోదరహరమ్ * ——

శాతాతపః ॥ గర్భపాతనజా రోగాః యకృత్ప్లీహజలోదరాః । తేషాం ప్రశమనార్థాయ ప్రాయశ్చిత్తమిదం స్మృతమ్ ॥ ఏతేషు దద్యాత్ప్రాయజలధేనుర్విధానతః । సువర్ణరూప్యతామ్రాణాం పలత్రయసమన్వితం ॥ ప్రాయశ్చిత్తమిదం స్మృతమితి - ఇదం కర్మవిపాకసామాన్యప్రాప్తం షడ్వార్షికమిత్యర్థః ॥ ఏతచ్చ షడ్వార్షికం సాశీతకృఛ్రమిత్యనేన పరిభాషాయాం దర్శితం ॥ జలధేనువిధానం తు క్షయరోగహరే దర్శితం ॥ పలత్రయసమన్వితమితి ॥ సువర్ణస్యైకపలం - రజతస్యైకం ॥ తథా తామ్రస్యాపి పలత్రయం ॥ తేనయుక్తం ॥

—— * అథ ప్లీహోదరహరమ్ * ——

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ భృతకాధ్యాపకో యస్తు కన్యాదూషణతత్పరః । ప్లీహవాన్ స భవేద్విప్రో జపేచ్ఛ్రీసూక్తవర్గహా ॥ అయుతత్రయసంఖ్యాతం ప్లీహోదరవిముక్తయె । ప్రత్యృచం చ భవేద్ధోమశ్చరుణా సర్పిషా పృథక్ 'ఇతి ॥ హోమవస్తువ్యాధిశక్త్యాద్యనుసారేణాయుతత్రయమర్ధం వా దశాంశం వా భవతి ॥

—॥ అథోదరవ్యాధిహరమ్ ॥—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ యోఽబ్రహ్మావిష్ణురుద్రాణాం భేదముత్తమభావతః । స ఉదరవ్యాధియుక్తో భవతి మానవః ॥ కుర్యాత్కృచ్ఛ్రంచాతికృచ్ఛ్రంచాన్ద్రాయణమథాపరమ్ । సహస్రకలశస్నానమీశ్వరస్య తు కారయేత్ ॥ జపేదయుతసంఖ్యాకముద్యన్నద్యేత్యృచంతథా । అతేశతరథ స్సూక్తోద్ధృతేనచరుణాప్యక్ ॥ అష్టోత్తరసహస్రంహి జుహుయాద్ఘృతతఃపరమ్ । మధునాజ్యేనసంయుక్తంహిరణ్యంశ్రోత్రియేదిశేత్ ॥ సహస్రకలశస్నానంశతరుద్రైః ॥ మధునాజ్యేనసంయుక్తంహిరణ్యమితి - త్రీణ్యపి పృథక్పృథగ్దద్యాత్ ॥ అథవాహిరణ్యంప్రధానం - మధుసర్పిషీఅంగం - అథయదాపృథగ్దీయంతేతదా దానమంత్రాఅపిపృథగేవ ॥ తత్రాజ్యదానమంత్రోహిరణ్యదానమంత్రశ్చపూర్వముక్తః ॥ మధుదానమంత్రస్తుప్రాగభిహితః - యదాతుహిరణ్యప్రాధాన్యేనమధుసర్పిషీదీయేతే - తదా కేవలమేవహిరణ్యదానమంత్రముచ్చార్యమధ్వాజ్యోపేతం హిరణ్యంతుభ్యమహంసంప్రదదఇతిప్రయోగః ॥

—॥ అథ జలోదరహరమ్. ॥—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ రాజ్ఞావాతన్నియుక్తేననియుక్తోధర్మనిశ్చయే । పురోహితఃప్రాడ్వివాకస్సవావాఽన్యథాచరేత్ ॥ జలోదరత్వంప్రాప్నోతితస్యవక్ష్యామినిష్కృతిం । పయసావర్తయేన్మాసత్రితయంసత్తముత్తమమ్ ॥ సహస్రకలశస్నానంమహాదేవస్యచైవహి । భోజయేచ్ఛతంవిప్రాన్ముచ్యతేకిల్బిషాత్తతః ॥

ఇతిజలోదరహరమ్.

—॥ అథ ప్రకారాంతరేణ జలోదరహరమ్. ॥—

కర్మవిపాక సంగ్రహే । తన్నిదానం పద్మపురాణే ॥ ఉదరవ్యా

ధియుక్తస్తుభవేద్దుర్వ్యంగనాగమే । ఉదరవ్యాధిర్జలోదర ఇత్యర్థః ॥ అత్ర నిష్కృతిమాహ - బోధాయనః ॥ కుర్యాత్తు మకరం సమ్యగ్రాజతం తామ్రమేవ వా । పలత్రయేణ ద్వాభ్యాం వాయథాశక్త్యైకేన శుభాకృతిమ్ ॥ పుచ్ఛరత్నానిశేయాని కటిం రౌప్యేణ కారయేత్ । నేత్రేస్వర్ణమయే కుర్యాజ్జిహ్వాం రీత్యా ప్రకల్పయేత్ ॥ పాదయోః ప్రక్షిపేత్తత్రిఘృతపాత్రే ప్రరోద్వయోః । యదా తామ్రేణ నిర్మితో మకరస్తదాయం విశేషః ॥ కటిం రౌప్యేణ కారయేదితి ॥ శిష్టపక్షద్వయేనాపి సమానం ॥ రీతిః పిత్తళాఖ్యాః - పాదయోః ప్రక్షిపేదితి - అగ్రిమపాదద్వయస్యపురతో ఘృతపాత్రద్వయం ప్రక్షిపేదిత్యర్థః ॥ కృష్ణవస్త్రేణ సంవేష్ట్య చందనాగరు చర్చితం - తామ్రేతుజలపాత్రేతం స్థాపయేన్మకరం శుభమ్ । బ్రాహ్మణం వృత్త సంపన్నం వృద్ధం దాంత మలోలుపమ్ ॥ వస్త్రైః కటకకేయూరైః పూజయేదంగుళీయకైః । హోమో వరుణదైవత్యై మకరంతం నివేదయేత్ ॥ వరుణదైవత్యైరితి బహువచనం స్వస్వశాఖోక్త వరుణమంత్రగ్రహణార్థం ॥ అత్ర వరుణప్రకాశకామంత్రాః త్వన్నో అగ్నే సత్వన్నో అగ్నే తత్వాయామీత్యాదయో మంత్రాః - నవగ్రహ ప్రకరణే దర్శితాః ॥ హోమసంఖ్యాష్టోత్తరశతం - హోమద్రవ్యమాజ్యం ॥ హోమశ్చ వరుణపూజాం చ విధాయ - స్వగృహ్యోక్తవిధానాదగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య కార్యః ॥ తతః కిం కుర్యాదిత్యత ఆహ ॥ తతస్స్వోదరికే విప్రే మకరంతం నివేదయేత్ - మకరాదరికే విప్రే - విప్రాయ దద్యాదిత్యర్థః ॥ పానమంత్రః ॥ జలాధిదేవదేవేశ పశ్చిమాశాపతే విభో ॥ ఉదరవ్యాధి నాశం మే కురు దానేన తోషితః ॥

—✻ అథ గుల్మప్రతిమాదానమ్. ✻—

కర్మవిపాకసారే ॥ గుల్మకుబ్జితసర్వాంగో దండధారీభయం

రః । దధానః కింకిణీమాలాం బద్ధకేశో ద్విలోచనః ॥ పూజాదికర్తవ్యతా పరిభాషాయాముక్తా ॥

—* అథ యకృత్ప్లీహహరప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ ప్లీహా యకృదుదర్యా తా సునీలాంబరధారిణీ । కృశాంగా పరిదృశ్యేతుష్ట్యై ఖడ్గదండభయంకరా ॥ దధానః కించిదుదకం గుదరోగ ఉచ్యతే । అత్ర విశేషణే వచనలింగవ్యత్యయశ్ఛాందసః ॥ పూజావిధానం పరిభాషోక్తప్రకారేణ కార్యం ॥

—* అథ మహోదరత్వహరమ్. *—

కర్మవిపాకసారే ॥ మహోదరామయః క్రూరః కూర్మో మహిషపృష్ఠగః । ఖడ్గచర్మధరశ్శాంత స్తథా పీతాంబరావృతః ॥ పూజాదికర్తవ్యతా పరిభాషాయాం దర్శితా ॥

—* అథ మందాగ్నిహరాణి. *—

కర్మవిపాకసారే: మందోదరాగ్నిర్భవతి సతి ద్రవ్యేన హైయజేత్ । సతి ద్రవ్యే కదన్నద ఇత్యపి పాఠః ॥ ప్రాజాపత్యత్రయం కుర్యాద్భోజయేచ్చ శతం ద్విజాన్ ॥ న హైయజేదితి ॥ నిత్యనైమిత్తికాది సాయంప్రాతర్హోమ వైశ్వదేవ ప్రాయశ్చిత్త హోమాదీన్యనాపది యో న కుర్యాదిత్యర్థః ॥

—* అథ ప్రకారాంతరేణ మందాగ్నిహరమ్. *—

వృద్ధహారీతః ॥ గోమాంసఖాదకో మందజఠరాగ్నిర్భవేన్నరః । ప్రాజాపత్యం చరేత్కృచ్ఛ్రమతికృచ్ఛ్రం తథైవ చ ॥ అగ్నిమంత్రం జపేన్నిత్యం శ్రీసూక్తం చ విచక్షణః । అగ్నిరస్మీతి మంత్రో వా రోగహరే ప్రదర్శితః ॥ శ్రీసూక్తస్యాపాఠి నాసికావ్రణహరేభిహితం - అనయోశ్చ జపో యావద్రోగశాంతిస్తావత్ప్రతిదినమష్టావింశత్యాదికో భవేత్ ॥

—* అథ కర్మవిపాకోక్త మంథాగ్నిహరమ్. *—

సకారణం గరందత్వా ప్రమాపయతి యః పుమాన్ । స మంథాగ్నిర్భవేద్దేవ మృతకల్పశ్చ జాయతే ॥ ఆ తే రుద్రేతి సూక్తేన చరుం చ జుహుయాద్ఘృతమ్ । అష్టోత్తరాయుతం సమ్యక్తత్పాపస్యాపనుత్తయే ॥ తామగ్నివర్ణామితి చ జపేత్సూక్తం సహస్రకం । బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్పశ్చాత్త్రింశత్సుఖీభవేత్ ॥ ఆ తే రుద్రేత్యాది ॥ ఆ తే పితర్మరుతామిత్యేతత్సూక్తమృగ్విధానోక్తాసాధ్యసర్వరోగహరే ప్రదర్శితం - తామగ్నివర్ణామిత్యేతత్సూక్తం స్త్రీస్తనస్ఫోటహరే ప్రదర్శితమ్॥

—* అథ బోధాయనోక్త మందాగ్నిహరమౌషధానమ్. *—

ఆగ్నేమాన్ద్యం భవేత్తస్య యస్త్రేతాగ్నివినాశకః । వక్ష్యామి తత్ప్రతీకారం యథోక్తం బ్రహ్మణా పురా ॥ పలార్ధేన తదర్ధేన తదర్ధార్ధేన వా పునః । రాజతం కారయేత్త్వేవ మగ్నేర్వాహనముత్తమం ॥ అగ్నేర్వాహనం మేషః - సౌవర్ణాశ్శృఙ్గురాః కార్యాః శ్వేతవస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ శ్వేతమాల్యైశ్శ్వేతగంధైర్ధూపం దద్యాత్సధూత్కటమ్ । తండులోపరి సంస్థాప్య వాహనం పూజయేత్సుధీః ॥ తండులానాం పరీమాణం ద్రోణద్వయముదాహృతమ్ । ఏవం పూజయిత్వా పూజాదేశాదాగ్నేయ్యాం దిశి హోమః కార్య ఇత్యాహ ॥ ఆగ్నేయ్యాం దిశి హోమశ్చ సమిదాజ్యతిలైరపి । ఆచార్యేణ విశిష్టేన సర్వశాస్త్రార్థవేదినా ॥ బహ్వృచేన తు కర్తవ్యస్తత్ర మంత్రానిమాంచ్ఛృణు ॥ అగ్నినార్ధేతి మంత్రేణ సమిద్ధో యః ప్రశస్యతే ॥ అగ్నే నయేత్యాజ్యహోమో హ్యగ్నినాగ్నిస్త్రిభిస్తథా । మంత్రాధ్యాయోక్తమార్గేణ చాగ్నేస్సంస్థాపనం భవేత్ ॥ ప్రణీతామోక్షపర్యంతే కృతే స్నానం విధీయతే । ఆపోహిష్ఠేత్యాదిరుచా హిరణ్యేత్యృచేన చ । పవమానానువాకేన మార్జయేద్రోగిణం తథా । శంనో వాతానువాకేన శాంతించాపి ప్రకల్పయేత్ ॥ త

...స్య హుతవతే రోగిణః ప్రత్యగ్రాయ హవ్యదక్షాశినే । సదక్షిణం పూజితాయ దద్యాద్వాహనముత్తమమ్ ॥ తత్సర్వం నాశయత్యగ్నిర్వాహనస్సర్వపూజితః । తస్యాగ్నేర్వాహనం పూజ్యం దేవైరింద్రాదిభిర్మహర్షిభిః ॥ అగ్నిమాంద్యం పూర్వకర్మవిపాకాదుత్థితం నృణామ్ । తత్సర్వం నాశయతి క్షిప్రం జఠరాగ్నిం ప్రవర్ధయేత్ ॥ ఏవం విప్రాయ యో దద్యాదగ్నేర్వాహనముత్తమం । బలవానగ్నిమాన్ లోకే జీవేద్వర్షశతం పునః ॥ తతస్స్వబంధుభిర్విప్రస్నాత్వా భుంజీత మానవః ॥ అగ్నినాగ్నిరితిమంత్రో ముఖ్యరోగహరదానే - అగ్నేనయేత్యస్యాగస్త్యఋషిః - అగ్నిర్దేవతా - త్రిష్టుప్ఛందః ఆజ్యహోమే వినియోగః - అగ్నేనయేత్యాది ॥ మంత్రాధ్యాయోక్తమార్గేణేతి - మంత్రాధ్యాయోక్త్యాహ్యం - ప్రణీతాపాత్రస్థోదక విసర్జనమ్ ॥ ఏతదంతే కర్మణి కృతే సతి స్నానవిధీయతే ॥ వక్ష్యమాణమంత్రైరభిషేకః కార్య ఇత్యర్థః - అథాభిషేకవిధానం అగ్నివాహనపూజాప్రదేశాదీశానదిగ్భాగే కలశస్థాప్య తత్ర వరుణం నవగ్రహయజ్ఞప్రకరణోక్తమంత్రైర్నామమంత్రేణావాహ్య పూజయిత్వా తతః పూర్వోక్తప్రకారేణ హుత్వా తం రోగిణం వరుణకలశస్థోదకేనాభిషించేత్ ॥ అభిషేకమంత్రానాహ ॥ ఆపోహిష్ఠేత్యాదిః పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకస్సర్వం శేష ॥ తత్రాపోహిష్ఠామయోభువ ఇత్యృచో హిరణ్యవర్ణా ఇతి ఋచశ్చ పరిభాషాయాం గ్రహప్రతిమాదానవిధావుక్తాః ॥ పవమానస్సువర్జన ఇత్యనువాకో గంగాహోమ ప్రకరణే దర్శితః - శన్నోవాతానువాకేన ॥ అనేన స్వస్వశాఖోక్తా శాంతిరుపలక్ష్యతే ॥ తత్ర శన్నోవాత ఇత్యాది తైత్తరీయఘోషశాంతిః । తథా ఆశ్వలాయన ఘోషశాంతిరపి పరిభాషాయాం దర్శితా ॥

ఇతి బోధాయనోక్త మందాగ్నిహర మేషదానమ్.

—* అథాజీర్ణహరమ్. *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అష్టోత్తరసహస్రంతు జుహుయాచ్చ జపేత్తథా । ఉపవాసత్రయం ప్రాజాపత్యంచాపి సమాచరేత్ ॥ ఉపవాసత్రయప్రాజాపత్యయోశ్శరీరదార్ఢ్యానుసారేణ వ్యవస్థా విజ్ఞేయా ॥ చతుర్ణాం సర్పిషా చ జుహుయాత్ ॥ అయం చ హోమో జపానంతరం - జపోపి సహస్రద్వయం ॥ అగ్నిరస్మీత్యస్యాష్టాదివారత్రోగహర ప్రాయశ్చిత్తే ప్రదర్శితం ॥ ప్రకారాంతరం - ఋగ్విధానే ॥ యస్య భుక్తం నజీర్యేత నశక్తో ద్వా కథంచన । ధ్యాత్వా చాతురమస్యాస్య హ్యగ్నిరస్మీతృచం జపేత్ ॥ ధ్యాత్వా చాతురమస్యాస్య స్మరతః అతురం గవేదిత్యర్థః ॥

—* అథాన్యప్రకారేణాజీర్ణహరమ్ *—

శాతాతపః ॥ పరాన్నవిఘ్నకరణాదజీర్ణంతు విజాయతే । లక్షహోమం చ కుర్వీత ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి ॥ లక్షహోమప్రాయశ్చిత్తం యద్వాసమర్థశ్చేల్లక్షహోమమపి కృత్వా యథావిధి ప్రాయశ్చిత్తం - కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదీని వ్యాధ్యనుసారేణ న్యస్తాని సమస్తాని వా కుర్వీత ॥ లక్షహోమప్రకారశ్చ నవగ్రహమఖప్రకరణోక్తగ్రహపూజాకుండమంటపాదికంచ విధాయ వ్యాహృతిభిర్గాయత్ర్యా వా తిలవ్రీహియవైర్లక్షసంఖ్యాహోమం కుర్వీత ॥ తతో వసోర్ధారాం నిపాతయేత్ - ఏతచ్చ సర్వం పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యం ॥

—* అథమందాగ్నిప్రతిమాదానమ్ *—

తల్లక్షణంతు, అనుక్తమతురోగేష్విత్యాదినా శూలరోగహరప్రకరణోక్తమేవాత్రాప్యనుసంధేయం - పూజావిధానం త్వాతంకో దేవతాత్ర తేత్యాదినా దర్శితం ॥

ఇత్యగ్నిమాంద్యహరాణి.

—* అథ ప్రజ్ఞాహీనత్వహరాణి. *—

అగ్నిమాంద్యస్యాంతశ్శరీరగతత్వేన తత్ప్రతీకారకమాణసంహారం అంతరత్వేనబుద్ధిస్థత్వాదస్య ప్రకరణస్యసంగతిః ॥ పరాశరః ॥ పరాపలాపాన్మర్త్యోఽల్పసంవిద్ధీనోఽభవేదయమ్ । అతికృఛ్రంతదాకుర్యాచ్చాంద్రాయణసమన్వితమ్ ॥

ఇతి ప్రజ్ఞాహీనత్వహరాణి.

—* అథ ప్రజ్ఞాజాడ్యత్వహరఘంటాదానమ్ *—

బ్రహ్మవైవర్తే ॥ గురోర్బాహ్యననుజ్ఞాతో యో వేదాధ్యయనంచరేత్। చర్యాదిత్యర్థః ధాతూనామనేకార్థత్వాత్ ॥ సజడః ప్రజ్ఞయాహీనస్సంసారీజాయతేనరః । వక్ష్యామితత్ప్రతీకారంశుద్ధకాంస్యమయీంశ్రుభామ్॥ శోభనాంకారయేద్ఘంటాంతు భైరవవిభూషితామ్ । పఞ్చైశ్వతర్యాద్వింశత్యాత్రింశత్యావాతదనన్తరః॥ సుస్వనాంతామతిశ్లక్ష్ణాంపంచగవ్యేనధావయేత్। శ్వేతవస్త్రేణసంవీతాం తండులోపరివిన్యసేత్॥ తండులానాంపరీమాణం ద్రోణత్రితయమిష్యతే। తదర్ధమథవాగ్రాహ్యం పరిమాణంస్వశక్తితః ॥ ఆచార్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞో వేదవేదాంగతత్పరః ॥ ఆజ్ఞాయపరయాభక్త్యాపూజయేత్తంవిధానతః ॥ ఏతేనాచార్యేణఘంటాదిపూజాకర్తవ్యేత్యాహ। తేనైవకారయేత్పూజాంపఠితశ్శాస్త్రచోదితైః ॥ ఉపచారైష్షోడశభిర్మన్త్రేణానేనభక్తితః । ఆవాహయేత్తువాగీశాంఘంటాయాంపరమేశ్వరీమ్ ॥ ఆవాహనమంత్రః ॥ ఏహ్యేహిదేవిసర్వేశిఘంటాయాంసన్నిధింకురు ॥ సర్వసత్త్వోపకారిత్వంభాసుముద్రేపరాత్పరే ॥ ఏవమావాహ్యతాంఘంటాం బ్రాహ్మణంచ పిపూజయేత్। తాంఘంటామితి। అత్రఘంటాయామావాహితా సరస్వతీఇష్యతే ॥ అస్యాస్సుపూజా - యద్వాగిత్యృచా । అనుచర్యేవచస్యాదవా

ముహూర్తే ప్రదర్శితః । బ్రహ్మప్రకాశమంత్రస్తు ప్రజ్ఞాజ్ఞానమితి నవగ్రహప్రకరణే దర్శితః ॥ పూజానంతరం - స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ ప్రతిష్ఠాప్యాహుతాశనమ్ । హోమం కుర్యాత్ప్రయత్నేన సమిదాజ్యాన్నతైరపి ॥ నైవేద్యం పాయసం దద్యాద్దేవ్యై చ బ్రహ్మణే తథా । సరస్వతి ప్రేదమితిమంత్రేణ తు సమంతతః ॥ అత్ర పూజాయాం హోమకర్మణి చ అయం వా మంత్రో యద్వాగితిశ్యృచో వా వికల్పేన గ్రాహ్యాః ॥ సరస్వతి ప్రేదమవేతిమంత్రప్రశ్నసమామ్నాతా అగ్నిఋషిః - సరస్వతీ దేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః - పూజావిధౌ వినియోగః - సరస్వతి ప్రేదమవేత్యాది ॥ తస్మై హుతవతే దద్యాద్ఘంటాం తాం పూజితాం యతః । మంత్రేణానేన విధివద్రోగీ పూర్వముఖః శుచిః ॥ దానమంత్రః ॥ గురోరవజ్ఞయా యచ్చ స్వాధ్యాయాధ్యయనం కృతమ్ । సరస్వతి జగన్మాతర్జాడ్యాపహారిణి ॥ సాక్షాద్బ్రహ్మకళా చ త్వం బ్రహ్మరుద్రాదిభిః స్తుతా । తన్మమాధ్యయనోత్థం చ జాడ్యం హర వరాననే ॥ ఘంటాదానేన తుష్టా త్వం బ్రహ్మణా నిర్మితం పురా । ఏవం దానం తు దత్వా వై తమాచార్యం క్షమాప్య చ ॥ అన్యేభ్యః శక్తితో దద్యాద్విప్రేభ్యో భోజనమ్ । తతస్స్వబంధుభిస్సార్ధం స్నాత్వా భుంజీత మానవః ॥ ఏవం యః కురుతే దానం ప్రజ్ఞాహీనో జడోఽపి వా । ప్రజ్ఞా
జడోఽయం తు జాయతే వాక్పతిర్యథా ॥

ఇతి ప్రజ్ఞాజాడ్యత్వహరఘంటాదానమ్.

—॥ అథ చేతనాహీనత్వహరమ్ ॥—

శాతాతపః ॥ పితృహా చేతనాహీనో మాతృహాంధః ప్రజాయతే । నరకాంతే పునస్త్వత్ర ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి ॥ నరకాంతే మానుషశరీరమాసాద్య తత్ర చేతనాహీనో జాయత ఇత్యర్థః ॥ ప్రాయశ్చిత్తస్వరూపం సవిశేషం నేత్రరోగహరప్రకరణే అంధత్వహారే దర్శితం ॥

—* అథప్రజ్ఞాహీనత్వహరప్రతిమాదానమ్ *—

తల్లక్షణం శూలరోగహరప్రకరణే జ్ఞేయం ॥ పూజాదికర్తవ్యతా పరిభాషాయాందర్శితా ॥

—* అథ మూత్రకృచ్ఛ్రహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ గురుజాయాభిగమనాన్మూత్రకృచ్ఛ్రః ప్రజాయతే । తేనాపి నిష్కృతిః కార్యా శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా ॥ శాస్త్రదృష్టవర్త్మనేత్యనేన ద్వివిధా నిష్కృతిరుచ్యతే । తత్రైకా ప్రాజాపత్యాదికృచ్ఛ్రరూపా॥ సా చ నరకోపభోగేన కర్మణః క్షీణత్వాద్గురుతల్పప్రాయశ్చిత్తస్యార్ధం తదర్ధం వా శక్త్యాద్యనుసారేణ కల్ప్యం ॥ అపరాం నిష్కృతిమాహ ॥ స్థాపయేత్కుమ్భమేకం తు పశ్చిమాయాం శుభం దిశి ॥ నీలవస్త్రసమాచ్ఛన్నం నీలమాల్యాభిభూషితమ్ । తస్యోపరిన్యసేద్దేవం లోహపాత్రే ప్రచేతసమ్ ॥ సువర్ణనిష్కషట్కేన నిర్మితం యాదసాంపతిమ్ । యజేత్పురుషసూక్తేన వరుణం విశ్వరూపిణమ్ ॥ వరుణమూర్తిస్తు ॥ పాశవరదకరా మకరవాహనా భవతి ॥ సామవిద్బ్రాహ్మణస్తత్ర సామవేదం సమాపయేత్ । సువర్ణపుత్రికాం కృత్వా నిష్కవింశతిసంఖ్యయా ॥ దద్యాద్విప్రాయ సంపూజ్య నిష్పాపస్స్యామితి బ్రువన్ । యాదసామధిపో దేవో విశ్వేషామపి పావనః ॥ సంసారాబ్ధికర్ణధారో వరుణః పావనోఽస్తు మే । ఇమం మంత్రం సముచ్చార్య ఆచార్యాయ యథావిధి ॥ దద్యాద్దానమలంకృత్య మూత్రకృచ్ఛ్రప్రశాంతయే ॥ అత్రాయం ప్రయోగః ॥ స్వానుకూలే శుభేదినే స్థండిలముపలిప్యాలంకృత్య తత్ర పశ్చిమదిగ్భాగే కలశం సంస్థాప్య । తదుపరి పాయసపాత్రం నిక్షిప్య తత్రోక్తవరుణప్రతిమాం నిధాయ తథా వింశతినిష్కనిర్మితాం సౌవర్ణీం మూత్రకృచ్ఛ్రపుత్రికామపి నిక్షిప్య తత్ర వరుణం పురుషసూక్తేన షోడశోపచారైః పూజయేత్ ॥ రోగప్రతిమాం మూత్రకృచ్ఛ్రాధిదేవతాయై నమ ఇతి నామమంత్రేణార్చయేత్ ॥ అథసా

మపి దాబ్రాహ్మణేన పూజితాయాః ప్రతిమాయాస్సన్నిధావేవ వేదపారాయణం కారయేత్ ॥ తదభావే బహ్వృచేన వా యథాసంభవం సామాధ్యాయినా వా వేదపారాయణం నిష్పాదయేత్ ॥

రోగనివృత్తిరూపదృష్టప్రయోజనస్యైవమపి నివృత్తేర్వేదపారాయణవిధిః పరిభాషాయాం దర్శితః - యావత్పారాయణసమాప్తిశ్చ ప్రతిదినం పూర్వోక్తరీత్యా వరుణం రోగప్రతిమాం చ పూజయేత్ ॥ సమాప్తే చ పారాయణే తాం రోగప్రతిమాం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ - తత్రాయం ప్రయోగః - అముకగోత్రాయాముకశర్మణే - అముకరోగశాన్త్యర్థమముకరోగప్రతికృతిం తుభ్యమహమిత్యుచ్చార్య - అహం నిష్పాపస్స్యామితి బ్రువన్ ప్రతిగృహీత్రే రోగప్రతిమాం దద్యామితి ॥ తతో యాదసామధిప ఇత్యముం శ్లోకముచ్చార్య వరుణప్రతిమాం తస్మై వాన్యస్మై వా దద్యాదితి ॥ యజేత్పురుషసూక్తేనేతి - పురుషసూక్తేన పూజాప్రకారః వేదపారాయణవిధిశ్చ పరిభాషాయాం ప్రపంచితః ॥

— అథ ప్రకారాన్తరేణ మూత్రకృచ్ఛ్రహారమ్. —

శాతాతపః ॥ పశుయోనౌ చ గమనాన్మూత్రకృచ్ఛ్రః ప్రజాయతే । తిలపాత్రత్రయం చైవ స దద్యాదాత్మశుద్ధయే ॥ తిలపాత్రదానమాహ విష్ణుః ॥ తామ్రపాత్రే తిలాన్కృత్వా పలషోడశకల్పితే ॥ సహిరణ్యం స్వశక్త్యా వా విప్రాయ ప్రతిపాదయేత్ ॥ నాశయేత్త్రివిధం పాపం వాఙ్మనః కాయసంభవమ్ । ప్రకారాన్తరేణ తిలపాత్రదానం ॥ కూర్మపురాణే ॥ తిలపూర్ణం తామ్రపాత్రం సహిరణ్యం ద్విజాతయే । ప్రాతర్దత్వా తు విధివద్దుస్స్వప్నం ప్రతిహంతి సః ॥ తిలపాత్రం తథా ప్రోక్తం కనిష్ఠోత్తమమధ్యమమ్ । తామ్రం దశపలం యత్ర జఘన్యం పరికీర్తితమ్ ॥ ద్విగుణం మధ్యమం ప్రోక్తం త్రిగుణం చోత్తమం స్మృతమ్ । స్వర్ణమేకం జఘన్యే తు ద్విగుణం మధ్యమే క్షిపేత్ ॥ త్రిగుణం చోత్తమే తద్వత్సువర్ణం పరికీర్తి

తమ్ । సువర్ణం దక్షిణాం దద్యాత్సర్వపాపక్షయో భవేత్ ॥

—✱ అథ మాతృకృచ్ఛ్రహరాంతర్భేదః ✱—

కర్మవిపాకసారే ॥ మత్సరీ గురుదారాయశ్చ విధవామభివాంఛతి ॥ స భవేన్మాత్రకృచ్ఛ్రీ తు గురుతల్పార్ధమాచరేత్ ॥ గురుతల్పప్రాయశ్చిత్తస్యార్ధం ॥ షడ్వార్షికం ప్రాయశ్చిత్తమాచరేదిత్యర్థః ॥

—✱ అథమాత్రకృచ్ఛ్రహర తిలపద్మదానమ్ ✱—

వాయుపురాణే ॥ సురాపో మాత్రకృచ్ఛ్రీస్యాదితి ॥ అత్రనిష్కృతిమాహ ॥ బోధాయనః ॥ సౌవర్ణం కారయేత్పద్మం పలేనార్ధపలేన వా । యథాస్వశక్తిమతిమాన్దృఢమష్టదళంశుభమ్ ॥ విత్తశాఠ్యం న కుర్వీత భవేన్నివః ఫలమన్యథా । తిలద్రోణాధకేనాపి తామ్రపాత్రం జలాన్వితమ్ ॥ నిదధీతేతి శేషః ॥ ద్రోణపరిమితైవా తిలరాశౌ జలపూరితం తామ్రపాత్రం నిదధీతేత్యర్థః ॥ పాత్రమధ్యేతు తత్పద్మం నిదధ్యాత్కుంకుమాన్వితమ్ । బ్రాహ్మణం శ్రుతసంపన్నం వరిద్రం వాగ్నిహోత్రిణమ్ ॥ ఆహూయ గంధమాల్యాద్యైర్విధినా చాతిభక్తితః । అర్చయేదితి శేషః ॥ ఏవం బ్రాహ్మణమభ్యర్చ్య నవమం భాస్కరం పద్మమధ్యే పూజయిత్వా చ తత్పద్మం వక్ష్యమాణలక్షణాయ దద్యాత్ ॥ బోధాయనప్రోక్త ఏవం తిలపద్మదానానంతరం ఆజ్యేన చ తిలైర్హోమః కార్యశ్చాష్టోత్తరం శతం - పద్మే చావాహయేద్దేవం భాస్కరం గ్రహనాయకమ్ । ఏహ్యేహి భగవన్ దేవ పద్మేస్మిన్ సన్నిధిం కురు । త్రయీతనో ద్వాదశాత్మన్ సహస్రజ్యోతిభిర్వృతః ॥ ఇతి ఆవాహనమంత్రః ॥ ఆవాహ్య తస్మిన్ దేవేశం పూజయేద్రక్తచందనైః । పుష్పైశ్చ స్వరక్తైరపరైః కుంకుమాగరుచందనైః ॥ నైవేద్యం పాయసం దద్యాదలాభే క్షీరమేవ చ । ఆజ్యహోమస్తిలహోమశ్చ వ్యాహృతిభిః కార్యః ॥ తతః కిం కుర్యాదిత్యత ఆహ ॥ తతస్సువర్ణమయం పద్మం దద్యాన్మంత్రేణ సంయుతం । దానమంత్రః ॥ ఖగః పూషా పతంగో సౌ ద్వాదశాత్మా త్రయీతనుః ॥ పద్మే

నానేనదత్తేనప్రీత స్తరణిరస్తు మే। కృతేనానేన మనుజో మూత్రకృచ్ఛ్రాత్ప్రముచ్యతే॥ ఏతచ్చ పద్మదానమాదిత్యవాసరే కార్యం ॥ పద్మదానప్రయోగం చ ఆదిత్యాహ్నికారత్నేదితి బోధాయనస్మరణాత్ ॥

— * అథాశ్మరీహరమ్. * —

శాతాతపః ॥ మాతుస్సపత్నీంగమనే జాయతేఽశ్మరీగదః । సతు పాపవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తమ్మాత్ర మాసికమ్ ॥ దద్యాద్విప్రాయ విదుషే మధుధేనుం యథోదితమ్ । తిలద్రోణశతం చైవ హిరణ్యేన సమన్వితమ్ ॥ మధుధేనువిధానం క్షయరోగహరే దర్శితమ్ ॥

— * అథ బహుమూత్రహరమ్ * —

శాతాతపః ॥ దుగ్ధచోరస్తు పురుషో జాయతే బహుమూత్రవాన్ । స దద్యాద్దుగ్ధధేనుం చ బ్రాహ్మణాయ యథావిధి ॥ దుగ్ధధేనువిధిరపి క్షయరోగహరే గుడధేనుప్రస్తావే ద్రష్టవ్యః ॥

— * అథ ప్రకారాన్తరేణ బహుమూత్రహరమ్ * —

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ సోదరీగమనే రోగీ జాయతే బహుమూత్రవాన్ । పరాకద్వితయం చత్వారింశద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ ॥ ఆతేసూక్తేన జుహుయాదష్టోత్తరసహస్రకమ్। సర్పిషా చరుణా తేన జపస్త్వాన్వితేన తు॥ సహస్రనామ్నాం సూక్తస్య పౌరుషస్య చ కీర్తితః। గాయత్ర్యాదిజపః కార్యస్తత్పాపస్యాపనుత్తయే ॥ రోగస్యాల్పత్వే ప్రత్యేకం హోమః॥ ఆధిక్యే తు సకలసూక్తావృత్త్యా హోమః॥ పక్షద్వయేపి చరుణా పృథక్ సర్పిషా పృథక్ ॥ జపస్త్వాన్వితేతి ॥ అష్టోత్తరసహస్రమేవ ॥ తేన, ఆ తేపితరిత్యనేన సూక్తేన ॥ సహస్రనామ్నాం పురుషసూక్తస్య గాయత్ర్యాశ్చ జపశ్చ కీర్తితో భవతి ॥ అష్టోత్తరసహస్రాదధికం న్యూనం వేత్యర్థః ॥ తేషామ్మాస్వాదిపరిభాషాయాముదితం ॥

— * అథ మూత్రకృచ్ఛ్రహరప్రతిమాదానమ్. * —

కర్మవిపాకసారే ॥ మూత్రకృచ్ఛ్రామయః ఖడ్గకర్తరీప్రదృక్కరః । కర్తనం ఛేదనం ఖండశః కరణం ॥ అనేన ఛేదనసాధనవిశేషో లక్ష్యతే - తదస్యాస్తీతి కర్తరీకర ఇతి కూర్పర ఇత్యర్థః - పూజాదివిధిస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధావుక్తః॥

— * అథ ప్రమేహహరాణి. * —

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ చండాలీగమనాన్మర్త్యః ప్రమేహవ్యాధిమాన్భవేత్ । క్షుత్పిపాసాతురశ్చైవ జాయతే తస్య నిష్కృతిః ॥ చాంద్రాయణత్రయం కుర్యాద్యవమధ్యం తథా పరమ్ ॥ అపరం పిపీలికామధ్యచాంద్రాయణం చేత్యర్థః ఇమా ఆపః ప్రవహతేతి ఉదుత్తమమృచైకయా ॥ జుహుయాత్సర్పిషా చైతాః జపేన్మంత్రాన్సమాహితః ॥ ఇమా ఆపః ప్రవహతేతి ద్వయోర్మేధాతిథిఋషిః ॥ ఆపో దేవతా । అంత్యార్ధర్చస్య అగ్నిర్దేవతా ॥ అనుష్టుప్ఛందః - ఇదమాపః — అద్యాన్వచారిషం - ఇత్యాది - విహితార్థే వినియోగః - ఉదుత్తమం వరుణేత్యాది- జపహోమయోస్సంఖ్యా వ్యాధ్యనుసారేణాష్టోత్తర సహస్రాద్యయుతాంతా కల్ప్యా॥

— * అథ శూలప్రమేహహరమ్. * —

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ తిర్యగ్గామీ సశూలేన ప్రమేహేనయుతో భవేత్ । కుర్యాత్సాంతపనాదీని ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి ॥ సాంతపనమితి సాంతపన మహాసాంతపనానీత్యర్థః॥

— * అథ వాతప్రమేహహరమ్. * —

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ పర్వవ్యవాయీ మనుజః కన్యాగామీ తథైవ చ । వాతప్రమేహయుక్తస్స్యాత్కుర్యాచ్చాంద్రాయణత్రయమ్॥

—✻ అథ మధుప్రమేహహారమ్. ✻—

కమలాకరవిపాకసముచ్చయె ॥ మధుమేహీ మాతృగామీ సతతంజా యతేనరః । పితృభార్యాభిగామీచ జలమేహీనరాధమః ॥ యోగచ్ఛేద్భ గినీంనిత్య మిక్షుమేహీతినిశ్చయః । పితృభార్యా సపత్నీజననీ - సతతం మధుమేహీనిత్య మిక్షుమేహీత్యన్వయః - ఏతేనరోగాధిక్యం సూచ్యతే- ప్రాయశ్చిత్తంక్రమాదత్రషడ్వర్షాణ్యపి పంచచ - త్ర్యబ్దమిత్యాచరేత్స మ్యక్తతోరోగాత్ప్రముచ్యతే ॥ షడబ్దంపంచాబ్దం చక్రమాత్ప్రాయశ్చి త్తం భవతీత్యర్థః - సర్వమంత్ర సారమంత్రేణ జపహోమౌచ కర్తవ్యౌ ॥ సంఖ్యాచాష్టోత్తర సహస్రం ॥ సారమంత్రాశ్చ బహవః ఉద్య న్నద్యేత్యాదయః - పరిభాషాయాం దర్శితాః ॥

—✻ అథ ప్రమేహఘ్న సువర్ణధేను దానమ్. ✻—

వాయుపురాణే ॥ బ్రాహ్మణస్వర్ణహారీచ ప్రమేహీజాయతేనరః॥ వృద్ధగౌతమః॥ధేనుంస్వర్ణమయీం కుర్యాత్పూర్వోక్తవిధినాతతః॥పూర్వో క్తవిధినాపలేనవాతదర్ధేనవేతి ॥ ధేనుంకుర్యాదిత్యర్థః - ఘృతాన్యథ్య త్యాదీతికర్తవ్యతాకలాపస్తుక్షయరోగహరప్రకరణే గుడధేనుదానప్ర సంగేన దర్శితః ॥ స్వర్ణశృంగీమితిపూర్వవత్ ॥ బ్రాహ్మణంశ్రుతసంప న్నం వైష్ణవంచ కుటుంబినమ్ । ఆచారవంతంధర్మిష్ఠం ద్విజశిశ్రూష ణావృతమ్ ॥ గృహమాహూయవిధివత్పూజయేద్భూషణాదిభిః । య థావిభవతోదద్యాద్ధోమంపూర్వవదేవహి ॥ పూర్వవత్స్వగృహ్యోక్త విధానాదగ్నిస్థాపనాదికృత్వేత్యర్థః - మంత్రాస్తువైష్ణవైస్సమ్యక్తిలాశ్చ సమిధస్స్మృతాః । హోమసంఖ్యాచాష్టోత్తరశతం ॥ వైష్ణవమంత్రా స్తద్విష్ణోరిత్యాదయః ॥ తత్రతద్విష్ణోరితికూశ్మాండ హోమప్రకరణే దర్శితః - అన్యేపి స్వస్వశాఖోక్త విష్ణుప్రకాశకా గ్రాహ్యాః ॥ నారా యణాష్టాక్షరమంత్ర అంత్రవృద్ధిహర నారాయణమూర్తిదానే - గో

ప్రాలమంత్రస్తు నక్షత్రాంధ్యాహార గోపాలదానే ప్రదర్శితః ॥ పూర్వం

తేతు ప్రదద్యాచ్చ మంత్రేణానేన మానవాః ॥ మంత్రమూహ ॥ చక్రం

సుదర్శనం యస్య రాజతే జ్జతసైన హి ॥ ప్రమేహం హరతు క్షిప్రం విష్ణుర్గ

రుడవాహనః । అబ్జ శంఖపద్మ ॥ శంఖచక్రగదాధారీత్యర్థః ॥ దానం

ప్రమేహరోగఘ్నమేతత్కార్యం మనీషిభిః । కృతేనానేన శామ్యంతి ప్రమే

హా దారుణా అపి ॥ ... ...

—* అథ ప్రకారాంతరేణ ప్రమేహహరమ్. *—

శాతాతపః ॥ తపస్వినీప్రసంగేన ప్రమేహో జాయతే గదః । పూర్వ

సంరుద్ర జపః కార్యో దద్యాద్భక్త్యాచ కాంచనమ్ ॥ తపస్వీ ప్రసంగస్తప

స్వినీగమనం ॥ రుద్రలక్షణం పరిభాషాయాం దర్శితం ॥ సువర్ణం యథా

శక్తి దద్యాత్ ॥

—* అథ ప్రమేహప్రతిరూపకృతిదానమ్. *—

కర్మవిపాకే ॥ ప్రమేహః పాణిముద్యమ్యాదక్షిణం పాణిభిక్షణాత్

పాపః పార్శ్వేక్షణః కుర్వన్నాదాఘాతం చ గర్జతి ॥ పూజావిధిస్తు పరి

భాషాయాం దర్శితః ॥

—* అథ లింగహానికరవృషణవ్యాధిహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ మాతృగామీ భవేద్యస్తు తస్య లింగం వినశ్యతి । చండా

లీగమనే చైవ హీనః పుష్పః ప్రజాయతే ॥ తస్య ప్రతిక్రియాం కర్తుం కుంభ

ముత్తరతో న్యసేత్ । ఉత్తరతశ్శుద్ధస్యలిప్తదేశస్యోత్తరదిగ్భాగే ఉదకా

భిపూరితం కలశం స్థాపయేదిత్యర్థః ॥ అత్రచ కలశస్థాపనాదీని నవగ్రహాయ

జ్ఞప్రకరణే భిహితాని ॥ కృష్ణవస్త్రసమాచ్ఛన్నం కృష్ణమాల్యాదిభూషి

తమ్ । తస్యోపరి న్యసేత్తామ్రం స్యపాత్రే తే దేవం ధనేశ్వరమ్ ॥ సువర్ణన

షట్కేన నిర్మితం నరవాహనమ్ ॥ యజేత్పురుషసూక్తేన ధనదం వి

శ్వరూపిణమ్ । ధనదం వరదాభయ కరదం చతుర్భుజం ॥ యజేత్పూజయేత్ ॥

పూజాప్రకారశ్చ పురుషసూక్తవిధానేనకృతః ॥ అథర్వవేదవిద్విద్వాన థర్వణంసమాపయేత్ । అథర్వవేదపారాయణంకుర్యాదిత్యర్థః. యావద్భిర్దినైర్వేదపారాయణసమాప్తిర్భవతి ॥ తావత్సుదినేషుకుబేరపూజావక్ష్యమాణప్రతిమాపూజాచకార్యా ॥ పారాయణవిధిస్తుపరిభాషాయాం ॥ అథర్వవేదవిదభావే బహ్వృచేనవాయథాలాభోపపన్నశాఖాధ్యాయినావావేదపారాయణంకారయేత్ ॥ అనేనకర్మణారోగనివృత్తిరూపదృష్టార్థోపయోగాత్ - వేదాంతపారాయణేనాపిదృష్టార్థసిద్ధేః ॥ అథర్వవేదపారాయణంతుయక్షరక్షఃపిశాచాదీనాంతద్దేవప్రియత్వాత్ - ధనదస్యచయక్షరాట్త్వప్రసిద్ధమేవ ॥ కుబేరంప్రతిదినమావేదపారాయణసమాప్తిపూజయేదిత్యుక్తం - తద్దేవరోగప్రతిమామపిపూజయేదిత్యాహ॥ సువర్ణపుత్రికాంకృత్వానిష్కంవింశతిసంఖ్యయా। దద్యాద్విప్రాయసంపూజ్యనిష్పాపస్స్యామితిబ్రువన్ ॥ ఇయంప్రతిమారోగప్రతిమా - అస్యాలక్షణమేతత్ప్రకరణాంతేవ్యుత్పాదయిష్యతే- అత్రచలింగహానిప్రతిమాధిదేవతామైనమఇత్యనేనమంత్రేణతాంప్రతిమాంపూజయేత్ । ఏవంప్రతిదినంసంపూజ్యవేదపారాయణస్యాంతే - అనేనప్రతిమాదానేనాహంనిష్పాపస్స్యామితి బ్రువన్నిమాంప్రతిమాంవిప్రాయదద్యాత్, ధనదప్రతిమాదానమంత్రః- నిధీనామధిపోదేవశ్శంకరస్యప్రియస్సఖా। సౌమ్యాశాయాః పతిశ్శ్రీమాన్ మమపాపంవ్యపోహతు॥ ఇమంమంత్రంసముచ్చార్యఆచార్యాయయథావిధి । దద్యాదేవంహీనస్తులింగనాశీచశుద్ధ్యతి ॥ ప్రయోగప్రకారోమూత్రకృచ్ఛ్రహారప్రకరణేభిహితః ॥

ఇతిలింగహానికరవృషణవ్యాధిహరాణి

—* అథ షండత్వహారమ్ *—

శాతాతపః ॥ దుష్టవాదీతుషండస్స్యాత్స్వదద్యాచ్చద్విజాతయే । రౌప్యంపలత్రయందుగ్ధఘటత్రయ సమన్వితమ్ ॥ రజతదానమన్త్రస్తుపూర్వముక్తః ॥

—* అథ వృషణవ్యాధిహారమ్ *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నృపాపరాధేనవినాయోముష్కం యస్యకస్యచిత్ । ఛేదయేత్తస్యముష్కంతుభవేద్దగ్ధమివాగ్నినా ॥ శిలాపిష్టసదృక్షశ్చసువర్ణశ్చాపిజాయతే। రుధిరంప్రస్రవేత్స్వశ్చాత్తస్యాయంనిష్కృతిఃపరా॥ శతరుద్రంజపేత్సమ్యగష్టోత్తరసహస్రకమ్ । యతిచాంద్రాయణంచైవ కుర్యాద్దద్యాచ్చగాంతతః॥ విష్ణురపి ॥ జాయతేవృషణౌయస్య వ్యాధిః పరమదారుణః । జపిత్వాదశసాహస్రంముచ్యతేరుద్రసంహితాం ॥ రుద్రాధ్యాయాష్టోత్తర సహస్ర దశసాహస్రయో స్తువ్యాధితరతమభావాపేక్షయావికల్పః॥ అష్టోత్తరసహస్రం దశసాహస్రమిత్యనేన చ మహారుద్రాతిరుద్రాది జపోలక్ష్యతే సచ॥ రుద్రవిధానే దర్శితః॥ యానిచాత్రపీడాప్రకరణోక్తాని తాని సర్వాణ్యపి వృషణవ్యాధిహరాణీతివిజ్ఞేయాని॥ గోదానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః ॥

—* అథ లింగహాని ప్రతిమాదానమ్. *—

వృషణవ్యాధిహరప్రతిమాదానం। తల్లక్షణంచఅనుక్తేషుచరోగేష్విత్యాదినాశూలరోగప్రకరణోక్తమేవాత్రాప్యనుసంధేయం - పూజావిధానంతు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదాన విధావుక్తం॥

—* అథ గుదరోగహరాణి. *—

శాతాతపః ॥ సురాలయేజలేవాపి సకృద్విష్టాం కరోతియః । గుదరోగోభవేత్తస్య పాపరూపస్సుదారుణః ॥ మాసంసురార్చనేనైవ గోదానద్వితయేనచ ॥ ప్రాజాపత్యేనచైకేన శామ్యంతి గుదజారుజః॥

అత్ర సురార్చనమితి సామాన్యేనాభిహితం - తథాపి సూర్యప్రాధా
న్యేన సూర్యపూజా విష్ణురుద్రపూజా చ వక్ష్యతే ॥ ఆరోగ్యంభాస్కరా
దిచ్ఛేదితిస్మృతేః ॥ పూజాస్వశక్త్యాద్యనుసారేణ గంధపుష్పవస్త్రాలంకా
రాదిభిస్సురార్చనం - గోదానం ॥ ప్రాజాపత్యాచరణేప్యత్ర క్రమోపపా
ఠక్రమ ఏవ తద్బాధకప్రమాణాభావాత్ ॥ గోదానమంత్రస్తు · క్రమ
పద్ధతౌ ద్రష్టవ్యః॥

ఇతి గుదరోగహరాణి.

— అథ ప్రస్రవద్గుదరోగహరమ్. —

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ విణ్మూత్రోత్సర్జనంకృత్వా యః కృ
త్వానావనేజనే । భుంక్తే జన్మాంతరే మర్త్యో భవేత్స ప్రస్రవద్గుదః ॥
భవేచ్చ దారుణా పీడా తత్ర కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకే । చాంద్రాయణం చ కర్త
వ్యం తథా క్షీరంచసర్పిషా ॥ అక్షిభ్యామితిసూక్తేన సహస్రం జుహు
యాచ్ఛుచిః । ఉద్యన్నద్యేత్యృచంచైవ జపేత్పూర్వోక్తసంఖ్యయా ॥
సర్పిషాసహితంక్షీరంహవిరాజ్యమిశ్రితంవి॥దుగ్ధంజుహుయాదిత్యర్థః
అక్షిభ్యామితిసూక్తం పూర్వముక్తం - తథోద్యన్నద్యేత్యృచోపి -
హిబామస్తుపత్యృచం॥

— అథార్శోరోగహరమ్. —

కర్మవిపాకే ॥ దత్వాచవేతనంమోహాద్యత్వాదాయాపిచవేతనమ్।
అధ్యాపయేచ్చజుహుయాదర్శోరోగయుతో భవేత్ ॥ తన్నివృత్త్యై ప్రత
ర్వితకృచ్ఛ్రంచైవాతికృచ్ఛ్రకమ్ । చాంద్రాయణంచైవతథాజపేత్సూక్తం
చపౌరుషమ్ ॥ ఉద్యన్నద్యేత్యృచంవిష్ణుహృదయంచజపేత్తథా । తామ
గ్నివర్ణామితి చజపేత్సూక్తంసమాహితః ॥ హిరణ్యంసఘృతందద్యా
చ్ఛ్రోత్రియాయకుటుంబినే ॥ దత్వాథవేతనమిత్యాది - భృతకాధ్యాపక

ష్యేదిత్యర్థః । యశ్చశాస్త్రవిహితత్వర్ణదక్షిణాదివ్యతిరేకేణ స్వపరికల్పితకృతింగృహీత్వాపరార్థం జుహుయాత్, జపేచ్చ సోఽశోకరోగయుతోభవేదిత్యర్థః- తామగ్నివర్ణామిత్యస్యత్వాషాఽఽదిస్త్రీస్తనస్యోబహూరేదర్శితం - పురుషసూక్తాదీనాంసర్వేషాం జపసంఖ్యావ్యాధితరతమభావేనాష్టోత్తరసహస్రాదికా - తథాశక్త్యపేక్షయావాశతాదికాకల్పనీయా ॥ సహిరణ్యంఘృతందద్యాదితి - ఆజ్యేహిరణ్యంనిక్షిప్యఆజ్యావేక్షణంకృత్వాదద్యాదిత్యర్థః - ఆజ్యావేక్షణమన్త్రస్తు కటిశూలహూరేదర్శితః - తథా శ్రోత్రియాయకుటుంబినే ఏకవర్షపర్యాప్తంధనందద్యాత్ ॥ అనేనైవాభిప్రాయేణ బ్రహ్మగీతా సువచనంసమామ్నాతం ॥ కుటుంబినే శ్రోత్రియాయవ్యాధినేచవిశేషతః ॥ అసాధ్యవ్యాధినాగ్రస్తాధనందద్యాద్విశాంతయే, ఇతి ॥ కృచ్ఛ్రాదీన్యేతానివ్యాధిశక్త్యాద్యనుసారేణవ్యస్తానిసమస్తానివాయోజ్యాని॥

—॥ అథాశోకరోగహరసువర్ణధేనుదానమ్. ॥—

పాద్మే ॥ ఆశోకాంగోవధాన్మర్త్య ఇతి ॥ అత్రప్రతీకారమాహ॥ బోధాయనః ॥ సౌవర్ణీంగాం ప్రకుర్వీత పలార్ధార్ధేనవాపునః । విత్తశాఠ్యంనకుర్వీత చతుర్థాంశేన తర్ణకమ్ ॥ తర్ణకో వత్సః ॥ రత్నశృంగాం రౌప్యఖురాం నానావస్త్రైరలంకృతామ్ ॥ గ్రహాణాముపరిన్యస్య నవధాన్యాని విన్యసేత్ ॥ హోమవస్తుపూర్వవత్కుర్యాద్ గోవిందప్రీతయేతథా । గ్రహాణాముపరీతి ॥ నవగ్రహస్థాపనాప్రదేశా దుపరీత్యర్థః, ఏతేన నవగ్రహయజ్ఞోఽపికర్తవ్య ఇత్యుక్తంభవతి ॥ సచపరిభాషాయాం - సువర్ణధేనోఃపురతోనవధాన్యాని నవసంఖ్యాకాని వ్రీహియవాదీని - సతిసంభవేనూతనాన్యేవ విన్యసేత్ ॥ హోమవస్తుపూర్వవదితి - గోవిందప్రీతయఇతి -- సువర్ణగవాందానస్య గోవిందప్రీత్యర్థత్వాత్తదుద్దేశేనాపిహోమస్య కర్తవ్యతాం దర్శయతి ॥ అస్మిన్

హోమమేమంత్రాన్ దర్శయతి ॥ ఇదంవిష్ణు ప్రతద్విష్ణు ర్విష్ణోర్నుకమి తిక్రమాత్ - సమిదాజ్య చరుంహుత్వా పూర్ణాహుత్యంతఏవహి ॥ ఇదంవిష్ణురిత్యస్యవ్యాఖ్యానవగ్రహ ప్రకరణే దర్శితం - ప్రతద్విష్ణు ర్విష్ణోర్నుకమిత్యనయోస్తు వక్త్రాంధ్యహార గోపాలదానే । ఇదంవి ష్ణురిత్యాదయోమంత్రాస్సమిదాదిహోమక్రమేణ భవంతి ॥ హోమే త్వస్యైవక్రమః - సమిద్ధోమానంతరంచరుహోమ ఇతి ॥ హోమసంఖ్యా తువ్యాధితారతమ్యేన అష్టోత్తరశతాదికాకల్ప్యా ॥ పూర్ణాహుత్యం త ఇతి ॥ తతః ॥ ప్రయతస్తుతతోరోగీబ్రాహ్మణంవేదపారగమ్ । శ్రుతవృ త్తోపసంపన్నంకులీనం ధర్మవేదినమ్ ॥ భక్త్యాస్వయంసమాసీయ పూజ యేద్భక్తిపూర్వకం । మంత్రేణానేనతస్మైతాందద్యాద్రోగీయతాత్మ వాన్ ॥ గోవిందంమనసాధ్యాయన్ గవాంమధ్యేస్థితంశుభమ్ । గోవింద గోపీజనవల్లభేత్యనేన ॥ వక్ష్యమాణప్రకారేణాధునాగోవిందధ్యాన శ్లోకమాహ ॥ బర్హాపీడేనసంయుక్తం వేణువాదనతత్పరమ్ । గోపీజ నైః పరివృతం వన్యపుష్పావతంసకమ్ ॥ దానమంత్రః ॥ గోవిందగోపీ జనవల్లభేశకం సాసురఘ్నత్రిదశేంద్రవంద్య । గోదానతుష్టః కురు మేద యాళో అర్శోవినాశం క్షపితారివర్గ ॥ దానేనానేననియతమర్శసో జాయతేక్షయః । తస్మాత్కుర్యాత్ప్రయత్నేనక్షయార్థీ హ్యాతర్శసః॥

* అథగుదరోగహరప్రతిమాదానం * అర్శోరోగప్రతిమాదానంచ *

తత్రగుదరోగప్రతిమాలక్షణంశూలరోగహరప్రకరణేద్రష్టవ్యం । అర్శోరోగప్రతిమాలక్షణంతు ॥

కర్మవిపాకే॥ అర్శోరోగః కృశోవక్త్రః ఖడ్గచర్మభృదూర్ధ్వదృక్ ఉభయత్రపూజాదికర్తవ్యతావిశేషస్తు పరిభాషాయాంరోగప్రతిమా దానవిధావుక్తః ॥

—* అథాతిసారరోగహరాణి *—

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ స్మార్తాగ్నింశమయేద్యస్తుసోతిసార యుతోభవేత్ । అగ్నిరస్మీత్యృచంజప్త్వాదశాంశంగుగ్గులేనతు ॥ సర్పి షాచాహుతీర్దద్యాద్ధిరణ్యంబ్రాహ్మణాయవై । స్మార్తాగ్నిరౌపాసనా గ్నిరిత్యర్థః॥ అతఏవాగ్నిముత్సృజ్యప్రాయశ్చిత్తమపిత్రైమాసికంకర్త వ్యం ॥ అగ్నిరస్మీతియగ్వాతరోగహరేదర్శితా-జపఏవవ్యాధితరతమభావే నప్రతిదినం యావద్రోగశాంత్యష్టోత్తరసహస్రం వా హోమః కార్యః ॥ అథవాయుతద్వయాదికంవాసంకల్ప్య సంకల్పపరిపూర్తిఃకర్తవ్యా ॥ ద శాంశహోమేప్యేవమేవ - యద్యపిప్రాయశ్చిత్తహోమేవ్యాహృతయో మన్త్రత్వాద్దృష్టాః ॥ తథాప్యనుష్ఠితమన్త్రేణైవ హోమస్యన్యాయ్యత్వా దగ్నిరస్మీత్యేవచహోమమంత్రః - హిరణ్యంచశక్త్యనుసారేణదద్యాత్॥

—* అథాతిసారహరవహ్నిమూర్తిదానమ్ *—

పాద్మే ॥ అతిసారీసభవతియస్త్రేతాగ్నివినాశకః । అత్రప్రతీకారో బోధాయనీయే ॥ సువర్ణేనాథతామ్రేణకుర్యాత్ప్రతికృతింబుధః । వ హ్నేశ్శక్త్యనుసారేణ పలేనార్ధేనవాపునః ॥ వహ్నిమూర్తిలక్షణంతు చింతామణ్యాదిషు దర్శితమ్ ॥ తథాజ్వాలాకులాంరక్తచందనేనవిలేపి తాం । రక్తవస్త్రేణసంవీతాంమేషస్యోపరిసంస్థితామ్ । కనకాచలవ ర్ణాభాంద్వాదశార్కనిభాంశుభామ్ ॥ వ్రతచర్యావ్రతేవిప్రేకనిష్ఠేచా గ్నిహోత్రిణే । అంగుళీయకవస్త్రాద్యైర్భూషిత్వైతాంనివేదయేత్ ॥ మం త్రేణానేనవిధివదగ్నిప్రీత్యర్థమాదృతః । విప్రేకనిష్ఠే చాగ్నిహోత్రిణే తి ॥ అత్రాకనిష్ఠఇతిపదవిభాగః ॥ అకనిష్ఠే జ్యేష్ఠేస్వాచారోపేతఉత్తమ ఇతియావత్ ॥ ఏవంవిధేవిప్రేప్రతిమాంనివేదయేత్ ॥ విశిష్టాయవిప్రా యదద్యాదిత్యర్థః - దానమంత్రః - త్రేతారూపోగ్నిరీడ్యస్త్వమాంతర స్త్వంహిదేహినామ్ । త్వంచేదంప్రాక్తనంపాపమతిసారంవినాశయ ॥

పిశునత్వాన్నరస్స్యాదతిసారంవ్యపోహతి - వ్యపోహతిబుభుజంవినాశయతీత్యర్థః । నీరుజస్తుసుఖీనిత్యందీర్ఘమాయుశ్చవిందతి ।

—* అథశాతాతపప్రోక్తంఅతిసారహరమ్ *—

స్వస్వహంతాతిసారీస్యాదశ్వత్థాన్ప్రతియుద్ధరేత్। దద్యాచ్చశర్కరారాశీనంభోజయేచ్చశతంద్విజాన్ । శర్కరారాశిదుఖిశ్చ ప్రాగ్వముక్తః ॥

—* రక్తాతిసారహరాణి *—

శాతాతపః ॥ వాయ్వగ్నిహాపకశ్చైవరక్తాతిసారవాన్భవేత్ । తేనోదపానం కర్తవ్యం రోపణీయాస్తథావటాః॥ ఉదపానమితి - ఉదకం పీయతేఽస్మిన్నిత్యుదపానం - కూపోవానిపానంవాప్రపావా॥

—* అథగ్రహణీరోగహరమ్ *—

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అనన్యగతికాంభార్యాముద్దిష్టాంకారణం వినా । పరిత్యజతియస్సోఽథగ్రహణీరోగవాన్భవేత్ । శివసంకల్పసూక్తస్య జపస్స్యాత్తత్ప్రశాంతయే। అష్టోత్తరసహస్రంచ హిరణ్యంచ తథా మధు ॥ దద్యాద్విత్తానుసారేణ హోరమంత్రజపస్తథా ॥ శివసంకల్పస్య ఋష్యాది రుద్రవిధానేగ్రన్థే వేదశీర్షతమ్ - అష్టోత్తర సహస్ర మిత్యుపలక్షణం - వ్యాధి తారతమ్యానుసారేణ సహస్రాదప్యధికం ద్విగుణత్రిగుణాధికం కల్ప్యం ॥ హోరమంత్రస్త్వృచః - అన్యత్వాహోరాది పరిభాషాయాముక్తం ॥ అత్రాపిజపసంఖ్యాపూర్వవదేవ కేవలంశివసంకల్పాదిజప ఏనవ ॥ కింతుధేనుమపిదద్యాదిత్యాహ - ధేనుం సదక్షిణాందద్యాద్వస్త్రాభరణసంయుతామ్ । పయస్వినీంగుణోపేతాం బ్రాహ్మణాయకుటుంబినే ।

—* అథగ్రహణీహరధేనుదానమ్ *—

పద్మపురాణే ॥ గ్రహణీవానపత్యోహేతి నిదానమభిహితమ్ - అత్రోగాత్ర మోక్షిష్యతిమాహ ॥ ధేనుంపయస్వినీందద్యాద్ఘంటాభరణభూ

షితామ్। హేమశృంగీం రౌప్యఖురాం వాసోభిర్వేష్టితాం వరే॥ నవధా వైశ్య
స్నమాయుక్తాం మౌక్తికం బ్రాణపంచకమ్॥ నవధాన్యాని వ్రీహియవాదీని
దేశకాలోచితాని॥ సహిరణ్యాం తు తాం దద్యాదితి॥ అలోలుపాయ
శాంతాయ ధర్మజ్ఞాయ విశేషతః। హోమం చ పూర్వవత్కుర్యాదితి.
సహిరణ్యమితి క్రియావిశేషణం. దక్షిణాం చ యథాశక్తి స్వర్ణం దద్యాది
త్యర్థః. పూర్వవదితి - తత్ర యథాస్వగృహ్యోక్తవిధినా సమిద్ధోమా
నంతరం చరుహోమః॥ ఏవమత్రాపి సర్వం కార్యమితి॥ యద్యప్యత్ర
హోమమంత్రా రోగాద్యాస్తథాప్యత్ర వైష్ణవాః - స్వస్వశాఖోక్తాః ద్రష్ట
వ్యాః- తత్రేదం విష్ణురితి మంత్రః కూశ్మాండహోమప్రకరణే దర్శితః॥ ప్ర
తద్విష్ణోర్విష్ణోర్నుకమితి ద్వౌ మంత్రౌ నక్షత్రాంధ్యహరగోపాలదానే దర్శి
తౌ॥ ఏతైస్త్రిభిర్మంత్రైస్సమిచ్చర్వాజ్యహోమం తు క్రమేణ గ్రాహ్యః॥
అత్ర చ వైష్ణవమంత్రగ్రహణే అయం హేతుః - దేవకీపుత్రేత్యాదినా నా
మమంత్రేణ విష్ణోర్దేవతాత్వప్రతీతేః॥ తథా చార్యేణ మంత్రవర్ణకీ దేవ
తా భవతీత్యుక్తం॥ తద్ధితేన చతుర్థ్యా వా మంత్రవర్ణేన చేష్యతే॥ దేవ
తాసంగతిస్తత్ర దుర్బలం తు పరం పరమితి. హోమసంఖ్యా తు ప్రత్యేకమ
ష్టోత్తరశతాదికా కార్యా. గాం కృష్ణాం విష్ణురూపాయ మంత్రేణానేన
సంయుతః. మంత్రస్తు - దేవకీపుత్ర చాణూరకంస పాపవినాశన॥
నాశయ గ్రహణీం చేమాం గోపీజనమనోహర। కృతేనానేన విధినా గ్రహ
ణీశాంతిమృచ్ఛతి॥ తస్మాదేతత్తు కర్తవ్యం గ్రహణీరోగిణా సదా॥

—* అథాతిసారరోగప్రతిమాదానమ్. *—

కర్మవిపాకసారే॥ అతిసారో నిష్కలకికి-కిణీ సూపురీక్షణః॥ ఇతి ప్ర
తిమాలక్షణమ్.

—* అథగ్రహణీరోగప్రతిమాదానమ్. *—

గ్రహణీరోగప్రతిమాలక్షణం తు శూలరోగహరోక్తం విజ్ఞేయం

ఉభయత్రేతికర్తవ్యతాకలాపస్తుపరిభాషాయాముక్తప్రకారేణజ్ఞేయః॥

—* అథ పాదరోగహరాణి *—

—* తత్రఖంజత్వహరమ్॥ స్తబ్ధపాదత్వహరంచ॥ *—

శాతాతపః ॥ హరిణేనిహతేఖంజఃస్సృగాలె స్తబ్ధపాదకః । అశ్వస్తేన ప్రదాతవ్యస్సువర్ణంనిష్కసంమితం॥ నిష్కపరిమితేనసువర్ణేనాశ్వం కారయిత్వాశ్వినీమంత్రేణాశ్వేఃంపూజయిత్వాశ్రోత్రియాయదద్యాదిత్యర్థః - అశ్వినోరశ్వాధిదేవతాత్వాదాశ్విన ఏవమంత్రోగ్రాహ్యః॥ అశ్వినాయజ్వరీరిషఇత్యస్యత్య్రచస్యమధుచ్ఛందఋషిఃఅశ్వినాదేవతా - గాయత్రీచ్ఛందః - విహితార్థే వినియోగః - అశ్వినాయజ్వరీరిషఇత్యాది ఉపలక్షణమేతత్ - అశ్వినీప్రకాశకాస్స్వస్వశాఖోక్తాః మంత్రాగ్రాహ్యాః ॥ అశ్వదానమంత్రస్తునవగ్రహయజ్ఞప్రకరణేభిహితః॥

—* అథ వక్రపాదత్వహరమ్ *—

శాతాతపః ॥ జాయతేవక్రపాదస్తునిహతేశునిమానవః । నిష్కత్రయమితందద్యాత్సౌవర్ణం విశుద్ధయె ॥ ససువర్ణంవిశుద్ధయఇతి పాఠః॥ అస్మిన్ పాఠేసువర్ణనిష్కత్రయస్యైవదానం - ప్రథమపాఠే తుసౌవర్ణమితితద్ధితశ్రవణాన్నిష్కత్రయస్యైవదానం ॥ ప్రథమపాఠేతుసౌవర్ణమితితద్ధితశ్రవణాన్నిష్కత్రయపరిమితసువర్ణనిర్మితంశ్వానం॥ దేవస్తుత్యాచరణాయప్రకాశకైర్మంత్రైస్సంపూజ్యబ్రాహ్మణాయదద్యాత్ ॥ ఇంద్రస్యదూరీరితిమిః‌సరమాప్రకాశకస్యమంత్రస్య కాస్యపోభూతాంశఋషిః - సరమాదేవతా ॥ త్రిష్టుప్ఛందః - సరమాపూజాయాం వినియోగః - ఇంద్రస్యదూరీరితిమిత్యాది ॥ అన్యేపిస్వస్వశాఖోక్తాస్సరమాధిదేవతాప్రకాశకామంత్రాః- గ్రాహ్యాః ॥

—* అథాధికాంగత్వహరమ్ *—

శాతాతపః ॥ అజాభిఘాతనేచైవమధికాంగః ప్రజాయతే । అజా

తేన ప్రదాతవ్యా విచిత్ర వసనాన్వితా ॥ అజాయాః ప్రాజాపత్యాయాః ప్రజాపతిప్రకాశమంత్రేణ సంపూజ్య ప్రజాపత్యుద్దేశేన తామజాం యథాశక్తి దక్షిణాన్వితాం బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ ॥ ప్రాజాపత్యత్వమిత్యాదయః ప్రజాపతి ప్రకాశకామంత్రాః-నవగ్రహ యజ్ఞప్రకరణేదర్శితాః॥ అజాదానమంత్రోపి తత్రైవ ప్రదర్శితః ॥ ... *

అథ పాదరోగహరమ్.

శాతాతపః ॥ మార్గహా పాదరోగీస్యాద్దశ్వదానం సమాచరేత్ । అత్రాపిఖంజత్వహరోక్త ప్రకారేణాశ్వినోః పూజాంకృత్వా ఇదంబ్రాహ్మణాయదద్యాత్ ॥ అయంతువిశేషః- తత్రసౌవర్ణాశ్వేశ్వినీపూజా- అత్ర ప్రత్యక్షతఏవాన్వేశ్వనావాహ్య పూజయేదితి ॥ ... *

అథ వల్మీకపాదత్వహరమ్.

బ్రహ్మగీతాసు॥ పతితేనతుసంసర్గే వల్మీకవ్యాధిమాన్భవేత్ । (పతితేనతుసంపర్కే) ఇతిపాఠాంతరం ॥ గోమూత్రయావకాహారో మాసార్ధేనవిశుద్ధ్యతి ॥ సహిరణ్యంఘృతందద్యా త్తత్పాపస్యవిశుద్ధయే । యావకవ్రతం పూర్వముక్తం । ప్రతిమాలక్షణంతు - ఆత్మనో రోగశాంత్యర్థంవ్యాధిరూపం దద్యాదిత్యర్థః - ప్రతిమాలక్షణంతు ప్రకరణాంతేభిధాస్యతే॥ ... ... *

ఇతి వల్మీకపాదత్వహరమ్.

అథ శ్లీపదరోగహరమ్.

కర్మవిపాకసారే ॥ స్వగోత్రస్యాభిగమనాచ్ఛ్లీపదీ జాయతేనరః। యోన్యామస్పృశ్చభవతి తత్రచాంద్రాయణంచరేత్॥ మాసంపయోవ్రతం చైవ తస్మాద్రోగాత్ప్రముచ్యతే ॥ స్వగోత్రస్యేత్యత్రలింగమవివక్షితమ్॥ యోనిశబ్దేన మైథునసాధన మింద్రియంలక్ష్యతే ॥ అత స్త్రీపుంసయోర

ర్వ్యుభయో రోగిణో రేతత్కర్మ భవతి ॥ చాంద్రాయణ పయోవ్రతయో ర్లక్షణం కృచ్ఛ్రప్రకరణేఽభ్యధాయి ॥ ... *

అథ శ్వీపదరోగప్రతిమాదానమ్.

కర్మవిపాకసారే ॥ శ్వీపదస్త్రీపదగకుంఠః పతచ్ఛరధనుర్ధరః ॥ ఇతి కర్తవ్యతా విశేషస్తు పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానఉక్తః॥

అథ పాదరోగప్రతిమాదానమ్.

తల్లక్షణంతుమూలరోగ ప్రకరణోక్తమేవ ॥ పూజాదికర్తవ్యతావిశేషస్తు పరిభాషాయాం ద్రష్టవ్యః ॥ ... *

అథ త్వగ్దోషహరాణి.

కర్మవిపాక సముచ్చయే ॥ పరుషం భాషతేత్యర్థం యస్త్వగ్దోషయుతో భవేత్ ॥ చాంద్రాయణత్రయంకుర్యాత్ప్రదద్యాదౌషధానిచ ॥ వైద్యోక్తానివిప్రాయ శక్త్యాబ్రాహ్మణభోజనమ్ ॥ వైద్యశాస్త్రోక్తానిచ క్రమదానాదీని ॥ ... ... *

అథ దుశ్చర్మత్వహరమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ గురుతల్పగదోషాచ్చ నవిన్మైథునదోషతః। దుశ్చర్మాస్యాదసౌకుర్యాద్గురుతల్పాతిదేశతః ॥ ప్రాయశ్చిత్తం యథాప్రాప్తం తతోదోషాత్ప్రముచ్యతే. ॥ గురుతల్పాతిదేశతః ॥ ప్రాప్తంప్రాయశ్చిత్తంకుర్యాదిత్యన్వయః ॥ షడ్వార్షికంకుర్యాదిత్యర్థః ॥ వ్యాధిగురుత్వేసంపూర్ణం ద్వాదశవార్షికం కర్తవ్యమ్ ॥ కార్యస్యవ్యాధేర్గురుత్వేన కారణస్యాపి పాపస్యాభ్యాసాదినా గురుత్వేనావగతేః ॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమ ప్రకారస్తుపూర్వముక్తః ॥ ... *

అథ పామాహరమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ అనులంఘ్యపథియోన్యేషాం విషయాన్పూర్వజన్మని। సోఽన్యజన్మని పామావాన్ భవేత్స్రవతి శోణితం ॥ సపూయంత

న్నివృత్త్యర్థ ముపవాస త్రయంభవేత్ । భోజయేచ్చ ద్విజాన్దాంతాన్ పంచాశత్సంఖ్యయాన్వితాన్ ॥ అత్రాపి గురులఘుభావేన న్యూనాధికభావః పరికల్పనీయః ॥ అనులింపనం వినాశనం అపహారోవా । విషయాః స్రక్చందనానులేపనాదయః ॥ ... ... *

అథ దద్రుమహారోగమామహేశ్వరదానమ్.

బోధాయనః ॥ బ్రాహ్మణో నథయోహింస్యా ద్దద్రురోగీ భవేన్నరః। తస్యోపశమనంవక్ష్యే సువర్ణేనతుకారయేత్ ॥ సువర్ణం షోడశమాషాత్మకం ॥ మాషప్రమాణంచ పరిమాణ ప్రకరణేఽభిధాయి ॥ సువర్ణార్థేనవాకుర్యాత్పాదేనాప్యథవాపునః । ఉమామహేశ్వరంరూపం వృషభాధిష్ఠితంపరమ్ ॥ చతుర్భుజం ద్విభుజామమాంకుర్యాద్విచక్షణః । ఏకవక్త్రోభవేత్తత్ర త్రిణేత్రశ్చ మహాభుజః ॥ అక్షమాలా త్రిశూలంచతస్యదక్షిణహస్తయోః। దేవీపృష్ఠగతస్త్వేకో వరదశ్చాపరఃకరః॥ వామోత్సంగగతాదేవీ శివస్యస్నేహపాణికా । వృషభో రౌప్యతఃకార్యో ఘంటయాలంకృతోభవేత్ ॥ స్వశక్త్యావిత్తశాఠ్యంతు కుర్వతోనిష్ఫలంభవేత్। తస్మిన్నారోప్యదేవేశ ముమయా సహితంప్రభుమ్ ॥ వస్త్రైర్మాల్యై స్తథాగంధై ర్మూలమంత్రేణ పూజయేత్ ॥ మూలమంత్రశ్శివపంచాక్షరః ॥ హోమేరుద్రగాయత్రీ । మంత్రశ్చ రుద్రగాయత్రీ సర్వత్రహివినిశ్చిత ఇత్యగ్రేవక్ష్యమాణత్వాత్ ॥ సర్వత్రేతి సర్వశబ్దస్య పూజావ్యతిరిక్తో హోమోవిశేషః ॥ అథమూలమంత్రో రుద్రగాయత్రీ ॥ అతస్సర్వత్రపూజాదావవికల్పేనాంగభావం భజతే ॥ యతో హోమేరుద్రగాయత్రీమంత్రశ్చ- వికల్పేన మంత్రావిధాస్యంతే ॥ పూజానంతరం కర్తవ్యమాహ ॥ తతోబ్రాహ్మణమాహూయ దరిద్రంధర్మకోవిదం ॥ వృత్తవృత్తోపసంపన్నం శాంతంచైవాత్మవేదినమ్ ॥ వస్త్రాంగుళీయకైస్తస్య పూజాంభక్త్యాప్రకల్పయేత్ ॥ హోమంచకారయేత్తేన సమిదాజ్యతిలైరపి ॥ ష

త్రశ్చరుద్రగాయత్రీ సర్వత్రేతివినిశ్చయః॥ రుద్రగాయత్రీ లింగపురాణేఽభి
హితా॥ సర్వేశ్వరాయవిద్మహే శూలహస్తాయధీమహి-తన్నోరుద్రఃప్ర
చోదయాత్॥ అస్యశ్రీ రుద్రగాయత్రీ మహామన్త్రస్య వేదవ్యాసఋషిః-
రుద్రోదేవతా-గాయత్రీచ్ఛన్దః-విహితార్థేవినియోగః॥ ఏవంరుద్రగాయత్రీ
పూజాయాంహోమేచ సర్వత్రేతివినియుజ్యతే ॥ తిలహోమేష్వన్యే
మంత్రాంతరాణ్యపి వికల్పేనవినియుక్తాని। యద్వాత్రియంబకేనైవ సమి
ధోజుహుయాత్సుధీః॥కద్రుద్రాయేతిమన్త్రేణజుహుయాదాజ్యమాదృతః॥
తిలాంశ్చమూలమన్త్రేణేత్యేవం మంత్రక్రమోభవేత్ ॥ హోమసంఖ్యా
ప్రత్యేకమష్టోత్తరశతం। త్ర్యంబకమంత్రస్యాప్యాద్యష్టజ్వరహరే దర్శి
తమ్॥కద్రుద్రాయేత్యస్యకణ్వఋషిః-రుద్రోదేవతా-గాయత్రీచ్ఛందః-ఆజ్య
హోమేవినియోగః ॥ మూలమంత్రః పంచాక్షరోవా। రుద్రగాయత్రీవా-
హోమానంతరం॥ తథాబ్రహ్మోద్వాసనాంతే మిథునంబ్రాహ్మణాయతు।
వృషభోపరివిన్యస్య భక్త్యాతువినివేదయేత్ ॥ మంత్రేణానేనవిధివద్దద్రు
రోగీజితాత్మవాన్ ॥ బ్రహ్మోద్వాసనంనామ స్వగృహ్యోక్త ప్రకారేణ
బ్రహ్మణః ఋత్విజోవిసర్జనమ్ ॥ మిథున ముమామహేశ్వరాత్మకం- దా
నమంత్రః ॥ కైలాసవాసీభగవానుమయాసహితశ్శివః। త్రిణేత్రస్సహరో
దద్రు రోగమాశువ్యపోహతు ॥ తతశ్చబ్రాహ్మణంసమ్యక్ప్రణిపత్యక్షమా
పయేత్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్చాపి స్వయంభుంజీతవాగ్యతః ॥ ఏవందద
త్వామహాదానం దద్రురోగాత్ప్రముచ్యతే॥ ... *

అథ లూతకీత్వపరిహారమ్.

శాతాతపః ॥ గోత్రిసఃలూతకీచైవ ప్రాజాపత్యవ్రతంచరేత్ । వ్ర
తాంతే వేదవిదేదత్వా శృణుయాచ్చైవభారతమ్ ॥ భూమేరలాభే మే
దినీప్రతినిధిత్వేనగాం పయస్వినీమలంకృతాందద్యాత్ ॥ గోదానమంత్ర
స్తు పూర్వముక్తః॥ భారతశ్రవణప్రకారస్తుమహాభారతే దర్శితః ॥ తతః

పరంప్రవక్ష్యామి యానిదేయానిభారతే । వాచ్యమానేతువిప్రేభ్యో రా
జన్పర్వణిపర్వణి ॥ స్వస్తివాచ్యద్విజానాదౌ తతఃకార్యం ప్రవర్తతే।
సమాప్తేపర్వణితత స్స్వశక్త్యాతర్పయేద్ద్విజాన్ ॥ ఆదౌతువాచకంపు
ష్పరసగంధ సమన్వితమ్ । విధివద్భోజయేద్రాజన్ మధుపాయసముత్త
మమ్ ॥ స్వస్తివాచ్యేత్యాది॥ విధిర్విధానం పురాణపాఠః ॥ తస్యాదౌస్వ
స్తివాచ్య స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణ స్వస్తివాచనవిధానమ్। తతఃకార్యం
ప్రవర్తతే ॥ పుస్తకపూజానంతరం భారత పాఠ రూపం కార్యంప్రవ
ర్తతే ॥ తతఃపురాణపాఠఇతి ॥ ఏతచ్చ సర్వపురాణసాధారణమ్॥ శేషం
భారతే పఠితమ్ ॥ ... ... *

అథ చర్మరోగత్వహరమ్.

శాతాతపః ॥ లోహహారీచపురుషో భవేత్త్వచర్మరోగకః । లో
హంపలశతందద్యా దుపోష్యసతువాసరమితి ॥ ... *

అథ కృష్ణాంగత్వహరమ్.

శాతాతపః ॥ కారుకాణాంవధేకృష్ణో రూక్షశ్చాంగేప్రజాయతే। తే
తత్పాపశుద్ధ్యర్థం దేయోవైవృషభస్సితః ॥ కారుకాశ్శిల్పినః ॥ వృషభ
దానమంత్రస్తు పూర్వముక్తః ॥ ... ... *

అథకండూతి రోగహరమ్.

శాతాతపః॥ తైలచౌర్యేణభవతి నరఃకండూయకస్సదా । ఉపోష్య
పివిపాత్రియ దద్యాత్తైలఘటద్వయమ్ ॥ ... *

అథ శీర్ణాంగత్వహరమ్.

శాతాతపః ॥ వస్త్రహారీచశీర్ణాంగ స్సప్రదద్యాత్సుశోభనమ్। హే
మత్రయమితంవస్త్ర యుగ్మందద్యాద్ద్విజాతయే ॥ హేమనిష్కత్రయమి
తం వస్త్రయుగ్మంచదద్యాదిత్యర్థః ॥ వస్త్రయుగ్మం పీతవర్ణం ॥ దాన
మంత్రే తాదృశలింగదర్శనాత్ ॥ హిరణ్యదానమంత్రస్తునవగ్రహ యజ్ఞ

ప్రకరణే వర్ణితః ॥ వస్త్రదానమన్త్రః ॥ పీతవస్త్రయుగం యస్మాద్వాసుదేవస్య వల్లభమ్। ప్రదానాదస్య మే విష్ణు రతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛతు ॥ సహ సమభివ్యాహారాత్స్వర్ణమపి వాసుదేవ ప్రీత్యర్థమేవ దద్యాత్॥

అథ దద్రుమండలహరమ్.

శాతాతపః ॥ స్వావ్యంగనాభి గమనే జాయతే దద్రుమండలమ్ । కృత్వా లోహమయీం ధేనుం పలషష్టిప్రమాణతః ॥ కార్పాసభారసంయుక్తాం సప్తధాన్యసమన్వితామ్ । దద్యాద్విప్రాయ విదుషే పాపం మే క్షీయతామితి ॥ అత్ర యద్యపి సామాన్యతః పాపం క్షీయతామిత్యుక్తం ॥ తథాపి దద్రుమండల నిదానభూతం పాపం తత్కార్యభూతో రోగోఽపి క్షీయతామిత్యుచ్చార్య కార్పాసాది సమన్వితాం లోహమయీం ధేనుం దద్యాత్॥

అథ గజచర్మత్వహరమ్.

శాతాతపప్రోక్తే ॥ విప్రస్త్రభార్యాగమనే గజచర్మా ప్రజాయతే । తత్పాపస్య వినాశాయ ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే ॥ విప్రస్త్రభార్యాగమనే గురుతల్పప్రాయశ్చిత్తం స్యాదితి దేశాద్యపేక్షకం ప్రాయశ్చిత్తం కర్తవ్యం॥ ప్రాయశ్చిత్తశబ్దేన నిష్కృతిరభిధీయతే ॥ సా చ కృచ్ఛ్రాదిరూపా దానరూపా చ ॥ తదుభయమపి ప్రాయశ్చిత్తమపి శబ్దేనోపాత్తమ్ ॥ తత్ర వ్యాధిగురులఘుభావేన ద్వయోస్సముచ్చయో వికల్పశ్చావగంతవ్యః ॥ ఏవం ప్రాజాపత్యాది రూపనిష్కృతి పర్యాలోచనమభిధాయేతరాం వివిచ్య దర్శయతి కృత్వా రౌప్యమయీం ధేనుం నిష్కవింశతి సంఖ్యయా। సర్వోపస్కరసంయుక్తాం ఛత్రోపానహసంయుతామ్ ॥ దద్యాద్విప్రాయ విధివదముం మంత్రముదీరయేత్ ॥ సర్వోపస్కర సంయుతామితి ॥ సువర్ణశృంగాయుతామితి ॥ సురభీ వైష్ణవీ మాతా నిత్యం విష్ణుపదే స్థితా । గోదానం తు మయా దత్తం మమ పాపం వ్యపోహతు ॥

అథ బభ్రుమండలత్వహరమ్.

శాతాతపః ॥ నకులస్యాభిఘాతేన జాయతే బభ్రుమండలమ్। నిష్కద్వయమితం దద్యాన్నకులం స విశుద్ధ్యతి ఇతి ॥ శక్త్యనుసారేణ సౌవర్ణరాజితౌ వా నిష్కౌ భవతః ॥ విశేషానుపాదానాత్ ॥ ... ✽

అథ కృష్ణమండలత్వహరమ్.

శాతాతపః॥ మయూరఘాతనేచైవ జాయతే కృష్ణమండలమ్। నిష్కత్రిమితో దేయస్తేన స్వర్ణమయశ్శిఖీ ॥ ... ✽

అథ శ్వేతమండలత్వహరమ్.

శాతాతపః ॥ హంసహంతా భవేద్యస్తు తస్య స్యాచ్ఛ్వేతమండలమ్। రౌప్యం పలద్వయమితం హంసం దత్వా విశుద్ధ్యతి ॥ ... ✽

అథ విసర్పహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ అమేధ్యస్య ప్రదాతా తు విసర్పవ్యాధిమాప్నుయాత్ । మాసం పయోవ్రతం కుర్యాద్దద్యాదంతే పయస్వినీమ్ ॥ పయస్వినీం గాం ॥ ... ... ✽

అథ విసర్పహర నాగదానమ్.

తత్రైవ ॥ పలేన వా తదర్ధేన తదర్ధార్ధేన వా పునః । కుర్యాన్నాగం సువర్ణేన ఫణపంచకసంయుతమ్ ॥ మాణిక్యాని చ దేయాని ప్రత్యేకం ఫణపంచకే । రత్నం పుచ్ఛే తథా దేయం వజ్రం లోచనయోస్తథా ॥ ఏవం కృత్వా శుభం నాగం కుంకుమేనానులేపయేత్ । రక్తవస్త్రేణ సంవేష్ట్య తామ్రపాత్రోపరి న్యసేత్ ॥ తామ్రస్యతు పరిమాణం పలానామష్టకం విదుః । ఉపచారైష్షోడశభిరర్చయేన్నాగముత్తమమ్ ॥ పరిమాణం హోమసంఖ్యా చ పృథగ్భవేత్ ॥ ప్రత్యేకమష్టోత్తర సహస్రాదిభవేదిత్యర్థః॥ నమో అస్తు సర్పేభ్య ఇత్యాసాం తిసృణామగ్నిఋషిః ॥ సర్పా దేవతా॥ అనుష్టుప్ఛందః ॥ క్రమేణ సమిదాజ్య తిలహోమే వినియోగః। నమో అస్తు

సర్పేభ్యఇత్యాది ॥ ఏభిర్మంత్రైస్సమిదాదిహోమో భవతి ॥ అత్రాజ్య
హోమే అయమపరో విశేషః హుత్వాహుత్వాన శిష్టాజ్య బిందూన్పా
త్రాంతరే స్థాపయేత్ ॥ తేచబిందవస్సంపాతా ఇత్యుచ్యంతే ॥ తేనచసం
పాతాజ్యేన ఆచార్యోరోగిణోంగాన్యభ్యజ్యాదితి॥ తదేవాహ ॥ హుత్వా
హుత్వాజ్యసంపాతైః పాత్రేచైకీకృతైస్స్వయమ్ । ఆచార్యోంగానిచా
భ్యజ్య రోగిణంతువిసర్జనమ్ ॥ తతః కుశాదిభిస్సంమార్జయే దిత్యధ్యా
హార్యః ॥ సంమార్జన మంత్రమాహ ॥ ఋగ్విస్సార్పరాజ్ఞీభి భూమి
భూర్మమ్నాదిభిఃక్రమాదితి । స్వస్థోయథాసౌభవతి గాత్రాణ్యస్యాపరో
గతః। భూమిర్భూర్మమ్నాదిభిఃక్రమాదితి॥ భూమిర్భూమ్నేతీమామారభ్య
క్రమాత్తిసృభిరుగ్భిరిత్యర్థః ॥ యథాసౌరోగీస్వస్థో నీరోగో భవతీతి సం
క్షేపేణకథనం ॥ ఏత దేవవివిచ్యకథయతి ॥ గాత్రాణ్యస్యాపరోగత ఇతి॥
గాత్రాణ్యంగాని యథారోగతః రోగాదపగతానిభవంతి తథా సంమా
ర్జయేదిత్యర్థః ॥ సర్వావయవానపి యథాయోగం సంమార్జయేదితి
తాత్పర్యమ్ ॥ భూమిర్భూర్మమ్నేత్యాసాం తిసృణాం సర్పరాడగ్నిఋ
షిః- అగ్నిర్దేవతా-ద్వితీయతృతీయయోరాత్మా సూర్యోవాగ్నిర్దేవతా-
సర్వత్ర లింగోక్తాదేవతా-అద్యానుష్టుప్- ఇతరేగాయత్ర్యౌ- సంమా
ర్జనేవినియోగః ॥ భూమిర్భూమ్నేత్యాది ॥ అయంగౌ స్త్రింశద్ధ్యావే
త్యాది ॥ సంమార్జనానంతరం ॥ గుగ్గులంచసుగంధంచ పూతిదారుచని
క్షిపేత్ । ప్రకల్ప్యకలశంకుర్యా దభిషేకంజలైశ్శుభైః॥ నమోఅస్తు సర్పే
భ్యఇతి సార్ధంతల్లింగకైరపి । హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః పవమానాను
వాకతః ॥ అపోహిష్ఠామయఇతి శన్నోహాత మదీరయేత్ ॥ గుగ్గులంచే
త్యాది ॥ గుగ్గులః ప్రసిద్ధః ॥ సుగంధికర్పూరాది ॥ పూతిదారుదేవదా
రు సర్జరసవృక్షౌ ॥ అత స్తచ్ఛకలాన్యత్రగృహ్యంతే ॥ తాన్యభిషేక కల
శేక్షిపేత్ ॥ ప్రకల్ప్యనిక్షిప్య॥ తంకలశమభిషేకోపయుక్తైస్తీర్థాదిజలైః

పూరణం కుర్యాత్ ॥ నాగపూజాప్రదేశాత్పశ్చిమభాగే కలశం సంస్థాప్య తీర్థోదకేన పూరయిత్వా గుగ్గులాదీంస్తత్ర నిక్షిప్య నాగం స్వప్రతిమాయాం పూజయిత్వా పూర్వస్థాపితే కలశే నవగ్రహయజ్ఞోక్తప్రకారేణ వరుణమావాహ్య సంపూజ్య । నమో అస్తు సర్పేభ్యః ఇత్యాదిభిర్మంత్రైస్తదుదకమష్టావింశత్యావృత్త్యాఽభిమంత్ర్య ॥ పూర్వోక్తం హోమం విధాయ సంపాతైః రోగిణోంగాని సంమృజ్య పశ్చాదభిషేకం కుర్యాదితి క్రమః ॥ తంత్రాభిషేకమంత్రానాహ ॥ నమో అస్తు సర్పేభ్య ఇత్యాదినా ఆపో హిష్ఠేత్యంతేన ॥ అత్రాభిషేచయే దిత్యధ్యాహారః॥ తల్లింగకైరభిషేకప్రకాశకైః హిరణ్యవర్ణా ఇత్యాదిభిస్స్నపనమ్ । నమో అస్తు సర్పేభ్య ఇత్యృచేనాభిషించేదిత్యర్థః ॥ అయంచ తృచః సాంప్రతమంత్రైర్దర్శితః ॥ హిరణ్యవర్ణాః ఆపో హిష్ఠా ఇత్యృచా పరిభాషాయామ్ ॥ పవమానానువాకస్తు గణహోమప్రకరణే దర్శితః ॥ శన్నో వాతః పవతామితి ॥ ఏతేనచ స్వస్వశాఖోక్తశాంతిపాఠ ఉపలక్ష్యతే ॥ శన్నో వాత ఇత్యాది తైత్తిరీయశాంతిః ॥ తథాశ్వలాయన ఘోషశాంతిశ్చ ॥ అయంచ శాంతిపాఠ అభిషేకానంతరం కార్యః ॥ తతః ॥ ఉత్సారితాంగరుచిరం లింపేదగరుచందనైః । తతశ్శుక్లాంబరధర శ్శుక్లమాల్యానులేపనః ॥ గంధపుష్పాక్షతాదిభి స్సర్పదైవత్యమంత్రైరాచార్యోపి సమర్చయేత్ ॥ అనంతరం సర్పరాజమాచార్యాయనివేదయేత్॥ ఉత్సారితాంగశిరోచ్ఛ్రితాంగః వస్త్రేణాపాకృతశరీర సలిల ఇత్యర్థః ॥ తం రుచిరం యథాభవతి తథా- అగరుణా శ్రీచందనాదిభిశ్చ లింపేత్ ॥ స్వయమితి, రోగీ॥ ఏతచ్చ సమర్చనం దానకాలే- పూర్వకృతపూజాతోన్య దేవ॥ సర్పదైవత్యో మంత్రోక్తైర్వ హోమాంగత్వేనదర్శితః ॥ అధునా నాగదానమంత్రమాహ ॥ యో ధత్తే పృథివీం కృత్స్నాం సశైలవనకాననామ్ । క్షీరాబ్ధౌ యశ్చ శయ్యా చ వాసుదేవస్య శార్ఙ్గిణః ॥ స్వీయదానేన

నాగోపా తుష్టో వ్యాధిం వ్యపోహతు । వైసర్పిక వికారంవా త్వగ్దోషజని తంతథా ॥ రక్తదోషోద్భవంవాపి మాతృతః పితృతోపివా । అంగప్రత్యంగసంభూతం వికారం మేవ్యపోహతు ॥ ఇతి ॥ ఏవందద్యాత్తుతం నాగ మూచార్యాయ సదక్షిణమ్ ॥ భూమౌ ప్రణమ్య శిరసా శనైశ్శత పదంవ్రజేత్॥ ఆచార్యమనువ్రజేదిత్యర్థః ॥ ఆచార్య ఇత్యుపలక్షణమ్ ॥ ప్రతిగృహీత్రనువ్రజనం కుర్యాదితియావత్ ॥ ఆచార్యేణాభ్యనుజ్ఞాత స్స్వగృహంప్రవిశేత్సుధీః । బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వాతు స్వయంభుంజీతబంధుభిః ॥

ఇతి విసర్పహర నాగరాజదానవిధి స్సంపూర్ణః.

అథ దుర్గంధాంగత్వ హరమ్.

శాతాతపః॥ సౌగంధికస్యహరణా ద్దుర్గంధాంగః ప్రజాయతే। లక్షమేకంచ పద్మానాంజుహుయాజ్జాతవేదసే ॥ సౌగంధికంచకల్హారమ్ ॥ సుగంధిద్రవ్యంచ ॥ జాతవేదసేఇత్యనేన- జాతవేదసే సునవామ ఇత్యృచ ఉపాదానమ్ ॥ అతో హోమమంత్రోప్యయమేవ ॥ అస్యస్యార్ధదీక్షితజ్వరహరేడుక్తః ॥ ... ... *

అథ విస్రగంధత్వహరమ్.

మధుచోరస్తుపురుషో జాయతేవిస్రగంధవాన్ । సదద్యాన్మధుధేనుం చ డపోష్యాథద్విజాయతు ॥ మధుధేను విధానంతు పూర్వముక్తం ॥ చతుర్థాత్ప్రాయశ్చిత్తం సముచ్చీయతే॥ తచ్చవ్యాధ్యనుసారేణ చాంద్రాయణాదికల్ప్యమ్ ॥ ... ... *

త్వగ్దోషప్రతిమాదానమ్.

ఏతల్లక్షణంచాను క్తేషుతురోగేష్విత్యావినా శూలరోగప్రకరణే విజ్ఞేయమ్ ॥ ఇతి కర్తవ్యతా కలాపస్తుపరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానవిధానవిధావుదీరితః ॥ ... ... *

అథ కుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః ॥ బ్రహ్మహా నరకస్యాంతే పాండుకుష్ఠీ ప్రజాయతే । ప్రాయశ్చిత్తం ప్రకుర్వీత తత్పాతకవిశుద్ధయే ॥ ప్రాయశ్చిత్తం షడాబ్దికం కుర్వీత ॥ పాపస్యోపభోగేన క్షీయమాణత్వాత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తోపక్రమప్రకారస్తు ప్రాయశ్చిత్తపద్ధతావుదీరితః ॥ ఏవం కృత ప్రాయశ్చిత్తస్య తదనంతరం కర్తవ్యతామాహ ॥ చత్వారః కలశాః కార్యాః పంచపల్లవసంయుతాః । పంచరత్నసమాయుక్తాః సితవస్త్రేణ వేష్టితాః ॥ అశ్వత్థానాదిమృద్యుక్తాః తీర్థోదకసుపూరితాః । సర్వౌషధిసమాయుక్తాః స్థాప్యాః ప్రతిదిశం తతః ॥ మృదశ్చ పూర్వముక్తాః ॥ ప్రతిదిశం పూర్వాదిదిక్షు - ఏవం చతురః కలశాన్ స్థాపయిత్వా-తన్మధ్యే పరం కలశం సంస్థాప్య-తస్యోపర్యష్టదళం రౌప్యం పద్మం నిధాయ తత్ర వాసుదేవం స్థాపయేదిత్యాహ॥ రౌప్యమష్టదళం పద్మం మధ్యకుంభోపరి న్యసేత్ । బ్రాహ్మణాః పారయేయుస్స్వాన్ ఋగ్వేద ప్రభృతీంఛనైః॥ దశాంశేన తతో హోమో గ్రహశాంతి పురస్సరమ్ । తత్ర కుండం విధాతవ్యం ఘృతాక్తైస్తిలైర్యవైః । ద్వాదశాహమిదం కర్మ సమాప్య ద్విజపుంగవః । భద్రాసనే యజమానస్యాభిషేకం సమాచరేత్ ॥ యథాశక్తిప్రమాణేనేతి ॥ పలేన వా తదర్ధేనేతి ॥ యజేత్పురుషసూక్తేనేతి ॥ యజేత్పూజయేత్ ॥ పూజాప్రకారస్తు పరిభాషాయాం- ద్వాదశదినసాధ్యమేతత్కర్మ-తత్ర ప్రతిదినం ప్రాతర్మధ్యం సాయంకాలేష్వాచార్యేణ పూజితం దేవం యజమానోపి గంధపుష్పాదిభిః పూజయేత్॥ తథా పూర్వస్థాపితేషు చతుర్షు కలశేషు ఋగ్వేదాదీన్ పారయేయుః- ఋగ్వేదాది చతుష్టయ పారాయణం కారయేయురిత్యర్థః ॥ పూర్వకుంభే ఋగ్వేదం- దక్షిణకుంభే యజుర్వేదం - పశ్చిమకుంభే అథర్వాంగిరసం- ఉత్తరకుంభే సామవేదం పారయేత్॥ వేద చతుష్టయవిదామభావే-యథాసంభవం తచ్ఛాఖాధ్యాయిభిశ్చతుర్భిర్బ్రాహ్మణైశ్చ

త్వారి వేదపారాయణాని కారయేత్ ॥ దృష్టార్థత్వాదస్యకర్మణః రోగ
నివృత్తిర్దృష్టం ప్రధానప్రయోజనమ్ । అవాంతరప్రయోజనంతు దురితా
పూర్వనివృత్తిః ॥ సాచ వేదపారాయణ చతుష్టయసాధ్యా ॥ వేదానామ
పిచాతుర్విధ్యంస్వతస్సిద్ధమ్ ॥ ఇతి వేదపారాయణకథనం ॥ వేదపారాయ
ణవిధిస్తు పరిభాషాయాం ॥ యద్యపిసామసు పఠ్యమానేషు వేదాంతరాణా
మనధ్యాయో వేదాంతరేషు పఠమానేషుసామ్నామ్ ॥ తథాపి వేదచతు
ష్టయ పారాయణంవిధిబలాదేతత్కర్మాంగత్వస్థాపనాచ్చ యావతాపరస్పరో
ధిక కణాఘాతశ్చ నభవేత్తావతీభూభాగే కలశచతుష్టయంస్థాపయిత్వా
మధ్యే వాసుదేవాధిష్ఠానకలశంస్థాపయేత్ ॥ తద్దశాంశేన హోమఇతి॥
యస్మిన్దివసే యావాన్వేదపాఠోజాయతే తావద్గ్రంథ సంఖ్యయా
గణయిత్వా తద్దశాంశ సంఖ్యయా హోమోవ్యాహృతిభిఃకార్యః ॥ అ
త్రాయం పరిగణనాదిప్రకారః॥ మంత్రబ్రాహ్మణేనమిళిత్వా యస్మిన్వేదే
యావాన్ గ్రంథస్తావంతం ద్వాదశధా విభజ్య ప్రతిదినమేకైకసంఖ్యయా
వ్యాహృతిభిర్హోమః కార్యఇతి ॥ హోమద్రవ్యంచ ఘృతాక్తాస్తిలాయ
వావా ॥ ఏషు కర్మదినేషుప్రథమదినఏవ నవగ్రహ యజ్ఞోక్తప్రకారేణా
దిత్యాది గ్రహాన్ స్థాపయిత్వా గ్రహశాంతిం హోమాంతాంనిర్వర్త్య
యావత్కర్మ సమాప్తిస్థాపితాన్ ప్రతిదినం గంధాదిభిస్సమభ్యర్చ
యేత్ ॥ కర్మాంతే దక్షిణాదికందద్యాత్ ॥ గ్రహపూజాప్రకారశ్చ పరిభా
షాయాం దర్శితః ॥ ద్విజపుంగవ ఇతి ॥ ద్విజపుంగవః ఆచార్యః ॥
భద్రాసన ఇతి॥ భద్రాసనస్వరూపంతు వినాయకశాంతౌ దర్శితమ్॥ అభి
షేకం సమాచరేదితి ॥ ఏవంవిధ భద్రాసనోపవిష్టస్యరోగిణ అభిషేకమా
చార్యః ఇతర బ్రాహ్మణసహితో వైదికైర్మంత్రైఃకుర్యాత్ ॥ అభిషేక
సమయేచ వాసుదేవాధిష్ఠిత కలశోదకం వేదపారాయణోదకం చైకస్మిన్
పాత్రేనిధాయ వినాయకశాంతౌ నవగ్రహ యజ్ఞోక్తప్రకారేణ యజ

మానమభిషించేయుః ॥ తతః - కింకుర్యాదత ఆహ ॥ తతో దద్యాద్యథాశ
క్త్యా గోభూహేమతిలాదికమ్ । బ్రాహ్మణేభ్య స్తథా దేయ మాచార్యా
యనివేదయేత్ ॥ ఏవం పూర్వోక్త వాసుదేవ ప్రతిమాం ॥ ఏతత్ప్రతిమా
దానమంత్రః ॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రాః విశ్వేదేవా మరుద్గణాః। ప్రీతాస్స
ర్వే వ్యపోహంతు మమ పాపం సుదారుణమ్॥ ఇత్యుదీర్య ముహుర్భక్త్యా త
మాచార్యం క్షమాపయేత్ । ఏవం విధానైర్విహితైశ్శ్వేతకుష్ఠీ విశుద్ధ్యతి॥

అథ ప్రకారాంతరేణ కుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః ॥ కుష్ఠీ గోవధకారీ స్యాన్నరకాంతే స్యనిష్కృతిః । స్థాప
యేద్ఘటమేకం తు పూర్వోక్త ద్రవ్యసంయుతమ్॥ సమనంతర ప్రోక్త పాం
డుకుష్ఠహరేయాని పంచపల్లవాదీని ద్రవ్యాణ్యభిహితాని- తైర్యుక్తమేకం
కలశం స్థాపయేత్ ॥ దక్షిణదిశి- తం కలశం దక్షిణదిశి - కుండస్య దక్షిణ
భాగ ఇత్యర్థః- తామ్రపాత్రం న్యసేత్తత్ర తిలపూర్ణం సుపూజితమ్ । త
త్ర కలశే ॥ తస్యోపరి న్యసేద్దేవం హేమనిష్కమితం యమమ్ । యజేత్పు
రుషసూక్తేన పాపం మే శామ్యతామితి । యమమూర్తిస్తు దక్షిణహస్తేన దం
డధారిణీ ॥ వామహస్తేనాభయదా మహిషారూఢా భవతి ॥ పురుషసూ
క్తేన యజేత్పూజయేత్॥ పూజాప్రకారస్తు పరిభాషాయాం పాపం మే శా
మ్యతామితి । పాపం శరీరే వర్తమానం రోగరూపం తన్నిదానభూతం దు
రితం చ శామ్యతామితి సంకల్ప్యేత్యర్థః॥ సామపారాయణం కుర్యాత్క
లశే తత్ర కామ్యతః । దశాంశం సర్పిషా హుత్వా పావమాన్యభిషేచనే॥
విహితే ధర్మరాజం త మాచార్యాయ నివేదయేత్ । సామవేదవిద భావే బ
హ్వృచం వా యథాలాభోపపన్న శాఖాధ్యాయినం వా వేదపారాయణే
వృణీత- యావత్పారాయణసమాప్తి ప్రతిదినం యామం పూర్వోక్తప్రకా
రేణ పూజయేత్ ॥ హోమమంత్రాణి వ్యాహృతయః - దశాహోమప్ర
కారశ్చ పాండుకుష్ఠరోగహరోక్తరీత్యా విజ్ఞేయః ॥ పావమాన్యేతి॥ పవ

మాసస్సువర్జనః- స్వాధిష్ఠమేత్యాద్యాస్స్వస్వశాఖోక్తా గ్రాహ్యాః-దానమంత్రమాహ॥ యమోమహిషమారూఢో దండపాణిర్భయావహః-దక్షిణాశాపతిర్దేవో మమపాపం వ్యపోహతు ॥ ఇత్యుచ్చార్య విసృజ్యైనం మాసంగోభక్తిమాచరేత్ । బ్రహ్మగోవధయోరేషా స్యాదన్యానాస్తి నిష్కృతిః ॥ బ్రహ్మవధస్య సమనంతరం పూర్వోక్తం కర్మగోవధస్యైతదితివిభాగః ॥ ... ... ❋

⟶ ❋ అథాపరంకుష్ఠహరమ్. ❋ ⟵

శివగీతాయామ్ ॥ యేసరోహంతి వైజంతూన్ కుష్ఠరోగీ భవేచ్చసః। సాంతాపనంప్రకుర్వీత భగవా నాహశంకరః ॥ సాంతాపనం సాంతపనమ్ ॥ క్షుద్రజంతుహనన ఇదంప్రాయశ్చిత్తం ॥ తత్రాపివ్యాధేరల్పత్వే ఏనసి లఘూనిగురుణిగురూణీతి గౌతమవచనాత్ ॥ ... ❋

⟶ ❋ అథ కుష్ఠరోగహర వృషభదానమ్. ❋ ⟵

వాయుపురాణే ॥ కుష్ఠీస్త్రీయాభవేదిత్యుపక్రమ్య- అభిహితం ॥ అథ కుష్ఠహరంవక్ష్యే వృషదానమనుత్తమమ్ ॥ యత్కృత్వాతుకుష్ఠరోగార్తశ్శరీరసుఖకారకమ్ ॥ పలైస్త్రిభిస్తుకుర్వీత ద్వాభ్యామేకేనవాపునః॥ రాజతంవృషభంశుద్ధం హేమశృంగఖురంతథా । మహేశ్వరేణోమయాచకుర్వీతతమధిష్ఠితమ్ ॥ మహేశ్వరస్యోమాయాశ్చ ప్రతిమేద్వే సువర్ణస్య పలైస్త్రిభిర్వాద్వాభ్యామేకేనవారకారయేదిత్యాహ॥ సౌవర్ణేప్రతిమేద్వే తు పూర్వోక్తేనక్రమేణతు । యథావిభవ దానేన విత్తశాఠ్యం సకారయేత్ । అత్ర వృషభదానస్య ప్రాధాన్యాదుమామహేశ్వరప్రతిమే విహితపలత్రితయాది పరిమాణాదపి న్యూనపరిమాణేనసువర్ణేనకృతేపి దోషాయనేతితత్సూచయతి విత్తశాఠ్యమిత్యనేన- వృషభస్త్రితిమాతూక్తపరిమాణనైవకార్యః ॥ ప్రధానత్వాత్- పలాష్టకే కాంస్యపాత్రే స్థాపయేత్తాం విచక్షణః ॥ శ్వేతపుష్పైరక్షతాద్యైః శ్వేతవస్త్రైరలంకృతమ్ । ఏవంవి

ధంతం వృషభం కాంస్యపాత్రే వినిక్షిపేదిత్యర్థః - బ్రాహ్మణం విద్యయా యుక్తం స్వాచారం సంయతేంద్రియమ్ । సర్వశాస్త్రప్రవక్తారం ప్రతిగ్రహపరాఙ్ముఖమ్ ॥ గృహమాహూయ భక్త్యా తం యథావిధి సమర్పయేత్ । హోమం చ పూర్వవత్కుర్యాన్మంత్రైర్మాహేశ్వరైస్తథా ॥ పూర్వవదితి- స్వగృహ్యోక్తప్రకారేణాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య సమిచ్చర్వాజ్యతిల హోమానష్టోత్తర సహస్రసంఖ్యయా కుర్యాదిత్యర్థః- ఉమామహేశ్వరారుద్రప్రకాశకామంత్రా స్తత్తస్వస్వశాఖోక్తా గ్రాహ్యాః ॥ పూర్వోక్తగుణవిశిష్టేన బ్రాహ్మణేన తం వృషభం-వక్ష్యమాణదానమంత్రేష్టమూర్తేరధిష్ఠానమిత్యనేన శ్లోకేనోమామహేశ్వరపూజాం కారయిత్వా ॥ తతో హోమం నివర్తయిత్వాథ విశిష్టం వృషభం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్-దానప్రకారమాహ ॥ ఉదఙ్ముఖోపవిష్టాయ మహాదేవస్య సన్నిధౌ ॥ ప్రాఙ్ముఖో వ్యాధితో దద్యాన్మంత్రేణానేన ధర్మతః ॥ దానమంత్రః ॥ అష్టమూర్తేరధిష్ఠానం కృపయా వృషభధ్వజ । శ్వేతమౌదుంబరం సర్వ మథవా చిత్రమేవ చ ॥ త్వగ్దోషజనితం యచ్చ మండలాన్యథవా హర । సర్వకర్మవిపాకోద్ధం పార్వతీనాథ సర్వగ ॥ కుష్ఠహా భవ సర్వేశ రక్షమాం పార్వతీపతే । వృషభధ్వజేతి ॥ ధ్వజ ఇతి సంబుద్ధ్యంతం భిన్నపదం ॥ అష్టమూర్తే ధ్వజేతి వృషభవిశేషణమ్ ॥ ... ... *

ఇతి కుష్ఠహరవృషభదానమ్.

అథ హీనకుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః ॥ మాతృగామీ భవేద్యస్తు తస్య లింగం వినశ్యతి । చండాలీగమనే చైవ హీనకుష్ఠః ప్రజాయతే । అత్ర చ ప్రతిక్రియా లింగహానిహారే ప్రసంగాత్పూర్వమేవ దర్శితేతి నాత్ర లిఖితా ॥ ... *

ఇతి హీనకుష్ఠహరమ్.

అథ రక్తకుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః॥ దీక్షితస్త్రీప్రసంగేన జాయతేరక్తకుష్ఠవాన్ । తత్పాతకవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ ... *

ఇతి రక్తకుష్ఠహరమ్.

అథ పీతకుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః॥ స్వసుతాగమనేచైవ పీతకుష్ఠః ప్రజాయతే । తస్యప్రతిక్రియాంకర్తుం పూర్వతఃకలశంన్యసేత్ ॥ పూర్వదిగ్భాగే హోమస్థానాపేక్షయేత్యర్థః । కలశేచ పాండుకుష్ఠహరోక్తాని పంచపల్లవాదీనిస్థాపయేత్ ॥ యస్మింశ్చదినే యావద్వక్ష్యమాణ వేదపారాయణంజాయతే. తద్దశాంశహోమో వ్యాహృతిభిఃకార్యః ॥ హోమద్రవ్యంచ ఘృతాక్తాస్తిలాయవాః- అగ్నిస్థాపనంచ స్వగృహ్యోక్తమార్గేణ - దశాంశహోమే దశాంశకల్పనాప్రకారస్తు పాండుకుష్ఠరోగహరేభిహితః ॥ పూర్వతః కలశంన్యసేదిత్యుక్తమధునాతత్కలశాలంకరణప్రకారమాహ ॥ పీతవస్త్రేణసంఛన్నం పీతమాల్యావిభూషితమ్ ॥ కలశం స్థాపయేత్పీతం వస్త్రేతు పీతవస్త్రావిభూషితమితిచ్ఛేదః॥ తస్మికలశేవక్ష్యమాణ గుణోపేతమింద్రం స్థాపయేదిత్యాహ- తస్యోపరిన్యసేద్దేవం హేమపాత్రే సురేశ్వరమ్ । సువర్ణషట్కనిష్కేణ నిర్మితం వజ్రధారిణమ్ ॥ యజేత్పురుషసూక్తేన వాసవంవిష్ణురూపిణమ్ । సర్వౌషధియుతేకుంభే ఋగ్వేదంతు సమాపయేత్ ॥ వజ్రధారిణ మిత్యాది॥ ఇంద్రమూర్తిస్తుప్రాభయకరావజ్రధ్వజా ఐరావతసమారూఢాచభవేత్- యజేత్పురుషసూక్తేనేతి ॥ యజేత్పూజయేత్ ॥ పూజావిధానంతు పరిభాషాయాం- ఋగ్వేదంసమాపయేదితి-ఋగ్వేద పారాయణం కుర్యాదిత్యర్థః॥ ఋగ్వేదవిదభావే యథాసంభవం శాఖాధ్యాయినా వేదపారాయణంకారయేత్ ॥ యావద్వే

దసమాస్తి ప్రతిదినమింద్రం తత్ప్రకాశకైః స్వస్వశాఖోక్తమంత్రైః పూజయేత్- ఇంద్రప్రకాశక మంత్రాస్తుపూర్వముక్తాః- తథావక్ష్యమాణ ప్రతిమాపి ప్రతిదినం పూజనీయా ॥ రోగప్రతిమాలక్షణంచ అత్రైవప్రకరణాంతేప్యుత్పాదయిష్యతే ॥ అత్రప్రయోగస్తు మూత్రకృచ్ఛ్రహర వరుణమూర్తిదానోక్తోవిజ్ఞేయః ॥ కలశస్థాపనాది విశేషోత్రైవదర్శితః- రక్తకుష్ఠాధిదేవతాయైనమోనమః - పీతకుష్ఠాధిదేవతాయై నమోనమః॥ ఇతిచ రోగప్రతిమా పూజాయాం మంత్రావూహ్యా - అధునా తామేవ రోగప్రతిమామాహ ॥ సువర్ణవత్రిశాంకృత్వా సువర్ణదశకేనతు॥ దద్యాద్విప్రాయసంపూజ్య నిష్పాపస్స్యాదితిబ్రువన్ । ఏకస్సువర్ణశబ్దాత్రివర్ణస్య వాచీ- అపరః పరిమాణవాచీ- సువర్ణలక్షణంచ పూర్వముక్తం- సాంప్రతమింద్రప్రతిమామాహ ॥ దేవానామధిపోదేవో వజ్రీవజ్రనికేతనః । శతయజ్ఞస్సహస్రాక్షో మమపాపం వ్యపోహతు ॥ ఇమంమంత్రంసముచ్చార్య ఆచార్యాయ యథావిధి । దద్యాద్దేవం సహస్రాక్షం స్వపాపస్యోపశాంతయే ॥ ... ... *

అథ గుల్మకుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః ॥ ధాత్రీజాయాభిగమనే గుల్మకుష్ఠః ప్రజాయతే । స్వవధూగమనే చైవ కృష్ణకుష్ఠః ప్రజాయతే ॥ స్వవధూః-స్వపుత్రభార్యా,తేన కార్యంవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాగుక్తస్యార్ధమేవచ । దశాంశహోమ స్సర్వత్రప్రోక్తా త్రైగ్క్రియతేతిత్రైః ॥ ప్రాగుక్తస్యార్ధమితి ॥ ప్రాక్షడ్వార్షికంప్రోక్తం తదర్ధంత్రివార్షికం,ప్రాగుక్తస్యార్ధమిత్యస్య సమనంతరం కుష్ఠగోగ్రోక్తస్యేత్యర్థః ॥ తద్యథా ॥ కలశస్థాపనప్రకారః పూర్వోక్త ఏవ ॥ సువర్ణనిష్కత్రయేణేంద్రప్రతిమా - సువర్ణపంచకేన రోగప్రతిమా-ఋగ్వేదేతదభావే వేదాంతరేవా సంహితామాత్రస్య పారాయణమితి- పూర్వోక్తార్థకల్పనా ॥ పూజాదిప్రకారస్తుతద్వదేవ ॥ *

అథ కటికుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః ॥ పితృవ్యపత్నీగమనా త్కటికుష్ఠః ప్రజాయతే । నిష్కృతిస్తేన కుర్వీత కన్యాదానేన యత్నతః ॥ ఉక్తరోగానుసారేణ త్రివర్షాది సమాచరేత్ । కన్యాదానాసంభవే స్వం ధనాదినా ప్రలోభ్య తస్మాత్కన్యాదానఫలం గ్రాహ్యమ్ ॥ కన్యాదానజనిత సుకృతాపనోద్యత్వాదస్య దుష్కర్మణః । ఉక్తే తపస్యాంతరం-అత్ర వార్షికాదిప్రాయశ్చిత్తాచరణం॥

అథ నేత్రకుష్ఠహర కృష్ణాజినదానమ్.

శాతాతపః ॥ మాతులాన్యాస్తుగమనా న్నేత్రకుష్ఠః ప్రజాయతే। కృష్ణాజినప్రదానేన ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ॥ యదగమ్యాసుసంబద్ధం ప్రాయశ్చిత్తముదీరితమ్ । తదేవ మునిభిఃప్రోక్తం నియతం తత్సుతాస్వపి॥ యదా చ మాతులపుత్రీస్వస్మాఏవ ప్రసత్తా తదాతథితరాఏవ గృహ్యంతే। పూర్వోక్తత్రైవార్షికం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేదిత్యర్థః ॥ కృష్ణాజినదానం విష్ణుస్మృతౌ ॥ అథ వైశాఖ్యాం పౌర్ణమాస్యాం కృష్ణాజినం సఖురం సశృంగమ్ ॥ సువర్ణశృంగం రౌప్యఖురం ముక్తాలాంగూలభూషితమ్ । అవికేవస్త్రే ప్రసారితే ప్రసారయేత్ ॥ తతస్తైః సప్రచ్ఛాదయేత్॥ సువర్ణనాభిం చకుర్యాత్-అహతేనవాసోయుగేన ప్రచ్ఛాదయేత్॥ సర్వరత్నగంధైశ్చాలంకుర్యాత్- చతసృషుదిక్షుచత్వారితైజసపాత్రాణి క్షీరదధిమధుసర్పిః పూర్ణానిదద్యాత్ - అహితాగ్నయె బ్రాహ్మణాయాలంకృతాయవాసోయుగేన ప్రచ్ఛాదయేదితి ॥ అస్యార్థః - తేచకాలామాత్స్యేప్రదర్శితాః ॥ వైశాఖపూర్ణిమాచైవ గ్రహణం శశిసూర్యయోః। పౌర్ణమాసీ తథామాఘ ఆషాఢీ కార్తికీ తథా ॥ ఉత్తరాయణ ద్వాదశ్యాం తస్యాం దత్తం మహాఫలం,ఇతి। వ్యాధినిమిత్తకాలశ్శాతాతపవచనేన ప్రాక్ప్రదర్శితః ॥ కృష్ణమృగాజినం సఖురం సశృంగం సువర్ణశృంగసహితం పునశ్చరౌప్యఖుర హైమశృంగరజతపంతాలంకృత ముక్తికఘటి

తత్పుచ్ఛయుతం విద్రుమాలంకృత పుచ్ఛోపేతంవా నేత్రయోర్మౌక్తికశోభితం కృష్ణమృగచర్మ ప్రసారయేత్ ॥ కంబళే కృష్ణాజినమాస్తీర్య తస్య ఖురాదిషు కాంస్యఖురాదీని స్థాపయేదిత్యర్థః ॥ తథామాత్స్యే ॥ గోమయేనోపలిప్తేతు శుచౌ దేశే నరాధిప। ఆదావేవ సమాస్తీర్య శోభనం వస్త్రమావికమ్ ॥ తతస్సశృంగం సఖుర మాస్తరేత్కృష్ణమార్గణమ్ । కృష్ణమార్గణం కృష్ణమృగసంబంధిచర్మేత్యర్థః ॥ కర్తవ్యం రుక్మశృంగం తద్రౌప్యదంతం తథైవచ । లాంగూలే విద్రుమం చైవ నేత్రయోర్మౌక్తికం తథేతి ॥ తతస్తిలైః పరిచ్ఛాదయేత్ - సువర్ణనాభిం చకుర్యాత్ - అహతేన వాసోయుగ్మేన పరిచ్ఛాదయేత్ - సర్వరత్నగంధైశ్చాలంకుర్యాత్ - చతసృషు దిక్షు చత్వారి తైజసాని పాత్రాణి క్షీరదధిమధుసర్పిః పూర్ణాని దద్యాదితి॥ తిలైః పరిచ్ఛాదయేత్ అజినం తిలై రాత్మసమం రాశి మజినే కుర్యాదిత్యర్థః ॥ తత్ర రాశౌ సువర్ణం షోడశమాషాత్మకం వా- సువర్ణం హేమవా శక్త్యనుసారేణ నాభిస్థానే మధ్యే నిక్షిపేత్ ॥ ఏతదేవ సువర్ణనాభిత్వం ॥ అహతం వాసో నూతనవస్త్రం ॥ అత్ర వస్త్రద్వయముపాత్తమ్ ॥ అత్రైకమేవాభిహితం ॥ అతో వస్త్రవిషయే వికల్పః - కృష్ణాజినస్య చతసృషు దిక్షు క్షీరాది పరిపూరితాని తైజసాని పాత్రాణి శక్త్యనుసారేణ నిదధీత- తైజసపాత్రేషు సర్వథా అశక్తశ్చేన్మృణ్మయాని వా క్షీరాది పూరితాని స్యుః ॥ సతి సంభవే తైజసానాం మృణ్మయానాంచ సముచ్చయః - అన్యథా శక్త్యపేక్షయా వికల్పః ॥ ఏతదభిప్రాయేణైవ మాత్స్యే ॥ తిలైరాత్మసమం కృత్వా వాససాచ్ఛాదయేద్బుధః ॥ సువర్ణనాభం తత్కుర్యాద్యథాసక్త్యా విశేషతః । రత్నైర్గంధైర్యథాశక్త్యా తస్యాం దిక్షు చ విన్యసేత్। ధాతుపాత్రాణి చత్వారి దిక్షు దద్యాద్యథాక్రమమ్। మృణ్మయేషు చ పాత్రేషు పూర్వాదిషు క్రమేణ తు ॥ ఘృతం క్షీరం దధి క్షౌద్ర మేవం కుర్యాద్విచక్షణ ఇతి ॥ విష్ణువచనాదిష్వాహితాగ్నయే కృష్ణాజినం దద్యాదిత్యస్తి - అత

ఆహితాగ్నిర్ముఖ్యస్తత్ప్రదానే - తదభావేన్యోఽప్యసత్సదగ్నిగ్రాహ్యః॥ అత్ర దానేఫలశ్రుతిర్విష్ణుస్మృతావేవోక్తా। అత్ర గాథా భవంతి- యస్తుకృష్ణాజినందద్యాత్సఖురంశృంగసంయుతం- తిలైశ్ఛాద్యవాసోభిస్సర్వరత్నైరలంకృతమ్ । ససముద్రగుహాతేన సశైల వనకాననా। చతురంతాభవేద్దత్తా పృథివీనాత్రసంశయః ॥ కృష్ణాజినే తిలాన్కృత్వాహిరణ్యంమధుసర్పిషీ । దదాతియస్తువిప్రాయ సర్వంతరతిదుష్కృతమితి॥

ఇతి నేత్రకుష్ఠహర కృష్ణాజినదానవిధిః.

అథ శ్వేతోష్ఠత్వహరమ్.

శాతాతపః॥ తాంబూలహరణేచైవ శ్వేతోష్ఠస్సంప్రజాయతే। దక్షిణాసహితందద్యాత్స వైడూర్యమణింతథా ॥ ... *

అథ చిత్రకుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః ॥ రూప్యహృన్నరకస్యాంతే జాయతేచిత్రకుష్ఠవాన్। ప్రాజాపత్యత్రయంకృత్వా దేయంరూప్యపలత్రయమ్ ॥ ... *

అథౌదుంబర కుష్ఠహరమ్.

శాతాతపః ॥ ఔదుంబరీతామ్రచోరో నరకాంతేప్రజాయతే । ప్రాజాపత్యశతంకృత్వా తామ్రంపలశతందిశేత్ ॥ ... *

అథ కుష్ఠరోగ ప్రతిమాదానమ్.

తల్లక్షణంకర్మవిపాకసారే ॥ కుష్ఠగకుంచితసర్వాంగ స్మాలయజ్ఞోపవీతధృత్ । ధావన్ప్రహారకుష్ఠ స్త్రీనేత్రకికిణీయుతః॥ పూజావిధానంప్రాణతంకో దేవతా తతేత్యాదినా పరిభాషాయాం రోగప్రతిమాదానే నిరూపితమ్ ॥ ... ... *

ఇతికుష్ఠరోగహర ప్రతిమాదానమ్.

అథ స్త్రీణామపుష్పవతీత్వాదిహరాణి.

తత్రపితామహః ॥ క్షుత్పిపాసాతురంనారీ భర్తారమనువృత్యయా। మృష్టాన్నంస్వయమశ్నాతి నసాపుష్పవతీభవేత్ ॥ మిథునానిచపంచాశద్భోజయేత్తన్నివృత్తయే । దద్యాత్సౌభాగ్యవస్తూని తేభ్యశ్శక్త్యనుసారతః ॥ ఇక్షవస్తవరాజంచ హరిద్రాంచైవధాన్యకమ్ । వికారవచ్చగోక్షీరంకుసూలంకుంకుమంతథా ॥ లవణంచాష్టమంహ్యేతత్సౌభాగ్యాష్టకముచ్యతే । స్తవరాజస్సౌభాగ్యకమ్ ॥ సువర్ణద్రావక దివ్యముచ్యతే - కర్పూరోవాశర్కరావా- వికారవచ్చగోక్షీరమితి- క్షీరనిమిత్తాభక్ష్యాదయోవికారాః- దధ్యాదీనివా ॥ తదుక్తమిత్యర్థః - ఇక్షవస్తవరాజంచ నిష్పావాశ్చైవధాన్యకమ్ ॥ ఇతివాపాఠః- నిష్పావాధాన్యవిశేషాః॥ ఇక్షవస్తవరాజశ్చ జీరకంచైవధాన్యకమిత్యపివాపఠ్యతే ॥ అత్రప్రతిబంధాధిక్యేశక్త్యనుసారేణోక్తకర్మణ ఆవృత్తిర్ద్రష్టవ్యా ॥ *

అథ వంధ్యాత్వహరసువర్ణధేనుదానమ్.

యథా॥ వాయుపురాణే ॥ చతుర్విధాతుయావంధ్యా భవేద్వత్సవియోజనాత్ । వక్ష్యేతస్యప్రతీకారంతస్యావైరూపంసంబోధమే ॥ హిరణ్యేనయథాశక్త్యాసవత్సాంకారయేద్దృఢామ్ ॥ ధేనుంసలేసవత్సంచ పాదేనగురురబ్రవీత్॥ హిరణ్యేనయథాశక్త్యేతి పలేనవాతదర్ధేన వేతిశక్త్యనుసారేణ కుర్యాదిత్యర్థః ॥ ధేనురూప్యఖురామితి ॥ ఘంటాంగళేనిబద్ధాయాస్సవత్సాం ప్రాఙ్ముఖశ్శుచిః । చందనాగరు కర్పూర గంధమాల్యైస్సుశోభనైః ॥ ఉపచారైష్షోడశభిర్నైవేద్యంపాయసంభవేత్ । మోదకంచతథాపూపం గుడంలవణమేవవా ॥ జీరకంచసువిస్తీర్ణే శూర్పేవేణుమయేదృఢే । ధేనోరేకం ప్రదాతవ్యం బ్రాహ్మణస్త్రీముఖైవహి ॥ షడష్టాదశవాదద్యాత్తదనంతరమేవచ ॥ ఉపచారైరితి ॥ పూజయేదితిశేషః-

మోదకాదిభిః పరిపూరితమేకం శూర్పంధేనోః పురస్తాత్స్థాపయిత్వా ఉక్తద్రవ్యపరిపూరితాన్యేవ శూర్పాణి షడష్టాదశవాస భర్తృకాభ్యో బ్రాహ్మణస్త్రీభ్యోదద్యాదిత్యర్థః- బ్రాహ్మణం సర్వశాస్త్రార్థ కుశలం ధర్మవేదినమ్ । ఆహూయభక్త్యాసంపూజ్య వస్త్రాద్యైర్గంధపుష్పకైః॥ తేనైవకారయేత్పూజామాద్యతో ధేనువత్సయోః । హోమంచకారయేత్తత్రసమిదాజ్యచరూత్కటమ్। పూజాయాంహోమేచ మంత్రమాహ॥ సోమోధేనుమితిమంత్రం సముచ్చార్యేతతః పునః-అస్యగౌతమఋషిః- ధేనుర్దేవతా-త్రిష్టుప్ఛందః- విహితార్థేవినియోగః-సోమోధేనుమిత్యాది సోమే వినియుక్తాయా అస్యస్యాస్సంయోగ పృథక్త్వన్యాయేనాత్ర ధేనురేవ దేవతా - హోమమత్కటంకారయేదిత్యభిధానాత్సమిదాదిభిః ప్రత్యేకమష్టోత్తరసహస్రంకుర్యాత్- ధేనుదానప్రకారమాహ॥ మంత్రేణానేన విధివత్పుచ్ఛేహస్తంనిధాయచ । దానమంత్రమాహ సార్ధశ్లోకద్వయేన ధేనుర్వ్యాంగిరసాం సత్రే ప్రతిష్ఠాసురభేచ్ఛయా । ఇంద్రస్యచ తథాభానోరగ్నేశ్చవరుణస్యచ ॥ యస్యాగావః పరివర్తంతే వనేషూపవనేషుచ। ప్రీణంతుతామనుసదా యథాపుత్ర పరిదాస్సుఖం ॥ ప్రయచ్ఛంతుదివారాత్ర మవిచ్ఛేదంచసంతతేః । ఏవందత్వాతుతద్దానం ప్రణిపత్య విసర్జయేత్ ॥ అత్రైకవర్ణే స్త్రీపుంసయోర్మిళితయోః ప్రత్యేకంవా యథానిమిత్తమధికారః ॥ ... ...

అథగర్భస్రావహర యజ్ఞోపవీతదానమ్.

అత్రనిదానం వృద్ధగౌతమఆహ ॥ స్రవద్గర్భా భవేత్సాతు బాలకం హంతియావిశేషైః ॥ వాయుపురాణే ॥ యజ్ఞోపవీతం కుర్వీత కాంచనంచ స్వశక్తితః । అత్యంతవర్ణయుక్తేన రాజితంచోత్తరీయకమ్ । అత్యంతవర్ణయుక్తేన కాంచనేనేత్యన్వయః - ఉత్కృష్టమిత్యర్థః- తేనకాంచనేన వక్ష్యమాణ పలాదిమితేన స్వశక్తితో యజ్ఞోపవీతం కుర్వీతకారయేదిత్య

ర్థః ॥ తథాసమీచీనం రాజితముత్తరీయంచ - ఉభయత్ర ప్రమాణమా
హ ॥ పలార్థేనతదర్థేన తదర్ధార్థేనవాపునః। గ్రంథిప్రదేశేదేయం
తు మౌక్తికంవజ్రమేవచ ॥ యజ్ఞోపవీతస్యగ్రంథిస్థానేమౌక్తికం- ఉత్తరీయ
స్యతు వజ్రమితివివేకః ॥ ప్రక్షాళ్యపంచగవ్యేన గాయత్ర్యా తామ్రభాజ
నే । ద్రోణప్రమాణంతస్మింస్తునిక్షిపేద్దధిమధ్యతః ॥ ఆజ్యస్యోపరిసంస్థా
ప్యహ్యుపవీతంసుపూజితమ్ । గంధపుష్పాక్షతైర్ధూపైర్నైవేద్యైర
భిభక్తితః ॥ పంచగవ్యస్థానే గాయత్ర్యామంత్రత్వేనోపాదానాదవశిష్ట
పూజాయామపి సైవమంత్రః ॥ ఏవం ప్రక్షాళితముపవీత ముత్తరీయం
చ తామ్రభాజనే నిక్షిపేత్ ॥ కథమిత్యతఆహ ॥ ద్రోణప్రమాణమిత్యాది॥
అయమర్థః- ద్రోణప్రమాణందధితస్మిన్ తామ్రభాజనేమధ్యతః మధ్యేని
క్షిపేత్ ॥ దధ్నఉపర్యాజ్యం తత్ప్రమాణం యథాలాభోపపన్న ప్రమా
ణంవాస్థాపయేత్- శ్రుతద్రోణప్రమాణ పరిత్యాగేకారణాభావాత్తత్ప్ర
మాణత్వమాజ్యస్య- ఆజ్యస్యోపరిసంస్థాప్య ముపవీతమిత్యత్రోక్తత్వాజ్యసం
బంధిత్వేన పరిమాణాశ్రవణాత్ ద్రోణపరిమితాజ్యాసంభవే యథాలా
భోపపన్నప్రమాణమాజ్యమితివ్యవస్థా ॥ తత్రచాజ్యే ఉపవీతముత్తరీయం
చనిక్షిపేత్ । తదుపవీతంసుపూజితంకుర్యాత్- యుక్తంచైతత్ ॥ ఉపవీత
స్యగర్భస్థానీయత్వాద్దధ్యాదేశ్చ జరాయ్వాదిస్థానీయత్వాచ్చ ॥ ఉపవీ
తంసుపూజితమిత్యత్రోపవీతశబ్ద సహచరిత ముత్తరీయమపి లక్షయతీతి
తత్సహచరితమేవోత్తరీయ సహచరిత ముపవీతంనిక్షిప్య పూజయేదితి॥
పూజానంతరం కృత్యమాహ - తతోబ్రాహ్మణమాహూయ హోమం
తత్రచకారయేత్॥ తిలైరాజ్యేనమధునా మిశ్రైరష్టోత్తరంశతమ్॥ హో
మమంత్రౌవ్యాహృతయో గాయత్రీవా - తస్మైసహుతవతేదేయం వస్త్రా
ద్యైర్విపూజితాయతు ॥ మంత్రేణానేనవిధివత్ప్రజ్ఞాయోపవీతకమ్॥
ఉపవీతంపరమిదం బ్రహ్మణావిధృతంపురా ॥ భవనాకాస్యదానేన గర్భం

సంధారయేత్త్ర్యహమ్ । అత్ర ద్వితీయార్ధస్యాయమర్థః - భవనౌకా- సంసారే ద్విజకర్మ నిష్పాదకత్వేన యతస్తారయితుం ప్రవృత్తవతో నౌరివ నౌకా- అథవా- భవనౌకా- భవఉత్పత్తిరపత్యోత్పత్తిరేవహితా-తాసామ పత్యోత్పత్తిదాయకత్వేన పున్నామ్నాది నరకోత్తారకత్వాన్నారీః నౌకా- శబ్దేనస్పష్టం- ధనాన్యపి బ్రాహ్మణేభ్యస్తస్మై కాతేపరిదాపయేత్ । అనుపరిజ్యతథాచార్యం ప్రణిపత్య క్షమాపయేత్ । గర్భస్రావ హరాద్దోషాదేవంకృత్వా విముచ్యతే ॥ అస్మిన్కర్మణి స్త్రియా అధికారః ॥ ✻

అథ స్రవద్యోనిశోణితహరమ్.

తత్రకర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మాసోపవాసినీ నారీ రేతగపస్రావయేద్యది । పతి సంపర్కదోషేణ జాయతే సాన్య జన్మజన్మని ॥ స్రవద్రక్తాసదాయోనా తస్యానిష్కృతిరిహోచ్యతే ॥ మాసోపవాసం కుర్వీత తథా మాసంపయోవ్రతమ్ ॥ ... ... ✻

అథ స్త్రీ స్తన్యాక్షరణహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ క్షీరముష్ణాతియానారీ పూర్వజన్మనిసువ్రితా । జన్మాంతరేతుతస్యావై క్షీరం సస్రవత స్తనౌ । క్షీరాన్నం భోజయేద్విప్రాన్ ప్రాజ్యం సమధుసర్పిషా ॥ ... ✻

అథ మృతపుత్రత్వహరమ్.

శాతాతపః ॥ బాలఘాతీచపురుషో మృతవత్సః ప్రజాయతే । బ్రాహ్మణో ద్వాహనంచైవ కర్తవ్యం తేనశుధ్యతి ॥ శ్రవణం హరివంశస్య కర్తవ్యంచయథావిధి । మహారుద్రజపంచైవ కారయేచ్చ యథావిధి ॥ జుహుయాచ్చదశాంశేన దూర్వామాజ్యపరిప్లుతామ్ । ఏకాదశ స్వర్ణనిష్కాః ప్రదాతవ్యాస్సదక్షిణాః॥ ఏకాదశ పశూంశ్చైవ దద్యాద్విత్తానుసారతః। అన్యేభ్యోపి యథాశక్త్యా ద్విజేభ్యో దక్షిణాం దశేత్ ॥ స్నాపితాదం

పతిపశ్చాన్మంత్రైర్విష్ణుదైవతైః। ఆచార్యాయప్రదేయాని వస్త్రాలంకరణానిచ ॥ ... ...

ఇతి మృతపుత్రత్వహరమ్.

అథానపత్యత్వహరమ్.

తత్ర శాతాతపః ॥ విప్రరత్నాపహారీయః సోనపత్యః ప్రజాయతే। తేన కార్యం విశుద్ధ్యర్థం మహారుద్రజపాదికమ్ ॥ వృతవత్యోసి తత్సర్వో విధిస్తత్ర విధీయతే। దశాంశ హోమః కర్తవ్యః పలాశేన యథావిధి ॥

ఇత్యనపత్యత్వహరమ్.

అథ మృతపుత్రత్వచర్మకీలకత్వహరమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ అష్టకావిపితృశ్రాద్ధహీనో నిశ్శంకఘాతకః। ప్రాణినాం సతతం ద్వేషీ గురుద్వేషీ తథాపరః ॥ భక్షకో మృగశాబస్య నరకాంతే చ జన్మని। మృతపుత్రశ్చర్మకీల వ్యాధియుక్తో భవేన్నరః॥ దుర్మనాశ్చైవ జాయేత తస్యేయం నిష్కృతిః పరా। కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం కుర్యాద్ధోమం కూష్మాండసంజ్ఞితమ్ ॥ గణహోమం స్వర్ణదానం భూమిదానం తథాపరమ్। కన్యాదానం చ పంచమ్యాం శ్రాద్ధం కుర్వీత యత్నతః ॥ సహస్రనామజాపీ చ భవేదేవ విముచ్యతే ॥ ...

ఇతి మృతపుత్రత్వవిశిష్టచర్మకీలకత్వహరమ్.

అథ చతుర్విధవంధ్యాత్వహరస్నానవిధిః.

శాంతిహేమాద్రౌ భవిష్యోత్తరే॥ మృతవత్సాతుయానారీ దుర్భగా ఋతువర్జితా। యాసూతే కన్యకా వంధ్యా స్నానమాసాం విధీయతే॥ అష్టమ్యాం వా చతుర్దశ్యాముపవాసపరాయణా। ఋతౌ శుద్ధా చతుర్థేహ్ని ప్రాప్తసూర్యదినే శివా ॥ నద్యోస్తుసంగమే కుర్యాన్మహానద్యో

ర్వ్యాశేషతః । శివాలయేతథాగోష్ఠే యదివాస్వగృహాంగణే॥ ఆహితాగ్నిం
ద్విజంశాంతం ధర్మజ్ఞంసత్యవాదినమ్ । స్నానార్థం ప్రార్థయేదేవంని
పుణంరుద్రకర్మణి ॥ తతస్తు మంటపంకుర్యా చ్చతురశ్రి ముదక్ప్లవమ్।
గంధచన్దనమాల్యంచ గోమయేనానులేపయేత్॥ తన్మధ్యే శ్వేతరజసా సం
పూర్ణం పద్మమాలిఖేత్ । మధ్యేతస్యమహాదేవం స్థాపయేత్పూర్ణకో
పరి ॥ దద్యాద్దళేషునంద్యాదీన్ చతుర్షువిధిపూర్వకమ్ । నంద్యాదీత్యా
దినాభృంగీ మహాకాళీగణేశానాం పరిగ్రహః ॥ ఇంద్రాదిలోకపాలాంశ్చ
దళేష్వష్టసువిన్యసేత్ । దేవీంవినాయకంచైవ స్థాపయేత్తత్రపార్థివ ॥
దత్వార్ఘ్యంగంధపుష్పంచధూపందీపంగుడోదనమ్। భక్ష్యాన్నానావిధాన్
దద్యాత్ఫలానివివిధానిచ॥ చతుష్కోణేషుభృంగారు మశ్వత్థదళపూరితమ్।
ఏకైకంవిన్యసేచ్చ ప్రోక్తం సర్వౌషధిసమన్వితమ్॥ మంటపస్యచతుర్దిక్షుద
ద్యాద్భూతబలింతథా। ఆగ్నేయ్యాందిశికర్తవ్యం మంటపస్యసమీపతః ॥
మంటపస్యసమీపస్థోజపేద్రుద్రాన్విమత్సరః। యావదేకాదశగుణాన్ పున
రేవజపేత్తుతాన్ ॥ ద్వితీయస్యాగ్నికార్యస్యకర్తాచబ్రాహ్మణోభవేత్।
ద్వితీయస్యాగ్నికార్యస్యగ్రహహోమస్య॥ అగ్నికార్యంశుభేకుండే పత్రపు
ష్పైరలంకృతే। లవణంపయసాయుక్తంఘృతేనమధునాసహ॥మానస్తోకే
నయజుషా కృతేహోమేనవగ్రహే । రుద్రజాప్యకృదాచార్యం సితచంద
నచర్చితమ్ ॥ సితవస్త్రపరీధానం సితమాల్యవిభూషితమ్ । శోభయే
త్కుండలై రుక్మ కర్ణవేష్టాంగుళీయకైః । పూర్వమండలవత్కార్యం ద్వి
తీయంమండలంశుభమ్ ॥ తస్యమధ్యేతు సానారీ శ్వేతపుష్పై రలంకృతే।
సుఖాసీనోపవిష్టా స్యా దాచార్యో రుద్రజాపకః ॥ అభిషించేత్తతశ్చైనా
మర్కపత్రపుటాంబునా । చతుష్షష్టి ఋచాం మంత్రై) వ్యర్తేనైకాదశేన
తు ॥ శతానిసప్తవర్ణానాం చతుర్భిరధికానితు ॥ వర్ణానామితిబు
ధాంతాసాం చతుష్షష్టిసంఖ్యానామేకాదశకృత్వః పఠితానామియం సం

ఖ్యా ॥ అచ్ఛిద్రేణేతిమన్త్రేణ స్నానార్థం వినివేశయేత్ । అశ్వస్థానా
ద్గజస్థానా ద్వల్మీకాత్సంగమాద్ధ్రదాత్ ॥ వేశ్యాంగణాద్రాజగృ
హా ద్గోష్ఠాదానీయ వైమృదమ్ । సర్వౌషధీం రోచనాంచ నదీతీర్థోద
కానిచ ॥ ఏతత్సంక్షిప్యకలశే కుశలాకాచిదంగనా । రుద్రాభిజప్తేనతతః
స్నాపయేత్కలశేనతామ్ ॥ తోయపూర్ణేనకలశై రశ్వత్థదళపూరితైః ।
సర్వదిక్సంస్థితైస్తైశ్చపశ్చాత్ స్నాపయేత్కలశాక్షతైః ॥ ఏవంస్నాతాస్నా
పకాయ దద్యాద్గాంచధనంతథా । హేతురేవాత్రనిర్దిష్టాదక్షిణాగౌః
పయస్వినీ ॥ బ్రాహ్మణానామథాన్యేషాం స్వశక్త్యామునిపుంగవ । స్రగ్వ
స్త్రకాంచనాదీని దత్వాసర్వాన్క్షమాపయేత్ ॥ కృతేనానేనవిప్రేంద్ర
రుద్రస్నానేనభామినీ । సుభగా కాంతిసంయుక్తా బహుపుత్రాప్రజా
యతే ॥ సర్వేష్వపిచమాసేషు బ్రాహ్మణానుమతేషుచ । తస్మాదవశ్యంకర్త
వ్యం పుత్రస్త్రీసుఖమిచ్ఛతా ॥ యాస్నానమాచరతి రౌద్రమితీహవంధ్యా
శ్రద్ధాయుతాద్విజవరానుమతేనసాసీత్ । క్లేశాన్నిహత్యసకలాన్స్వశ
రీరజాతోభర్తుః ప్రియాభవతిభారతజీవవత్సా ॥ ... *

ఇతి వంధ్యాత్వహరం రుద్రస్నానమ్.

అథైకవస్త్రస్నానమ్.

యత్త్వయాకథితంస్వామి న్నేకవస్త్రాభిషేచనమ్ । దంపత్యోరనప
త్యాది దౌర్భాగ్యశమనంపరమ్ ॥ విధింతస్యాఖిలంబ్రూహి యథాశ్రు
తినిరూపితమ్ । దేవతాకాత్రకేమంత్రాః కోవిధిఃకింఫలంతతః ॥ కీదృగ్వ
స్త్రంనిబంధార్థం ముఖాభ్యామేవతత్పునః । తత్కృతేకథమాపత్య స్సిద్ధి
స్స్యాన్నరయోషితోః ॥ శ్రీసూర్యఉవాచ ॥ పురాకల్పావసానేతు కల్ప
స్యాస్యసముద్భవే । ఉపదిష్టంయథాదిష్టం శ్రుతిస్నానవిధేర్విధిః ॥ సప్తా
రతసయాన్సప్త మనసాసప్రజాపతిః । తేయదాతపసాక్లిష్టా నశేకుస్సి

ద్ధిసాధనే ॥ శివమారాధ్య తపసా ప్రసన్నం సమయాచత । ప్రజామేవ ప్ర
జాకామః ప్రజాపతిరువాచ తమ్ ॥ భగవంస్తపసాక్లిన్నాః ప్రజాహేతోః
ప్రజాసుతే । అకర్మవచనాదూరా మహిలాదార సులక్షణాః ॥ తథాపి
నః ప్రజాసిద్ధి ర్నాస్మాకం శివ జాయతే । పూజార్థం త్వాం ప్రపన్నాస్మో న
బ్రూహి తత్సిద్ధికృద్విధిమ్ ॥ ప్రార్థితస్తత్తదా శంభుః క్షణం ధ్యాత్వా బ్రవీ
త్పతాన్ । శృణుధ్వం మునయస్సర్వే యద్దృష్టం జ్ఞానచక్షుషా ॥ అనపత్య
కరం కర్మ చక్రే యత్పూర్వసంప్లవే । కాలాద్భక్తావశేషం యద్దౌర్భా
గ్యం తత్ప్రకీర్తితమ్ ॥ తస్య నాశాయ విధివత్సహపత్న్యేకవాససా । స్నా
త్వా సమ్యగ్విధిం పుత్ర సంతతే శ్రేయ అప్యథ । ఇత్యుక్త్వా తదర్థే శంభు
రకుర్వన్ మునయశ్చ తే ॥ అథైకవసనస్నాన విధిం తత్త్వైవ దామ్యహమ్ । య
థా శ్రుతం యథా దృష్టం శ్రుతిభ్యో జ్ఞానమండలాత్ ॥ శుభే మాసి సితే పక్షే
స్వానుకూలగ్రహే దినే । నదనద్యోస్సమాయోగే మహానద్యోర్ద్వయోర
పి ॥ విధిం విధిమాస్థాయ పత్న్యా సహ సమహర్గణమ్ । విధాయ శ్రద్ధ
యాయుక్తో మంత్రమేతముదీరయేత్ ॥ కర్మసాక్షిన్ జగన్నాథ యన్మ
యా పూర్వజన్మని । పంచధాపత్య దుఃఖాఖ్యం దౌర్భాగ్య మతులం మ
హత్ ॥ ప్రాప్తం తస్య వినాశాయ విధివద్విధిముత్తమమ్ । సహపత్న్యా
దివానాథ తత్ర సిద్ధిం ప్రయచ్ఛ మే ॥ ఏవముచ్చార్య తద్వస్త్రం మాహాతంద్వివ
శాత్మకమ్ । సార్ధద్వికరద్వయాయామం పంచవింశకరోన్మితమ్ । వితతం
తంతుభిశ్శ్లక్ష్ణైస్తన్మధ్యే తూర్జ్యితంఘనైః ॥ యువా సువాసా మంత్రే
ణ మంత్రితం ద్వైవ పేనినా । సమ్యగ్గ్రస్తం తదాదాయ పరిదధ్యాత్సపత్నీకమ్ ॥
దృఢేయుం విశే న్నాభిదేశే త్రిర్ద్విగుణీకృతమ్ । తచ్ఛేషం దక్షిణాంగస్థాప
త్నీకంచుకపట్టికామ్ ॥ పరిదధ్యాత్ప్రియుత్స్నేన తేన సంవృతమస్తకా । శే
శాస్సంస్పృజ్య సంగోప్య పతిపృష్ఠానుగామినీ ॥ ఉపవిశ్య జలస్యాగ్రే తావు
భావుభౌ సంపతీ । ప్రక్షాళ్య పాదౌ హస్తౌ చ స్వాచాంతౌ మమ సంముఖౌ ॥

కుశపుష్ప ఫలస్వర్ణ తోయపూర్ణాఞ్జలీస్థితా ॥ దైవజ్ఞేనోదితాక్రమ
స్తార్ఘ్య శుచిస్స్నానసలిలోస్మృతా ॥ వైదికా స్తాన్త్రికాంశ్చాపి సాధయా
నాజితేంద్రియాః ॥ ఆపస్త్వమసి సర్వేషాం దేవానామగ్రణీః ప్రభో ॥
యానియానీహ పాపాని అనపత్యకరాణి వై । హత్వా తాన్యఖిలానీశ
గర్భం దేహి మమ ప్రభో ॥ త్వయైవా ధిష్ఠితాస్సర్వే నదీనదజలాశ
యాః । పునంతి పాపినస్సర్వాన్ గర్భం దేహి మమ ప్రభో ॥ యాని
యానీహ తీర్థాని యేచయేచ జలాశ్రయాః । త్వయైవ పరిపూతాస్తే
గర్భం దేహి మమ ప్రభో ॥ ఆశామహే మహాభాగ సంతతిం లోకపావ
నిమ్ । ప్రసన్నాద్భవతస్స్వామిన్ గర్భం దేహి మమ ప్రభో ॥ భూతప్రేత
పిశాచాద్యా యేనాసంతతి ఘాతకాః । పాశేనాకృష్య తాన్సర్వాన్ గ
ర్భం దేహి మమ ప్రభో ॥ సప్తైతే తాంత్రికామంత్రాః ఛాందసాః పం
చ వారుణాః । శన్నగ్రప్రభృతయో ద్వేచ వారుణావపరావపి ॥ ఇమమ్మేవ
రుణ సేతీతి అర్ఘ్యం దత్వా సమంత్రకైః । ఏవంతజ్జలమామంత్ర్య స్తుత్వా
మంత్రైః ప్రణమ్యచ ॥ నిమజ్యోన్మజ్య చ పునః తత్ర స్నానం సమాచరేత్ ।
ప్రయోగం విధివత్కృత్వా పుత్రకామసమృద్ధయే ॥ సాస్నామహేసభగ
వాన్ ప్రచేతానః ప్రసీదతు । స్నాయియాత్తాం తతస్స్నాన ద్రవ్యై
ర్మంత్రాభిమంత్రితైః ॥ మృత్స్నా గోమయగోమూత్రైర్దర్భైర్దధి
పయోఘృతైః । తిలామలకపిష్టైశ్చ సర్వౌషధికుశోదకైః ॥ నివృత్యవిధి
వత్స్నానం దంపతీవాపుభావపి । స్నాయాత్తైవ తతః పత్నీ ఏకైకద్రవ్య
సంచయైః ॥ ఔదుంబరీం బహుఫలాం బిభ్రతీ నిజమూర్ధని । మంత్రపూ
తాం స్వపతినా దత్తాం శాఖాం ద్రవాన్వితా ॥ సప్తౌషధ్యంబు సంపూర్ణైః
కలశైరథ సప్తభిః । మంత్రపూతైస్సదైవజ్ఞైః స్థాపయేత్తాం విధానతః ॥
శతధారకకచ్చూరాస్నాచ సహదేవీశతావరీ । వచైలాలక్ష్మణాచేతి సప్తౌష
ధ్యభిషేచనమ్ । తతస్సువైణవం పాత్రం సత్తధాన్యోపసంభృతమ్ ॥ ము

ద్గతండులగోధూమ యవశాలి సమన్వితైః । సకంగు రాజమాషైశ్చ ధాన్యైరితిచ సప్తభిః ॥ ఫలానివిన్యసేత్తత్ర యాగఫలినీతిమంత్రతః । నారికేళంచ నారంగం దాడిమంబీజపూరకమ్॥ ఉత్తత్తీమథపూగంచ జంభీరంచామ్రసప్తకమ్ । లౌకికైర్వైదికైర్మంత్రైర్గపూర్వోక్తైరేవసప్తభిః ॥ శిరోమేత్యనువాకేన స్నానం దౌర్భాగ్య నాశనమ్ । సమాప్య విధివత్పశ్చాన్మంత్రమేతముదీరయేత్ ॥ శిశుమృత్యుకరం యన్మే దౌర్భాగ్యం ప్రాగుపస్థితమ్ । పాదాంగుష్ఠనఖాగ్రాద్య మాకేశాంతముదిత్వరమ్ ॥ స్నానేనానేనమేదేవ తత్సర్వమపమృజ్యతామ్ । ఇతివిజ్ఞాప్య వరుణం మాంచకర్మాదిసాక్షిణమ్ ॥ ఏకచిత్తస్స్మరన్ దేవ ముమయాసహితంశివమ్ । తతస్తుతర్పయేద్దేవాన్ మనుష్యాన్ సహపూర్వజైః ॥ నాందీముఖేన విధినా సంతర్ప్య పితృదేవతాః । సధ్రిణీత్యనువాకేన ఫలపుష్పాక్షతాంజలిః ॥ ఉపస్థాయ తతః పశ్చాత్కర్మశేషం సమాపయేత్ । తతస్తద్వైణవంపాత్రం శిరస్యాధాయ శేషతః ॥ కుశాగ్రేణ సమాలభ్య పఠేన్మంత్రాన్సుశాంతికాన్ । స్వస్తీయానివసూక్తానిదంపతీతౌ జలాద్బహిః ॥ సంస్థాప్య ప్రాఙ్ముఖౌ తిష్ఠేత్ మంత్రంసంశ్రావయేదితి । ఇమాంగిరఆదిత్యేభ్యో మంత్రద్వయమిమంశుభమ్ ॥ శ్రావయేద్భువివిన్యస్య పాత్రంతత్ప్రణమేచ్ఛతాన్ । తతోన్యేవాససీశుభ్రే శుచినాపరిధాయతౌ । ఉపవిశ్యాసనేశుభ్రే పుష్పస్రక్చందనార్చితౌ ॥ తతస్సకనకంసర్పిస్సప్రశేతసురభీన్ ద్విజాన్ । ప్రణిపత్యతతస్సర్వంకర్మశేషంసమాపయేత్॥ ఆచార్యస్స్వవిధానేన దైవజ్ఞేనానుమోదితః । హస్తమాత్రేతతస్తత్ర స్థండిలేకలశంన్యసేత్ । అవ్రణంపయసాపూర్ణం స్వర్ణపుష్పాపిధైర్యుతమ్ ॥ పూర్ణపాత్రంన్యసేత్తత్రపూర్ణంపుష్పఫలాక్షతైః॥ స్వస్వమంత్రైఃప్రతిష్ఠాప్య మహేశ ముమయాసహ ॥ తస్యాగ్రేప్రజపేయుస్తే బ్రాహ్మణామంత్రకోవిదాః । పంచాంగాన్ విధిన్మంత్రాన్ రుద్రసూక్తైశ్చ యాజుషైః ॥ ఉద్వాస్యాథ చరుంసమ్యక్

ఆచార్యస్స్వవిధానతః । అఘారావాజ్యభాగౌ చ హుత్వా బాహ్యావిభా
వసుమ్ ॥ దిక్పతీన్పరితః పూజ్య స్వస్వమన్త్రైస్సమాహితః । ప్రజాపతేత
థాగ్నేయాం గర్భం దేహీతి చాపరమ్ । ఆపాంపృష్ఠం తథా హోతా ఇ
యం మే స ప్తవారుణాన్ ॥ తతస్స్విష్టకృతం కుర్యాత్ కర్మశేషం సమా
పయేత్ ॥ హోమాన్తే శివమభ్యర్చ్య సశివం విధిపూర్వకమ్ । జపహో
మం నివేద్యాస్మై విధివద్విధికోవిదః ॥ తతో విప్రాయ విదుషే సుశీలాం తాం
సుపయస్వినీమ్ । వస్త్రస్రగ్దక్షిణోపేతాం సవత్సాం ధేనుముత్తమామ్ ॥
తథాలంకృతసర్వాంగం వృషభం శుభలక్షణమ్ । దత్వా దౌ దంపతీ పశ్చాత్
దైవజ్ఞైనానుమోదితౌ ॥ శ్రుతిః ॥ అథత్త పితరో గర్భమితి మన్త్రేణ మం
త్రితౌ । ఆచమ్య విధివత్పశ్చాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్ ॥ మన్త్రము
చ్చారయేన్మాతాం విధివద్విధిపారగైః । దేవదేవ జగన్నాథ సర్వ
పాపౌఘనాశన ॥ కర్మణానేన దానేన తతో గోయుగళస్య తు । సంతుష్ట
శ్శంకరో భూత్వా సంతతిం దేహి నః ప్రభో ॥ తతస్సువర్ణవంపాత్రం శివ
స్యాగ్రే నివేదయేత్ । ఆచార్యాయ దదానీతి యథాయోగ్యం స్వశక్తితః ॥
గురవే వాససీ దత్వా కర్మశేషం సమాపయేత్ । ప్రణమ్య దేవతాం తాంశ్చ
విసృజ్య విధినా తతః ॥ తతః కుంభాంభసా విప్రా అభిషించేయురాదృతాః ।
మన్త్రైశ్చ వారుణైస్సౌరైః శాంతిస్వస్త్యయనాదిభిః ॥ పురాణైరాగ
మైస్తైస్తు నానాఫలవిధాయిభిః । నాందీముఖేన విధినా తతశ్శ్రాద్ధం సమా
చరేత్ ॥ నమస్తే వేతి మన్త్రేణ నమస్కృత్య ముహుర్ముహుః । మధ్యమం
పిండమశ్నాతి పత్నీ సర్వజ్ఞమోదితా ॥ ఆధత్త పితరో గర్భమితి మన్త్రే
ణమన్త్రితమ్ । ఆచమ్య విధివత్పశ్చాత్ కర్మశేషం సమాపయేత్ ॥ శతం
చ భోజయేదస్యాన్ ద్విజాన్ సంతోష్య శక్తితః । కృతకృత్యా చ తౌ స్యా
తాం పుత్రపౌత్రసుఖాన్వితౌ ॥ ... ... *

ఇతి సూర్యావరుణసంవాదోక్తమేకవస్త్రదానమ్.

అథాపరంవీరసిస్మాంలోకనేసుద్రయామహే॥ శుక్రేణప్రార్థితశ్శంభుః ప్రణిపత్యజగద్గురుః । ఏకహాసోవిధింబ్రూహి స్వామిన్విస్తరతోమమ ॥ శివఉవాచ ॥ శృణుభాగ్యవతియత్నేన దుఃఖవైధవ్యనాశనమ్ । వంధ్యాత్వంవిలయంయాతి యస్మిన్వస్త్రవిధౌకృతే ॥ శివోనామేతిమంత్రేణ దంపతీసంస్థాపయేత్ । స్నాపయేదేకవస్త్రేణ భానావనుదితేసతి । అష్టపత్రంలిఖేత్పద్మం క్రమశశ్శుక్లతండులైః ॥ వేదోక్తవిధినామంత్రైః సూక్తైర్వేదవిధానతః । పంచవక్త్రందశభుజం త్రినేత్రంపార్వతీపతిమ్ ॥ పద్మమధ్యేన్యసేద్దేవం శివోనామేతి మంత్రతః । ఇదంవిశ్వేతి మంత్రేణ ఇంద్రమాగ్నేయకోణకే ॥ యేచేహామితిమంత్రేణ దక్షిణేపితృపూర్వజాన్। యేదేవాసస్తుమంత్రేణ నైఋత్యే సనకాదికాన్ ॥ వరుణ ప్రార్థనామంత్రైః పశ్చిమేవరుణంన్యసేత్ । గణానాం త్వేతిమంత్రేణ వాయవ్యాంచ గణేశ్వరమ్॥ అభిగోత్రాణిమంత్రేణ ఉత్తరేగర్భమాతరః। ఈశాన్యాంచగ్రహాన్సర్వాన్ స్థాపయేత్స్వస్వమంత్రతః ॥ ఋతూంస్తథాతుతన్మంత్రైః పూర్వస్యాం విన్యసేత్సుధీః । తన్మధ్యే విన్యసేత్కుంభం పూరితంతీర్థవారిణా ॥ పూర్ణపాత్రయుతంమధ్యే సర్వౌషధిసమన్వితమ్। సహిరణ్యంసవస్త్రంచ నారికేళేనసంయుతమ్ ॥ ప్రతిష్ఠాంచవిధాయాదౌ మంత్రైఃపూజనమారభేత్ । రుద్రంసర్వంజపేత్తత్ర షడంగంవిధిపూర్వకమ్॥ స్త్రీపుంభ్యాం విధాతవ్యం పూజనంవిధివత్తతః । అభ్యంగం కేవలంసమ్యక్ కృత్వాస్నానంవిధానతః । నాందీముఖాభిధంశ్రాద్ధం విధేయంవిధివత్ప్రియః ॥ గర్భో౽సీతిహమంత్రేణ ప్రాశయేత్పిండమధ్యమమ్ ॥ ❁

జలప్రార్థనా.

ప్రత్యగాశాపతే రాజన్ జలానామధిపప్రభో । నష్టానష్ట ప్రసృష్టాత్వం గర్భందేహిమమేప్సితమ్ ॥౧॥ నదీనదతటాకాది క్రమాదన్యజలాశ్రయాః । తుభ్యంవినానశోభంతే గర్భందేహిజలేశ్వర ॥౨॥ పూర్వజన్మని

యత్పాపం కుసంసర్గాత్స్వయంకృతమ్ । ఇహాప సలిలేస్థాప్య గ
ర్భందేహి ప్రసీద మే ॥౩॥ అష్టషష్టిసుతీర్థానాం నదీనామధిపోభవాన్ ।
సత్వానామపివాపీనాం రాత్రిగర్భందదస్వమే ॥ ౪ ॥ త్వమేవ పాశ
పాణిస్త్వ త్వమేవ హ్యంభసాంపతిః । ఆపస్తు ప్రాణినాంజీవో గర్భందే
హి ప్రసీద మే ॥౫॥ తవహస్తే జలంవామే దక్షిణేజీవజీవినమ్ । మస్తకే త్రిజ
టాగ్రపింగాక్షి గర్భందేహిదయాపర ॥౬॥ భూతప్రేతాదిదోషాణాం రో
గాణామితరస్యచ । అంతరాయంప్రభోత్యక్త్వా గర్భందేహిదయాంకురు॥

ఇతి జలప్రార్థనా.

అథౌషధిస్నానమ్.

సర్వేషాంజగతోనాథ్నాం గ్రహాణామధిపస్సదా । త్వంస్వామీసర్వదాసోమ దేహిగర్భంమహౌషధే ॥౧॥ ఔదుంబరీంఫలవతీం శాఖామామంత్ర్యసర్వవిత్ । ఔషధయస్సమిత్యేవం కామిన్యా గ్రాహయేద్బుధః ॥ శాఖాయా లంబనంకార్యం హృదిచేతసినిర్మలే । సమాలంబ్య కరే దూర్వాం నారికేళాక్షతానపి ॥ వరుణోపాసనంకుర్యాత్సూక్తపారపరాయణః । బ్రహ్మావిష్ణుశ్చసోమశ్చ కందర్పో వృషవాహనః ॥ పార్వతీ సుభగాభద్రా సావిత్రీవస్త్రదేవతా । ఏతేహివాససీశుభ్రే అవ్యంగేగురుదైవతే ॥ సర్వభూషణరమ్యేచ గర్భంమేదత్తవాంఛితమ్ । ముద్గతండులగోధూమయవతండులశాలిభిః ॥ రాజమాషాదిభిర్విద్వాన్ వంశపాత్రంప్రపూరయేత్ । కేరికేళంచనారంగందాడిమంబీజపూరకమ్॥ ఉత్తత్తీమథపూగంచ సప్తమంమదనంస్మృతమ్ । కూర్మపృష్ఠనిభంపృష్ఠే క్షీరనీరప్రపూరితమ్ ॥ త్రిణేత్రంశంభుదైవత్యం నారికేళంసుతప్రదమ్ । విన్యస్య దీపకంతత్ర ఫలానాంసప్తకంతథా ॥ ధాతావంతేతిమంత్రేణధాన్యస్నానంతుకారయేత్ ॥ పీతంకనకవర్ణాభం సబీజం సుమనోహరమ్ । తుహి

వేనసమంసీతంనారంగంగర్భదంమమ ॥ ఫలంతచ్ఛుక్రదైవత్యం సుసూత్యంసుపరిస్రుతమ్। సుగంధంసోమదైవత్యం గర్భదంబీజపూరకమ్॥ ఉద్యదర్కసమంపుష్పంఫలంసిందూరసన్నిభమ్। బీజపూరయుతంయస్మాద్గర్భదందాడిమంమమ ॥ ఫలంయచ్ఛుక్ర దైవత్యం సూత్యంవై సర్వశోవరమ్। జ్ఞానయోనిప్రపూర్ణంతు దేహిత్వం గర్భముత్తమమ్ ॥ పూగశ్చసూర్యదైవత్యో లాక్షారససమప్రభః। ఆద్రీగఫలానాంప్రభవోగర్భందద్యాత్సదామమ। ఉత్సవేషుచసర్వేషు శుభదంసర్వదేహినామ్। గోరోచనసమాభాసం గర్భదంమదనంఫలం ॥ ఇతి ఫలస్నానమ్ ॥ ❋

నధారక్చరాస్నాచ సహదేవీవచాతథా। ధాన్యానిశాచబహుళా సర్వౌషధ్యఇమాస్మృతాః। యాఓషధీతి మంత్రేణ సర్వౌషధ్యభిషేచనమ్ ॥ కరేణమూర్ధ్నివిన్యస్య వంశపాత్రంతుభార్గవ। ఋగ్వేదస్యాష్టమంశక్త్యా తత్వాయామీతిపూర్వకం ॥ ధీమాన్ప్రత్యేకముచ్చార్య దంపతిస్నాపయేత్తతః। వరుణగిహావితామంత్రం వరుణోత్తం భనం తతః ॥ ఏతేశతమిమంమ్మేచ ఇదమాపఃపునంతుమామ్। ఇమాన్వై యాజుషాన్మంత్రాన్ శిరోమేత్యనురుక్తథా ॥ ఘృతవతీభువనానాం పావమానీ పునఃపునః। సామ్నోవరుణసామ్నాయ పావమానగసరస్వతీ ॥ శన్నోదేవీత్యనర్వణ మంత్రైస్స్నానముదాహృతమ్। తతోరుద్రజపస్నానం కర్తవ్యంసుతమిచ్ఛతా ॥ అథభాగవసంస్థాప్య స్థండిలే పావకంశుభమ్। గృహ్యోక్తేనవిధానేన పాయసంశ్రపయేచ్చరుమ్ ॥ ఆఘారావాజ్యభాగౌచ ప్రదేయౌ తత్రబాహుతీః। ఆద్యాంపృష్టంతిహుత్వాచ పునస్త్వాచతథా సమిత్ ॥ వాజశ్చపురస్తదాగ్రేత్వం ఆదిత్యంగర్భమేవచ। తతస్సరస్వతీయోన్యాం తత్పత్నీభిరతఃపరమ్। అదిత్యైరాస్నాతిమంత్రేణ యేనసప్తషడ్యోపిచ॥ గర్భోదరసౌషధీనాంచ మంత్రాణాహుతయఃక్రమాత్। ఏభిర్మంత్రైశ్చరుంహుత్వా తతస్స్విష్టకృతంహునేత్ ॥ వృషభం బ్రహ్మ

ణోదద్యాత్ ఆచార్యేసురభిస్తథా । ఇతరేభ్యోపివిప్రేభ్యో దక్షిణాంస్వేచ్ఛయాపునః ॥ అభిషేకంతతఃకుర్యాత్పవిత్రంకుంభవారిణా। సురాస్త్వామితిమంత్రాద్యైః పవిత్రైర్బ్రాహ్మణైస్తతః॥ ఆశాస్యాగకామహేమీతి చతస్రేత్యాదిసప్తకమ్ । సదాతువంశపాత్రంచ నీత్వాపాయాచ్ఛివాలయమ్ ॥ శివస్యపురతోముక్త్వా వంశపాత్రంప్రణమ్యచ। దేవదేవజగన్నాథ గౌరీనాథమహేశ్వర॥ భవేశానమహాదేవ నమోస్తుసుతదోభవ। అష్టాదోషాశ్చమేస్త్రీణాం నవమఃపురుషస్యచ॥ తత్తద్దోషవినాశాయ సస్త్రీకస్స్నానమాచరే । వికృతంయచ్చమేదేహే సంతానపరిపీడనమ్ ॥ తత్సర్వంవస్త్రమాయాతు నిర్దోషాస్యాత్సుపుత్రిణీ । వరుణత్వంచ భూతానా ముచ్యసేకారకఃప్రభుః ॥ తవతీర్థప్రభావేన సంతానంకురుమేబహు । తతశ్చరుపురోడాశమాధత్తేత్యాదినాశయేత్ । గర్భందేహిభగందేహి ఆయాంతునఃపితరస్తథా ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వాచ వరందత్వావిసర్జయేత్॥ ఇదంనిర్మూలమపిగూర్జరేషు ప్రచారాల్లిఖితమ్॥

ఇతి వీరసింహావలోకనోక్తమేకవస్త్రస్నానమ్.

అథ పుంసోహతవీర్యస్యోపహారమ్.

సూర్యారుణసంవాదే ॥ తపస్వీగమనాఖ్యేన కర్మణాపేహజారుజః। అనుభూయపురాజన్మనరశ్చకృతనిష్కృతిః ॥ సోన్యజన్మనినిర్బీజోభవేత్తస్యాస్యలక్షణమ్ । బహ్వీభిరపిస్త్రీభీ రతింకుర్యాద్యథారుచి ॥ నతస్మాద్గర్భసంభూతిః స్త్రాసుస్త్రీషు ప్రజాయతే । ప్రతీకారమాహ ॥ కస్మింశ్చిచ్ఛోభనేమాసి శుక్లపక్షేశుభేతిథౌ । అష్టమ్యాంవాచతుర్దశ్యాం సుదినేవిధిమాచరేత్ ॥ మాసంసమర్చయేద్దేవం రుద్రంసంయతమానసః। ప్రత్యహంస్నాపయేద్దేవం కలశైర్నతసమ్మితైః ॥ సుతీర్థపయసాపూర్ణైస్సర్వగంధసుగంధిభిః। శుభ్రచందనకర్పూరైః కేసరైరుపలేపయేత్॥ తతః

కమలకల్హారబిల్వపత్త్రైరసంహితైః । తమర్చయేన్మహాదేవం ధూపదీ
పైర్మనోహరైః । తదగ్రే ప్రజపేత్సూక్తం యథాయచ్ఛత రుద్రియమ్ ॥
జుహుయాత్తద్దశాంశేన తిలాంస్త్రిమధురప్లుతాన్ । మానోమహాన్తమి
త్యాదిమన్త్రైరేకాదశకేనసః ॥ తథా తద్దేవమభ్యర్చ్య జపహోమైర్నివే
దయేత్ । ప్రణమేదథ తం భక్త్యా దండవత్పృథ్వ్యయాన్వితః । విద్వద్బ్ర
హ్మణమభ్యేత్య సమాహూయ బహుశ్రుతమ్ । అభ్యర్చ్య విధివత్తస్మై సు
వర్ణద్వయసమ్మితమ్ ॥ దద్యాత్స్వశక్త్యా విధివత్పూర్ణాంశుద్ధ్యపేక్ష
యా । దానాన్తే కీర్తయేత్తద్ధి క్రమం దైవజ్ఞచోదితమ్ ॥ యన్మయా తాప
సీయోనౌ రేతస్సేకాదఘం మహత్ ॥ అసకృద్బుద్ధిపూర్వం తదతిశ్రద్ధావ
శాత్కృతమ్ ॥ తేన పాపేన రుద్రేతః క్షుతం మే గర్భసిద్ధికృత్ । జాతం త
త్పాపనాశాయ సువర్ణం రుద్రరేతసమ్ ॥ ఫలద్వయమితీరాస్యే పూరితం
మధుసర్పిషా । న్యస్తం గర్భాశయే స్వర్ణరేతస్తర్ణనిభాకృతి ॥ దత్తం
మేరుద్రకృపయా తుభ్యం తత్పాపశాన్తయే । అనఘోహమసానీతి దానేనా
నేన సువ్రత ॥ ఏహి త్వమనఘశ్చేతి ఉక్తవన్తం పునర్ద్విజమ్ । అగ్నే నయే
తి మన్త్రాన్తే ప్రణిపత్య విసర్జయేత్ ॥ అన్యేభ్యోపి తథా శక్త్యా విప్రే
భ్యో దక్షిణాం దిశేత్ । ఏవం కృతవిధేస్తస్య స్యాద్బీజం గర్భసిద్ధికృత్ ॥

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే హతవీర్యత్వహరమ్.

అథ క్లైబ్యహరమ్.

తత్రైవ ॥ మహిషీగమనాదుక్తం యన్మయా పుంస్త్వనాశనమ్। తస్య
కర్మ చ చిహ్నాని నిష్కృతీశ్చ వదామి తే ॥ స చ యస్మిన్వయసి కాలే మహి
షీమార్గతః పురా । తద్వయః కాలమాసాద్య పుంస్త్వమస్య వినశ్యతి ॥ లక్ష
ణం తస్య కర్తవ్యం కర్మణః కర్షణోపి వా । ద్విత్రైర్వా పంచవర్షైర్వా
దినైస్తస్యాపి జాయతే ॥ పీడాకర్మానుమానేన వస్తిమేహనయోర్ముహుః ॥

అల్పానల్పాత్మకం వాచ్యం తత్కర్మ కరణావధి । అల్పమల్పంచ బహుధామూత్రమంస్స్రవత్యసౌ । క్వచిద్భవేద సంబద్ధః క్వచిన్మూత్రస్య చ గ్రహః ॥ తజ్జాతిపశువత్పీడా పృష్ఠపాదకరోరుషు । సితాసితంకియచ్చిహ్నం సుప్తో మూత్రీయతే ప్రజః । శ్వాదిదంష్ట్రిదతస్పర్శనాస్స్యద్భిరంసలితైరపి॥ ఇత్యాదిలక్షణైర్జ్ఞాతగకర్మనిష్కృతిమాచరేత్ । దద్యాచ్చ మహిషీంశాంతాం రక్తమాల్యానులేపనామ్ ॥ కృష్ణవస్త్రావృతాం కంఠే లంబవత్పృథుఘంటకామ్ । పిణ్యాకపిటికోపేతాం ప్రలంబత్పాదబంధనామ్ ॥ బ్రాహ్మణాయసువృత్తాయ నిర్ధనాయకుటుంబినే । దద్యాత్ప్రయోగపూర్వంస విధివద్బహుదక్షిణామ్ ॥ విప్రమభ్యర్చ్య విధివద్దానాంతే మంత్రముచ్చరేత్ । యన్మయాబాలభావేన సౌరభీమధిగచ్ఛతా ॥ పాపమాప్తమపుంస్త్వాఖ్యం సజ్జనైరతిగర్హితమ్ । తద్వినాశాయదత్తేయం సౌరభీశుభలక్షణా ॥ దానేనానేన మే బ్రహ్మన్ నపుంస్త్వం మే ప్రణశ్యతు। భార్యాయాసమనఘశ్చాహం ప్రమదాయాగ ప్రియావహః ॥ ఏవమస్త్వితి సోప్యుక్త్వా తామాదాయ గృహాన్వ్రజేత్ । అన్యేభ్యోపితదాదద్యాద్విప్రేభ్యోబహుదక్షిణామ్ । తతస్సకనకంసర్పిః స్పృష్ట్వాకాంస్యోపసంవృతమ్ । మామీక్ష్యసురభీస్పృష్ట్వా స్వస్తివాచ్యద్విజోత్తమాన్ ॥ దైవజ్ఞంగోయుగేనార్చ్య దత్త్వాశిస్స్వగృహాన్వ్రజేత్ । ఐహికంలక్ష్మతస్యేతికీర్తయేత్ప్రత్యతావహమ్ ॥ స్వపత్న్యా మతితః క్లైబ్యం కించితార్మోదయోన్యతః । కృతకర్మాగతే కాలే వయసఃక్లీబతాంవ్రజేత్ ॥ హతవర్ణబలోజస్కో నిరుత్సాహః క్రియాగమే। తదపత్రపయానిత్యం యోషితోతిజుగుప్సయా॥ గర్హ్యమాణశ్చ వర్గశేతే పృచ్ఛమానోపిబంధుభిః । లజ్జయాకులచిత్తత్వాత్ప్రవాస మతివాంఛతి ॥ గుదగుహ్యాదరేలింగే చిహ్నంతిలముఖాదికమ్ ॥ ... ... *

ఇతి క్లైబ్యాహారమ్.

అథాపరం క్లీబత్వహరమ్.

అథాపరన్తత్రైవ ॥ ఫలానామపి హర్తారః క్లీబభేద ఉదాహృతః । తస్యాపి ప్రకృతిచిహ్నాని కీర్త్యమానాని మే శ్రుణు ॥ నరస్యాకామినో నిత్యం భుఞ్జతోఽప్యఙ్గనాగణమ్ ॥ కదాకదాపి జాయేత క్లీబత్వం వాతిదుఃఖకృత్ । శుభమాసి సితే పక్షే సుదినే సముపస్థితే । విశేషేణ త్రయోదశ్యాం దైవజ్ఞైర్ద్విజైస్సహ ॥ దేవతాయతనే యత్నాద్దైవజ్ఞైర్ద్విజైస్సహ । ఫలాని వివిధాన్యత్ర రాశిం కుర్యాత్పృథక్పృథక్ ॥ నారికేళాన్యపోషాణి ఖర్జూరక్రముకాని చ । జాతీఫలైస్తుకఙ్కోలాన్యాహృత్య విశదామ్భసా ॥ ప్రక్షాళ్య శుచివస్త్రేషు రాశిం కుర్యాత్స్వయం శుచిః । అభ్యుక్ష్య చన్దనాద్యేన అభ్యర్చ్య కుసుమైస్సితైః । అలఙ్కృతేభ్యో విప్రేభ్యో గుణవద్భ్యస్సమాహితః । దద్యాత్ప్రత్యేకశస్తేభ్యః ఫలరాశీన్పృథక్పృథక్ । దానాన్తే కీర్తయేన్మన్త్రం దైవజ్ఞేనోపనిర్మితమ్ ॥ యన్మయాఽకారి హరణం ఫలానాం విజిహీర్షయా । తతో మమైతత్సమ్ప్రాప్తం షణ్ఢత్వమతిగర్హితమ్ ॥ తస్మాన్ముచ్యే తవైక్లైబ్యం యుష్మభ్యం ఫలదానతః । ఇతి విజ్ఞాపితాన్విప్రాన్ ప్రణిపత్య విసర్జయేత్ ॥ అన్యేభ్యోఽపి యథాశక్త్యా విప్రేభ్యః ఫలదో భవేత్ । ఏకాహికం లక్షణం స్యాద్వక్తవ్యం దైవవేదినా ॥ వ్రణాన్యత్ర ఫలాకారం జాయన్తేఽస్య కళేబరే । లఘూనాం హరణాత్తేషాం లఘవో నాతిదుఃఖదాః ॥ గురూణాం గురవో నానా దుఃఖకారతి విఘాతకాః । ప్రమాదేన హృతానాం చ నర్మణా వ్రీడయాపి వా ॥ నాతికామోన చక్లైబ్యం నవావ్యాధిప్రమాదతః । శోకోఽచిహ్నాదివక్త్రోదరహస్తపాదాఙ్గుళివ్రణాః ॥ జన్మజాత్యనుమన్త్రాద్యం ప్రాప్త్యావేశ్యాదిచిన్తనమ్ । ప్రశ్నతశ్చ వివేక్తవ్యం సుధియా దైవవేదినా ॥ ... *

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే క్లైబ్యహరమ్.

అథ మృతభార్యత్వహరమ్.

మహార్ణవే॥ కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ మృతభా[illegible]
నజోద్వహతిస్త్రియమ్ । సభవేన్మృతపత్నీక ఉష్ణశ్వాససమన్వితః । ప్రాజా
పత్యత్రయంకుర్యాద్వ్రతత్రితయమేవవా । తామగ్నిమితిచాశ్యేన చరు
ణాష్టోత్తరంయుతమ్ ॥ జుహుయాద్భోజయేద్విప్రాన్ సపాపాత్ప్ర
ముచ్యతే । తామగ్నివర్ణామిత్యనేనజాతవేదస ఇత్యనువాకోలక్ష్యతే-
జాతవేదసఇతి సప్తర్చస్య అనువాకస్య యాజ్ఞికీదేవతా - ఉపనిషదబు
షిః- ఆద్యయోర్దుర్గా-చతస్రాణాంఅగ్నిః అంత్యాయావిష్ణుర్దేవతా-
త్రిష్టుప్ఛందః- పృతనాజిత సహమానాముగ్రమగ్నింహువేమ పరమా
త్సధస్థాత్ - సనఃపర్షదతిదుర్గాణివిశ్వాదుహితాని విశ్వాక్షమార్గేనోతిదు
రితాత్యగ్నిః- ప్రత్నోషిహితమీడ్యో ఆధ్వరేషుతనాచ్చ హోతానవ్యసస్మి-
సాచాగ్రేతనువంప్రయాస్మభ్యంచ సౌభగాయవర్చస్వ - గోభిర్జుష్టము
జుషోతపిక్తంతవేంద్ర విష్ణోరనుసంచరేమ నాకస్య పృష్ఠమధి సంవసా
నో వైష్ణవీంలోక ఇహమాదయంతామ్ ॥ ... ❋

ఇతి మృతభార్యత్వహరమ్.

అథ మృతభార్యత్వహరమ్.

అథాపరమ్ ॥ శామిత్రభార్యాగామీచ మృతభార్యశ్చజాయతే । త
స్యపాపవిముక్త్యర్థం ద్విజమేకం వివాహయేత్ ॥ అథప్రకారాంత
రేణ ॥ అథమృతభార్యత్వహరం పరస్పరద్వేషహరంచ ॥ బృహస్పతిః- సా
ధ్వీంభార్యాంస్వజంబంధుం పుత్రంవాపి వియోజయేత్ । సకుర్యాన్మృత
భార్యస్స్యాత్సభార్యంద్విజసప్తకమ్ ॥ యద్వాదాంపత్యమాసాద్య విరో
ధయతియఃపురా । తస్యాన్యజన్మవిభవే ద్వేషఃపత్న్యాపరస్పరమ్ ॥ త
త్రాశ్వత్థం శమీయుక్తం పూర్వముద్వాహయేత్సుధీః । తులసీంవిష్ణునా

సార్ధకం విధినాపరిణాహమేత్ ॥ ఏవం తద్దోషశాంతిస్స్యా ద్ద్విజాఙ్ సంభోజ్యభక్తితః । ఇతరశ్చవిరోధాయ స్వయంశాస్త్ర వినిర్ణయాత్॥ ఉమామహేశ్వరంచైవ వ్రతంకుర్యాద్విధానతః ॥ ... ❋

ఇతి మృతభార్యత్వహరాణి.

అథ స్త్రీవిరక్తిహరమ్.

మహార్ణవే కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ ధర్మపత్న్యాంసువ్రతాయాం ముఖమైథునకారిణః । పత్న్యాం విరక్తి ర్భవతి సువర్ణ కలశేనసః॥ ఉమామహేశ్వరం దేవంరుద్రైకాదశనీభవేత్। స్నాపయేచ్ఛ్రద్ధయాయుక్తో హ్యవిచ్ఛిన్నాంబుధారయా ॥ త్రైయంబకేనమంత్రేణ జుహుయాదపిపావకే ॥ అత్రాంబుగ్రహణంరుద్ర విధానోక్తాభిషేక ద్రవ్యయుక్తానాం క్షీరేక్షురసాదీనాం ఉపలక్షణమితి మహార్ణవః - ఉక్తంతుతదవిశేషేణాంబుగ్రహణేన క్షీరాదీనాంబాధఇతి- తతః సహస్రద్వయయుతాంతంత్ర్యంబకమంత్రంజపిత్వా ఆజ్యేనతావత్సంఖ్యాకఏవ హోమఃకార్యః - అత్ర దేవాలయాదౌ సర్వథా ప్రతిమాలాభేన్యం ఉమామహేశ్వరం సువర్ణస్యకృత్వాకలశోపేతమభిషేకాంతే బ్రాహ్మణాయదద్యాత్- ఇతి మహార్ణవః ॥ తత్రస్నానానంతరం పాఠక్రమేణ జపస్యోక్తత్వాత్ రుద్రాభిషేకం కృత్వైవహోమః ॥ తతో దానమితి ॥ ... ❋

ఇతి స్త్రీవిరక్తిహరమ్.

అథ దోషసంసర్గోద్భవహరాణి.

⟶❋ తత్ర బ్రహ్మరాక్షసరూప పిశాచత్వహరమ్. ❋⟵

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ అన్యాయవర్తినృపతి సేవనాద్విప్రహింసనాత్ । మహాదానసమాదానా ద్గురుభార్యావిమర్దనాత్ ॥ దంష్ట్రిభ్య

శ్చపశుభ్యశ్చ మరణాద్గురునిందయా । వేదస్యబ్రహ్మశాస్త్రస్య పఠనాత్కు-
ర్మసేవనాత్ ॥ జననీమైథునాచ్చైవ పరస్త్రీగమనాత్తథా । వ్రతాధ్య
యనసంపన్న శ్రోత్రియబ్రాహ్మణస్యతు ॥ ఉద్వాసనాత్సభామధ్యే కృ
త్వాభంగంసుదారుణమ్ । వేదాధ్యయన సంభూత ఫలదానాద్విశేషతః ॥
దేవబ్రాహ్మణరాజ్ఞాంచ స్వర్ణాపహరణాత్తథా । అరణ్యేనిర్జలేదేశే
జాయతేబ్రహ్మరాక్షసః ॥ గయాశ్రాద్ధంతు కృత్వాపి జపపూజాదిభిస్త
థా । సర్వస్యార్పణతస్తస్య జపనాదేవనిత్యశః ॥ దేవతాతీర్థసేవాభిః
కన్యాదానేనచైవహి । బ్రహ్మరాక్షసపైశాచాత్ ముచ్యతేమనురబ్రవీత్ ॥
తచ్చగోభూహిరణ్యానాం తిలానాంశక్త్యనుసారేణకల్ప్యమ్ ॥

ఇతిబ్రహ్మరాక్షసత్వహరం పిశాచత్వహరంచ.

అథ గ్రహహరాణి.

తత్రప్రజాగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ రజస్వలాగామినంచ తదుచ్ఛిష్టస్యభోజి
నమ్ । ప్రజాగ్రహఃప్రగృహ్ణాతి తతస్స జ్వరవాన్భవేత్ ॥ అతిసారీచకక్షి
చగాత్రేసర్వత్రవాతవాన్ । స్త్రీచేద్గర్భస్యనాశస్స్యాదత్రేయంనిష్కృ
తిఃపరా ॥ కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణేచైవ కుర్యాత్సాంతపనత్రయమ్ । అష్టో
త్తరసహస్రంతు సర్పిషాజుహుయాత్తథా ॥ పునర్మామేత్విమంత్రేణ జపం
పౌరుషసూక్తికమ్ ॥ జపపూజామయోరనంతరం బలిదానమాహ ॥ కాం
స్యపాత్రేనవేప్రీహి తండులానాఢకోన్మితాన్ । నిషిచ్యజలకుంభేన సా
ర్ధంనీత్వాచతుష్పథే ॥ గంధపుష్పాదిభిస్తత్ర సమభ్యర్చ్యబలింక్షిపేత్ ।
బలిమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం ప్రజాగ్రహమహాబల । ఆతురస్యసు
ఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాగ్రహ ॥ ... ...

ఇతి ప్రజాగ్రహహరమ్.

అథైకాహికాది జ్వరహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ తస్కరో యో వృథా ప్రాణి హింసకో నిర్దయశ్చయః । ఆచారరహితో యశ్చ తానేకజ్వరసంజ్ఞికః ॥ గ్రహా గృహ్ణంతి యన్మాత్రా దేకరాత్రిజ్వరీ భవేత్ । ద్విరాత్రేణ త్రిరాత్రేణ చతూరాత్ర జ్వరేణచ ॥ శీతజ్వరేణ సతతం జ్వరేణోష్ణజ్వరేణచ । యతో భవతి తస్యేయం నిష్కృతిశ్శాస్త్రచోదితా ॥ చాంద్రాయణం ప్రకుర్వీత కుర్యాత్కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకమ్ । ఆజ్యహోమో వ్యాహృతిభి రష్టోత్తర సహస్రికమ్ ॥ సహకారప్రవాళైశ్చ మధ్వక్తైర్జుహుయాత్తథా । జాతవేదస మంత్రేణ దద్యాద్ధోమంచశక్తితః ॥ సహస్రకలశస్నాన మీశ్వరస్యతుకారయేత్ ॥ అనంతరం బలిదానప్రకారమాహ ॥ కాంస్యపాత్రే మధ్వపూప పాయసాజ్యసుశర్కరాః । నిక్షిప్యాచ్ఛధ్వజైర్జాతి కుసుమైశ్శ్వేతవాససా ॥ అచ్ఛధ్వజైః స్వచ్ఛధ్వజైః ॥ బలిదానమంత్రమాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమ మేకాహికమహాజ్వర । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాగ్రహ ॥ ద్వ్యాహికత్ర్యాహిక జ్వరయో ర్ద్వ్యాహికత్ర్యాహికేత్యూహః- ఏవం చాతుర్థిక మహాజ్వరేత్యూహ్యం- ద్విరాత్రాదిజ్వరేషు బలిదానస్థానవిశేషానాహ ॥ ద్వ్యాహికాఖ్యజ్వరే మాతృస్థానే శుద్ధబలింక్షిపేత్ ॥ త్ర్యాహికేనందికేశస్య సమీపేవృషభస్యవా ॥ ద్వ్యాహికత్ర్యాహికజ్వరయోః పూర్వఏవబలిః ॥ చాతుర్థిక జ్వరేబలిః ॥ చాతుర్థికజ్వరేబలిమాహ ॥ విష్ణోరాయతనేకుర్యాన్మండలేభద్రపీఠకమ్ । చతుష్పదం స్థాపయిత్వా గ్రహంసంపూజ్యయత్నతః ॥ విష్ణోరాయతనేదద్యాచ్చాతుర్థికమహాజ్వరే । కుంభంసంస్థాపయేత్తత్ర పీఠస్యోపరిసంయతః ॥ తస్మిన్కుంభేబలిందద్యాత్కృసరాపూపపాయసమ్ । లాజాన్మధుసుకాంచైవ వసపిణ్యాకమేవచ ॥ రక్తవాసో రక్తపుష్పం గృహ్ణీయా దచనావిధా । గంధధూపాదికంరక్తం దద్యాద్గ్రహస్యశాంతయే ॥ యజ్ఞాతియో

నాంయాసురానిషిద్ధా తజ్జాతిమైగసాబలికర్మణినగ్రాహ్యా ॥ శీతజ్వరే మువిశేషః ॥ విష్ణోరాయతనేయద్వా మూలేశ్వత్థద్రుమస్యవా । శీతజ్వరని ధానేన సంయతశ్చహరేద్బలిమ్ ॥ బలిహర్తా కృష్ణవస్త్రః కృష్ణవస్త్రో త్తరీయకః । కృసరంపాయసంచైవ తిలాంశ్చైవచతండులాన్ ॥ కాంస్య పాత్రేవినిక్షిప్య స్వర్ణంతదుపరివిన్యసేత్ । పూర్ణకుంభేనసహితంబలింతత్ర వినిక్షిపేత్ ॥ పూజయిత్వాగ్రహాంధూప దీపాధిభిరతంద్రితః । బలిదాన మంత్రమాహ ॥ ప్రిగృహ్ణీష్వబలించేమం జ్వరితస్య జ్వరాపహమ్ । పక్షి వాహనగోవింద వరాహవదనప్రభో ॥ అసురఘ్నసురశ్రేష్ఠ నారసిహ్మాగ దాధరేతి ॥ ఉష్ణజ్వరేమహేశాన సమీపే బలిమాహరేత్ । అథవృక్షస్య మూలేవాబలిః పూర్వోక్తవవహి॥ పూర్వోక్తశ్శీతజ్వరహరోక్తః- అత్ర మంత్రః ॥ గోక్షీరధవళాకార త్రిశూలధరగోపతే । భస్మోద్ధూళిత దేవేశ త్రిణేత్రహరశంకర ॥ ప్రిగృహ్ణీష్వబలించేమం జ్వరితస్యమహాగ్రహ । ప్ర యచ్ఛత్వంసుఖంసిద్ధిం జ్వరంచాశువిమోచయేతి ॥ సతతజ్వరే విశేషమభి ధత్తే । సతతజ్వర ఈశానస్యాలయే బలిమాహరేత్ ॥ పూర్వత్రకథితే ష్వన్యతమోబలిరుదాహృతః । తస్మిన్నైకాహికాది జ్వరహరేయాని పూ ర్వకథితానితేషు । బలిదానమంత్రమాహ ॥ ప్రిగృహ్ణీష్వబలించేమం హర త్వంసతతజ్వరమ్ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబలేతి ॥

ఇత్యైకాహికాది జ్వరహరాణి.

అథ వృత్రగ్రహహారమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నవగ్రహాగ్రపగృహ్ణాతి పరదారాభిమర్శనాత్ । షటీప్రిశుష్యతేతస్య ప్రాజాపత్యంచరేన్నరః ॥ గాయత్ర్యాత్రిచ తిలాన్హుత్వా గాయత్రీమయుతంజపేత్ । దద్యాద్ధేమస్వశక్త్యాచబలిం పూర్వోక్తవద్భవేత్ ॥ ఇతి వృత్రగ్రహహారమ్.

అథ మహాజ్వరగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ మహాజ్వర గ్రహాస్థాంవై గృహీత్వాయాద్యో
వ్రజేత్త్రిస్త్రియమ్ । రజకాదేస్తతః పాద తలదాహాభవేన్నరః॥ చాంద్రా
యణంసాంతపనం కుర్యాద్రోగస్యశాంతయే। జాతవేదసమంత్రేణ మధ్వ
క్తానామ్రపల్లవాన్ ॥ అష్టోత్తరసహస్రంతు జుహుయాజ్జాతవేదసి। జప
స్సహస్రనామ్నాంతు దద్యాద్ధోమంచశక్తితః ॥ రజకాదేరిత్యాది- రజక
శ్చర్మకారశ్చ నటోబురుడఏవచ । కైవర్తమేదభిల్లాశ్చ సప్తైతేంత్యా
వసాయినఇతి ॥ స్మృత్యంతరోక్తచర్మకారాదయోరజకాదిత్యాదిశబ్దే
న। మృత్పాత్రేపిష్టపిణ్యాక లాజాన్కృత్వాతిలాంస్తథా। పూజయిత్వా
గ్రహంరక్తం గంధాద్యైశ్చ చతుష్పథే ॥ నిశిక్షిపేద్బలింవిద్వాన్ మంత్రే
ణానేనసంయతః । ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం మహాజ్వరమహాగ్రహ ॥ ఆతు
రస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబలమ్ ॥ ...

ఇతి మహాజ్వరహరమ్.

అథ కుంభగ్రహహరమ్. జంభగ్రహహరమ్.

జంభకగ్రహఇత్యపినామ.

కాత్యాయనః॥ అంత్యజాగామినంచైవపరస్త్రీగామినంగ్రహః। కుంభ
కాఖ్యఃప్రగృహ్ణాతి తతస్తుజ్వరవాన్భవేత్ ॥ అసంబద్ధప్రలాపశ్చ శ్వాస
ఖాసీచజాయతే । అతశ్చాంద్రాయణంకుర్యా జ్జుహుయాత్తిలసర్పిషా॥
మంత్రావ్యాహృతయఃప్రోక్తాః జపేత్సూక్తంచ పౌరుషమ్ । సావిత్రీంచ
హిరణ్యంచ దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః॥ బలిదానమంత్రమాహ ॥ అన్నం
నీలీశ్చ పిష్టస్య పిణ్యాకం పాయసంమధు । తైలంచ మృణ్మయేపాత్రే కృ
త్వాగంధాదిభిర్వృతమ్॥ పూజయిత్వాపూర్ణకుంభంవస్త్రహేమసమన్వి
తమ్। బలించతుష్పథేరాత్రౌ మంత్రేణానేననిక్షిపేత్ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలిం

చేమం కుంభకాఖ్య మహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబలమ్ ॥ ... ...

ఇతి కుంభకగ్రహహరమ్.

అథ కపిలగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాక సముచ్చయె ॥ సిష్ఠి వేద్యోహుతభుజి ప్రసవేద్యధిత స్మహాః । కపిలాఖ్యగ్రహగృహ్ణాతి తతోజఠరశూలవాన్ । సర్వాంగదాహవాంశ్చైవ భవేత్పీతవిలోచనః ॥ త్రిరాత్రముపవాసస్స్యాత్తద్రోగస్యాపనుత్తయే । సోమారుద్రేతిచజపేత్సూక్తంత్వయుతసంఖ్యయా । హిరణ్యంచయథాశక్తి దద్యాదథబలింక్షిపేత్ ॥ బలిదానప్రకారమాహ ॥ లాజాన్ తిలాంశ్చపిణ్యాకం పిష్టంరుధిరమేవచ । మాంసంచతైలపక్వంచ కృత్వామృణ్మయభాజనే ॥ రాత్రౌచతుష్పథేకుర్యాత్ వస్త్రాద్యైర్గ్రహపూజనమ్ । హిరణ్యసహితేనాథ పూర్ణకుంభేనసంయుతమ్ । బలింతత్రక్షిపేద్విద్వాన్ మంత్రేణానేనసంయుతః । ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమం కపిలాఖ్యమహాగ్రహ ॥ ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబలమ్ ॥

ఇతి కపిలగ్రహహరమ్.

అథ శివపాదగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయె ॥ మాతుఃపితుర్దేవతాయా గుర్వాదేర్వ్యస్తుగవాతః । అవజ్ఞాంకురుతేతంతు శివపాదాభిధోగ్రహః॥ గృహ్ణాతితత్తనాన్ స్మాధిన్నా జఠరేరోగవాన్భవేత్ । పాదగ్రహీజ్వరీచైవ జాయతే తత్ప్రనిష్కృతిః ॥ చాంద్రాయణంభవేదాత్తే సూక్తేనజపహుయాచ్చరుమ్ । ఘృతంచాష్టాధికశతం బలిర్దేయో యథావిధి ॥ బలిదానప్రకారః ॥ పిష్టంతిలంచపిణ్యాకం లాజాన్కృత్వాథమృణ్మయే । మాంసద్వయసమాయో

గేనస్త్రాద్యైర్గ్రహమర్చయేత్ ॥ ప్రకారాంతరమ్ ॥ పాయసంచఫలం కందం లాజాంశ్చాపూపకాన్దధి । తామ్రపాత్రేవినిక్షిప్య సోదకంకుంభమేవచ॥ చతుష్పథేక్షిపేద్వస్త్ర గంధాద్యైర్గ్రహమర్చయేత్। తతో బలింక్షిపేద్విద్వాన్ మంత్రేణానేనసంయుతః ॥ బలిదానమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం శివపాదమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబలమ్ ॥ ... ... *

ఇతి శివపాదగ్రహహరమ్.

అథోర్ధ్వకేశగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ నిష్కారణం పరద్రవ్య హారిణందుఃఖకారిణమ్ । కర్ణేజపం చోర్ధ్వకేశీ గ్రహోగృహ్ణాతిమానవమ్ ॥ స్ఫోటాస్తత్ప్రజాయంతే తస్యాంగేష్వఖిలేష్వపి । చాంద్రాయణంప్రకుర్వీతకృచ్ఛ్రంవారోగశాంతయే ॥ అతేసూక్తైనజుహుయాచ్చరుమాజ్యం పృథక్పృథక్ । హోమోవ్యాహృతిభిశ్చైవ దద్యాత్స్వర్ణంచశక్తితః॥ బలిదానప్రకారః ॥ పాయసంచఫలంకందం లాజాంశ్చాపూపకాన్దధి। తామ్రపాత్రేవినిక్షిప్య సోదకంకుంభమేవచ ॥ చతుష్పథే క్షిపేద్వస్త్ర గంధాద్యైర్గ్రహమర్చ్యచ । బలిదానమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమమూర్ధ్వకేశిమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబల।

ఇత్యూర్ధ్వకేశగ్రహహరమ్.

అథ విష్టంభగ్రహహరమ్.

కాత్యాయనః ॥ స్వకీయాచారవిభ్రష్టాన్ బ్రాహ్మణాన్ ప్రభృతీతరాన్। విష్టంభనామాగృహ్ణాతి గ్రహశ్శీతజ్వరీతతః ॥ హస్తపాదతలేదాహో వాగ్వ్యాకుంచితపాణియుత్ । స్ఫోటయుక్తశ్చజాయేత హస్తయోః పాద

యో స్తథా ॥ పిశాచీబధిరశ్చైవ జాయతే తస్యవిష్కృతిః । చాంద్రాయణంప్రకుర్వీత కృత్వా తైరాశ్రమపల్లవైః ॥ అష్టోత్తరసహస్రంవై హోమస్స్యాజ్జాతవేదసా । సహస్రశీర్షసూక్తంచ జపేదయుతసంఖ్యయా॥ విష్ణోర్నామసహస్రంచ సహపంచాక్షరంజపేత్ । సహస్రకలశస్నానం వామదేవస్యకారయేత్ ॥ దద్యాద్ధిరణ్య దానంచ బలిర్దేయో యథావిధి॥ బలిప్రకారమాహ ॥ పాయసంపిష్టగుళికా మధ్వపూప పయోదధి। తామ్రపాత్రేఽకశ్చకృత్వా పూర్ణకుంభంసహేమకమ్ ॥ నీత్వాచతుష్పథే తత్ర ధ్వజాగ్రే గ్రహమర్చ్యచ । విధ్యానసేన మంత్రేణ సంయుతో నిక్షిపేద్బలిమ్ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం విష్టంభాఖ్య మహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబలఇతి ॥ ... ❀

ఇతి విష్టంభగ్రహహరమ్.

ఏతదేవివవృత్తాఖ్యగ్రహహరమపి॥ అథమహాజిహ్వాగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాక సముచ్చయే ॥ ముసలోలూఖలాదీని తథాయజ్ఞాయుధాన్యపి । ఆయుధాన్యపిపాదాభ్యాం లంఘయేద్యోనరస్తుతమ్ ॥ కాలక్రమాత్ప్రగృహ్ణాతి మహాజిహ్వాభిధోగ్రహః । తతోగద్గదవాక్యస్స్యాచ్ఛోషీజిహ్వావ్రణీభవేత్ ॥ ఆజ్యహోమోవ్యాహృతిభిరుద్వ్యంవ్యద్యేత్సచంజపేత్। గాయత్రీం చాత్రదానంచ దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః ॥ బలిప్రకారమాహ॥ పక్వాన్నత్స్యాక్షతథాపక్వం తిలపిష్టంసురాందధి । రుధిరం సూపశాకాన్నం శూర్పేకృత్వాచతుష్పథే ॥ వస్త్రాద్యైర్గ్రహమభ్యర్చ్య బలిందద్యాద్ద్విచక్షణః ॥ బలిమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమం మహాజిహ్వామహాబల । ఆతురస్య సుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వమహాగ్రహ ॥ ❀

ఇతి మహాజిహ్వాగ్రహహరమ్.

అథ నవగ్రహాహారమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ సఖ్యుస్తపస్వినోవాపి గురోర్వాస్వామినోపివా । స్త్రీగామినం సంక్రమతే గ్రహః కామనవగ్రహః ॥ తతస్స్ఫోటీ మేధదాహీ బాధ్మానీ నేత్రరోగవాన్ । జాయతే నిష్కృతిస్తత్ర తప్తకృచ్ఛ్రద్వయం భవేత్ ॥ అతికృచ్ఛ్రశ్చ కృచ్ఛ్రశ్చ చాంద్రాయణమథాపివా। కూశ్మాండైర్జుహుయాత్సర్పిర్ధేనుం దద్యాద్ద్విజాతయే॥ పౌరుషంచ జపేత్సూక్తం కుర్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్ । లాజైగపత్యుషితాన్నేన పతాకాధ్వజసంయుతైః ॥ పూర్ణకుంభేనసహితో బలిర్దేయశ్చతుష్పథే॥ అత్రమంత్రః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమం నవగ్రహ మహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబలేతి ॥ ... ❀

ఇతి నవగ్రహాహారమ్.

అథ వాసవగ్రహాహారమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ వల్మీకభేదనాద్యేన సర్పబాధాం కరోతి యః । తంవాసవగ్రహోనామా గృహ్ణీయాత్తేనసజ్వరీ ॥ ఆధ్మానీచవిసర్పీచజాయతేతస్యనిష్కృతిః । ప్రాజాపత్యంభవేదాజ్యహోమోవ్యాహృతిభిస్తథా । అఙ్గిరస్మీత్తృచంజప్త్వా యత్రింశ్చేదంజపేదృచమ్ ॥ దద్యాద్వస్త్రంయథాశక్తి బలిందత్వావిచక్షణైః । అన్నం బహువిధంకృత్వా సమాధాయ చతుష్పథే ॥ నిక్షిపేద్వివిధైర్గంధైః పుష్పైర్నానావిధైర్ధ్వజైః । గ్రహమభ్యర్చ్యవిధినా మంత్రేణానేనమంత్రితః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం వాసవాఖ్య మహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబలమ్ ॥ ... ... ❀

ఇతి వాసవగ్రహాహారమ్.

అథ వాయసగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ దేవద్విజాగ్రహారాదౌ తటాకాదిప్రమోచనం । విఘ్నాయోగకురుతేయస్తం గ్రాహాగృహ్ణాతి వాయసః ॥ అర్ధాసీ చాప్యరుచిమార్గ పాదదాహీచ జాయతే । కృచ్ఛ్రమేకం చరేదాజ్యహోమోవ్యాహృతిభిస్తథా॥ అష్టాధికసహస్రంవాకుర్యాద్దద్యాచ్చకాంచనమ్॥

ఇతి వాయసగ్రహహరమ్.

అథ క్షేత్రపాల గ్రహహరమ్.

కర్మవిపాక సముచ్చయే ॥ దేవతానిధనాత్క్షేత్రపాలస్సంక్రమతేగ్రహః । తతోభవేన్ముఖేశోషి జిహ్వాయాంప్రభవేద్వ్రణః ॥ ప్రాజాపత్యం ప్రకుర్వీత క్షేత్రపాలాభిషేచనమ్ । శతరుద్రేణ కుర్యాచ్చ మహాజిహ్వాగ్రహాదితః ॥ బలిదేయస్తువిధినా మంత్రపూతస్సమాహితః ॥ ❋

ఇతి క్షేత్రపాల గ్రహహరమ్.

అథాచల గ్రహహరమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ ఉపకర్తరి బంధౌవాఽనుపకార్యాపవాదకైః । తస్కరైర్వాసఖ్యకారితం గృహ్ణాతచలగ్రహః ॥ అచలగ్రహసంస్పృష్టో జ్వరీశ్వాసీచఖాసవాన్ । సర్వాంగరోగీత్వగ్దోషీ మందాగ్నిశ్చప్రజాయతే ॥ కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణంవాపి కుర్యాత్కూష్మాండహోమకమ్ । కయానశ్చిత్రఇత్యేవం అష్టోత్తరశతంజపేత్ ॥ అగ్నిరస్మీత్యృచం వాపి సహస్రంచాధికంజపేత్ ॥ బలిప్రకారమాహ ॥ తిలచూర్ణయుతం చాన్నం ద్రాక్షాక్షీరంచసక్తవః । అపూపారుధిరంచైవ సురాచేత్యేషవై బలిః ॥ వస్త్రాద్రైర్గ్రహమభ్యర్చ్య పూర్ణకుంభయుతంబలిమ్। చతుష్పథేనిక్షిపేత్తు మంత్రేణానేనసంయుతః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం అచలాఖ్యమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబల ॥ ❋

ఇత్యచలగ్రహహరమ్.

అథ హస్తిపాదగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ దేవద్రవ్యంతుయోభుఙ్క్తే గామగ్నింబ్రా
హ్మణంతథా । పాత్రస్థానంచనిర్మాల్యంలంఘయేద్యస్తుతంనరమ్॥గృహ్ణాతి
హస్తిపాదాఖ్యః చిహ్నస్యత్రతన్నిబోధత । వల్మీకవ్యాధిమాన్పాద దాహీ
చ్ఛర్దివిరేచనః ॥ ప్రాజాపత్యంప్రకుర్వీత హోమోవ్యాహృతిభిర్భవేత్।
హిరణ్యంచయథాశక్తి దద్యాద్బ్రాహ్మణభోజనమ్॥ ... *

ఇతి హస్తిపాదగ్రహహరమ్.

అథ కర్ణగ్రహహరమ్.

కాత్యాయనః॥ దేవస్వముపభుఙ్క్తేయ స్తంగ్రహఃకర్ణసంజ్ఞికః। గృ
హ్ణాతితేనజిహ్వాతు నచలత్యస్యకర్ణయోః ॥ బాధిర్యంజాయతేచాంగే కం
డూతిర్మహతీభవేత్ । అత్రచాంద్రాయణంకుర్యాద్ధోమోవ్యాహృతిభి
స్తథా ॥ ద్రుపదాదివేతిసూక్తంచ సహస్రం చాష్టవైభవేత్ ॥ బలిప్రకా
రః ॥ తిలపిష్టంసురాంమాంసం అన్నంలాజాంస్తథాదధి । కందశ్చేత్యఖి
లంహ్యత్ర ద్బలిరత్రప్రశస్యతే ॥ ధూపైర్గంధాదిభిర్ధూపైః గ్రహమ
భ్యర్చయేత్తతః । చతుష్పథేనిక్షిపేద్ధి బలిమంత్రేణమంత్రవిత్ ॥ మంత్ర
మాహ ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం కర్ణాఖ్యస్త్వంమహాగ్రహ । ఆతుర
స్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబలమ్ ॥ ... *

ఇతి కర్ణగ్రహహరమ్.

అథ ధనగ్రహహరమ్.

కాత్యాయనః ॥ తపస్వినీసఖిస్వామి స్త్రీగామిగర్భిణీగమః। యస్తం
ధనగ్రహఃక్షిప్రం గృహ్ణీయాత్తత్రలక్షణమ్ ॥ అస్యస్యందోమాత్రకృ
చ్ఛ్రమాత్మానముపజిహ్మితా । జాయతేతస్మిన్వృత్త్యర్థంతత్ప్రకృచ్ఛ్రద్వ
యంచరేత్ ॥ ధేనుందద్యాత్తథాహోమం కూశ్మాండాఖ్యం సమాచరేత్।

జపేచ్చపౌరుషంసూక్తం సహస్రాహుతిసంఖ్యయా ॥ ఇదమాపఃప్రవహా తయతి(త్రించేదమృచంతథా । జలేస్థిత్వా జపేద్ధీమ దద్యాచ్ఛక్త్యనుసారతః ॥ బలిక్రమమాహ ॥ అన్నంపర్యుషితంలాజా దుత్తూరకుసుమానిచ। సహిరణ్యగిపూర్ణకుంభో బలిరత్రవిధీయతే ॥ చతుష్పథేబలిమముం నిక్షిపేన్మంత్రతోనరః । అభ్యర్చ్యవస్త్రగంధాద్యైర్గ్రహంయత్నేనసంయుతః । ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం ధతగ్రహమహాగ్రహ । ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబల ॥ ... ... *

ఇతి ధనగ్రహహరమ్.

అథ అపతోలగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ బంధూంశ్చ దోషవక్తారం నిషిద్ధద్రవ్యవిక్రయమ్ । కుర్వంతంచాపకర్తారముపకర్తారిమానవే॥ గృహ్ణాత్యేతైర్నిమిత్తైస్తమపతోలాభిధోగ్రహః। తతశ్శ్వాసీచబాసీచ విగతేచ్ఛోజలాన్నయోః॥ సర్వాంగరోగీభవతి మృతకల్పశ్చజాయతే। కృచ్ఛ్రత్రయం ప్రకుర్వీత విష్ణోః పురుషసూక్తతః ॥ సహస్రకలశస్నానం కుర్యాత్పురుషసూక్తతః॥ కూశ్మాండసంజ్ఞకోహోమః కార్యస్సర్వప్రయత్నతః । కయానశ్చిత్రమంత్రంచ సహస్రంచాష్టవాజపేత్ ॥ బలిప్రకారమాహ ॥ అన్నంపర్యుషితంపిష్టం దధిక్షీరమపూపకమ్ । రుధిరంచసురాంచైవ జలపూర్ణంఘృతంతథా ॥ రాత్రౌచతుష్పథేదద్యాత్ గంధపుష్పాదిభిర్గ్రహం । అర్చయిత్వావిధానేన మంత్రేణానేనదేశికః ॥ ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమ మపతోలమహాగ్రహ । ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబలమ్ ॥ *

ఇత్యపతోలగ్రహహరమ్.

అథ కృశగ్రహహారమ్.

కృశగ్రహస్యైవ శశిగ్రహ ఇత్యపినామ ॥ కర్మవిపాకసంగ్రహే॥ సూర్యచంద్రోపరాగేతు యోభుఙ్క్తే-తంకృశగ్రహః ।ప్రతిగృహ్ణాత్యతః కంపీ కృశోగద్గదకంఠకః ॥ ఖాసీశూలీ వివర్ణశ్చ పీతనేత్రో భవేన్నరః ॥ పిపీలికామధ్యరూపం కుర్యాచ్చాంద్రాయణం వ్రతమ్ ॥ అష్టోత్తర సహస్రంతు జపేత్సూక్తంచపౌరుషమ్ । అష్టోత్తర శతంవాస్యా దాతేసూక్తం తథైవచ ॥ అగ్నిరశ్మీ త్యృచంవాపి జపేత్పూర్వోక్త సంఖ్యయా ॥ బలి ప్రకారః ॥ మేషీపుత్తలికాంవస్త్ర గంధాద్యైరభిపూజ్యచ । దత్వానైవేద్యమేథత దుపర్యార్ఘ్యకాంచనమ్ ॥ చతుష్పథే క్షిపేదేతాం మంత్రేణానేనసంయతః । ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం కృశనామ మహాగ్రహ ॥ ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వంమహాబల ॥ ... *

ఇతి కృశగ్రహహారమ్.

అథ శిశుగ్రహహారమ్.

కర్మవిపాక సముచ్చయే ॥ దేవబ్రాహ్మణగుర్వార్య గోతీర్థాద్యవమానినమ్ । శిశుగ్రహస్సంక్రమతే తతోజ్వర యుతోభవేత్ ॥ అతిసారీ చాస్యశోషీ పాణిపాదప్రకూపవాన్ । తత్రలాజాఃపాయసంచమాంసంకుక్కుటమేషజమ్ ॥ సహిరణ్యాఙ్గపూర్ణకుంభో బలిర్భవతి శాంతిదః । గన్ధవస్త్రాదిభిస్సమ్యక్ గ్రహమభ్యర్చ్యయత్నతః ॥ వటమూలే బలిర్దేయో మంత్రేణానేన మంత్రవిత్ । ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమం శిశుగ్రహ మహాగ్రహ ॥ ఆతురస్యసుఖంసిద్ధిం ప్రయచ్ఛత్వం మహాబల ॥ *

ఇతి శిశుగ్రహహారమ్.

అథ మేషగ్రహహారమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ బాలగ్రహసమాయుక్తం బాలమాదాయ యత్పునః । అశ్మనా తాడనం కుర్యా త్తూర్ణవిద్రావితం నరమ్ ॥ మేషగ్రహస్సంక్రమతే తతస్స నరకాద్భవేత్॥ వాయుప్రకోపం సర్వాంగే నేత్రే వామీలితే తథా ॥ ఫేనిలాస్యో నభో దృష్టి రేకభ్రూభంగవేష్టితః । పాణిపాదప్రకంపీ చ జాయతే తత్ర శాంతయే ॥ హిరణ్యం శ్వేతవస్త్రం చ పాయసం సక్తవస్తథా । లాజాశ్చాపూపమిత్యేత ద్బలిగిపూర్ణఘటేపి వా ॥ గంధాద్యైర్గ్రహమభ్యర్చ్య శస్త్రపాణిర్నిశీథకే । మంత్రేణ వక్ష్యమాణేన పూర్వోక్తేన చ తం హరేత్ ॥ పూర్వోక్తేన చేత్యనేన స్కందగ్రహహారేణ- అజో మేషగ్రహగ్రాహీ తస్య తద్దోషశాంతయే । హిరణ్యం శ్వేతవస్త్రం చేత్యాదినా బలిర్దేయః ॥ మేషగ్రహోద్దేశేన బలిమంత్రమాహ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలిం చేమం మేషగ్రహ మహాబల॥ ఆతురస్య సుఖం సిద్ధిం ప్రయచ్ఛ త్వం మహాగ్రహ ॥ ... ... *

ఇతి మేషగ్రహహారమ్.

అథ స్కందగ్రహహారమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ బాలగ్రహయుతం బాల మాదాయోచ్ఛిష్టభుక్స్వయమ్ । అగ్నిం స్పృశేత్తం స్కందాఖ్యః గ్రహస్సంక్రమతే తతః ॥ పాదయోర్హస్తయోశ్చైవ వికాసో వాయుజో భవేత్ ॥ బలిప్రదానమాహ ॥ తిలపిష్ట దధిక్షీర కృసరా పూపసక్తవః । రాజమాషాశ్చ ముద్గాశ్చ నిష్పావాస్కంధమూలకమ్ ॥ పక్వమాంసస్సురా చేతి పూర్ణకుంభయుతో బలిః । తిలపిష్టాదికం కాంస్యపాత్రే కృత్వాథ కేష్టయేత్ ॥ వస్త్రద్వయేన కలశం రక్తసూత్రేణ చైవహి । క్వచిచ్చ పుణ్యాయతనే కుంకుమాదిరసైశ్శుభైః ॥ చతురస్రం చతుర్హస్తం మండలం పరికల్పయేత్ । త

త్రదద్యాద్బలింమధ్యరాత్రేమద్యేనసంయుతమ్ ॥ రక్తమాల్యాంబరైస్స్క-
న్దగ్రహమభ్యర్చయేత్తతః॥ బలిమంత్రమాహ॥ బలాధీశస్స్కందమహాత్
రక్తమాల్యాంబరప్రియ । ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమం పూజాభిస్సహపుష్టి
మత్ ॥ బలిమేవంవిధానేన దత్వాచార్యమందిరమ్ । అగ్నింప్రతిష్ఠాప్య
తతః స్వాహాకృత్వాశ్చదేవతాః॥ యష్టవ్యాస్స్వీయమంత్రాభ్యాం హవిః
క్షీరాజ్యసర్షపమ్ । ద్రోణమాత్రంతుపక్వాన్నం పక్వాన్నామాంస్తథా
ఝషాః ॥ పక్వంమాంసందధితథా తిలపిష్టంచశోణితమ్ । హిరణ్యంచబ
లిందద్యాత్ప్రదోషేవృక్షమూలకే ॥ రక్తచందన రక్తస్రక్ వస్త్రాద్యై
రపిపూజితమ్ ॥ ... ... *

ఇతి స్కందగ్రహహరమ్.

అథ స్కందాపస్మారగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ ఉత్సర్గంకురుతేయస్తు వహ్నామాతృపు
రీషయోః । గ్రహస్సంక్రమతేతం వై స్కందాపస్మారసంజ్ఞికః ॥ తతోఽసం
దంశజిహ్వాతు ఫేనిలాస్యోపిజాయతే । అపస్మారీభవేత్తత్ర పూర్వవద్బలి
మాచరేత్ ॥ ... ... *

ఇతి స్కందాపస్మారగ్రహహరమ్.

అథప్రకారాంతరేణ స్కందగ్రహహరమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ ఆగ్నేయపరిసరే శేతే యోఽశుచిర్బాలకైస్స
హ । స్కందగ్రహః ప్రగృహ్ణాతి తంతతః పాణిపాదయోః ॥ అస్యైవ వాత
శోథోదోషః ప్రజాయతేఽతిదారుణః । బాలకైరిత్యత్ర బహువచన మవివ
క్షితమ్ ॥ తమిత్యత్రాప్యేకవచన వివక్షితమ్ ॥ అత్రచతమిత్యనేనయశ్శేతే
యశ్చ బాలకస్తయోర్ద్వయోః ॥ అతఏవ బలిదానమంత్రేషు శిశుంవి

కాశ్యాన్నంచేత్యాదినిలింగానిదృశ్యంతే॥ యత్తచ్ఛబ్దయోర్నిత్యసంబంధా
చ్ఛ్వయగశేతేసోపిలక్ష్యతే। ఇతి మహార్ణవః। ప్రతీకారమాహ॥ నవ
హస్తమితంకృత్వా స్థండిలంచతురశ్రకమ్। ఉపలస్యశ్వేతవర్ణైః స్వస్తి
కాదీనివిన్యసేత్॥ ద్వారాణితత్రచత్వారి చతుర్దిక్షుప్రకల్పయేత్॥ లే
ఖనశక్తించపాశంచ ముసలం తోమరంలిఖేత్॥ మధ్యేష్టదళపద్మంచ లిఖి
త్వాతదనంతరమ్। చతుష్కోణేషు విన్యస్య పూర్ణకుంభాం స్సమాహి
తః॥ మధ్యేతత్రబలిందద్యాత్ స్కందగ్రహవిముక్తయే। బలిస్వరూపా
ణిదర్శయతి॥ కృసరాన్నంచపిష్టంచ క్షీరందధిఘృతంమధు। అపూపాస
క్తవోముద్గాః నిష్పావారాజమాషకాః॥ చణకాశ్చమసూరాశ్చ సురా
మాంసస్తథైవచ॥ అథగిక్కుకుటసంయుక్తః ఛ్ఛతమేషేణచిహ్నితః॥
రక్తవస్త్రంచరక్తాన్నం రక్తచందనమేవచ॥ రక్తపుష్పాణిధూపాంశ్చ పూ
ర్ణకుంభస్సకాంచనః। అన్యానియానివస్తూని శిశుక్రీడనహేతవః॥ ఏత
త్సర్వంకదంబస్య మూలేవాప్లక్షమూలకే। స్కందస్యభవనేవాపి మంత్రే
ణానేననిక్షిపేత్॥ అత్రకదంబమూలాదిషు బలిదానవిధానాత్-తత్రై
వ పూర్వోక్త స్థండిలంకల్పయేత్ - స్కందభవనం స్కందదేవాలయః॥
బలిదానశ్లోకమాహ॥ బాలధానద్యతేదీక్ష న్నుమాగంగాధరప్రియ। సు
రసేనాపతేస్కంద షణ్ముఖ క్రౌంచసూదన॥ రోహితాంగ మహాభాగ
కాలతుల్యగణేశ్వర। ద్వాదశాక్షమహావీర్య ద్విషడ్భుజమహాబల॥ కృత్తి
కానాంసుతజ్యేష్ఠ శక్త్యాయుధశిఖిధ్వజ। బాలభాస్కరసంకాశ రక్తమా
ల్యాంబరప్రియ॥ ప్రగృహ్ణీష్వ బలించేమం పూజాద్యైస్సహబుద్ధిమన్।
శిశుంవికారాన్ముంచాద్య శివపుత్రశివంకురు॥ గత్వాచిరం దేవరక్ష భగ
వన్త్వమమున్స్మరన్। దత్వాబాలమముంబాల మాయుషాచాపివర్ధయ॥
అలక్ష్మీంనాశయాశుత్వం వహివిఘ్నం వినాశయ। పాలయత్వంవర్షశ
తం బలిమాదాయబాలకమ్॥ అథవహ్నింప్రతిష్ఠాప్య తత్రక్షీరంతథాదధి।

పృషదాజ్యంచ జుహుయా న్మంత్రాభ్యా మాహుతిద్వయమ్ ॥ మంత్రాభ్యాంవక్ష్యమాణాభ్యాం ప్రతిద్రవ్యమాహుతిం జుహుయాల్ ॥ పృషదాజ్యంనామదధియు క్తమాజ్య ముచ్యతే ॥ అథమంత్రౌ ॥ అగ్నయేస్వాహా॥ అయమేకోమంత్రః॥ కృత్తికాభ్యస్స్వాహేత్యపరః॥అనయోర్మంత్రయోరగ్ని ఋషిః- అగ్నిఃకృత్తికాశ్చేతిక్రమేణ క్రమేణదేవతే- యజుషాన్నచ్ఛందాని యమః- అథప్రార్థనామంత్రః ॥ త్వయ్యాద్యతోషితేస్కంద బలిభిఃపక్వజృంభిభిః । తేనమాహేశ్వరస్తుష్టః త్వమవ్యాస్సతతంశిశుమ్ ॥ త్వమవ్యాస్సతతంనరమిత్యపిపాఠః ॥ ... ... *

ఇతి ప్రకారాంతరేణ స్కందగ్రహహారమ్.

అథ రీత్యంతరేణ స్కందగ్రహహారమ్.

కర్మవిపాక సంగ్రహే ॥ ఉచ్ఛిష్టబాలమాదాయ శయానంవ్రతభంగినమ్ । ప్రగృహ్ణాతిగ్రహస్కంద ఆధ్మానీ జ్వరవాన్భవేత్ ॥ శ్వాసవాన్రక్తనయనో బహుమూత్రపురీషవాన్ । పార్శ్వద్వయోః పరితాప స్తత్రేమంబలిమాహరేత్ ॥ ఉచ్ఛిష్టం బాలమాదాయేతి ఉచ్ఛిష్టమిత్యేతత్పదం బాలమిత్యవిశేషణమ్ । తథాబాలమాదాయ శయానమితి విశిష్టవాక్యస్యాపిబలిమాహరేదిత్యు క్తం తత్ర కథమిత్యత్రాకాంక్షాయామాహ॥ మేష కుక్కుటమాంసంచ పాయసంస క్తవ స్తథా । రుధిరంసహిరణ్యంచేత్యేతన్మాలే వటస్యహి ॥ వినిక్షిపేదర్ధరాత్రే రక్తవస్త్రాదిభిర్గృహమ్॥ అభ్యర్చ్య వక్ష్యమాణేన మంత్రేణానేనసంయతః ॥ బలాధీశ స్కందమహా రక్తమాల్యాంబరప్రియ। ప్రగృహ్ణీష్వబలించేమం పూజాభిస్సహతుష్టిమల్॥

ఇతిరీత్యంతరేణ స్కందగ్రహహారమ్.

* ఇతి శ్రీనీలకంఠాత్మజభట్టనీలకంఠకృతే కర్మవిపాకార్కే గ్రహహారాణి. *

అథ మృత్యుంజయవిధిః

వసిష్ఠఃప్రోక్తే ॥ త్ర్యంబకస్యచ మాహాత్మ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామిసాంప్రతమ్ । విస్తరేణయథాతత్వం ప్రసన్నోవక్తుమర్హసి ॥ ఏవంపృష్టఃప్రసన్నాత్మా తంప్రత్యాహమహామునిః । మహాతాతపసాదృష్టా మృతసంజీవినీమయా ॥ విధింతస్యాగ ప్రవక్ష్యామి సమాహిత మనాశ్శృణు। అహమస్యఋషిఃప్రోక్తో ఛందోనుష్టుబిహోచ్యతే ॥ దేవతా త్ర్యంబకోరుద్రఃషడంగాని శృణుష్వమే । అగ్నయేహృదయాయేతి నమోంతోహృదయంస్మృతమ్॥ నేత్రత్రయాగ్నివీర్యాయ వౌషడంతముదాహృతమ్। అనుష్టుప్ఛందసోస్త్రాయ ఫడిత్యస్త్రముదాహృతమ్ ॥ ప్రాగాద్యాసు చతుర్దిక్షు దిగస్త్రంకారయేత్క్రమాత్ । ఏవంన్యస్యా ష్షడంగాని నామభిష్షష్ఠిరేవచ ॥ దుర్గాంవినాయకంచైవ నందీశం క్షేత్రపాలకమ్ । ఏతేదిగ్బంధమంత్రాద్యాః ఏతేమనురుదాహృతః ॥ అథత్వేతస్యమంత్రస్య షడంగాని ప్రకల్పయేత్ । పురశ్చరణమాదౌతు కుర్యాన్మంత్రస్యసిద్ధయే ॥ అష్టోత్తరసహస్రంవా శతమష్టోత్తరంతువా । యావత్తదా జపేన్మర్త్యః పూతోహమితిమన్యతే ॥ మంత్రంప్రణవసంయుక్తం జపేద్భావసమాహితః । యస్మాదనేనమంత్రేణ మృత్యుంజయతిమానవః ॥ మృత్యుంజయ స్తతఃప్రోక్తో మునిభి స్తత్వదర్శిభిః। బ్రాహ్మణాః క్షత్రియావైశ్యా స్త్రయోవర్ణాద్విజాతయః ॥ ఆత్మార్థం జపహోమాంశ్చ కుర్వన్నిత్యమతంద్రితః । పరార్థమపికుర్వీత బ్రాహ్మణోమంత్రవిత్తమః ॥ దాతవ్యాదక్షిణాతత్ర యథాతుష్టోద్విజోత్తమః । ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యమపమృత్యుజయంతథా ॥ పురాభిచారణంచైవ కాలమృత్యునివర్తనమ్ । వశ్యాకర్షణవిద్వేష మారణోచ్చాటనంతథా ॥ పుత్రలాభంచతద్వృద్ధిం వృష్టింవృష్టినివారణమ్ । గజవాజిఖరోష్ట్రాణాం శాంతికర్మణిసర్వతః ॥ ప్రతీకారంచసర్వేషాం వృజినవ్యాధిరక్షసామ్ । అన్యాన్యపిచ కార్యాణి యద్యద్వే

తాసికారయేత్ ॥ అస్యమంత్రస్యయఃప్రోక్తో వినియోగో మహర్షిభిః।
సర్వమంత్రేషుతత్సర్వ మనేనైవతు కారయేత్ ॥ కిమత్రబహునోక్తేనమ
నసాయద్యదిచ్ఛతి । తత్తత్ఫలమవాప్నోతి నాత్రకార్యావిచారణా॥ నక్ష
త్రాణిప్రవక్ష్యామి ఆరంభేసర్వకర్మణామ్ । ఆర్ద్రాయాం శాంతికర్మాణి
ఆయుష్యంవైష్ణవేతథా ॥ శాంతిం పరాభిచారాణా మపమృత్యుజయం
తథా । ఆదౌవినాయకంపూజ్య పుణ్యాహం వాచయేత్తతః ॥ ఔపాస
నాగ్నిమానీయ తస్మిన్కుండే వినిక్షిపేత్ । అథవా శ్రోత్రియాగారాత్
మథితంవాసమానయేత్ ॥ ఔపాసనేన కుర్వీత నిషేధోచ్చాటనాదికమ్।
ఆత్మాభిముఖమాసీనం ధ్యాత్వాసమ్యక్ప్రపూజయేత్ ॥ అర్చయేల్లోకపా
లాంశ్చ ప్రాగారభ్య ప్రదక్షిణమ్ । తేషామనుచరాంశ్చైవ కుండమధ్యే
హుతాశనమ్ ॥ తత్రకృత్వాజ్య భాగాంతం సర్వముల్లేఖనాదికమ్ । స్వగృ
హ్యోక్తవిధానేన తతోహోమంసమారభేత్ ॥ ఆయుష్కామోఘృతేనా
గ్నౌ జుహుయాల్లక్షసంఖ్యయా । అయుతంవాసహస్రంవా జ్ఞాతమష్టో
త్తరంతువా॥దూర్వాత్రికైర్వాజుహుయాత్ మధుత్రితయసంయుతైః। గు
డత్రిఖండకైర్వాపి చతురంగుళమాయతైః ॥ అథవా జుహుయాద్వ్రీహ్యాజ్య
మిశ్రితైస్తిల తండులైః । ప్రక్షాళితైస్తైర్వాపి జుహుయాద్గోఘృతప్లు
తైః ॥ పలాశసమిధైర్హుత్వా పూర్ణమాయురవాప్నుయాత్ । అథవా
గోఘృతాక్తేన పాయసేనైవహోమయేత్॥ అథవాతర్పయేదేవముద
కేనసమాహితః । ఆసీనఃప్రాఙ్ముఖోభూత్వాజపేద్వాపూర్వసంఖ్యయా॥
బ్రాహ్మణాన్భోజయేన్నిత్యం వేదవేదాంగ పారగాన్ । ఆరోగ్యకామో
జుహుయాదర్కకాష్ఠైర్ఘృతప్లుతైః॥ పయసావాపిజుహుయా ద్గవ్యేనా
జ్యేనవాపునః । పలాశ సమిధైర్వాపి సర్వరోగప్రశాంతయే ॥ ఏవంరో
గప్రశాంతిస్స్యాద్రోగాణాంచాప్యనుద్భవః । అచ్ఛిన్నైరాగ్రమపత్రైస్తు
యథోక్తైర్జుహుయాజ్జ్వరే ॥ గుడూచీగుళికాభిర్వా బదరైర్వాఘృత

ప్లుతైః । ప్రమేహే మధునా హోమః పయసా వా ఘృతేన వా ॥ ఉదుంబరస
మిద్భిస్తు హోమయేత్ మాలకేథవా । గుల్మే కుశాల్మలైర్హోమః తిలైః
కృష్ణైర్ఘృతేన వా । వర్ధమానసమిద్ధోమస్సద్యశ్శూలహరో భవేత్ ।
కరంజసమిధా వాపి నిర్గుండీసమిధోఽపి వా ॥ తైలేనాభ్యజ్య జుహుయాచ్ఛి
రోరోగస్య శాంతయే । శమీసమిద్భిర్జుహుయాదతిసార ప్రశాంతయే ॥
శాంత్యర్థమక్షిరోగాణాం పలాశసమిధస్స్మృతాః । ఉన్మత్తసమిధై
ర్హుత్వా అపస్మారాత్ప్రముచ్యతే ॥ కుబేరాక్ష్యార్ద్రవల్లీభ్యో హ్యంత్ర
మాలేష్వయం విధిః । తైలేనాభ్యర్చ్య జుహుయాద్వ్రజఖండైస్తథైవ చ ॥
మాతులింగగుమూచీనాం హోమః కామిలనాశనః ॥ మధుత్రితయహో
మైస్తు శాంతిస్స్యాద్రాజయక్ష్మణః ॥ హవనాత్ఫలమూలానాం గర్భరో
గః ప్రశామ్యతి । నుదన్మసూరికాపాపం మధుత్రితయసంయుతైః ॥ ఛిన్నో
త్పలైశ్చ జుహుయాత్పలాశైర్వా ఘృతప్లుతైః । అథవా తైలసంయుక్తైర్జు
హుయాద్గారసర్షపైః । యే చాన్యే ముఖజా రోగా శ్శిరోరోగస్తథైవ చ ।
తే సర్వే ప్రశమం యాంతి తిలైర్హోమైర్ఘృతప్లుతైః । ఔదుంబరాణాం
రోగాణాం సర్వేషాం శాంతిమిచ్ఛతా ॥ బిల్వవృక్షసమిద్ధోమః కర్తవ్యో
ద్విజసత్తమైః । అంతస్తాపే తు జుహుయాన్మధుక్షీరఘృతప్లుతైః । దూ
ర్వాభిర్వా పయోక్తాభిర్జుహుయాచ్చందనేన వా । కింశుకాశ్వత్థ సమి
ధా రక్తస్రావే తు హోమయేత్ ॥ అథవా గోఘృతేనైవ రక్తాతిసారశాం
తయే ॥ ఆస్యదోషేషు సర్వేషు కంఠరోగే మహోదరే । త్రిభిస్సపత్రైర్వా
జుహుయాన్మధుక్షీరఘృతప్లుతైః । మధుత్రితయహోమస్తు సర్వరోగప్ర
శాంతయే । ఆయుర్వేదేషు యత్ప్రోక్తం యస్య రోగస్య భేషజమ్ । తస్య
రోగస్య శాంత్యర్థం తేన తేనైవ హోమయేత్ । అథవా తేన మంత్రేణ పా
వమానీభిరేవ చ ॥ తీర్థతోయేన దేవేశమభిషించేత్సమాహితః । భూత
గ్రహజ్వరాదీనాం సర్వేషామపి శాంతయే ॥ అథవా తర్పణం కుర్యాత్

మృత్యోః పూర్వోక్తసంఖ్యయా । నద్యాం సముద్రగామిన్యాం తటాకేషు సరిత్సు నా ॥ ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వాపి సర్వరోగప్రశాంతయే । అథవా నియతాహారో జపేన్మంత్రం సమాహితః ॥ శాంతయే సర్వరోగాణాం తథైవానుద్భవాయ చ । ఏవం హోమం ద్విజః కుర్యాజ్జపేత్తర్పణమేవ చ ॥ ఆయురారోగ్యసిద్ధ్యర్థమాత్మనో వా పరస్య చ । ఏకాహం వా త్ర్యహం వాపి ద్వాదశాహం దశాహకమ్ ॥ పక్షో మాసో ద్విమాసో వా మాసత్రయమథాపి వా । అథవా చతురో మాసాన్ షాణ్మాసం త్వేకహాయనే ॥ భయే మహతి సంజాతే దీర్ఘకాలం సమాహితః । అల్పేల్పకాలం కుర్వీత జపహోమాదికాః క్రియాః ॥ రోగకాలోపయుక్తం చ ద్రవ్యం శయ్యాసనాదికమ్ । రోగముక్తస్తు తత్సర్వం నోపయుజ్యాత్ కథంచన ॥ మృతసంజీవినీం విష్ణోర్బ్రాహ్మణానాం తు యోజయేత్ । అపమృత్యుజయోపాయమహం వక్ష్యామ్యతః పరమ్ ॥ పూర్వోక్తదేశకాలే తు శుచిర్భూత్వా సమాహితః ॥ మధుత్రితయయుక్తాభిః దూర్వాభిర్జుహుయాద్బుధః । సహస్రమయుతం వాపి శతమష్టోత్తరం తు వా ॥ శ్వేతార్కకుసుమైర్వాపి జుహుయాద్గోఘృతప్లుతైః । అపామార్గసమిద్భిర్వా తిలైః కృష్ణైర్యవైరపి ॥ అథవా గోఘృతేనైవ పయసా చైవ హావయేత్ । కపిలాగోఘృతక్షీరం ప్రశంసంతి మనీషిణః ॥ శనైశ్చరదినే శ్వత్థం స్పృశన్మంత్రమిమం జపేత్ । సాక్షాన్మృత్యోర్విముక్తః స్యాత్ కిం పునస్త్వపమృత్యుభిః ॥ అథవా పయసా దేవమభిషించ్య ఘృతేన వా । పలాశఖదిరాశ్వత్థసమిద్భిర్జుహుయాత్సుధీః ॥ బిల్వవృక్షోద్భవైర్వాపి సోపమృత్యోర్విముచ్యతే । అథవా శ్రిపయిత్వా తు చరుం రౌద్రం ద్విజోత్తమః ॥ మంత్రేణానేన జుహుయాత్ ధ్యాత్వా దేవం త్రియంబకమ్ । అష్టోత్తరశతం హుత్వా మృత్యుం జయతి మానవః ॥ విన్యస్తం సపర్ణానపీత్ర తోంతే ప్రణవం న్యసేత్ । అస్యాంగేషు న్యసేద్దేవం మంత్రాన్ మంత్రసమాహితః ॥ భసితేనాగ్నిహోత్రస్య రక్షాం కృత్వా న

యాఋచా । ప్రబోధ్యపునరప్యేనం మంత్రేణానేనసంస్పృశేత్॥ దుస్స్వ
మద్భుతశాంతిస్స్యాత్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ అథకామ్యాని కర్మా
ణిప్రవక్ష్యామి సమాసతః । శ్రీకామోబిల్వవృక్షస్య సమిద్భిరథవాఫలైః॥
యద్వైరాప్యస్యజుహుయా న్మహతీం శ్రియమాప్నుయాత్ । గోకామఃప
యసాబాహూమా ల్లభతేగాంపయస్వినీమ్ ॥ విద్యార్థీ జుహుయాద్యస్తు
రుద్రాక్షైర్గోఘృతప్లుతైః। విద్యాంచాయుస్తతోవిత్తం లభతేనాత్రసం
శయః ॥ అన్నాద్యకామోజుహుయా దన్నమేవఘృతప్లుతమ్ । పలాశస
మిద్భిర్హుత్వాబ్రహ్మవర్చసమాప్నుయాత్ ॥ వృష్టికామస్తుసంపూజ్యదే
వదేవం త్రియంబకమ్ । అర్ఘ్యపాద్యాదిభిర్దేవ ప్రాసంగై రభిషేచ
యేమ్ ॥ అపోహిష్ఠేతితిసృభి ర్హిరణ్యవర్ణాదిభిస్తథా । పవమానాను
వాకేన త్రియంబకేత్యనయాఋచా ॥ గంధంపుష్పంతథాధూపంహవిష్యా
న్నంనివేదయేత్ । ఏవంసంపూజ్యదేవేశం ప్రణిపత్య ప్రసాద్యచ ॥ వేత
సానాం సమిద్భిస్తుజుహుయాత్పాయసేనవా । పుణ్యాహం వాచయేన్ని
త్యం బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తతః॥ అయుతంవా సహస్రంవా జుహుయా
త్పయసాపివా । దశాహాభ్యంతరేవృష్టి ర్భవిష్యతినసంశయః ॥ ఆర్ద్ర
వాసాగిపయఃసిక్తైః క్షీరవృక్ష సముద్భవైః । సమిద్భి ర్జుహుయాన్మం
త్రీసద్యోవృష్టిమవాప్నుయాత్ ॥ అగ్నిహోత్రస్థ మాదాయ సితంభసిత
ముత్తమమ్ ॥ అనయైవఋచాహుత్వాజలేవృష్టి నివారణమ్ ॥ పుత్రకామస్తు
జుహుయాత్పాయసంఘృతసంయుతమ్ । చరుశేషం స్వయంభుక్త్వా పు
త్రంప్రాప్నోతిమానవః ॥ పౌర్ణమాస్యాంతిలాన్హుత్వా ఘృతాక్తాన్వం
డతేసుతమ్ । గోచర్మమాత్రమాలిప్య గోమయేనాథభూతలే ॥ ధాన్య
రాశింవినిక్షిప్య తన్మధ్యేస్థాపయేద్బుధః। వింశతింకలశాంస్తత్రసితసూ
త్రేణవేష్టయేత్ ॥ తీర్థతోయేన సంపూర్ణాన్ పూరయేత్పల్లవాదినా॥
త్ర్యంబకేనతుమంత్రేణ తతస్తానభిమంత్ర్యచ ॥ అథవంధ్యా స్త్రియంతై

స్తు కలశైరభిషేచయేత్ । అచిరాల్లభతే పుత్రమాయుష్మంతం యశస్వి
నమ్ ॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యన్మాం త్వం పరిపృష్టవాన్ । ఇత్యుక్త్వా బ్రా
హ్మణగపుత్రో వసిష్ఠో బ్రహ్మవిత్తమః ॥ మృతసంజీవినీం ప్రాహ హితాయ
ప్రాణినాం తథా । ఆద్యంతు తారకం తస్య తారకాదంతిమంపయః ॥ వ్యా
హృతిత్రయసంయుక్తం స్వాహాంతిమమిహోచ్యతే । తారకం దంతిమా
మూర్ధ్వగం వహ్నిజాయాసమన్వితమ్ ॥ వేదేషు దృష్టం విద్వద్భిస్త్రంరోగస్య
తు పుత్రక । ప్రణవాదిత్రదంతేచ వ్యాహృతిత్రయసంయుతమ్ ॥ వ్యాహృ
తిప్రణవాంతం వా స్వాహాంతేన సమన్వితమ్ । ఏవంవిధం మనుశ్రేష్ఠం సర్వ
మృత్యుభయాపహమ్ ॥ మృతసంజీవనీయంతు ప్రణవ వ్యాహృతీయుతా ।
తతస్త్ర్యంబకైర్మంత్రైః పునరంతే తథోచ్యతే ॥ మృత్యుంజయో య
మేవాత్ర కథితో మంత్రవిత్తమైః । సబీజో యస్తు మంత్రస్స్యాత్ మహామృ
త్యుంజయస్స్మృతః ॥ ప్రణవం వ్యాహృతీశ్చైవ తాన్ త్రిబీజాన్ ప్రవదేత్పు
రా । తతో జపేత్త్ర్యంబకమనుం అంతే వ్యాహృతయశ్చ తాః । త్రిబీజం
ప్రణవాంతం చ వహ్నిజాయాంతతోచ్చరేత్ । ప్రణవో హి ప్రసాదశ్చ మృ
తిహా తారకస్తథా ॥ భూరాదికా వ్యాహృతయః త్ర్యంబకేతి చ మంత్రి
తః । విపర్యయేణ త్రిబీజం తద్వచ్చ వ్యాహృతిత్రయమ్ ॥ స్వాహా చ మనురే
షస్తు శుక్రేణారాధితః పురా । మహామృత్యుంజయ ఇతి విశ్రుతో భువనత్ర
యే । ఓంకారైస్సంయుతైష్షడ్భిః చతుర్భిరథవాపి వా । మృత్యుంజయో
థ విధివదుపాస్యేప్సితమాప్నుయాత్ ॥ ... *

ఇతి వసిష్ఠోక్తత్ర్యంబకకల్పః.

అథ శౌనకోక్తమృత్యుంజయజపహోమవిధిరుచ్యతే.

శౌనకః ॥ అపమృత్యుజయం హోమం వక్ష్యామ్యథ ద్విజన్మనామ్ । కు
ర్యాత్త్రిజన్మనక్షత్రే విషువే సంక్రమే తథా ॥ పౌర్ణమాస్యామమావా

స్యాం గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । సర్వవ్యాధిసముత్పన్నే యథావిధిస మాహితః ॥ స్నాతశ్శుక్లాంబరధర శ్శుక్లమాల్యాను లేపనః । అలంకృతే శుచౌ దేశే పుణ్యాహంవాచయేద్ద్విజః ॥ అథాజ్యభాగ పర్యంతం యజ్ఞతం త్రిసమాహితః । ఘృతాక్తంజుహుయాదన్న మవదానస్యసంపదః॥ అతో భ దేత్రిమంత్రేణ దూర్వాహోమమ్యచంప్రతి । త్ర్యంబకేణేతి మంత్రేణ హోమమష్టాధికంశతమ్ ॥ ఇమంజీవాయుషేవిశ్వం దూర్వాభిజుహుయా త్తతః । చరుణాపురుషసూక్తేన ఘృతేనాథస్రువేణవై ॥ పునఃపునర్జా యమానేతిరుద్రివిణసః ॥ దక్షిణావతామిదమాది - అథాహత్యాహామం త్రిసర్వాన్ ఏషవాం దేవావశ్వినేతి గోమాయురదేతి రుద్రావరుణా సోమే మగ్నిముద్ధరేణ సంఖ్యాసవయ ఇతిద్వే - ఉదీర్ఘంజీవః సవితాప శ్చాదాయుస్సన్నయేతిచ ॥ తచ్చక్షుర్దేవహితం ముచ్చాదివదక్షిణావం తః- సప్తదశావంతతః ఇతీష్టకృత్ప్రభృతిహోమశేషం సమాపయేత్॥ ఇంద్రావరుణా సోమసోమేవస్యోషం యజమానేషుత్వేక్ । ప్రజాంపుష్టిం ఇంద్రమస్మాసుచత్తం దీర్ఘాయుత్వాయ ప్రతిరన్నఆయుః । ధన్యంయ శస్యమాయుష్య మారోగ్యంపుష్టివర్ధనమ్ ॥ అపమృత్యుభయంనామ మారభేత్వరితంపునః ॥ ఇతి ॥ ... ... *

అథ మంత్రన్యాసక్రమః.

హేమాద్రౌశౌనకః ॥ త్రియంబకం యజామహే ఇతిశిఖాయాంన్య సేత్ । సుగంధిం పుష్టివర్ధనమితి హృదయే । ఉర్వారుకమివబంధనా దితిబాహ్వోః । మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాదితినాభౌ । పదేగుహ్యేచ జంఘోరు జఘనేకటిమేఢ్రయోః । నాభౌకుక్షిద్వయేపార్శ్వే కక్షయోః శుచయోర్హృది ॥ స్కంధేకృకాటికాయాంచకూర్పరామణిబంధకే । కని ష్ఠనాసికామధ్య తర్జన్యంగుష్ఠపాణిషు ॥ కంఠేథచుబుకేవక్త్రే నాసికా

కర్ణచక్షుషి । లలాటే మూర్ధ్నిచోర్ధ్వాయాం వర్ణాన్మంత్రస్య వి *
న్యసేత్ ॥ ... ...

ఇతి త్ర్యంబకమంత్రన్యాసః.

మాతా పుణ్యచరిత్రకీర్తివిభవా యస్యాంబికానామత శ్శ్లాకల్యాపర మూర్తిరార్యచరిత శ్శ్రీపెద్దిభట్టః పితా । సోయం కౌశిక వంశభూషణ మణిః శ్రీభట్టవిశ్వేశ్వరో వేదేస్మార్తమతేన యేచ సపదే వాక్యేకృతీవర్ధతే ॥ మతిర్యేషాం శాస్త్రప్రకృతి రమణీయా వ్యవహృతిగ పరాశీలంశ్లాఘ్యం జగతిరుజవస్తే కతిపయే। చిరంచిత్త్తేతేషాం ముకురతలభూతేష్వితి మయా దియం వ్యాసారణ్యప్రవరమునిశిష్యస్య ఫణితిః॥ మహార్ణవాఖ్యే మహితే ప్రబంధే మాంధాతృనామ్నో మదనాత్మజస్య । సత్కర్మ మాణిక్యగణేనపూర్ణో పూర్ణస్తరంగో దశమోమహీయాన్ ॥ *

ఇతిశ్రీ పండిత పారిజాత కఠారిమల్లేత్యాదిబిరుద విరాజమాన
శ్రీమదనభూపాల పుత్రస్య మాంధాతృకృతౌ స్మృతిమహా
ర్ణవాభిధానే కర్మవిపాకసంగ్రహ ప్రకరణంనామ
దశమ స్తరంగః.

కర్మవిపాకగ్రంథ స్సమాప్తిమగమత్.

జయతాం జగజ్జననీ.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమన్మహాగణపతయేనమః.

అథ శ్రీనీలకంఠ భట్టాత్మజ శంకరభట్టకృత కర్మవిపాకార్కసంగ్ర
హోక్త రుద్రకలశస్నానాది విశేషవిధానాని లిఖ్యంతే.

అథ రుద్రకలశస్నానవిధిః.

యుధిష్ఠిరః ॥ రుద్రస్నానంవిధానేన కథయస్వజనార్దన । సర్వారిష్టోపశమనం సర్వశాంతిప్రదంనృణామ్ ॥ శ్రీకృష్ణఉవాచ ॥ దేవసేనాపతింస్కందం రుద్రపుత్రంషడాననమ్ । అగస్త్యోమునిశార్దూల స్సుఖాసీనమువాచహ ॥ సర్వజ్ఞోసికుమార స్త్వం ప్రసాదాచ్ఛంకరస్యహి। స్నానంరుద్రవిధానేన బ్రూహిదేవ కథంభవేత్ ॥ స్కందఉవాచ ॥ మృతవత్సాతుయానారీ దుర్భగా ఋతువర్జితా । యాస్సూతే కన్యకాన్వా స్నానమాసాంవిధీయతే ॥ అష్టమ్యాంవాచతుర్దశ్యా ముపవాసపరాయణః ॥ ఋతౌశుద్ధాచతుర్థేహ్ని ప్రాప్తసూర్యదినేథవా ॥ నద్యోస్తుసంగమేకుర్యాన్మహానద్యో ర్విశేషతః । శివాలయే థవాగోష్ఠే వివిక్తేవా గృహాంగణే ॥ ఆహితాగ్నింద్విజంశాంతం ధర్మజ్ఞంసత్యశాలినమ్ । స్నానార్థంప్రార్థయేదేవం నిపుణంరుద్రకర్మణి ॥ తతస్తుమండలంకుర్యాచ్చతురశ్రముదక్ప్లవమ్ । బద్ధచందననాళంచ గోమయేనతులేపితమ్ ॥ తన్మధ్యే శ్వేతరజసా సంపూర్ణంపద్మమాలిఖేత్ । తస్యమధ్యే మహాదేవం స్థాపయేత్కర్ణికోపరి ॥ దద్యాద్దళేషుసంధ్యాదీన్ చతుష్కం విధిపూర్వకమ్। ఇంద్రాదిలోకపాలాంశ్చ దళేష్వష్టసువిన్యసేత్ ॥ దేవీంవినాయకంచైవ స్థాపయేత్తత్రపార్థివ । దత్వార్ఘ్యంగంధధూపంచ పుష్పందీపంగుడోదనమ్ ॥ భక్ష్యాదికంచనైవేద్యం ఫలంతాంబూలమేవచ । దక్షిణాంచత

తోదత్వా నమస్కృత్య క్షమాపయేత్ । అనేన విధినాకుర్యాత్ కలశంరుద్రసంజ్ఞికమ్ । సభుక్తే సకలాన్భోగాన్ ప్రసాదాచ్ఛంకరస్యచేతి

అథ సర్వరోగహరతృచార్ఘ్యదానవిధిః.

హేమాద్రౌ ॥ ఉద్యన్నద్యేతి మంత్రోఽయం సౌరఃపాపప్రణాశనః । రోగఘ్నశ్చవిషఘ్నశ్చ భుక్తిముక్తిఫలప్రదః ॥ పుత్రస్య రోగనాశాయ ఖ్యాతోలోకహితాయచ ॥ ఏతేనారాధితో దేవ స్తృచమంత్రేణభాస్కరః । ఏతేనైవ విధానేన న్యాసపూర్వక్రమేణచ ॥ హస్తయోర్హృదయే మూర్ధ్ని పాదనాభిముఖేతథా । చక్షుషోఃకవచంచాస్త్ర పాదస్యాదిపదైర్న్యసేత్ ॥ ఉద్యన్దక్షిణహస్తేన మాంకృతే నాభిరక్షతు ॥ శుకేషుహృద్రోగహృత్సూర్యో జ్ఞానాత్తఏథామయాత్ । హరిమాణంమూర్ధ్నిభానుర్మాంభూతాత్సర్వతోఽవతు ॥ కేశేషుశీర్షపాదేచ గమనాదవటాద్ధరిః । రోపణాకాసునాసేతు రక్షపూషాత్వమాగమాత్ ॥ అతోనాభ్యాంతమోజాడ్యాత్సర్వరోగేభ్యోభిరక్షతు । హరిమాణంసుఖంజిహ్వాం మరీచిర్మమరక్షతు ॥ ద్విషంతంకవచంమేస్తు మేలోమాన్యర్కరక్షతు । విద్వేషణాత్సర్వతోమాం రక్షత్వస్త్రేణభాస్కరః । ఏవంయఃకురుతేన్యాసం ద్వాదశం రోగహానిచ । సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సర్వోపద్రవవర్జితః ॥ ఉపచారాదికంకుర్యాద్గంధపుష్పైస్స్వశక్తితః । రక్తగంధాక్షతైపుష్పైఃస్తామ్రపాత్రేణభక్తితః । పాదార్ధవృత్తచేనైవద్విరావృత్యావిలోమతః। దద్యాదర్ఘ్యంసమంత్రంచ అనులోమ్యేపునఃపునః ॥ యోఽర్ఘ్యంవైతామ్రపాత్రేణప్రదదాతి సహస్రకమ్ । శతంవా భానువారేషు విప్రాన్ద్వాదశభోజయేత్ ॥ రోగాద్భవతినిర్ముక్తస్సర్వశత్రూన్జయేచ్చసః । చతుర్వింశతివాష్యైర్వాశ్చ యోర్చయేద్భానుమన్వహమ్ ॥ సర్వరోగవినిర్ముక్తో ద్వేషిణశ్శమయేత్తుసః । పుత్రభార్యాపశూనాంచా ప్యారోగ్యంసర్వదా

భవేత్ ॥ శ్రియం ప్రాప్నోతి విపులాం బ్రహ్మాప్రోక్త మిత్యనామయమ్ ॥
ఇతి తృచార్ఘ్యదానమ్.

అథ తృచార్ఘ్యదానప్రయోగః.

ఆచమ్య ప్రాణానాయమ్య- మాసాద్యుల్లిఖ్య మమజీవచ్ఛరీరావిరోధేన అముకరోగస్య సమూలనాశద్వారా శీఘ్రారోగ్యప్రాప్త్యర్థమిత్యృచకల్పేన సూర్యార్ఘ్యదానంకరిష్య ఇతి సంకల్ప్యార్ఘ్యదానంకుర్యాత్ - ఉద్య న్నద్యేతితృచస్య కణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వఋషిః - సూర్యోదేవతా - అనుష్టుప్ఛందః- తృచార్ఘ్యదానే వినియోగః-తత్షడంగన్యాసః- ఉద్యన్-దివం హృదయాయనమః- హృద్రోగం-నాశయ-శిరసేస్వాహా-శుకేషు-దధ్మసి-శిఖాయైవషట్-అథో-దధ్మసి-కవచాయహుం- ఉదగాత్-సహ-నేత్రత్రయాయ- ద్విషంతం- రంధయ- ఇత్యర్ధర్చః- షడంగతః - తతః-తేజో రాశిస్త్రియాయుక్తత్తప్తకాంచనసన్నిభః । కిరీటీ పద్మనేత్రశ్చ పద్మరాగవిభూషితః ॥ పద్మాసనాయనమః - ఇతిధ్యానం ॥ ధ్యేయస్సదాసవితృ మండల మధ్యవర్తీ నారాయణస్సరసిజాసన సన్నివిష్టః। కేయూరవాన్ మకరకుండలవాన్ కిరీటీహారీ హిరణ్మయవపుర్ధృతశంఖచక్రః॥ ఇతి ధ్యాత్వారక్తచందనేన ద్వాదశదళం పద్మంసూర్యమిత్రాదినా ద్వాదశ - దండపింగళ మాతరారుణ సారథీంశ్చ సంపూజ్య - రక్తచందనయుతం తామ్రపాత్రేణ అర్ఘ్యందద్యాత్- తద్యథా ఉద్యన్నద్యమిత్రమః - మిత్రాయేదమర్ఘ్యంనమః- ఆరోహన్నుత్తరాందివం - రవయె - హృద్రోగంమమ సూర్యః- సూర్యాయనమః - హరిమాణంచనాశయ-భానవేనమః- శుకేషుమేహరిమాణం- ఖగాయనమః - రోపణాకాసుదధ్మసి - పూష్ణేనమః- అథోహారిద్రవేషుమే హిరణ్యగర్భాయనమః- హరిమాణంసదధ్మసి - మరీచయె- ఉదగాదయమాదిత్యః - ఆదిత్యాయ-విశ్వేనసహసాసహ-సవిత్రే

ద్విషంతంమమరంధయన్- అరుణాయ- మోఅహంద్విషతేరథం - భాస్క-
రాయనమః- ఇతిపాదశః-అథార్ధర్చశః-ఉద్యన్నద్యమిత్రమహ ఆరోహ
న్నుత్తరాందివం మిత్రరవిభ్యాం,హృద్రోగం-నాశయ॥సూర్యభానుభ్యాం,
శుకేషు- దధ్మసి- ఖగపూషభ్యాం - అథోహారిద్రవేషుమె - హరిమాణం
నిదధ్మసి- హిరణ్యగర్భమరీచిభ్యాం- ఉదగా- సహసాసహ- ఆదిత్యస
వితృభ్యాం- ద్విషంతం- ద్విషతేరథం- అరుణభాస్కరాభ్యాం - అథఋ
క్శః- ఉద్యన్నాశయ- మిత్రరవిసూర్యభానుభ్యః- శుకేషు- దధ్మసి - ఖగ
పూషహిరణ్యగర్భ మరీచిభ్యః - ఉదగాదయమాదిత్య - రంధయన్- ఆ
దిత్య సవితృరుణభాస్కరేభ్యోనమః ॥ ఇతిఋక్శః - అథత్ర్యృచేన-
ఉద్యన్-ద్విషతేరథం- మిత్రరవిసూర్యభాను ఖగపూషహిరణ్యగర్భ మరీ
చ్యాదిత్య సవితృరుణభాస్కరేభ్యోనమః ॥ ... *

ఇతి సూర్యార్ఘ్యదానప్రయోగః.

అథ రామేశ్వరభట్టసుత మాధవభట్టకృత కారికాః.

ఆవృత్తిరేకాప్రత్యేకా చతుర్వింశతి రీరితా । తావతీభి స్తథైకాస్యా త్తావద్భి స్తాస్వల్పయుగ్భవేత్ ॥ తావద్భిరేవలఘుభి రేకోఽర్ఘ్యః పరికీర్తితః । షట్సప్తత్యధికైః పంచ శతైరంశః ప్రకీర్తితః ॥ ౫౭౬ ॥ యుగాగ్నేత్రాష్టభిశ్చాగ్నిం చంద్రైస్స్వగణితోలఘుః ॥౧౩౮౨౪॥ లక్షత్రయేణవిధివదేకవింశత్సహస్రకైః । షట్సప్తత్యధికైస్సప్త శతైరర్ఘ్యః ప్రకీర్తితాః ॥౩౨౧౭౭౬॥ ఏకోనాశీతిలక్షైర్వా షష్టిమిత సహస్రకైః । మహాఘోరత్రిచతుర్వింశత్యధికైష్షట్శతైర్భవేత్ ॥ ౭౬౬౨౪ ॥ ఇత్యాదయః పక్షాః । ద్వితీయపక్షస్తుసతర్గ సంయుతక్షేపైరావృత్తిః పరికీర్తితా॥ యుగాష్టబాణచంద్రైస్తైరంశోప్యత్రప్రకీర్తితః । ఆవృత్తిరేకా షట్ షష్టి ప్రక్షేపైశ్చప్రకీర్తితా ॥ చతుర్వింశతి సంఖ్యాభి స్తాభిరంశశ్చ ప్రకీ

తిథితః। ఋత్విందుశూన్యవసువహ్నిమితైర్లఘుస్తై ర్వేదాష్టవహ్నినయ నేందునవాన్వితైస్తైః - అర్ఘ్యోర్థ్యభవేదథమహానగ్నిస చంద్రనేత్రైః పాతాళ నాట్యరసదిక్కరిచంద్రనేత్రైః॥ ఆవృత్తిః ॥౬॥ అంశః ॥౧౫౮౭లఘుః॥ ౩౭౦౧౬।అర్ఘ్యణః॥ ౯౧౨౩౭౪। మహార్ఘ్యణః॥ ౨౧౮,౧౬,౯౭,౨౧౬॥ సమాప్తః. ... ...

అథ సర్వరోగహరస్తాతచరణకృతస్త్వరిత రుద్రప్రయోగః.

తత్రకాలాః॥ అసిద్ధిః॥౧॥ భూమిసంపత్తిః॥౨॥ మరణం॥౩॥ బంధు నాశనం॥౪॥ ఆయుర్వృద్ధిః॥౫॥ ప్రజానాశః॥౬॥ సపత్నాః॥౭॥ సంచ యస్తథా॥౮॥ శుభప్రాప్తిః॥౯॥ స్థానలాభః॥౧౦॥ మోక్షః॥౧౧॥ వశి త్వం॥౧౨॥ ఇతిచైత్రాదేఃఫలాని॥ క్వచిదాషాఢోపిశుభఉక్తః॥ ముము క్షోగకృష్ణపక్షః- శుక్లోన్యస్య- తిథిశుద్ధిః- ద్వితీయా పంచమీసప్తమీ త్రి యోదశీపూర్ణిమాః॥ షడశీత్యఇతి కేచిత్॥ వారాస్తు- భౌమశనిభిన్నాః శస్తాః-నక్షత్రేష్వశ్వినీరోహిణీ మృగార్ద్రాపుష్యమఘోత్తరా అనూరా ధాత్రయ హస్తచిత్రాస్వాతీమూలా శ్రవణధనిష్ఠ రేవత్యశ్శస్తాః- అభిజిత్పు నర్వసూఅపీతి కేచిత్- యోగాస్తుశుభాఃపద్రగాహ్యాః - విష్టిమలమాసగు రుశుక్రాస్తబాల్య వార్ధకానివర్జ్యాని॥ దేశస్తు- దేవాగారనదీతీరా దిః తత్రప్రథమంతావత్- సర్వప్రయోగారంభాత్ - ప్రాగేవకస్మిన్శ్శ్చి ద్దిన ఆచమ్యప్రాణానాయమ్య - మాసపక్షాద్యుల్లిఖ్య ఆముక కామార్థం త్వరిత రుద్రమంత్రప్రోక్తం పురశ్చరణంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్య॥ యోరు ద్రఇతి త్వరితరుద్రస్యాథర్వణ అథర్వఋషిః- త్వరితరుద్రోదేవతా- అనుష్టు ప్ఛందః- మంత్రసిద్ధ్యర్థేజపేవినియోగః- తతోస్యత్వరిత రుద్రమంత్రస్య అథర్వణఋషయేనమః - శిరసి॥ అనుష్టుప్ఛందసే నమోముఖే త్వరిత రుద్రాయదేవతాయైనమః - హృది॥ రుద్రాయబీజాయనమః - నాభౌ॥

నమోస్తు శక్త్యైనమః- పాదయోః ॥ యస్సిరసేనమః- రుద్రోలలాటాయ
నమః- అగ్నౌనేత్రత్రయాయ, యఃకణ్ఠాభ్యాం- అప్సు॥ అనామికాయై॥
యఃముఖాయ- ఔషధీషుబాహుభ్యాం- యఃహృదయాయ - రుద్రఃనా
భౌ- విశ్వాగుహ్యాయ- భువనా- అపానాయ- ఆవివేశ ఊరుభ్యాం- త
స్మైజానుభ్యాం - రుద్రాయ జంఘాభ్యాం - నమోగుల్ఫాభ్యాం అస్తుప
ద్భ్యాం- తతః- యోరుద్రోఅగ్నౌశిరసేనమః-యఅప్సుముఖాయ-యఓష
ధీషు- హృదయాయ- యోరుద్రోవిశ్వాభువనావివేశ- నాభ్యైనమః - న
మోరుద్రాయ నమోఅస్తుపద్భ్యాం- తతోయోరుద్రోఅగ్నౌ- అంగుష్ఠా
భ్యాంనమః- యోఅప్సు- తర్జనీభ్యాంనమః- యఓషధీషు- మధ్యమాభ్యాం
నమః- యోరుద్రో- అనామికాభ్యాంనమః - విశ్వాభువనావివేశ - కనిష్ఠి
కాభ్యాంనమః - తస్మైరుద్రాయనమో అస్తు,కరతల కరపృష్ఠాభ్యాం న
మః- యోరుద్రోఅగ్నౌ - హృదయాయనమః- యోఅప్సు - శిరసేస్వా
హా- యఓషధీషు- శిఖాయై ॥ యోరుద్రః— కవచాయహుం - విశ్వాభు
వనావివేశ— నేత్రత్రయాయ ॥ తస్మైరుద్రాయనమోఅస్తు- అస్త్రాయ
ఫట్-ఇతిన్యాసాన్కృత్వాంగుళ్యాదీన్యగ్రాన్యాంగుళిమూలేషు సంయో
జ్యాంగుష్ఠ సంపీడనేన ముద్రాంకుర్యాత్ ॥ సాచ- ఏషతేరుద్ర సహస్రా
క్షికయాజుష స్వస్వాహేతిమంత్రేణ ప్రదర్శనీయేతి కేచిత్ - తాంచము
ద్రాం శ్రీకామశ్చేచ్ఛిరసికుర్యాత్ - తేజస్కామోనేత్రయోః- అన్నకా
మోముఖే-రోగనాశకామోగ్రీవాయాం- సర్వకామోహృది- జ్ఞానకా
మోనాభౌ- ప్రజాకామోగుహ్యే- పశుకామోజంఘయోః- గ్రామకా
మోజాన్వోః- రాష్ట్రకామః పాదయోః - వశ్యత్వకామోవామహస్తే
పాపక్షయేదక్షిణహస్తే ॥ వ్యాధినాశకామః - శరీరాద్బహిరితి - కామ
నావిశేషే స్థలవిశేషకేతి కేచిదాహుః- తతః చతుర్బాహుం త్రినేత్రం
చశుద్ధస్ఫటికసన్నిభమ్ । ఉగ్రేకర్మణిచైవోగ్రం మూర్తింధ్యాయేదుమాః

తిమ్ । ద్విభుజంనాగపాశంచ శూలపాణిం జటాధరమితి ॥ త్వరితరుద్రం
ధ్యాత్వా- పునర్ద్వయసంఖ్యయామంత్రం జపిత్వా- కుండేస్థండిలేవాగ్నిం
ప్రతిష్ఠాప్యార్వాధానేచక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యంతం కృత్వాత్వరితరుద్రం సహస్ర
ద్వయ సంఖ్యయాహుతాత్తైస్తిలైః పాయసేన వాయుక్త్యే। శేషేణస్విష్ట
కృతమిత్యాద్యుక్త్వాజ్యభాగాంతే తిలైః పాయసేనహుత్వా కర్మశేషం స
మాప్యప్రతిరుచం జప్త్వాఽవృత్తేనమంత్రేణశతద్వయ సంఖ్యాకాన్ జలాం
జలీన్ త్వరిత రుద్రోద్దేశేన క్షిప్త్వావింశతిసంఖ్యయావృత్తేన మంత్రేణమా
ర్జయిత్వా-ద్వావిప్రౌభోజయేత్-ఆకర్మసమాప్త్యేధశ్శాయ్యేకభక్తాశీబ్ర
హ్మచారీహవిష్యభుగ్భవేత్-తతఃఫలార్థేమంత్రప్రయోగః-తత్రాచమ్యప్రా
ణానాయమ్య-మాసపక్షాద్యుల్లిఖ్యాముకకామోముకసంఖ్యయాత్వరితరు
ద్రజపంకరిష్యే-గణేశపూజాస్వస్తివాచన మాతృకాపూజావసోర్ధారా
వృద్ధిశ్రాద్ధాని కుర్యాత్- కేచిత్త్వాచార్యబ్రహ్మఋత్విజోవివృత్యైవ జప
హోమాది తద్వారైవకారయంతి-తతః- శక్తితోమాషప్రభృతిపలపర్యం
తం సువర్ణేనపూర్వోక్తధ్యాన శ్లోకోక్తప్రకారేణకృతాయాం ప్రతిమా
యాం ఓంశంకరాయనమ ఇతి నామమంత్రేణషోడశభిః పంచభిర్వోపచా
రైః సంపూజ్య॥ఋష్యాదిస్మరణాత్-పూర్వోక్తంసర్వం మార్జనవిప్రభో
జనాంతం కుర్యాత్ । అత్రాస్మిన్ప్రయోగేజపసంఖ్యానోక్తా-తత్ర గురు
లఘు ఫలానుసారేణాయుతద్వయ మారభ్యలక్షాంతజ్ఞేయమ్॥విశేషస్తు స
ర్వరోగనాశార్థే సూర్యాభిముఖేనవింశతిసహస్రజపోర్కసమిద్భిశ్చ
హోమోభూతాది పీడోపశమనార్థే అశ్వత్థసన్నిధౌజపః, నలవణదధ్య
క్తాః కుశాస్తీక్ష్ణాగ్రా అశ్వత్థసమిధోహోమే పంచదశాహుత్యనంతరం
వాంఛాంగచ్ఛేతిచవదేత్॥పురుషాహారమితేనాన్నేనగ్రహోద్దేశేన బలిశ్చ
దేయః-జయార్థేశత్రుస్థానాభిముఖ్యేనయఃకరోతి॥తత్ర శతపత్రాణాం
హోమః- కన్యార్థే శ్వేతపుష్పైఃఅగ్నిలక్షణవతి దేశేహోమః- తత్రాపి

స్త్రీవశ్యత్వే నామాంగమున్నతం కృత్వా హోమః- హస్త్యశ్వామాత్యగ్రహగ్రామారామపీడాశాంతౌ ఘృతాక్తాం స్తిలాన్ హుత్వా హోమశాలాయాం ధాన్యరాశౌ కుంభం సంస్థాప్య జలేనాష్టోత్తరసహస్రసంఖ్యయా కుంభమభిమంత్ర్య పంచపల్లవాన్ క్షిప్త్వా- తజ్జలేన హస్త్యశ్వామాత్యానభిషిచ్య- తచ్ఛాలాం ప్రదక్షిణం ప్రోక్షయేత్- గృహగ్రామాదిశాంతౌ తు అస్మత్కృతస్థానమయూఖోక్తప్రకారేణ వాస్తుశాంతిరపి కార్యా- తన్మండలం చైకాశీతిపదం తత్రైవ జ్ఞేయం- తత ఈశానే భూతానాం పతయే చ భూయసా పాయసాదినా బలిర్దేయః। అద్భుతశాంతౌ గ్రామాద్బహిర్దశభిర్విప్రైః స్వహా జపిత్వా - ఘృతాక్తపలాశ సమిద్భిర్హుత్వా - ఈశానాయ యస్యాం దిశ్యద్భుతం జాతం తద్దిక్పతయే పశూనాం పతయే చ బలిం దద్యాత్- పుష్ట్యర్థే జలే స్థిత్వా ఘృతాక్తైస్తిలైర్హుత్వా శివం గరుడం చ సంపూజ్య తాభ్యాం బలిం దద్యాత్- కామనాయాం తు ఘృతాక్తబిల్వస్య సమిధో హోమః॥ శాంతౌ శమీమయ్యః- పుత్రార్థే పాయసం దద్యాత్- ద్రివ్యార్థే బిల్వఫలాని- ఆయుష్యార్థే దూర్వాః - తేజోవృద్ధ్యర్థం ఘృతమ్- పశ్వర్థే వ్రీహయః- రాష్ట్రార్థే యవాః - సర్వకామార్థే సశర్కరం పాయసం- జ్వరనాశార్థే మధ్వక్తాన్యామ్రపత్రాణి- శీతజ్వరనాశార్థే గుడూచీసమిధః- కన్యార్థే మధ్వక్తా లాజాః॥ ... *

ఇతి త్వరితరుద్రప్రయోగః.

ఇతి శ్రీమీమాంసకభట్టనీలకంఠాత్మజభట్టశంకరకృతౌ

కర్మవిపాకార్కః సమాప్తః.

అథాపరమశ్వదానమ్.

హేమాద్రౌ బ్రహ్మాండే ॥ ఉగ్రశ్రవః పరిపృచ్ఛామహే త్వా కథం విద్యాత్ క్షమయేద్రోగపీడామ్। ఏవం పృష్టో మునిభిః సూత సూనురువాచేదం

దానమాహాత్మ్యమత ॥ శ్రుణుధ్వం వగ కథయిష్యామి దానం యత్కృత్వా సౌమ్యాముచ్యతే రోగపూగైః । అభీష్టసిద్ధి ర్భవతీహ కర్తురాయుష్య మారోగ్య ముపైతి చాగ్ర్యమ్ ॥ ఉగ్రాణి సర్వాణి శమం ప్రయాంతి శ్రియం తథా ప్రాప్నుయాద్వై సదాతా । గ్రస్తో రోగైస్త్రివిధైశ్చ దుష్టై ర్వామనో నిత్యం రమతే యత్ర భూమౌ ॥ తస్మిన్కుర్యాదాశ్వినం నామ దానం శుచౌ దేశే గోమయేనోపలిప్తే । వేదీద్వయం హస్తమాత్రం సమంతాత్ కృత్వాసితైస్తండులైరాఢకాఖ్యైః ॥ తత్ర దేవావశ్వినౌ జాతరూపౌ ముఖ్యౌ కృత్వా ప్రాఙ్ముఖౌ భ్యర్చయిత్వా । ద్విభుజౌ దేవభిషజౌ కర్తవ్యౌ చారులోచనౌ ॥ తయోరౌషధయః కార్యా దివ్యా దక్షిణహస్తయోః । తౌ వశ్వమస్తకౌ కార్యౌ దర్శనీయౌ తథా ద్విజాః ॥ ఏకస్య దక్షిణే పార్శ్వే వామే చాన్యస్య పార్శ్వగమ్ । నారీయుగం ప్రకర్తవ్యం సురూపం చారుదర్శనమ్ ॥ తయోశ్చ నామనీ ప్రోక్తే రూపసంపత్తథాకృతిః । రత్నభాండకరే కార్యే చంద్రశుక్లాంబరే తథా ॥ ఇతి మంత్రః ॥ నాసత్యదస్రౌ యువయోర్హిరణ్యరూపప్రదానాన్మమ శాంతిరస్తు ॥ యథాయువాం దేవభిషగ్భవేతాం తథాచ మే రోగశమాయ దేవౌ ॥ ... ✻

ఇతి హేమాద్రావశ్విదానమ్.

అథ నానారోగహర తులాదానాని.

హేమాద్రౌ గారుడే ॥ తులాపురుషదానం తు శత్రుమృత్యుంజయోద్భవమ్ । అథ లోహం ప్రదాతవ్యం సర్వరోగోపశాంతయే ॥ కాంస్యం చ యక్ష్మణే దేయం త్రపు రక్తవికారకే । అపస్మారే తు సీసం స్యాత్తామ్రం కుష్ఠే సుదారుణే ॥ పిత్తలం రక్తపిత్తే చ రూప్యం ప్రదర మేహయోః । సువర్ణం సర్వరోగేషు ప్రదద్యాన్మృత్యునోదనమ్ ॥ ఫలోద్భవం తథా దద్యాద్వృద్ధిహాన్యాదిషు దారుణే । రుజి గాఢం చాశ్మరోగే పౌగంస్యాత్

గండమూలకే ॥ జాంగలం చాగ్నిమాంద్యేచ రోగోత్పాతేచ పైష్టికమ్।
మధూద్భవంతథాదేయం శ్వాసశ్వాసజలోదరే ॥ ఘృతోద్భవంతథాదేయం
ఛర్దిరోగోపశాంతయే । క్షీరంపిత్తవినాశాయ దధిస్యాద్భగదారుణే॥
లవణంకఫనాశాయ పౌష్పందద్యువినాశనే । అన్నంచసర్వరోగస్య నాశ
నేస్మృతమేవచేతి ॥ అత్రతులాదానే సాధిదేవతాపూజ్యా ॥ తార్క్ష్యగారు
డే ॥ లోహేమహాభైరవః ॥ కాంస్యేశ్వినౌపూజ్యౌచ । సీసకేవాయుః।
తామ్రేసూర్యః । పైత్తలేకుజః । రౌప్యేపితరః । సువర్ణేసర్వదేవతాః।
ఫలేసోమః । గుడేఆపః । తాంబూలే వినాయకః ! కుసుమేగంధర్వాః।
జాంగలేగ్నిః । జాంగలం- కుసుమకేసరః- మధునియక్షః । ఘృతేమృత్యుం
జయః । క్షీరేతారాగణః। దధ్నిసర్పాః । విష్టేప్రజాపతిః। అన్నేసర్వరో
గస్తాఇతి నానారోగఘ్నస్తులాః ॥ అత్ర నానారోగహరాణి తత్రైవబ్ర
హ్మాండే ॥ బ్రహ్మోవాచ ॥ భగవన్ప్రాణినస్సర్వే రోగార్తాఃపరిభవం
త్యుత । ఏషాంతత్పరిహారార్థం కర్తవ్యంభూతిమిచ్ఛతా ॥ ఇత్యేవము
క్తోభగవాన్బ్రహ్మణాపరమేష్ఠినా । యదాహతస్మైశతస్సర్వంబ్రియమిము
నిసత్తమ ॥ ఆధయోవ్యాధయశ్చైవ శరీర పరిశోషణాః । పుణ్యంతత్పరి
హారార్థం కర్తవ్యంహితమిచ్ఛతా ॥ జ్వరోతిసారోయక్ష్మాచ గుల్మం
శూలంభగందరః । కుష్ఠోగ్నిమాంద్యం వాతశ్చ కంఠమాల మసూరికాః॥
కర్ణదంతాక్షికర్ణేషు శిరోరోగోపజిహ్వికా । త్రిదోషసంభవాస్సర్వేరో
గాశ్చప్రాణినాశంకరాః ॥ గ్రంథయో మూత్రకృచ్ఛ్రశ్చ స్త్రీరోగోమ
హోదరః । ఏతేచాన్యేచబహవో మహావేగామహాబలాః ॥ వ్యాధయశ్శత
సంఖ్యాకా మృత్యోర్హేతవఏవతే । యద్యద్రోగ శమంకుర్యాత్తత్త
త్కార్యంమనీషిభిః ॥ ఔషధం జపహోమాది దానందేవార్చనాదికమ్।
ఆదిపదాత్ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ సర్వరోగప్రశమనం సౌవర్ణందానముచ్య
తే ॥ జ్వరేమసూరకరాయాంచ రాజయక్ష్మణిచైవతత్ ॥ గుల్మేతథాయసం

ప్రోక్తం కుష్ఠరజతముచ్యతే ॥ కంఠజిహ్వాద్భవాదీనాం రోగాణాం శాం తిమిచ్ఛతా । ధాన్యంవాసోహిరణ్యంవా దాతవ్యాని ప్రయత్నతః ॥ వరో ణ దానం సర్వేషాం రోగాణాం శమకారణమ్ । అక్షిసంభవ రోగాణా మాజ్యం కనకసంయుతమ్ ॥ పానీయం పాయసం ముద్గా శ్శర్కరాఘృతసం యుతాః । సర్వాంగతోదఖిన్నేషు స్మృతం ప్రైసోపబర్హణమ్ ॥ దద్యా ద్వైకంఠరోగాణాం కబళం కమలోద్భవ । ఇత్యాదిదాన విధినా రోగా ద్రోగీ విముచ్యతే ॥ యద్వాపి ప్రతిరూపంహి వ్యాధేర్దద్యాద్విధానతః । కృత్వాచ ప్రతిమాం వ్యాధే ర్దద్యాద్విప్రాయ యత్నతః, ఇత్యాది ॥ సాచ తత్తద్భాగే వక్ష్యతే ॥ ... ... ❋

ఇతి హేమాద్రౌ నానారోగహరాణీతి సామాన్యతో రోగహరాణి.

అథాపరం సూర్యారుణసంవాదే.

శృణుసూత ప్రవక్ష్యామి వ్రణస్యాస్యాథలక్షణమ్ । వైశేషికం ప్రభిన్న స్యవ్రణినికర్మభిస్త్రిభిః ॥ విస్ఫోటి రాగసహితే వ్రణిత్వం గే వ్రణోపరి ॥ అవ్రణైర్వా ప్రహరణై స్తీక్ష్ణాగ్రైరతి దుఃఖితే । ఇచ్ఛా ద్వేష ప్రమాదా ద్యై ర్భేదైస్స్యాత్త ద్వశాదిహ ॥ తదంగే త్రివిధో నాడీ వ్రణో భవతి దుస్స హః । వ్రణేన్వ్యాభిహతోంగే సా రూఢకల్పగిప్రరోహతి । అవ్రణే సతతం పీడా పూయస్రావో ముహుర్ముహుః ॥ అభ్యుత్థానేతి పీడోక్తా ప్రభిన్నే మందవేదనః । ఇచ్ఛయాభిహతే నిత్యం పీడా ప్రాణక్షయంకరీ ॥ దాహస్వా పహతృష్ణాశ్చ జ్వరాద్యాస్స్యుర్ముహుర్ముహుః । ద్వేషాభావా ప్రభూతార్తిః ప్రమాదాన్మందమేవసః ॥ హతస్యానుగుణో న్యే యంవయ స్యస్సవస్యమానసే । అంగేనాంగం వ్రణవతే హేతుస్తత్ర త్స్వహానికః ॥ శాస్త్రానుకృతి రేఖాభిర్లలాటాంఘ్రికరాదిషు । శాస్త్రయుక్త్యాథవాజ్ఞే యం కరజాంగుళితోదనాత్ । వ్రణోగ్నివిషశస్త్రాది కతుర్ణరం గేఖిలక్ష్య

తే । పీతనారక్తనిర్యాసం యథావిస్రవణాదిభూత్ ॥ హేతుస్సద్గుణ
స్తద్వత్ప్రత్యహంసూతజాయతే । యేతుతీక్ష్ణాస్త్రశస్త్రైణ ప్రహారాపి
హితామృషా ॥ తానిరంధ్రాణి జాయంతే వ్రణినోస్య వ్రణోపరి । తాని
తానిస్రవంతీహ ప్రత్యహంపూయశోణితే ॥ అంగకార్శ్యం సదౌర్బల్య
మగ్నిదాహోరుచిభ్రమాః । ఇతివిజ్ఞాత కర్మాచ వ్రణీవిధి మిమంచరేత్॥
శుభేమాసిసితేపక్షే స్వానుకూలేతథావిధౌ । కర్తవ్యోవ్రణిభిస్సూత నిజ
దుఃఖోపశాంతయే ॥ శుద్ధవర్ణసువర్ణేన నిర్మితాంవిశ్వకర్మణః । కు
ర్యాత్ప్రతికృతింసౌమ్యాంవరాభయకరాంబుజామ్॥ త్రిభిఃపలైర్దశలాభ్యాం
వా పలేనార్ధస్వశక్తితః । విత్తవ్యాధిబలేచ్ఛాభిః విత్తశక్తిమలంఘయన్॥
అంసోపరిలసత్సూత్రదుకూలద్వయసంవృతః । వ్రణవత్యంగకేశాంచవర
మాణిక్యశాలినీమ్॥ రాజతేష్టదళేపద్మే పద్మేనపరినిర్మితే। సుసన్నిషణ్ణాం
మధ్వాజ్య సంపూర్ణేశుల్బభాజనే ॥ తదష్టపాలికంశుల్బపాత్రంస్థాప్యం
యథావిధి। కంబలోపరిసంస్థాప్యతిలద్రోణాచలోపరి॥ అర్చయేద్విశ్వక
ర్మాణంతత్రస్థం వివిధార్హణైః। తస్మైతాంప్రతిమాంభక్త్యాపూజయి
త్వాయథావిధిజాతీకమలకహ్లారతులసీదళపంచకైః॥ కుసుమైరితరైర్వాపి
యథాస్వర్తుసముద్భవైః। చందనాగరుకర్పూరైర్వివిధైర్ధూపదీపకైః॥
నానావిధోపచారైశ్చ వివిధాభరణభూషణైః । తాంసువర్ణేన విహి
తాం విశ్వకర్మేతిపూజయేత్ ॥ తతోబ్రాహ్మణమభ్యేత్య వృత్తాధ్యయన
శాలినమ్ । సంప్రసమభ్యర్చ్యవిధివత్ప్రతిమాం విశ్వకర్మణః ॥ దక్షిణో
పస్కారయుతాం శ్రద్ధధానోమహావ్రణీ । పాణినాపాణిమాలభ్య సవ్యేనా
స్యకరోపరి । సమ్ముఖీంమూర్తిమాలభ్య మంత్రమేత ముదీరయేత్ । య
న్మయాదుష్టభావేన నిఘృణేనదురాత్మనా ॥ విప్రాంగేశస్త్రసంపాతాత్
కృత్వాయత్పాపమార్జితమ్ ॥ వ్రణాఖ్యంయత్తస్మాత్ - అనఘోహమసా
స్మీతి త్రిర్వదేత్ప్రణమేద్విజమ్ । దుఃఖంనాడీవ్రణాఖ్యంయత్తస్మాన్ముచ్యే

తసుప్రత ॥ ఏధిత్వమనఘస్సోపి విప్రస్త్రీవర్ణగంపకేత్ । తతో ప్రతి
శిలాద్రింతం శుల్బభాజనసంయుతమ్ ॥ ఉచ్చరేన్మంత్రమేనంతు స్పర్శయే
త్పాణినాద్విజమ్। మంతవస్తిలసంఖ్యాకామయా విప్రచికీర్షితాః॥ విప్రస్య
విహితాపూర్వం మహాంతోచల సన్నిభాః । యద్విప్రవవపుషగపూయ శ్నో
ణితవ్యవసంభువి ॥ కృతంతదఘనాశాయ దత్తాశీస్స్వగృహాన్వ్రజేత్ । తత
స్తుసర్పిషస్స్వర్ణం కృత్వావిప్ర స్వపూజయేత్ ॥ అగ్నేనయేతి మం
త్రాంతే భూయస్తంప్రణమేద్ద్విజమ్ । విప్రస్తత్స్వర్ణమాదాయ దత్తాశీ
స్స్వగృహంవ్రజేత్ ॥ ప్రణీద్రవిణవస్త్రాన్నై శ్రద్ధయాపరయాన్వితః।
లక్ష్మీసహితంపూర్వముక్తం ప్రాతివేశ్యాదిచింతనమ్ ॥ గతేష్వ జనుషాం
సంఖ్యా ప్రశ్నకాదేవచింతయేత్ ॥ ... ❋

ఇతి శ్రీభట్టనీలకంఠాత్మజభట్టశంకరకృతే కర్మవిపాకార్క-
సూర్యారుణసంవాదే దుష్టవ్రణహరమ్.

అథాపరం పృథ్వీచంద్రోదయే.

జైమినీయసంహితాయామ్ ॥ నిరీక్ష్యసాధూనత్తానః ధనుర్వాతంప్ర
యాతిసః । మాషమేరుంతైలవాపీం ప్రదాతారంవిముంచతి ॥ సాధూన్
దృష్ట్వాయోఽత్తానోఽగ్రమేవగచ్ఛతి ॥ సధనుర్వాతవాన్భవతీత్యర్థః॥
తన్నాశాయమాషపర్వతం తైలవాపీంచకృత్వాదద్యాదితి ॥ ❋

ఇతి ధనుర్వాతహరమ్.

కంపవాతహరమ్.

అథ కంపవాతహరమ్ ॥ సూర్యారుణసంవాదే ॥ పలద్వాదశభిర్వా
ర్యాద్దశభిర్వాష్టభిశ్శుభమ్ । మృగంశౌల్బ్యంసుఘటితం దృఢాంగమ
తిసుందరమ్ ॥ పలసమ్మితమాషైశ్చ శృంగేకార్యే హిరణ్మయే । పుచ్ఛా

గోధుప్రవాళంస్యాత్తు తండులద్రోణసంస్థితమ్ ॥ ఫలాభ్యాం నిర్మితం రమ్యం కాంస్యపాత్రచతుష్టయమ్ । పయోదధి ఘృతక్షౌద్ర పూరితంస్వ స్వమంత్రతః॥ కృత్వాగ్న్యుత్తరణం మన్త్రైర్మృగం స్థాపయతే తతః। పాత్రేషు విన్యస్తపదై ర్వేదమన్త్రైః ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ వాతగం మృగమారూఢం విచిన్త్య మనసాఽసకృత్ । అర్చయేద్విధివద్భక్త్యా సుగంధకుసుమాదిభిః॥ ఆనోనియుద్భి మంత్రేణ ఆయంగౌరితిమంత్రతః । ఏవమభ్యర్చ్యతం దేవం మనసా మృగమాస్థితమ్ ॥ తదగ్రేజుహుయాన్మన్త్రై రుక్తైస్తైరపి భూయసా । బ్రాహ్మణాయ సువృత్తాయ విదుషేతి గుణైర్యుజే ॥ మృగం దద్యాత్సవిధివత్సదాచ విధి కోవిదః । దానాం తే కీర్తయేన్మంత్రం దైవజ్ఞానానుమోదితః ॥ యన్మయాహరతా నానాద్రవ్యాణి సతతం పురా। మహ్యానశ కఫవాతస్య ప్రాప్తమే తద్దురత్యయమ్ ॥ తద్వినాశాయ మేదత్తో మృగో వాతస్య వాహనమ్ । దానేనానేన తద్వాత కారిణః పాపసంశయాత్ ॥ ముచ్యతే నిరుజశ్చాహం భూయాసమితితం వదేత్ । స హేమాజ్యపాత్రం విలోక్య దద్యాత్ ॥ ... ... ❀

ఇతి కంపవాతహరమ్.

అథాక్షేపవాతహరమ్.

తత్రైవ ॥ వాయోరాక్షేపసంజ్ఞస్య శృణు కర్మ సలక్షణమ్ । నిషక్తృతించ విశేషేణ కీర్త్యమానం మయానఘ ॥ ఆనాగసి గురౌ శాంతే వైరభావేన వర్తకే । వాత ఆక్షేపకోనామ జాయతే భృశదుఃఖదః॥ లక్షణం తస్య వక్ష్యామి త్రినాడిత్రివిధ భూషణ ॥ గురుప్రణీత వాక్యార్థం కృతవానపి యన్నృపా । కుతర్కభూతచారాద్యై రన్యథార్థ నిరూపణైః ॥ ఆక్షిపన్సదాక్షేపైః ప్రాక్షిపేజ్జనసంసది । అంగాన్యావాయముఖ్యేన ప్రసవిసర్తికర్మణి ॥ యథాపశ్చాత్కృతాస్సర్వే అథార్గురు నిరూపితాః॥

ఏవంపశ్చాత్కరాదీని క్షిప్యంతేఽంగానిదుర్మతేః ॥ క్షిప్యంతే వాయువేగే
న నానాకారైర్భ్రమిదాదిభిః । నాశ్నాతినపిబన్ద్రాతి నస్రావంప్రపిబత్యసౌ॥
వాయునాక్షేపకేణార్తః కించిత్కర్తుం క్షమేత్తతః । గురూదితాపశాప
శ్చేత్సర్వాంస్తాంస్తత్వతాంపయేత్ ॥ తదావస్యేచ్ఛిరోవాతో స్వాంగా
దీన్యపితాపయేత్ । ససత్సుబహిరాభీతే నిషిద్ధప్రసరే గురౌ ॥ అంగానా
మప్రసారిత్వాత్సముహుఃప్రపతత్యధః । తంవాపతానకోనామ్నా సభి
షగ్భిరుదీర్యతే ॥ యదాప్రతిస్తంభవతి గురుశ్శోకభయాదితః । తదావా
తోఽంగమస్యాస్తబ్ధాత్మకమథాపివా ॥ తత్తస్సబ్ధంమానుషస్యాంగం దం
డవత్ప్రతిభావ్యతే । నాస్యమానంచననమేత్తరసాయత్నైరపి॥ తదుద్దం
డాయతానాభ్యాం సంజ్ఞాంచలభతేమనూక్॥ గురుర్యథాభవద్వాచస్తం
భఃప్రజ్ఞాపరాజయాత్ ॥ తథాస్యాహుఃపునస్తంభాత్ జిహ్వాగ్రమపితుద్య
తే । నాన్యమత్తుంసశక్నోతి పిబత్యంభోతికృచ్ఛ్రతః ॥ మానసోవాపతాన
స్యాతత్కర్ణాక్షేపకోపతః । కర్మణావాగ్భ్యామధిక్షిప్తే గురౌదండాప
తానకః ॥ ఏవంత్రిధావిరుద్ధేస్మిన్ గురావాక్షేపితేప్యసౌ । త్రిధేతిలక్ష్య
తేసంజ్ఞాం తద్విరోధానుమానతః ॥ మనోవాక్కాయకర్మణ్యైరధి
క్షిప్తేపురాగురౌ । అపతంత్రఇతిఖ్యాతో వ్యాధిర్వాతప్రకోపతః ॥ ఇతిజ్ఞా
త్వాప్రతికారం వ్యాధేస్తస్యచఆచరేత్। విధిరత్రాపతంత్రోక్తాః సర్వఏవ
విధీయతే ॥ అంగానామప్యుపష్టంభాస్తస్తంభపూజాక్రమాదిభిః । దే
యాత్రాభ్యర్చ్యవిధివద్ధరేస్త్రైష్టికప్రమితనుః ॥ నిర్మితాసువిశుద్ధేనస్వర్ణే
నైవార్ధనిష్కకా । చతుర్భుజగదాపద్మశంఖచక్రోపశోభితా ॥ తండు
లార్ధాఢకంస్యస్య తామ్రమపాత్రేవివేశితా । తదగ్రేథజపేయుస్తే బ్రాహ్మణా
శ్శంసితవ్రతాః ॥ యుంజతేమనఇత్యాది విష్ణోస్సూక్తాని తద్వదః ॥ ఏవం
వైవైష్ణవంమంత్రం ఇదంవిష్ణురితిస్ఫుటమ్ ॥ లక్షమానమితం సమ్యగ్జుహు
యాత్తద్దశాంశతః । తిలాంస్త్రిమధురోపేతా నూర్ధ్వమారుతాపహా

మతః ॥ గ్రహహోమాదికంసర్వం తతఃపూర్వవదాచరేత్ । మరుద్భ్యో
మారుతంహోమం వైష్ణవంవిష్ణవేపఠేత్ ॥ తతోభ్యర్చ్యహరేమూర్
తిం మరుతచ్చగ్రహానపి । బ్రాహ్మణాయ ప్రదద్యాత్తాం మూర్తింత్రై
విక్రమీంశుభామ్ । సదక్షిణాంతతోమంత్రాన్ మానసానుచ్చరేద్గదీ॥ య
న్మయామనసా సాక్షాదభ్యధిక్షిపతా గురూన్ । ప్రాప్త మానోపతానా
ఖ్యం కర్మణాక్షేపతాపజమ్ ॥ దండాపతనసజ్ఞంతు కర్మవాగ్భ్యమసం
తవమ్ । బ్రహ్మహత్యాసమంయద్యత్ తస్యతస్యాపనుత్తయే ॥ దత్వాత్రై
విక్రమీమూర్తిస్తత్తదేనోవినాశినీ । ముచ్యేయంపాతకాత్తస్మాత్తత్త
ద్వ్యాధివిధాయకాన్ ॥ అనఘోహంభవానీతి త్రివారంతంద్విజంవదేత్ ।
జన్మజాత్యానుమంత్రాది దైవజ్ఞగప్రశ్నభాద్వదేత్ ॥ తిష్ఠేత్తేషుగదేష్వే
తత్కర్మజేషువిశుద్ధతః । కర్మణోలక్షణానాంచ రోగాణాంచ విశేష
తః ॥ విశేషాన్కీర్తయత్తేషాం నిష్కృతిర్దైవవిత్తమః ॥ *

* ఇత్యాక్షేపవాతహరమ్. *

గృధ్రసీసంజ్ఞికోవాత వ్యాధిర్నిత్యంహిదుఃఖకృత్ । కర్మతస్యాపివ
క్ష్యామి సహలక్షణనిష్కృతి॥ స్వాలయే నిజగోగ్రాస పాథస్తృణస్వ
త్వయోః । క్షేత్రేవాతృణధాన్యానాం ధాన్యానాం వాతృణాకరే ॥ ము
హుర్ముహురుపాయాతాం గృధ్నుంగామనుధావతీమ్। ప్రతిజిహీర్షన్
ప్రహరేత్గృధ్రసీతస్యజాయతే ॥ యథావిశ్వావబాహ్వాఖ్యా విశ్వావా
సానిలామయాన్ । అర్దయత్యఖిలంబాహుంనానామూర్తిరహర్నిశమ్॥
ఏవమేషాంఘ్రినలతః పార్ష్ణిప్రత్యంగుళీద్వయాన్ । ఆరభ్యకురుతేపీడా
మాకుకుందరమస్తకమ్ ॥ కట్యాంపృష్ఠేస్ఫిజోరూర్వో జంఘయోజాన్
నునోగపదే । జాయతేహివిచిత్రార్తి ధాతవః ప్రజిగీషయా ॥ తేషుతే
షుతథాంగేషు లోష్ఠకాష్ఠాదికాష్ఠభాక్ ॥ అతిదుఃఖకరీబాధా తేషుతేష్వ
స్యజాయతే । ధారణాదివధాత్తూష్ణీం సూచీభిస్తోదనాదివా ॥ తోదోభవ

త్యహారాత్రిం వృశ్చికస్యైవదంశనాత్ । యావత్కృత్వస్తదాఘాతస్తా
వత్కృత్వోంఘ్రిపీడనమ్ ॥ ఇతరైర్వాయుధాద్యైస్స్యాదంగపీడావ్రణా
దిభిః । యదేవసంభవేల్లోష్ఠకాష్ఠైరాహననంకృతమ్॥ తదంగమస్యపీడా
దానిమిత్తంప్రతిభావయేత్ । గావోవావృషభోవాపి దమ్యోవాగోరసా
దినా ॥ తన్మోక్షుగ్రహణాల్లోవా తన్నిమిత్తంభవేదపి । ప్రధార్వ రూక్ష
వాక్యాని యతోప్రత్యవదత్పురా ॥ అవతాతేతిపీడాయాం విరావాస్సంభ
వంతితే । ప్రహారపిచకాన్యార్స త్వక్ఛేదాస్సృక్స్రావాస్తథా ॥ భవంతిత
త్రతస్యాపి వ్రణాశ్శస్త్రాగ్నిసంభవాః । పరిహారే క్రియమాణేసా వస్త్రా
దేవాపతద్భయాత్ ॥ భవేదత్యంతరోగాణాం వక్రతా స్ఫురణంతథా ।
భ్రమోభవతి దాహశ్చ వహ్నిమాంద్యంచ స్వాదనాత్ ॥ ఏవం విదితక
ర్మాసౌ ప్రాయశ్చిత్తమథాచరేత్ । శుభేమాసిసితేపక్షే స్వానుకూల
గ్రహేదినే ॥ సశుభేభూప్రదేశేతు ప్రలిప్తేగోమయాదినా । హైమంత్రి
విక్రమంపూజ్య లక్ష్మ్యాసహ చతుర్భుజమ్ ॥ వ్రతారంభనిమిత్తంతు
విప్రాన్ వేదవిదోర్చయేత్ । ధర్మశాస్త్రేణ జ్ఞాతవ్యం గోయుగేనధ
నాదినా ॥ విచిత్రవస్త్రైర్భూమిహిరణ్యాద్యైస్సభక్తితః । శ్రుత్వాకర్మ
స్వకంతేభ్యస్సమ్యక్సంపూజయేత్సదా ॥ గవాంశుశ్రూషణపరో వ్రతం
మాసాంతమాచరేత్ । కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రసంజ్ఞంతు విధివచ్ఛ్రద్ధయా
న్వితః ॥ గవాంశ్రేష్ఠతమైర్గ్రాసైర్జలైర్నేచ్ఛా విహారకైః । సగాంశు
శ్రూషురనిశం గోమతీం ప్రజపేదృచమ్ ॥ ఇడేరంతేతికావ్యేచే త్యనిశంస
యజుర్జపేత్ । ఏవంమాసాంత మాసాద్య దద్యాద్ధేనుం పయస్వినీమ్॥
విప్రాన్సంభోజయేచ్ఛక్త్యా భక్ష్యభోజ్య ధనాదినా । లక్షైహికమిదం
తస్య వ్రణశస్త్రాగ్నిజంభవేత్ ॥ కర్ణాభిహస్తహృదయే పీడాస్యాదథకా
రణాత్ । జన్మజాత్యాదికంపూర్వం తత్తత్సమయతోవదేత్ ॥ అతీతజను
షాంసంఖ్యా మేషాణామషికర్మణామ్ । పాత్రివేశ్యాదయోప్యస్యగ్రి

హై స్తత్పరితప్తిస్తైః॥ విజ్ఞాయకర్మణోప్యేతే అనుమంత్ర ప్రయోజకాః। తేపివాతామయగ్రస్తాః కటిపృష్ఠాంఘ్రిపాణిషు ॥ దృశ్యంతేసుహృదోప్యన్యేకర్మణోస్యానుకారకాః ॥ ఇతిశ్రీజ్ఞానభాస్కరమవ- గోధికారేమహారోగోత్పన్నగృధ్రసీకర్మప్రకాశః ॥ సూర్యఉవాచ ॥ కటిపృష్ఠగ్రహోద్భూత కారణంకీర్త్యతేధునా । గృధ్రసీ లక్షణంనాస్తి కేవలంకటిపృష్ఠయోః ॥ పీడాతోదోగ్రదాహైర్వా దద్రుబాధిర్యపూర్వకమ్। లక్షణంకర్మణానేన జాయతే ప్రాక్తనంహితత్ ॥ కట్యాంపృష్ఠేపి సంధ్యాదౌ బ్రాహ్మణంగామథార్దితః ॥ కాష్ఠలోష్ఠాదికంకశే కరపాద ప్రహర్తృణభిః ॥ తత్తన్నిమిత్తజాబాధా తత్తత్రాస్యేహ జాయతే । వేదనావగ్రహస్తోదశూలాంధంవాస్యలక్ష్మయుక్ ॥ లఘుగౌరవభేదేన ఘాతకగ ప్రతిహస్యచ । ప్రహర్తుర్లాంఛనంవీక్ష్య తథాహర్తుశ్చవాససః ॥ గృహక్షేత్రితృణాధార ధాన్యాదిప్రతినాశితః । తత్తద్వస్తువిహీనానాం విశేషాత్తస్యజాయతే ॥ తేనకార్యం విశుద్ధ్యర్థం దానంపూర్వోక్తమాదరాత్। త్రైవిక్రమీంసలక్ష్మీకాం హైమీంనిష్కమయీంతనుమ్ ॥ సాలంకృతిప్రహరణాం సదద్యాదస్యశాంతయే । ధేనుంచగోయుగందివ్య వాసాంసిద్రవిణానిచ ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్సమ్యక్ శతంసతుసమాహితః ॥ మాసంపరిచరేద్ధేనుం బ్రాహ్మణాంశ్చయథావిధి ॥ జన్మజాత్యాదికంపూర్వం లక్షణంపూర్వవద్వదేత్ ॥ ... ... *

అథామవాతహరమ్.

విప్రేభ్యఉపక్లప్తంచ ఆమాన్నంభూరిశోహరన్ । విశ్వస్తస్యాథదీనస్యవిషందత్వాహరన్ధనమ్ ॥ స్వజనాతిథిబంధుభ్యః పర్వణ్యపి కదన్నదః । పూజ్యాన్మాన్యాన్గురూన్వృద్ధాన్ దుర్వచోభిస్తుపీడయన్ ॥ దుష్కర్మభిఃపుమానేతై రామవాతమవాప్నుయాత్ । సుదినే శశినశ్శుద్ధౌవిధిమేనముపక్రమేత్ ॥ బ్రాహ్మణాన్ససమాహూత్య తీర్థేష్వాయతనేతథా।

షుచివస్త్రైరథన్యైస్తతః సమభ్యర్చ్య గదాధరమ్ ॥ తత్సమక్షంగవిప్రే భ్యోదద్యాత్త్రిప్రమలంకృతాః । పయస్వినీ శ్శుభాశ్శాంతాః చతస్రోగాః పం చషట్తథా ॥ విత్తవ్యాధిబలంవీక్ష్యశ్రద్ధయాపరయాన్వితః । ఆమాన్నానిశ తందద్యాద్దక్షిణోపస్కరైస్సహ ॥ దానాంతేబ్రాహ్మణాన్సర్వాన్ సమా హూయపరస్థితః । శ్రావయేన్మంత్రమస్యాగ్రే దైవజ్ఞేనసమీరితః ॥ స్వా మినాముఖ్యకల్పేన దత్తాసిఫలలిప్సయా। ద్విజేభ్యోపిసదాన్నానిగుణేభ్యస్స దనేనిశి ॥ యన్మయావినియుక్తేన తత్రతానిచ చక్రిరే। తేనప్రాప్తోమహా వ్యాధి రామవాతోతిదారుణః ॥ తస్యనాశాయమేదత్తా ధేనవ శ్శుభలక్ష ణాః । అమాన్యపినదత్తాని విత్తశాఠ్యమకుర్వతా ॥ యేనసోస్మాద్విముచ్యే హందుస్సహాద్వ్యాధితోమతః । అనఘోహమసానీతి శ్రీరిదంశ్రావయే ద్ద్విజాన్ ॥ అనఘస్త్వమసీత్యుక్త్వ స్తతోవిప్రాన్విసర్జయేత్ । తతస్స కనకంసర్పిః స్సఏలప్ట్వావీక్ష్యచద్విజాన్ ॥ ప్రణమ్యశ్రద్ధయాభ్యర్చ్య స్రగ్వస్త్రామాన్నభూషణైః । దక్షిణేనయథాశక్తి విత్తాదుక్తబలేక్షయా॥ దీనాంధకృపణేభ్యోన్నం దత్వాభుంజీతబంధుభిః । ఐహికాన్యపిచిహ్నాని తస్యేమానివిచింతయేత్ ॥ కరాంఘ్ర్యంగుళిముష్ట్యాదౌ వివర్ణప్రణజాత యః । జిహ్వాదశనదంష్ట్రాదౌ దౌర్బల్యమపివేదనా ॥ మూషకాస్తత్ర ణాకారః తిలకాళకంఠసంధిషు । సదైవోద్విగ్నచిత్తత్వం ద్రవ్యహానికరో ధ్రువమ్ ॥ నృపచోరాగ్నినిక్షేప వాణిజ్యేష్వణతోవ్యయః॥ జన్మజాత్యనుమం త్రాద్యం ప్రాతివేశ్మాది చింతనమ్ ॥ తత్సర్వం ప్రశ్నభాగ్జ్ఞాత్వా సుధియా దైవవేదినా ॥

... ...

ఇత్యామవాతహరమ్.

అథాపతంత్రివాతహర హరిణదానమ్.

తల్లక్షణంఆయుర్వేదే ॥ కృచ్ఛ్రాదుచ్ఛ్వసితి త్రస్తో స్త్రివన్మీలితలోచనః । కపోత ఇవకూజేచ్చ విసంజ్ఞస్సోపతంత్రకఇతి ॥ తన్నిదానప్రతీకారౌ హేమాద్రౌవాయుపురాణే॥ గురోరలీక నిర్బంధా దపతంత్రీభవేన్నరః । అలీకనిర్బంధోనిమిత్తంవినా నిర్బంధః-వక్ష్యే తస్య ప్రతీకారందానం హేమాదిసంయుతమ్ । పలేనవాతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః॥ కారయేద్ధరిణం హైమం వాయోర్వాహన ముత్తమమ్ । శృంగేచ రజతే కార్యేపర్వత్రయసమన్వితే ॥ పర్వత్రయం అంగుల్యాదేః ॥ తండులోపరిసంస్థాప్య బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ । ఆఢక త్రితయంయద్వా తదర్ధంవాథశక్తితః ॥ ఆఢకస్వరూపంధాన్యప్రకరణేపరిభాషాయాం జ్ఞేయమ్॥ పాదేషుచతుర్షుస్థాప్యం కాంస్యపాత్రచతుష్టయమ్ ॥ కాంస్యపాత్ర చతుష్టయమితి సామాన్యేనోక్తావపి। పయోదధిఘృతక్షౌద్రపూరితంస్వస్వమంత్రతఇతి కంపవాతహరేఉక్తత్వా దత్రాపిపయ ఆదిపూరితం గ్రాహ్యమ్॥ పృథ్వీచందోదయేప్యేవమ్ ॥ వాయుదైవతమంత్రైశ్చ హోమంతత్రప్రకల్పయేత్ ॥ వాయుదైవతమంత్రాః వాత ఆవాత భేషజమ్ । ఆనోనియుద్భిశ్శతినీభిరధ్వరమిత్యాద్యాః కంపవాతహరోక్తా అత్రాపిగ్రాహ్యాః॥ సమిదాదిచరుంహుత్వా శతమష్టోత్తరంద్విజ । ఆచార్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞస్సర్వవిద్యాసునిష్ఠితః ॥ ఏతద్దానప్రయోగజ్ఞో వేదవేదాంగపారగః । అగ్నేరీశాన్యదిగ్భాగే కుంభంసంస్థాపయేత్సుధీః॥నవరత్నానిదేయానిఅలాభేస్వర్ణమేవతు । నిక్షిపేన్మృత్తికాంవాపి రోచనాంగుగ్గులంతథా ॥ సక్తుభిర్బ్రాహ్మణైశ్చాపి శాంతికర్మ ప్రకల్పయేత్ । అపోహిష్ఠాదిభిర్మంత్రైర్హిరణ్యాదిభిరేవచ ॥ పవమానానువాకేన దేవస్యత్వేతిచైవహి। తతఃపీఠేసమాసీనో మాహిషీచపురావృతాః ॥ వస్త్రేణవేష్టితంకుంభమాచాయచతురోద్విజాః । తతశ్శుక్లాంబరధర శ్శుక్లగంధానులేపనః॥ ఆచా

ర్భ్యాంసమంపూజ్య హిరణ్యస్య ప్రికల్పయేత్ । వాయోశ్చ తేనమంత్రేణతల్లింగేనాథవాపునః॥తతస్తాంహరిణీందద్యాత్ప్రాఙ్ముఖాయఉదఙ్ముఖః। మంత్రేణానేనవిధినా ఆచార్యాయాథభక్తితః ॥ వాయోచరసిభూతానామంతస్త్వంలోకపావనః । ప్రాణాపానవ్యానోదాన సమానాద్యభిధానతః॥ అలీకంయత్కృతందేవ పూర్వజన్మనిమారుత । త్వంవేత్సిసర్వమేతద్ధి పరమాత్మాయథైవహి ॥ వాహనస్యప్రదానేన అపతంత్రంవినాశయ। బ్రాహ్మణానాంచతుర్ణాంచ యథాశక్త్యాచదక్షిణాం ॥ ఆచార్యస్త్వహతంవాసోగృహీత్వాశుక్లమేవతు ॥ తేనేనస్యేయథాలింగ మంగానివిమృజేత్సుధీః ॥ అక్షిభ్యామనువాకేన యథాలింగే ప్రయత్నతః । దర్భాగ్రముష్టినాచైవ దర్భపింజులకైరపి ॥ హిరణ్యవర్ణాశ్శుచయః అపోహిష్ఠేతివైపునః । పవమానాను వాకేన ఆపోఅస్మాన్తథైవచ ॥ అన్యైశ్చమాన్యైర్బహుయాద్బ్రాహ్మణైర్లోకపూజితైః । బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాద్యథావిభవతోనరః ॥ ఏవంకృత్వాతునియత మపతంత్రాత్ప్రముచ్యతే । ఆయురారోగ్యసంపన్నస్స్వస్థోభవతిమానవః ॥ మహావ్యాధిషుజాప్యేషు దానమేతత్కరోతియః । తత్తద్దోషైర్వినిర్ముక్తో నీరుజోభవతిప్రభో ॥

ఇత్యపతంత్రవాతహరం హరిణదానమ్.

అథ నేత్రపుష్పహరమ్.

సూర్యారుణసంవాదే ॥ జరాయుజాండజాః పక్షిబాలా మిథునీభావమాగతాః ॥ పక్షిబాలాస్మదోన్మత్తాః ॥ యదృచ్ఛయాభిరమతః ప్రేయసీభిస్సమాగతాః । వ్యయనస్మయవిద్యావాః పతత్రీ ననపత్రపాః॥ భయాద్వియుజ్యతాంతేషాం శుక్లబిందుర్వ్యదద్రవత్। అకాలేవాఽప్రదేశే వాప్యల్పానందంసమీయుషః ॥ రతిసక్తచిత్తస్యేతిభావః- భయాదినాచ్యు

తేశుక్లే ప్యభూల్లింగక్షతిర్మూహుః - ఇత్యాది లక్షణాన్యుక్తాని ॥ తస్య ప్రతీకారఉక్తః- సువర్ణ ద్వయమానేన సౌవర్ణం పన్నగాధిపమ్ ॥ గరుడమ్ ॥ వైడూర్యమక్షియుగళం కర్తవ్యం ముక్తికాకృతి । తిలద్రోణోపరిస్థాప్య పూజయేద్వివిధార్హణైః ॥ తతోబ్రాహ్మణ మామన్త్ర్య వేదవేదాంగపారగమ్ । తస్మైతంపన్నగాధీశం దద్యాద్దానవిధానవత్ ॥ దానాంతేకీర్తయేన్మంత్రం ప్రయతఃప్రాంజలిస్థితః ॥ మంత్రస్తు॥ యన్మయా మూఢభావేన కౌతుకావిష్టచేతసా । పశ్యతామిథునీభూతౌ కామార్తౌ పక్షిదంపతీ ॥ అకృతార్థౌ సుఖాసక్తౌ మోహాద్విశ్లేషితౌమయా । తతోమయైత త్సంప్రాప్తం నయనే పుష్పవైకృతమ్ ॥ దుష్టంచాక్షుష్య తేజోహృత్ మహాదుఃఖవిధాయకమ్ । తస్యనాశాయదత్తో మే పక్షీంద్రోవిష్ణువాహనః ॥ మంతవ స్త్రిలసంఖ్యాకాః ప్రాప్తాస్తం నిష్కృతాసుఖమ్ । ప్రాప్తమస్యంహసోహేతు స్సర్వంతన్మే ప్రణశ్యతు ॥ (ప్రకారాంతరమత్రైవ ॥ నగ్నాంపరస్త్రియంసుప్తాం నిజపత్యుపసంగతామ్ । యఃపశ్యేచ్ఛ) ద్ధయాచాస్య కుసుమంజాయతేక్షిణి ॥ సుదిష్టేశుభగేదేశే పంచగవ్యజలోక్షితే॥ ఉక్షితే,ప్రోక్షితే,స్వస్తికావస్త్రవేష్టేవాశాల్మలిపీఠసంయుతే॥ మృగాజినపరిక్షిప్తే కంబలేనోప సంవృతే । ముద్గద్రోణాచలగకార్యో విపులగపర్వతాకృతిః ॥ కృష్ణవస్త్రావృతే తస్మిన్నాయసీయోషితాకృతిః । కర్తవ్యాబుచిరాకారా పంచాశత్పలనిర్మితా ॥ తత్రోత్తరశిరస్థాప్యా మీలితాక్షీ పృథుస్తనీ । పురుషేణాయసేనైవ సంయుతోత్తానశాయినీ॥ తతస్తద్వ్యాగళంతత్ర పుష్పచందనచర్చితమ్ । శయనాధోభువిక్షిప్తరక్తకంచుకశాటికమ్॥ ప్రదదేత్తానిచిదుషే బ్రాహ్మణాయసదక్షిణమ్। దానాంతేప్రణిపత్యైనం మంత్రమేతముదీరయేత్ ॥ మంత్రస్తు॥ యన్మయాపూర్వజనుషి ఇంద్రియాహృతబుద్ధినా । పరస్త్రీపుంసయుగళం సహసుప్తమనంతరమ్ ॥ అదర్శనీయంసాధూనా మాదరాద్దృష్టమంజసా। ఏనసోస్యప్రణా

శాయ తదస్యాక్షిగదస్యచ ॥ యుగ్మంకృష్ణాయసంతుభ్యం దత్తమేతత్సద
క్షిణమ్ । అత స్తద్దర్శనోత్పన్నంపాపంమేక్షిగద స్తథా ॥ విప్రణశ్యతుమా
భూయో భవేన్మ్యాధయముల్బణః। ఏవమస్త్వితి తేనోక్త స్త్రీర్ద్విజంతం
విసర్జ్యచ ॥ తతస్తామ్రమయంపాత్రం పూర్ణంగవ్యేనసర్పిషా । సువర్ణ
మితహేమాఢ్యం రత్నానాంపఞ్చకేనతు ॥ గురుంసంపూజ్యసంగృహ్యత
స్మైదద్యాత్సదక్షిణమ్ । అథప్రతిగృహీతృమంత్రః ॥ ఓజోమయమిదం
స్వర్ణమోజోమయమిదంహవిః ॥ ఓజోమయం స్వర్ణమయంతుభ్యమో
జస్వినేనమః । చాక్షుషస్యోజసోవాప్త్యై తుభ్యందత్తంప్రసీదమే,ఇతి॥

ఇతి నేత్రపుష్పహరమ్.

అథ రక్తపిత్తహర వరుణ దానమ్.

సూర్యారుణసంవాదే ॥ గాఢీంప్రైష్టీం తథామాధ్వీం పిబతశ్చాసవంత
థా । సవర్ణామభిగంతుశ్చ వృషాభైషజ్యకర్మణః ॥ నాసానేత్రస్యక
ర్ణేభ్యో మేఢ్రాదపిగుదాదపి । రక్తం ప్రవర్తతేతీవ వికృతం పిత్తదో
షతః ॥ సుస్రుతంపిచ్ఛిలంసాంద్రంపాండురోజస్విఫేనిలమ్ । కృష్ణం జాతి
కషాయాభంతథాగోపయసాసమమ్ ॥ కాస శ్వాసౌచదౌర్బల్యంతృష్ణా
కోష్ఠప్రభేదనమ్ । శిరస్తాపస్సరక్తంచ నిష్ఠీవతిచ మత్యపి । లక్ష్మైతద్ర
క్తపిత్తస్యకథితంరోగిణ స్తథా ॥ ప్రతీకారమాహ ॥ వైష్ణవేమాసిపూర్ణా
యాంస్వానుకూలగ్రహేదినే । సశుభే భూప్రదేశేతు గోమయేనోపలేప
యేత్ ॥ తత్రసంస్థాపయేత్కుంభం తామ్రంతీర్థాదిపూరితమ్ । రక్తవ
స్త్రేణసంవీతంసహిరణ్యౌషధాన్వితమ్ ॥ తత్ర తామ్రమయేపాత్రే తిల
పూర్ణేఫలాన్వితే । వరుణం యాదసాం నాథం సువర్ణపలనిర్మితమ్॥
పూజయేత్ప్రతిష్ఠాప్యసూక్తైర్వరుణదైవతైః। తదుత్తరేన్యసేత్కుంభం
తామ్రంపలశతోన్మితమ్ ॥ గవ్యేనసర్పిషాయుక్తంసహిరణ్యంమనోహరం।

దక్షిణేమధునాపూర్ణంహ్యాజ్యపూర్ణంతదర్ధకమ్ ॥ ఋగ్యజుస్సామభిస్త
త్రివరుణంవారుణైర్యజేత్ ।యజ్ఞాంతేవిప్రమాకార్యవేదార్థజ్ఞానకోవిదం॥
అభ్యర్చ్యగంధపుష్పాద్యైర్వస్త్రస్రగ్దామభూషణైః । తతస్తస్మై ప్ర
యచ్ఛేత్తం కుమ్భంవారుణసంయుతమ్ ॥ విధినా ప్రోచ్చరన్మంత్రమేకచి
త్తస్సమాహితః । వారుణీంపిబతాపూర్వం యన్మయా పాపమార్జితమ్।
రక్తపిత్తాత్మకంఘోరందుస్సహంత్వతిగర్హితమ్ । తద్వినాశాయ తత్కు
మ్భంవారుణంవరుణాన్వితమ్॥ తుభ్యంసంప్రదదేవిప్ర మమతత్పాపతనుద్భ
వ । ఇమాంతస్మైశుభాంకుంభాంసమ్పూర్ణాంమధుసర్పిషా। సహిరణ్యాంమయా
దత్తాంగృహాణవిధికోవిద । యన్మయాత్రివిధం మద్యం కుమ్భశః ప్రాశ్ని
షేవితమ్ ॥ తేజోవైవర్ణ్యమతులంతస్మాదధిగతంతుయత్ । ఘటయో
స్సంప్రదానేన సర్వంతన్మేప్రణశ్యతు । ఏవమస్త్వితిసోప్యుక్త్వా తదాదా
యగృహాన్వ్రజేత్ । తతఃకాంస్యమయేపాత్రే సహిరణ్యేససర్పిషి ॥ వి
లోక్యవదనంస్వంతదాజ్యంతేజఇతిస్పృశేత్ । తతోన్యానపి సద్విప్రాంస్త
ర్పయేన్నిజశక్తితః ॥ భూమిద్రవిణవస్త్రాద్యైరన్నైర్నానావిధైరపి। ఏ
వంకృతవిధిస్తాభ్యాముచ్యతేరక్తపిత్తతః ॥ సపురాశ్వావదంతోభూచ్చర
మేమూత్రకృచ్ఛ్రవాన్ । తృతీయేరక్తపిత్తార్తోజన్మన్యకృతనిష్కృతిః ॥ అ
ల్పమల్పతరంతేషాంలక్ష్మహాపిప్రదృశ్యతే । లక్ష్మైతదాహితంతస్యవక్త
వ్యందైవవేదినా ॥ స్నిగ్ధామ్బరవద్దుర్గః పాదపృష్ఠోరుసంధిషు । హాని
శ్శల్బపటాదీనామగ్నిచోరాద్యుపద్రవాత్ । అధ్మానోర్ధ్వం మరుద్వహ్ని
శస్త్రోత్పాతాద్వ్రణోద్భవాః । ప్రయోజకానుమన్త్రాద్యాశ్శక్తాస్తదనిషే
ధకాః ॥ ప్రాతివేశ్యాదయోజ్ఞేయాబంధువస్త్రాద్రిచారితాః ॥

ఇతి రక్తపిత్తహరవరుణదానమ్.

అథ శూలహర శివమూర్తిదానమ్

సూర్యారుణసంవాదే ॥ శూలేన దేహినో జంతూన్ విద్ధ్యతశ్శృణులక్ష ణమ్ । నిష్కృతిశ్చాపియాతస్యసహసోల్లాఘకారిణీ ॥ శూలవిద్ధో యథా మూర్ఛమానశ్చ్ఛముమోహచ । మూర్ఛామోహ స్తథైవాస్య శూలే మూర్ఛాపిజాయతే ॥ శిరసోకారవంకాష్ఠ మిత్యాది హృదయార్తయః । యథాతస్యాభవన్పూర్వం తథాతాపాభవంతిహి । కాలవేళాంగ భాగా ద్యం తద్యదస్యాత్రచింతయేత్ । శూలద్రవ్యంనిసిధార్యదైవజ్ఞః ప్రవదే త్సుధీః । లక్షణైఃపరిశ్చభావ్యాపియథాతదపికీర్త్యతే ॥ శూలవాహాబాధ వేల్లోహశూలదీఘోర్తిసంతతః । నానారతిచిరస్థాయీమూర్ఛామోహ విధాయకః । విశేషతోజ్వలచ్ఛర్దిభిమత్తృష్ణాఽరుచిప్రదః ।భిషజాముప చారైశ్చసోతియత్నకృతైరపి । నశామ్యత్యనరోగశ్చ భుక్తిర్విటోర్విధ నగిన్మశః । శూలేకార్శ్యమయంచిహ్నం దైవవిచ్ఛాలినోవదేత్ । శూలం విత్తస్త్రిమాత్రంసద్దేహినోస్యకదర్థయేత్ । జనప్యూహే నవాప్యేకే ప్యాశి షంద్విజపుంగవాత్ । ప్రతిగృహ్యప్రియత్నేన ప్రణమ్యైనంవిసర్జయేత్ । తతస్తుపరమాన్నేనభోజయేత్తుశతంద్విజాన్ ॥ విప్రాన్సన్యాంశ్చసంతర్ప్య దక్షిణాభిస్స్వశక్తితః । దీనాంధకృపణేభ్యోన్నందత్వాభుంజీతబంధుభిః॥భ వేన్నాతిచిరస్థాయీ ముహుశ్శామ్యతికుప్యతి । శూలేకణ్టకసూచ్యగ్రస మ్యవేచిహ్నమీరయేత్ । హృదయేత్రికపృష్ఠాదౌ సశూలోష్టాంగవర్ధకః । సహసారంభకాలేతుతీవ్రస్సోన్య[illegible]మప్రవజేత్ ॥ అచిరాద్వాతపిణ్మాత్ర ప్రవృత్త్యాపిప్రశామ్యతి ॥ ఆటోపదాహకఫకృచ్ఛ్వాసఖాసారతిప్రదః॥ప్ర శ్నభాదవగంతవ్యాశూలవ్యక్తిరథాపివా । రిపుభాగవతే క్రూరే స్థిరేలో హంవిచింతయేత్ ॥ చరేకణ్టకసూచీభిర్ద్విదేహేకాష్ఠజంగృహే । లక్షణైరి తిచవ్యాధేశూలస్యజ్ఞానకోవిదః । నిష్కృతింవిదధీతాథయథాశాస్త్రోప దేశతః । శుభేమాసిసితేపక్షే వర్తమానేసృతద్యుతౌ । తీర్థేవా స్వగృ

హేవాపిశుభదేశేసుసంస్కృతే । గోమయేనోపసంలిప్తే కృష్ణకమ్బళవి
స్తృతే । తిలానామచలంకుర్యాద్ద్రోణేనవిధికోవిదః । తస్మాత్తుపూర్వది
గ్భాగే తావన్తంతండులాచలం । తత్రసంస్థాపయేత్పాత్రం తామ్రంద్వా
దశపాలికమ్॥ తండులాద్రౌతతస్తస్మిన్ సౌవర్ణం శుభలక్షణమ్ । సువర్ణే
నశివంకుర్యాదుమాదేహార్ధధారిణమ్। తత్రతంపూజయేద్దేవం శైవైస్సూ
క్తైర్యథావిధి।యజుర్వేదవిదస్సమ్యగ్వేదవేదాంగపారగాః । తతస్తిలాచ
లేతస్మిన్పలార్ధార్ధవినిర్మితమ్ ।సౌవర్ణంస్థాపయేచ్ఛూలం శూలేతస్మి
న్హయోమయె । కాంటకైరచితంతామ్రంకాష్ఠకైస్త్రిశిఖంశుభమ్। ఊర్ధ్వా
గ్రంతదధోమూలంషోడశాంగులముచ్ఛ్రితమ్ । సప్తాంగులిమితాశ్శాఖాః
కర్తవ్యాద్వ్యంగులాంతరాః । తతస్తత్ప్రతిష్ఠాప్యపూజయేద్వివిధార్హ
ణైః । చందనేనాతిరక్తేన విలేప్యంరక్తవాససా । సుసంవేష్ట్యార్చయేద్భ
క్త్యాపుష్పైశ్శాఖాగ్రలంబితైః । తదగ్రేప్రజపేత్సమ్యక్శైవసూక్తానిదేశి
కః । జుహుయాత్తద్దశాంశేన తిలాంస్త్రిమధురప్లుతాన్ । జపహోమా
ర్చితంసమ్యక్ శూలినేవినివేదయేత్ । తతోబ్రాహ్మణముఖ్యేతుబ్రాహ్మణేశు
భలక్షణే । ప్రదర్శితవిధానేన దానంతేమంత్రమీరయేత్ । యన్మయావి
ద్ధ్వతాజంతూన్శూలేనానాగసఃపురా । శూలవ్యాధిభయంఘోరంపాప
మాప్తంసుదుస్సహమ్ । మంతవస్తిలసంఖ్యాకాయేమయావిహితాస్తదా॥
తేభ్యోముచ్యేయవిధివత్ శూలదానేనచామునా । అనఘోహమసానీతి
త్రిర్వదేన్నమ్రకన్ధరః । ఏవమస్త్విరభయస్త్వమేధేత్యపి తంద్విజః । బ్రువ
న్శూలంతదాదాయతిలాంశ్చస్వగృహంవ్రజేత్ । తతస్తాం శామ్భవీంమూ
ర్తిం తండులాచలమూర్ధగామ్ । అభ్యర్చ్యవిధివద్ధూపగన్ధపుష్పాదికా
ర్హణైః । కృతాంజలిపుటోనమ్రః ప్రార్థయేదిదముచ్చరన్ । భగవన్వివి
ధవ్యాధిమృత్యుభీతివినాశన । శరణంత్వాంప్రపన్నోస్మి పాహిమామత్ర
శూలతః । బ్రాహ్మణాయమయాదత్తం శూలంతే ప్రియమాయుధమ్ । తే

నైవదుష్కరం ఘోరం మమశూలం ప్రణశ్యతు। ఇతి విజ్ఞాప్య తాం మూర్తిం ప్రణిపత్య సతణ్డులామ్॥ ప్రదద్యాద్దేశికాయైవ దైవజ్ఞాయ సుమేధసే। తదంతే కీర్తయేన్మంత్రం దైవజ్ఞేనానుమోదితమ్। భగవన్ త్వత్ప్రసాదేన యన్మయా పూర్వసంచితమ్। విజ్ఞాతం విధివద్దైవం విధిరస్యస్య నాశకృత్। విదితస్తదిమాం మూర్తిం శామ్భవీం శుభలక్షణామ్। తుభ్యం సంప్రదదే విద్వన్గృహాణ త్వం సదక్షిణామ్। ఇమాం తాం ప్రతిగృహ్ణామి స్వస్తి తేస్త్వితి కీర్తయేత్। దేశికశ్చాపి దత్త్వాశీస్తామాదాయ సతండులామ్। సమాపయేద్ద్విజేశ్చైషమస్య కర్మ చ సంస్మరన్। యజమానస్తతస్స్విస్నుఎష్టాపూమిత్యగామపి। విప్రాంశ్చ ప్రణిపత్యాథ దత్త్వా తేభ్యో యథారుచి॥ వాసాంసి ధనధాన్యాది ప్రణిపత్య విసర్జయేత్। సంభోజ్యైర్వివిక్తైరన్నైష్షర్మధురైశ్శ్రద్ధయాన్వితః। ఇష్టైశ్చ బంధుభిస్సార్ధం స్వయం భుంజీత వాగ్యతః। జన్మజాత్యనుమంత్రైర్యస్తత్సర్వం ప్రశ్నభాద్వదేత్। ఐహికం లక్షణం చాపి వక్తవ్యం దైవవేదినా। తేషు తేషు తదంగేషు శూలోత్థానితరానపి। వ్రణాన్వ్యాధీనశస్త్రాదిదోషజానపి కీర్తయేత్। హస్తాంగులితలేంగుష్ఠమూలేషు వివిధా రుజః। జాయంతే విషశస్త్రాగ్నిజనితా గప్రత్యయావహాః॥

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే శూలహరం శివమూర్తిదానమ్.

అథ శూలజీర్ణహరమ్.

కర్మవిపాకసంగ్రహే నిదానమాహ శాతాతపః॥ శూద్రస్యైవతు భుక్త్వాన్నమవ్రతస్య ద్విజస్య చ। శూలవ్యాధిర్భవేన్నిత్యమజీర్ణాదపి పీడితః॥ అత్రైవం నిష్కృతిం కుర్యాదుపవాసత్రయం తథా। దద్యాత్ఫలత్రయం రూప్యం బ్రాహ్మణాయ సకాంచనమ్।

ఇత్యజీర్ణశూలహరమ్.

అథ శ్వాసభాసహరాణి.

తత్ర సూర్యారుణసంవాదే ॥ పైశున్యంకుర్వతస్తూత స్వామినోలక్షణంశృణు । యథాయథాసౌపిశునో హృదయాద్వ్యగ్రహృత్తాత్పురా॥ పైశున్యేనమృషావాక్యైః పరేషాం మర్మభేదకైః । తథాతథాస్యహృదయం హీయతేభృశమారినా ॥ తథా ॥ తత్రైతాన్యపిచశ్వాస లక్షణానిభవంతిహి । తథాతస్యోర్ధ్వగతశ్వాసః పశువత్స్యనతేభృశమ్॥ నష్టసంజ్ఞోర్ధ్వముద్భ్రాంత లోచనస్సిన్నమస్తకః । భిన్నవాగ్ఘర్ఘర వదనోబద్ధవిణ్మూత్రనిగ్రహః ॥ కరుణంనిశ్వసన్దూరాచ్ఛ్రూయతేనబహిశ్చరైః॥ ఏవంశుద్ధేపుతత్కాల వృత్తిష్వితివిచింతయేత్॥ కాలాంతరే౽నాథమృతేయుద్ధేలక్ష్మీతికీర్తయేత్। ఊర్ధ్వగస్తస్యచశ్వాసః కష్టేనాథఃపునర్వ్రజేత్॥ ఉపర్యుద్భ్రాంతనయనో భ్రష్టస్వగహతద్యుతిః। రతింనలభతే శుష్యద్వక్త్రోవికురుతేభృశమ్ ॥ ముహుర్మోహం ముపైత్యేషాం మహాయత్నేన శామ్యతి । యాత్యమానేమృతేతత్ర రుచిలక్ష్మీతి చింతయేత్ ॥ శ్వాసోవిచ్ఛిద్యతేతస్య శ్వాసతశ్చముహుర్ముహుః । దుఃఖాన్మోహం మథాపన్నోభవేన్నిశ్వసనక్షణే । ఛిద్యంతేతత్రమర్మాణి వేదనాపిక్షణాంతరే । ముహురానద్ధదేహశ్చ స్వేదమూర్చ్ఛారవాదితః ॥ మూత్రాశయేతిదాహార్తో నష్టకాంతిఃకృశశ్శ్వసన్ । రుద్ధరక్తైకదృష్టిర్వా ప్రలపన్నష్టచేతసః॥ పాతయన్యాతనాభిస్తాన్ నానాదుఃఖవిధాతృభిః । శరీరం పీడ్యతేతస్య నానాదాగ్నిదహనాదిభిః ॥ రుద్ధావస్థావినిర్ధారః శ్వాసినాంసూతలక్షణైః। జ్ఞేయోదైవజ్ఞతోరోధ స్థానలక్ష్మీతికీర్తయేత్ ॥ కారాయామథవాగారే గిరౌచ వనసంకటే । రుద్ధాస్తే స్వామినాపూర్వం తత్రతత్రాస్య తారుజః॥ భవంతిభువిభూతస్య సర్వకర్మవశాత్ఖగ । రుధ్యతాంతత్రయస్త్రైషాం పుంసామపిచయోషితామ్ ॥ శిశూనామథవృద్ధానాం యూనాంలక్ష్మీపిసారథే। ప్రశ్నభాదవగంతవ్యం సుధియా దైవవేదినా ॥ తేషాంసముపరుద్ధానాం

నాంవిరహాద్వాగృహాశ్రయః । యోయథామృతిమాపన్న స్సతథాసో౽పిపద్యతే । భ్రాతృభృత్యకళత్రాద్యా బాంధవాయేచతద్విధాః । తద్దశాదుఃఖినస్తస్య స్వామినోమృతిమాప్నుయుః ॥ ఏవందైవవినిర్ధారం కృత్వాదైవజ్ఞతస్సుధీః । అత్రాకృతిం సోధసామ్యా వస్థాముల్లాసకారిణీమ్ ॥ శుభేమాసిశుభపక్షేసానుకూలగ్రహేదినే । సుశుద్ధభూతలేకుర్యాద్విధానంవిధికోవిదైః ॥ ఆహూయవిధివద్విప్రాన్ దైవజ్ఞాన్వేదవాదినః । రాశింకుర్యాత్తిలానాంశుద్ధాన్ కృత్వాసత్కృష్ణాజినోపరి॥ ద్రోణీగిరిగుహాకారాన్ షోడశాఢకసమ్మితాన్। తస్యాగ్రేవిన్యసేత్కుంభం కృష్ణంకృష్ణేనవాససా॥ ఛాదితం తిలసంపూర్ణం రక్తచందనచర్చితమ్। తస్యోపరి న్యసేత్కుంభం రచితంద్వాదశాంగుళమ్ ॥ రజతస్యపలేనాపితావత్యేవతు శృంఖలా। స్తంభోపరిలసత్కుర్యాత్ దుకూలంషోడశాంగుళమ్ ॥ స్తంభమూలేతువిన్యస్య సువర్ణంపలసమ్మితమ్ । తతోబ్రాహ్మణమామంత్ర్య వేదవేదాంగపారగమ్ ॥ సమభ్యర్చ్యతతోభక్త్యా వస్త్రస్రగ్గామభూషణైః । తస్మైతద్విధానాదద్యాద్దానంపాపాపనుత్తయే ॥ మయానిబద్ధతా స్తంభేసాధవోవిమనసఃకృతాః । నానాదానమహాయోగపాత్రైర్యద్విత్తస్య జిహీర్షయా ॥ అంగానితిలతుల్యాని తేషామహమిహాచలమ్ । యో౽యందేవో జగత్ప్రాణో వరుణో విశ్వజీవనః ॥ అవమేసేత్రతాదేవా సాధూనామశుభంచరన్ । తతో౽యముల్బణోవ్యాధిశ్శ్వాసాఖ్యఃప్రాణదూషకః ॥ మయాప్రాప్తస్యనాశాయ సుదుకూలంశుభాకృతిమ్ । స్తంభంవాయ్వాయుధాకారం ప్రియంపాశంప్రచేతసః ॥ సకుంభంసహిరణ్యంచ తిలాచలసమన్వితమ్ । తుభ్యంసంప్రదదేదేవ విష్ణురూపాయ సాధవే ॥ యద్విత్తమహరంతేషా మసూనపృథవంచయన్ । సాధవోయే మయాస్తంభేనిగడైర్వానియంత్రితాః । తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యేయం దానేనానే నభోద్విజః అనఘో౽హమసానీతి ఉల్లాఘస్త్వత్ప్రసాదతః ॥ ఏధీత్యుక్త్వా వసఃప్రోక్షిత

స్మైన్యదత్వాశివస్యభాః । సర్వంతద్ధనమాదాయ యాయాన్నిజగృహంప్రి
తి ॥ తతస్సోపిద్విజానన్యాఙ్ దక్షిణాభిఃప్రపూజయేత్ । భోజయేద్ద్విజ
శ్రేష్ఠాన్ ప్రీత్యై వ్యాధిబలేక్షయా ॥ తేషాంతు భూతినిర్ధారం హృతానాం
హృతకారణమ్ । సుఖాస్పదవశాద్వాచ్యం మిత్రోదాసీనతాదిభిః ॥ వ
క్ష్యభాదవగంతవ్యం జన్మజాత్యాదికంపురా । లక్ష్మ్యైహిక మిదం విద్యా
ద్ధృదయేనివిధాప్రశాః ॥ పీడాఽపత్యకళత్రాదేర్వృష్ట్యైవయత స్తతః పా
దాంగులీముఖల్పాగ్రే శూర్పారవణిబంధనే॥ అస్తిభంగాగ్నిసంస్పర్శాఙ్
వివిధాన్యాతివేదనాః । ప్రయోజకానుమంతాద్యం ప్రవదేత్పూర్వవత్స
దా ॥ నానావాతమయైస్తేషాం పీడాభవతిదారుణా ॥ *

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే శ్వాసభాహరమ్.

అథ దీప్తాగ్నిత్వహరమ్.

హేమాద్రౌయమః ॥ కృసరంభోజయిత్వాతు స్వశక్త్యాత్రినిశంద్వి
జాన్ ॥ దీప్తాగ్నిత్వంశమయాతి స్వర్గలోకంసగచ్ఛతి ॥ *

ఇతి దీప్తాగ్నిత్వహరమ్.

అథ దేహభ్రమహరాణి.

వృద్ధగౌతమః ॥ విభ్రామ యఃయోమూర్ఖో హత్యాషధాది ప్రయోగ
తః । భ్రమణంజాయతేతస్య దేహినోతీవదుస్సహమ్ ॥ వక్ష్యామి తత్ప్రతీ
కారం దానహోమాదికర్మణా ॥ వ్యావహారిక నిష్కైస్తు త్రిభిర్ద్వాదశభ్యా
మథాపివా ॥ ఏకేనవా స్వశక్త్యావా సూర్యప్రతి కృతింశుభామ్ । కుర్యా
ద్ద్విహస్తాంమూర్ధాతు పద్మద్వయ సుభూషితామ్ । రథోపరిస్థితాంర
క్తవాససాసమలంకృతామ్ । కుంకుమేనాంకితాంసమ్యక్ రత్నమాల్యైర
లంకృతామ్ । స్నాపితాంపంచగవ్యేన తామ్రపాత్రే పరిన్యసేత్ । పా

త్రస్యచపరీమాణం పలానామష్టకంవిదుః। తదర్ధంవాతదర్ధంవా యథా
విభవతోభవేత్ । పాత్రంశిలానాముపరివిన్యసేద్దర్భవిస్తృతే । ఏవంభూ
తాంతుతాంమూర్తి మాచార్యఃపూజయేత్సుధీః । గంధమాల్యైస్సురభి
భిరహంసశ్శుచిరిత్యృచా ॥ ఉపచారైష్షోడశభి ర్నైవేద్యంపాయసంక్షి
పేత్ ॥ ఆగ్నేయాందిశివాహోమశ్చ కర్తవ్యశ్శుభమీప్సుభిః । సమిదాజ్య
తిలైశ్చాపి మంత్రైరేభిర్యథాక్రమమ్। చిత్రందేవానాంతచ్చక్షురుదుత్యం
జాతవేదసమ్ ॥ యదస్యకర్మణశ్చేతి స్విష్టకృద్ధోమ ఇష్యతే । అగ్నేరు
త్తరదిగ్భాగే కలశ స్థాపనంభవేత్ । అభిషేకాదికంసర్వం శాంతికేచపు
రస్సరమ్ ॥ సుఖాసీనోపవిష్టస్య కర్తవ్యం బ్రాహ్మణైశ్శుభైః । ప్రణీతా
మోక్షపర్యంతం బ్రహ్మణ్యాన్వాసనమేవచ । తతస్స్నాతశ్శుచిర్దక్షః
శుక్లగంధానులేపనః । శుక్లమాల్యైశ్శోభితశ్చ ఆచార్యోత్ర హ్యుదఙ్ము
ఖః । ప్రాఙ్ముఖాయోపవిష్టాయ దద్యాత్ప్రతికృతింశుభామ్ । సహస్రకిర
ణోదేవః ఖగఃపూషాగభస్తిమాన్ । సర్వదేవమయోబ్రహ్మాజగచ్చక్షుస్త్రి
యీతనుః । ఔషధాదిప్రయోగేణ పురాయచ్చ్రమణంకృతమ్। విప్రా
ణాంపాదమభ్యజ్య యత్కృతంభ్రమణంమయా ॥ ప్రతిమాయాఃప్రదా
నేన తుష్టోదేవోబృహస్పతిః । భ్రమణందేహగంసర్వం వాసుదేవోవ్యపో
హతు ॥ దానమంత్రః ॥ ఏవందత్వాతుతద్దాన మాచార్యాయాతిభక్తితః॥
ఆసీమంతాదనువ్రజ్య ప్రణిపత్యక్షమాపయేత్ ॥ అన్యేభ్యోబ్రాహ్మణేభ్య
శ్చ దద్యాచ్ఛక్త్యాచ దక్షిణామ్ । ఏవందానం పురాప్రోక్తం దత్వామ
ర్త్యోతిభక్తితః । పూర్వకర్మవిపాకోత్థం భ్రమంత్యక్త్వా సుఖీభవేత్॥

ఇతి దేహభ్రమణహరమ్ సూర్యమూర్తిదానమ్.

అథ శ్విత్రవపుర్హరమ్.

సూర్యారుణసంవాదే ॥ శ్విత్రమేతన్న కష్టేషు దుష్టకర్మణ సుకీర్తితమ్ । రాజత్యావికృతేహర్తుః శ్విత్రమేతత్ప్రజాయతే । తచ్చారుణంపర్ణ్ణ నక్తా ఛంసితంచేతి త్రివిధమ్ - ప్రతీకారమాహ ॥ మాఘేమథావా వైశాఖేకార్తికేచయథావిధి । ఉపోషితఃపౌర్ణమాస్యాంప్రభాతేశశిమండలమ్ ॥ కుర్యాద్విన్ధ్యాచలంతత్ర శుక్లమాల్యాంబరావృతమ్ । పలేనాపిపలార్ధేనవా విత్తవ్యాధిబలేక్షయా ॥ రజతస్యాపిశుద్ధస్య నిర్మితం స్థాపయేద్గిరౌ । నిర్మలంశశినోబింబం శుక్లపుష్పానులేపనమ్॥ ఉదఙ్ముఖం ద్విజంశాంత ముపవేశ్యాసనేశుభే । తస్మై తద్విధివద్దద్యా దచలంశశిసంయుతమ్ । తతోమంత్రమిమంబ్రూయా చ్ఛ్విత్రీబ్రాహ్మణసంముఖః ॥ యస్మయాహరతాన్యస్య రాజతీంవికృతింశుభామ్ ॥ దుష్టోవ్యాధి రయంప్రాప్తశ్శ్విత్రసంజ్ఞోవినిందితః ॥ తస్యదుఃఖస్య నాశాయ పర్వతశ్శశినాయుతః । దత్తోయమేవంముచ్యేత పాపాదస్మాత్సుదారుణాత్ ॥ శతంశతార్ధమథవా భోజయేద్బ్రాహ్మణానథ । ధనధాన్యాదికందత్వా తేభ్యశ్శ్రద్ధాసమన్వితః ॥ దీనాంధకృపణేభ్యోన్నం దత్వాభుంజీతబంధుభిః । ఏవం కృతవిధిస్స్నాత నరశ్శ్విత్రాద్విముచ్యతే ॥ ... *

ఇతి శ్విత్రవపుర్హరమ్—సపర్వతచంద్రమండలదానమ్.

అథ విచర్చికాహరమ్.

తత్రైవ ॥ విచర్చికేతి విఖ్యాతం కష్టంతల్లక్షణంశృణు । కర్మణాలక్షణసంయుక్తం కీర్త్యమానంమయానఘ ॥ సనర స్సేవయకార్యేషు పరస్యార్థప్రసాదతః। వృషస్యంతీంస్వసురభిమసంగంనయతేవృషమ్ ॥ జన్మాంతరమాసాద్య జాయతేస్యవిచర్చికా। విస్ఫోటకాఃప్రజాయంతే నానారూపారుజాకరాః ॥ ఈషచ్ఛాయారుణాభాసా స్స్రావయంత్యైన్యకా

రకాః । కండూమత్యో దేహదాహో స్త్వచోదోష కరాభృశమ్ ॥ అన్యా
కులితచిత్తస్యాత్తాభిరభ్యర్తి వేదినః । సమాహూయ సమభ్యర్చ్య శంక
రం వివిధార్హణైః । పశూనామధిపం దేవం మీఢుష్టమమఘాపహమ్। స్నా
నదానజపాద్యేన కర్మణా పరితోషయేత్ ॥ తతస్తు వృషభం శాంతం శుభ్ర
వర్ణం మనోహరమ్ । అవ్యంగమతివర్ధిష్ణు శరీరావయవం దృఢమ్ ॥ స్నా
పయిత్వానులిప్యాథ చందనైః పుష్పమాలయా । అభ్యర్చ్య వస్త్రయుగ్మే
నసితేన పరివార్య తమ్ ॥ భూషయేద్భూషణైర్హేమ శృంగరూప్యఖురా
దిభిః । ఘంటాం గళే నిబధ్నీయాత్కింకిణీజాలసంభృతామ్॥ ఏవమభ్యర్చ్య
వృషభం స్థాపయేదుత్తరాముఖమ్ । తస్యపూర్వ విభాగేతు సుశాంతాం
శుభలక్షణామ్ ॥ స్థాప్య వత్సతరీం శుభ్రాం యథావృత్తాం విభూషయేత్।
పూజయేద్వృషవృత్తాంతు వస్త్రస్రగ్గామ భూషణైః ॥ తతో విచర్చికా
క్రాంతః ప్రాఙ్ముఖో వృషభం స్పృశన్ । కుశాగ్రేణ శివం ధ్యాయన్ తిష్ఠే
న్నియతమానసః । తతో వేదవిదో విప్రాశ్చత్వారశ్శుభలక్షణాః ॥ నమ
కాధ్యాయమారభ్య మానైకాదశకాదిభిః । ప్రతిమంత్రం విదధ్యుస్తే రుద్ర
న్యాసం వృషాంగకే ॥ న్యాసస్య నయనే భ్రూషు శృంగే శీర్ష కకుత్స్థలే।
స్కంధే పృష్ఠే తథా కుక్షౌ పార్శ్వయోరథసంధిషు ॥ ఏవం న్యాసవిధిం కృ
త్వా పునరభ్యర్చ్య తం వృషమ్ । ఉత్సృజేద్గోషు విధివత్పురస్కృత్య చవ
త్సకమ్ ॥ యథోక్తగుణసంపన్నం యథాశక్తి సమర్చితమ్ । అధ్యంగవి
న్యస్తశివం రౌద్రం రౌద్రస్తు కర్మణః । విచర్చికాఖ్యకుష్ఠస్య నాశాయ శుభ
లక్షణమ్ ॥ ముమూర్షుః కర్మణో ముష్మాద్వృషం గోషు సముత్సృజేత్।
వ్యాహృత్యనియమాన్మంత్రాన్ పుచ్ఛం కృత్వా నిజే కరే ॥ కుశాక్షతజలో
పేత మంజలిం గోః కరే క్షిపేత్। ఇమం యువానామిత్యాది మంత్రాన్ గోశ్ర
వణే జపేత్ ॥ తతః ప్రదక్షిణీకృత్య విసృజేత్ప్రాగుదఙ్ముఖౌ । పుచ్ఛసంశ్లేషి
తం స్కంధే తతస్తం వృషమంకయేత్ ॥ చతుర్వింశత్యనువ్రజ్య పదాని వి

నివర్త్యాచ । శివస్యాగ్రేసమాగత్య పూజయేత్తాచతాన్ద్విజా ॥ స్థానో త్సర్గజలాపాత్రైః ప్రవృజుస్తేతదంగకమ్। అక్షిభ్యామితిమంత్రై స్తుతేభ్యో దద్యాత్సదక్షిణామ్ ॥ ఏవంకృతవిధిస్సోత ముచ్యతేకృష్ణరోగతః । ఐహికం లక్ష్మతస్యేదం కార్యభ్రంశోయత స్తతః ॥ నాతిప్రీతిశ్చభార్యాయాంనవా పత్యభవంసుఖమ్ ॥ ... ... *

ఇతి సూర్యారుణసంవాదే వివర్చికాహరమ్.

అథ దారిద్ర్యహర ధనదమూర్తిదానమ్.

తన్నిదానం హేమాద్రౌ మహార్ణవే ॥ వాయుపురాణే ॥ దరిద్రోజాయతేమర్త్యో దానవిఘ్నంకరోతియః । ఐశ్వర్యం జాయతేయేన కర్మణాతచ్ఛృణుష్వమె ॥ పలార్థేన తదర్ధేన చతుర్థాంశేనవా పునః । ధనదస్యప్రతికృతిం కుర్యాద్ధేమమయీంశుభామ్ ॥ ద్విభుజాంవా మనోపేతాంనయనానందకారిణీమ్ । శంఖపద్మనిధిభ్యాంచయుక్తాంతాంపార్శ్వయోర్ద్వయోః ॥ శ్వేతవస్త్రేణసంవేష్ట్యతండులోపరివిన్యసేత్ ॥ తణ్డులానాం పరీమాణం భవేద్ద్రోణచతుష్టయమ్ । తదర్ధంవా తదర్ధంవా విత్తశాఠ్యంనకారయేత్। శ్వేతమాల్యైస్తథాగంధైరనులిప్యతుపూజయేత్ । ఆగ్నేయ్యాందిశిహోమస్తుసమిదాజ్య తిలైర్భవేత్ ॥ మంత్రోరాజాధిరాజాయేత్యుపయోజ్యస్స్వలింగకైః। తిలహోమోవ్యాహృతిభిఃకర్తవ్యో ధనకాంక్షిభిః ॥ రాజాధిరాజాయ...మహారాజాయనమః ॥ ఏవంపూజాం డా మంత్రమభిధాయాహ। ఆచార్యస్సర్వశాస్త్రజ్ఞో వినీత స్సర్వసమ్మతః ॥ మహాకులప్రసూతశ్చధర్మజ్ఞ స్సత్యవాగ్భవేత్ । కారయేదర్చనాం తేనధనదస్యాపిభక్తితః । తద్దైవత్యేనమంత్రేణసచకామీనరోభవేత్ ॥ తస్మైహోమంహుతవతేప్రదద్యాత్ప్రతిమాంతుతామ్ । మంత్రేణానేనవిధివత్ప్రాఙ్ముఖాయాహ్యుదఙ్ముఖః ॥ దానమంత్రః ॥ ఉత్తరాశాపతేదేవ

కుబేరనరవాహన।పద్మశంఖనిధీనాంత్వం పతిశ్శ్రీకంఠవల్లభః ॥ అదానేన యథాప్రాప్తం దారిద్ర్యంమమముఃఖదమ్ । తత్సర్వం తవదానేనపాప మాశువినాశయ ॥ ఏవంకుబేరదానంయఃకరోతివిధిపూర్వకమ్ ॥ ధనదేన సమోమర్త్యః స్వర్గేణాదేవజాయతే ॥ అథాపరం శాతాతపీయే ॥ అని వేద్యసురాదిభ్యోభుంజానోజాయతేఽధనః॥సభోజయేత్సహస్రంతుశతం వాపిద్విజోత్తమాన్॥

ఇతి దారిద్ర్యహరధనదమూర్తిదానమ్,

అథ ప్రకారాంతరేణ దారిద్ర్యహరమూర్తిదానమ్.

అథాపరం కర్మవిపాకసంగ్రహే ॥ గుణందత్వాధికాంవృద్ధింగృహీత్వా యాద్యశ్చసోభయమ్ । ఉత్పాదయతివాన్యేషాంపాపాణేనపరిహారదః॥తల ప్రహారకశ్చైవజాతోపిధనినాంకులె । ధనేనరహితఃపాపీయో దేశాంతర గతోభవేత్ । మహాక్లేశీచహృద్రోగీహృదావక్రీభవేన్నరః॥ అత్రప్రాయ శ్చిత్తమ్ ॥ కృచ్ఛ్రంకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రంచ చాంద్రాయణ మథాపరమ్ । కుర్యా దాజ్యచరుభ్యాంచహోమోవ్యాహృతిభిస్తథా ॥ యతిఃచేదమిదంసూ క్తమయుతంవాఽయుతంజపేత్॥

ఇతి ప్రకారాంతరేణ దారిద్ర్యహరమ్,

అథ దుఃఖచిత్తత్వహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే॥ సర్వదాదుఃఖచిత్తస్స్యాత్పరచిత్తవినాశ కః । చాంద్రాయణత్రయంకుర్యాదుదుత్యంజాతవేదసమ్ ॥ ఏతత్సూక్తం జపేన్నామతిత్రయంతువిముచ్యతే॥

ఇతి దుఃఖచిత్తత్వహరమ్.

అథ సర్వకార్యాసిద్ధిహరమ్.

శాతాతపీయే॥ తస్యకార్యాణ్యసిద్ధానిగజఘాతీభవేత్తుయః। ప్రసాదం కారయేత్తత్రగణనాథస్యభక్తిమాన్ । అథవాగణనాథస్య మంత్రలక్షంజపేన్నరః ॥ దశాంశహోమకృత్సస్స్యాత్ గణశాంతిపురస్సరమ్॥

ఇతి సర్వకార్యాసిద్ధిహరమ్.

అథ దేశాంతరగతస్యాతికృచ్ఛ్రహరమ్.

కర్మవిపాకసముచ్చయే ॥ భయభీత మరక్షేద్యః క్షుత్పిపాసాతురం భయాత్ । శక్తస్సన్సర్వదాజంతుం కంపనోపధవృత్తికః । నిషిద్ధవృత్త్యా జీవీచజాతోపి శ్రీమతాంకులే । దేశాద్దేశాంతరంయాతిక్లేశయుక్తోభవేత్సదా । చాంద్రాయణంచకుర్వీత తథాకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రకమ్ ॥ జుహుయాచ్చరుసర్పిర్భ్యాం శ్రీసూక్తంప్రత్యృచంతథా । హోమఃప్రోక్తో వ్యాహృతిభిర్జపేత్సూక్తంచవారుణమ్ ॥ దద్యాచ్చ దక్షిణాం స్వర్ణం తిలాదీన్యపినిర్దిశేత్॥ ... ... *

ఇతి దేశాంతరగతస్యాతికృచ్ఛ్రహరమ్.

సర్వాంగవేదనాహరమ్.

బ్రహ్మపురాణే॥ పానీయం పావనంముద్గాశ్శర్కరాఘృతసంయుతమ్। ఇదమావశ్యకం దేయం సర్వరోగోప శాంతయే ॥ సూర్యారుణసంవాదే॥ కాసారసేతుభేత్తుశ్చ విప్రయోషిన్నిషేవిణః । విషోద్బంధేన శస్త్రాద్యైరాత్మానంచవినిఘ్నతః ॥ విదుషశ్శ్రుతిసంపన్నాన్ మృషావాదైర్జిగీషతః॥ పుణ్యక్షేత్రేపుణ్యకాలే మహాదానం ప్రగృహ్ణతః ॥ పద్మైరాదీయ మానాని

దానాని ప్రతిషేధతః । సర్వాంగవేదనా సూతజాయతే భృశదారుణా ॥ పు
ణ్యక్షేత్రే మహాదానం ద్విజస్య ప్రతిగృహ్ణతః । సర్వాంగార్తిర్భవేత్తస్స
తల్లక్షణం శృణు విస్తరాత్ ॥ కృశత్వం స్వాపకార్శ్యాని తాక్ష్యం తోంద
స్తస్వచోభవేత్ । అరుచిర్వేదనా శ్వాసస్సంభోగేషు విచర్చికా ॥ బలమాం
సౌజసాం హానిర్భేదస్సంధ్యస్థిపర్వణామ్ । వైనిద్య్రంశూలమాధ్మానం శి
రోరుక్తీవ్రవేదనా ॥ శోభోత్పాతోనసంశుద్ధికోష్ఠబంధా సిలాతయః ।
సయదాదత్తసుమహద్దానం పుణ్యేషు పర్వసు ॥ గోహిరణ్యాదికం తత్రని
క్షిప్తేత్తచ్చహన్యతే । ద్రవ్యహాన్యాం ద్రవ్యధేనుగవునర్వాధాన్యపర్వతాః ।
గజోశ్వోష్ట్రరథోధేను ద్వీముఖీ కాలపూరుషః । మహిష్యాజినమేషాది
దానమేవ ప్రతీయతే ॥ దంష్ట్రిశ్వాపదసర్పాద్యైర్గ ప్రత్యయగకాలపూరు
షః । హస్తపాదకటిగ్రీవాకర్ణపార్శ్వాదివంక్షణః ॥ విశేషేణ ప్రపీడ్యేత
వ్రణోగాన్యశ్వాదిదోషతః । ప్రతిగ్రహాత్తథా తేషాం పురుషస్త్రీస్సత్స్మృ
చ్ఛతి ॥ సమభ్యర్చ్య మహావిష్ణుం మహాపాపప్రణాశనమ్ । ప్రతిగృహీతే
దానే ప్రాక్నతం తత్ప్రదీయతే । జలాజ్య శర్కరాదుగ్ధాద్దధితద్ధేను ని
ష్కృతౌ । తిలధేన్వజినాదీనాం తిలాన్సఘృతశర్కరాన్ ॥ ముద్గాన్మా
షాంశ్చ కార్పాసాన్ లోహధాన్యాదిపర్వతైః । వసనాని విచిత్రాణి దద్యా
త్కార్పాసకేథవా ॥ గోమహిష్యాశ్వముఖ్యేషు తత్తదన్నం ప్రదీయతే । ని
ష్కృతౌ ద్రవిణం దద్యాద్ధిరణ్యం వాగ్నిదైవతమ్ ॥ దీయమానేషు దానేషు
మంత్రమేతముదీరయేత్ । అమునేదం మహాదానం సుమహత్ప్రతిగృహ్యే
తా ॥ పుణ్యక్షేత్రే మహాకాలే లౌల్యాద్విత్తం ప్రగృహ్ణతా । సర్వాంగవే
దనాదుఃఖం ప్రాప్తముల్బణమీదృశమ్ ॥ దానేనానేన దత్తేన తస్మాన్ముచ్యే
యదుస్సహాత్ । జనాయేత్రసమాజేన్యే త్వాశిషం ద్విజపుంగవాన్ ॥ ప్రతి
గృహ్యప్రయత్నేన ప్రణమ్యైనం విసర్జయేత్ । తతస్తుపరమాన్నేనభోజ

యేత్తుశతంద్విజాన్ ॥ విప్రానన్నాంశ్చసంతర్ప్య దక్షిణాభిస్స్వశక్తితః। దీనాంధకృపణేభ్యోన్నందత్వాభుంజీతబంధుభిః॥

ఇతి సూర్యారుణసంవాదె సర్వాంగవేదనాహరమ్.

అథాప్రతిష్ఠాత్వహరమ్.

శాతాతపీయే॥ ప్రతిమాయాభంగకారీ త్వప్రతిష్ఠాంప్రపద్యతె । సంవత్సరత్రయంసించేదశ్వత్థంసోనువాసరమ్ । ఉద్వాహయేత్తమశ్వత్థం శమీం శామ్యావ్విధానతః । తత్రసంస్థాపయేద్దేవం విఘ్నరాజంసుపూజితమ్॥

ఇత్యప్రతిష్ఠాత్వహరమ్.

ఇతిశ్రీమీమాంసకభట్టనీలకంఠాత్మజభట్టశంకరకృత
కర్మవిపాకార్కోక్త విశేషవిషయైస్సహ
సంపూర్ణోయంగ్రన్థః.

(౦)

శ్రీవాజపేయ కృష్ణార్య స్సర్వసౌలభ్యహేతవే । ప్రకటీకృతవాన్ కర్మవిపాకాఖ్యంసుసమ్మతమ్ ॥౧॥ సాగ్గరిపురవాస్తవ్య శ్రీకంఠవిదుషాముదా । శోధితేయాకృతిర్జీర్ణా యాచ్ఛ్రీకంఠచరణార్పితా ॥౨॥ నానాదేశస్థితగ్రంథ సంపాదనధనవ్యయైః। ముద్రితోయంకవాప్యన్నైర్కృష్ణముదార్పయితుంక్షమః॥